Q. HORATIVS FLACCVS,

EX fide, atque auctoritate decem librorum manu ſcriptorum, opera Dionyſ. Lambini Monſtrolienſis emendatus: ab eòdemq́ commentarijs copioſiſſimis illuſtratus, nunc primùm in lucem editus.

VENETIIS

Apud Georgium de Caballis. M D LXV.

D. LAMBINVS
CAROLO NONO
GALLORVM REGI
POTENTISSIMO, ET
CHRISTIANISSIMO.
S. D.

SI quis vnquam puer excelſo loco natus, Carole Rex Chriſtianisſime, domeſtici rerum fortiter, iuſtè, præclareque geren darum exemplis abundauit: eorum pro fectò tanta tibi copia ſuppetit, vt ſiue Franciſcum I. auum tuum, ſiue Erricum II. patrem ſpectes, fortisſimos, potentiſ ſimosque Reges, ad quaſcunque illorum actiones propè diuinas, atque immorta leis mente, & cogitatione te conuerteris, maximi, latisſimique lau dis, & gloriæ campi ſeſe tibi aperire, atque explicare videantur. Nam tot res, & tantas domi, forisque geſſerunt, tot populis iuſtum bellum intulerunt, tot ſupplicibus præſidio, ſalutique fuerunt, tot vrbes expugnarunt, tam longè, lateque regni Gallici fineis protu lerunt, leges tam vtileis, tamque ſalutares ſanxerunt, vt ſi tu, cùm ætate proceſſeris, eorum veſtigia perſequi, aut etiam cum illis cer tare volueris, non ſit metuendum, ne non, quanto illi ſuperioribus Regibus præſtiterunt, tanto tu illis antecellas. Atque artes qui dem, ac virtutes eorum bellicas cùm ætas noſtra, patrumque no ſtrorum admirata eſt, tùm omnium gentium, poſterorumque ſæcu lorum litteræ celebrabunt. neque verò de ciuilibus, aut vrbanis,

quarum hereditas,atque imitatio ęquè ad te pertinet,atque illa-
rum,poſteritas vnquam conticeſcet. ſunt enim magno, excelſoq;
animo digniſſimæ: ſunt grauitatis,ſapientiæ,pietatis, iuſtitiæ,li-
beralitatis,amoris in Gallorum ciuitates pleniſſimę.ſed,vt ex his,
eas,quæ ad iuris æquabilis deſcriptionem, quæ ad iuſtitiam, quæ
ad religiones,ac cerimonias pertinent,prætermittam,vellem mi-
hi tanta ſuppeteret orationis facultas,vt ſingularem Frnaciſci aui
tui (cuius nomen vigebit memoria hominum ſempiterna) in vi-
ros eruditos beneuolentiam, ac liberalitatem meritis laudibus ef
ferre poſſem. Quantis enim præmijs illos inuitauit? quot,& quan
tis muneribus cumulauit? Neque verò in Gallos tantùm, hoc eſt
in ſuos, ita animatus fuit, verùm etiam exteros, atque adeò mul-
tò impenſius,omni beneficiorum genere auxit,atque ornauit. E-
quo factum eſt, vt ex omnibus terrarum oris, ac partibus viri He-
braicarum, Græcarum, Latinarum litterarum ſcientia clari, phi-
loſophi,iuriſconſulti, poetæ,rhetores præmijs ampliſſimis excita
ti in Galliam conuenirent. Muta tùm erant ab illis litteris, à li-
quida,& germana philoſophia, à veterum, & probatorum aucto-
rum vocibus,Lutetiæ gymnaſia.vigebant in eis ineptæ verborum
captationes, & concertationes: inanes, & ſpinoſæ quæſtiunculæ
ponebantur: fallaces, & minutæ concluſiunculæ contorqueban-
tur: diſputationibus anilibus,barbaris nominibus,ac vocibus,im
politiſſimorum librorum lectione omnium gymnaſiorum parie-
tes perſonabant. meræ nugæ,meræ ineptiæ,mera barbaries doce-
batur. Ignoti erant Homerus,Pindarus,Aeſchylus,Sophocles,Eu
ripides: ignoti Plato,Xenophon,Ariſtoteles,Theophraſtus, Plu-
tarchus: ignoti Herodotus,Thucydides, Polybius,Diodorus,ce-
teri Græci ſcriptores omnes. linguæ Latinæ elegantiam, & mun-
ditiem,incorruptum Latini ſermonis vſum nemo nouerat, nemo
docebat. Hebraicæ, & Græcæ linguæ ne elementa quidem erant
nota: omni elegantiore,& puriore doctrina, omnibus Gręcorum,
& Latinorum melioris notæ ſcriptorum monimentis carebamus.
Piget, pudetq́ue referre quanta tum omnium bonarum artium
ignoratio Galliam tuam obſeſſam teneret: quantis tenebris po-
pulus tuus circumfuſus,ac pœnè dicam,ſepultus eſſet. Exortus eſt
Franciſcus ille, auus tuus,humanarum litterarum, omniumq; in-
genuarum artium, ac diſciplinarum veriſſimo cognomento pa-
rens appellatus: qui rus merum, qui fœdam barbariem, qui gra-
ue virus,qui craſſas tenebras è ſcholis,ex vrbibus,è tota Gallia ſuo
ſplendore depelleret,fugaret,diſſiparet: ſermonis Hebraici,Græ
ci,

ci, Latini, omnium artium honeſtarum, & reipub. vtilium ſtudia in hominibus ingenio præſtantibus commoueret, atque excitaret. Id autem hac ratione aſſecutus eſt. Lutetiæ duodecim doctores partim Gallos (in quibus erant illa Galliæ tuæ ornamenta, Fr. Vatablus, P. Daneſius, Iac. Tuſanus, Dion. Coronæus, Iac. Siluius, Orontius Finæus) partim aduenas (in quibus erant Bart. Latomus Germanus, Io. Poblatius Hiſpanus, Io. Stracelius Flander, Vidus Vidius Florentinus) propoſito, atque attributo eis honeſtiſſimo auctoramento inſtituit: quorum alij mathematicas artes, alij Hebraicas litteras, alij Græcas, alij Latinas, alij philoſophiam ex ipſis fontibus hauſtam, alij medicinam publicè docerent. Franciſco ſucceſsit Erricus digniſsimus patre filius, pater tuus, rerum domi, foriſq; geſtarum gloria clariſsimus: qui patrem cùm ceteris rebus omnibus pœnè veſtigijs ipſis perſecutus eſt, tùm eximio in litteratos, & eruditos homines amore, ac ſtudio cum illo certauit: atque in eorum, qui vel exceſſerant è vita, vel alioqui ſua ſponte docendi munere defuncti fuerant, locum viros ingenio, doctrinaq; præſtanteis ſubſtituit, P. Gallandium, Adr. Turnebum, P. Ramum, Fr. Vicomercatum, Io. Auratum, Paſcaſium Ameſium, Lod. Querculum. Ita vtroque regnante artes, litteræ, virtutes omnes in Gallia floruerunt. Nam armorum quidem, rerumque bellicarum gloria iampridem ceteris nationibus aut pares, aut etiam ſuperiores eramus: litterarum autem, atque artium libero dignarum laudibus antè quàm Franciſcus auus tuus regnum obtineret, certè vincebamur. At nunc ijdem Franciſci aui tui, & Errici patris beneficio ita litteras amplexi ſumus, vt non modò iam cum Germania, (quæ diſcentium, atque eruditorum multitudine ſemper abundauit, neque minus vnquam litterarum, quàm armorum cupiditate, ſtudioque flagrauit:) verùm etiam cum Italia, (quæ cùm viros acumine ingeniorum, ſolertiaque iudicandi præſtanteis gignere exiſtimatur, tùm Latinarum quidem litterarum hereditatem quodam veluti gentilitatis iure ſibi vendicauit: Græcarum autem poſſeſsionem quaſi vacuam, & caducam euerſa, ac deleta Græcia celeriter occupauit,) vltro pedem conferre, atque in certamen deſcendere audeamus. Hunc igitur ingeniorum cultum, hanc humanitatem, hanc optimarum artium celebritatem, quam ab auo, & patre tuo conſecuti ſumus, tuæ perſonæ decorum eſt, Carole: tuis maioribus dignum: ei ſpei, quam de te habemus, conſentaneum, te ſtudioſè tueri, diligenterque conſeruare. Non enim credibile eſt, te ita dicturum, ſatis eſſe, ſi artis mi-

litaris,

litaris, & bellicæ gloriam tibi ab illis relictam retineas: de vrbanis, & ciuilibus artibus non eſſe tibi magnopere laborandū. Nam primùm, quarum artium exercitatio tuis maioribus tantopere fuerit probata, eas te arteis improbare, amplitudinem, ac maieſtatem tuam non decet: deinde ne te quidem præterit, vt pote à præſtantiſsimis doctoribus, ac magiſtris inſtitutum, optimisq; pręceptis imbutum, &, quod caput eſt, naturæ bonitate valentē, ſcientiam inſcientia, ſapientiamq; inſipientia longè eſſe potiorem, ac præſtabiliorē: neque eſſe conſentaneū, cuius Regis populus aures habeat teretes, eruditas, & purgatas, ingeniumq; doctrina expolitum, eum Regem, litterarū, & ſcientiæ ſuauitatem neque auribus ſentire velle, neq; cogitatione cōprehendere, ac percipere curare. Neque porrò exiſtimo, tibi id probatum iri, quod de Alexandro Magno Philippi Macedonum Regis filio ſcriptores locupletes memorię prodiderūt, illum ita animo fuiſſe affectum, vt, quoties Philippus aut vrbem aliquam nobilem cepiſſe, aut prælium ſecundum feciſſe, aut victoria aliqua denique potitus eſſe nunciaretur, non admodum læte ferret, ſuisq; æqualibus diceret, patrem nihil magni, præclariq;, quod gereret, ſibi relicturum: exiſtimans, quanto plures vrbes Philippus expugnaſſet, quantoq; plures victorias peperiſſet, tanto ſe aut pauciores rerum à ſe gerendarum occaſiones habiturum, aut ſibi pauciora, quæ ſubigeret, ac donaret, reliqua futura. Quanuis enim eſſet hoc inſigne, & luculentum eius animi magnitudinis, & gloriæ cupiditatis argumentum: ſi fortitudinem tamen non corporis viribus, ſed animi robore metimur: &, ſi altitudinem animi non in fortunæ temeritate, neque in militum lacertis, ſed in animo inuicto poſitam eſſe arbitramur: &, ſi ſolidam, veramq; gloriam non in expugnandis vrbibus, neque in propagandis imperii finibus, ſed in cohibendis, & comprimendis animi motibus, rebusque ſecundis moderatè, ſapienterque ferendis locatam eſſe exiſtimamus: fuiſſet illud profectò multo certius magnæ ad virtutem futuram indolis ſignum, primùm ſecunda Philippi patris fortuna, victoriisque lætari: deinde rationem inire, quemadmodum tot ciuitates, tot populos, tantum regnum ſapienter, iuſteq; moderari poſſet, quàm in incerto belli euentu, ſpem gloriæ ſuæ collocare. Nam, cum duæ ſint artes potiſsimùm, in quarum ſtudium reges incumbere, quas perdiſcere, in quibus verſari vel ſoleant, vel debeant, vna militaris, & bellica, per quam hoſtilis, & externa iniuria propulſetur: altera ciuilis, & vrbana, & quodammodo togata, per quam ciuitates optimis legibus, inſtitu

tisq;

-iſque temperatæ,concordia,ocio,opibus,virtute floreant: dubitari non debet,quin ea,per quam populis vita beata quæritur, & cuius cauſa prior illa eſt comparata,longè illi ſit anteponenda. Bella enim non niſi neceſſariò ſuſcipiuntur: neque quiſquam eſt, niſi immani planè ingenio præditus,qui nō per diſceptationem, ac rationem,quàm per vim,& ferrum ius ſuum obtinere malit. Cum illud non licet,ad hoc decurritur,vt iniuria ferro repulſa, iure noſtro armis recuperato,victoria bello parta,ocio,paceque potiamur. Quemadmodum autem nauis gubernator ad curſum ſecundum,medicus ad ægri ſalutem ſuas omnes curas,& cogitationes refert: ſic bono principi,eorum,quibus præeſt,vita beata propoſita debet eſſe,vt illi fortunę bonis ſint locupletes,& copioſi:viribus corporis valentes,ac robuſti: omnibus animi virtutibus inſtructi,atque ornati: gloria,famaq; præſtantes, & clari. quæ tum denique cõtingere ſolent,cum Reges ſedulò dant operam,vt ſint ipſi bellicoſi ſimul,& ſapientes: cumq; ſapientiæ, iuſtitiæ, pietatis,æque atque artium bellicarum cupiditate, ſtudioque ducuntur. Itaque antiquiſsimi illi poetæ non aliam (opinor)ob cauſam Palladem armatam finxerunt, quam,vt ſignificarent in Regibus, & rerumpub.moderatoribus bellicam virtutem cum ſapiētia coniunctam,& copulatam eſſe oportere. Quam rationem ſecuti priſci illi heroes in diſciplinam hominum eruditorum, longoq; vſu peritorum filios ſuos ſtudioſè tradebant: & Reges ipſi doctos viros,& ſapientes in comitatum,amicitiamq; ſuam cupidiſsimè recipere ſolebant. Sic fortiſsimum illum Græcorum Achillem Pelei Theſſalorum Regis filium à Chirone Centauro puerum eruditum eſſe litteris proditum eſt: & eidem iuueni ad Troiam profecto Phœnix ait apud Homerum ſe comitem, & cuſtodem iccircò à patre eſſe datum,vt illum efficeret oratorem verborum, actoremq; rerum. Summus ille Athenienſium concionator Pericles, qui annos quadraginta doctrina,conſilio, eloquētia dicitur Athenis præfuiſſe,priuſquam ad rempublicam accederet,ab Anaxagora Clazomenio fuerat inſtitutus. Timotheum Cononis præſtantiſsimi imperatoris filium Iſocrates: Epaminondam Lyſis Pythagoreus,Alexandrum magnum Ariſtoteles erudierunt. Ageſilaum Xenophon: Philolaum Archytas Tarentinus: Dionem Plato Athenienſis docuerunt. Sapientum aūt conſuetudinem,& amicitiam à Regibus eſſe appetitam,teſtimonio ſunt Solon,& Anacharſis:quorum alterius ſermone,& congreſſu magnopere Crœſus eſt delectatus,atque adiutus: alterum cum litteris, & promiſsis Darius inuitaſſet,

taſſet,

taſſet,nihil profecit: teſtantur Plato,& Ariſtippus,qui cum Dionyſio vixerunt: & Calliſthenes, qui cum Alexandro: alij denique quàm plurimi. Iam verò in ijs,qui ſapientiæ,doctrinęq; laudibus clarent, non poſtremum locum poetæ videntur obtinere. Quin ſi verum quærimus, vel ijdem fuerunt olim poetæ, & philoſophi: quem in munerum referre licet Orpheum,Amphionem,Muſęum, Homerum,Heſiodum, Solonem, Phocylidem, Xenophanem, Parmenidem,Epimenidem,Empedoclem,Platonem: vel, ſi qui Philoſophi à ſtudio poetico fuerunt remotiores, quales ſunt poſteriores,ij,niſi poetarum auctoritate,ac teſtimonio ſua decreta confirmarent,ac fulcirent,à periculo ruinę non procul abeſſent:vt omittam, quòd plerique ex his ad vitam bene, & ſapienter inſtituendam non multùm adiumenti videntur attuliſſe: At ex poetis (eos excipio, qui nihil præter voluptatem lectoris quærunt) vix vllum reperias,qui non aut à vitio quidem, turpitudineq; animos auocet, ad virtutem autem, & honeſtatem excitet, atque acuat: aut mores corruptos emendet, & corrigat: aut res vel temperanter, moderateq; factas, vel magnificè, fortiterq; geſtas immortalibus laudibus efferat,atque ad ſempiternam memoriam conſecret: aut illuſtria virtutũ exempla ex omni antiquitate repetita huius ætatis hominibus ſuppeditet: aut homines calamitoſos, & grauibus fortunæ caſibus afflictos ſoletur,atque extollat. Quis philoſophus vnquam vel diſtinctius, quid ſit virtus, quid vitium: quid turpe, quid honeſtum diſputauit: vel planius honeſti pulchritudinem, inhoneſti deformitatem: ſapientiæ vim, & vtilitatem, inſipientiæ imbecillitatem,atque incõmoda diſputando demonſtrauit,quàm Homerus diuinis ſuis carminibus ante legentium oculos conſtituit? quis hominum mores, & motus: quis animantium naturas: quis ſola terrarum: quis ęſtus, & fluctus marinos: quis ventorum flatus: quis nauigandi pericula,tempeſtateſq; aduerſas: quis temporum varietates: quis præliorum imaginem; quis vrbium oppugnationes: quis acies inſtructas: quis imperatorias virtutes: quis rationem moderandorum animorum: quis formam benè moratarum ciuitatum: quis denique omnium rerum,quæ hac vniuerſitate continentur, varietatem illuſtrius vnquam Homero depinxit? Quid ceteros poetas, Epicos, Lirycos, Tragicos, Comicos perſequar: quorum vel nomina commemorare longum ſit? ſed tamen quantum ex ſingulis generibus fructum, quantaq; cum voluptate coniunctum percipiunt, qui in talium ſcriptorum lectione verſantur? Quid, quòd poetę principibus, & regibus, atque adeò dijs

immortali-

immortalibus cari fuiſſe dicuntur? vt Caſtori, & Polluci Simonides: Apollini Pindarus: Polycrati Samio Anacreon: Aſchylus, & Simonides Hieroni: Dionyſio Siculo Polyxenus: Euripides Archelao: Scipionibus, & Catoni maiori Ennius: Scipioni Africano minori, & Lælio Sapienti Lucillius: Memmio Lucretius: C. Cilnio Mæcenati, M. Vipſanio Agrippæ, Cæſari Augusto Virgilius, Varius, hic, quem tibi nunc donamus, Qu. Horatius Flaccus. Pittacus Alcæo, à quo fuerat non ſolùm verſibus, & ſtilo violatus, verùm etiam armis, & ferro appetitus, cum ille in poteſtatem ſuam veniſſet, iniuriam acceptam remiſit, atque ignouit: C. Iulius Cæſar eadem lenitate, & clementia vſus C. Valerio Catullo, à quo fuerat petulantiſsimis, & contumelioſiſsimis verſibus laceratus, ſecum redeundi in gratiam poteſtatem fecit. Eundem Catullum Manlius, Lucretium Memmius, Tibullum Meſſalla, ſingulari beneuolentia complexi ſunt. Sed quorſum tam multa de litteris, philoſophis, ac poetis? ut oſtendam primùm clariſsimorum, & ſapientiſsimorum principũ, regumq;, atq; imperatorum factum, & inſtitutum, Franciſci I. aui tui, & Errici II. patris Regum maximorum iudicio eſſe cõprobatum: deinde ut te ſponte tua currentem ad parem in litteras, & litteratos uòluntatem, ſimileq; ſtudium excitem: poſtremò ut, quem poetam C. Cilnius Mæcenas eques Rom. nobiliſsimus, M. Vipſanius Agrippa dux exercitus clariſsimus, Cæſar Auguſtus princeps fortunatiſsimus, plurimi fecerunt, uehementerq; dilexerunt, cuiusq; conſuetudine, & ingenio, moribus plurimùm delectati ſunt, eius ſcripta multorum quidem ſæculorum auctoritate comprobata, ſed temporum litteris inimicorum culpa, ualdè deprauata: quæ nunc ad te defero quàm plurimis locis non ſine meo magno labore, ac ſudore propemodum ſuæ natiuæ integritati reſtituta, ac mendis fœdiſsimis perpurgata, iuſtisq; commentarijs à me explicata, atque illuſtrata, eo uultu accipias, eoq; animo complectare, quo uultu, & quo animo Franciſcus auus tuus, quo Erricus pater, ſapientiſsimi Reges, genus hoc ſcriptorum accipere, atque amplexari ſolebant. Enimuerò Carole non ego ad te poetam aliquem unum de multis affero; ſed poetam omnibus ſuis numeris perfectum, atque adeò ſolum in tota lingua Latina Lyricum: Satyrarum ſcriptorem præſtãtiſsimum, atque excellentiſsimum: multiplici, & uaria rerum copia refertum: illuſtri uerborum ſplendore illuminatum: ſententiarum pondere grauiſsimum: ſcribendi elegantia politiſſimum, ac puriſſimum: orationis figuris ornatiſsimum: in cudendis nouis uocabulis ſine inuidia fe-

licisſimum: in Græcorum loquendi generibus imitandis & cum prudentia, iudicioque liberrimum, ac ſolutisſimum: & cum libertate, licentiaque cautisſimum, ac prudentisſimum. Nemo unquam Latinorum iuſtitiam, fidem, continentiã, parſimoniam, religionem, patientiam paupertatis laudauit ornatius; nemo iniuſtitiam, perfidiam, libidinem, auaritiam, luxuriam, uituperauit acerbius: nemo ad ſubeunda pro patria pericula, atque ad mortem pro libertate oppetendam inflammauit ardentius. Nemo neque ad uirtutem acrius excitauit, neq; à uitio grauius reuocauit: nemo bellorum ciuilium calamitatem miſerabilius deplorauit: nemo neq; amores cantauit mollius ac tenerius, neq; tempeſtiuorum conuiuiorum hilaritatem deſcripſit floridius: nemo hominum ſuæ ætatis mores carpſit vrbanius. dies me deficiat, ſi huius poetæ uirtutes poeticas non modo perſequi, & commemorare ſcribendo, aut diſtinguere partiendo, ſed etiam recordari cogitando, aut notare coner obſeruando. Quòd ſi poeta omni laude cumulatus, omnibusq; ſuis partibus abſolutus, & perfectus ille eſt, qui uoluptatẽ, & delectationem lectoris cum utilitate fructuque coniunxit, ſine controuerſia ceteris omnibus poetis Græcis, ac Latinis (Homero excepto) Q. Horatius Flaccus meritò eſt anteponendus: in quo ſic dulcedo cum utilitate certat: ita ſuauitas grauitati par eſt, ut, ſi detracta uoluptate, ac dulcedine, ſola grauitas, utilitasq; ſpectetur, hæc lectorem in legendo retinere queat: contrà ſi quis dempta utilitate, ſolam uerſuum dulcedinem, ac iucunditatem ſequatur, hæc eum ſua illecebra captum, ut in ſe continẽter affixus inhæreat, pellicere poſsit. Ex his autem commentarijs cum ipſo Flacco coniunctis, cùm duo corpora feciſsem, quorum alterum ad carminum: alterum ad ſermonum libros pertinet: eam potisſimùm partem tibi dicandam eſſe iudicaui, quæ, propterea quod, & ordine prior, & argumenti, rerumq; amplitudine elatior, atq; grauior, & uerborum ſplendore illuſtrior, atque ornatior, & concinnitate uenuſtior, ac floridior, & uarietate ipſa gratior, ac iucundior eſt, tuæ ætati ſimul, & maieſtati magis conuenire uidebatur. Vale, & regna. Idib. Aprilibus anno cIↄ. Iↄ. LXI. Lugduni.

IDEM

EVM *tibi poetam commendare non debeo, humaniſſime lector, uel cuius lectione omnes homines eruditi plurimùm delectantur, uel qui ſuis ipſius uirtutibus, atque ornamentis ſatis commendatur: quamobrem commentarios in eum olim ſcripſerim, nunc in lucem proferam, rationem tibi fortaſsis afferre debeo. Non te morabor pluribus. Ego hunc poetam partim mea ſponte, partim doctorum uirorum iudicium ſecutus, adoleſcens in primis amaui, ſemperque libentiſſimè legi: neque me ab eius lectione uel iuris ciuilis ſtudia, uel potentiorum amicorum conuictus, & conſuetudo, uel longinquæ, ac diuturnæ peregrinationes unquam abſtrahere potuerunt. Sed, cum in hoc ſcriptore mihi pleraque partim aliquanto obſcuriora, neq; ſatis ab ijs, qui eum explanandum ſuſceperant, declarata: partim iniuria temporis deprauata, quæ ſine ope codicum manu ſcriptorum reſtitui non poſſent, eſſe viderentur: nihil mihi tum quidem dabatur aliud, quàm, vt ſperarem me talium librorum copiam aliquando habiturum: interea verò è philoſophis, ac poetis Græcis, & Latinis: ex antiquitatis Rom. monumentis: ex Athenæo, Pauſania, Stobæo, ceteris, ea, quæ ad hunc poetam lucis aliquid afferre poſſe mihi viderentur, ſtudioſè colligere, ac notare non deſinebam, vt ijs vnà cum amicis uterer, non ut ea diuulgarem. Profectus ſum tandem in Italiam cum viro clariſſimo Franc. Turnonio* Cardinali. *Romę cum eam, quàm votis, omnibusque anteà expetiueram, veterũ librorum copiam nactus eſſem, non putaui mihi oblatam de hominibus benè merendi occaſionem, mea negligentia è manibus amittendam eſſe.* Itaque *vetera, quotquot potui, exemplaria undique corrogata, alia eorum voluntate, quorum erant, in diuerſorium meum tranſportanda curaui: alia, quia è ſuis locis auferre nefas erat, ſuis quæque in bibliothecis inſpexi, & conſului. In bibliotheca* Pontificis *Ro. Vaticana, quæ mihi beneficio Gulielmi Sirleti, & Hieronymi eius fratris, & Federici Brutij, quoties mihi commodum erat, patebat, quinque libros antiquiſſimos, manuque deſcriptos reperi.* Donatus Iannoctius *Florentinus vnum, qui fuerat ampliſſimi, atque ornatiſſimi viri* Rodolphi *Cardinalis, eoque mortuo cum aliquot alijs Grecis, ac Latinis ad ipſum teſtamento peruenerat, mihi commodauit. A Gabriele Faerno homine candidiſſimis moribus vnum item commodatò accepi.* Acceſſerunt *duo, quorum alter erat Rainutij Farneſij clariſſimi Card. typis ille quidem excuſus, ſed cum antiquiſſimis, atque optimis codicibus comparatus, atque ex eorum fide, ac teſtimonio quamplurimis locis emendatus: alter Lodouico Vrſino Farneſiorum conſobrino, adoleſcenti pudenti, ac probo, ab Annibale* Caro *donatus fuerat: in quo deſiderabantur ſermonum libri. Horum vtriuſque mihi facta à dominis copia eſt, opera Fuluij Vrſini hominis eruditiſſimi. Poſtre-*

mò mihi ex Italia *reuerſo, commentarijs meis iam abſolutis, liber item cala
mo ſcriptus, vetuſtiſſimus à* Io. *Torneſio typographo Lugdunenſi, nuper
inſperanti* Lugduni *oblatus eſt. Cum his igitur ſingulis libris cœpi Romæ at
tentiſſimè, atque accuratiſſimè vnum exemplum Horatianum typis deſcri-
ptum conferre: contuli: lectionis varietatem, librorumque diſſenſionem
conferendo notaui. Non eſt huius temporis, aut loci, lector erudite, pluribus
verbis tibi commemorare, quantum mihi à vulgatis reperti ſint diſcrepare.
ſuis quæque locis vel per te, vel me indicante cognoſces. Hoc tantùm in præ
ſenti fatebor, hac tanta diſſenſione, ac diſcrepantia animaduerſa, ſpe, animo
que multo maiore ad commentarios meos informatos iam, ſeu potius inchoa
tos, quam primum abſoluendos me contuliſſe, vt, ſi doctorum virorum iudicio
digni eſſent, qui in manus hominum peruenirent, vtilesque ſtudioſæ iuuentu
ti futuri uiderentur, in publicum prodirent: ſin minus, Qu. Horatius Flac-
cus ſaltem & antiquorum librorum auxilio, & mea opera reſtitutus quo-
dam modo reuiuiſceret, ac renaſceretur.* Nunc *de commentarijs meis, quid
te ab eis expectare velim, quidque in eis conficiendis ſecutus ſim, pauca di-
cam.* Primùm *Horatium ipſius auctoris ſententia ſtudioſiſſimè inueſtigata,
& perquiſita, ſimilibusque locis inter ſe comparatis, explicaui, ac declara-
ui:* Deinde, *quæcunque mihi viſus eſt à poetis, & philoſophis Græcis, qui
quidem extent, ſumſiſſe, aut mutuatus eſſe, ea è fontibus petita, tuis oculis
optima fide ſubieci: Tùm, quæ ad* Græcorum *hiſtorias, fabulasque pertinent,
etiam ea è* Græcis *ipſis, & poetarum Græcorum ſcholaſtis excerpta, tibi pro
poſui, tibique produxi: neque ſolùm produxi, verùm etiam* Latinè *omnia fe-
rè reddidi.* Præterea *Græca omnia loquendi genera, in quibus creber, & fre
quens eſt Horatius, diligenter obſeruaui, notaui, indicaui: vim, pondus, ele-
gantiam verborum oſtendi. Horatianam Latinè loquendi rationem cum
optimorum* Latini *ſermonis auctorum* Plauti, *Terentij,* Lucretij, *Catulli, Ci
ceronis,* Cæſaris, *Salluſtij,* Virgilij, *Tibulli,* Propertij, T. Liuij *loquendi con-
ſuetudine congruere demonſtraui:* Præterea *ſi qua verba lectiora, aut ſi qua
loquendi genera concinniora ſæpius, & pluribus locis ab eo eſſe vſurpata
animaduerti, ea diligenter collecta, ſub vno quaſi aſpectu, quàm aptiſſimo po
tui loco, ut adoleſcem eis quærendi labore leuarem, collocaui.* Poſtremo *per
quàm multos auctorum Græcorum, &* Latinorum *locos quaſi aliud agens,
occaſione tamen oblata & corruptos reſtitui: & obſcuros declaraui.*

*Rectam autem vocum ſcribendarum rationem, quam orthographiam Græ
ci nominant, eam ſum ſecutus, quæ plerisque doctiſſimis ætatis noſtræ viris
probatur, quæque in veteribus, & fide dignis marmoribus reperitur. exem-
pli cauſa hæc nomina, ſic typis deſcribenda curaui,* Mæcenas, Paullus, Meſ
ſalla, Sulpicius, Mucius, Scæuula, Hirtius, Caſcellius, Pætus, Calpur
nius, Tiberis, Etruſcus, Brundiſium, Aricia, &c. *Tùm hæc, hoc modo*

ſilua,

ſilua, hiems, ſæculum, mæror, & mæreo, cælum, hædus, nuncius, conuicium, ocium, auctor (*quanquam haud ſcio an* autor *ſine c. rectius ſcribi poſsit*) edera, heres, aeneus, &c. *Tum hæc, quæ ab uno ueluti fonte manant, cum diphthongo æ.* fætus, fænus, fæcundus, fæmina, fænum: *hæc autem, quæ à Græca uoce* ποινὴ *nata ſunt, cum diphthongo œ.* pœna, pœnitet, pœnè, pœnuria. *In his porrò* ſumſi, contemſi, comſi, promſi, demſi: ſumtus, contemtus, comtus, promtus, demtus: *& in his* emtus, ademtus, exemtus, interemtus, peremtus, *primùm antiquiſsimi Grammatici auctoritatem: deinde rationem, ac ueritatem ipſam ſum ſecutus. Marij igitur Victorini, qui Aelij Donati fuit æqualis, hæc uerba ſunt in lib. de ortographia.* Nam hiems, & ſumſit, & inſumſit, & demſit, ſine dubio per m. s. ſcribetis: &, quando in harum vocum mentionem incidimus, nec conſumptum, nec emptum, nec redemptum, nec temptat, nec attemptat, & ſimilia iſtis, per p. t. ſcribetis vitioſè, ſed, vt ego ſcripſi, iuxta m. t. ponetis. *Multum quidem apud nos ualere debet tanti Grammatici ſententia, atque auctoritas: ſed, ſi quis huius ſcripturę rationem quoque flagitabit, ea uerò eſt in promtu poſita, minimeque obſcura. Sed priuſquàm progrediar longius, etiam atque etiam abs te peto lector humaniſsime, ut tibi hoc perſuadeas, me, & officio adductum, & neceſſitate quadam coactum de his rebus, quæ* Grammatico*rum ſunt, hoc loco diſputare. Nam, præterquam quòd conſilium meum harum vocum ita ſcribendarum, tibi probatum eſſe volo, quidam amicus meus, vir cum primis doctus, cum mihi prorſus aſſentiretur, rogauit me, vt tibi huius conſilij, factiq́ue mei rationem exponerem.* Non debet igitur *ſupinum à ſui preteriti vel lege, vel natura diſcrepare, neque vllam omnino litteram, quæ in pręſenti, aut in præterito nõ fuerit, aſſumere, pręter eas, quæ ſupinorum ſunt proprię, quales ſunt s. & t. nam in duplici x. poteſtate s. ineſt. Cum igitur hęc verba* emo, redimo, adimo, eximo, interimo, perimo *& in præſentibus, & in præteritis littera p. vacent: ſupina quoque, eadem vocare debent: itaq́ue ſcribenda ſunt,* emtum, redemtum, ademtum, &c. *De his autem* ſumo, promo, temno, como, demo, *& ſimilibus, dico præter naturam liquidæ m. quæ eſt horum verborum littera quodammodo genitalis, id eſt, à qua ceteri modi, ceteraq́ue tempora oriuntur, ac gignuntur, quam* Gręci *characteriſticam appellant, dico, inquam, pręter illius litterę naturam, p. in eorum præteritis, & ſupinis interponi.* Nam *liquida m. quæ fuit in præſenti, vel perit in pręterito, vt* premo preſsi, *vel ſi forte ſeruatur, nullam preterea aſſumit conſonantem: vt* emo emi, gemo gemui. *Idemq́ue de liquida n. ſentiendum: vt* ſino ſiui, pono poſui, ſperno ſpreui: *in quibus perit:* cano cecini: geno, ſeu gigno genui: *in quibus retinetur.* P. *autem in pręteritis eorum verborum duntaxat intercedit,*

quo-

quorum in præſenti vel b. inerat, vel hoc ipſum p. qualia ſunt ſorbeo, ſcribo, nubo, ſculpo, carpo, rapio. *Nam b. & p. litteræ ſunt inter ſe affines, & cognatæ: facileque altera in alterius locum migrat. quod item de m. & p. dici non poteſt: quę litteræ ita ſunt inter ſe diſſimiles, & diſpares, vt altera cum altera nunquam commutari poſſit.* Iam *vero, in quorum verborum prǽteritis p. ineſt, vt in his* ſorpſi, ſcripſi, nupſi, ſculpſi, carpſi, rapui, *& ſimil. etiam in eorundem ſupinis p. reperitur, vt* ſorptum, ſcriptum, nuptum, ſculptum, carptum, raptum, *& ſimil. alioqui nullum eius in ſupino veſtigium apparere debet. Neque me mouet alius quidam nobilis grammaticus, qui tradidit, m. ante t. ſine p. propter euphoniam, ſcribi non ſolere.* Atqui *cacophonia eſt potius. multo enim lenior, & facilior, & ſuauior pronunciatio eſt harum uocum ita ſcriptarum ſine p.* ſumtum, contemtum, promtum, &c. *Eo autem tempore nata eſt hęc uitioſa ſcribendi conſuetudo, quo tempore barbaries, ignorantiaque* L*atini ſermonis non modò Galliam noſtram, uerùm etiam Italiam, ceteraſque orbis terrarum parteis occuparant: & quidem ex eorum inepta opinione nata, qui arbitrabantur, m. ante s. & t. ſine p. neque ſcribi debere, neque pronunciari poſſe.* I*ndidem horum uocabulorum fœdiſſima, & corruptiſſima ſcriptura manauit. quę etiam in quibuſdam libris manuſcriptis, atque adeò in nonnullis ueterum marmorum fragmentis reperitur,* hiemps, contempno, dampnatus, antempna, ſollempnis, alumpnus, temptare, Pomptina tribus. *quę nondum me puero è libris, qui tum typis excudebantur, penitus erat ſublata: nunc autem ab omnibus uiris litteratis repudiata, ab omnibus libris uulgatis funditus deleta eſt. Quòd ſi huiuſmodi ſcripturę mendum, ac uitium in his uocibus, ueritate expugnante, ac peruincente correctum eſt, cur non item in illis* ſumpſi, prompſi, contempſi, *& ſimil.* emptum, interemptum, *& ſimil. corrigetur, cum eandem in utriuſque rationem ualere uideamus? Ego quidem hanc tam peruerſam ſcribendi conſuetudinem, quæ uſque ad hoc tēpus in talibus uocibus hęret, nunc tandem, ignorantiæ tenebris ex* I*talia, Gallia, Germaniaque fugatis, litterarumque luce nationibus omnibus reddita, de medio cenſeo eſſe tollendam. Quòd ſi qui à me diſſentient, malentque inueteratum rudium ſæculorum errorem pertinaciter defendere, quàm uocem rationis audire: primùm mei me facti conſcientia conſolabor, quòd etiam in re leui, paruique momenti meam ſententiam hominibus ſimpliciter, ſeduloque aperui: deinde ab illis petam, ut ſi ſibi licere uolunt, cum uulgo ſine metu reprehenſionis errare, mihi liceat cum paucis doctis ſine culpa temeritatis, & auctoritatem Victorini, & rationem ſequi. ſed nimis multa de nugis. Nunc igitur Horatianę lyrę modos, ac numeros audiamus. Vale.*

Io. Malvdanvs.

DE DIONYSII LAMBINI MONSTROLIENSIS IN QV. HORATIVM *Flaccum commentarijs.*

Lippus ſcire,ſuos oculos quæ fata manerent
Tandem,cum cuperet,vatem olim adiiſſe Sabellam
Fertur anum Flaccus notam ſibi. (aruſpice ſaluus
Arboris hac caſum,fulmenq;, lupiq; cruentum os,
Funeſtas peſteis,euaſerat,atque Philippos)
Talia reſpondit mota vates anus vrna:

DVRA PARENS GENVIT TE LIPPVM FLACCE: NOVERCA
DVRIOR AT VENIENS AETAS TIBI LVMEN VTRVMQVE
ERIPIET: TENEBRIS FIES ET TVRPIS OBORTIS.
NEC TEIPSVM AGNOSCES: NEQVE COGNOSCERIS AB VLLO
INTEGER. HAVD TAMEN HAC AETERNVM LVCE CAREBIS.
NAM TERQVINGENTAS VBI, SEXAGINTAQVE MESSEIS
PROTVLERIT TITAN: RAPTVM COLYRIA LVMEN
ILLITA RESTITVENT. DISCVSSIS PRORSV' TENEBRIS:
NEC LIPPVS, NEC CAECVS ERIS: TIBI, ET OMNIBV' NOTVS
TVNC ERIS: ET PVLCHRO SPLENDESCES INTEGER ORE.
TVNC MVLTO EXTABIS, QVAMPRIMO ILLVSTRIOR AEVO.
Verum dixit anus. ſunt hæ colyria chartæ.

CARMINVM LIBER PRIMVS.

AD MAECENATEM Ode I.

Alios aliis rebus duci: ſe lyricorum uerſuum ſtudio teneri.

MAECENAS atauis edite Regibus,
O & præſidium & dulce decus meum:
Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegiſſe iuuat, metaque feruidis
Euitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos euehit ad Deos.
Hunc ſi mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus:
Illum, ſi proprio condidit horreo
Quicquid de Libycis uerritur areis,
Gaudentem patrios findere ſarculo
Agros: Attalicis conditionibus
Nunquam dimoueas, ut trabe Cypria
Myrtoüm pauidus nauta ſecet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens, ocium, & oppidi
Laudat rura ſui: mox reficit rateis
Quaſſas, indocilis pauperiem pati.
Eſt qui nec ueteris pocula Maſſici
Nec partem ſolido demere de die
Spernit, nunc uiridi membra ſub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput ſacræ.
Multos caſtra iuuant, & lituo tubæ

Termiſtus ſonitus, bellaque matribus
Deteſtata. manet ſub Ioue frigido
Venator, teneræ coniugis immemor,
Seu uiſa eſt catulis cerua fidelibus,
Seu rupit teretes Marſus aper plagas.
Me doctarum ederæ præmia frontium
Diis miſcent ſuperis: me gelidum nemus,
Nympharumq; leues cum Satyris chori,
Secernunt populo, ſi neque tibias
Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
Quòd ſi me Lyricis uatibus inſeres,
Sublimi feriam ſidera uertice.

COMMENTARII.

MAECENAS] In omnibus ferè manuſcriptis codicibus, quibus uſus ſum, nomen Mæcenas ſcriptum reperi & in prima & in ſecunda ſyllaba ſine diphthongo: quam ſcripturam tametſi non probem omni ex parte, ſequor in eo tamen quòd ſecunda per e uocalem, non ut uulgo, per œ diphthongum ſcribitur. adiuuat me codex orationum M. Tulii Ciceronis calamo exaratus in Cluentiana: quo loco ſcriptum etiam eſt hoc nomẽ ſine diphthongo in utraque ſyllaba. Iam uerò quòd ad primam attinet, Græcorum auctoritate moueor, apud quos Μαικήνας per αι diphthongum ſcribi ſolet in ea ſyllaba, ut in ſecunda per η, quæ uocalis uertitur in e longum. Quin Aelianus qui cum Romanus eſſet, Græcè ſcripſit, lib. XII. Ποικίλ. ἱστορ. hanc ſcripturam retinet. Præterea apud P. Victorem lib. de Regionibus urbis, & Priſcianum libro de Accentib. in exemplaribus Aldinis ſine ulla uarietate perpetuò ita ſcriptum eſt hoc nomen. Vnius prætereà marmoris antiqui teſtimonium producam, quod Romæ uiſitur in ædibus Fuſconum, è regione ædium Farneſiarum: in quo hæc ſunt inciſa, LIBERTORVM ET LIBERTARVM C. MAECENATIS L. F. PONT. POSTERISQVE EORVM, ET QVI AD ID TVENDVM CONTVLERVNT, CONTVLERINT. Fuerunt autem Mæcenates ordinis equeſtris, quemadmodum declarat M. Tull. in ea oratione, quam modò commemoraui, his uerbis, Tunc C. *Flauius Puſio*, Cn. *Titinius*, C. *Mecenas illa robora Pop. Rom. ceteriq; huiuſcemodi ordinis non fecerunt idem quod nunc Cluentius*, &c. Horatius ipſe multis locis hunc Mæcenatem equitem appellat, ut Od. XX. huius lib. *datus in theatro Cum tibi plauſus Care Mæcenas eques*, &c. & Od XVI. lib. 3. *iure perhorrui Late conſpicuum tollere uerticem Mæcenas equitum decus.* De eodem ſic C. Velleius Paterculus, *Tunc urbis cuſtodiis præpoſitus* C. *Mæcenas equeſtri, ſed ſplendido genere natus, uir ubi res uigiliam exigeret, ſane exſomnis, prouidens, atque agendi ſciens: ſimul uero aliquid ex negocio remitti poſſet, ocio ac mollitiis pene ultra fœminam fluens, non minus Agrippa Cæſari carus, ſed minus honoratus: quippe uixit anguſto clauo pene contentus: & maiora conſequi potuit, ſed non concupiuit.*

Atauis] atauum ait eſſe dictum Nonius Marcell. quaſi tatam aui, ideſt, patrem. *Pueri enim*, inquit, *paruuli patres tatas, matres mammas appellant*.

Regibus] Etruſcis. Od. XXIX. lib. 3. *Tyrrhena Regum progenies*. & Saty. VI. lib. 1. *Non quia Mæcenas Lydorum quicquid Etruſcos Incoluit fineis, nemo generoſior eſt te*. & Od. XX. huius lib. *ut paterni Fluminis ripæ*, &c.

O & præſidium] ſic epiſt. 1. lib. 1. *Rerum tutela mearum Cum ſis*, &c. Ponitur autem hoc loco præſidii nomen tranſlatè, vt & epiſt. ad Loll. lib. 1. *Tuterisq; tuo fidentem præſidio*, &c. & Od. 1. lib. 2. *Inſigne mæſtis præſidium reis*. & Od. V. huius lib. *Nequicquam Veneris præſidio ferox*. & Od. XXIX. lib. 3. *Tunc me biremis præſidio ſcaphæ Tutum per Aegæos tumultus Aura feret*. propriè epiſtola II. lib. 2. *Præſidium regale loco deiecit*.

Decus] ornamentum. Nam & M. Tull. ſæpenumerò hæc duo coniungit, præſidium, & ornamentum.

Sunt quos curric.] id eſt, ſunt qui delectantur ſtudio certaminum curuliũ. curriculi autem nomine, malim hoc loco currum ſignificari, quàm ſpatiũ in quo curritur, Feſto auctore fretus, q curriculũ a curru diminutũ eſſe ſcribit.

Puluerem Olymp.] equorũ curſu puluis excitatur. Itaque ex eo, quod ſubſequitur, id quod antecedit intelligere debemus. ſic Ἰλ. ψ. in certamine illo equeſtri, quod inſtituit Achilles in funere Patrocli magna uis pulueris attollitur. ὑπὸ δὲ στέρνοισι κονίη ἵστατ' ἀειρομένη. & paulò poſt utitur Homerus uerbo κονίοντες quod idem ferè ualet quod puluerem colligentes. οἱ δ' ἐπέτοντο κονίοντες πεδίοιο. Certamen porrò Olympicum ab Hercule fuiſſe inſtitutum poſt Augeam deuictum, Elida direptam ac uaſtatam, Phyleum reſtitutum, atque in patrio regno collocatum, cum uirorum penuriam, quam belli calamitas effecerat, eorum qui in acie ceciderant, uxoribus cum reliquiis exercitus cõmiſceri iuſſis, expleuiſſet, ſcribunt Homeri interpretes Ἰλ. λ. Iã Pauſanias in Eliacis tradit XXVI. Olympiade cœptum eſſe Olympiæ equorũ adultorũ curſu certari, Thebanumq; Pagôdam pronunciatũ eſſe uictorẽ. Paterculus aũt Olympicorum certaminũ auctorem Iphitum quendam Eleum tradit.

Collegiſſe] Sic utitur hoc uerbo Saty. 4. lib. 1. *quin per mala præceps Fertur uti puluis collectus turbine*. alibi aliter ut epiſt. 2. lib. 1. *Auriculas cithara collecta ſorde dolentes*. X. *Imperat, aut ſeruit collecta pecunia cuique*. XI. *nec qui Frigus collegit furnos & balnea uitat*, &c. XII. *Fructibus Agrippæ Siculis, quos colligis Icci*, &c. XV. *collectos ne bibant imbres*. 2. libri 2. *collecta uiatica multis Aerumnis*. ſic Virgil. Melib. *Aut ſi, nox pluuiam ne colligat ante, ueremur*. Lucret. lib. 1. *Quod calor a medio fugiens ibi colligat igneis*.

Metaque feruidis Euitata rotis] eo ipſo Ἰλιάδ. libro, quem modò produxi, Neſtor Antilocho filio quadrigatum curriculum agitaturo tùm alia, tùm hæc in primis præcipit, ut equum dextrũ ſtimulet, eiq; habenas laxet: det operam, ut equus ſiniſter ita metæ appropinquet, ut modiolus rotæ ſummam metam attingere quidẽ uideatur, ſed nõ tangat tamen, ne & equos vulneret, & currũ effringat. Verſus Homeri aſcribam non ſolùm ut quiuis intelligat, quã fuerit curſoribus illis metæ tactus periculoſus ac fugiendus, uerùm etiã ut hic locus aliquantùm illuſtretur. Τῷ σὺ μάλ' ἐγχρίμψας ἐλάαν σχεδὸν ἅρμα καὶ ἵππους. Αὐτὸς δὲ κλινθῆναι ἐϋπλέκτῳ ἐνὶ δίφρῳ Ἦκ' ἐπ' ἀριστερὰ τοῖιν, ἀτὰρ τὸν δεξιὸν ἵππον Κένσαι ὁμοκλήσας, εἶξαί τέ οἱ ἡνία χερσίν. Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω, Ὡς ἄν τοι πλήμνη γε δοάσσεται ἄκρον ἱκέσθαι Κύκλου ποιητοῖο, λίθου δ' ἀλέασθαι ἐπαυρεῖν, Μήπως ἵππους τε τρώσῃς, κατὰ θ' ἅρματα ἄξῃς. Sophocles autem in Electra ſic deſcribit certamen equeſtre, ſeu curule, ut pœnè oculis cernere uideamur. Eo loco Pſeu-

Oreſtes ille cum laxata læua habena alter ex equis curſum ſuum inflexiſſet, imprudens ad ſummam columnam offendit: quo facto modiolos rotarum, axemque perfregit, ipſe è curru excuſſus eſt. Equi autem eo collapſo, loriſque diruptis implicato, per medium Circum fugientes diuerſi abierunt, atque ita aurigam ſuum dilacerarũt, ut repreſſo tandẽ a ceteris aurigis equorum curſu, ſolutus & explicatus ille a nemine ſuorum agnoſceretur. Verſus eos duntaxat aſcribam, qui ad hunc locũ pertinent: Ἔπειτα λύων ἡνίαν ἀριστερὰν Κάμπτοντος ἵππου λανθάνει στήλην ἄκραν Παίσας. ἔθραυσε δ' ἄξονος μέσας χνόας, Κἀξ ἀντύγων ὤλισθε, συνδ' ἑλίσσεται Τμητοῖς ἱμᾶσι, τοῦ δὲ πίπτοντος πέδῳ Πῶλοι διεσπάρησαν εἰς μέσον δρόμον. eòdem pertinent illa Theocriti εἰδ. λα ἵππους δ' ἐξελάασθαι ὑφ' ἅρματι, τὸν περὶ νύσσαν Ἀσφαλέως κάμπτοντα τροχῶ σύριγγα φυλάξαι Ἀμφιτρύων ὃν παῖδα φίλα φρονέων ἐδίδασκεν Αὐτός. docuerat (inquit) Amphitryo ipſe filium ſuum ita equos currui iũctos agitare, rotæq; modiolum circum metam inflectere, ut eam uitaret. Videtur mihi etiam M. Tullius in oratione pro M. Celio, quo loco adoleſcentiæ uoluptates, ac libidines extenuat, poſtulatque à iudicibus, ne uicinitas, & familiaritas Clodię mulieris impudicæ Celio fraudi ſit, ad hunc flexum tantopere in certaminibus illis periculoſum, reſpexiſſe. ſic enim ille, *In hoc flexu ætatis (nihil enim occultabo fretus humanitate ac ſapientia ueſtra) fama adoleſcentis hæſit ad metas notitia noua mulieris, et infelici uicinitate, et inſolentia uoluptatum.* Et item Eurip. in Hippol. coron. Τέλος δὲ κάμψαιμ' ὥσπερ ἠρξάμην βίου, id eſt, detur mihi uitæ finem ita, ut cœpi, flectere, quod ualet, contingat mihi mors uitæ conſentanea. metam in epiſt. de arte poet. pro calce ſtadii uſurpauit. *Qui cupit optatam curſu contingere metam, Multa tulit, fecitque puer*:

Hunc ſi mobilium] eo libentiùs mobilium lego, non nobilium, quòd hanc ſcripturam & Porphyr. agnoſcit, & noſtræ ætatis uiri doctiſſimi probãt. Mobiles autem Quirites appellat Horatius propter comitiorum incõſtantiã, & uarietatem, populique Rom. in ſuffragiis ferendis leuitatem, quam pluribus locis declarat M. Tullius, ut in orat. pro Murena his uerbis, Quod .n. fretum, quẽ Euripum tot motus, tantas, tam uarias habere putatis agitationes fluctuũ, quantas perturbationes, & quantos æſtus habet ratio comitiorum? Dies intermiſſus unus, aut nox interpoſita ſæpe perturbat omnia, & totã opinionem parua nonnunquã commutat aura rumoris & cet. & item pro Plancio. Non .n. comitiis iudicat ſemper populus, ſed mouetur plerunq; gratia, cedit precibus, facit eos a quibus eſt maximè ambitus: denique ſi iudicat, non delectu, aut ſapientia ducitur ad iudicandum, ſed impetu nonnunquã, & quadam etiã temeritate & cet. quæ fuerant à M. Antonio Mureto annotata. ſed quod idem Muretus ſcripturam nobilium iccircò reiicit, quòd in mandandis honoribus non modò nobiles, ſed etiam humiles & obſcuri, & plebeii ius ſuffragii habebant, ea ratio apud me non admodum ualeret. Nam Quiritum nobilitas, penditur & ſpectatur non ex ordine, ſed ex uniuerſi populi antiquitate: quæ ſane à Quirino, id eſt, Romulo Romani generis auctore ducitur. magis me mouet quòd epithetum nobilium hoc loco mihi uidetur & ocioſum, neque ſatis conſonũ: ocioſum, quia nobilitatem Populi Romani, hic commemorare ſuperuacaneũ eſt: non eſt autem conſonum, quia abſurdum uidetur, cùm turbam dicat, nobilitatem aſcribere. Contrà cùm turba & mobilitas aptiſsimè unà cohæreant. loquatur autem Horatius de ſuffragiis & comitiis, quibus nihil eſt incertius, nihil mutabilius, & in quibus magni corporum & animorum motus uerſantur, uox mobiliũ mihi uidetur huic loco ualde conuenire. Nã nomen mobilis non ad res inanimatas tm̃ ptinet, ut Od. xxiii. lib. i. *Nam ſeu mobilibus ueris inhorruit*

ruit

ruit Aduentus foliis,&c.& Od.VII.*mobilibus pomaria riuis*.& Saty.VII.lib.2.*ut nerui alienis mobile lignũ*.& epiſt. ad Aug.*pũcto mobilis hora*. verùm ẽt ad animũ, ut Q. Metell.ad Cic.lib.5.epiſt. *Te tam mobili in me,meoſq; eſſe animo non ſperabam*. & Cicero ad Metell. ſecunda eius libri epiſt. *nec in te,ut ſcribis, animi fui mobili, ſed ita ſtabili, ut in mea erga te uoluntate, etiam deſertus ab officiis tuis permanerem*. Idem pro Q. Roſc. Com. *quem hominem? leuem? immo grauiſſimum: mobilem? immo conſtantiſſimum*. Cæſar lib.4.de bell.gall. *Itaque cum intelligeret omnes fere Gallos nouis rebus ſtudere,et ad bellum mobiliter,celeriterq; excitari*. Idem lib.4.mobiles in conſiliis capiendis appellat.Hor.lib.de Art.poet. *Mobilibusq; decor naturis dandus et annis*.

tergeminis tollere honoribus] Cogor hic ab ijs diſſentire, qui tergeminos honores accipiũt quæſturam,tribunatum plebis, ædilitatem maiorem, præturam,conſulatum,cenſuram. Nam tergemini non ſex, aut ſenos:ſed tres, aut ternos ſignificant. declarant tergemini Horatij,& tergemini Curiatij.adde Geryonem tergeminum, cui tria corpora fuiſſe confictum eſt a poetis. Lucret.lib.5.*Quidue tripectora tergemini uis Geryonai*.Virg.lib.8. *Nam maximus ultor Tergemini nece Geryonis*,&c. Accedat triceps Cerberus;de quo ſic Tibullus eleg.IIII.lib.3. *Nec canis anguinea redimitus terga caterua, Cui tres ſunt linguæ, tergeminumq; caput*. Hoc igitur poſitum ſit tergeminos honores treis eſſe.Nunc qui ſint hi,uideamus.Honorum autem gradus ſunt hi, Quæſtura,ædilitas maior,niſi cum tribunatus interponebatur, prætura,conſulatus. quod & M.Tullius declarat in Lucullo, *In Aſiam quæſtor profectus ſum, deinde abſens ædilis factus,continuo prætor,poſt in Africam,inde ad conſulatum*. & T.Liuius lib.32. annalium. *Comitia per M.Fuluium, & M.curium Tribunos plebis impediebantur, quod T.Quinctium Flaminium Conſulatum ex Quæſtura petere non patiebantur. Iam ædilitatem, præturamq; faſtidiri, nec per honorum gradus documentum ſui dantes nobiles tendere ad conſulatum, ſed tranſcendendo medio ſumma imis continuare*. De cenſura & dictatura quid attinet dicere,cum dictatura quidem difficilibus tantum,& turbulentis Reipub.temporibus adhiberi ſolita ſit: cenſoria autem notatio neque impedimento cuiquam fuerit unquam, quo minus eius ratio haberetur in petendis honoribus,& nonnunquam de Rep.ſublata ſit.Cenſores denique ipſi ſubſcriptione Cenſoria ſibi ſtandum eſſe nunquam exiſtimarint, ut oſtendit M.Tull. in Cluentiana? Adde quòd ex cenſura nihil ad dignitatem hominis conſularis accedere poteſt, cùm ſcribat M.Tull.in Planciana, honorum populi finem eſſe conſulatum. His igitur poſitis exiſtimarim ternarium numerum hoc loco, uel ſimpliciter & literatè & propriè accipiendum, uel tranſlatè & prouerbij loco. Si ſimpliciter & propriè placebit accipi, tergeminos honores intelligemus Aedilitatem maiorem, Præturam, Conſulatum. Quòd ſi quis quærat quamobrem Quęſturam è numero trium honorum tollam, præſertim cũ primus magiſtratus urbanus nominetur,& M.Tull.Verr.VII.honoris nomine afficiat his uerbis, *ita ſum Quæſtor factus, ut mihi tunc honorem non datum, ſed commiſſum arbitrer*: reſpondebo, magiſtratum quidem fuiſſe & honorem, ſed non curulem, & minimæ auctoritatis, nulliusq; ferè Imperij. Itaque idem M.Tull.lib.2.accuſat. primum honoris gradum nominat, non honorem. deinde Quæſtores dabantur Prætoribus & Conſulibus tanquam adiutores, & adminiſtri quidam. Præterea quæſtori prætor parentis erat loco, & quæſtor prætori, liberorum,ut ex multis M.Tullij locis intelligere licet. Tum uerò quæſtorem prętor poterat coërcere. quin etiam homini priuato licebat eum in ius uocare.Neque aũt uocationem,neque prehenſionem in urbe habebat:ergo neque lictorem,neque uiatorem,ut ſcribit Gellius ex Varrone: quod tamec uerum nõ

eſt.nam

eſt.nam faſces & lictores habuiſſe perſpicuum eſt ex oratione prò Plancio. Po-
ſtremò fortaſſe dici poteſt, Quæſtorem non habuiſſe ſententiæ in ſenatu di-
cendæ poteſtatem; ſed tantummodo pedibus in aliorum ſentẽtiam diſcedere
ſolitum eſſe: qua de re tamen nihil affirmo. agere quidem cum populo & cō-
cionem habere ſuo iure non poterat. neque eſt quòd quiſquam mihi dicat ei,
qui quæſtor non fuiſſet, non licuiſſe maiores petere magiſtratus: ergo Quæſtu
ram ſuum in honoribus locum debere obtinere, adhoc enim reſpondebo tanto
magis eam in enumerandis honoribus nobis prętermittere licere, propterea
quòd etiam ſi non numeretur, reliquos magiſtratus tamen anteceſſiſſe intelli
gatur. De ædilitate maiore autem cùm multa dici poſſint, quamobrem in ho-
norum numero ſit habenda, tùm ea multum ualent, quę ſcribit M. Tull. lib. 5.
accuſat. de ſua ædilitate uerba faciens: *Ob earum rerum laborem & ſolicitudinem
fructus illos datos, antiquiorem in ſenatu ſententiæ dicendæ locum, togam prætextam,
ſellam curulem, ius, imagines ad memoriam, poſteritatemq; prodendam*. Nam ex illo
loco perſpicuum eſſe poteſt, quantùm dignitatis atque amplitudinis afferat
ædilitas. Præterea ædili concionem aduocare, & cum populo agere licebat, qđ
non niſi maiori magiſtratui licebat. Quamuis autem Præturam & Conſulatū
obtinere poterat, qui ædilitatem non geſsiſſet: ſępe tamen accidebat, ut offen
deretur populus, ſi quis ædilitatem non petiuiſſet. Nam in ſuſpicionem illibe
ralitatis & auaritiæ ueniebat: quod declarat locus ille Ciceronis lib. de Offic.
ſecundo his uerbis, *Vitanda tamen eſt ſuſpicio auaritiæ. Nam Mamerco homini ditiſſi
mo prætermiſsio ædilitatis conſulatus repulſam attulit*. Ne illud quidem me mouet,
quòd multi ædilitatis repulſam paſſi, prætores & conſules facti ſunt. Id enim
comitiorum inconſtantię, populiq; leuitati aſcribẽdum eſt. Poſtremò M. Tull.
oſtendit lib. 3. de legibus ædilitatem primum aſcenſum fuiſſe ad amplioris ho
noris gradum. Iam uerò de prætura quin ea ſecundum locum ſuo quodammo-
do iure ſibi uendicet, nemo, opinor, dubitabit. Prætores enim abſentibus con-
ſulibus conſulare munus obtinebant more maiorum, vt ſcribit M. Tull. epiſt.
ad Plancum lib. 10. & Tit. Liuius lib. 7. tradit Prętores dictos & habitos eſſe
conſulum collegas. Sequitur Conſulatus, quem honorum populi finem fuiſſe
paulo antè ex M. Tullio diximus. Ex ſuperioribus igitur colligi poteſt terge-
minos honores ab Horatio ſignificari Aedilitatem, Præturam, Conſulatum:
vel ſi quis ędilitatem prætermitti potuiſſe impune contendet, Quæſturā, Prę-
turam, Conſulatum. Tribunatus porrò quamuis fuerit magiſtratus ſacroſan-
ctus, & auxilij cauſa ab initio comparatus, non erat tamen neceſſe eum, qui ꝑ-
turam, aut conſulatū petiturus eſſet, tribunatum geſsiſſe. Præterea tribunatus
multis annis poſt urbem conditam, ex diſſenſione ſenatorum & plebis natus,
& ſæpe intermiſſus eſt, ut ex Tit. Liuio intelligere licet. Quod item oſtendit
M. Tullius Verr 11. uel potius proœmio accuſ. Verr. his uerbis, *Ipſe denique
Pompeius cum primum concionem habuit: ubi (id quod maxime expectari uidebatur)
oſtendit ſe tribunitiam poteſtatem reſtituturū, factus eſt in eo ſtrepitus & grata concio-
nis admurmuratio*. Deinde tribunatum nemini, niſi qui è plebeia eſſet familia,
capere licebat: deinde tribunatum petebant ferè homines populares, & ab
optimatum conſilio & ſecta remoti. Sin tranſlatè & μυϛηριωδῶς accipiemus:
per tergeminos honores, legitimum quendam, & iuſtum, & abſolutum hono-
rum numerum intelligemus, quemadmodum ſępe apud poetas Gręcos & Lati
nos τρὶς, id eſt, ter, uſurpatū uidemus pro multùm, & ſæpè. Hom. ὀδ. ε. τρὶς
μάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις. quod Virgil. expreſsit primo Aeneid. & Hor.
Od. XIII. huius libri, *felices ter & amplius, Quos irrupta tenet copula*. & apud
Aeſch. in Prometh. κακῶν τρικυμία. ſic Od. XXVIII. eiuſdem, *licebit Iniecto ter*

puluere

puluere curras. Od. XVII. ſecundi, *Latum theatris ter crepuit ſonum*. & Od. tertia lib. 3. *Ter ſi reſurgat murus aeneus*. & XVIII. *Gaudet inuiſam pepuliſſe foſſor Ter pede terram*. Od. XXII. *Quæ laboranteis utero puellas Ter uocata audis*. Atque hoc ex eo natum, quòd numero ternario in ſacris, in rebus diuinis, atque adeo in carminibus & excantationibus utebantur, tanquam naturæ diuinæ accommodatiſsimo, & gratiſsimo. Theocr. φαρμακευτρ. Ἐς τρὶς ἀποσπένδω, καὶ τρὶς τάδε πότνια φωνῶ. quale eſt illud Virgilij in ſua pharmac. *Terna tibi hæc primum triplici diuerſa colore Licia circundo*, &c. ſic Tib. eleg. ſecunda lib. I. *Ter cane, ter dictis deſpue carminibus*. Etiam oratores uſurpant, ut Demoſth. περὶ παραπρεσβ. τρὶς, οὐχ ἅπαξ ἀπολωλέναι δίκαιος.

Tollere honorib.] Vel dixit tollere honoribus pro eo quod eſt, tollere ad honores, uel ita, ut dicimus ferre & tollere laudibus. ſic enim Od. XXI. huius lib. *Vos Temp: totidem tollite laudibus*.

Si proprio cond. horr.] id eſt, ſi quamplurima fructuoſiſsimorum agrorum habet iugera, ſi copioſus & diues eſt arator. ita utitur eodem uerbo epiſt. ad Auguſt. lib. 2. *Condita poſt frumenta leuantes tempore feſto Corpus & ipſum animum ſpe finis dura ferentem*.

Attalicis conditionibus] id eſt, etiam ampliſſimis conditionibus nunquam neque huic ambitioſo præſertim apud populum gratioſo, neque illi aratori præſertim abundanti, & copioſo, perſuadeas ut ſuo ſtudio, uitæq; inſtituto relicto nauigationis periculũ queſtus cauſa ſubire uelit. Fuit autem Attalus Rex Pergami, qui populũ Rom. fecit heredẽ. de quo plura ad Od. XVIII. lib. 2.

Nunquam dimoueas] ſic quidẽ ſcriptum reperi in libris manu ſcriptis, ſed malim legi demoueas, ut hæc ſit ſententia: nunquã eum de ſuo inſtituto ſententiáve deducas, aut demoueas. Non dubiũ eſt autem, quin hoc uerbũ non apud hunc poetam ſolùm, uerum etiam apud M. Tull. permultis locis ita ſit emendandum. Vt in Orat. contra Rull. ex ea poſſeſsione remp. demouere. & parad. de ſententia demouere. & Philipp. quarta, Virtus eſt vna altiſsimis defixa radicibus, quę nunquã ulla ui labefactari poteſt, nunquã demoueri loco.

Trabe Cypria] naui, hypallage. ſic Virgil. Aen. III. *Vela damus, uaſtumq; caua trabe currimus æquor*.

Myrtoum] mare Myrtoum à Myrtoo Oenomai auriga nominatum eſſe traditum eſt: quem Pelops ab Hippodamia falsò apud ſe accuſatum, quaſi ei ſtuprum inferre conatus eſſet, cùm illa abſente Pelope Myrtoi complexum & concubitum vltro appetiſſet: in mare proximum è curru præcipitem deiecit. Verùm Pauſan. Arcadicis hęc non probat. vult enim mare Myrtoum à muliere quadam Myrtone eſſe appellatum. Pauſaniæ uerba ſunt hęc, Οὐκ ἂν οἶμαι τὸ Μυρτῷον ἀπὸ Μυρτίλου τοῦ Ἑρμοῦ φαίνοιτο κεκλημένον, ἀρχόμενόν τε ἀπὸ Εὐβοίας, καὶ παρ' Ἑλένην ἐρήμην νῆσον καθῆκον εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἀλλά μοι δοκοῦσιν Εὐβοέων οἱ τὰ ἀρχαῖα μνημονεύοντες ἐοικότα εἰρηκέναι λέγοντες ἀπὸ γυναικὸς Μυρτοῦς τῷ πελάγει γεγονέναι τὸ ὄνομα τῷ Μυρτῴῳ.

Pauidus nauta.] aptum epithetum, ſic Od. XXIII. huius lib. Ceruam pauidam, & Od. II. epod. leporem pauidum appellat.

Luctantem Icariis.] participium luctantẽ cum dandi caſu coniunxit, ut Od. III. huius lib. dixit, decertantẽ Aquilonibus, & ita de ſimilibus ſentiẽdũ. lege quæ annotata ſunt ad Od. VI. lib. 2. ibi, viridiq; certat Baca Venafro. Dædalũ & Icarũ eius filiũ poſt Paſiphaę cum tauro concubitũ, Minois irã fugiẽtes ſeſe è Creta ſubduxiſſe, Icarũq; ſolis propinquitate alis colliquefactis, in mare ſubiectum decidiſſe, atq; ab eò, mare Icariũ eſſe nominatum, notius eſt, quã ut inculcare debuerim. infra Od. II. lib. 4. *Ceratis ope Dædalea Nititur pennis*.

Africum]

Africum] uentum ab occaſu hiberno flantem.

Indocilis pauper p.] id eſt, qui neque aduerſa tempeſtate, neque naufragio, neque ullo alio nauigationis incommodo patientiam paupertatis doceri poteſt. Hæc quidem eſt nominis, indocilis, propria ſignificatio, ſed uſurpauit M. Tull. pro eo quod Græci ἀδίδακτον dicunt, in Lucullo his uerbis: *Sed incredibilis quadam ingenii magnitudo non deſiderauit indocilem uſus diſciplinam*. diſciplinam uſus, indocilem dixit, quæ nullis præceptis contineatur, quæ doceri non poſſit.

Eſt qui nec ueteris] aliud hominum genus proponit, qui totam ætatem in compotationibus, in ſomno, in ocio, & uoluptatibus conſumunt.

Maſsici] uinum Maſſicum poſuit pro quouis uino generoſo. addidit nomen ueteris, quia uetuſtas uinum commendat. qua de re alibi dicemus.

Nec partem ſolido d.] demere partem de die ſolido idem ualet, quod dicit Od. VII. lib. 2. frangere diem. Et ſolidum diem, ſiue integrum appellare malis, hic nominat, quo die nihil quis edit, nec bibit. ut Od. v. libri 4. *dicimus integro Sicci mane die*, &c. Eſt autem frangere diem, opere & labore uſitato, & quaſi legitimo intermiſſo, atque interrupto, corpus cibo, & potione curare, Genioq; indulgere. Solebant enim magna ex parte Romani illi ueteres totum ferè diem in rebus agendis ponere: ſub ueſperum autem, aut certè poſt meridiem corpora curare, uinoq;, & epulis operam dare. Significat igitur nonnullos adeò non eſſe uel in Rep. adminiſtranda, uel in re familiari tuenda, uel in aliis ſtudiis, & negocijs occupatos, ut multo malint magnam diei partem in conuiuijs, & compotationibus conſumere, quàm ſicci, & ieiuni uſque ad ueſperum permanere. Eadem ratione uidetur M. Tullius in epiſtola ad Papirium Pætum lib. 9. epiſt. integram famem appellare eam, quæ ad cęnæ tempus perfertur, neque uel tantillo cibo ſedata, aut leuata eſt. *Integram* (inquit) *famem ad ouum affero, ita uſque ad aſſum uitulinum opera perducitur*. Quem igitur hic ſolidum diem nominat, Od. v. lib. 4. integrum appellat: & dies fractus opponitur integro, ut integer ſit, de quo nihil ſit detractum, quod in curando corpore ponatur: fractus autem, qui totus in negocio non ſit poſitus, ſed diuiſus ita, ut eius pars, uel multo maxima, uel quantacunque ſit ad uinum, atq; epulas, eiuſmodiq; delicias, & uoluptates ſiue neceſſarias ſiue non neceſſarias conferatur.

Spernit] uidetur eſſe μείωσις ſeu ἐλάττωσις, non ſpernit pro exoptat, concupiſcit. ordo autem hic eſt, nec ſpernit pocula optimi uini ueteris, nec ſpernit demere, id eſt, detrahere partē de die, & ad epulas ac uoluptates conferre.

nunc ad aquæ lene caput ſac.] aquam ſacram, fontem intellige: qua de re mox dicemus. fontis caput autē, eſt fontis principium, & origo, unde primũ erumpit & manat aqua. eſt etiā fluuij caput, quo in mare influit: ſic Virg. Georg. IIII. *Triſtis ad extremi ſacrum caput aſtitit amnis*: & Cęſar lib. 4. de bello Gall. de Rheno: *multiſq́, capitibus in Oceanum influit*. Ex quo a capite arceſſere, id eſt, ab ipſo principio petere, ſeu repetere, & caput pro cuiuſque rei principio, & origine. Cic. pro Plancio, *Sed ſi quid ſine capite manabit, aut ſi quid erit eiuſmodi, ut non extet auctor, qui animaduerterit*, &c. & ibid. caput & fontem coniungit. *Etenim ad caput, et ad fontem utriuſque generis ueniamus*. & pro Celio: *Sin autem ut uiuulus a ceſsimus, et ductus ab ipſo capite accuſationis noſtræ, ſatiabe*, &c. & ibid. *horum duorum criminum uideo fontem, uideo auctorem, uideo certum nomen et caput*. & lib. 2. de finibus. *Atque ab iſto capite fluere neceſſe eſt omnem rationem bonorum, et malorum*.

Multos caſtra] multi caſtris, & ſtudio rei militaris delectantur.

Et lituo tubæ perm. ſon.] quemadmodum hic tubę ſonitum cum lituo: ita Od. I. lib. 2. lituorum ſtrepitum cum cornuum murmure coniungit in de-

ſcribenda

ſcribenda pugnæ imagine, his uerbis; *Iam nunc minaci murmure cornuum Perſtringis aures, iam litui ſtrepunt*. ſolebant enim Romani non ſolùm tubis, verùm etiam lituis acuere militũ animos, ex quo apud Tull. tuba belli ciuilis, & lituus profectionis ad Pompeium, pro impulſore poſita ſunt. Verba Ciceronis ſunt hæc in epiſt. ad Ampium Balb. lib. 6. epiſt. *qui uoluiſſent acerbius ueniam tibi dari, quem illi appellant tubam belli ciuilis*. idem lib. 11. epiſt. ad Attic. *Poſteaq́; quam mi literæ a Balbo Cornelio minore miſſæ eſſent, illum exiſtimare, Quinctum fratrem lituum meæ profectionis fuiſſe (ita enim ſcripſit;)* &c. eodem pertinent illa Virgil. Georg. III. *Primus equi labor eſt animos, atque arma uidere Bellantum, lituosq́ue pati*. & Aen. VI. de Miſeno, *Hectora circum, Et lituo pugnas inſignis obibat, & haſta*. Vide Aul. Gell. lib. 1. cap. XI. Fuit autem & alius lituus inſigne auguratus: de quo ſic M. Tull. lib. 1. de diuinat. *Quid lituus iſte ueſter, quod clariſſimum eſt inſigne auguratus? unde uobis eſt traditus? nempe eo Romulus regiones direxit tum, cum urbem condidit: qui quidem Romuli lituus, id eſt, incuruum, & leuiter a ſummo inflexum bacillum, quod ab eius litui, quo canitur, ſimilitudine nomen inuenit: cum ſitus eſſet in curia Saliorum, quæ eſt in Palatio, eaq́; deflagraſſet, inuentus eſt integer.*

bella'que matribus deteſt.] deteſtata poſuit παθητικῶς, vt notat Priſcian. lib. 8. matribus autem deteſtata bella dixit, propterea quòd in eis matres plerunq; filiis orbantur. ſic inf. Od. XVI. lib. epod. *Parentibusq́; abominatus Annibal.* eodẽ ptinet illud Eurip. in Hecuba, πολιὸν τ' ἐπὶ κρᾶτα μάτηρ τέκνων θανόντων τίθεται χέρα, δρύπτεταί τε παρειὰν δίαιμον ὄνυχα τιθεμένα σπαραγμοῖς. quorum verborum hæc ferè ſentẽtia eſt. canoq; capiti mater manum infert liberis in bello mortuis, genasq́; lacerat ungue cruento. ſic & Virg. lib. 11. Aen. *Hic matres, miſeræq́; nurus, hic cara ſororum Pectora mærentum, puerıq; parentibus orbi Dirum execrantur bellum.*

manet ſub Ioue frigido] ſi dixiſſet cubat ſub Ioue frigido, verbum Græcum expreſsiſſet αἰθριοκοιτεῖ. Iam quòd Iouem pro cœlo poſuit, uſitatum eſt omnibus poetis Græcis & Latinis. Theocr. εἰδ. δ. χ' ὠ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει. Virg. Georg. 1. *& Iupiter humidus Auſtris Denſat, erant quæ rara modo, & quæ denſa relaxat*. idem ſecund. *Et iam maturis metuendus Iupiter uuis.* Horat. Od. XXII. huius lib. *Quod latus mundi nebulæ, malusq́; Iupiter urget.* & Od. X. lib. 3. *puro numine Iupiter.* Od. XIII. epod. *Horrida tempeſtas cælum contraxit, & imbres, Niuesq́; deducunt Iouem.* Catullus autem pro vento poſuit: *Siue utrunque Iupiter ſimul ſecundus incidiſſet in pedem.* Iam verò notum eſt ita loqui Latinos, cælum graue, tenue, frigidum, caliginoſum, craſſum, humidum, potius, quàm aer grauis, tenuis, &c.

Venator.] ſic Hom. de Venatorib. ἀδυσσ. ἰῶτα. οἵ τε καθ' ὕλην Ἄλγεα πάσχουσιν κορυφὰς ὀρέων ἐφέποντες. & M. Tull. lib. 2. Tuſcul. *Pernoctant uenatores in niue, in montibus uri ſe patiuntur.* Horat. Saty. II. lib. 1. *Leporem uenator ut alta In niue ſectatur.*

Catulis fidelib.] Canum fidelitatem, & ſtudium venandi pluribus verbis declarat M. Tull. lib. 2. de nat. deorum. *Canum tam fida cuſtodia, tamq́ue amans dominorum adulatio, tantumq́ue odium in externos, & tam incredibilis ad inueſtigandum ſagacitas narium, tanta alacritas in uenando quid ſignificat aliud, niſi ad hominum commoditates eſſe generatos?* vigiles appellat Horat. Ode XVI. lib. 3. *& uigilum canum Triſtes excubiæ.* Vtrunque coniunxit Lucret. lib. 5. *Et leuiſomna canum fido cum pectore corda.* Theocrit. εἰδ. λβ. hoc animal in primis ad hominum conuictum aptum ait eſſe, & prouidum, in eoque iudicium duntaxat deſiderat, quo diſcernat eos in quos ſæuire debeat, ab iis quibus eum parcere ac blandiri oporteat. ſic Theoc. Ὦ πόποι οἷον τοῦτο θεοὶ ποίησαν ἄνακτες, Θηρίον

ἀνθρώποισι μετέμμεναι, ἀν ἐπιμηθὲς. Ε᾽ι οἶκε φρένες ὧδε νοήμονες ἔνδοθεν ἦσαν, Ἤδει δ᾽ ὅτε χρὴ χαλεπαινέμεν, ὅτε καὶ οὐχί. Οὐκ ἄντι θηρῶν τις ἐδήρισεν περὶ τιμῆς, &c.

Me doctarum ederæ] ederæ præmia doctorum capitum, id eſt, doctorum uirorum: nempè poetarum. nam poetę coronis ederaceis donabantur. epiſt. ad Iulium Florum. lib. I. epi. *ſeu condis amabile carmen, Prima feres ederæ uictricis præmia.*

. Diis miſcent ſuperis.] in Deorum me contubernio quodammodo collocant. Diis me parem efficiunt.

Nympharum'que leues.] Nymphæ aliæ in nemoribus habitant: & hæ a Græcis ἀλσηΐδες id eſt, nemorales appellantur: aliæ in aquis, quæ naiades, & hydriades communi & generali nomine dicuntur. ſed harum aliæ ſunt κρηνῖδες Grecè, Latinè (ſi placet) fontanæ nominentur: aliæ ἐπιποταμίδες, liceat has fluuiatiles appellare. ſunt & aliquæ ἐπιμηλήδες, ſeu ἐπιμηλιάδες (vt Pauſan. in Arcad.) quibus pecora ſunt curæ: nonnullæ etiam ὀρεσιάδες, quæ montes incolunt. Nymphas ita definit Theocriti interpres εἰδ. γ. Νύμφαι δ᾽ εἰσὶ τὰ ἐν γυναικείῳ σχήματι ἐν τοῖς ὄρεσι φαινόμενα δαιμόνια. Ac de Nymphis quidem ſic Hom. Ιλ. υ. Οὔτ᾽ ἄρα Νυμφάων, ταί τ᾽ ἄλσεα καλὰ νέμονται, Καὶ πηγὰς ποταμῶν, καὶ πίσεα ποιήεντα. Veteres autē cum oīm aquarū naturā, ut in qua præcipua iis inſit alendi, atque augendi, diuinam exiſtimabant, tūm fluuiorum, & perennium fontium maximè. Ex quo & nymphis naiadibus antra conſecrabant, & eas maxima religione uenerabantur & colebant. Itaque Vlyſſem experrectum, & patriam ſuam agnoſcentem Homerus facit Nymphas manibus ad cœlum ſublatis ad hunc modum precantem, Αὐτίκα δ᾽ ἐ νύμφαις ἠρήσατο χεῖρας ἀνασχών. Νύμφαι νηϊάδες κοῦραι Διὸς οὔποτ᾽ ἔγωγε Ὄψεσθ᾽ ὔμμ᾽ ἐφάμην, νῦν δ᾽ εὐχωλῇς ἀγανῇσι Χαίρετ᾽, ἀτὰρ καὶ δῶρα διδώσομεν ὡς τὸ πάρος περ. & ὀδυ. ρ. Vlyſſe a Melanthio caprario calce percuſſo, Eumæus tametſi cum nondum agno ſceret, tamen tam improba & petulanti in hoſpitem egentem iniuria & contumelia commotus, Nymphas fontium præſides & cuſtodes precatur, ut ſi unquàm eas Vlyſſes piè, religioſeque coluit, ſaluus in patriam reuertatur, vt illius inſolentiam comprimat, iniuriamque in hoſpites illatā ulſciscatur. ſic igitur Hom. Νύμφαι κρηναῖαι κοῦραι Διὸς εἴποτ᾽ Ὀδυσσεὺς Υ̓́μμ᾽ ἐπὶ μηρί᾽ ἔκηε καλύψας πίονι δημῷ, &c. Theocritus autem Nymphas quaſdam facit Caſtalidas tanquam Muſas. ſed nihil uetat, quo minus & fons Caſtalius ſuas Nymphas habeat. Ne hoc quidem præteribo, Nymphas terrorem iniicere interdum non ſolùm agricolis, ſed & quibuslibet aliis, eosque de gradu mentis deturbare. Vnde νυμφόληπτοι dictī, quos Latini Lymphatos appellant. qua de re dicemus Od. XXXVII. huius lib.

ſecernunt populo] a uulgo ſeparant, ut cæteris hominibus pręſtantem. Vtitur hoc uerbo epiſt. de Arte poet. *Publica priuatis ſecernere.* & Ode III. lib. 3. *Secernit Europen ab Aſro.*

Nec Polyhymnia] apparet ex hoc loco Polyhymnię nomen ab hymno dictū eſſe. ſed Lucia. li. περὶ ὀρχήσεων uult ἀπὸ τοῦ μεμνῆσθαι, his uerbis καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς πολύμνειαν ἴλεων ἔχειν αὐτῇ προκεῖται, καὶ μεμνῆσθαι πειρᾶται ἁπάντων. Ex eo quidā cenſuerunt hoc loco legendum eſſe πολυμνία: quod nomen, quamque lectionem probarem, niſi codices omnes reclamarent. huic alii agriculturam, alii benè dicendi facultatem, alij artem geſtu loquendi aſcribunt: Horat. ἔτυμον nominis ſecutus, lyram & cantum. Iam uerò etiam Ouidius Polyhymniam dixit, ut annotat Muretus, *Diſſenſere Deæ quarum Polyhymnia cœpit Prima.*

Lesboum] Propter Sapphonem & Alcæum.

Quod ſi me lyricis] Quòd ſi me ad poetarum lyricorum numerum aſcribes. Inſeres autem ſcriptum reperi in tribus lib. Vaticanis. quam ſcripturam magnopere probo.

ſublimi feriam] non aſſentior iis qui hoc loco legi volunt ſublimis. Nam & reperi ſcriptum ſublimi in omnibus ferè codicibus manu ſcriptis, & ſublimi uertice ita dictum eſſe puto, ut Od. xxvi. lib. 3. ſublimi flagello. ſi quis tamen ſublimis malet, non pugnabo. ſic Ter. in And. *ſublimem hunc intro rape quantum poteſt*. ideſt, ita eum ſublatum rape, ut terram nõ tangat. & Virgil. Aen. v. *quem prapes ab Ida Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger uncis*. Illud autem quod eſt Od. xv. huius libri *ſublimi anhelitu*, tranſlatum eſt. ſignificat enim anhelitum ex alto pectoris receſſu ductum: quod contingit iis, qui longo curſu defatigati ægrè animam recipiunt.

AD AVGVSTVM CAESAREM. Ode 2.

Deos omnes iratos eſſe Romanis, ob Cæſaris cædem: unam imperij ſpem in Auguſto conſtitutam.

IAM ſatis terris niuis, atque diræ
Grandinis miſit pater, & rubente
Dextera ſacras iaculatus arceis,
Terruit urbem:
Terruit genteis, graue ne rediret
Sæculum Pyrrhæ noua monſtra queſtæ,
Omne cùm Proteus pecus egit altos
Viſere monteis:
Piſcium & ſumma genus hæſit ulmo,
Nota quæ ſedes fuerat columbis:
Et ſuperiecto pauidæ natarunt
Aequore damæ.
Vidimus flauum Tiberim retortis
Littore Etruſco uiolenter undis,
Ire deiectum monimenta regis,
Templaq; Veſtæ:
Iliæ dum ſe nimium querenti
Iactat ultorem, uagus & ſiniſtra
Labitur ripa, Ioue non probante,
Vxorius amnis.
Audiet ciues acuiſſe ferrum,
Quo graues Perſæ melius perirent:
Audiet pugnas, uitio parentum
Rara iuuentus.

Quem uocet diuum populus ruentis
Imperi rebus? prece qua fatigent
Virgines ſanctæ minus audientem
Carmina Veſtam?
Cui dabit parteis ſcelus expiandi
Iupiter? tandem uenias precamur,
Nube candenteis humeros amictus
Augur Apollo.
Siue tu mauis Erycina ridens,
Quam Iocus circumuolat, & Cupido,
Siue neglectum genus, & nepotes
Reſpicis auctor,
Heu nimis longo ſatiate ludo:
Quem iuuat clamor, galeaq; leues,
Acer & Mauri peditis cruentum
Vultus in hoſtem.
Siue mutata iuuenem figura,
Ales in terris imitaris, almæ
Filius Maiæ, patiens uocari
Cæſaris ultor:
Serus in cælum redeas, diuq;
Lætus interſis populo Quirini:
Ne've te noſtris uitijs iniquum
Ocyor aura
Tollat: hic magnos potius triumphos,
Hic ames dici pater, atque princeps:
Neu ſinas Medos equitare inultos
Te duce Cæſar.

COMMENTARII.

rubente dextera.] rubentem dexteram appellat Horatius, quam Virg. coruſcam. Georg. I. *Ipſe pater media nimborum in nocte coruſca Fulmina molitur dextra.* Pindar. εἰδ. I. fulmen Iouis βέλος πυρπάλαμον nominat: Et Heſiodus, κέραυνον αἰθαλόεντα.

iaculatus arces.] Iaculari arces pro petere, & ferire, cùm Horatianum ſit, tùm minus eſt apud alios uſitatum. ſic idem Ode XII. lib. 3. *iaculari ceruos.* & Ode XVI. lib. 2. multa iaculari dixit per tralationem pro multa petere, multaq; ſibi proponere, quæ quis conſequi uelit: quòd Græci στοχάζεσθαι dicunt. neq; verò dubium eſt, quin Græcos imitatus, qui dicunt βάλλειν τὴν κεφαλὴν, τὸ τεῖχος, τὸ ἧπαρ, τὴν καρδίαν, iaculandi uerbum cũ quarto caſu rei quæ petitur iunxerit: quod item prior fecerat Lucret. lib. 4. *Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur.*

At

At Virg. aliter Aeneid.1.*iaculata è nubibus ignem* &.11. *Vel Danaum Phrygios iaculatus puppibus ignes*, & alibi *iaculari montibus Ornos.*

Terruit gentes]proximè dixerat terruit urbem, nempe Romam, nunc autem terruit gentes : quod longè illo ſuperiore grauius, & maius eſt.

Sæculum Pyrrhæ] Pyrrham Epimethei & Pandoræ filiam, Deucalioniſque uxorem fuiſſe: eosq; eluuionis illius tempore Parnaſſum montem omnium altiſsimum, uel (ut alii uolunt) Lycorim conſcendiſſe, atque eò confugiſſe, ex interpretibus poetarum Græcorum, & Ouidio cognoſcere licet. Aiunt autem alii eluuionem illam eſſe hominibus à Diis inuectam propter Tantali ſcelus, qui Penelopem filium in minutas partes conciſum, & coctum eis comedendum appoſuit: alii propter Lycaonis filium, cum uellet Iuppiter omnem hominum impietatem è terra funditus delere, atque extinguere, qua de re Pindarus *ὀλυμπ. ὠδ. θ. λέγοντι μὰν χθονὰ μὲν κατακλύσαι μέλαιναν ὕδατος σθένος.*

noua monſtra queſtæ.] etiam M. Tull. hoc uerbum cum accuſandi caſu iunxit, ut pro Flacco, *non enim omnia quæ dolemus, eadem quæri poſſumus*, & epiſt. ad App. Pulchrum. lib. 3. *Multa nos quidem quæſti ſumus*, & hic poeta epiſt. ad Sceuam. *Qui queritur Salebras & acerbum frigus.* Cæſ. lib. 6. de bel. gal. *Vnum queſtus.*

Omne cum Proteus] Protea Neptuni Phocarum cuſtodem fuiſſe ex Homer. *ὀδυσσ. δ.* & Geor. IIII. notum eſt, qua de re nonnulla dicemus ad illum locum, *Quo teneam uultus mutantem Protea nodo.* epiſtola prima, lib. I. de Phocis autem, & Homerus, eo quem dixi, libro, & Oppianus, lib. I. *φῶκαι δ᾽ εὐρύχιαι μὲν ἀεὶ λείπουσι θάλασσαν. Πολλάκι δ᾽ ἠμάτιαι πέτρης ἔνι καὶ ψαμάθοισιν Εὔκηλοι μίμνουσι καὶ ἔξαλον ὕπνον ἔχουσι*

egit uiſere] hoc loquendi genus merum Græcum eſt, id eſt, egit ut uiſeret. de quo plura dicemus. Od. XXIII. huius libri. De his igitur monſtris queri potuerat Pyrrha: Phocas, quæ ſolebant in littoribus paſcere, in montium culminibus eſſe uiſas, propterea quòd aquæ terrarum planitiem operuerant: piſces in ſummis arborum ramis, in quibus aues ſidere, & nidos conſtruere ſolent, conſtitiſſe: damas, quę uel in ſiluis uagari, uel in luſtris deliteſcere, & quieſcere conſueuerunt, in mari ſuper terras effuſo, natare coactas eſſe.

Vidimus flauum Tiberim] vidimus Tiberim reiectis ac repulſis undis ab Etruſco littore (influit enim in mare Tyrrhenum Tiberis) uel ab Etrurię finibus, ita creuiſſe, ut ſiniſtra ripa effuſus, qua agrum Romanum alluit, urbemq; hodie attingit, Regum priſcorum monimenta, & templa Deorum deijcere, atque euertere uelle uideretur. Vtitur autem hoc eodem epitheto, Od. III. lib. 2. *Villaq; flauus, quam Tiberis lauit, Cedes.*

Veſtæ] Veſtam Rheæ filiam facit Pindarus *Νεμ. ὠδ. ια.*

quærenti] de Iulij Cæſaris nece. Ab Ilia autem Martis aut Tiberis uxore uult Iulium Cæſarem ortum habuiſſe.

Iactat] ſic utitur hoc uerbo Od. XIIII. huius libri. *Quamuis Pontica pinus Siluæ filia nobilis Iactes, et genus et nomen inutile.*

Ioue non probante] ſignificat Horatius gratificans Auguſto, & penè dicam, aſſentans: illum terrorem, illamque eluuionis calamitatem, nullam aliam ob culpam Romanis eſſe illatam, quàm ob Cęſaris cædem: cuius rei argumentum eſt, quòd Iupiter non modò non fuit illius terroris, atque eluuionis auctor, ſed ne approbator quidem: ſola Ilia à Tiberi uiro ſuo adiuta, iuſto dolore excitata, odioque incenſa, tam graues pœnas à populo Romano expetiuit Ioue pœnè inuito.

Vxorius amnis.]qui nimium in ea re uxori gratificaretur,nimiumq; indulgeret.Hoc nomine appellantur mariti, qui ſe totos ad uxorem arbitrium fingunt, & accommodant, qui eis omnibus ferė in rebus obtemperant. Virg.Aen. IIII. *Pulchramq; uxorius urbem Extruis.*

Audiet ciues ac]huius loci hęc ſententia eſt. Poſteri noſtri ex bellorum ciuilium calamitate reliqui,atque ideò rari audient ciues in ciuium corpora exacuiſſe, & ſtrinxiſſe ferrum. quo quidem longè æquius, ac Reip. utilius erat Perſas, cęterosq; populi Rom.hoſtes interimi. acuere ferrum propriè dictum: illud translatè epiſt.III.lib.I. *Seu linguam cauſis acuis.* & illud lib.de Arte poet. *Tyrtæusq; mares animos in Martia bella Verſibus exacuit.*

Quo graues Perſæ]ſic Ode VII.lib.epod. *Quo quo ſceleſti ruitis? aut cur dexteris Aptantur enſes conditi? Parumne campis, atque Neptuno ſuper Fuſum eſt Latini ſanguinis? Non ut ſuperbas inuidæ Carthaginis Romanus arces ureret,*&c.

melius]rectius,iuſtius.

fatigent]aſsiduis precibus obſecrent,& tandē exorent.ſic loquitur T.Liuius lib 23. *inde fatigatus Campanorum precibus ſequenti die cum omni apparatu oppugnandæ urbis Cumas redit* aliter hoc uerbo utitur.Od.XIIII.lib.4. *Spectandus, in certamine Martio Deuota morti pectora liberæ. Quantis fatigaret ruinis.*

Virgines ſanctæ]Veſtales.

Parteis]munus. tralatio à partibus hiſtrionum, ut epiſt.de Arte poet. *Ne forte ſeniles Mandentur iuueni partes.*

candenteis humeros] in duobus lib. Vatic.& in Torneſ. ita ſcriptum reperi.nube candenti humeros amictus. quam ſcripturam ſi quis probabit, non repugnabo. nam quòd uocis ſequentis initium uocalis eſt aſpirata, non eſt hoc nouum. ſic enim Ode XXVIII.huius libri. *Oſsibus & capiti inhumato.*

Augur]augur ab auium garritu dictus eſt,ex quo augurium.Hoc loco augurem, *μάντιν* intellige, id eſt rerum futurarum prouidum, qui præſentit ac diuinat futura, eaq; interpretatur. Sic Chiron apud Pindarum πυθ. ωδ. θ. ait Appollini rerum omnium euentum certum, fixum, notum eſſe: illum rerum progreſsiones & cauſas cernere:illum ſcire,quot frondes ineunte uere terra profundat, quot arenæ in mari, & fluminibus impetu uentorum, & fluctibus agitentur.Verba Pindari ſunt hæc, *Κύριον ὃς πάντων τέλος οἶσθα, καὶ πάσας κελεύθους, ὅσσα τε χθὼν ἠρινὰ φύλλ᾽ ἀναπέμπει, χ᾽ ὁπόσαι ἐν θαλάσσῃ καὶ ποταμοῖς ψάμμαθοι κύμασι, ῥιπαῖς τ᾽ ἀνέμων κλονέονται.* Idem Horat.in Carm.ſęculari pro Imper.Rom. *Augur, & fulgente decorus arcu Phœbus.* cantorem appellat in lib.de Arte poet. *ne forte pudori. Sit tibi Muſa lyræ ſolers, & cantor Apollo.* etiam augurem appellat Virg. Aen.IIII *nunc augur Apollo.* &c.

Ericina ridens]frequens eſt Veneris epithetum *φιλομειδὴς* apud Homer: quod procul dubio hic expreſsit Horatius *φιλομμειδής*, autem ſcriptum per μ in tertia ſyllaba, aliud eſt ab illo.uult enim Heſiodus Venerem *φιλομμηδέα* appellatam quia *μηδέων ἐξεφαάνθη* id eſt, *τῶν αἰδοίων*

Quam Iocus circumuolat]uel circum quam Iocus uolat, uel quam circumuolat, ut ſit uerbum compoſitum, quomodo quibuſdam placet, qua de re alio loco dicemus.

Ludo]bellis, quę ſunt Martis deliciæ,& oblectamenta.

læues.]expolitę,non aſperæ. ſic. Od. VII.lib.2. *læuia ciboria*, & Od. ult. eiuſd.lib. *læues plumæ.* & Od. VI. lib.4. *Læuis Agyieu.* id eſt, imberbis, & Od. XVII. huius lib. *læuia perſonuere ſaxa.* & Od.XI.lib.2. *fugit retro Læuis Iuuentas.* & epiſt. de Arte poet. *ſectantem læuia neruis Deficiunt.* ibid. *aut læui ſeruanda cupreſſo.*

fiue

ſiue mutata]uult Mercurium induta ſpecie humana Auguſti nomine appellari, & Auguſtum eſſe Mercurium.

Patiens uocari Cæſaris ultor]Gręca planè eſt hæc loquēdi figura *ὑπομένων καλεῖσθαι καίσαρος ἐκδικητής* Demoſt. *περὶ τῆς παραπρεσβ. καὶ τοσαύτης ἀνανδρίας καὶ κακίας ὁμολογεῖτε ὑμεῖς εἶναι μεστοί.* Latine enim diceremus, patiens te uocari Cæſaris ultorem. ſic epiſtola ad Quinctium lib. I. *Cum poteris ſapiensq; emendatusq; uocari.* ſic Od. XXVII. lib. 3. *Vxor inuicti Iouis eſſe neſcis?* & epiſt. ad Torquat. lib. I. *patiarq; uel inconſultus haberi.* ſic Catullus. *Ait fuiſſe nauium celerrimus.* & Virgil. lib. 2. Aen. *ſenſit medios delapſus in hoſtes.* & Propert. lib. I. eleg. IV. *Iurabo & bis ſex integer eſſe dies.*

Serus] ſerus redeas, pro ſerò redeas. olet hoc quoque Græcum quiddam quo de genere dicemus ad Od. XVII. epod. precatur autem tacitè, neque tamen obſcurè, ut diu uiuat Auguſtus. hoc enim ualent illa, ſerò in cœlum redire, quaſi Mercurius ſumpta Auguſti ſpecie & figura è cœlo in terras deuolarit, ſitq; aliquando in cœlum reuolaturus.

populo Quirini.]in membrana Don. Iannocti, & una Vatic. Quirino ſcriptum eſt, fortaſſe rectè, & Horatiano more. Nam & in carmine ſæculari ita locutus eſt: *Romulæ genti date remq;, prolemq;. Et decus omne.* & Od. XII. lib. 4. *Qui nunc Sulpiciis accubat horreis.*

iniquum]offenſum, iratum, infenſum.

Medos]puto eoſdem hic Medos dici, quos ſupra Perſas appellauit, ut Od. XXVII. Medum acinacen dixit gladium Perſicum.

IN VIRGILIVM ATHENAS PROFICISCENTEM. Od. 3.

Secundam ei nauigationem precatur: deinde occaſionem nactus hominum audaciam deteſtatur.

SIc te diua potens Cypri,
Sic fratres Helenę lucida ſidera.
Ventorumq; regat pater.
Obſtrictis alijs, pręter Iapyga,
Nauis, quæ tibi creditum
Debes Virgilium, finibus Atticis
Reddas incolumen precor:
Et ſerues animæ dimidium meę.
Illi robur, & æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commiſit pelago ratem
Primus nec timuit precipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec triſteis Hyadas, nec rabiem Noti:
Quo non arbiter Adrię
Maior, tollere, ſeu ponere uult freta.
Quem mortis timuit gradum,

Qui

Qui ſiccis oculis monſtra natantia,
Qui uidit mare turgidum, &
Infameis ſcopulos Acroceraunia?
Nequicquam deus abſcidit
Prudens Oceano diſſociabili
Terras, ſi tamen impiæ
Non tangenda rates tranſiliunt uada.
Audax omnia perpeti
Gens humana ruit per uetitum nefas.
Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit.
Poſt ignem ętheria domo
Subductum, macies, & noua febrium
Terris incubuit cohors:
Semotique prius tarda neceſsitas
Lethi corripuit gradum
Expertus uacuum Dædalus aera
Pennis non homini datis.
Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Nil mortalibus arduum eſt.
Cœlum ipſum petimus ſtultia, neque
Per noſtrum patimur ſcelus
Iracunda Iouem ponere fulmina.

COMMENTARII.

ſic] Cum aliquid ab altero petimus, id ut facilius impetremus, ea ſolemus illi precari, & optare, quæ ſcimus ei eſſe optatiſsima addita particula ſic. Eſtq; hoc genus omnibus Poetis Græcis & Latinis per quàm uſitatum. Ac primùm ſanè ab hoc poeta ordiamur. infra Od. XXVIII. huius lib. *ſic quodcunque minabitur Eurus Fluctibus Heſperiis, Venuſinæ Plectantur ſiluæ.* Saty. III. lib. 2. *Stolce poſt damnum ſic uendas omnia pluris.* & hoc loco. *Sic te Diua potens Cypri*, &c. Catulus ad Coloniam: *Sic tibi bonus ex tua Pons libidine fiat.* & de Coma Berenices. *Sic magis o nuptæ ſemper concordia ueſtras, Semper amor ſedes incolat aſſiduas.* Virg. in Mœride: *Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos: Sic cytiſo paſtæ diſtentent ubera uaccæ.* & in Gallo: *Sic tibi cum fluctus inter labere Sicanos, Doris amara ſuam non intermiſceas undam.* Tibull. lib. 2. eleg. VI. *Annue ſic tibi ſint intonſi Phœbe capilli: Sic tua perpetuo ſit tibi caſta ſoror.* Appollon. lib. 2. Argon. ἱλήκοις, ἀεὶ τοι ἄναξ ἄτμητοι ἔθειραι, αἰὲν ἀδήλητοι. τῶς γὰρ θέμις. ubi omiſſa eſt, uox οὕτως Lucillus lib. 2. epigr. Οὕτω σοι πέψαι Διονύσιε ταῦ θαγίνοιτο Πάντα. νόμῳ δὲ χάριν δός τι καὶ ὧδε φαγεῖν, &c.

potens Cypri.] id eſt domina Cypri, exemplo Grecorum, qui ita loquuntur κρατοῦσα κύπρου. ſimile eſt illud Od. XXV. lib. 3. *O Naiadum potens, Baccharumq; ualentium Proceras manibus uertere fraxinos.* & Ode V. huius libri. *Suſpen-*

diſſe

diſſe potenti Veſtimenta maris Deo. & Ode XXIX. lib. 3. *Ille potens ſui, Lætusq; deget, cui licet in diem Dixiſſe uixi.* quo loco uidetur potens idem ualere, quod apud Grecos ἐγκρατής, ἢ κύριος: & Ode VI. huius libri, *Imbellisq; Lyræ Muſa potens*. ideſt muſa, quæ res ludicras & amatorias tantùm canere poteſt; bellicas & grauiores non poteſt. & carmine ſęculari, Ode ultima, epod. *Phœbe, ſiluarumq; potens Diana*. & Virg. Aen. I. *Nimborumque facis tempeſtatumq; potentem*: & III. *Dii maris, & terræ, tempeſtatumq; potentes*.

fratres Helenæ] Caſtor, & Pollux, de quibus uide annot. in Od. XII. huius libri.

uentorumq; regat pater] Aeolus, de quo Hom. ὀδυσσ. κ. in principio libri. Αἰολίην δ' εἰς νῆσον ἀφικόμεθ' ἔνθα δ' ἔναιεν Αἴολος ἱπποτάδης φίλος ἀθανάτοισι θεοῖσι, &c. quo loco appellat eum ταμίην ἀνέμων, id eſt uentorum promum & condum, ut Plautino uerbo utar. de eodem ſic Virg Aen. I. *Aeole nanque tibi Diuum pater, atque hominum rex, Et mulcere dedit fluctus, & tollere uentos*, &c.

obſtrictis aliis præter] ſic & apud Homerum ὀδ. κ. Aeolus ceteris uentis in utre illo, quem Vlyſsi dederat, incluſis & conſtrictis, ſolum Zephyrum, qui eũ in patriam deferat, ac ſolutum reliquit, his uerbis. Ἔνθα δὲ βυκτάων ἀνέμων κατέδησε κέλευθα. Κεῖνον γὰρ ταμίην ἀνέμων ποίησε Κρονίων. Ἠμὲν παυέμεναι, ἠδ' ὀρνύμεν, ὅν κ' ἐθέλῃσι.

pręter Iapyga] uentum Calabriæ, ſeu Apulię iis utilem, & ſecundum, qui ex Italia in Græciam nauigant, hunc album nominat Od. XXVII. lib. 3. *quid albus Peccet Iapyx*.

quæ tibi creditum, &c.] tralatiò ducta eſt a rebus creditis, quemadmodum igitur, quod mihi creditum eſt, id debeo ei, qui mihi credidit: ita & Horatius ait nauem Virgilium ſibi commiſſum, Atticę debere, id eſt, æquum eſſe nauem, quę Virgilium uehendum receperit, finibus Atticis reddere ſaluum & incolumem. de uerbo credendi, uide annot. ad Od. V. lib. 3.

reddas incolumem,] animaduertat lector quàm ſignificantibus, & ad rem accommodatis uerbis utatur Horatius. antecedit uox creditum, ſequitur deinceps, debes. poſtremo, reddas. neque uero nomen incolumem, ocioſum eſt. Nam quę nobis credita ſunt, ea ſalua & integra reddere debemus, &, ut loquuntur Iuriſconſulti, in eadem cauſa, quod Liuius dicit rectè reddere.

Illi robur & æs triplex] id eſt, erat ille animo pœnè ferreo, atque aduerſus omnes terrores pectore maximè communito, qui primus nauigate auſus eſt. σιδηρόφρονα uocant Græci uirum ferreo pectore, qui non commouetur. Aeſch. in Prometh. σιδηρόφρων τε, κἀκ πέτρας εἰργασμένος, &c. Primam autem nauem dicunt Argô fuiſſe, qua uecti ſunt Græcię principes illi Argonautæ uellus aureum petentes, uide Plinium lib. 8. cap. LVI. Catull. in carmine illo pulcherrimo de Pelei, & Thetidis nuptiis. *Illa rudem curſu prima imbuit Amphitriten*. cum hoc loco congruunt illa Oppiani, lib. I. ἁλιευτ. ὢ πόποι, ὅς πρώτιστος ὀχήσατο νῆας, Εἴτ' οὖν ἀθανάτων τις ἐπεφράσατ', εἴτε τις ἀνὴρ, Τολμήεις πρώτιστος ἐπεύξατο κῦμα περῆσαι, &c.

Africum] Africus, quem Græci λίβα appellant, ab occaſu hiberno ſpirat, ut ſcribit Ariſtoteles μετεωρ. β. opponiturq; Cæcię linea recta, ab ortu ęſtiuo flanti, Zephyroq; ſeu Fauonio proximus eſt. Aquilo autem a Septentrione ſpirat, ut uideatur Horatius non admodum accuratè in deſcribenda uentorum pugna & concertatione, uentos per lineam rectam oppoſitos exquiſiuiſſe.

Decertantem Aquilonibus] participium decertantem iunxit cum dãdi caſu, quo de genere uide annot. ad Od. VI. lib. 2.

Nec triſtes Hiadas] Atlantis & Aethræ duodecim fuerunt filiæ, & filius unus Hyas nomine. Hunc cum in Lydia uenaretur, à ſerpente ictum & interfectum ſorores ita miſerè, perditeq; luxerunt, ut mœrore, & lacrymis contabuerint. ſed ex illis, quinque, quæ immoderatius fratris mortem tulerunt. Iuppiter in ſtellas uertit, easq; in tauri fronte collocauit: reliquæ ſeptem, quæ πλειάδες appellantur, mœrore quoque illæ quidem confectæ ſunt, ueruntamen & diutius reſtiterunt, & ſerius uictæ ſunt. de quibus dicemus ad Od. XIIII.lib.4. Hyadas autem nominatas eſſe dicunt uel ab Hyante fratre, uel ἀπὸ τοῦ ὕειν, id eſt, a pluendo, quia iis orientibus pluuiæ & tempeſtates ſoleant excitari, uel quia earum ſitus & ordo *υ*, literæ ſimilitudinem præ ſe ferat. M. Tullius lib.2. de natura Deorum: *Tauri caput ſtellis conſperſum eſt frequentibus. Has Græci ſtellas Hyadas uocitare ſuerunt, a pluendo: ὕειν enim eſt pluere: noſtri imperitè ſuculas, quaſi a ſuibus eſſent, non ab imbribus nominatæ.*

Quo non arbiter Adriæ] quo nullus uentus maius, in mare Adriaticum, imperium obtinet, ſiue tempeſtates commouere, ſiue mare tranquillare uelit. Itaque hic arbitrium, dominum, & eum qui alteri ſuo arbitratu imperat, intellige. ut Ode VII.lib.2. bibendi arbitrium appellat, conuiuii regem, eum qui leges bibendi in conuiuio ponit. in epiſtola autem ad Bullatium, *locum effuſi late maris arbitrum*, mari uicinum intelligendum eſſe docebimus.

tollere, ſeu ponere uult freta.] ſiue uelit fluctus excitare, quibus mare attollitur: ſiue componere, καθίζειν, ſedare, placare, atque ad æqualitatem redigere, a qua æquoris fluxit appellatio. omiſit autem alterum ſeu: ut & ſiue, Saty. V.lib.2. *turdus, Siue aliud primum dabitur tibi, deuolet illuc*, &c. & Ode huius lib. VI. *Cantamus uacui, ſiue quod urimur*, &c. & Ode XV. *te Stenelus ſciens Pugnæ, ſiue opus eſt imperitare equis, Non auriga piger.* ſic Catull. in faſeli dedicatione: *læua, ſiue dextera Vocaret aura.* & idem Horat. Od. XXXII. huius libri: *Qui ferox bello, tamen inter arma, Siue iactatam religarat udo Littore nauim*, &c. & Od. XXVII.lib.3. *potes hac ab orno Pendulum zona benè te ſecuta e Lidere collum, Siue te rupes, & acuta letho Saxa delectant.* Et M. Tull. contra Rullum: *adiungit agros in Macedonia, qui Regis Philippi fuerunt, ſiue Perſei.* & ad Atticum lib.8. *Nil perturbatius hoc ab urbe diſceſſu, ſiue potius turpiſsima fuga.* Terent. And. *Dei hunc poſtulo, ſiue æquum eſt, te oro Daue.*

ſiccis oculis] ἄδακρυς

monſtra natantia] Oppianus lib. α. Κήτεα δ' ὀβριμόγυα, πελώρια, θαύματα πόντου, &c.

mare turgidum] ſic Heſiod. πέλαγος οἴδματι θύον Aratus unum ex ſignis inſurgentium uentorum ponit mare intumeſcens. Σῆμα δέ τοι ἀνέμοιο καὶ οἰδαίνουσα θάλασσα Γιγνέσθω.

Acroceraunia] montes in Epiro ita dictos, quòd ea altitudine ſint, ut ſæpenumero fulmine petantur. Pauſanias diuiſit hoc nomen in Atticis. ἄκρα τῶν ὀρῶν ἃ κεραύνια λέγουσι. Mela montes Ceraunios nominat: a quibus (inquit ille) flexus eſt in Adriam: Infames autem propter naufragia.

Nequicquam Deus abſcidit] id eſt, fruſtra Deus terras à mari ſecluſit, ſi contra hanc dei prouidentiam audent homines nauigare.

diſſociabili] quem par erat à terris diſſociari, ac ſeparari.

impiæ) impias dicit hominum naues, quia Dei conſilium negligere & aſpernari uideantur. hanc autem hominum audaciam impiam etiam Sophocles inſectatur in Antigone: Πολλὰ τὰ δεινά. κοὐδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει. Τοῦτο καὶ πολιοῦ πέραν Πόντου χειμερίῳ νότῳ Χωρεῖ περιβρυχίοισι Περῶν ὑπ' οἴδμασι, &c. Oppianus libro quinto in principio: Ὡς οὐδὲν μερόπεσ-

σιν

ϛιν ἀμήχανον, ὄυτ᾽ ἐνὶ γαίῃ Μητρὶ καμεῖν, ἀκόλπον ἀν᾽ εὐρώεντα θαλάσσης. quem Oppiani locum annotauit Muretus.

uada.] maria. ἐλάττωσις.

Audax omnia perpeti] cur non dixit facere? culpam uel continuò, uel certè aliquando ſequitur pęna. ex conſequenti igitur, factum eſt intelligendum, quod antecedit: non enim paterentur, neque pœnas darent homines, niſi iniuſtè atque impiè facerent. Pręterea ſic poteſt hic locus explicari: Gens humana propoſitis etiam ante oculos grauiſsimis pęnis, non deterrentur tamen a maleficio: immo quęuis cruciatum ſubire, ac perferre parata eſt, dummodo eò, quo cupiditas uocat, peruenire poſsit. ita eſt audax ad facinoris pœnam ſufferendam, ut ad res nefarias, & lege uetitas concitatiſsimè, & effrenatiſsimè ruat.

Audax Iapeti genus] Prometheus. Ex Heſiodo autem & Aeſchylo notum eſt Prometheum ignem a Ioue occultatum ſubduxiſſe, hominibusque diſtribuiſſe, atque ob eam cauſam iratum Iouem, uiuendi rationem antea facilem, quietam, laboris, ac doloris expertem hominibus abdidiſſe. ſic Heſiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. Κρύψε δὲ πῦρ, τὸ μὲν αὖθις ἐΰς παῖς Ἰαπετοῖο Ἔκλεψ᾽ ἀνθρώποισι, Διὸς παρὰ μητιόεντι Ἐν κοΐλῳ νάρθηκι λαθὼν Δία τερπικέραυνον.

Euphorion autem ſcribit hanc cauſam Iouem arripuiſſe, cur Protheũ Caucaſio affigeret, quòd comperiſſet eum ex furtiuo & uiolento Eurymedontis cũ Iunone concubitu natum eſſe. Atque hanc ille occaſionem nactus Prometheum quidem in uincula coniecit: Eurymedontem autem ad inferos deturbauit. Sed quòd ignis furtũ Prometheo aſcribunt, tradit Pauſanias in Corinthiacis Argiuos eã laudẽ Prometheo adẽptã ad Phoroneũ Inachi filiũ transferibere.

fraude mala] mala, eſt epithetum perpetuum: ne quis forte ita accipiat quaſi aliqua fraus ſit bona. ſic Satyra v I. lib. I. dixit *mala luſtra.* (quanquam in quibuſdam codicib. manu ſcriptis legitur *mala lucra* (ut dicemus illo loco) & *prauam ſtultitia* epiſt. I I. lib. 2. & *malos fures*. Saty. I. lib. I. & *malam ambitionem* Saty. v I. lib. 2. & Hom. κακὴν νεσὺς: κακὸς πόλεμος.

terris incubuit] terras occupauit, obſedit, atque oppreſsit. tale illud Virgil. Georg. I I. *Præſertim ſi tempeſtas a uertice ſiluis Incubuit.* aliter dictum eſt ab eodem, lib. 3. *Condit opes alius, defoſſoque incubat auro.* cui proximo ſimile illud eſt Ciceron. in Cluentiana. *qui illi pecuniæ, quam condiderat, ſpe iam atque animo,* incubaret, hac de re ſic Heſiod. Χαίρεις πῦρ κλέψας, καὶ ἐμὰς φρένας ἠπεροπεύσας, Σοί τ᾽ αὐτῷ μέγα πῆμα, καὶ ἀνδράσιν ἐσσομένοισι, Idem de Pandora. Ἀλλὰ γυνὴ χείρεσσι πίθου μέγα πῶμ᾽ ἀφελοῦσα Ἐσκέδασ᾽, ἀνθρώποισι δ᾽ ἐμήσατο κήδεα λυγρά. idem paulo poſt: πλείη μὲν γὰρ γαῖα κακῶν δὲ θάλασσα, &c.

tarda] uiuebant enim diutius homines, tardiusq́; moriebantur.

neceſsitas Lethi] Quam hic lethi neceſsitatem nominat Horat. eam Ode. I. libro tertio neceſſitatem ſimpliciter appellat. Ode x x I I I I. eiuſd. diram neceſsitatem id eſt ἀνάγκην quam dicunt Græci. Homer. autem ἰλιαδ. π. diem mortis, ἀναγκαῖον ἦμαρ appellat, idemq́;, quam Horat. lethi neceſſitatem dicit, μοῖραν ὀλοὴν θανηλεγέος θανάτοιο nominat ὀδυσσ. γ. Pindarus uero ὀλυμ. εἰδ. 6 ſententiam illam, quam ferunt Pluto & Aeacus aduerſus improbos, & ſceleratos, ἀνάγκαν ἐχθρὰν uocat, quia iudicium illud nulla ratione infirmari, nulla gratia inflecti, nullo denique pretio corrumpi poſsit. uide annot. ad Oden. x x x v. huius libri. & x x x I I I I. tertii.

corripuit gradum] celerius aduenit.

Expertus uacuum Dædalus] & ſupra de Dædalo diximus nonnulla, & ut nihil

hil dixiſſemus, notiſsima omnibus eſt fabula: eamq; etiam Virgilius tangit Aen. VI. *Dædalus, ut fama eſt, fugiens Minoia regna, Præpetibus pennis auſus ſe credere cælo.* Traditum eſt autem Dædalum præſtantem fabrum, atque architectum fuiſſe, eundemq; ædificandarum nauium rationem, primum reperiſſe, atque ex eo natam de eius pennis & uolatu fabulam. Itaque Græci poetæ opera affabrè, & ſummo artificio elaborata, *δαίδαλα* nominãt Hom. *ἰλι. σ. αὐτὰρ ἐν αὐτῷ Ποίει δαίδαλα πολλὰ ἰδυίῃσι πραπίδεσσι.* & ibid. *Πάντοσε δαιδάλλων*, & Appollon. lib. I. argon. *ἐν δ' ἐκάστῳ Τέρματι δαίδαλα πολλὰ διακριδὸν εὖ ἐκέκαστο.* Et Lucret. lib. 4. linguam dędalam uerborum appellat, propterea quod uoces articulat, ut ille loquitur. & dædalam Tellurem. & Virgilius. Georgic. III. *Et munire fauos & dædala fingere tecta.* Plato in Menone quædam *Δαιδάλου ἀγάλματα*, id eſt, ſimulacra commemorat, quæ ſoluta aufugiunt, fugitiuorumq; in morem dominum relinquunt, uincta autem manent: ad quæ reſpiciens ſcribit illa in Euthyphrone: *Θαυμάσιον οἷον ταῦτα λέγων, ἐάν σοι οἱ λόγοι φαίνωνται μὴ μένοντες, ἀλλὰ βαδίζοντες, καὶ ἐμὲ αἰτιάσῃ τὸν Δαίδαλον, βαδίζοντας αὐτοὺς ποιεῖν, αὐτὸς ὢν πολὺ τεχνικώτερος τοῦ Δαιδάλου, καὶ κύκλῳ περιιόντας ποιῶν.* Pręterea *λογοδαιδάλους* Græci nominant uerborum opifices quoſdam, & uariandę atque ornandæ orationis facultate inſtructos. Xenophon autem *ἀπομνη. β.* eo in loco, in quo oſtendit ſapientiam ſapientibus interdum eſſe inutilem, ac damnoſam, ſcribit Dædalum a Minoe captum eſſe propter ſapientiam, eiq; ſeruire coactum, denique uno tempore & patria & libertate eſſe ſpoliatum: cum aliquando autem aufugere cum filio conatus eſſet: filium quidem amiſiſſe, ſibi autem ſalutem expedire non potuiſſe, ſed ad barbaros delatum rurſus illic ſeruitutem, quam fugiebat, pertuliſſe. Pauſanias uerò in Achaicis narrat Dædalum ſororis filio interfecto, ſua uoluntate ſe ad Minoem contuliſſe: deinde aliquanto poſt in ſuſpicionem, crimenq; neſcio quod uocatum, atq; ab illo in carcerem unà cũ filio cõiectũ eſſe: poſtremo è cuſtodia furtim elapsũ ad Siculos cõfugiſſe.

uacuum] inanem *ἔρημον*, ab hominibus infrequentem. ut Od. XXV. lib. 3. *uacuum nemus.*

Perrupit Acheronta] Herculi duodecim illis laboribus perfuncto, decem & octo menſium ſpatio, Euryſtheus duos ex eis non probans, unum quem ille in expurgando Augię ſtabulo, alterum quem in hydra conficienda ſuſceperat, ac pertulerat, decimum tertium impoſuit, ut Orci canem Cerberum ab inferis ad ſuperos protraheret. Cùm igitur ad Tęnarum ueniſſet Hercules, per cuius fauces ad inferos deſcenſus patet, duce Mercurio deſcendit. Ac de hoc Herculis ad inferos deſcenſu meminit duobus locis Homerus. ſemel *ὀδυσσ. λ.* ubi ſic loquitur Hercules, ſeu eius idôlum, *Καί ποτέ μ' ἐνθάδ' ἔπεμψε κύν' ἄξοντ', οὐ γὰρ ἔτ' ἄλλον φράζετο τοῦδέ τι μοι χαλεπώτερον εἶναι ἄεθλον:* iterum *ἰλιάδ θ.* ubi Pallas de Ioue quæritur, eiq; exprobrat toties a ſe adiutum in periculis, & ſeruatum Herculem, ait denique ſe, ſi Iouis in Græcos acerbitatem præſciuiſſet, nunquam fuiſſe paſſuram, ut Hercules ab inferis reuerteretur. ſic Homer. *Εἰ γὰρ ἐγὼ τάδε ᾔδε' ἐνὶ φρεσὶ πευκαλίμῃσιν, Εὖτέ μιν εἰς Ἀίδαο πυλάρταο προὔπεμψεν Ἐξ ἐρέβευς ἄξοντα κύνα στυγεροῦ Ἀίδαο, Οὐκ ἂν ὑπεξέφυγε στυγὸς ὕδατος αἰπὰ ῥέεθρα.* Perrupit autem legendum ſine copulatione, que, & ita cod. Don. Faerni, Vrſini, & unus Vat. & Torneſ.

Acheronta] Pauſanias in Atticis ſcribit in Theſprotide Acheruſiam paludẽ eſſe non longè Cichyro, & fluuium Acherontem, & Cocytum aquam omniũ iniucundiſsimam; ſibique uideri Homerum iis fluminibus uiſis & cognitis

auſum

auſum eſſe demum illa de inferis fabuloſa cõfingere. Tum uerò fluuiis infernis, ab iis qui ſunt in Theſprotide, mutuatum, nomina impoſuiſſe.

Cœlum ipſum petimus ſtultitia] vel propter Phaetontem hoc dicit, de quo dicemus annot. ad Oden xi. lib. 4. vel propter Gigantes: quod credibilius eſt.

neque per noſtrum patimur ſcelus] noſtris maleficiis, & ſceleribus, videmur quodammodo vim Ioui afferre, eumq; cogere vt aſſiduè fulmen habeat in manibus. Nam improbitate & impietate noſtra Deum irritantes, non finimus eum erga nos æquum eſſe, aut placabilem: ſed contrà impellimus vt nos ſuo fulmine exterreat, atque exanimet.

Iracunda] quæ Iupiter effectus iracundus hominum impietate, ſæpe ſumit in manus. ſic Od. xIIII. lib 2. *pauimentum ſuperbum* dixit, pauimentum domini ſuperbi. vt uult Porphyr. & rectè.

ponere] de manibus.

AD L. SEXTIVM CONSVLAREM. Ode 4.

Aduentu ueris, & communi moriendi conditione propoſita, hortatur ad uoluptates.

SOLVITVR *acris hiems grata uice ueris, & Fauoni:*
Trahuntq; ſiccas machinæ carinas:
Ac neque iam ſtabulis gaudet pecus, aut arator igni:
Nec prata canis albicant pruinis.
Iam Cytherea choros ducit Venus imminente Luna:
Iunctæque Nymphis Gratiæ decentes
Alterno terram quatiunt pede, dum graueis Cyclopum
Vulcanus ardens urit officinas.
Nunc decet aut uiridi nitidum caput impedire myrto,
Aut flore, terræ quem ferunt ſolutæ.
Nunc & in umbroſis Fauno decet immolare lucis,
Seu poſcat agnam, ſiue malit hœdum.
Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas,
Regumq; turreis. ò beate Sexti,
Vitæ ſumma breuis ſpem nos uetat inchoare longam.
Iam te premet nox, fabulæq; manes.
Et domus exilis Plutonia, quò ſimul mearis:
Nec regna uini ſortiere talis,
Nec tenerum Lycidam mirabere, quo calet iuuentus
Nunc omnis, & mox uirgines tepebunt.

COMMENTARII.

Soluitur acris] deſcriptio ueris eſt, quo tempore maximè omne animantium

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tium genus hilaritati ac lætitiæ ſeſe dedere ſolet, omni triſtitia, quam affert hiemis deformitas, cæliq; grauitas, & diei obſcuritas, depulſa. Sed quòd ſolui hiemem dicit, veris aduentu, cum quicquid ſoluitur, aſtrictum, aut vinctum fuiſſe intelligatur: hiems autem non aſtringatur, neque vinciatur, ſed aſtringat potius & contrahat: perinde illud accipiemus, ac ſi dixiſſet, ſoluitur terra veris aduentu, quæ fuerat, vi hiemis, & frigore aſtricta: quo quidem proximo modo infrà locutus eſt eadem Ode *Aut flore, terræ quem ferunt ſolutæ*, id eſt, laxatæ, mollitæ.

uice] uiciſſitudine. ſic Ode VII. lib. 4. *Mutat terra uices.*

Trahuntque ſiccas machinæ] ſcribit Vegetius libro quarto de re militari, cap. XXXIX. ex die tertio iduum Nouemb. uſque ad diem ſextum id. Mart. maria claudi. Heſiodus item ἔργ. καὶ ἡμέρ. vetat poſt Virgiliarum occaſum nauigare, propterea quòd eo tempore mare tempeſtatibus maximis concitatur. iubet autem naues in littus ſubducere ſaxiſque vndique communire, vt ventorum vim facilius perferre poſsint. ſic Heſiod. Εὖτ' ἂν πληϊάδες σθένος ὄμβριμον ὠρίωνος Φεύγουσαι πίπτωσιν ἐς ἠεροειδέα πόντον, Δὴ τότε παντοίων ἀνέμων θύουσιν ἀῆται, Καὶ τότε μηκέτι νῆας ἔχειν ἐπὶ οἴνοπι πόντῳ, τὴν δ' ἐργάζεσθαι μεμνημένος, ὥς σε κελεύω, Νῆα δ' ἐπ' ἠπείρου ἐρύσαι πυκάσαι τε λίθοισι Πάντοθεν ὄφρ' ἴσχωσ' ἀνέμων μένος ὑγρὸν ἀέντων Χείμαρον ἐξερύσας ἵνα μὴ πύθῃ Διὸς ὄμβρος. Hoc igitur tempore naues in littus ſubductæ, trabibuſque, quibus fulciebantur, impoſitæ, tantiſper ibi continebantur, dum tempus ad nauigationem idoneum adueniret. tunc verò machinis in mare retrahebantur. Ita hæc huius loci ſententia eſt, naues ſiccæ, quæ menſibus hibernis in littore lignis ſubiectis à nauigatione conquieuerunt, nunc veris aduentu machinis in mare trahuntur. atque his ſignificatur veris aduentus. Solebant autem veteres, etiãſi per anni tempus nauigare liceret, naues tamen hoc modo lignis ſubiectis in littore collocare, cum ſcilicet in bello, aut alia in re occupati nauigatione ſuperſederant. quod declarat Homerus ἰλιάδ. α. Νῆα μὲν οἵγε μέλαιναν ἐπ' ἠπείροιο ἔρυσσαν ὑψοῦ ἐπὶ ψαμάθοις, ὑπὸ δ' ἕρματα μακρὰ τάνυσσαν. Αὐτοὶ δ' ἐσκίδναντο κατὰ, &c. Exemplum autem nauium è continente in mare deducendarum extat in ſecundo libro cùm Græci Agamemnonis oratione, qua eorum animos tentarat, decepti cupidiſsimè ad naues concurrunt, atque ad reditum omne ſuum ſtudium conferunt. τοὶ δ' ἀλλήλοισι κέλευον Ἅπτεσθαι νηῶν, ἠδ' ἑλκέμεν εἰς ἅλα δῖαν, Οὐρούς τ' ἐξεκάθαιρον, ἀϋτὴ δ' οὐρανὸν ἷκεν Οἴκαδε ἱεμένων, ὑπὸ δ' ᾕρεον ἕρματα νηῶν.

Machinæ] machinam ita definit Vitruuius. Eſt continens ex materia coniunctio maximas ad onerum motus habens uirtutes. Ea mouetur ex arte, circulorum rotundationibus, quem motum Græci κυκλικὴν κίνησιν appellant.

albicant] albeſcunt.

Iam Citherea choros ducit Venus] Venus dux chori, cum Nymphis & Gratiis ad lunam ſaltat. Luna imminente, id eſt propinqua, ex quo intellige lucente. & ita noctu. Nam imminere ualet propinquum eſſe, non longè abeſſe. Vt cùm dicimus, mortem nobis quotidie imminere. ſic Horat. Od. XXVII. lib. 3. *Imbrium diuina auis imminentum.* & Od. XII. huius lib. *Parthos Latio imminentes*, id eſt, animo & uoluntate nocendi propinquos. & Od. XXII. lib. 2. *Imminens villæ tua pinus eſto.* ſignificat autem mulieres & puellas ueris tempore ad lunam ſaltare ſolere. idque Venere hortante, ac præeunte. Neque temere Gratiæ commemorantur, & numerãtur cum Venere. Nam ſcribit Plutarchus ἐν ἐρωτικῷ Gratiam ab antiquis appellatam eſſe mulieris conceſſionem, qua ſe ſummittit, & commodat viro, quemadmodum Pindarus ait è Iunone ſine Gratiis natum eſſe

Vulcanum

Vulcanum, quia nondum erat matura cùm à Ioue compreſſa eſt.& Sappho puel lam nondum nubilem, paruam, & Gratiæ expertem appellat.

Gratię decentes] inter omnes conuenit tres eſſe Gratias : de nominibus autem non conuenit . Homerus quidem ἰλιάδ. σ. Vulcani uxorem facit unam ex Gratiis, ſed eam communi nomine appellat χάριν. ſic ille, Τὴν δὲ ἴδε προμολοῦσα χάρις λιπαροκρήδεμνος Καλὴ, τὴν ὤπυιε περικλυτὸς ἀμφιγυήεις. & Iliados ξ cùm Iuno Iouem ſopire ac fallere in animo haberet, ut eo dormiente Troiani minore negocio a Græcis opprimerentur, Somno Deo pollicetur ſe ei unam ex Gratiis in matrimonium daturam, Paſitheam nomine: Ἀλλ' ἴθ', ἐγὼ δέ κέ τοι Χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων Δώσω ὀπυιέμεναι, καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν Πασιθέην, ἧς αἰὲν ἱμείρεαι ἤματα πάντα. Heſiodus autem in Theogon. tres Gratias Iouis & Eurynomæ uult eſſe filias, earumq; nomina hæc commemorat, Aglaiam, Euphroſynam, Thaliam. ſic Heſiod. de Ioue, Τρεῖς δέ οἱ Εὐρυνόμη Χάριτας τέκε καλλιπαρῄους Ἀγλαΐην τε, καὶ εὐφροσύνην, θαλίην τ' ἐρατεινήν. Pindarus quoque ὀλυμπ. εἰδ. ὕστάτῳ tres facit Gratias iiſdem nominibus, quibus eas afficit Heſiodus, appellatas. Πότνι' Ἀγλαΐα, φιλησίμολπέ τ' Εὐφροσύνη θεῶν κρατίστου παῖδες Ἐπακοοῖ νῦν, Θαλία τε ἐρασίμολπε. Iam Pauſanias in Bœoticis Eteoclem primum omnium mortalium Gratiis ſacrificaſſe ſeribit. Idem tradit Antimachum neque numero Gratiarum definito, neque earũ nominibus prolatis, eas Solis & Aeglæ filias feciſſe: Hermeſianactem autem quẽdam elegorum ſcriptorem Pithô id eſt, ſuadam in Gratiis numeraſſe: quod item ſcriptum reperi in Procli commentariis in Heſiodum ἔργ. καὶ ἡμερ. Sic autem ille: Χάριτες εἰσὶ τρεῖς Πειθὼ, Ἀγλαΐα καὶ Εὐφροσύνη. ὧραι τρεῖς Εὐνομία, Δίκη, Εἰρήνη. Strabo uerò libro Geogr. VIII. tradit Eteoclem in eo quòd primus Gratiarum templum conſtituerit, diuitias & opes ſuas declaraſſe: quippe qui ſiue in accipiendo beneficio, ſiue in dando felix fuerit, ſiue in utroque, has deas ueneratus ſit. Neceſſe eſt enim eum, qui ad illarum Dearum cultum animum, ſtudiumq; ſuum contulerit, ad benè merendum de aliis fuiſſe aptum natura: multaq; alia eodem loco addit Strabo de Eteocle, & eius, in dando & accipiendo beneficio, felicitate: quæ iccircò omitto, quia ad hunc locum non admodum pertinent. Non arbitror autem mihi prætereundum Theocritũ εἰδ. ιϛ. Gratias Eteocleas Deas appellare, propterea quia (inquit interpres) Eteocles primus omnium mortalium Gratiis ſacrificauit. ſic Theocrit. Ὦ Ἐτεόκλειοι χάριτες θεαὶ, &c. quæ congruunt iis quæ tradit Pauſanias.

Alterno terram quatiunt pede] ſaltant nunc hoc, nunc illo pede terram pulſantes. ſic loquitur Od. 1. lib. 4. *In morem Salium ter quatient humũ.* & Od. XVIII. lib. 3. *Gaudet inuiſam pepuliſſe foſſor Ter pedem terram.* & huius lib. Od. XXXVII. *Nunc eſt bibendum, nunc pede libero Pulſanda tellus.* ſic Apoll. I. Argon ἐμμελέως κραιπνοῖσι πέδον ῥήσσωσι πόδεσσι. & Catull. in nup. Iuliæ & Manlij *Pelle humum pedibus.* & Lucret. lib. 5. *& duro terram pede pellere matrem* alterno pede autẽ licet etiam ita explicare : numeroſè.

Dum graues Cyclopum.] Horatius alios poetas ſecutus Vulcani officinam vult in Aetna fuiſſe: ex qua ignes illi omnibus notiſſimi, auditi quidem certè, erumpunt. Atq; hinc fortaſſe nata eſt fabula, Vulcanum cum Cyclopibus maſſas illas ferreas tundere, Iouiſq; fulmen quotidie aliud atque aliud cudere. Veriſimile hoc etiam eſt poetas ad Vulcanias inſulas reſpicere, quas Vulcanus quondam dicitur tenuiſſe. quanquam Apollonius lib. 3. argon. Vulcanum facit fabricantem in Hiera inſula, quæ eſt una ex Aeoli inſulis. Sed quòd Cyclopum, non Vulcani dicit officinas, id eò pertinet, quòd Vulcanus eorum miniſterio & opera utitur in fabricando. ſic apud Virgil. Aen. VIII. in armis Aeneæ cudendis Cyclopes

clopes Vulcano præſto ſunt, ac ſubſeruiunt. & apud Apollon. argon. 1. Iouis fulmen cudunt. Ἐν μὲν ἔσαν κύκλωπες ἐπ' ἀφθίτῳ ἥμενοι ἔργῳ Ζηνὶ κεραυνὸν ἄκτι πονεύμενοι, &c. Homerus autem ἰλιάδ. σ. Vulcanum facit in cælo, non in Aetna, ſine Cyclopum opera Thetidis rogatu Achillis arma fabricantem, uiginti follibus nunc uehementiorem, nunc remiſſiorem flatum, prout operis vel ratio, vel neceſſitas poſtulat, mittentibus.

Vulcanus ardens] cuius vxor eſt Venus. interea (inquit) dum Vulcanus in officina Cyclopum fabricatur, Venus cum Nymphis & Gratiis ſaltat.

Nunc decet aut] nunc decet aut myrteam coronam capiti imponere, aut ex aliis floribus concinnatam, quos terra laxata & ſoluta uerni temporis tepore, extulerit: quo more in conuiuiis ueteres utebantur. attendat autem adoleſcẽs hoc loquendi genus. caput impedire myrto pro eo quod eſt corollas ex myrto capiti imponere. non admodum diſſimilia ſunt illa, Ode VII. *Tempora ſoſ ulca fertur minxiſſe corona*. Ode XXV. lib. 3. *Cingentem uiridi tempora Pãpino*. Od. I. lib. 4. *Et uincire nouis tempora floribus*. aliter dixit Saty. VI. lib. I. crus pellibus impedire. *Nam ut quiſque inſanus nigris medium impediit crus Pellibus*.

nitidum] λιπαρὸν, vnguentis delibutum vt Od. VII. lib. 2. *nitentes Malobathro Syrio capillos*. & M. Tull. Catil. II. *qui nitent unguentis, qui fulgent purpura*. & Plaut. Truculento *feruide ut iſta flores, ut oleo nitide niter*. & Virgil. Aen. V. *Nudatoſq; humeros oleo perfuſa niteſcit*.

Fanno decet immolare.] Dionyſius Halicar. ἀρχ. ῥωμ. α. tradit Faunum Regem Aboriginum fuiſſe, à Marte prognatum, cumq; a Romanis tanquam aliquẽ patriũ Deũ ſacrificiis & carminibus coli. Dionyſij verba ſunt hæc, Ἐτύγχανε δὲ τότε τὴν βασιλείαν τῶν Ἀβοριγίνων παρειληφὼς Φαῦνος Ἄρεος ὥς φασιν, ἀπόγονος, ἀνὴρ μετὰ τοῦ δραστηρίου, καὶ συνετὸς: καὶ αὐτὸν, ὡς ἐπιχωρίων τινὰ Ῥωμαῖοι δαιμόνων θυσίαις καὶ ᾠδαῖς γεραίρουσι. Varr. li. 6. de lingua Latina. Fannos Latinorum Deos appellat. M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. ſub perſona Balbi, ait ſæpe Faunorum uoces exauditas eſſe: ſæpe uiſas formas Deorũ, quẽuis non hebetem, aut impium deos eſſe præſentes confiteri coegiſſe.

Seu poſcat agnam, &c.] ſic codex Iannoct. & duo Vaticani, non, vt uulgò, agna, hędo.

Pallida mors] eadem figura loquendi mors dicitur pallida ab Horatio, qua χλωρὸν δέος ab Homero, & φρίσσοντες ὄμβροι a Pindaro Πυθ. ὠδ. α. & ταχυρὸς ἔρως ab Anacr. & μάργος ἔρως ab Apollon. lib. 2. Videtur autem hęc ſententia ex Pindaro expreſſa Νεμ. ὠδ. ζ. ἀφνεὸς τε, πενιχρὸς τε θανάτου πρὸς σᾶμα νέονται. ſic idem Horat. Od. XVIII. lib. 2. *aqua tellus Pauperi recluditur, Regumq; pueris*. uide annot. ad Od. XXVIII. huius lib.

Vitæ ſumma breuis ſpem nos uetat] ſic Od. XI. huius libri. *& ſpatio breui Spem longam reſeces*. ſummam poſuit pro ſpatio. Et animaduerte in vtroque loco eſſe antitheſin. breue enim longo opponitur.

Iam te premet nox.] noctis nomine mortem intellige. ſic Catull. *O malæ tenebræ Orci*. & infra Od XXVIII. *Omnes una manet nox*. quanquam illo loco in quibuſdam exemplaribus, ſcriptum eſt *una manet mors*.

fabulæq; manes] Integra & emendata huius loci ſcriptura hęc eſt, fabulęq; manes. neque ineſt hoc in loco vlla vel difficultas vel obſcuritas. Iam te (inquit) premet nox; maneſq;, & inferi fabuloſi, id eſt, de quibus tam multa & Philoſophi fabulantur, & poetæ. Plato quidem omnem ferė, quem de inferis, pœniſque inferorum habet, ſermonem, μῦθον, id eſt, fabulam appellat: ut in Phædone extremo. ἀλλὰ μὴν ἔφη ὦ Συμμίαι, ὦ Σώκρατες, ἡμεῖς γε τούτου τοῦ μύθου ἡδέως ἀκούσαιμεν. & primo de Rep. Οἵ τε γὰρ λεγόμενοι μῦθοι περὶ τῶν ἐν ᾅδου. Et M. Tul. in Cluen-

in Cluentiana. *Nam nunc quidem quid illi tandem mali mors attulit? niſi forte ineptiis, & fabulis ducimur, ut exiſtimemus illum apud inferos impiorum ſupplicia perferre*, & Tuſcul. I. tricipitem apud inferos Cerberum, Cocyti fremitum, tranſuectionemq; Acherontis, mento ſummam aquam attingentem ſiti enectum Tantalũ, & Siſyphum, poetarum portenta dicit eſſe. Idem in Catilinaria quarta: *Itaque ut aliqua in uita formido improbis eſſet poſita, apud inferos eiuſmodi quædam illi antiqui ſupplicia impiis conſtituta eſſe uoluerunt, quòd uidelicet intelligebant, his remotis, non eſſe mortem pertimeſcendam*. Ad hunc locum pertinet illud Callimachi quod extat lib. 3. epig. Græc. Ὦ Χαρίδα τί τὰ νέρθε; πολὺ σκότος. αἱ δ᾽ ἄνοδοι, τί; ψεῦδος. ὁ δὲ Πλούτων; μῦθος. ἀπωλόμεθα. Homerus tamen, & tragici poetæ, & ceteri ferè tùm Græci, tum Latini inferos & pœnas poſt mortem in improbos, & impios conſtitutas comprobant. de quibus dubitare nobis Chriſtianis eſt nefas.

quò ſimul mearis.] quò ſimul atque permearis, ac perueneris. ſimul apud hunc poetam plurimis in locis ualet ſimulac, ſeu ſimulatq;, itemque apud Catull. M.Tull. Horatius Ode IX. huius libri. *qui ſimul Strauere uentos æquore feruido Deprælıantes*, &c. & XII. *quorum ſimul alba nautis Stella refulſit*. & Ode VIII. li. 2. *Simul obligaſti Perfidum uotis caput, eniteſcis Pulchrior multo* & Ode XVI. eiuſem, *ſimul atra nubes Condidit lunam*. & XII. lib. 3. *Simul unctos Tiberinis humeros lauit in undis*. & IIII. eiuſdem, *militia ſimul Feſſas cohortes abdidit oppidis*, & XXVII. *Quæ ſimul centum tetigit potentem Oppidis Cretam*. & lib. 4. Od. VII. *Ver proterit æſtas Interitura ſimul Pomifer autumnus fruges effuderit*. lib. I. epiſt. ad Mæcenatem epiſtola ea quæ proximè antecedit ultimam: *Hoc ſimul edixit*, &c. & lib. 2. epiſt. ſecunda. *Vnde ſimul primùm me dimiſere Philippi Deciſis humilem pennis*. & lib. I. ſerm. Saty. prima: *Quæ ſimul inuerſum contriſtat Aquarius annum*. & lib. 2. Saty. VI. *Simul domus alta Moloſsis Perſonuit canibus*. Sic Cat. de Pelei & Thetidos nupt. *Quæ ſimul optata finito tempore luces Aduenêre*. & ad Iuuencium. *Nam ſimul id factum eſt, multis diluta labella Guttis abſterſiſti omnibus articulis*. ſic M. Tull. academic. II. *Itaque ſimul experrecti ſumus, uiſa illa contemnimus*. & epiſt. ad Att. lib. 3. *& ſimul à Cæſare ei literæ, quas expectaret, remiſſæ eſſent, auctorem etiam daturum*.

Nec regna uini ſortiere] regna uini ea appellat, quæ in conuiuiis conſtituebantur, in quibus is è conuiuis, cui tale regnum ſorte obtigiſſet, leges bibendi ferebat: quibus ceteros omnes parêre erat neceſſe. huiuſmodi Regem, arbitrum bibendi nominat Ode VII. li. 2. *Quem Venus arbitrum Dicet bibendi?* ad hunc morem ſpectãs uidetur illa dixiſſe M.Tull. Verr. V. *Iſte enim prætor ſeuerus ac diligens, qui populi Rom. legibus nunquam paruiſſet, illis diligenter legibus, quæ in poculis ponebantur, obtemperabat*. Has autem leges poetà noſter inſanas appellat Saty. VI. lib. 2. *Solutus legibus inſanis*. eo pertinet illud Catullianum ad puerum, *ingere mi calices amariores, Vt lex Poſthumiæ iubet magiſtræ. Ebrioſa acino ebrioſioris*. quò loco Poſthumiam bibendi arbitram, magiſtram nominat. ſic M.Tull. in Catone *me uerò & magiſteria delectant à maioribus inſtituta, & is ſermo, qui more maiorum à ſummo adhibetur magiſtro in poculo*. regna igitur uini ab Horatio dicuntur, ea, quæ à M.Tullio magiſteria.

ſortiere talis] Veneris iactus regem uini, ſeu magiſtrum efficiebat. Ode VII. lib. 2. *Quem Venus arbitrum Dicet bibendi?* qua de re plura dicemus ad eum locum. ſed non eſt mihi ſilentio prętereundum Luiſinum alioqui uirum doctum minus rectè hunc locum ita explicaſſe: nec regna talis uini, id eſt, tam ſuauis & generoſi uini, ſortiere, ut talis, ſit patrii caſus à recto tale. cum ſit ſexti caſus numeri multitudinis à recto talus.

Nec tenerum Lycidam mirabere] puerum mollem & impudicum, cuius nũc

iuuenes ardent amore, dum imberbis eſt, & impubes: ſed ubi adoleuerit, nucibusq; (vt aiunt) ludere deſierit, quod non longum fiet: tum eius complxu uirgines cupient potiri. Peto autem à uerecundo lectore, ut quoties tales loci occurrent, qui ad pueriles illos, & flagitioſos amores pertineant, dent mihi hanc ueniam, vt uel ſtrictim attingam, uel omnino tacitos prætermittam.

& mox uirgines tepebunt.] & quem mox uirgines exoptabunt: cuius amore erunt incenſæ. totius igitur huius loci ab illis uerbis, Nunc decet aut uiridi, &c. uſque ad extremum, hæc ſententia eſt: Tantiſper dum tempus anni patitur, & uita ſuppetit, epulandum, & bibendum eſt, atque ex floribus confectæ corollæ capiti imponendæ ſunt. omnibus enim per æquè moriendum eſt. & hæc uita breuiſſima eſt. iamiam tempus aduentat, cùm tibi ſit moriendum. quod quidem cum euenerit, neque amplius bibere, neque amare erit integrum. ſed hac de re alibi plura. eſt enim ſententia tum ab hoc poeta, tum ab aliis multis ſæpe decantata. Vide Od. ix. huius libri. Sed fugerat me lectorem admonere hunc L. Sextium Bruti amiciſſimum fuiſſe: & nihilominus tamen ab Auguſto, cum eſſet cõſul, & Calpurnium Piſonem collegam haberet, in ſuum locum eſſe ſubſtitutum anno ab urbe condita 730.

AD PYRRHAM. Ode 5.

Miſeros eſſe, qui illius amore teneantur. ſe ex eo, tanquam è naufragio, enataſſe.

QVIS multa gracilis te puer in roſa
Perfuſus liquidis urget odoribus
Grato Pyrrha ſub antro?
Cui flauam religas comam
Simplex munditijs? heu quoties fidem,
Mutatosq; deos flebit, & aſpera
Nigris æquora uentis
Emirabitur inſolens,
Qui nunc te fruitur credulus aurea:
Qui ſemper uacuam, ſemper amabilem
Sperat, neſcius auræ
Fallacis. miſeri, quibus
Intentata nites. me tabula ſacer
Votiua paries indicat uuida
Suſpendiſſe potenti
Veſtimenta maris deo.

COMMENTARII.

Quis multa] quis puer, id eſt, quis adoleſcens, aut iuuenis tener, unguen-

to

to delibutus, ac perfuſus te tam molliter, arctéq; amplectitur? de uerbo urgendi uide ad Oden XVIII. li.2. perfuſus liquidis, propriè dixit, ut Cicero Verr. III. *aqua denique feruenti Philodamus a Rubrio perfunditur.*

cui flauam religas comam] uel cuius comam religas? uel cui ut placeas, comam religas tuam.

Simplex munditiis.] ſimpliciter culta atque ornata, non admodum exquiſito, neque ſumtuoſo corporis cultu adhibito.

Heu quoties] tale eſt illud Ode XV. epod. *Eheu translatos aliò mærebis amores.*

& aſpera Nigris æquora uentis.] tralatio ducta à mari vi uentorum agitato & concitato. Significat hunc adoleſcentem, qui nunc Pyrrha utitur facillima ac liberaliſſima, ualde miraturum, cum illius leuitatem, mobilitatem, ſæuitiam, perfidiam cognouerit: hi enim ſunt uenti, hæ tempeſtates, hæc denique naufragia, in quibus aſſiduè miſeri uerſantur amatores.

inſolens] id eſt, inſuetus, qui tales in Pyrrha mores non ſit expertus. ſic dicimus inſolens belli, iniuriæ, &c. Cæſar lib. 2. de bello ciuili, *Erat in oppido multitudo inſolens belli diuturnitate ocii.* M. Tull. lib. I. de orat. ad Q. Frat. *ea requiruntur a me, quorum ſim inſolens, atque ignarus.* Salluſt. in Proœmio hiſt. Cat. *quæ tametſi animus aſpernabatur, inſolens malarum artium:* aliter Od. huius lib. XVI. exercitum inſolentem appellat. & Od. IIII. li.2. Achillem inſolentem. & Od. XVI. epod. equitem inſolentem.

te fruitur, &c.] te experitur admodum paratam, promtam, ac liberalem: non aſperam, non duram, neque ſæuam, neque ferream. Vel auream accipe formoſam.

Qui ſemper uacuam] id eſt, qui ſperat te unico ſemper amatore fore contentam, nulliſq; aliis gratificaturam.

neſcius auræ fallacis.] neſcius, atque ignarus amoris muliebris, qui quouis uento mobilior, incertior, ac fallacior eſt. permanſit autem in tralatione. ut uideatur ἀλληγορία.

miſeri quibus] miſeri ſunt ij, quibus places, & quibus uideris amabilis. intentata, id eſt, non ſpectata, inexperta, non probata, neque uſu cognita. utitur hoc nomine lib. de Arte poet. *Nil intentatum noſtri liquere poetæ.*

me tabula ſacer] qui naufragium fecerant, ſolebant naufragii ſui caſum in tabula pingendum curare, eamq; tabulam è pariete templi ſuſpenſam unà cū ueſtimentis, in quibus fuerant ſeruati, Neptuno conſecrare. quod idem & hodie fieri ſolet, præterquàm, quod hic honos uel Diuæ Mariæ, uel alicui alii Diuo habetur. Significat igitur ſe, amores expertum eſſe non admodum lætos, neque ſecundos: atque in eis naufragium aliquando feciſſe, cū Pirrham amaret, ſeſeq; ab ea mutuò amari crederet. Nunc autem poſteaquàm eius inconſtantiam, leuitatemque perſpexerit, & cognouerit; ſe iterum ad eundem ſcopulum ſuā nauim non appulſurum, id eſt, non amplius in eius amore mutuo ſpem habiturum. M. Tullius ad illum naufragorum morem alludens, ſic ad Attic. ſcribit lib. IIII. *hæc enim me una ex hoc naufragio tabula delectat.*

uuida] ſecutus ſum aliquot lib. ſcriptos, qui ita habent, non humida: in his Vatic. unum, Vrſ. Torneſ.

potenti Veſtimenta maris Deo.] ordo eſt, Deo potenti maris, id eſt, imperium maris obtinenti, nempe Neptuno.

AD M. VISPANIVM AGRIPPAM. Ode 6.

Bella ab eo geſta, à Vario cantatum iri: ſe conuiuiis tantùm, & amoribus deſcribendis aptum eſſe.

SCRIBĔRIS *Vario fortis, & hoſtium*
Victor, Mæonij carminis alite,
Quam rem cunq; ferox nauibus, aut equis
Miles te duce geſſerit.
Nos Agrippa, neque hæc dicere, nec grauem
Pelidæ ſtomachum cedere neſcij,
Nec curſus duplicis per mare Vlyſſei,
Nec ſæuam Pelopis domum
Conamur, tenues grandia: dum pudor,
Imbelliſq; Lyræ muſa potens uetat
Laudes egregij Cæſaris, & tuas
Culpa deterere ingeni.
Quis Martem tunica tectum adamantina
Dignè ſcripſerit? aut puluere Troico
Nigrum Merionen? aut ope Palladis
Tydiden ſuperis parem?
Nos conuiuia, nos prælia uirginum
Sectis in iuuenes unguibus acrium
Cantamus uacui, ſiue quòd urimur,
Non præter ſolitum leues.

COMMENTARII.

Scribĕris Vario] Id eſt, Scribĕris a Vario. de quo genere alibi dicemus. Varius poeta (inquit Horat.) res abs te fortiſſimè geſtas, tuaſq; uictorias Heroico carmine perſequetur, & immortalitati commendabit. Cõmemorat hunc Varium multis locis Horat. ut epiſt. ad Aug. lib. 2. *Dilecti tibi Virgilius, Variuſq; poeta.* & Saty. VI. lib. I. *optimus olim Virgilius, poſt hunc Varium dixere, quid eſſem.* & IX. *non Viſcum pluris amicum, Non Varium facies.* & in epiſt. ad Piſones de Arte poet. *quid autem Cecilio, Plautoq; dabit Romanus, ademtum Virgilio, Varioq;?* falluntur autem qui in illis locis legendum putant Varum, quamuis nonnulli codices antiqui ita ſcriptum habeant. Iam de Agrippa ſic Paterculus: *M. Agrippa uirtute nobiliſſimus, labore, uigilia, periculo inuictus, parendiq;, ſed uni, ſcientiſſimus: aliis ſanè imperandi cupidus, & per omnia extra dilationes poſitus, conſultiſq; facta coniungens.* Viſpanium autem nomen addidimus ex libro Rainuntii Farneſ. Card.

nec grauem Pelidæ ſtomachum] nec iram Achillis implacabilẽ, id eſt, *μῆνιν*, quæ eſt argumentum Iliadis.

cedere

cedere neſcii.]nam ne Diis quidem cedit in acie. non longè abieris Apollini, qui Hectorem ſeruarat, atque è manibus ipſius cruentis eripuerat, minatur ſupplicium, ſi ſibi ulciſcendi poteſtas detur. ſic enim Achilles Appollini ἰλιάδ. χ. ἦ σ' ἂν τισαίμην, εἴ μοι δύναμίς γε παρείη Iam Agamemnonem in iurgio interfeciſſet, niſi a Pallade prohibitus ac repreſſus eſſet. ἰλιάδ. α. Homerus denique eum ἄτεγκτον nominat quodam loco.

Nec curſus]nec errores Vlyſſis, nauigationes longas, uagas, incertas, & periculoſas, quas Homerus in Odyſſ. perſequitur.

duplicis]ſic habent codices Donati, Faerui, & unus Vatic. Eſt autem coniungendum nomen duplicis cum uoce Vlyſſei, ut duplicem Vlyſſem intelligamus ſubdolum, uerſutum, aliud loquentem, aliud ſentientem, &(ut Græci dicunt) διπλοῦν. ſic in epigramm. Græcis Μισῶ τὸν ἄνδρα τὸν διπλοῦν πεφυκότα, Χρηστὸν λόγοισι, πολέμιον δὲ τοῖς τρόποις & Eurip. in Rheſo. φιλῶ λέγειν Τἀληθὲς αἰεί, κοὐ διπλοῦς πέφυκ' ἀνήρ & ita cum Mureto Catulli locum illum intelligo, ad Manlium. *Non mihi, quam dederis duplex Amathuntia curam, Scitis, et in quo me exercuerit genere*. ſic autem ſecundum uerſum emendaui partim coniectura, partim ope codicis manu ſcripti, in quo ſcriptum erat, exhorruerit, in uulgatis autem omnibus legitur corruerit. ſed ut redeam ad Vlyſſem, epitheta Vlyſſis apud Homerum huic, quod ei aſcribit Horatius, conſentanea ſunt hæc, πολύτροπος, πολύμητις, ἐχέφρων, ποικιλομήτης, δόλων ἄτης, δολοφρονέων. Iam quòd ille ὀδυσσ. ξ. ait ſe æquè atque Orci portas eum odiſſe, qui paupertate coactus homines inſidioſa oratione inducat ac fallat, (ſic enim loquitur Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσι Γίνεται, ὃς πενίῃ εἴκων ἀπατήλια βάζει.)reſpõdeo Vlyſſem in eo ipſo, quod de ſe falsò prædicat, ſui ſimilē eſſe, id eſt, duplicem, fallacem, ac mendacem. Achilles autem ἰλιάδ. ι. uerè, ſuoq; ingenio conuenienter ait ſe morte acerbius eum odiſſe, qui aliud loquatur, aliud in animo clauſum, & tectum habeat. Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσι, Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ εἴπῃ. Priſcianus tamē lib. 6. ubi hũc uerſum producit, legit duplices, niſi exēplaria ſunt mendoſa. ego probabiliorem ſcripturam ſecutus ſum.

Nec ſæuam Pelopis domum] Notæ ſunt omnibus Atrei, & Thyeſtæ Pelopidarum tragœdiæ: notum etiam eſt Pelopa à Tantalo patre primum in fruſta diſſectum, atq; in lebetem coniectum eſſe: deinde Diis epulantibus appoſitum. denique notum eſt Atreum & Agamemnonem ab Aegiſto, & Clytemneſtra occiſos eſſe, Clytemneſtram ab Oreſte filio. non immeritò igitur Pelopis domus ab Horatio ſæua nominatur, id eſt, iracunda, aſpera, horribilis, χαλεπή.

tenues grandia]nos qui tenues, & humiles ſcriptores ſumus, non conamur illa dicere, quæ ſunt grandia, noſtriſq; uiribus ſuperiora, ac maiora. eſſet enim noſter omnis inanis, & irritus conatus.

Dum pudor, Imbelliſq;]dum pudor, & lyra noſtra ad res bellicas ſcribendas inepta, utpote quæ res imbelles tantùm, leueſq; & amatorias ſcribere & poſſit, & ſoleat, uetant me tuas, & Cæſaris laudes attingere, ne cum eas uelim amplificare, ornare, atque illuſtrare, mei ingenij culpa imminuam, extenuem, obſcurem. Oportet enim (ut ait Pindarus) πρόσφορον ἔργῳ κόσμον ἐπιέναι.

Imbelliſq; Lyræ muſa potens]id eſt, Muſa cuius in poteſtate ſita eſt imbellis Lyra. quæ domina eſt Muſæ non bellicoſæ, ſed imbellis. Lyræ potens dictum, ut ſuprà, potens Cypri.

Culpa deterere ingeni] imminuere ingenii mei culpa. tralatio ducta eſt à ferro, uel ære, uel ſimili metallo, quod limando deteritur, atque extenuatur. ſic

Od.

Od.111.lib.3.*deſine Peruicax Referre ſermones Deorum* , *& Magna modis tenuare paruis*. Tale argumentum eſt Odæ x 1 1. lib. 2. *Nolis longa feræ bella Numantiæ*, &c.

tunica tectum adamantina] id eſt, armis adamante ſolidioribus tectum. *χαλκοχίτωνα*.expreſſit enim epithetum Homericum.

aut puluere Troico Nigrum]id eſt, qui prælii tempore ſemper inter medios hoſtes uerſabatur, neque uulnera extimeſcebat. Extat autem luculentum Idomenei de Merionæ uirtute teſtimonium *ἰλιάδ.ν.* hunc enim ille (ut alia prætermittã) dicit nunquã uulnerari in ceruicibus,aut à tergo ſolere:ſed ſemper in aduerſo pectore,aut uẽtre.& ibidẽ dicitur ab Homero *θοῷ ἀτάλαντος Ἄρηϊ*.Erat Meriones Idomei aũt comes,atq; amicus. *ἰλιάδ.ρ.καὶ ὀπάων Ἰδομενῆος Μηριόνης ἀτάλαντος Ἐνυαλίῳ ἀνδρειφόντῃ*. & *ἰλιάδ.ψ. Μηριόνης θεράπων ἀγαπήνορος Ἰδομενῆος*. de hoc autem loquendi genere, niger puluere, & puluere ſordidus, dicemus plura ad Od.x v.huius libri.

aut ope Palladis]Multis locis apud Homer.Pallas Diomedi præſto eſt, opitulatur, conſulit, ac penè dicam, inſeruit: exempli cauſa. *ἰλιάδ.ε.* in principio *Ἔνθ᾽ αὖ Τυδείδῃ Διομήδεϊ Παλλὰς Ἀθήνη Δῶκε μένος, καὶ θάρσος; ἵν᾽ ἔκδηλος μετὰ πᾶσιν Ἀργείοισι γένοιτο ἰδὲ κλέος ἐσθλὸν ἄροιτο*. Ipſe etiam Pindarus. *Νεμ. εἰδ.ι.* ait Diomedem à Pallade Deum immortalem eſſe factũ. *Διομήδεα δ᾽ ἄμβροτον ξανθά ποτε Γλαυκῶπις ἔθηκε θεόν*.

ſuperis parem]Homer.eodẽ lib.de Diomede *Δαίμονι ἶσος*.aut igitur expreſſit epitheta Homerica *θεοείκελον*, *θεοῖς ἀτάλαντον*, *θεοῖς ἐναλίγκιον*, aut rem ipſam ſpectauit, propterea quòd Diomedes Venerem, atq; adeò Martẽ ipſum uulnerauit,Pandarũ interfecit, equos Aeneæ cepit, arma aurea à Glauco accepit, Idæo Troiæ præconi ſolus reclamauit, fulminibus reſtitit,fugit omnium poſtremus,prælium redintegrauit primus.Hæc Euſtatius.lib.10.illad.

Nos conuiuia, nos prælia]profitetur Horatius ſe has res leuiores ſcribere poſſe, non illas Heroicas, & tragicas. non diſſimile eſt illud Anacreontis. *Θέλω λέγειν Ἀτρείδας, Θέλω δὲ Κάδμον ἄδειν, Ἁ βάρβιτος δὲ χορδαῖς Ἔρωτα μοῦνον ἠχεῖ*, &c. ſic & noſter Hor.Od.x v.lib 4.ait ſe prælia, & urbium expugnationes canere conantem ab Appolline eſſe reuocatum. *Phœbus uolentem prælia me loqui, Victas & urbes, increpuit Lyra, Ne parua Tyrrhenum per æquor, Vela darem*.

Sectis in iuuenes unguibus acrium] iuuenum & puellarum pugna rarò eſt cruenta, cum nec hæ acutis admodum unguibus pugnent, immò uerò eos ſtudioſè præſecent, ne aduerſarios lædant: nec illi eas ferro petant, ſed iis armis utantur, quæ puellis non mortiferum, ſed optabile uulnus infligunt. Ita igitur acres ſunt uirgines in iuuenes, ut tamen ungues ſuos ſectos habeant.

Cantamus uacui, ſiue]abeſt alterum, ſiue, ut annotauimus ſupra ad Oden 111. *Maior tollere, ſeu ponere uult freta*. cantamus igitur prẹlia uirginum, ſiue quod otio abundamus, ſiue quòd ipſi amore urimur noſtro more. nobis enim uſitatum eſt amare. quidam libri ſic habent: ſiue quid urimur, quam ſcripturam ſi quis probabit, eius hæc erit ſententia, ſiue uacui, id eſt, ocio abundantes, ſiue quid, id eſt, aliqua ex parte urimur, noſtro more leues. quid. *τι.κατά τι*. ſed ſuperiorem ſcripturam plures libri confirmant, & ego eam magis probo.

AD MVNATIVM PLANCVM CONSVLAREM. Ode 7.

Alias aliis: ſibi Tiburtinam regionem placere. Cohortatio ad uoluptates.

Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mitylenen,
Aut Epheſum, bimarisve Corinthi
Mœnia, uel Baccho Thebas, uel Apolline Delphos
Inſigneis, aut Theſſala Tempe.
Sunt quibus unum opus eſt, intactæ Palladis urbem
Carmine perpetuo celebrare, &
Vndique decerptæ frondi præponere oliuam.
Plurimus in Iunonis honorem
Aptum dicit equis Argos, diteſq; Mycenas.
Me nec tam patiens Lacedæmon,
Nec tam Lariſſæ percuſſit campus opimæ,
Quàm domus Albuneæ reſonantis,
Et præceps Anio, & Tiburni lucus, & uda
Mobilibus pomaria riuis.
Albus ut obſcuro deterget nubila cęlo
Sæpe Notus, neque parturit imbreis
Perpetuos: ſic tu ſapiens finire memento
Triſtitiam, uitęq; labores
Molli Plance mero, ſeu te fulgentia ſignis.
Caſtra tenent, ſeu denſa tenebit
Tiburis umbra tui. Teucer Salamina, patremq;
Cum fugeret: tamen uda Lyæo
Tempora populea fertur uinxiſse corona,
Sic triſteis affatus amicos.
Quò nos cunque feret melior fortuna parente,
Ibimus ò ſocij, comiteſq;.
Nil deſperandum Teucro duce, & auſpice Teucro.
Certus enim promiſit Apollo,
Ambiguam tellure noua Salamina futuram.
O fortes, peioraq; paſſi
Mecum ſæpe uiri, nunc uino pellite curas:
Cras ingens iterabimus æquor.

COM-

COMMENTARII.

claram Rhodon] cur claram? an propter inſulæ nobilitatem. ut Catull. ad Faſelum, *Rhodúmue nobilem, horridámue Thraciam*: an propter ea, quę poetę de hac memoria prodiderunt? Pindarus enim εἰδ.ζ. ὀλυμπ. ait, quo tempore Iupiter, & ceteri Dii terram inter ſe diuiſerunt, eo tempore Rhodum non fuiſſe in promtu poſitam, ſed in altiſsimo maris fundo reconditam atque abſtruſam. Sole autem abſente, curſumq; ſuum conficiente, cum de portione ei reſeruanda nullus Deorum admonuiſſet, factum eſſe ut ſua quaſi legitima terræ portione caruerit. ea re cognita, Iouem nouam de integro ſortitionem, priore improbata, inire uoluiſſe: Solem autem id recuſaſſe, Rhodumq;, quam ceteris Diis occultam, & incognitam, ipſe cognitam & perſpectam haberet, ſibi adoptaſſe, idq; a Ioue & aliis Diis immortalibus ei conceſſum eſſe. ſic Pindarus. φαντὶ δ' ἀνθρώπων παλαιαὶ ῥήσιες, οὔπω, ὅτε χθόνα δατέοντο Ζεύς τε καὶ ἀθάνατοι, φανερὰν ἐν πελάγει Ῥόδον ἔμμεν ποντίῳ, ἁλμυροῖς δ' ἐν βένθεσι νᾶσον κεκρύφθαι. reliqua ex Pindaro requirat qui uolet. Idem in eodem carmine ſupra dixerat Rhodum Veneris eſſe filiam, Solis uxorem: mox τρίπολιν νᾶσον nominat quia ſunt in ea tres urbes Lindus, Ialyſus, Camirus. quas commemorat Hom. in Bœot. οἳ ῥόδον ἀμφενέμοντο διάτριχα κοσμηθέντες Λίνδον, ἰηλυσόν τε, καὶ ἀργινόεντα κάμειρον. Strabo autem lib. 14. cum de Rhodi laudibus multa ſcribit, tum illud: λιμέσι δὲ καὶ ὁδοῖς καὶ τείχεσι καὶ ἄλλῃ κατασκευῇ τοσοῦτον διαφέρει τῶν ἄλλων πόλεων ὥς' οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν ἑτέραν, ἀλλ' οὐδέ πάρισον, μήτιγε κρεῖττο ταύτης τῆς πόλεως.

Mitilenen] M. Tullius Mytilenas uſurpat numero multitudinis contra Rull. *Quid Mytilenæ? quæ certè veſtræ Quirites belli lege ac uictoriæ iure factæ ſunt, urbs et natura, et deſcriptione ædificiorum, et pulchritudine in primis nobilis.* Horat. autē ſemper numero ſingulari, ut & epiſt. ad Bullatium. *Incolumi Rhodos et Mytilene pulchra facit, quod Penula ſolſtitio*, &c.

Bimaris] διθαλάσσου, uel, ut quidam malunt, ἀμφιθαλάσσου, ἁλιζώνοιο.

Bimarisve Corinthi mœnia] Homerus in Catalogo, ſeu Bœotiis Corinthum ἀφνειὸν appellat propter emporium (inquit Strabo) in Iſthmo poſitum: bimarem autem nominat Horatius, quia duobus finibus cincta eſt. quorum alter Aſiam, alter Italiam ſpectat, quorumq; opportunitate efficitur, ut utrinque & illorum ad hos, & horum ad illos facilis ſit commeatus, rerumq; omnium inuectio atque exportatio. uide Strabonem lib. 8. de Corintho ſic M. Tull. in agraria contra Rull. ad Quir. *Corinthi veſtigium uix relictum eſt. Erat enim poſita in anguſtiis atque in faucibus Græciæ, ſic, ut terra clauſtra locorum teneret, et duo maria maximè nauigationi diuerſa penè coniungeret, cum pertenui diſcrimine ſepararentur.* eadem ferè dicuntur off. 1 *Corinthum funditus euertit L. Mummius*, ſcribit idem Paterc. lib. priore, & Florus lib. 52. epit.

uel Baccho Thebas] Bacchi mater Semele, patria Thebę. Semele enim Thebana fuit, & Pentheus Rex Thebarum ab Agaua, Inone, Antinoa, ceteriſq; mulieribus Thebanis Baccho ſacrificantibus diſcerptus fuit, qua de re alibi dicemus. Ephippus autem lib. de Alexandri & Epheſtionis ſepultura (ut ſcribit Athen. lib. 10.) mortem Alexandri iræ Bacchi aſsignat. iniquo enim animo Bacchus tulerat Thebas patriam ſuam ab illo eſſe oppugnatas, atque euerſas. Ephippi uerba ſunt hęc. ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἐκ τούτου νοσήσας ἀπέθανε τοῦ Διονύσου μηνύσαντος αὐτῷ, διότι τὴν πατρίδα αὐτοῦ τὰς θήβας ἐπολιόρκησε.

uel

uel Apolline Delphos inſignes.]Nam & fuit Delphis nobile Apollinis oraculum, & Apollo Delphicus à poetis nominari ſolet, & Horat. Delphicam laurum dixit Od. x x x. lib.3. & Delphos ſortilegos lib.de Arte poetica.

& Theſſala Tempe]Tempe communi, & generali appellatione nemora ſignificant: propriè autem loca ſunt inter Oſſam & Olympum intericcta amœniſſima, quę appellantur Theſſalica τέμπη.

Sunt quibus unum opus eſt]ſunt qui in hoc uno ſunt occupati, ut Athenas carminibus ſuis nobilitent.

Palladis urbem]id eſt, Athenas. quod cur ita ſit, docet interpres Pindari ad εἰδ. ζ. Olymp. his uerbis. Iouis capite, qua parte grauidus erat, & parturiebat, à Vulcano, ſecto ac diuiſo, Mineruaq; ex eo edita, præmonuit Sol Rhodios, ut primi omnium ei ſacra facerent, quòd eſſet neceſſarium, & fatale illam apud eos habitare, domiciliumq; ſuum collocare, à quibus ei primis ſacrificatum eſſet. Cum igitur Rhodii in arcem, ut Mineruæ ſacrificarent, aſcendiſſent, fugit eos cum ceteris rebus ad ſacra comparatis, ac neceſſariis ignem capere. Ita ſine igni ſacra fecerunt. Athenienſes autem, qui primi igni adhibito ſacrificaſſent, digni ſunt habiti, in quorum urbe Minerua habitaret: uide Pindarum εἰδ. ζ. ὀλυμ. & interpr.

intactæ]uirginis.

& undique decerptæ frondi præponere]id eſt, & omnibus omnium locorum & terrarum frondibus, oliuam anteponere. Eſt autem oliua Palladis propria: quod cur ita ſit, docet interpres Homeri his uerbis. Dicuntur olim Neptunus & Minerua diu inter ſe de Attica decertaſſe, & contendiſſe. Neptunus tandem (hęc enim controuerſiæ finiendę ratio ab utroque probata eſt) in arce Atticæ terra tridente pulſata, fluctum marinum excitauit: Minerua uerò è terra oliuam extulit. Cecrops iudex utrique datus, Atticam Mineruæ adiudicauit, cùm diceret mare multis aliis in locis eſſe, oliuam autem Athenarum eſſe propriam. hic locus erat mendoſus in omnibus codicibus calamo exaratis: in quibuſdam impreſsis reſtitutus.

Plurimus in]id eſt, plurimi dum Iunoni gratificari, & honorem habere uolunt, Argos dicunt eſſe magnis & latis ſpatiis explicatum, & ita ad equorum curſum aptum. Nam Gręci poetę Ἄργος ἵππειον nominant: ut Eurip. in Iphige. in Thauris. ὅταν εἰς ἑλλάδ', ἵππειόν τ' Ἄργος μόλῃς. & ἱππόβοτον. Hom. ἰλιάδ. γ. Ἄργει ἐν ἱππόβοτον. & Theocr. εἰδ. λα. ἐπεὶ μάλα πολλὰ θοῶν ἐξ ἄρατ' ἀγώνων Ἄργει ἐν ἱπποβότῳ κειμήλια Iam ἰλιάδ. δ. Iuno ait ſibi tres urbes eſſe chariſsimas: Argos, Spartam, Mycenas, Ἄργος τε, Σπάρτη τε, καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη & Pindarus Νεμ. εἰδ. ι. Ἄργος ἥρας δῶμα θεοπρεπὲς appellat, id eſt, domum Iunonis decoram, & dea dignam.

ditesque Mycenas] expreſſit Gręcum epithetum πολυχρύσους quod aſcribit Mycenis Sophocles in Electra. φάσκειν Μυκήνας τὰς πολυχρύσους ὁρᾶν.

Me nec tam patiens Lacedęmon] Homeri interpres, ut hoc quaſi prætereiens annotem ſcribit agrum Lacedemonium, Lacedęmonia appellari: Spartam, urbem: nōnullos autem eſſe qui ipſius urbis partem Lacedæmona, partē Spartam nominent. Iam quòd Horatius patientem uocat, id ad publicam puerorum inſtitutionem referendum eſt, quę tota erat poſita in patientiæ diſciplina. Plutarchus in lucullo hac de re ſic ſcribit. γράμματα μὲν ἕνεκα της χρείας ἐμάνθανον. ἡ δ' ἄλλη πᾶσα παιδεία πρὸς τὸ ἄρχεσθαι καλῶς ἐγίνετο, καὶ καρτερεῖν πονοῦντα, καὶ νικᾶν μαχόμενον, id eſt, literas quidem utilitatis cauſa diſcebant: Alia uerò tota inſtitutio eò referebatur, benè ut quiſque pareret, & ut laborem perferre fortiter, pugnans uincere poſſet.

Et M. Tull. Tuſc. 2. Spartę uerò pueri ad aram ſic uerberibus accipiuntur, ut multus è uiſceribus ſanguis exeat, nonnunquam etiam, ut cum ibi eſſem audiebam, ad necem: quorum non modò nemo exclamauit unquam, ſed ne ingemuit quidem. quod item narrat Plutarchus loco ſuprà commemorato: τῶν ἐφήβων πολλοὺς ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ὀρθίας ἑωράκαμεν ἀποθνήσκοντας ταῖς πληγαῖς, id eſt, multos ephebos in ara Dianæ Orthię uidimus plagis morientes.

Lariſſæ] Lariſſam Theſſalicam deſignat, quam condidit Acriſius, à Lariſſa Pelaſgi urbe nominatam, ut ait Hellanicus, ſunt enim Lariſſæ tres, ut docet interpres Apollonii lib. 1.

percuſsit] ſic legendum, non perculſit, ut habent uulgati, & nonnulli ſcripti cod. quod uerbum ne Latinum quidem eſt. nam à uerbo percello, præteritum unum eſt, perculi. hanc ſcripturam confirmant cod. Iannot. Faer. Vrſini. duo Vaticani. Torneſ. percuſsit autem idem ualet, quod permouit, affecit. Cicer. ad Attic. lib. 4. *Audiui ex Ganio hoc Firmano Romæ eſſe hominem, & fuiſſe aſsiduum. percuſsit animũ, dices: tantulá'ne cauſa? Sic Teren. And. Percuſsit illico animũ.*

opimæ] Lariſſam opimam nominauit, Homerum ſecutus, qui φθίην ἐρίβωλον uocat, ἰλιάδ. ι. ἤματι κὲν τριτάτῳ φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην. Ita idem Horat. infra Od. xxx 1. *Sardiniam opimam.*

Anio] Anienem fluuium ſic deſcribit Dionyſ. Halic. lib. quinto. οὐαλέριος δὲ ἐγγὺς τῶν πολεμίων παρὰ ποταμὸν ἀνίηνα, ὃς ἐκ πόλεως μὲν τιβύρων καθ' ὑψηλοῦ πολὺ ἐκχεῖται σκοπέλου, φέρεται δὲ διὰ τῆς Σαβίνων καὶ Ῥωμαίων πεδιάδος ὁρίζων τὴν ἑκατέρων χωρᾶν. συνάπτει δὲ τὸ ῥεῦμα τῷ Τιβέρει ποταμῷ καλὸς μὲν ὀφθῆναι, γλυκὺς δὲ πίνεσθαι.

Albuneæ reſonantis] de qua Virg. Aen. VII. *nemorumque maxima ſacro Fonte ſonat, &c.*

Tiburni lucus] rectè admonet M. A. Muretus legendum eſſe de hoc loco Tiburni, & ita excudendum curauimus, & ita legendum quoque eſt Aen. VII. *Fratris Tiburni dictam cognomine gentem*: non Tiburti.

Albus ut obſcuro, &c.] albus notus Λευκόνοτος. uide Ariſto. μετεωρ. β. Homerus quidem ἰλιάδ. λ. Notum ἀργεστὴν appellat, quæ uox λευκὸν, id eſt, album ualet. quamuis ταχὺν interdum ſignificet. Videtur autem Horatius totum hunc locum ex Pindaro expreſsiſſe, non ſeruato tamen ordine, & paucis quibuſdam immutatis. ſic Pindarus Νεμ. εἰδ. ι. Εἰ δέ νόῳ τις ἔχει θνατῶν ἀλαθείας ὁδὸν, χρὴ πρὸς μακάρων τυγχάνοντα, εὖ πασχέμεν. ἄλλο τε δ' ἀλλοῖαι πνοιαὶ ὑψιπετῶν ἀνέμων, id eſt, ſiquis mortalium ueram uitæ rationem ac uiam inſtituit, debet ille ijs bonis, quę a Diis immortalibus conſecutus eſt, frui. aliàs enim alii flant uenti. hęc Pindari, ſi ordinem immutes, uidebuntur cum Horatianis ferè congruere. hoc modo Pindarus: Non ſemper iidem ſunt uentorum flatus, & uentis pluuioſis ac turbulentis ſuccedunt alii, qui ſerenitatem & tranquillitatem afferunt. Horat. Albus ut obſcuro, &c. Pindarus, ſi quis mortalis ueram uitæ traducendæ rationem animo comprehenſam habet. Horat. ſapiens. Pindarus: oportet eum cum ſinunt Dii immortales, bonis quæſitis frui, & iucundè uiuere, ſibi denique benefacere. Hor. finire memento Triſtitiam, uitæq; labores. Atq; hæc quidem iccirco ita expoſui, & pœnè oculis ſubieci, ut intelligat adoleſcens quemadmodum ſint nobis imitandi interdum ueteres poetæ, & ceteri ſcriptores.

deterget] detergit quidem reperi ſcriptum in duobus libris calamo ſcriptis Don. & Faer. ſed deterget tamen, repoſui, ſecutus lib. 2. Vaticanos, & Vrſini, & & Torneſ. in eadem coniugatione hoc uerbo uſus eſt Saty. II. lib. 2. *Hoc potius, quàm gallina tergere palatum.* ſic Lucret. lib. 4. Et quaſi perterget pupillas, atque ita

ita tranſit. & paulo pôſt. Et noſtros oculos perteget longior aura.

ſeu te fulgentia ſignis]ſiue militiæ, ſiue domi tuę eris. de ſignis militaribus dicemus fortaſſe alibi nonnulla.

Teucer Salamina patremq;] Teucer & Aiax Telamonius fratres fuerunt *ὁμοπάτριοι*, ſed non ex eadem matre. Nam Teucer ex Heſiona Laomedontis filia Priami ſorore captiua ſuſceptus eſt: Aiax autem ex Peribœa. iam Telamon & Peleus Aeaci, & Endeidos filii Phoco Pſamathi filio interfecto, Aegina profugere coacti ſunt, illeq; Salmina, hic in Theſſaliam ſe contulit. Teucer igitur Troia euerſa cum in patriam reuerſus patri in ſuſpicionem de Aiacis morte ueniſſet, à patris conſpectu ſeſe longè remouit, atque in Cyprum profectus eſt, ubi alteram Salamina condidit eiuſdem nominis, atque illam priorem in Attica ſitam. quod & Iſocrates narrat in oratione ad Euagor. his uerbis. *Τεῦκρος ἐπειδὴ Τροίαν ξυνεξεῖλεν, ἀφικόμενος εἰς Κύπρον, Σαλαμῖνά τε κατῴκισεν ὁμώνυμον ποιήσας τῆς πρότερον αὐτῷ πατρίδος οὔσης*, &c. M. Tullius II de oratore profert aliquot Pacuuii uerſus de hac Telamonis falſa in Teucrum ſuſpicione *Segregare abs te auſus, aut ſine illo Salamina ingredi? Neque paternum aſpectum es ueritus? quem ætate exacta indigum Liberum laceraſti, orbaſti, extinxiſti, neq; fratris necis, Neque gnati eius parui, qui tibi in tutelam eſt traditus?* hac eadem de re C. Velleius Paterculus lib. 2. quem locum quanuis proferat Muretus, adſcribam tamen. *Teucer non receptus à patre Telamone ob ſegnitiem non uindicatæ fratris iniuriæ Cyprum appulſus cognominem patriæ ſuæ Salamina conſtituit.*

populea corona] Hercules deuicto Cerbero populum arborem ex Acheronte ſecum detulit, frondibusq; populeis coronatus, lætitiam, quam ex tot uictoriis ceperat, declarauit. Itaque quam *λεύκην* Græci uulgò nominant, Homerus *ἰλιάδ. ν ἀχερωΐδα* ab Acheronte appellat. Exemplo Herculis omnes in certamine aliquo cum laude & gloria uerſati, uictoriamq; conſecuti, populi fronde coronabantur. Theocritus *εἰδ. β. κρατὶ δ' ἔχων λεύκαν Ἡρακλέος ἱερὸν ἔρνος*. quo loco interpres ſcribit populum ſacram eſſe Herculi, propterea quòd quàm plurimis laboribus perfunctus erat, & quam plurima certamina obierat, & profligarat. Virgil. Aen. 8. *Dixerat: Herculea bicolor cum populus umbra Velauitq; comas, foliisq; innexa pependit.* Iam de hoc loquendi genere, caput, ſeu tempora uincire corona, diximus Od. IIII. huius lib. ad illum locum, nitidum uiridi caput impedire myrto. Nunc redeo ad populum, quam ſcribit Pauſanias Eliacis, apud Acherontem fluuium in Theſprotia ab Hercule eſſe repertam, atque ob eam cauſam ab Homero Acheroida appellatam. Pauſanię uerba ſunt hęc altius repetita: *Τῆς δὲ λεύκης μόνης τοῖς ξύλοις ἐς τοῦ διὸς τὰς θυσίας καὶ ἀπ' οὐδενὸς δένδρου τῶν ἄλλων οἱ ἠλεῖοι χρῆσθαι νομίζουσι, κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν προτιμῶντες, ἐμοὶ δοκεῖν, τὴν λεύκην: ὅτι δὲ ἡρακλῆς ἐκόμισεν αὐτὴν ἐς ἕλληνας ἐκ τῆς θεσπρωτίδος χώρας: καί μοι καὶ αὐτὸς ὁ ἡρακλῆς ἐφαίνετο, ἡνίκα τῷ διὶ ἔθυεν ἐν Ολυμπίᾳ, τῶν ἱερείων τὰ μηρία ἐπὶ λεύκης καῦσαι ξύλων. τὴν δὲ λεύκην ὁ Ηρακλῆς πεφυκυῖαν περὶ τὸν Αχέροντα εὕρετο ἐν θεσπρωτίᾳ ποταμὸν, καὶ τοῦ δ' ἕνεκα φασὶν αὐτὴν ἀχερωΐδα ὑπὸ ὁμήρου καλεῖσθαι.*

& auſpice Teucro] id eſt, auctore, hortatore. ductum ab auſpiciorum more. nihil enim publicè Romę gerebatur. niſi auſpicatò. Erat autem magiſtratuum auſpicari, & conſulere auſpicia, eorundemque obnunciare. ſic locutus eſt epiſt. III. lib. I. *fidebuſne Latinis Thebanos aptare modos ſtudet auſpice Muſa?* contrà epiſt. 2. *cui ſi uitioſa libido Fecerit auſpicium.* propriè poſuit Od. XXVII. lib. 3. *ego cui timebo Prouidus auſpex?* eodem pertinet locus Od. XIIII. lib. 4.

immaneſq́; Rhætes Auſpiciis pepulit ſecundis . & Od. v I. lib.3. *Iam bis Monaſis, & Pacori manus Non auſpicatos contudit impetus noſtros*. & epiſt. ad Auguſt. lib.1. *tuisq́; Auſpiciis totum confecta duella per orbem.*

Certus enim promiſit]de hoc Apollinis oraculo ſibi edito ſic loquitur Teucer ipſe, apud Eurip. in Helena, ὅπη νεὼς στείλαιμ' ἂν οὔριον πτερὸν. Ἐς γῆν ἐναλίαν Κύπρον, οὗ μ' ἐθέσπισεν Οἰκεῖν Ἀπόλλων ὄνομα νησιωτικὸν Σαλαμῖνα θέμενον τῆς ἐκεῖ χάριν πάτρας. certũ aũt accipe non cuius oracula apertã & ſimplicem ſententiam habeant (λοξίας enim propter obſcuritatem, & ambiguitatem dicebatur)ſed uerum, minimeq́; mentientem.

Ambiguam tellure noua]id eſt, fore nobis alteram Salamina in Cypro, quę cum illa priore, quæ eſt in Attica, comparari poſsit.

O fortes,peioraq́; paſsi] ſumtum ex Homero ὀδυσσ.μ. ὦ φίλοι οὐ γάρ πω τι κακῶν ἀδαήμονές εἰμεν. Οὐ μὲν δὴ τόδε μεῖζον ἔπι κακὸν, ἢ ὅτε Κύκλωψ Εἴλει ἐνὶ σπῆϊ γλαφυρῷ κρατερῆφι βίηφι. quem quidem Homeri locum uberius atque ornatius expreſsit Virg. Aen. I. *O ſocii, neque enim ignari ſumus ante malorum. O paſsi grauiora*, &c.

nunc uino pellite curas]tale illud eſt Ode x I. lib.2. *Diſsipat Euhyus Curas edaces.* & I x. epod. *Curam, metumq́; Cæſaris rerum iuuat Dulci Lyæo ſoluere*, ſic Anacreon, Σκεδάσαι θέλω μερίμνας. idem Ὅταν πίνω τὸν οἶνον, Εὕδουσιν αἱ μέριμναι. idem ὅτ' ἐγὼ πίω τὸν οἶνον, Ἀπορίπτονται μέριμναι. & Theognis τὺ πίνων ἀπὸ μὲν χαλεπὰς σκεδάσεις μελεδῶνας, Θωρηχθεὶς δ' ἔσεαι πολλὸν ἐλαφρότερος. Iterum Horat. epiſt. ad Vall. lib. I. *generoſum & lene requiro, Quod curas abigat.*

Cras ingẽs iterabimus ęquor.] uel id mare, quod in patriam redeuntes per menſi ſumus, iterum peragrabimus, patriam, patremq́;, fugientes: uel ſimpliciter iterũ nauigabimus. ſic Od. x x x I I I I. huius lib. *atque iterare curſus Cogor relictos*, id eſt, repetere curſus relictos. aliter hoc uerbo utitur Ode x I x. lib. 2. *atque truncis Lapſa cauis iterare mella* id eſt, iterum atque iterum canere, ſeu dicere. Od. x I I. epod. *Muricibus Tiriis iterata uellera lanæ Cui properabantur?* per uellera iterata muricibus δίβαφα ſignificat, purpureas ueſtes bis tinctas. Od. I I I. lib. 3. *Troiæ renaſcens alite Lugubri Fortuna triſti clade iterabitur.* id eſt, iterũ expugnabitur, ac delebitur. epiſt. ad Loll. lib. I. *Sic iterat uoces, ſic uerba cadentia tollit.* Cicer. ad Att. ex quodam Poeta, *itera dum eadem iſthac mihi*. & Tuſcul. 2. *Itera dum eadem iſthac mihi, non enim intelligo.*

AD LYDIAM. Ode 8.

Obſcurè iuuenem quendam, quem Sybarin uocat, ut amore perditum, & uoluptatibus colliquefactum, notat.

Lydia dic per omneis
Te deos oro: Sybarin cur properes amando
Perdere: cur apricum
Oderit campum patiens pulueris, atque ſolis.
Cur neque militaris
Inter æqualeis equitet: Gallica nec lupatis

Temperet

Temperet ora frenis.
Cur timet flauum Tiberim tangere? cur oliuum
Sanguine uiperino
Cautius uitat: neque iam liuida geſtat armis
Brachia, ſæpe diſco,
Sæpe trans finem iaculo nobilis expedito?
Quid latet, ut marinæ
Filium dicunt Thetidis ſub lacrymoſa Troia
Funera, ne uirilis
Cultus in cædem, & Lycias proriperet cateruas?

COMMENTARII.

amando perdere] dum ab eo amaris ſic Virg. *Vtrique uidendo Fæmina.* uel dum te amat.

Cur apricum oderit campum.] cur oderit campum Martium, non quòd puluerem, laboremve ferre non poſſit, neque propter ullam animi, aut corporis mollitiem, cùm ſit horum patientiſſimus: ſed propter tui amorem, quo miſere torquetur?

Cur neque militaris inter æqualeis] cur Sybaris neq; inter æquales equitet militaris, id eſt, militarem in morem, uel ut hominem militarem decet, uel cũ ſit militaris, uel qui militaris eſſet, ſi equitaret. & hoc poſtremo modo ſæpe loquitur Horat. ut Saty. VI. lib. 2. *ſi ueneror ſtultus nihil horum*, id eſt, ſi nihil horũ a Diis precor, quod ſi facerem, ſtultus eſſem. quo de genere dicemus ad Oden XXVIII. huius libri, & ad oct. tertij. militaris autem eſt militiæ idoneus: in re militari exercitatus. Salluſt. coniur. Catilin. de M. Petreio: homo militaris, quòd amplius XXX. annis tribunus, aut præfectus, &c. fuerat, pleroſque ipſos, factaq; eorum fortia nouerat: T. Liuius lib. 35. annalium Nihil ea res animum militaris uiri, & multos experti caſus imminuit.

Gallica nec lupatis, &c.] nec ora equorum Gallicorum moderetur & regat frenis lupinorum dentium in morem aſperis, atque inæqualibus. Lupati freni, quibus equi ferociores coercentur: a lupinorum dentium ſimilitudine ſic appellati. Virg. Georg. III. & duris parere lupatis. Græci poetæ lupos à dentium aſperitate *καρχαρόδοντας* appellant. Oppian. lib. 1. de piſcib. *καὶ ἔνδοθι κάρχαρον ἕρκος.*

temperet] moderetur coerceat, regat. Od. XII huius libri. *Variiſque mundũ Temperas horis.* Od. IIII. lib. 3. *Qui terram inertem, qui mare temperas*, id eſt, regit, moderatur. ſic Saty. V. lib. 2. *mulier ſi forte doloſa, Libertusue ſenem delirum temperet.* epiſt. II. lib. 2. *Scit Genius, natale comes qui temperat aſtrum* Od. XVI. epod. *utrunque rege temperante cælitum.* & fortaſſe Od. III. lib. 4. *O teſtudinis aureæ Dulcem quæ ſtrepitum Pieri temperas.* aliàs pro uerbo abſtinendi. vt Od. XVI. lib 3. *Illic matre carentibus Priuignis mulier temperat innocens.* quemadmodum & Virgil. Georg. I. *Iam ſibi tum curuis male temperat unda carinis.* aliàs pro eo, quod eſt ad mediocritatem quandam redigere. vt Od. XIX. lib. 3. *quis aquam temperet ignibus?* & epiſt. ad Mæcenat. tertia lib. I. *Temperat Archilochi Muſam pede maſcula Sappho.* aliter Od. XX. huius lib. *mea nec Falernæ Temperant uites, neque Formiani Pocula colles.* & Od VII. epod. *deſideriique temperare poculum.*

Cur

Cur timet flauum Tiberim tangere?] cur à natando abhorret?

Cur oliuum, &c.] cur luctari deſiit? cur luctam horret? cur palæſtram fugit mortis inſtar? Luctaturi oleo ungebantur. iccirco palæſtras Græci λιπαρὰς nominant, id eſt, pingues, & ueluti oleo nitentes. & Battus ille apud Theocritum cum dixiſſet ei Corydon Aegonem unà cum Milone ad Alpheum, id eſt, ad certamina Olympica eſſe profectum: quærit ex eo deridens, quando ille oleũ oculis uiderit, ſignificans illum nunquam, luctatum eſſe, quippe qui nunquam oleo unctus ſit. ſic Theocr. εἰδ. δ. καὶ πόκα τῆνος ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὄπωπε; M. Tullius autem libro accuſat. IV. ſcribit cùm a ſenatu arceſſitus in curiam Syracuſanam iccircò ſe anteà non ueniſſe dixiſſet, quòd Syracuſanos amicos eſſe Verri ſuſpicaretur, neque ſe auſum eſſe poſtulare, ut quicquam contra Verrẽ decerneretur in ea curia, in qua inauratam C. Verris ſtatuam uideret (fuerat autem hæc ſtatua ex Heraclij bonis poſitas, quorum bonorum poſſeſſionem palæſtræ Syracuſanorum Verres contra omnia iura tradiderat) maximo gemitu facto, aſpectu & commemoratione ſtatuæ, ſibi reſponſum eſſe, ex Heraclii hereditate, quam palæſtritis conceſsiſſet, multo maximam partem Verrem abſtuliſſe, neque poſtulandum fuiſſe, ut ille palæſtritas diligeret, qui etiam inuentorem olei ſuſtuliſſet. Catull. de Berecinthia & Atti. *Ego gymnaſi fui flos, Ego eram decus olei*.

ſæpe diſco] Saty. II. lib. 2. *Seu te diſcus agit, pete cedentem aera diſco*. Propert. lib. 3. *Miſsile nunc diſci pondus morbe retat*. Hom. ὀδυσσ. θ. Δίσκῳ δ' αὖ πάντων προφερέστατος ἦεν Ἐλατρεύς. Idem ὀδυσσ. ρ. Μνηστῆρες δὲ πάροιθεν ὀδυσσῆος μεγάροιο Δίσκοισιν τέρποντο, καὶ αἰγανέῃσιν ἱέντες Ἐν τυκτῷ δαπέδῳ. erat autẽ diſcus æneus: qui non modò uiribus & lacertis, uerùm etiam arte quadã adhibita ita in ſublime iaciebatur, ut intra certos fines decideret.

ſæpe trans finem iaculo, &c.] ſæpe contorto & miſſo ultra finem conſtitutum iaculo nobilitatus.

expedito] id eſt, expeditè, & ualidis lacertis emiſſo. de uerbo expediendi uide annot. ad Oden XXII. huius libri.

filium Thetidis] Achillem.

ſub lacrymoſa Troiæ Funera] paulo ante euerſionem Troiæ. hanc fabulam ſic narrat interpres Hom. ἰλιάδ. ι. & τ. Thetis ſciens Achillem ſi in Theſſalia remaneret, neque cum ceteris Græciæ principibus ad Troiam oppugnandam nauigaret, ſine gloria illum quidem, ſed diu tamen uicturum: ſin unà cum illis proficiſceretur, uitam eius breuem, gloriam immortalem futuram: eum in thalamo quodam cum puellis, & mulieribus apud Lycomedẽ collocarat in Scyrò una ex Cycladibus. oraculo autem edito Troiam ſine Achille capi nõ poſſe: miſſi ſunt a Græcis Neſtor, Phœnix, Vlyſſes ad Peleum Achillis patrem, rogatũ ut Achillem dimitteret. Peleo autem Achillem domi eſſe negante, id quod erat, Scyrum profecti ſunt. Ac ſuſpicati & ſubodorati cum uirginibus Achillem educari, de Vlyſsis ſententia hinc arma, illinc quaſillos, & fuſos, & cetera huius generis, ante oſtium cubiculi, in quo erant puellæ, & Achilles, expoſuerunt. Ita puellæ quidem in calathos continuò impetum fecerunt. Achilles uerò arma corripuit, quo facto eſt cognitus. hæc interpres Homeri, ut dixi, & Euſthatius ἰλιάδ. τ. de præpoſitione, ſub, hoc modo accepta dicemus ad Od. prox.

ne uirilis Cultus in cædem, &c.] ne ueſtitus uirilis eum protraheret ad bellum Troianum, id eſt, ne uirili ueſtitu agnoſceretur, & ita ad bellũ Troianum proficiſci cogeretur. *Virilis cultus* ſunt recti caſus numeri ſingul. & ita ſub intelligendum, eum.

AD

AD THALIARCHVM. Ode 9.

Hieme indulgendum uoluptati.

VIDES, ut alta ſtet niue candidum
Soracte: nec iam ſuſtineant onus
Siluæ laborantes: geluq́;
Flumina conſtiterint acuto.
Diſſolue frigus, ligna ſuper foco
Largè reponens: atque benignius
Deprome quadrimum Sabina
O Thaliarche merum dyota.
Permitte diuis cetera: qui ſimul
Strauere uentos æquore feruido
Deprælianteſ, nec cupreſſi,
Nec ueteres agitantur orni.
Quid ſit futurum cras, fuge quærere: &
Quem fors dierum cunque dabit, lucro
Appone, nec dulceis amores
Sperne puer, neque tu choreas,
Donec uirenti canities abeſt
Moroſa. nunc & campus, & areæ,
Leneſque ſub noctem ſuſurri,
Compoſita repetantur hora.
Nunc & latentis proditor intimo
Gratus puellæ riſus ab angulo:
Pignuſque dereptum lacertis,
Aut digito male pertinaci.

COMMENTARII.

vides vt alta] Expreſſit illos Alcæi uerſus, qui apud Athē. leguntur lib. 10. ὕει μὲν ὁ ζεὺς, ἐν δ᾽ ὀρανῷ μέγας Χειμὼν, πεπάγασιν δ᾽ ὑδάτων ῥοαὶ, Κάββαλλε τὸν χειμῶν᾽ ἐπὶ μὲν τιθεὶς Πῦρ, ἐν δὲ κιρνὰς οἶνον ἀφειδέως.

niue candidum] ſic lib. 3. Od. xxv. *Hebrum proſpiciens, & niue candidam Thracen.* Quidam putant hæc ita eſſe coniungenda; *ſtet niue*, pro eo quod eſt, horreat, uel plenum ſit niue: quale eſt illud Virgil. lib. xii. Aen. *Iam puluere cælum Stare uidet.* ſic & Cæcil. Siracuſ. *hic amet: familiæ fame pereant: ager autem ſtet ſentibus.* & Siſenna, *Cælum caligine ſtat.*

Soracte] mons eſt in Sabinis, quod nomen ferè hodiè retinet. quanquàm & à nonnullis mons Diui Syluestri nominatur.

ſuſtineant onus] propriè dixit ſuſtinere onus.

geluq́ue

geluque Flumina conſtiterint acuto] flumina niſi uehementi frigore conglaciarint, liberè fluunt: ui frigoris autem impedita quodam modo, & conſtricta inſiſtunt. gelu acutum appellat, ut Pindarus *χίονα ὀξεῖαν*: & Virg. *penetrabile frigus*, quia & qui niuem tractant, & qui á frigore offenduntur, ac læduntur, ſimili quodam modo afficiuntur, atque ii, quos ferri acies pupugerit.

Diſſolue frigus] Alcæus *κάββαλλε τὸν χειμῶνα*.

Ligna ſuper foco, &c.] hæc reſpondent illis Alcæi *ἐπὶ μὲν τιθεὶς Πῦρ*. ſic infra Od. xvii. lib. 3. *Dum potes, aridum Compone lignum.*

largè] Alcæus *ἀφειδέως*.

benignius] liberalius, prolixius, largius. de nomine *benignus* uide, quæ ſunt annotata Od. xvii. huius libri. ad illum locum, *benigno cornu*. ubi complura ex hoc poeta, & aliis collegimus exempla.

Deprome] *deprome dyota*, pro prome de dyota, Horatio uſitatiſſ. ut *deduxit corpore* epiſto. ad Loll. & Od. 1. lib. 3. *Decedit ærata triremi*, & ſimilia, de quibus alibi.

quadrimum] uinum commendat uetuſtas: non item cantilenas. Nam quo quæq; recentior eſt, eo placet magis, inquit Pindarus.

Dyota] amphora duarum aurium, id eſt, duarum anſarum. aureis enim *ὦτα* nominant Græci. Eſt autē & amphora nomen Gręcum. Latini hoc uas quadrantal appellant. quod octo & quadraginta ſextarios capit: ut docet Feſtus.

Permitte diuis] uidetur hoc loco Deorum prouidentiam & procurationem rerum humanarum probare: non item Saty. v. lib. 1. *credat Iudæus apella Non ego, namque Deos didici ſecurum agere æuum*. quem uerſum a Lucretio mutuatus eſt lib. 5. & 6. ut oſtendemus ſuo loco. Vult igitur hoc loco Horatius dierum acceſſionem ad uitam ſuperiorem, id eſt, uitæ longitudinem hominibus á fortuna donari.

ſimul] id eſt, ſimulatq;, ut annotauimus ad Od. iv.

Strauere uentos æquore feruido Deprælianteis] id eſt, poſteaquàm uentos inter ſe decertantes in mari ſedauerunt, domuerunt, compreſſerunt, *ἐστόρεσαν*.

Quid ſit futurum cras, fuge] nam, ut ait Od. vii. lib. 4. *Quis ſcit, an adiiciant hodiernæ tempora uitæ Craſtina Dii ſuperi?* Cum igitur dies craſtinus nihil ad nos pertineat, neque in noſtra poteſtate ſitus ſit, ſtultum eſt, quid eo die ſit futurū, ſcire uelle. ſed hac de re uide, quæ annotauimus ad oden illam ſeptimam. Iam Ode huius libri xi. tota in hoc argumento occupata eſt.

Quem fors dierum] id eſt, quencunque: tmeſis, ut Ode xvi. *Quem criminoſis cunque uoles modum Pones iambis.* & xxvii. *Quæ te cunque domat Venus, Non erubeſcendis adurit Ignibus.* & epiſt. 1. lib. 1. *Quo me cunque rapit tempeſtas*, &c. & ſup. Od. vii. *Quo nos cunque feret melior fortuna parente.* & Saty. v. lib. 2. *Qui teſtamentum tradet tibi cunque legendum.* Secutus ſum autem hoc loco meliores codices: in his duos Vatic. Facr. Torneſ. in quibus ſcriptum eſt fors, non ſors. Iam uerò fors idem, quod fortuna, quam Græci interdum *δαίμονα* appellant. uide annot. ad Saty. 1. lib. 1.

lucro appone] quiſquis dies tibi ad uitam acceſſerit, eum tibi deputato eſſe in lucro, ut loquitur Ter. ſic M. Tullius epiſt. lib. 9. ad Pætum: *quia de lucro propè iam quadriennium uiuimus.*

Sperne] aſpernare, reiice.

Donec uirenti canities abeſt] ſic Od. iii. lib. 2. Q. Dellio ſuadet, ut hilariter uiuat, animo obſequatur, & uoluptati operam det, *Dum res & ætas, & ſororum Fila trium patiuntur atra.* & Od. xiii. epod. *Dumque uirent genua, Et decet, obducta*

ducta ſoluatur fronte ſenectus. & Ode XI. lib. 2. *Cur non ſub alta uel platano, uel hac Pinu iacentes ſic temere, & roſa Canos odorati capillos, Dum licet, Aſſyriaque nardo Potamus uncti?* & Theognis: Ἥβῃ τερπόμενος παίζω· δηρὸν γὰρ ἔνερθεν Γῆς ὀλέσας ψυχὴν κείσομαι, ὥστε λίθος, Ἄφθογγος. λείψω δ᾽ ἐρατὸν φάος ἠελίοιο. idem præcipiens omnibus mortalibus, ut dum ætas integra eſt, iucundè uiuant, ſuisq; bonis utantur, fruantur: hanc rationem ſubiungit, quia neque iterum pubeſcere, neque reuiuiſcere Dij immortales quenquam mortalem ſinunt. Verba autem illius hæc ſunt: Ξυνὸν δ᾽ ἀνθρώποις ὑποθήσομαι, ὄφρα τις ἥβης Ἀγλαὸν ἄνθος ἔχων, καὶ φρεσὶν ἐσθλὰ νοῇ, Τῶν αὐτοῦ κτεάνων εὖ πασχέμεν. οὐ γὰρ ἀνηβᾶν Δὶς πέλεται πρὸς θεῶν, οὐδὲ λύσις θανάτου Θνητοῖς ἀνθρώποισι. Simile eſt hoc Tibulli: *Intereà dum fata ſinunt, iungamus amores. Iam ueniet tenebris mors adoperta caput: Iam ſubrepet iners ætas, nec amare licebit, Dicere nec cano blanditias capite.* ſic Plautus Bacchid. *Non tibi uenit in mentem amabo, ſi, dum uiuas, tibi benè facias: Iam pol id quidem eſſe haud per longinquum? neque ſi hoc hodie amiſeris, Poſt in morte id euenturum eſſe unquam?* ſic Lucret. lib. 3. *Hoc etiam faciunt, ubi diſcubuere, tenentq́ue Pocula ſæpe homines, & inumbrant ora coronis: Ex animo ut dicant: breuis eſt hic fructus homullis: Iam fuerit, neque poſt unquam reuocare licebit*, ſic infra Od. XII. lib. 4. *Nigrorumq́ue memor, dum licet, ignium*, &c. & Saty. VI. lib. 2. *Dum licet, in rebus iucundis uiue beatus.*

canities moroſa] difficilis, & moroſa ſenectus.

campus] Martius, ut ſup. *cur apricum Oderit campum.*

ſub noctem] uel paulo ante noctem, uel paulò poſt. Vtrunque enim ſignificat apud probatos auctores: ſed illud frequentius ut ſup. Od. proxima *ſub lacrymoſa Troiæ Funera.* & Od. XVIII. lib. 2. *Tu ſecanda marmora Locas ſub ipſum funus.* & Od. II. epod. *laſſi ſub aduentum uiri.* & Saty. I. libri I. *Sub galli cantum conſultor ubi oſtia pulſat.* & epiſt. ad Quinctium lib. I. *occultam febrem ſub tempus edendi Diſſimulet.* & Saty. VII. lib. 2. *iuſſerit ad ſe Mæcenas ſerum ſub lumina prima uenire.* & epiſt. II. lib. 2. *Sub noctem gelidam lignis calefactat aenum:* & Saty. VII. lib. 2. *an hic peccat, ſub noctem qui puer uuam Furtiua mutat ſtrigili.* & Virg. Georg. I. *Aut ubi ſub lucem denſa inter nubila ſeſe Diuerſi rumpent radii.* ibid. *ſub ipſum Arcturum tenui ſat erit ſuſpendere ſulco.* iterum Horatius Saty. I. lib. 2. *Irriguumq; mero ſub noctem corpus habento.* Catull. de nuptiis Pelei & Thetidis: *Aurora exoriente uagi ſub lumina ſolis.* apud M. Tull. ualet paulo pòſt, lib. 10. epiſt. ad Plancum, *ſub literas Lepidi ſtatim recitatæ ſunt tuæ.*

lenes ſuſurri] quales edi ſolent ab amantibus, dum ſummiſſa uoce unà colloquuntur, ne ab aliis exaudiantur. nonnulli ad ſuſurros rei ueneræ referunt. ſic Theocr. εἰδ. λζ. Ὣς οἱ μὲν χλοεροῖσιν ἰαινόμενοι μελέεσσιν Ἀλλήλοις ψιθύριζον.

compoſita repetantur hora.] tempore conſtituto iterum atque iterum uſurpentur. T. Liuius dixit ad compoſitam horam lib. 22. annalium: *Ad compoſitam cum iis horam excitatis puerorum cuſtodibus profectus*, &c.

Nunc & latentis proditor] ſolet nonnunquam puella ſeſe in angulum aliquẽ abdere, non quòd amantem aſpernetur, ſed ut partim eius amorẽ exerceat, atq; exacuat: partim maiorem & ſibi, & illi uoluptatem pariat reperta. nam non ita diu quęſita, ſtatim ſe ipſa riſu prodit. idcircò hunc riſum proditorem appellat, id eſt, indicem puellę delitescentis. repetatur igitur, id eſt, iterum atque iterum uſurpetur talis riſus, repetatur etiam pignus è puellæ lacertis dereptum, nempe armillæ, uel è digito, nempe annulus, è digito (inquam) non admodum pertinaci: quia ſibi facile patitur puella ab amante pignus eripi, neque ſeſe prębet in eo nimis pugnacem, neque peruicacem.

derceptum] ſic legendum, nō ut anteà, direptum. Eſt autèm deripere dè quouis loco rapere, ſed maximè de ſuperiore. Plau. in Menæchmis. *ſed quis hic eſt, qui capillo me hunc de curru deripit?* & apud hunc poet. Od. xxvIII. lib. 3. *Parcis deripere horreo Ceſſantem Bibuli conſulis amphoram.* & apud Virgil. lib. 3. *tum littore funem Deripere, excuſſosq́; iubet laxare rudentes.* & apud eundem lib. 11. *Dereptumq́; ab equo dextra complectitur hoſtem*: & M. Tull. in orat. pro Sylla in princip. *Sed ut ille iudices quantum de mea auctoritate deripuiſſet, tantum ſe de huius præſidiis deminuturum ſperauit.* &c. ubi in codicibus uulgatis corruptè legitur diripuiſſet, cum diripere ſit dilacerare, ac diſcerpere: deripere autem, de aliquo loco per uim mouere, & rapere, ut diximus Idem lib. accuſ. 4. *Ennæ tu de manu Cereris uictoriam deripere, & deam deæ detrahere conatus es?* ubi uulgati codices habent diripere.

male pertinaci] parum pertinaciter retinenti: malè aliàs pro ualdè, ut annotatum eſt ad illum locum, & *& malè laxus In pede calceus hæret.* Saty. III. li. I. quo loco tamen aduerbium malè, cohærere debet cum uerbo hæret, ut dicemus ſuo loco.

IN MERCVRIVM. Ode 10.

MERCVRI facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formaſti catus, & decoræ
More palæſtræ:
Te canam magni Iouis, & deorum
Nuncium, curuæque lyræ parentem,
Callidum, quicquid placuit, iocoſo
Condere furto.
Te, boueis olim niſi reddidiſſes
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, uiduus pharetra
Riſit Apollo.
Quin & Atridas duce te ſuperbos
Ilio diues Priamus relicto,
Theſſalosque igneis, & iniqua Troiæ
Caſtra fefellit.
Tu pias lætis animas reponis
Sedibus: uirgaq́; leuem coerces
Aurea turbam, ſuperis deorum
Gratus, & imis.

COMMENTARII.

nepos Atlantis] Maia Atlantis filia, Mercurii mater ex Ioue. uulgatiſsimū illud prætereo de Atlante cælum, totamq́; hanc mundi fabricam humeris ſuſtinente. qua de re Homer. ὀδυσσ. α. Ἄτλαντος θυγάτηρ ὀλοόφρονος, ὅς τε θαλάσ-

σης

σης Πάσης βένθεα οἶδεν, ἔχει δέ τε κίονας αὐτὸς Μακρὰς, αἳ γαῖάν τε, καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσι. Plato in Phædone extremo eos reprehendit, qui alium Atlātem mente diuina robuſtiorem ac ualentiorem, magisq́; immortalem ſe reperturos exiſtimant. hæc Plato: ἀλλ' ἡγοῦνται τούτου ἄν ποτε Ἄτλαντα ἰσχυρότερον, καὶ ἀθανατώτερον, καὶ μᾶλλον ἅπαντα συνέχοντα ἐξευρεῖν. M. Tullius poetarum fabulas, & famam ſecutus in oratione pro Sextio, Piſonem falsè inſectans, dicit in eius oculo tantam ineſſe grauitatem, tantam frontis contractionem, ut illo ſupercilio Reſp. tanquam Atlante cælum, niti uideatur. Dionyſ. Halicarnaſſ. Ῥωμαϊ. ἀρχαιολ. α. Atlantem primum Arcadiæ Regem fuiſſe ſcribit. ᾤκει δὲ (inquit) περὶ τὸ λεγόμενον καυκάσειον ὄρος. Iterum M. Tullius Tuſcul. v. ait Atlantem cælum ſuſtinere ideò traditum eſſe, quòd rerum cæleſtium diuina cognitio nomen eius ad errorem fabulæ traduxiſſet.

Qui feros cultus.] M. Tullius li. 1. de inuentione, & 1. de oratore ad Quinct. fratrem, ſcribit nullam aliam uim, quàm ſermonem, & eloquentiam aut diſperſos homines unum in locum congregare, atque à fera, agreſtique uita ad hunc humanum cultum, ciuilemq́; uiuendi morem deducere: aut iam conſtitutis ciuitatibus, leges, iudicia, iura deſcribere potuiſſe. Idem in Sextiana, hominum à feritate ad iuſtitiam atque manſuetudinem, traductionem, prudentiæ, conſilioq́; paucorum aſsignat. Verùm cum prudentia ſine oratione in ſe ipſa uertatur, ut idem ſcribit alibi, neque ad alios uim ſuam explicare poſsit: intelligendum eſt primorum illorum hominum conſilium cum ſermone & facundia coniunctum perfeciſſe, ut feritas illa è uita hominum tolleretur. Cum igitur oratione & eloquentia plurimùm exculta ſit hominum uita, iisq́; rebus maximè homines a feris differant, non immeritò Mercurio, qui propterea quòd in eo præcipua uis eloquentię fuerit, Deorum interpres eſſe fingitur, hunc manſuetiorem, & ciuiliorem uitę cultum uult Horatius acceptum referri. in epiſtola autem ad Piſon. de Arte poet. a poetis & muſicis hæc tanta beneficia ad homines uult eſſe profecta.

feros cultus] uiuendi morem ferum, immanem, nullaquè humanitate politum.

uoce formaſti] oratione & eloquentia, ſeu (ſi quis malit) muſica conformauiſti, atque expoliuiſti. ſic utitur hoc uerbo lib. 3. Ode XXII. *& teneræ nimis Mentes aſperioribus Formandæ ſtudiis.* & in epiſtola ad Piſon. *Format enim natura prius nos intus ad omnem Fortunarum habitum, iuuat, aut impellit ad iram,* &c. ibid. *Vnde parentur opes, quid alat, formetque poetam.* epiſto. ad Augu. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.* Saty. IIII. lib. 1. *ſic me Formabat puerum dictis.* pro eodem uſurpatur uerbum fingere. ut Od. VI. lib. 3. *& fingitur artibus Iam nunc, & inceſtos amores De tenero meditatur ungui.*

catus] id eſt, ſollers, callidus, conſideratus, acutus, quo nomine Aelius Sextus appellatus eſt, ut declarat uerſus Ennii, qui extat apud M. Tull. lib. 1. Tuſc. *Egregiè cordatus homo Catus Aeliu' Sextus.* Idem de legib. 1. *Quis igitur prudentem, & (ut ita dicam) catum non ex ipſius habitu, ſed ex aliqua ui externa iudicet?* Vtitur & noſter Horat. Od. XII. lib. 3. *Catus idem per apertum fugientes Agitato grege ceruos iaculari.* & epiſto. lib. 2. ad Iul. Florum. *Poſt hac ille catus, quantumuis ruſticus: ibit,* &c. Plaut. Moſtell. *Hercle mihi cauendum eſt: nimis orator clues catus.* idem in Mænæchmis: *ſic decet dari facetè uerba cuſtodi catæ.* Terent, Andria: *Neſcio quis ſenex modò uenit ellum: confidens, catus.* Ennius. *Iam cata ſigna fera ſonitum dare uoce parabant.* quem uerſum producit Varro lib. 6. de lingua Latina, & intepretatur *cata,* acuta, aitq́; uerbum eſſe Sabinum: eò Catum Aelium eſſe nominatum: non (ut aiunt) ſapientem, ſed acutum: & cata dicta, accipienda pro acutis.

& decoræ More palæſtræ.] feram, & agreſtem hominum uitam expoluiſti, non uoce ſolum, & oratione: uerùm etiam palæſtra, eaque decora, uenuſta, & artificioſa.

Deorum nuncium] expreſſit Homericum epithetum, *διάκτορον*. nuncius autem hoc loco ſignificat eum, qui nunciat. ſic Od. VII. lib. 3. *Atqui ſolicitæ nuncius hoſpite Suſpirare Chloen*, &c. & Od. IIII. lib. 4. *Carthagini iam non ego nuncios Mittam ſuperbos.* quanquam poteſt dici illo loco pro rebus, quæ nunciantur, poni. Cicero in orat. pro Murena, *repente ei accedat ipſe nuncius ſuæ calamitatis.* Idem in Vatinium. *adeò ne tibi miſera & proſtrata Reſp. uiſa eſt, ut non nuncios pacis ac belli, non curatores, non interpretes, non bellici conſilii auctores, non miniſtros muneris prouincialis Senatus more maiorum deligere poſſes?* Lucret. lib. 4. *Refrigeſcit enim cunctando plaga per auras, Nec calida ad ſenſus decurrit nuncia rerum.* ſic enim legendum, non decurrunt. nuncia autem nomen eſt tanquam adiectiuum, ut grammatici appellant, quemadmodum in duobus ſubſequentibus exemplis ex eod. auctore, eod. lib. *Conueniunt ſimulacra foris è corpore quoque Nuncia præclari uultus, pulchrique coloris: Qui ciet irritans loca turgida ſemine multo. Nuncia præclari uultus*, id eſt, quæ nunciãt & perferunt uultum præclarum. Idem lib. 6. *Nec, de corpore quæ ſancto ſimulacra feruntur, In menteis hominum diuinæ nuncia formæ, Suſcipere hæc animi tranquilla pace ualebis.* falluntur igitur qui ex his locis, & ex Tibulli uerſibus, quos mox proferam, oſtendere conantur nuncium in neutro genere uſitatum eſſe pro re, quę nunciatur. ſic Tibull. eleg. 1. lib. 2. *Euentura precor: uiden ut felicibus extis Significet placidos nuncia fibra Deos?* Idem eleg. IIII. lib. 3. *Diui uera monent uenturæ nuncia ſortis: Vera monent Tuſcis exta probata uiris.* quorum uerborum ordo eſt, exta nuncia ſortis futuræ uera monent. ſic Virgil. lib. 4. Aen. de fama. *Tàm ficti, prauique tenax, quàm nuncia ueri.* Idem 6. *Infelix Dido: uerus mihi nuncius ergo Venerat extinctam.* quanquam in hoc poſtremo exemplo nuncius accipi poteſt pro re nunciata. Propert. eleg. IIII. lib. 3. *Omnis enim debet ſine uano nuncius eſſe, Maioremq; metu debet habere fidem.* Vſurpatur præterea pro re nunciata in eodem genere, non in neutro: cuius rei extant exempla ſimiliter apud probatos linguę Latinę auctores. Virg. Aen. XI. *Turbatiq; uiros perfertur nuncius, hoſtem Feruere cæde noua.* Ceſar lib. 1. de bello ciuili: *Multi ex Italia ad Cn. Pompeium proficiſcebantur, alii ut principes talem nuncium attuliſſe, alii ne euentum belli expectaſſe, aut ex omnibus nouiſſimi ueniſſe uiderentur.* M. Tull. pro Corn. Balbo. *nolite per Deos immortales, iudices, hunc illi acerbum nuncium uelle deferri.* Idem ad Att. lib. 3. *Me & tuæ literæ, & quidam boni nuncii, non optimis tamen auctoribus, & expectatio veſtrarum literarum, & quòd tibi ita placuerat, adhuc Theſſalonicæ tenebant.* ibid. de Q. Fratre: & *nuncii nobis triſtes, nec uari venerant.* & Catull. ad Verann. *Veniſti? o mihi nuncii beati.* Idem de Arrio. *Cum ſubitò affertur nuncius horribilis.*

callidum, quicquid placuit, iocoſo Condere] callidum condere. genus eſt loquendi à Græcis ſumtum: de quo dicemus ad Oden oct. lib. 4. de huiuſmodi autem Mercurij ingenio hæc tradunt Græci. Iupiter Maiæ vnius Atlantidum amore captus Iunone inſciente cum illa concubuit. ea hoc concubitu grauida facta Mercurium in Cyllene Arcadię monte peperit, incredibili furandi ſtudio deditum, non aliam (ut aiunt illi) ob cauſam, quàm quòd Iupiter concubitum illum uxori ſuę furatus ſit: quaſi uerò omnes Iouis amores, & concubitus non ſint furtiui, & clandeſtini. Verùm, ut redeam ad Græcorum fabulas, eo ingenio natus Mercurius, & (quod hic ei laudi aſcribit Horatius) boues Apollinis furto auertit, eidemque malum minanti etiam arcum ſubduxit, & cùm Maia mater cum ſororibus ſuis lauaret, omnium ueſtes clam ſuſtulit, ita ut illæ nudæ relictæ, quò ſe uerterent, non haberent. ſed Homeri & Pindari interpretes tradunt,

dunt,

dunt, Mercurium pro bobus Apollini ſubreptis lyram ei repoſuiſſe. Iccircò Horatius Ode x x I. huius libri Apollinis humerum fraterna lyra inſignem dicit. Mercurius enim & Apollo fratres ſunt *ὁμοπάτριοι*.

viduus pharetra Riſit Apollo.] id eſt, dum te uoce territat, tibiq; malum minatur Apollo, niſi boues redderes: ſentit continuò te ſibi pharetram quoque furtim ademiſſe. Quibus rebus cognitis ridendum ſibi, non te grauiore aliqua pœna dignum eſſe exiſtimauit.

viduus Pharetra] ſpoliatus pharetra. hoc nomine utitur M. Tull. in iis, quæ de Aeſchylo uertit I I. Tuſcul. *ſic me ipſe uiduus peſtes excipio anxias.*

. Quin & Atridas] hæc ſunt petita ex *ἰλιάδ. ω.* ubi Homerus Mercurium inducit adoleſcentis nunc primùm pubeſcentis induta perſona, Priamo ſeſe ducem præbentem, ad Achillis naues per media Græcorum caſtra eunti, & Hectoris corpus ſepeliendi cauſa ab Achille redimere cogitanti.

Theſſalosq; ignes] uigilias Theſſalicas, quæ agebantur in caſtris, & nauibus Achillis.

iniqua] inimica.

fefellit] *ἔλαθε*, id eſt, latuit: quod perinde eſt, ac ſi diceret. ita per media Græcorum caſtra ad Achillis naues peruenit, ut à nemine cognitus, ac ne uiſus quidem fuerit. atque eo ipſo uerbo utitur Homerus: apud quem ſic Achilles, *Καὶ δέ σε γινώσκω Πρίαμε φρεσὶν, οὐδέ με λήθεις, Ὅττι θεῶν τις ἦγε θοὰς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν. οὐ γάρ κεν τλαίη βροτὸς ἐλθέμεν, οὐδὲ μάλ' ἡβῶν Ἐς στρατὸν, οὐδὲ γὰρ ἂν φυλάκους λάθοι, οὐδέ κ' ὀχῆας Ῥεῖα μετοχλίσσειε θυράων ἡμετεράων.* ſed uerbum, fallere, apud Horatium pro Græco *λανθάνειν*, quod eſt latere, uſurpari, id exemplis oſtendere libet. Od. x I. lib. 3. *& ſceleſtas Falle ſorores.* & Od. x I I I I. eiuſd. *Spartacum ſi qua potuit uagantem Fallere teſta.* & Od. x v I. *& ſegetis certa fides meæ Fulgentem imperio fertilis Africæ Fallit ſorte beatior.* quem locum ſuo loco explicabo. & Od. I I I I. lib. 4. *quos opimus Fallere & effugere eſt triumphus.* epiſt. ad Loll. lib. I. *An ſecretum iter, et fallentis ſemita uitæ.* & epiſt. ad Quinctium. *Sit ſpes fallendi, miſcebis ſacra profanis.* ibid. *Da mihi fallere, da iuſtum, ſanctumq; uideri.* & epiſt. ad Sceuam. *nec uixit malè, qui natus, moriensq; fefellit.* Idem epiſt. ad Iulium Florum. lib. 2. *Dum mea delectent mala me, uel denique fallant.* epiſt. ad Piſon. de Arte poetica. *Nunquam te fallant animi ſub uulpe latentes.* & Od. x v. epod. *Nec te Pythagoræ fallant arcana renati.* & Od. III. eiuſd. lib. *Num uiperinus his cruor Incoctus herbis me fefellit?* Vſurpant pro eodem & alii ſcriptores. Vt Lucret. lib. 4. *Nec Veneres noſtras hoc fallit.* Idem lib. 5. *Et ſi fallit enim Diuum genus, humanumq;, Perpetuò tamen id fore clam diffidere debet.* Et Virg. lib. 4. Aen. *Nec me adeò fallit ueritam te mania noſtra. Suſpectas habuiſſe domos Carthaginis altæ.* Terent. heautont. *num me fefellit hoſce id ſtruere?* Cicer. pro Flacco: *multa nos fefellerunt.* idem lib. 9. epiſt. ad Attic. *etiam illum ipſum, quem ſequimur, multa fefellerunt.* T. Liuius lib. 3 I. *non fefellit Achæos, quo ſpectaſſet tam benigna pollicitatio.* piget ex aliis exempla colligere.

Virgaq; leuem] de hac uirga ſic Homer. *ἰλιάδ. ω.* *Εἵλετο δὲ ῥάβδον τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει, Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.* quem Virg. imitatus eſt lib. 4. Aen. *Tum uirgam capit, hac animas ille euocat Orco, &c.* *ὀδυσσ. ω.* autem hac eadem uirga animas deducit ad inferos. *Τῇ ῥ' ἄγε κινήσας, αἱ δὲ τρίζουσαι ἕποντο.* & ibid. *Ἀγχίμολον δέ σφ' ἦλθε διάκτορος Ἀργειφόντης Ψυχὰς μνηστήρων κατάγων Ὀδυσῆϊ δαμέντων* hãc uirgã *κηρύκειον* appellant Græci: Latini caduceum, ſeu caruceum potius, ut docti quidam putant.

ſuperis Deorum Gratus & imis.] id eſt, Diis & ſuperis & inferis gratus. notum prouerbium

prouerbium κοινὸς Ἑρμῆς, i. communis Mercurius: quanquam huius prouerbii uſus etiam ad aliud pertinet. ſciendum autem, hoc genus loquendi olere helleniſmum, uocantq; grammatici patrium caſum diuiſionis. Deorum alii ſuperi, alii inferi. Iſocrat. τὰ καλὰ τῶν ζώων. ſic Plin. *nigræ ouium*.

AD LEVCONOEN. Ode XI.

Indulgendum uoluptati, omiſſa futurorum cura.

TV ne quæſieris, (ſcire nefas) quem mihi, quem tibi
Finem Dii dederint Leuconoe: nec Babylonios
Tentaris numeros, ut melius, quicquid erit, pati:
Seu plures hiemes, ſeu tribuit Iupiter ultimam:
Quæ nunc oppoſitis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum: ſapias: uina liques: & ſpatio breui
Spem longam reſeces. dum loquimur, fugerit inuida
Aetas. carpe diem, quàm minimùm credula poſtero.

COMMENTARII.

Tu ne quæſieris (ſcire nefas)] omnes qui in hunc poetam ſcripſerunt commentarios, coniunctè legunt, ſcire nefas. ut Ode XVI. lib. epod. *Nefas uidere*: & ita nefas erit hoc loco idem, quod Græci dicunt ἀδύνατον ut Ode XXIIII. *Durum sed leuius fit patientia, Quicquid corrigere est nefas.* quo modo etiam à M. Tull. uſurpatur in Timęo. *Atque illum quidem quaſi parentem huius uniuerſitatis inuenire difficile, et cum iam inueneris, indicare in uulgus, nefas.* Platonis uerba, quę interpretatur eo loco M. Tullius, ſunt hæc τὸν μὲν οὖν ποιητὴν, καὶ πατέρα τοῦδε παντὸς εὑρεῖν τε ἔργον, καὶ εὑρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν. eadem ratione uidetur, Od. IIII. lib. 4. fas pro eo quod δυνατὸν dicunt illi poſuiſſe. *Nec scire fas est omnia* quamuis ſciam aliter accipi poſſe, ut dicemus ſuo loco. ſic ergo hic locus explicandus eſt, ſi hoc modo diſtinguamus, ſcire nefas, ſed quid uetat, quo minus ita legamus? *Tu ne quæſieris scire (nefas) quem mihi*, &c. ut hoc, ſcire cum uerbo quæſieris coniungatur, & nefas, ſeparatim legatur. Nam nemo, opinor, negabit æque Latinè dici poſſe, quęro ſcire, ut quæro doceri, quo uſus eſt Virg. libro ſexto Aened. *ne quære doceri, Quam pœnam, aut quæ forma uiros, fortunaue merſit.* & M. Tull. libro tertio, de finib. *Ego ne, quæris (inquit) ſcire, quid ſentiam?* & hic idem Horat. Ode XXVII. lib. 3. *ſpecioſa quæro Paſcere tigres*, & epiſt. prima ad Męcen. lib. 1. *quæris Mæcenas iterum antiquo me includere ludo*: & Ode I. lib. 4. *Si torrere iecur quæris idoneum.* & Ode XXIIII. lib. 3. *Si quæret pater urbium Subſcribi statuis.* & Ode XVI. huius libri. *nunc ego mitibus. Mutare quæro triſtia.* Sed quod ad genus carminis attinet, tale eſt illud Alcęi, apud Athen. lib. 10. Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. & Catulli. *Alphene immemor, atque unanimis falſe ſodalibus.* Extat autem ſimilis ſententia Ode XXIX. lib. 3. *Prudens futuri temporis exitum Caliginoſa nocte premit Deus*, &c.

nec Babilonios Tent. ris numeros] M. Tullius de Babiloniis lib. de diuinat. II. quædam ſcribit, quę uidentur ad hunc locum pertinere, his uerbis: *Nam*

quòd

quod aiunt quadringenta, et ſeptuaginta millia annorum in periclitandis, experiendisq; in pueris, quicunque eſſent nati, Babylonios poſuiſſe, fallunt, &c. eademq; reperiuntur lib. I. *Contemnamus etiam (inquit) Babylonios, qui ex Caucaſo cæli ſigna ſeruantes, numeris, et motibus ſtellarum curſus perſequuntur*, &c.

ut melius, quicquid erit] merus eſt helleniſmus. *ὥστε* uel *ὡς πᾶν τὸ συμβησόμενον βέλτιον πάσχειν*, id eſt, ut fortius, aut facilius, quicquid accidet, feras, neque uerò quicquam ſubaudiendum eſt. ſic enim loquuntur Græci, *ὡς πάσχειν* id eſt, ut pati. & ita Linacer, & Eraſmus. At Muretus legit cum interrogatione. Vt melius quicquid erit pati? id eſt, quàm melius eſt pati, quicquid euenerit? quam explicationem non improbo: puto tamen ſic potius poſſe explicari, nec Babylonios tentaris numeros *ὡς βέλτιον ὄν*, id eſt tanquam melius quiddam ſit, pati quicquid acciderit, quàm futura præſcire uelle. ſolet enim ita loqui Horat. ut Sat. VII. lib. 2. *Et leporum auulſos, ut multo ſuauius, armos.*

Seu plures hiemes] uidetur hiemis nomen hoc loco non ſimpliciter, nec uno modo poni, ſed duobus. Nam hiemem niſi fallor, hic intelligere debemus anni tempus, id eſt, brumam: ut pars anni totum annum ſignificet: & plures hiemes, plures annos. ut Ode XV. huius lib. *Post certas hiemes uret Achaicus Ignis Iliacas domos*. ſic Virg. in Tyt. *Poſt aliquot mea regna uidens mirabor ariſtas*. ſed quæ ſequuntur deinceps, ſeruata eadem ſignificatione conſtare non poſſunt. Nam hęc uerba, *Quæ nunc oppoſitis debilitat pumicibus mare*, proculdubio ita intelligi non poſſunt, ut dicamus annum, qui nunc debilitat, &c. ſed hiemem, id eſt, *χειμῶνα*, undam, fluctum, tempeſtatem, quibus mare debilitatur, ac frangitur ſaxis oppoſitis. ut apud Pindar. *Ἰσθμ. εἰδ. ἑπτ. Ἀλλ' ἀνδρῶν μοι γαιάοχος εὐδίαν ὄπασεν ἐκ χειμῶνος.*

ſapias, uina liques] id eſt, fac ſapias, fac uina liques. uult ſapientis eſſe in rebus ſeriis, ac ſeueris non multùm temporis ponere: in uino, epulis, & uoluptatibus maximam uitę partem conſumere, ut ſup. *ſic tu ſapiens finire memento Triſtitiam, uitaq; labores.* Priſcianus lib. 18. hunc locum producit, & ſapias uult eſſe poſitum, pro, ſi ſapias. poteſt tamen ita explicari, ut ego paulò ante oſtendi. uina liquare autem poſitum pro, uina promere, & fundere, potare: uel referẽdum ad ueterum delicias, qui ſacculis, & colis niuariis uina percolabant, & liquabant, ut eſſent & frigidiora, & liquidiora: quam explicationem probat Muretus.

Et ſpatio breui, &c.] quanto breuius eſt noſtrę uitę ſpatium, tanto minus longæ noſtrę ſpes eſſe debent. Sunt autem eius ſpes longę exempli cauſa, qui iucundè uiuendi conſilium in annum decimum differat, cum ſit fortaſſe poſtridiè, immò uerò eo ipſo die moriturus. quod uetat epiſt. ad Bullatium lib. I. *Tu quacunque Deus tibi fortunauerit horam, Grata ſume manu, nec dulcia differ in annum.* ſimile eſt huic loco is, qui eſt ſup. Od. IIII. *O beate Sexti, Vitæ ſumma breuis ſpem nos uetat inchoare longam.*

Dum loquimur, fugerit] Suadet item Theognis, ut animum conuiuiis & epulis oblectemus, quia pubertas celeriter, & cogitationis in morem prętereat, equorum curſum, ac celeritatem ſuperans. *Ἡμεῖς δ' ἐν θαλίῃσι φίλον καταθώμεθα θυμόν, Ὄφρ' ἔτι τερπωλῆς ἔργ' ἐρατεινὰ φέρῃ. Αἶψα γὰρ, ὥστε νόημα, παρέρχεται ἀγλαὸς ἥβη, Οὐδ' ἵππων ὁρμὴ γίνεται ὠκυτέρη.*

Carpe diem] tralatio aptiſsima uel à fructibus, & floribus carpendis, uel à lanificio. Quemadmodum igitur ii, qui uel flores, uel lanam carpunt, paulatim carpunt, ſic debent homines hodiernæ uitæ munere ac beneficio uti frui, non ſpe & cogitatione quidem multos annos pręcipere, occaſionem autem, & facultatem iucundè uiuendi oblatam negligere ac prætermittere, aut in lengũ tem-

pus differre.libet autem mihi huius uerbi uſum aliquot huius poetę maximè, & ſecundo loco aliorum exemplis oſtendere. Ode XXIIII. lib.3. *meliusne fluctus Ire per longos fuit, an recentes Carpere flores?* & ibid. *niſi herile mauis Carpere penſum.* Od.IX.lib.4. *Tuos'ne tuos patiar labores Impunè Lolli carpere liuidas Obliuiones.* Saty.VI.lib.2. *Carpe uiam (mihi crede) comes.* & Saty.V.lib.1. *Inde Rubos feſſi peruenimus, ut pote longum Carpentes iter.* Od.II.lib.4. *ego apis Matinæ More, modoq; Grata carpentis thymia.* &c. Plautus in Menęchm. *Inter ancillas ſedere iubeas, lanam carpere.* Catul.ad Manl. *Illa mihi ſedes, illic mihi carpitur ætas*, id eſt, ſenſim ſeneſco. Virgil.Geor.III. *tenuemq; magis, magis aera carpunt*, id eſt, paulatim hauriunt. Idem IIII.Aen. *Sola'ne perpetua mærens carpêre iuuenta?* id eſt, paulatim ſeneſces, minuêris, tabeſces, liqueſces? Georg.III. *Iniusto ſub faſce uiam cum carpit.* M.Tullius pro Cluentio: *Ut non animaduertas in omnes, ſed carpas, ut uelis, et paucos ex multis ad ignominiam ſortiare?* carpere agmen apud Iulium Cæſ. lib.1.de bello ciuili. *Relinquebatur Cæsari nihil, niſi uti agmen aduerſariorum male haberet, et carperet;* & ita Liuius multis locis.

quàm minimum cred.poſt.] quam maxime diffidens diei, ſeu tempori futuro.

AD AVGVSTVM Ode 12.

Diis, heroibus, uiriſq; aliquot claris laudatis, poſtremò commendat Auguſtum.

QVEM uirum, aut heroa lyra, uel acri
Tibia, ſumes celebrare Clio?
Quem deum? cuius recinet iocoſa
Nomen imago,
Aut in umbroſis Heliconis oris,
Aut ſuper Pindo, gelido'ue in Hęmo?
Vnde uocalem temere inſecutę
Orphea ſiluę,
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapſus, celereſq; uentos,
Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere quercus.
Quid prius dicam ſolitis parentis
Laudibus: qui res hominum, ac deorum:
Qui mare, & terras, uariiſq; mundum
Temperat horis?
Vnde nil maius generatur ipſo:
Nec uiget quicquam ſimile, aut ſecundum:
Proximos illi tamen occupauit
Pallas honores.
Pręliis audax, neque te ſilebo
Liber, & ſęuis inimica uirgo

Belluis:

Belluis: nec te metuende certa
Phœbe ſagitta.
Dicam & Alcidem, puerosq; Ledæ,
Hunc equis, illum ſuperare pugnis
Nobilem: quorum ſimul alba nautis
Stella refulſit:
Defluit ſaxis agitatus humor:
Concidunt uenti, fugiuntq; nubes:
Et minax (quòd ſic uoluere) ponto
Vnda recumbit.
Romulum poſt hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an ſuperbos
Tarquini faſceis, dubito, an Catonis
Nobile lethum.
Regulum, & Scauros, animæque magnæ
Prodigum Paullum ſuperante Pœno,
Gratus inſigni referam camæna,
Fabriciumque:
Hunc, & incomtis Curium capillis
Vtilem bello tulit, & Camillum
Sæua paupertas, & auitus apto
Cum lare fundus.
Creſcit, occulto uelut arbor æuo,
Fama Marcelli. micat inter omneis
Iulium ſidus, uelut inter igneis
Luna minores.
Gentis humanæ pater, atque cuſtos
Orte Saturno, tibi cura magni
Cæſaris fatis data: tu ſecundo
Cæſare regnes.
Ille, ſeu Parthos Latio imminenteis
Egerit iuſto domitos triumpho:
Siue ſubiectos Orientis oræ
Seras, & Indos:
Te minor latum reget æquus orbem:
Tu graui curru quaties Olympum:
Tu parum caſtis inimica mittes
Fulmina lucis.

COMMENTARII.

Quem uirum, aut heroa] uidētur hęc ex Pindaro expreſſa εἰδ.β.ὀλυμπ. Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι, τίνα θεὸν, τίν' ἥρωα, τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν; quod quidem & Muretus nuper, & alij iam pridem annotarunt. Iam quòd uel lyra, uel tibia uult homines, aut heroas laudari poſſe, Pind. item utranque complectitur εἰδ.δ.ἰσθμ. Κλέονται δ' ἔντε φορμίγγεσιν ἐν αὐλῶν τε παμφώνοις ὁμοκλαῖς μυρίον χρόνον.

acri] ſonora.

ſumes celebrare] id eſt, ſuſcipies celebrandum, uel ut celebres: quo de genere dicemus ad Od. x x I I I. huius libri.

cuius recinet iocoſa, &c.] imago uocis & cantionis tuæ. ſumes, & recinet excudendum curaui ſecutus cod. Vrſ. & Torneſ. Eſt autem ἠχὼ (vt Ariſt. ſcribit in problem. τμήμ.ιθ.) ἀφὴ φωνῆς τῆς νεάτης ληγούσης. Id eſt, echo tactio eſt nouiſsimæ, ſeu poſtremæ uocis deſinentis. Od. x x. huius lib. *ut iocoſa Redderet laudes, tibi Vaticani Montis imago.*

aut in umbroſis Heliconis] de Helicone ſic Strabo lib.9. ὁ δ' ἑλικὼν συνεχὴς ἐστι τῇ φωκίδι ἐκ τῶν πρὸς Ἄρκτον αὐτῆς μερῶν. Helicon Phocidi eſt continens, ſeu continuus, quibus ex partibus Septentrionem ſpectat. commemorat & in epiſt. ad Piſon. *Excludit ſanos Helicone poetas Democritus.* & in epiſt. ad Auguſtum lib. 2. *Vt ſtudio maiore petant Helicona uirentem.*

Pindo] Pindus mons Arcadiæ, & fluuius. alii autem uolunt Perrhebœę montem eſſe mari propinquum: Interpres Theocriti Theſſalię fluuium. ſed hoc loco montis nomen eſt.

Hæmo] Hęmus & Rhodope montes ſunt Thraciæ ſacris Liberi patris & mænadum cœtu, Orpheo primum initiante, celebrati, ac nobilitati.

Vnde uocalem temerè inſecutæ] Quid illa de Orpheo fabula notius, eum cithara canentem etiam arbores ſecutas eſſe? quam quidem ſic interpretatur hic poeta in epiſtola ad Piſones: *Silueſtres homines ſacer, interpresq; Deorum Cædibus, et uictu fœdo deterruit Orpheus Dictus ob hoc lenire tigres*, &c. Apollon. lib. I. Argonaut. Αὐτὰρ τόν γ' ἐνέπουσιν ἀτειρέας οὔρεσι πέτρας Θέλξαι ἀοιδάων ἐνοπῇ, ποταμῶν τε ῥέεθρα. φηγοὶ δ' ἀγριάδες κείνης ἔτι σήματα μολπῆς Ἀκτῆς Θρηϊκίης ζώνης ἔπι τηλεθόωσαι Ἑξείης στιχόωσιν ἐπήτριμοι. Apud Euripidem Iphigenia negat ſibi Orphei eloquentiam datam eſſe, qua perſuadere poſsit ſaxis, ut ſe ſequātur: itaque lacrymas in ſubſidium adhibituram. Εἰ μὲν τὸν Ὀρφέος εἶχον ὦ πάτερ λόγον Πείθειν ἐπᾴδουσα', ὥσθ' ὁμαρτεῖν μοι πέτρας, Κηλεῖν τε τοῖς λόγοισιν, οὓς ἐβουλόμην, Ενταῦθ' ἂν ἦλθον: νῦν δὲ τἀπ' ἐμοῦ σοφὰ Δάκρυα παρέξω. Philoſtratus iunior in imaginib. hæc de Orpheo: νεανιεύεται δέ τι καὶ μεῖζον ὁ ζωγράφος. δένδρα γὰρ ἀνασπάσας τῶν ῥιζῶν, ἀκροάτας ἄγει ταῦτα τῷ Ὀρφεῖ. καὶ περιέστηκεν αὐτῷ. πεύκη τε νῦν, καὶ κυπάριττος, καὶ κλῆθρος, καὶ αἴγειρος αὕτη, καὶ ὅσα ἄλλα δένδρα συμβαλόντα τοὺς πτόρθους, οἷον χεῖρας, περὶ τὸν Ὀρφέα ἕστηκε. Pauſanias Ἠλιακῶν. β narrat Aegyptium quendam ſibi dixiſſe, Amphionem & Orphea magos fuiſſe, atque iccirco hunc feras & arbores: illum ſaxa quibuſdam uocibus, & carminibus, id eſt, ἐπῳδαῖς quoquò uoluerint, ducere dictos eſſe. Virg. Georg. IIII. *Mulcentem tigres, & agentem carmine quercus.* Propert. lib. 3. *Orphea te tenuiſſe feras, & concita dicunt Flumina Threicia detinuiſſe lyra.* De eod. plura libro tertio, epigr. Græc.

temere]

temere] παραλόγως αὐτομάτως. inſecutę] ſunt, ſubaud.

Blandum & auritas] blandum ducere, dictum ab Horatio, ut alibi ſollers ponere, & catus iaculari. quo de genere dicemus ad Od.v i i i.lib.4.

auritas] tralatio eſt ab animatis. auritus (inquit Feſtus) uel à magnis auribus dicitur, uel ab audiendi facultate.

Quid prius dicam] Cum M. Ant. Muretus hunc locum corruptum eſſe iudicaſſet, eum ita putauit emendandum: *Quid prius dicam? ſolitis parentem laudibus, qui res hominum*, &c. ut Iouem ipſum parentem nominari intelligamus, quam quidem hominis eruditiſſ. coniecturam magnopere probo, eiq; ut ignoſcatur, uehementer ab omnibus harum literarum ſtudioſis peto, qui locū perſpicuè corruptum, à libris ueteribus deſtitutus ita reſtituit, ut eius diuinatio, niſi nobis libri calamo exarati ſubueniſſent, pro uera ſcriptura haberi poſsit. Ego autem antè quàm ueram ſcripturam in uno codice Vaticano reperiſſem, uulgatam ſic explicari poſſe putabam. *Quid prius dicam ſolitis parentum laudibus?* id eſt, quàm ſolitas parentum noſtrorum laudes? laudes porrò parentum intelligebam, non eas quibus afficiendi ſint parentes noſtri. ſed quibus illi Iouem afficere ſolebant, & quarum argumentum erat Iupiter, & eius laudes. Itaque Iouem parentum laudes eò appellari arbitrabar, quòd ueterum carmina magna ex parte è Iouis laudibus conſtabant: proinde quaſi ita diceret Horat. *Quid prius dicam Ioue*, quem primo loco patres noſtri canere, & laudare ſolebant: uel hoc modo, *Quid prius dicam?* ſcripta hic interrogationis nota: *Solitis parentum laudibus*, id eſt, quemadmodum parentes noſtri Iouem laudare conſueuerunt, dicam, ſubaudi, eum, *Qui res hominum ac Deorum*, &c. Quæ icircò aſcripſi, ut ſi quis forte pertinacius contendet hunc locum non eſſe corruptum, ei quoque ſatisfactum ſit. Nam ego quidem lectionem ex optimo cod. Vatic. erutam ſequor: cuius mihi teſtes ſunt Federicus Brutius bibliothecæ Vaticanæ cuſtos, & Muretus. Eius autem ſententia perſpicua eſt: *Quid prius dicam ſolitis parentis laudibus?* id eſt, Quid prius dicam, quàm ſolitas, & uſitatas parentis, nempe Iouis laudes? *Qui res hominum, ac*, &c. In nonnullis libris legitur, *Qui rex hominum ac Deorum*. quam ſcripturam equidem non damno, ſed alteram ſequor, præſertim ab optimis cod. Faer. Vrſ. uno Vatican. Torneſ. confirmatam.

Qui mare, & terras] huic loco ſimillimus, ac planè geminus eſt ille ex lib.3. Od.i i i i. *Qui terram inertem, qui mare temperat Ventoſum, et urbeis, regnaq; triſtia*, &c.

temperat] moderatur, uel temperatum efficit. uide ann. ad Od.v i i i. ſupra de hoc uerbo.

horis] horas hoc loco quatuor anni parteis diſſimiles intellige.

Proximos illi tamen] nihil eſt Ioui ſecundum: eſt tamen ei Pallas proxima, ſed longo proxima interuallo. ſecundum enim intelligitur, quod ſtatim ſequitur, & adhęret: proximū uerò etiam, quod longè remotum eſt, dummodò inter duo diſcreta nihil medium interiectum ſit, ut docet Nonius, & annotarat Muretus.

Pręliis audax] nota eſt omnibus illa Deorum & gigantum pugna, in qua Bacchus interfuiſſe, cuiusq; magna pars fuiſſe dicitur, ut eſt in Oda x i x. lib.2. quo loco plura hac de re dicemus. Notæ ſunt præterea Bacchi de Indis uictoriæ, ac triumphi. de quibus Diodorus Siculus lib.5. & Lucianus in eo lib. qui inſcribitur προλαλιά. ἢ Διόνυσος.

& ſæuis inimica uirgo] Diana uenatrix: ut Od.vi. lib.4. *Deliæ tutela Deæ fugaces Lyncas, et ceruos cohibentis arcu*. Hom. ἰλιάδ. ε. Ἄρτεμις ἰοχέαιρα quo epitheto utitur, & Pindarus.

certa]quę ſemper id ferit, quod petit. ſic Catull. ad Manlium: *Tempore quo certa Stymphalia monſtra ſagitta Perculit.*

pueroſq; Ledę]pueros Græcorum more dixit. nam παῖς ſignificat filium & & puerum. ſic Od. x I x. *Semeles puer.* & x I I. lib. 3. *Cithereæ puer ales.* & de Arte poet. *Nec pueros coram populo Medea trucidet.* ſignificat autem per Ledæ pueros Caſtorem & Pollucem. Amborum enim unam eſſe matrem Ledam inter poetas conuenit: Sed iidem Caſtoris Tyndareum, Pollucis Iouem patrem eſſe uolũt: ut Pindarus Νεμ. εἰδ. ι. apud quem ſic Iupiter Polluci, Ἐσσί μοι υἱὸς τόνδε δ' ἔπειτα. πόσις σπέρμα θνητὸν ματρὶ τεᾷ πελάσαις ἔσταξ' ἥρως. Iccircò illum mortalem, hunc immortalem eſſe natum, ut Iouis filium. Caſtore autem ab Ida (ut ſcribit Pauſanias Meſſanicis, cum quo conſentit Theocr. Διοσκούροις) uel, ut alii malunt, à Meleagro, uel, ut nonnulli, à Polynice, interfecto, Pollux, cùm ei liceret eſſe immortali, maluit cum fratre Caſtore immortalitatem ſuam communicare, partemq; uiciſsim mortalis conditionis, quæ illius erat propria, ferre ac ſubire, quàm ſolus immortalitate potiri. qđ declarat Pindarus in eo carmine, qđ ſuprà proximè cõmemoraui. μεταμειβόμενοι δ' ἐναλλὰξ ἁμέραν τὰν μὲν παρὰ πατρὶ φίλῳ Δὶ νέμονται. τὰν δ' ὑπὸ κεύθεσι γαίας ἐν γυάλοις Θεράπνας πότμον ἀμπιπλάντες ὁμοῖον. ἐπεὶ τοῦτον, ἢ πάμπαν θεὸς ἔμμεναι, οἰκεῖν τ' οὐρανῷ, εἵλετ' αἰῶνα φθιμένου Πολυδεύκης Κάστορος ἐν πολέμῳ. ſic & Hom. ὀδυσσ. λ. Κάστορά θ' ἱππόδαμον καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα, Τοὺς ἄμφω ζωοὺς κατέχει φυσίζοος αἶα. Οἳ καὶ νέρθεν γῆς τιμὴν πρὸς Ζηνὸς ἔχοντες Ἄλλοτε μὲν ζώουσ' ἑτερήμεροι, ἄλλοτε δ' αὖτε Τεθνᾶσι, τιμὴν δὲ λελόγχασιν ἶσα θεοῖσι. Dicuntur autem ambo nihilominus Διόσκουροι. & in carmine illo Homerico in Διοσκούρους, perſpicuè uterque dicitur eſſe à Ioue procreatus: Τοὺς ὑπὸ Ταϋγέτου κορυφῇ ὄρεος μεγάλοιο Μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι κελαινεφεῖ Κρονίωνι Σωτῆρας τέκε παῖδας ἐπιχθονίων ἀνθρώπων. a quo nihil diſcrepat Theocritus Διοσκούροις.

Hunc equis, illum] hunc equitem nobilem & uictorem, uidelicet Caſtorem: illum pugilem præſtantiſſimum, nempe Pollucem. ſic Saty. I. lib. 2. *Caſtor gaudet equis, ouo prognatus eodem Pugnis.* & Hom. ut ſup. diximus. Κάστορά θ' ἱππόδαμον, καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα.

quorum ſimul alba nautis] id eſt, ſimulatq; Caſtoris & Pollucis ſidus nautis apparuit, &c. quod amicum appellat Ode x. epod. *Nec ſidus atra nocte amicum appareat:* propterea quòd ſit nautis ſalutare, periculumq; abeſſe ſignificet.

Defluit ſaxis agitatus humor, &c.] tale eſt illud Ode v I I I. lib. 4. *Clarum Tindaridæ ſidus ab infimis Quaſſas eripiunt æquoribus rates.* ſic & Hom. uel aliquis alius in carmine illo εἰς Διοσκούρους. Αὐτίκα δ' ἀργαλέων ἀνέμων κατέπαυσαν ἀέλλας, Κύματα δ' ἐστόρεσαν λευκῆς ἁλὸς, ἐν πελάγεσσι, Ναύταις σήματα καλὰ πόνου σφίσιν· οἱ δὲ ἰδόντες Γήθησαν, παύσαντο δ' ὀϊζυροῖο πόνοιο. & Pindarus Πυθ. εἰδ. ε. εὐδίαν ὃς μετὰ χειμέριον ὄμβρον τεὰν καταιθύσσει μάκαιραν ἑστίαν. Et Theocrit. multo apertius, Διοσκούροις: Ἀλλ' ἔμπης ὑμεῖς γε καὶ ἐκ βυθοῦ ἕλκετε νᾶας Αὐτοῖσιν ναύταισιν ὀιομένοις θανέεσθαι· Αἶψα δ' ἀπολήγοντ' ἄνεμοι, λιπαρὰ δὲ γαλήνα Ἀμ πέλαγος, νεφέλαι δὲ διέδραμον ἄλλυδις ἄλλαι. Ἐκ δ' ἄρκτοι τ' ἐφάνησαν, ὄνων τ' ἀνὰ μέσσον ἀμαυρὴ Φάτνη σημαίνουσα τὰ πρὸς πλόον εὔδια πάντα. *Defluit ſaxis*, pro, *fluit de ſaxis*, Horatianum: de quo alibi.

Et minax (quòd ſic uoluere)] ſic reperi ſcriptũ in cod. Faerni, Vrſin. & duob. Vatic. Donati autem liber habet, quia ſic. Torn. nam ſic: quæ idem ualent.

recumbit] ſternitur, exæquatur, ſedatur, quieſcit, εὐνάζεται, στορέννυται.

Romulum poſt hos prius] qui plura de Romulo & Numa Pompilio ſcire uo-

let,

let, legat Liuium lib. I. & Plutarch. in Rom. Veruntamen hęc pauca ex Liuio huc aſcribam : *Ita duo deinceps reges alius alia uia, ille bello, hic pace ciuitatem auxerunt : Romulus ſeptem & triginta regnauit annos. Numa tres & quadraginta. Tum ualida, tum temperata & belli & pacis artibus erat ciuitas.*

an ſuperbos Tarquini faſceis] id eſt, an ſuperbum Sext. Tarquinii Imperium. Alii exiſtimant ſignificari Iunium Brutum, quia (inquiunt) Tarquinio exacto, cum ſtatim L. Tarquinius ſe conſulatu abdicaſſet, faſces penes unum Brutum remanſerunt. alij ut Porph. & Acron, Tarquinium Priſcum : & ſuperbos faſces interpretantur magnificos, glorioſos, & præſtantes. ſic ſuprà Od. XI. *Atridas ſuperbos* dixit : & Od. XXXV. *ſuperbos triumphos.* & Od. IIII. lib. 2. *pauimentum ſuperbum.* & Virg. Aen. VI. *animamq; ſuperbam Vltoris Bruti.*

an Catonis Nobile lethum.] M. Tull. epiſt. ad Pap. Pætum. *Ceteri quidem, Pompeius, Lentulus, Scipio, Afranius fœdè perierunt : at Cato præclarè.* Plutarchus ſcribit Catonem, cum audiſſet Scipionem, Afranium, Iubam à C. Cæſare deuictos eſſe, ſeſe Vticæ gladio percuſſiſſe, & cùm filij interuentu prohibitus eſſet, vulnusq; curari cœptum eſſet, intereadum curaretur, vulnus obligatum reſcidiſſe, atque ita animam efflaſſe. Laudat etiam offic. I. genus hoc mortis M. Tull. & Hor. Od. I. lib. 2. *Et cuncta terrarum ſubacta,* &c.

Regulum] de Regulo lege Oden V. lib. 3. & offic. lib. I. & 3. & orat. in Piſonem. quo loco ita de Regulo : *Nec mihi ille M. Regulus, quem Carthaginienſes reſectis palpebris illigatum in machina uigilando necauerunt, ſupplicio uidetur affectus,* &c. & pro Sextio : *Tu mihi etiam M. Atilium Regulum commemoras, qui redire ipſe Carthaginem ſua uoluntate ad ſupplicium, quàm ſine iis captiuis, à quibus ad Senatum miſſus erat, Romæ manere maluerit.*

Scauros] Cùm Scaurorum in primis nobilis & clara virtus in Republ. adminiſtranda extiterit, tùm ſingularis fuit M. Scauri grauitas & conſtantia, qui cùm accuſaretur à Q. Vario Hiſpano, quòd ſocios ad arma concitaſſet, ita cauſam egit ſuam. Q. Varius Hiſpanus M. Scaurum principem Senatus arguit ſocios ad arma concitaſſe : M. Scaurus princeps Senatus negat : teſtis nemo : utri uos Quirites credere debetis? quibus auditis abſolutus eſt. hunc commemorat M. Tull. epiſt. lib. I. ad App. Periucundæ. & lib. I. de orat. & in Bruto. & orat. pro Fonteio.

animæq; magnæ Prodigum Paullum] qui animam, id eſt, vitam pro Repub. profudit. Paullum Aemilium ſignificat Terentij Varronis collegam : quibus conſulibus, ac ducibus maximam cladem ad Cannas accepit ab Annibale populus Rom. eo enim pręlio cæſa ſunt XLV Romanorum millia cum Paullo Conſule, & LXXX ſenatoribus : XXX partim conſularibus, partim prætorijs, partim ædilitijs. vide Liuium lib. 22.

Fabriciumq;] M. Tull. offic. III. tradit perfugam quendam, qui à Pyrrho in caſtra Fabricij venerat, eiq; pollicitus erat, ſi præmium ſibi propoſuiſſet, ſe, ut clam veniſſet, ſic clam in Pyrrhi caſtra rediturum, & eum veneno necaturum, à Fabricio cum cuſtodia ad Pyrrhum eſſe remiſſum. Plutarchus autem in Pyrrho ſcribit epiſtolam à medico ad Fabricium eſſe miſſam, in qua promitteret ſe veneno regem necaturum, ſi ſibi Romani ſui facinoris præmium pollicerentur. Plutarchi uerba ſunt hæc : Ἧκεν ἀνὴρ εἰς τὸ ςρατόπεδον πρὸς Φαβρίκιον ἐπιςολὴν κομίζων, ἣν ἔγραψεν ὁ τοῦ βασιλέως ἰατρὸς ἐπαγγελλόμενος ἀναιρήσειν τὸν Πύῤῥον, εἰ χάρις αὐτῷ παρ᾽ ἐκείνων ὁμολογηθείη λύσαντι τὸν πόλεμον ἀκινδύνως. Ὁ δὲ Φαβρίκιος δυσχεράνας πρὸς τὴν ἀδικίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸν συνάρχοντα διαθεὶς ὁμοίως, ἔπεμψε γράμματα πρὸς τὸν Πύῤῥον κατὰ τάχος φυλάττεσθαι τὸν κίνδυνον κελεύων. hunc eũdem Fabriciũ

ſcribit

ſcribit ibidem Plutarchus aurum a Pyrrho oblatum accipere noluiſſe, & cũ die poſtero Pyrrhus iuſſiſſet elephantum (quod animalis genus nunquam ille antea uiderat) a Fabricii tergo, aulæo interiecto collocari, deinde aulæo ſublato, elephantus ille ſupra Fabricij caput, immanem, atque horribilem uocem miſiſſet, reſpondiſſe neque heri ſe ab auro eſſe corruptum, neque hodie à fera exterritum.

Hunc] Fabricium.

& incomtis Curium] M.Tull.ſcribit in Catone maiore, Curio ad focum ſedẽti magnum auri pondus cum Samnites attuliſſent, ab eo repudiatos eſſe: non enim aurum habere præclarum ſibi uideri dixit, ſed eis qui haberent aurum, imperare.

Camillum] L. Furius Camillus cum ei dies a L. Apuleio tribuno pl.dicta eſſet, in exilium ſua uoluntate abiit: idem Roma à Gallis capta, abſens & exul Conſul creatus, Gallis in auro appendendo iam occupatis, cum exercitu interuenit, eosque ſexto poſt Romam captam menſe, ex Italia expulit.

Sæua paupertas] χαλεπὴ, aſpera, & perpeſſu difficilis. ſic χαλεπότητα, ſæuitiam Latinè reddidimus apud Ariſt. in libris de moribus, quos annis ſuperioribus in lucem edidimus.

tulit] protulit, extulit.

& auitus apto Cum lare ſundus.] fundus non emtus, ſed à maioribus acceptus, cum domo non ſumtuoſius, nec magnificentius, quàm fundi fructus ferrẽt, aut quàm fundum deceret, extructa.

fama Marcelli] M.Claudium Marcellum ſignificari uulgò exiſtimant, qui Gallos Inſubres Viridomaro eorum duce ſuperauit: qui Syracuſas expugnauit: qui quinquies conſul fuit: poſtremò qui cum collega ſpeculandi cauſa è caſtris egreſſus ab equitatu Annibalis circumuentus, & occiſus eſt. Quem cum interfectum eſſe audiſſet Annibal (vt ſcribit Plutarchus in eius uita) ipſe ad locum in quo iacebat, accurrit, mortuo diu aſtitit: ſtaturam, & formam corporis diligenter & attentè conſiderauit, neque hoſte tam infeſto ac moleſto ſublato, aut uocem arrogantiorem miſit, aut lætitiam immoderatam vultu ſignificauit: ſed mortis caſum inopinatum miratus, annulum quidem ei de digito detraxit, corpus autem honorifico & inſigni ueſtitu ornatum comburendum curauit, cineresque in vrna argentea conditos, impoſita etiam aurea corona, ad eius filium miſit. De eodem M.Tull.lib.4. accuſat. cum alia multa, tum hæc quoque ualde honorifica commemorat. *Nemo ferè ueſtrum eſt, qui n quemadmodum capta ſint à M.Marcello Syracuſæ, ſæpe audierit, nonnunquam etiam in annalibus legerit. Confer te hanc pacem, cum illo bello, huius Prætoris aduentum cum illius Imperatoris uictoria, huius cohortem impuram cum illius exercitu inuicto, huius libidines cum illius continentia: ab illo qui cepit, conditas: ab hoc, qui conſtitutas accepit, captas dicetis Syracuſas.* Ego M.Marcellum Octauię filium ſignificari puto: & ita Porph. de quo & Virgi. lib.3. *Tu Marcellus eris*. & Paterculus poſter. uolumine.

Iulium ſidus] Iulium Cæſarem in Deorum numerum relatum accipe. Creditum eſt enim ſtellam illam comatam, quæ noctes ſeptem fulſit, Cæſaris animũ fuiſſe in cęlum ſubuolãtem, de qua ſic Plutarch Εφάνη δ' ἐπὶ νύκτας ἑπτὰ μὲν τὴν καίσαρος σφαγὴν διαπρεπὴς μέγας κομήτης.

tu ſecundo Cæſare regnes.] ita diuiſum ſit inter te, & Cæſarem Auguſtum mundi totius Imperium, ut tu in cælo regnes: Cæſar orbem terrarum & res humanas moderetur, & procuret.

ille, ſeu Parthos] Parthos Auguſtus non domuit, ſed pacem cum eis fecit. Illi enim ſigna militaria tùm ea, quæ Craſſus, tùm ea quæ Antonius amiſerat,

Auguſto repoſcenti reddiderunt. uide ann.ad Od.xv.lib.4.

Latio imminenteis] Italiæ inſidiantes,& malè cogitantes.

orientis oræ] ſic habent cod.Iann.Faer.Vrſini,duo Vat.Torn.

egerit] duxerit. neque quicquam refert utrùm Auguſtus ipſe de Parthis triũpharit, an eo uel imperante,& principatum obtinente,uel conſule, uel auſpice, alii Parthos in triumphum duxerint.

Te minor,&c.] quantumuis magnas res geſſerit, æquo animo tamen, te inferior terrarum Imperium obtinebit: tu autem in cælo regnabis.

æquus] ęquo animo. ut Od.xxix.li.3. *quod adeſt, memento Componere æquus.*

Tu graui curru quaties.] tale illud eſt Ode xxxiiii. huius libri. *namque Dieſpiter igni corusco nubila diuidens Plerunque per purum tonantes Egit equos, uolucremq́ currum.*

AD LYDIAM. Ode 13.

Dolet ſibi Telephum anteponi.

CVM tu Lydia Telephi
Ceruicem roſeam, cerea Telephi
Laudas brachia: uæ, meum
Feruens difficili bile tumet iecur.
Tunc nec mens mihi, nec color
Certa ſede manent: humor & in genas
Furtim labitur arguens,
Quàm lentis penitus macerer ignibus.
Vror, ſeu tibi candidos
Turparunt humeros immodicæ mero
Rixæ: ſiue puer furens
Impreſſit memorem dente labris notam.
Non, ſi me ſatis audias,
Speres perpetuum, dulcia barbarè
Lædentem oſcula, quæ Venus
Quinta parte ſui nectaris imbuit.
Felices ter, & amplius,
Quos irrupta tenet copula, nec malis
Diuulſus querimoniis,
Suprema citius ſoluet amor die.

COMMENTARII.

CVM tu Lydia] Hoc unum eſt ex iis, quæ ualdè mordent, & urunt amantem, ſi amica uel illo audiente riualem laudet, uel eo excluſo, hunc intromittat, vel denique aliquam rem huic gratificetur, quam illi deneget. cuius rei elegãs exemplum eſt id, quod in Eunucho paraſitus ſuadet militi: *Vbi nominabit Phædriam,*

driam, tu Pamphilam Continuò: ſi quando illa dicet, Phædriam Intromittamus comiſſatum, tu Pamphilam Cantatum prouocemus, &c.

cerea] vel ſolida, vel polita & ſine rugis, vel flexibilia, uel candida.

bile tumet iecur] iecur ſedes eſt libidinis, non irę. Idq́; ita eſſe uolunt ij, qui animi partes ſua quaſque in ſede collocatas eſſe dicunt, ut Plato. quam ſententiam ſequitur & Horatius alio loco. vt Ode 1. lib. 4. *Si torrere iecur quæris idoneum*: ad quem locum plura dicemus. cur igitur hoc loco diſſidet à ſeipſo, neque ſibi conſtat? Poëtę ſunt liberiores, quàm Philoſophi, & maiore ex parte ſequuntur ſenſum vulgi, & opinionem popularem. Et fortaſſe hac in re Archilochum imitatus eſt, ut aliis in rebus. cuius extat hic verſiculus apud Athen. lib. 3. χολὴν γὰρ οὐκ ἔχεις ἐν ἥπατι. ſic Saty. 1 x. lib. 1. *mecum iecur urere bilis*.

Tunc nec mens mihi] hæc ſunt amoris indicia: quibus alia quædam adijcit Od. 1. lib. 4. *Sed cur, heu, Ligurine cur Manat rara meas lacryma per genas? Cur facunda parum decoro Inter uerba cadit lingua ſilentio?* & Od. x 1. epod. *conuiuiorum & pœnitet In queis amantem, & languor, & ſilentium Arguit, & latere petitus imo ſpiritus*. ſed longè plura, eaq́; certiora eruditiſſima fœmina Sappho poſuit in molliſſimo illo, & politiſſimo carmine, quod Franciſcus Portus Græcorũ hominum, qui hodiè viuunt, mea quidem ſententia, longè doctiſſimus, emendauit. Ὡς ἴδον γάρ σε, βραχίας μοι αὔδας Οὐδὲν ἔτ' ἥκει: Ἀλλὰ καμμὲν γλῶσσ' ἔαγ', ἂν δὲ λεπτὸν Αὐτίκα χρῷ πῦρ ὑποδεδρόμακεν, Ὀμμάτεσσιν δ' οὐδὲν ὄρημι, βομβεῦσιν δ' ἀκοαί μοι, Κὰδ δ' ἱδρὼς ψυχρὸς χέεται, τρόμος δὲ Πᾶσαν αἱρεῖ, χλωροτέρη δὲ ποίας Ἔμμι, τεθνάναι δ' ὀλίγου δέοισα Φαίνομαι ἄπνους. Quod totum expreſſit Catull. ad Lesbiam: *Nam ſimul te Lesbia aſpexi, nihil eſt ſuper mi,* + *Lingua ſed torpet, tenuis ſub artus Flamma dimanat, ſonitu ſuopte: Tinniunt aures, gemina teguntur Lumina nocte*. Plutarchus autem in Demetrio narrat Eraſiſtratum medicum ex his amoris affectibus, & indicijs non ſolùm collegiſſe, ac deprehendiſſe Antiochi morbum, qui ex amore natus erat: ſed etiã, cuius amore captus eſſet, cognouiſſe. Plutarchi uerba ſunt hæc: τῆς δὲ Στρατονίκης καὶ καθ' ἑαυτὴν, καὶ μετὰ τοῦ Σελεύκου φοιτώσης πολλάκις, ἐγίνετο τὰ τῆς Σαπφοῦς ἐκεῖνα περὶ αὐτὸν πάντα. φωνῆς ἐπίσχεσις, ἐρύθημα πυρῶδες, ὄψεως ὑπόπηξις, ἱδρῶτες ὀξεῖς, ἀταξία καὶ θόρυβος ἐν τοῖς σφυγμοῖς, τέλος, τῆς ψυχῆς κατὰ κράτος ἡττωμένης ἀπορία, καὶ θάμβος, καὶ ὠχρίασις: id eſt, Stratonica autem (hęc erat Antiochi nouerca, quam ille amabat) & ſola, & cum Seleuco ſæpe ad Antiochum eunte, exiſtebant in ea omnia illa, quę Sappho ponit, amoris indicia: vocis compreſſio, & hæſitantia linguæ: rubor igneus: oculi in terram defixi, ſudores acres & celeres, inęqualitas, & perturbatio in pulſibus, ad extremum animo oppreſſo, & ſuccumbente, conſilij inopia, & ſtupor, & pallor. Simile illud eſt Simæthæ apud Theocritum Daphnidis amore captæ, eiusque aſpectu perturbatæ, & perculſę. πᾶσα μὲν ἐψύχθην χιόνος πλέον ἐκ δὲ μετώπω Ἱδρώς μευ κοχύεσκεν ἴσον νοτίαισιν ἐέρσαις. Οὐδέ τι φωνᾶσαι δυνάμαν, οὐδ' ὅσσον ἐν ὕπνῳ Κνυζεῦνται φωνεῦντα φίλαν ποτὶ ματέρα τέκνα. Ἀλλ' ἐπάγην δαγῦδι καλὸν χρόα πάντοθεν ἴσα. Lucianus quoque in eo dialogo, qui Ζεὺς τραγῳδὸς inſcribitur, ſimilia quædam profert: τὰ σημεῖα γὰρ ταῦτα, οἱ στεναγμοὶ, καὶ τὰ δάκρυα, καὶ τὸ ὠχρὸν εἶναι, οὐκ ἄλλου του, ἢ ἐρῶντός ἐστι. & Apollonius lib. 3. argonautic. de Medea: Ἐκ δ' ἄρα οἱ κραδίη στηθέων πέσεν, ὄμματα δ' αὕτως Ἤχλυσαν, θερμὸν δὲ παρηΐδας εἷλεν ἔρευθος, Γούνατα δ' οὔτ' ὀπίσω, οὔτε προπάροιθεν ἀεῖραι Ἔσθενεν, ἀλλ' ὑπένερθε πάγη πέδας. quorum verſuum hæc fere ſententia eſt. Cor igitur ei ex præcordijs excidit, oculi caligarunt, rubor genas occupauit, genua neque in anticam, neq; in po-

ſticam

ſticam partem attollere poterat, ſed prorſus ei pedes obriguerunt.

Certa ſede manent] ſic cod. Don. Faër. duo Vatic. Torneſ.

arguens] indicans. Virg. Aeneid. IIII. *Degeneres animos timor arguit.* & Hor. epiſt. ad Mæcen. III. lib. 2. *Laudibus arguitur uini uinoſus Homerus.* id eſt, eo ipſo, quòd Homerus multus eſt in uino laudando, indicat ſe uinoſum fuiſſe.

Quam lentis penitus macerer] quanto ſunt amoris flammæ languidiores, tanto & grauior morbus eſt, & longior. nam neque amans ita affectus conualeſcere poteſt, niſi re adamata potiatur: neque uel metu, uel pudore deterritus, potiendi uiam ſibi expedire, neque languens interire.

macerer] tabeſcam, liqueſcam, conſumar: ut Od. XIIII. epod. *me libertina nec uno Contenta Phryne macerat.*

immodicæ mero Rixæ] rixæ ob uinum ultra modum progredientes.

puer furens] ardens libidine, & ἐν τῇ συνουσίᾳ.

Impreſsit memorem dente labris] labra tibi momordit: quale eſt illud Catulli. *Quem baſiabis? cui labella mordebis?* ſolent enim amantes inter baſia & amplexus mutuò labella mordere ita acriter interdum, ut morſiuncularum notæ impreſſæ maneant. quod declarat & M. Tullius Verr. VII. *hic ſcilicet eſt metuẽdum ne excitetur Verres, ne denudetur à pectore, ne cicatrices populus Rom. aſpiciat ex mulierum morſu ueſtigia libidinis, atque nequitiæ.* Et Plautus in Pſeud. *Teneris labellis molles morſiunculæ papillarum horridularum.* & Lucret. lib. 4. *Quod petiere premunt arctè, faciuntq; dolorem Corporis, & dentes illidunt ſæpe labellis.* & ibid. *Affigunt auidè corpus, iunguntq; ſaliuas Oris, & inſpirant preſſantes dentibus ora Nequicquam, quoniam nil inde abradere poſſunt.* & Tibull. lib. 1. eleg. VI. *Tunc ſuccos, herbasq; dedi, queis liuor abiret, Quem facit impreſſo mutua dente Venus.* idem VIII. *Et dare anhelanti pugnantibus humida linguis Oſcula, & in collo figere dente notas.* eodem pertinet id, quod narrat Plutarchus, in Pomp. Floram meretricem commemorare ſolitam ſe è Pōpeii complexu morſus expertem nunquam diſceſsiſſe. ὡς οὐκ ἦν ἀδήκτως ἀπελθεῖν ἐκείνῳ συναναπαυσαμένην.

Non, ſi me ſatis audias] hæc pertinent ad alienandam à riuali Lydiam, cum dicit credibile non eſſe eum conſtantem in amore fore, qui barbarum in morem acriore morſu lædat oſcula.

Non ſperes perpetuum] non debes ſperare eum fore tibi amatorem perpetuum, qui, &c.

oſcula, quæ Venus] id eſt, oſcula, quæ rei Venereæ fructu cumulantur: quinque enim ſunt amoris partes, ſeu gradus, ſeu lineæ: aſpectus, collocutio, tactus, oſculum, concubitus. Teren. Eunuch. *certè extrema linea amare haud nihil eſt.*

felices ter, & amplius] τρὶς μάκαρες. Homer. ὀδυσσ. ε.

quos irrupta tenet] quorum coniunctio & concordia nullis diſsidiis dirimi poſsit.

Suprema] ultima. ut epiſt. ad Torq. lib. 1. *Supremo te ſole domi Torquate manebo.* & Od. XVII. lib. 2. *ibimus, ibimus Vtcunque præcedes, ſupremum Carpere iter comites parati.* Catullus in carmine de Thetidis & Pelei nupt. *& potius germanum amittere creui, Quàm tibi fallaci ſupremo in tempore deeſſe.* Varr. ex XII. tab. *ſolis occaſus diei ſuprema tempeſtas eſto.*

IN BRVTVM BELLVM CIVILE REPARANTEM. Ode 14.

O Nauis referent in mare te noui
Fluctus. o quid agis? fortiter occupa
Portum. non'ne uides, ut
Nudum remigio latus,
Et malus celeri ſaucius Africo,
Antennæq; gemant, ac ſine funibus
Vix durare carinæ
Poſsint imperioſius.
Aequor? non tibi ſunt integra lintea:
Non Dij: quos iterum preſſa uoces malo.
Quanuis Pontica pinus,
Siluæ filia nobilis
Iactes & genus, & nomen inutile:
Nil pictis timidus nauita puppibus
Fidit. tu niſi uentis
Debes ludibrium, caue.
Nuper ſolicitum quæ mihi tædium,
Nunc deſiderium, curaq; non leuis,
Interfuſa nitenteis
Vites æquora cycladas.

COMMENTARII.

O nauis referent in mare] Quintilianus ſcribit perpetuam in hac ode eſſe allegoriam, & hoc rectè: tum nauis nomine remp. ſignificari: quod proximum non probant eruditiſsimi viri, multaq; hic eſſe dicunt, quæ ad Rempub. accommodari non poſsint. ſed uideamus utrùm, quod Quintilianus ſcripſit, defendi poſſit, an ſine controuerſia ſit damnandum. Primùm igitur Cn. Pompeium Magnum aduerſus Iul. Cæſarem: deinde Brutum & Caſſium aduerſus M. Antonium, & Octauianum: poſtremò Sex. Pompeium Magni filium aduerſus Octauianum, pro Senatu, populoq; Rom. id eſt, pro libertate ferro decertaſſe omnibus notum eſt. fuerunt igitur Pompeius Magnus, Brutus, Caſſius, Sex. Pompeius, & ceteri earundem partium, Reip ſcilicet & libertatis propugnatores, ac defenſores: atque, vt illis pugnantibus, de ſua libertate dimicauit populus Rom. ita deuictis ac ſuperatis, Reſp. profligata & diſſipata, & ad vnius principatum, dominatumq; redacta eſt. Cum autem uicta eſſet Reip. cauſa Pompeio duce, & penes unum Iulium Cæſarem omnis poteſtas eſſet: eo idibus Martijs à Bruto & Caſſio, ceteriſq; coniuratis interfecto, uiſa eſt Reſpub. reſpiraſſe. Nihil enim aliud agebant Brutus & Caſsius, quàm ut populus Rom. non ſolùm tyranno, uerùm etiam tyrannide ſublata, liber eſſet. Ve-

rùm

rùm ne his quidem ducibus ſuum ius recuperauit : ſed illi duobus prælijs, in quibus interfuit Horatius, victi mortem ſibi conſciuerunt : & ita Reſpub. primùm in trium, deinde in duorum, poſtremò in unius poteſtatem uenit. Succeſsit his Sextus Pompeius. conatus eſt Remp. toties iugulatam ac perditam, præſidijsq;, atque ornamentis ſuis omnibus ſpoliatam reſtituere, atque in libertatem priſtinam uindicare. Verùm de Sexto Pompeio fortaſſe nihil hic dicere attinet. M. Brutus igitur uicto, & mortuo Caſsio, de libertate altero prælio decernere cogitat. diſſuadet Horatius. Quid agis M. Brute, ſeu tu popule Romane, cuius ſe uindicem ac propugnatorem M. Brutus profitetur? non'ne uides Caſsio ſuperato, & extincto, totq; ampliſsimis, & clariſsimis uiris cadem belli calamitate conſumtis tuas uires infirmas, & imbecillas eſſe? non uides te cum exercitum habeas mutilatum, paruaq; belli ſubſidia : cum ciuitates olim populi Rom. amiciſsimæ uel abs te ſint alienatæ, uel ab aduerſarijs tuis occupatæ, atque oppreſſæ, uel denique metu perculſæ, belli fortunam non ſatis tutò de integro tentare, neque poſſe aduerſariorum tuorum uires, potentiamq; ſuſtinere? Nullæ tibi res integræ ſunt, nulla propugnacula, non alia ſubſidia, non noua auxilia, non aliæ belli gerendi facultates ſuppetunt : ne Deos quidem ullos habes tibi propitios, quos accepta clade iterum implorare poſsis. Neque uerò eſt, quòd uel Senatus, populiq; Rom. nobilitatem, uel tui generis antiquitatem, vel eorum, qui pro te propugnant, amplitudinem ac virtutem iactes, vel armorum pulchritudine, auroq; glorieris. Quemadmodum enim nautis nihil proſunt ad tutius nauigandum nauis fractæ, & conquaſſatæ pigmenta, ceteraq; ornamenta : ſic neque debes tuæ nobilitati nimium confidere. Quare niſi te mauis bellorum ciuilium calamitate funditus deleri, atq; extingui : ne te toties præliorum periculo committito. Siue illa ſuperiora, quæ hactenus hac de re expoſuimus, ad populum Rom. accommodentur, ſiue ad Brutum : non uidentur omnino abſurda, aut inepta futura. Bruto tamen magis, quàm populo Rom. uidentur conuenire. Quòd autem nonnulli malunt hanc oden ad Sext. Pompeium pertinere, libertatis, Caſsio & Bruto mortuis, defenſorem : planè ab ijs diſſentio. Ad hunc locum pertinent, quæ ſcribit Plutarch. in Bruto his uerbis, *Ἀλλ' ὥσπερ ἐν πλοίῳ πηδαλίου συντριβέντος ἕτερα ξύλα προσηλοῦν, καὶ προσαρμόττειν ἐπιχειροῦσιν, οὐκ εὖ μὲν, ἀναγκαῖα δὲ μαχόμενοι πρὸς τὴν χρείαν. οὕτω Βροῦτος ἐν δυνάμει τοσαύτῃ, καὶ μετεώροις πράγμασιν, οὐκ ἔχων ἰσόρροπον στρατηγὸν, ἠναγκάζετο χρῆσθαι τοῖς παροῦσιν*, &c. Id eſt, quemadmodum in nauigio, clauo comminuto nautæ alia ligna affigere, atq; adiungere conantur, non rectè quidem, ſed neceſsitate coacti, & utilitati ſeruientes : ſic Brutus in tanto exercitu, & in rebus arduis ac perturbatis, cum ducem parem non haberet, cogebatur eo uti, quod fors obtulerat. Omnino ad Bruti potius, quàm ad Sext. Pompeii tempora uidetur hæc ode pertinere. Si quis autem nauis nomine Remp. aut populum Rom. ſignificari exiſtimet, quod fecit Quintilianus, uerba totius odæ fortaſſe non inuita ſequentur. nam ſic & M. Tull. nauis nomine Rempub. aut certè Reip. partem ſignificat epiſt. ad Q. Cornif. lib. 12. *Quamobrem mi Quincte, conſcende nobiſcum, & quidem ad puppim. Vna nauis eſt iam bonorum omnium : quam quidem nos damus operam, ut rectam teneamus : utinam proſpero curſu : Sed quicunque uenti erunt, ars noſtra certe non deerit.* Sin Brutum malit : omnia magis quadrabunt.

Non'ne vides vt] non'ne uides Caſsium interiiſſe? exercitum tuum accepta clade in Philippis imminutum & fractum eſſe? animos reliquorum militum metu perculſos concidiſſe?

nudum remigio] ſic dixit Saty. 111. lib. 2. *Nudus agris, nudus nummis.*

H 2 durare]

durare] perferre, ὑπομένειν, καρτερεῖν. hoc loco enim ſignificat actionem. ſed de hoc uerbo alibi.

imperioſius æquor] tempeſtatem, & fluctus belli ciuilis: uim & potentiam aduerſariorum. Translatè autem dixit, imperioſum æquor. propriè Saty. v. lib. 2. *ſed me Imperioſa trahit Proſerpina.*

Quanuis Pontica pinus] quanuis generis nobilitate, & antiquitate glorieris: milites tamen ſpecioſis iſtis imaginibus nihilo fiunt ad pugnandum alacriores, nihilove pugnaciores. referri poſſunt hæc uel ad populi Rom. uel ad Bruti nobilitatem. ſed hoc magis uerbis conuenit, quàm illud, ut ſæpe iam diximus.

Nil pictis timidus] naueis picturá illuſtrare ſolebant antiqui. Virg. Georg. 4. *Et circum pictis uehuntur ſua rura faſelis.* ποικίλας νῆας dicunt Græci: quem morem etiam nunc retinemus.

Tu niſi uentis Debes ludibrium] id eſt, tu niſi vis tuarum fortunarum, libertatis, uitæ naufragium facere, noli amplius tentare belli fortunam. genus hoc loquendi, debes ludibrium uentis, pro eo, quod eſt, ludibrio uentis futura es, planè Græcum eſt. ſic enim loquuntur illi, ὀφλισκάνειν γέλωτα, id eſt, debere riſum, quod Latini dicunt, ludibrio eſſe. & ὀφλισκάνειν δίκην condemnari. Plato in apolog. Socr. Νῦν δὴ ἐγὼ μὲν ἄπειμι ἀφ' ὑμῶν θανάτου δίκην ὄφλων. οὗτοι δὲ ὑπὸ τῆς ἀληθείας ὠφληκότες μοχθηρίαν, καὶ ἀδικίαν. Idem in Sympoſ. ἵνα μὴ γέλωτα ὄφλω. Eurip. in Medea. Καί τοι τί πάσχω; βούλομαι γέλωτα ὀφλεῖν Ἐχθροὺς μεθεῖσα τοὺς ἐμοὺς ἀζημίους; Idem Iphig. in Tauris. μωρίαν τ' ὀφλισκάνει. Demoſt. Philippica 1. ἐξ ὧν αἰσχύνην, καὶ ἀνανδρίαν, καὶ πάντα τὰ αἴσχιστα ὠφληκότες ἂν ἦμεν δημοσίᾳ. iiſdem ferè uerbis utitur Olynth. ſecunda. Et Plutarch. in Bruto. ὠφλίσκανον οὖν τὰς δίκας ἐρήμας. Dionyſ. Halicarn. lib. 3. Ῥωμαῖοι. ἀρχαῖοι. πολλὴν ὀφείλοντες αἰσχύνην ἀπῆλθον.

Nuper ſollicitum] Tu Reſpublica, quæ cum te tribunus militum Bruto duce defendebam, mihi tædio fuiſti: nunc autem me abſentem deſiderio afficis, ac maceras, curaq; recuperandæ libertatis torques, uita ſcopulos & anguſtias belli ciuilis: uel quod magis probo, tu Brute, qui mihi te duce Rempublicam defendenti magno tædio fuiſti: nunc autem, &c. ut ſuprà.

Interfuſa nitenteis Vites.] Vites æquora effuſa inter Cycladas. uites maris anguſtias, unde te explicare non facile poſsis. interfuſa nitentes poſitum pro fuſa inter nitentes. ut dicemus ad Oden VII. lib. 2.

NEREI VATICINIVM DE RVINA TROIAE. Ode 15.

PASTOR cum traheret per freta nauibus
Idæis Helenam perfidus hoſpitam:
Ingrato celeres obruit otio
Ventos, ut caneret fera
Nereus fata. Mala ducis aui domum,
Quam multo repetet Græcia milite,
Coniurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami uetus.

Eheu,

Eheu, quantus equis, quantus adeſt viris
Sudor? quanta moues funera Dardanæ
Genti? iam galeam Pallas, & Aegida,
Curruſque, & rabiem parat.
Nequicquam Veneris præſidio ferox,
Pectes cæſariem: grataque fœminis
Imbelli cithara carmina diuides:
Nequicquam thalamo graueis
Haſtas, & calami ſpicula Cnoſſij
Vitabis, ſtrepitumque, & celerem ſequi
Aiacem. tamen, heu, ſerus adulteros
Crineis puluere collines.
Non Laertiaden, exitium tuæ
Gentis, non Pylium Neſtora reſpicis?
Vrgent impauidi te Salaminius
Teucer, & Sthenelus ſciens
Pugnæ, ſiue opus eſt imperitare equis,
Non auriga piger. Merionen quoque
Noſces. ecce furit te reperire atrox
Tydides melior patre.
Quem tu, ceruus vti vallis in altera
Viſum parte lupum graminis immemor,
Sublimi fugies mollis anhelitu,
Non hoc pollicitus tuæ.
Iracunda diem proferet Ilio,
Matroniſque Phrygum claſſis Achillei.
Poſt certas hiemes uret Achaicus
Ignis Iliacas domos.

COMMENTARII.

Paſtor] Paris. fuerat enim in monte Ida expoſitus propter Hecubæ ſomnium, & à paſtore quodam educatus.

Helenam] ſic habent cod. Iann. Torneſ. & vnus Vatic.

hoſpitam] Paridem duce Venere Lacedæmonem profectum eſſe, & à Menelao hoſpitio perhonorifico acceptum, eius vxori Helenæ incontinentius, quàm hoſpitem decebat, oculos adieciſſe, eamq; raptam in vrbem Phœniciæ Sidonem primùm, deinde Troiã aduexiſſe, cùm alij cõplures tradunt, tùm Hom. interpres ſcribit Iliad. λ. Apud Homerum autem ſic loquitur Paris eo, quem dixi, Iliad. lib. ὠ γὰρ πώποτε μ' ὧδε ἔρως φρένας ἀμφεκάλυψεν, Οὐδ' ὅτε σε πρότερον Λακεδαίμονος ἐξ ἐρατεινῆς Ἔπλεον ἁρπάξας ἐν ποντοπόροισι νέεσσι.

Ingrato] non grato, moleſto. cum ventorum naturæ nihil ſit accommoda-

tius,

tius,atque optatius,quàm flare, ſeu ſpirare,vt pote qui ſint ſpiritus, ocium illis eſſe moleſtiſſimum probabile eſt. Ventos igitur obruit ocio,id eſt,compreſſit.

Nereus] Nereus Ponti filius,vt vult Heſiod. in Theog. *Νηρέα δ' ἀψευδέα, καὶ ἀληθέα γείνατο Πόντος*. Idem Thetidis pater.

Mala auij] malis auſpiciis, vt Od.111.lib.3. *Troia renaſcens alite lugubri Fortuna triſti clade iterabitur*. & Od.x.epod. *Mala ſoluta nauis exit alite.* contrà Od.vI. lib.4. *potiore ductos Alite muros.* & Od.xvI.epod. *ſecunda Ratem occupare quid moramur alite?* ſic Catull.in nuptias Iuliæ *bona cum bona Nubit alite uirgo*. & Tibull. *Fulſerit his niueis Delius alitibus.* & Sophoc.in Oedip. Tyranno *ὄρνιθι αἰσίῳ*. contrà. *ἀναίσιοι ὄρνιθες*.

Fera fata] translatio eſt a feris animantibus.

Coniurata tuas rumpere] Euſtathius in illum locum Homeri *ἰλ.β.* *Πῇ δὴ συνθεσίαι τε, καὶ ὅρκια βήσεται ἡμῖν*, hæc tradit ex Steſichoro. Cum Græcorum fortiſſimus, & præſtantiſſimus quiſque Helenam ſibi vxorem expeteret tùm propter generis ſplendorem, tùm propter eximiam formam: pater Tyndareus veritus ne vno delecto, & ceteris antepoſito, alios ſibi inimicos atque infenſos redderet: eos omnes ad iuſiurandum adegit, ei cui filiam ſuam in matrimonium collocaret, ceteros opitulaturos, ſi qua in illum propter Helenam à quoquam inferretur iniuria. Quo iureiurando ab omnibus dato, & accepto, Helenam Menelao deſpondet: ita non multo poſt tempore rapta Helena principes Græcorum in ſocietatem belli venerunt iuriſiurandi religione obſtricti. Pauſanias Laconic.tradit, poſt iuſiurandum illud vltro, citroque datum, & acceptum,Tyndareum, equum, quem eo ipſo tempore mactauerat, in eundem locum defodiſſe. errant autem qui hoc, *coniurata*,ad ſacramentũ militiæ referunt.

rumpere nuptias] dirimere, diſſoluere. Idem verbum etiam pertinet ad verſum,qui ſequitur,*Et regnum Priami uetus*. valebit auté ibi, euertere, diruere.

Eheu,quantus equis] ſic Hom. *ἰλιάδ.β.* *Ἱδρώσει μέν τευ τελαμὼν ἀμφὶ στήθεσφι Ἀσπίδος ἀμφιβρότης, περὶ δ' ἔγχεϊ χεῖρα καμεῖται. Ἱδρώσει δέ τευ ἵππος ἐΰξοον ἅρμα τιταίνων*. in vtroque enim loco eſt *ὑποτύπωσις* præliorum, & cladis futuræ.

quanta moues funera] quantam cladem, quantas ſtrages Troianis excitare paras?

iam galeam Pallas] Pauſanias Elia.1.in ornamentis, & donis Olympiacis numerat Palladis ſtatuam galea, & Aegide armatam. his verbis, *Ἀθηνᾶ* (inquit) *ἕστηκε κράνος ἐπικειμένη, καὶ αἰγίδα ἐνδεδυκυῖα*. Hom.ſic de Pallade *ἰλιάδ.ε.* *Ἀμφὶ δ' ὤμοισιν βάλετ' αἰγίδα θυσσανόεσσαν Δεινήν, ἣν περὶ μὲν πάντῃ φόβος ἐστεφάνωται. Ἐν δ' ἔρις, ἐν δ' ἀλκή, ἐν δὲ κρυόεσσα ἰωκή*. & *ἰλιάδ.β.* *μετὰ δὲ γλαυκῶπις Ἀθήνη Αἰγίδ' ἔχουσ' ἐρίτιμον, ἀγήραον, ἀθανάτην τε*. Non temerè autem Horatius in deſcribenda prælij imagine Palladem appellat. Ei enim Deæ, vt & Marti, rei militaris, & belli gerendi partes datæ ſunt. Itaquè Iupiter apud Hom. *ἰλιάδ.ε.* Venerem ab omni ſtudio,& munere rerum bellicarum remouens, eas res Marti & Palladi curæ fore dicit. *Οὔ τοι τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήϊα ἔργα· Ἀλλὰ σύγ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο· Ταῦτα δ' Ἄρηϊ θοῷ, καὶ Ἀθήνῃ πάντα μελήσει*. Pindarus item Pallada *κόραν ἐγχειβρόμαν* vocat *εἰδ.ζ.ὀλυμπ*. id eſt,haſta frementem, ſeu, ſi dicere licet, haſtifremam.

Nequicquam Veneris] hoc ex Homeri *ἰλιάδ.γ.* *Οὐκ ἄν τοι χραίσμῃ κίθαρις, τά τε δῶρ' Ἀφροδίτης, Ἥ τε κόμη, τό τε εἶδος, ὅτ' ἐν κονίῃσι μιγείης*. & eodem libro Venus Paridem cum Menelao ſingulari certamine decertantem, iamiamque pœnè victum, è campo ſubducit, ac liberat, & in thalamo collocat.

cat. τὸν δ' ἐξήρπαξ' Ἀφροδίτη Ῥεῖα μάλ', ὥστε θεός, ἐκάλυψε δ' ἐν ἠέρι πολλῇ. Κὰδ δ' εἷσ' ἐν θαλάμῳ εὐώδεϊ, κηώεντι. aduerbium autem *nequicquam* vel cum nomine *ferox* coniungi poteſt hoc modo: nequicquam præſidio Veneris ferox, id eſt, fretus, confiſus, pectes Cæſariem, vel (quod minus probo) cum verbo pectes: alterum, nequicquam, autem, quod ſequitur, cum verbo, *vitabis*. cohærere omnino debet. iam ferox, idem fere valet, quod animoſus, elatus, ſuperbus: non, vt vulgus putat, crudelis, aut inhumanus: idque exempla ex bonis auctoribus linguæ Latinæ declarabunt. Atque ab Horatio ordiamur. Od. XXXII. huius lib. de Alcæo: *Qui ferox bello, tamen inter arma, &c.* Od. XXXV. eiuſd. *Vrbesque, gentesque, & Latium ferox.* & Od. XXXVII. eiuſd: *Deliberata morte ferocior.* cuius loci explicationem ſuo loco legito: & Od. V. lib. 2. *curris enim ferox Aetas.* Od. II. lib. 3. *& Parthos feroces Vexet eques metuendus haſta.* & III. *Roma ferox.* Od. II. lib. 4. *quandoque trahet feroces Per ſacrum cliuum merita decorus Fronde Sicambros.* & Od. IIII. eiuſd. *nec imbellem feroces Progenerant aquilæ columbam.* & IX. eiuſd. *non ferox Hector, uel acer Deiphobus graueis Excepit ictus pro pudicis Coniugibus, puerisq; primus.* & de Arte poët. *Sit Medea ferox, inuictaq;.* M. Tull. Philipp. II. *Appellatus es de pecunia, quã pro domo, pro hortis, pro ſectione debebas. Primo reſpõdiſti plane ferociter, &, ne omnia videar contra te dicere, propemodum æqua, & iuſta dicebas.* Idem Philipp. II. *ſunt autem fortes illi quidem: ſed propter memoriam rerum, quas geſſerunt, pro populi Rom. libertate, & ſalute Reipub. nimis feroces, & ad ſuam vim omnia noſtra conſilia reuocantes.* Idem ad Attic. lib. 10. epiſt. *indulſit illi quidem ſuus pater ſemper: ſed non facit indulgentia mendacem, aut auarum, aut non amantem ſuorum: ferocem fortaſſe & arrogantem, & infeſtum facit.* Idem epiſt. ad M. Marcell. lib. 4. *ſed miſerius nihil, quam ipſa victoria: quæ etiam ſi ad meliores venit, tamen eos ipſos ferociores, impotentioresque reddit.* Virg. AEn. I. *Bellum ingens geret Italia, populosque feroces Contundet.* Idem lib. 4. *Stat ſonipes, ac frena ferox ſpumantia mandit.* Catull. de nupt. Thet. & Pel. *Morte ferox Theſeus*, id eſt, morte Minotauri elatus. T. Liuius. lib. 24. *legatisque Syracuſanorum de cæde ſtationis Rom. querẽtibus, ferociter reſponſum eſt.* Idem lib. I. *paſtor accola eius loci nomine Cacus, ferox viribus, &c.* ibidem. *In eum hæc glorantem cum globo ferociſſimorum iuuenum Romulus impetum facit.* apud eundem: *ferox reſponſum, & ferociter reſpondere crebrò leguntur.* Salluſt. de bello Iugurth: *Sed Hiempſal, qui minimus ex illis erat, natura ferox, & iam antea ignobilitatem Iugurthæ deſpiciens, &c.* Idem ibidem. *ut ille, qui nunc ſceleribus ſuis ferox, atque præclarus eſt.*

diuides] non, diſtribues fœminis, vt nonnulli explicant: ſed grata fœminis carmina diſtinctè, aptè, accommodatè, diſpoſitè lyra canes. vt Prop. *Hæc ederas legit in thyrſos, hæc carmina neruis Aptat.*

Cnoſſii] Cretenſis. Cnoſſa vrbs Cretæ, de qua Hom. ὀδυσσ. τ. Cretenſem calamum autem poſuit propter Idomeneum Cretenſium ducem.

ſtrepitumque] pugnantium. vt Tit. Liuius. lib. 44. annalium. & ab XII. *millibus propè clamorem, & ſtrepitum pugnantium audires.*

celerem ſequi] genus loquendi à Græcis ſumtum Horatio vſitatum, vt aliàs pluribus verbis oſtendemus.

ſerus] ſerò. vt Od. XVI. epod. *Nec Veſpertinus circum gemit vrſus ouile.* & epiſt. ad Aug. *Serus enim Græcis admouit acumina chartis.*

Crineis puluere collines] occubes, cades, mortuus traheris. ſic ferè Od. VI. lib. 4. *poſuitque collum in Puluere Teucro.* de quo genere dicemus ad Oden. VII. li. 2. quanquam qui puluere obliti ſunt, ac ſordidi, non ſemper victi, aut cæſi intelliguntur. Sunt enim nonnulli *Non indecoro puluere ſordidi.* vt Od. I. lib. 2. & Od. VI. lib. I. *Puluere Troico Nigrum Merionem.* niſi forte intelligas mortuos quidem eſſe illos, ſed eam mortem eſſe laudabilem, & glorioſam. Pindarus. ſanè perſpicuè

hoc

hoc generè loquendi vtitur ad ſignificandum animũ in ipſa acie fortem & inuictum, corpuſque ad omnia belli pericula, & vlnera excipienda promtum, ac paratum. ſic enim Tireſias apud eum multo antè prædicit crines Herculis in illa Deorum & Gigantum pugna luto & puluere inquinatum iri. *καὶ γὰρ ὅταν θεοὶ ἐν πεδίῳ φλέγρας γιγάντεσσι μάχαν ἀντιάζωσι, μελέων ὑπὸ ῥιπαῖσι κείνου φαίδιμαν γαίᾳ πεφύρσεσθαι κόμαν.* ſed non mihi videtur tacendum, in cod. Torneſ. ita legi: tamen, heu, ſerus adulteros Cultus puluere collines. quam ſcripturam tametſi nuſquam alibi repererim; damnare tamen non auſim. Verùm de ea iudicet lector emunctæ naris.

Vrgent] inſequuntur.

te Salaminius Teucer, & Sthenelus] diſcrepant hic libri manu ſcripti & a vulgatis, & inter ſe. Nam cum vulgati omnes, quos quidem viderim, ſic habeant, Teucerque, & Sthenelus, ego copulationemque in nullo manu ſcripto reperi. habent autem ſcripti alij hoc modo, Teucer, te Sthenelus ſciens: in his duo Vatic. Iann. Faer. alij, Teucer, & Sthenelus: in his Vatic. vnus, & Torne. neque eſt quod quenquam moueat ſyllaba poſterior in nomine Teucer, breuis: ſic enim ſępe alibi, vt *Perrupit Acheronta*, &c. Od. I. & *Cacasimet aliunde fata*. Od. XIII. lib. 2. vltimo verſu huius Od. *Ignis Iliacos domos*. ego hanc ſcripturam, vt ſimpliciorem, & veriorem ſecutus ſum. ſi quis alteram illam malet, non repugnabo. vulgatam autem planè non probo.

ſciens Pugnæ] hoc epitheto ſæpe vtitur Homerus, vt ἰλ. Εʹ. ἔνθ᾽ Ἔκτωρ δύο φῶτε κατέκτανεν εὖ εἰδότε χάρμης. & eod. lib. Κρήτων, Ὀρσίλοχός τε μάχης εὖ εἰδότε πάσης. & δ. πολέμοιο εὖ εἰδώς, & ibidem. Ὅν τις ὀϊστεύσας ἔβαλεν τόξων εὖ εἰδώς. ſic infra Od. IX. lib. 3. *Dulces docta modos, et cithara ſciens*

ſiue opus eſt imperitare] omiſſum alterum, ſiue. eſſet aũt integra loquendi ratio hoc modo. & Sthenelus, ſiue pugnandum ſit, pugnandi ſcientia inſtructus: ſiue equi moderandi, promtiſſimus auriga. erat autem Sthenelus Diomedis comes. Hom. ἰλιάδ. δ. & ε.

Merionen quoque] Meriones Idomenei comes. Homer. ἰλιάδ. θ. καὶ ὀπάων Ἰδομενῆος Μηριόνης ἀτάλαντος Ἐνυαλίῳ ἀνδρειφόντῃ. & ἰλιάδ. γ.

Ecce furit te reperire atrox] Vel furit te reperire, id eſt, furenter perſequitur, vt te reperiat: vel atrox te reperire, id eſt, atrox in te reperiendo. nam vtrunque loquendi genus & à Græcis ductum, & Horatianum eſt. Prętereà illud furit, videtur Horatius ex Homero expreſſiſſe ἰλιάδ. ζ. ἀλλ᾽ ὁ δὲ λίην Μαίνεται, οὐδέ τίς οἱ δύναται μένος ἰσοφαρίζειν.

Tydides melior patre] cùm Agamemnon ἰλιάδ. δ. Græcię principes ad fortiter pugnandum cohortans, & alios, vt ignauos, obiurgans: alios laudans, vt ſtrenuos, & acres, & fortes: Diomedem ignauiæ argueret dicens eius patrem quidem Tydeum fortiſſimum & pugnaciſſimum fuiſſe: ſed ex eo filium natum eſſe, oratione & lingua promtiorem, in pugna vero tardiorem, ac deteriorem: Diomedes pudore deterritus, Regiſque maieſtatem reueritus, nihil reſpondet: Sthenelus autem, eius comes & familiaris, pro ſe, & pro illo refert, ſe & Diomedem patribus eſſe meliores. Verba Hom. ſunt hæc. Τοῖος ἔην Τυδεὺς Αἰτώλιος, ἀλλὰ τὸν υἱὸν Γείνατο εἷο χέρεια μάχῃ, ἀγορῇ δέ τ᾽ ἀμείνω, &c. reſponſum autem Stheneli: ἡμεῖς τοι πατέρων μέγ᾽ ἀμείνονες εὐχόμεθ᾽ εἶναι Idem Homerus ὀδυσσ. β. ait paucos admodum filios patribus virtute pares eſſe, plures deteriores, raros meliores. ſic Hom. Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀμείνους.

melior] fortior, valentior, ἀμείνων, κρείσσων, κάῤῥων, vt Od. VI. lib. 3. *ille Miſſilibus melior ſagittis*. & epiſt. X. lib. I. *Ceruus equum pugna melior communibus herbis Pellebat.*

Pellebat. ſic Virgil. lib. 3. Georg. *Deterior qui uiſus, eum, ne prodigus obſit, Dede neci: melior uacua ſine regnet in aula*. ſic, & Græci, ut declarant ſuperiora exempla ex Hom. & hoc ex Eurip. in Phœn. Ἐπεὶ δὲ κρεῖσσον τὸ κακόν ἐστι τ᾽ ἀγαθοῦ. Non me pigebit occaſione oblata Plutarchi locum in Pyrrho corruptum in omnibus exemplaribus etiam manu ſcriptis, emendare, & explicare. Verba Plutarchi ſunt hæc: εἷς δὲ τῶν παρόντων ὄνομα Μανδρικίδας εἶπε τῇ φωνῇ λακωνίζων, αἰ μὲν ἐσσὶ τύγε θεὸς, οὐδὲν μὴ πάθωμεν. οὐ γὰρ ἀδικοῦμεν. αἰ δ᾽ ἄνθρωπος, ἔσσεται καὶ πευκαρτῶν ἄλλος. Legendum ἔσσεται καί σευ κάῤῥων ἄλλος, id eſt, quidam ex ijs, qui aderant, Mandricida nomine, dixit Laconico ſermone: ſi tu quidem Deus es, non metuimus, ne quid abs te incommodi nobis accidat: non enim te iniuria afficimus: ſin homo es, exiſtet etiam aliquis alius te melior. quam quidem emendationem cum ego olim Amiotto uiro doctiſſ. qui nuper Plutarchi uitas in ſermonem Gallicum uertit, expoſuiſſem, ita probauit, ut eam ſecutus ſit.

Quem tu, ceruus vti] quem tu non aliter fugies, quàm lupum ceruus. εἰκὼν. Ariſtoteles ceruum in timidis animantibus numerat. Tùm Homerus timidos homines, & fugaces, cum ceruis comparare ſolet, ἰλ. χ. Ὣς οἱ μὲν κατὰ ἄστυ πεφυζότες ἠΰτε νεβροὶ, &c. & Achilles Agamemnonem in iurgio dicit cerui cor habere. notus eſt uerſus ille Οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ᾽ ἔχων, κραδίην δ᾽ ἐλάφοιο. infrà Od. IIII. lib. 4. *Cerui luporum præda rapacium Sectamur ultro, quos opimus Fallere, & effugere eſt triumphus.*

Sublimi anhelitu] ſublimem anhelitum accipio, eum qui multo extrinſecus hauſto aëre, & ita dilatatis, & diductis pulmonibus expiratur, & qui ex alto, imoq; pectore ducitur: quod accidere ſolet in magno corporis labore, & longo curſu, uel grauiore aliqua animi cura. Virgil. Georg. 3. *Tum uerò ardentes oculi, atque attractus ab alto Spiritus.*

Non hoc pollicitus tuæ.] Helenæ. multa enim de te magnificè prædicaras. quod quidem ei exprobrat Helena ἰλιάδ. γ. his uerbis ἦ μὲν δὴ πρίν γ᾽ εὔχεο, &c. uel dic pollicitus κατὰ τὸ σιωπώμενον: tuæ dixit, ut Od. XV. *Me tuo longas pereunte noctes*, &c.

Iracunda diem proferet] diuturna illa, & pœnè implacabilis Achillis ira bellum Troianum producet, Troiæq; expugnationem, & euerſionem morabitur, ac retardabit. Hom. principio Iliad. Μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος.

Poſt certas hiemes.] poſt annos nouem: anno decimo. quod item Chalcas auguratus fuerat ex paſſerum numero.

PALINODIA. Ode 16.

Veniam petit à puella, quam iambis læſerat.

O Matre pulchra filia pulchrior,
Quem criminoſis cunque uoles, modum
Pones iambis, ſiue flamma,
Siue mari libet Adriano.
Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem ſacerdotum incola Pythius,
Non Liber æquè: non acuta
Sic geminant Coribantes æra.

Triſtes vt iræ: quas neque Noricus
Deterret enſis, nec mare naufragum,
Nec ſæuus ignis, nec tremendo
Iupiter ipſe ruens tumultu.
Fertur Prometheus addere principi
Limo coactus particulam vndique
Deſectam, & inſani leonis
Vim ſtomacho appoſuiſſe noſtro.
Iræ Thyeſten exitio graui
Strauere: & altis vrbibus vltimæ
Stetere cauſæ, cur perirent
Funditus, imprimeretque muris
Hoſtile aratrum exercitus inſolens.
Compeſce mentem: me quoque pectoris
Tentauit in dulci iuuenta
Feruor, & in celeres iambos
Miſit furentem. nunc ego mitibus
Mutare quæro triſtia, dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis, animumque reddas.

COMMENTARII.

Quem criminoſis cunque] quencunque. ſic epiſt. 1. ad Mæcenat. *Quo me cunque rapit tempeſtas*, &c. & ſup. Od. IX. *Quem fors dierum cunque dabit.*

iambis] quos in te ſcripſi, & edidi.

Non Dindymene] Cùm ſtudeat Horatius Tindaridem offenſam verſibus maledicis, ſibi placare: primùm permittit ei, vt verſus de medio tollat, ſiue exurere velit, ſiue in mare deiicere: Deinde quia vult videri iratus ſcripſiſſe, oſtendit quanta ſit iræ vis; quippe quæ vehementius commoueat hominum animos, quàm Cybele, Apollo, Liber mentem ſacerdotum: inter fratres implacabiles inimicitias concitet, vrbes funditus euertat. Poſtremò fatetur ſe ira impulſum verſus olim iambicos ſcripſiſſe, cum iuuenis eſſet: ſed nunc ætatis maturitate mitigatum eſſe.

Dindymene] Cybele, Rhea. Dindymene autem à Dindymis monte Phrygiæ: vt Berecynthia à Berecyntho, Peſsinuntia à Peſſinunte. Bonam Deam Romani appellabant, cuius ſacra oculis viri ne imprudentis quidem aſpici fas erat. vide Catulli Galliambum.

adytis] remotis & occultis templi, vt interpretatur Cæſ. lib. 3. de bello ciuili, his verbis. *Pergamique in occultis ac remotis templi, quò præter ſacerdotes adire fas non eſt, quæ Græci ἄδυτα appellant, tympana ſonuerunt.* ἄδυτον (inquit Heſych.) σπήλαιον, ἢ τὸ ἀπόκρυφον μέρος τοῦ ἱεροῦ. *Id eſt, adytum eſt ſpelunca, aut intima, & abſtruſa pars templi.*

Mentem

Mentem ſacerdotum] ſic Virgil. AEn. VI. mentem Sybillæ Apolline concitatam deſcribit. *Non comtæ manſere comæ, ſed pectus anhelum, Et rabie fera corda tument*, &c. M. Tull. hanc concitationem mentis à quadam vi & poteſtate terræ effici ſolitam putat. ſic enim ſcribit de diuinat. lib. I. *Poteſt autem uis illa terræ, quæ mentem Pythiæ diuino afflatu concitabat, euanuiſſe uetuſtate.*

incola Pythius] interpres Pindari ſcribit Pythia à loco eſſe appellata: loco autē nomen fuiſſe Pythô. Iam Pythô tradit interpres Homeri fuiſſe vrbem Phocidis. Hom. ὀδυσσ. θ. Πυθοῖ ἐν ἠγαθέῃ, ὅθ' ὑπέρβη λάϊνον οὐδὸν Χρησόμενος. Incola igitur Pythius intelligitur Apollo, quòd Pythô, vel Pythôna incolit, vrbem ſibi ſacram. Eſt autem dicta vel ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι, quod eſt ſciſcitari, quærere: vel ab eo, quod oraculi cuſtos draco ab Apolline ſagittis confixus ibidem computruerit, quod Greci dicunt πύθεσθαι. lege quæ ſcripſimus ad illum locum, *qui Pythia cantat*, in epiſtola de Arte poët. ad Piſones.

Non Liber æquè] iram Bacchi ſenſerunt Pentheus & Lycurgus. ſentiunt eius ſacerdotes mænades: experti ſunt denique & Centauri. Virgil. Georg. II. *Bacchus & ad culpam cauſas dedit, ille furentes Centauros letho domuit Rhætumque Pholumque, Et magno Hylæum Lapythis cratere minantem.*

Corybantes.] Corybantes, Rheæ ſacerdotes ἀπὸ τοῦ κρύβειν dicti, propterea, quòd cùm Rhea partum, partuſque dolores Saturnum filios ſuos deuorare ſolitum celare vellet, eos ad eam rem adminiſtros & adiutores adhibebat: illi autem tympanorum pulſu, cymbalorum ſonitu, cornuum, & tibiarum cantu partim Saturnum terrebant, partim Iouis vagientis, & Rheæ parturientis vocem auertebāt. quod declarat & Callim. hymno in Iouem. Οὖλα δὲ κουρῆτές γε περὶ πρύλιν ὠρχήσαντο Τεύχεα πεπλήγοντες, ἵνα Κρόνος οὔασιν ἠχὴν Ἀσπίδος εἰσαΐοι, καὶ μή σεο κουρίζοντος. Et Lucret. lib. 2. *Hic armata manus (Curetas nomine Graii Quos memorant Phrygios) inter ſe forte caterua Ludunt, in numerumque exultant ſanguine læti, Terrificas capitum quatientes numine criſtas, Dictæos referunt Curetas: qui Iouis illum Vagitum Creta quondam occultaſſe feruntur, Cum pueri circum puerū pernice chorea Armati in numerum ſtarent: pernice chorea Armati in numerum pulſarent æribus æra, Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus, Aeternumque daret matri ſub pectore uulnus.* Lege & Strab. lib. 10. vbi multa de Curetibus, quos eoſdem eſſe, atque Corybantas, ait. Idem Strabo eodem libro principium cuiuſdam dithyrambi Pindarici profert, in quo Pindarus ritus ſacrorū Bacchi apud Græcos, & ceremonias ſacrorum matris Deorum, quæ fiunt apud Phryges, communione quadam omnium rerum & ſimilitudine inter ſe coniungere videtur: quod item facit Horat. Od. XVIII. huius lib. *ſæua tene cum Berecynthio Cornu tympana.* Virg. Aen. III. *Hinc mater cultrix Cybeli, Corybantiaque æra.* à Corybantibus manauit apud Græcos verbum κορυβαντιᾶν quod valet Corybantum more inſanire ac furere, diuino quodam ſpiritu afflari. Plato in Sympoſio: Ἐγὼ γ' οὖν ὦ ἄνδρες εἰ μὴ ἔμελλον κομιδῇ δόξειν μεθύειν, εἶπον ὀμόσας ἂν ὑμῖν οἷα δὴ πέπονθα αὐτὸς ὑπὸ τῶν τούτου λόγων, καὶ πάσχω ἔτι καὶ νῦν· ὅταν γὰρ ἀκούω, πολύ μοι μᾶλλον, ἢ τῶν Κορυβαντιώντων, ἥ τε καρδία πηδᾷ, καὶ δάκρυα ἐκχεῖται ὑπὸ τῶν λόγων τῶν τούτου. & in Iône: καὶ οἱ μελοποιοὶ οἱ ἀγαθοὶ ὡσαύτως, ὥσπερ οἱ Κορυβαντιῶντες, οὐκ ἔμφρονες ὄντες ὀρχοῦνται. & ibid. οὐ γὰρ τέχνῃ, οὐδ' ἐπιστήμῃ περὶ Ὁμήρου λέγεις, ἃ λέγεις, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ, καὶ κατακωχῇ: ὥσπερ οἱ Κορυβαντιῶντες ἐκείνου μόνου αἰσθάνονται τοῦ μέλους ὀξέως, ὃ ἂν ᾖ τοῦ θεοῦ, ἐξ ὅτου ἂν κατέχωνται.

quas neque Noricus Deterret enſis] ſignificat eum, qui iratus eſt, neque enſes, neq; vllum denique periculum, aut cruciatum extimeſcere. Itaque, rectè Ennius iram principiū inſaniæ eſſe dixit, & Pindarus ὀλυμπ. ᾠδ. ζ. αἱ δὲ φρενῶν

παραχαὶ παρήλλαξαν καὶ σοφόν. Et Eurip. In Med. *Θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων: Ὅσπερ μεγίστων αἴτιος βροτοῖς κακῶν.* Noricus enſis a Noricis appellatus. ſic Od. XVII. epod. *enſe pectus Norico recludere.*

Fertur Prometheus] hæc de particulis vndique decerptis, & deſectis, hominique illi primo adiunctis, aptiſſimè & elegantiſſimè ab Horatio ſunt excogitata. nullus enim alius horum auctor extat, quod ſciam: niſi quis hęc ad fabulam illam Platonicam referat, quæ eſt in Protagora: vbi ſcribit cum Epimetheus in fingendis animantibus rationis expertibus omnes naturæ facultates conſumſiſſet, & ita cum genus humanum fingendum eſſet, nihil vnde inſtrueretur, atque ornaretur, ſuperaret: Prometheum coactum eſſe ſapientiam artificialem à Minerua, ignem à Vulcano ſuffurari: Mercurium poſteà Iouis mandatu iuſtitiam & pudorem hominibus impertiſſe, vt ciuilem inter ſe ſocietatem colere poſſent. huic igitur fabulæ hæc addit de ſuo Horatius. Ac fuit Prometheus Iapeti & Clymenæ filius, vt ſcribit Heſiodus in Theogon. vide ſup. Od. III. Faciunt autem Prometheum poetæ prouidum, ſapientem, idque à Theophraſto ſcriptum eſſe refert interpres Apollon. lib. 2. argonaut. ita & nomē *ἀπὸ τοῦ προμαθεῖν*. vel *ἀπὸ τοῦ προμηθεῖσθαι* conſecutus eſt: contra Epimetheum eius fratrem, imprudentem, atque inſipientem, & malo demum accepto, atque ex rerum euentu, quid expediret, quid non, intelligentem.

principi] primo. ſic Od. vlt. li. 3. *Princeps Aeolium carmen ad Italos Deduxiſſe modos.* ſic Cæſar lib. 1. de bello Gall. *cuius legationis Numeius, & Verodoctius principem locum obtinebant*: idem ibid. *ea pars princeps pœnas perſoluit.*

inſani leonis] iracundi, rabidi. tralatio eſt a ratione præditis. Lucretius lib. 3. de leonibus. *Sed calidi plus eſt illis, quibus acria corda, Iracundaque mens facile efferueſcit in ira. Quo genere in primis uis eſt uiolenta leonum, Pectora qui fremitu rumpunt plerunque gementes, Nec capere irarum fluctus in pectore poſſunt.*

ſtomacho] hinc ſtomachum facere, & ſtomachari dicunt Latini, pro eo, quod eſt, iram commouere, & iraſci.

Iræ Thyeſten] quanuis hæc ſint omnibus nota ex tragicis poëtis: tamen M. Tullium ad hunc locum explicandum adhibeamus. ſic igitur ille Tuſc. IIII. *Ira uerò quandiu perturbat animum, dubitationem inſaniæ non habet: cuius impulſu extitit etiam inter fratres tale iurgium. Quis te homo Superauit unquam gentium impudentia? Quis autem malitia tenoſti quæ ſequuntur. alternis enim verſibus intorquentur inter fratres grauiſſimæ contumeliæ, ut facile appareat Atrei filios eſſe, eius, qui meditatur pœnā in fratrem nouam. Maior mihi moles, maius miſcendum malū. Qui illius acerbum cor contundam, & comprimam. Quæ igitur hæ erunt moles? Audi Thyeſten ipſum impius Hortatur frater, ut meos malis miſer Mandem natos: eorum apponit uiſcera. Quid eſt enim quò non progrediatur ira? eodem, quò furor, &c.* vbi vulgò mendosè legitur *manderem*. eadem ferè reperiuntur in tertio lib. de orat. ad Q. Fratrem.

vltimæ Stetere cauſæ] vltimæ cauſæ ſunt, quibus nullę aliæ ſunt propinquiores. verbum ſtetere autē ſignificat eas eſſe certas, fixas, & pœnè neceſſarias: vel vltimas cauſas eadem ratione dixit, qua ſupplicium vltimum, ſeu extremū dicimus, vt vltimas intelligamus cauſas, quæ exitum habeant, quæ non ſint inanes. ſic Liuius lib. 7. *ea ultima fuit cauſa, cum multæ ante querimoniæ ultrò citroque iactatæ eſſent, cur per feciales rebus repetitis bellum Tiburti populo indiceretur.*

imprimeretque] Caius iuriſconſultus in pandectis iuris ciuilis tit. de vſufructu. ait Carthagini euerſæ aratrum impreſſum eſſe. ex eoque probare, & colligere ſolent iuriconſulti tum demum vrbem aliquam eſſe deſiſſe atque interiiſſe, cùm in ea aratrum circunductum ſit. Ad hanc rem pertinet locus ille M. Tullij Philipp. I. *ut uexillum uideres, ut aratrum circunduceres; cuius quidem uomere*

portam

pertam Capua pene perſtrinxiſti, ut florentis Coloniæ territorium minueretur.

inſolens.] uictoria elatus. ut Od. xvi. epod. *oſſa Quirini (Nefas uidere) diſſipabit inſolens.*

Compeſce mentem] animum. vt epiſt. ad Loll. lib. 1. *animum rege, qui niſi paret, Imperat, hunc frenis, hunc tu compeſce catena.*

me quoque pectoris] vtitur excuſatione ætatis, & perturbationis animi, quòd in eam olim ſcripſerit iambos.

nunc ego mitibus Mutare] ſtudeo triſtem atque acerbam naturam meam lenire ac mitigare ſtudeo triſtia relinquere, mitia autem perſequi, atque amplecti. hæc enim verbi *mutare*, vis eſt interdum. vt Od. xix. huius libri: *Socraticam & domum Mutare loricis Iberis Pollicitus meliora tendis.* & epiſt. ad. Mæcen. 1 r. lib. 1. *nec Ocia diuitiis Arabum liberrima muto.* ſic Salluſt. *Nemo niſi uictor pace bellum mutauit.* & Propert. lib. 3. *Durus, qui potuit lucro mutare puellam.* contrà od. xxxiiii huius libri. *ualet ima ſummis, Mutare.* & Od. 1. epod. *Pecuſue Calabris ante ſidus feruidum Lucana mutet paſcuis.* ſic Od. xiii. lib. 2. *Num tu, quæ tenuit diues Achæmenes, Permutare uelis crine Licinniæ?* Od. 1. lib. 3. *Cur ualle permutem Sabina Diuitias operoſiores?* & Od. ix. epod. *Punico Lugubre mutauit ſagum.* & Ode prox. *Velox amœnum ſæpe Lucretilem Mutat Lycæo Faunus.* ſciendum eſt autem veteres mutandi verbo vſos eſſe pro eo, quod eſt, emere aut vendere. vt Saty. iiii. lib. 1. *Hic mutat merces ſurgente a ſole ad eum, quo Veſpertina tepet regio.* cui ſimile eſt illud Virgi. Pollione: *nec nautica pinus Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.* & Georg. iii. *quamuis Mileſia magno Vellera mutentur Tyrios incocta rubores.* & Horat. Serm. lib. 2. Saty. vii. *an hic peccat, ſub noctem qui puer uuam Furtiua mutat ſtrigili,* id eſt, emit. ſed illud quod eſt in principio primi libri Georg. *ueſtro ſi munere tellus Chaoniam pingui glandem mutauit ariſta,* ſimile eſt huic loco Horatiano. Catullus quoque *mutari*, videtur dixiſſe pro emi, in Aſinium: *crede Pollioni Fratri, qui tua furta uel talento Mutari uelit.* Neque verò fit hoc temerè. veteres enim venditione & emtione non vtebantur, ſed permutatione: in qua res pro re, non pretium dabatur. qua de re lege Ariſtotelis lib. 5. de moribus, & pandectas iuris ciuilis tit. de rerum permutatione. M. Tullius quoque (vt redeam ad id quod initio dicebam) commutandi verbum in vtranque partem vſurpauit. vt pro Sextio; *ut cum patriæ caritate conſtantiæ gloriam commutares*, id eſt, vt patriæ caritati conſtantiæ gloriam anteponeret: & in Cluentiana. *Qui fidem ſuam ad perniciem innocentis pecunia commutarunt.* id eſt, qui fidem ſuam pecunia vendiderunt, quod Græci dicunt ἀντικατηλλάξαντο, vel κατηλλάξαντο. Ex his, quid ſit apud M. Tullium *permutare pecuniam, & pecuniæ permutatio*, intelligere licet. qua de re tamen dicemus alio loco.

dum mihi Fias recantatis amica] id eſt, vſque eò dum & ego ſtilo verſo, iiſque maledictis, quæ in te conieci, obliteratis, ac tuis laudibus ſcriptis, tecum in gratiam redeam, & tu placata me tua à me alienatione exanimatum, recrees, & in ſpem erigas meliorem.

animumque reddas] ſic loquitur Terent. Andr. *reddidiſti animum.*

AD

AD TYNDARIDEM. Ode 17.

Inuitat eam in Lucretilem.

VELOX amœnum ſæpe Lucretilem
Mutat Lycæo Faunus: & igneam
Defendit æſtatem capellis
Vſque meis, pluuioſq; uentos.
Impune tutum per nemus arbutos
Quærunt latenteis, & thyma deuiæ
Olentis vxores mariti:
Nec virideis metuunt colubras,
Nec Martialeis hædilia lupos,
Vtcunque dulci Tyndari fiſtula
Valles, & Vſticæ cubantis
Læuia perſonuere ſaxa.
Dij me tuentur: Dijs pietas mea,
Et Muſa cordi eſt. hinc tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.
Hic in reducta valle, caniculæ
Vitabis æſtus: & fide Teia
Dices laboranteis in uno
Penelopen, vitreamq; Circen.
Hic innocentis pocula Lesbij
Duces ſub vmbra: nec Semeleius
Cum Marte confundet Thyoneus
Prælia: nec metues proteruum
Suſpecta Cyrum, ne male diſpari
Incontinenteis iniiciat manus,
Et ſcindat hærentem coronam
Crinibus, immeritamq; veſtem.

COMMENTARII.

Velox amœnum] id eſt, Faunus ſæpe ex monte Lycæo in Lucretilem (qui mons eſt in Sabinis) demigrat. vide quæ annotauimus de verbo mutandi ad oden ſuperiorem. Sed non eſt omittendum Priſcianum lib. 18. hunc locum ita explicare, Lucretilem mutat Lycæo, id eſt, Lycæum mutat Lucretili. de Fauno autem, uide quæ ſuprà ad Oden IIII. annotaui.

Defendit æſtatem] id eſt, propulſat æſtatem à capellis. ſic Virg. Melibœo

Solſtitium

Solſtitium pecori defendite. Plautus Rudente: *ut illas ſeruet, uim defendas, dum ego herum adduco meum*. M. Tull. in Catone maiore: *& nimios ſolis defendit ardores*. Idem pro Roſcio Amer. *iniuriam nouo ſcelere conflatam putant oportere defendi*. Idem offic. III. *etenim ſi is, qui non defendit iniuriam, neq; propulſat à ſuis cum poteſt, iniuſtè facit*, &c. Cæſar lib. I. de bello Gall. *& quòd non bellum intulerit, ſed defenderit*. & Horat. Saty. III. lib. I. *& toga, quæ defendere frigus, Quamuis craſſa queat*.

Olentis uxores] hirci uxores, uidelicet capellæ. *ἄκυρον* ut Saty. III. li. 2. *Bellua cognatos eliſerit*. & Virg. Melib. *Vir gregis ipſe caper*.

colubras] ſic habent cod. II. Vatic. & Faer. neque uerò refert vtrùm legamus, colubros, an colubras. vtrunque enim vſu receptum eſt. Nonius.

Nec Martiales hædilia lupos] nec hædorum ſepta, id eſt, greges metuunt lupos. hædilia autem pes eſt Ionicus pro choriambo. qui pedes tempore ſunt inter ſe pares. ſic Hom. ὀδυσσ. δ. Ἕως ἐγὼ περὶ κεῖνα πολὺν βίοτον συναγείρων Ἠλώμην. & Cat. ad Cinnam: *Conſule Pompeo primum duo Cinna ſedebant Mœchilia: facto conſule nunc iterum*, &c. vbi anapæſtus pro ſpondæo poſitus eſt. ductum eſt autem mœchile a mœcho, vt hædile ab hædo. Et puto, οὐ πάρεργον, duobus mœchilibus ſignificari a Catullo domum Luculli, cuius uxorem Clodiam Clodii ſororem Clodius ipſe adulteraſſe dictus eſt, ut ſcribit Plut. in Cæſare, & domum Lepidi, quem dolore periiſſe, uxoris adulterio ex quadam epiſt. cognito, Pompeio primùm conſule, ſcribit Plutarchus in Pompeio.

Vtcunque] id eſt, quandocunque, ſeu ubicunque. Nam, *ut*, quidem apud bonos ſcriptores ualet interdum, ubi, qua parte, quo tempore, cum, ſimulatq;. Catull. ad Fur. & Aure. *Littus ut longe reſonante Eoa Tunditur unda*. Idem ad Coloniam: *Verum totius ut lacus, putidæq; paludis, Liuidiſsima, maximeq; eſt profunda uorago*. id eſt, ubi. & ad Licinium: *ut conuenerat eſſe*. id eſt, ſimul ut, uel ubi. & Virgil. Aen. v. *Caſis ut forte iuuencis Fuſus humum, uirideiſq; ſuper madefecerat herbas*. id eſt, ubi ſeu quo loco. ſic Terent. *mater conſequitur: iam ut limẽ exirem, ad genua accidit*. id eſt, cum limen exirem. Horat. Od. III. epod. *Vt argonautas præter omnes candidum Medea mirata eſt ducem, Perunxit hoc Iaſonem*. & Saty. IX. *ut illi Nil reſpondebam, miſerè cupis (inquit) abire*. M. Tull. offi. III. *at ille, ut ingreſſus eſt, confeſtim gladium ſtrinxit*. addatur igitur particula, cunque, tandem ualebit, aut etiam amplius. ſic Ode xxxv. huius libri: *utcunque mutata potentes Veſte domos inimica linquis*. & Ode IIII. lib. 4. *Vtcunque defecere mores, Dedecorant bene nata culpæ*, & Ode XVII. lib. 2. *ibimus, ibimus, Vtcunque præcedas, ſupremum Carpere iter comites parati*. & Od. XVII. epod. *Vtcunque fortis exilis puerpera*. & Ode IIII. lib. 3. *utcunque mecum uos eritis, libens inſanientem nauita Boſphorum Tentabo*. ſic Terent. in Heautont. *ſed noſtrum eſt intelligere utcunque, atque ubicunq; opus ſit, obſequi*. id eſt, quandocunque, & quocunque loco: & Plaut. in Epidico. *Vtcunque in alto uentus eſt Epidice ex imo uelum uertitur*.

Vſticæ cubantis] montis in Sabinis: *cubantis*, leuiter decliuis, ut cubantis hominis ſpeciem pre ſe ferre uideatur.

Læuia] læuia ſaxa, aſsiduo aquarũ curſu attrita, & expolita. Virgil. Georg. II. *Nec tilia leuis*. & ibid. *Tum læuos calamos*, &c. uide ſup. quæ annotauimus ad Oden II.

perſonuere] propriè, & uſitatè, id eſt, ſonitum acceptum reddidère. uel ſonitu completæ fuerunt. ſic Saty. VI. lib 2. *ſimul domus alta Moloſsis Perſonuit canibus*. & M. Tull. ad Lept. lib. 6. *& ſi abeſt maturitas ætatis, iam tamen perſonare aureis eius huiuſmodi uocibus non eſt inutile*. & pro Roſc. Amerino. *animi & aurium cauſa tot homines habet, ut quotidiano cantu uocum, & neruorum tota uicinitas perſonet*.

alia

alia huius verbi vis eſt, epiſt.1.lib.1.*Eſt mihi, purgatam crebrò qui perſonet aurem.* ſic Virg.Aen.VI.*Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci Perſonat.*& ibid. *Sed tum forte caua dum perſonat æquora concha.*

Hinc] ex meo fundo.

Ad plenum] ita loquitur Virg.Georg.II.*Huc ager ille malus, dulceſque à fontibus undæ Ad plenum calcentur.*

benigno cornu.] pleno & largo cornu, vt in carmine ſæculari ad Deos: *appareteſque beata pleno Copia cornu.*& epiſt.ad Iccium *aurea fruges Italiæ pleno defudit copia cornu.*ordo eſt,hinc,id eſt, ex agro meo opulenta ruris honorum copia tibi manabit ad plenum, benigno cornu. ruris honores appellat ea omnia, quæ ruri naſcuntur.benignus autem valet idem, quod largus, liberalis,munificus, propriè,qui bonis & dignis largitur,interdum etiam qui indignis,tùm apud M.Tul. tùm apud hunc poetam,& ceteros bonos latinitatis auctores:ex quo benignitas, quæ idem ualet, quod beneficentia & liberalitas.M.Tull. frumentaria. *qui benignitate adducti per beneficium & gratiam ciuitatibus conceſſerunt,ut nummos pro frumento darent.* & offic.1.*uidendum eſt,ne obſit benignitas & iis ipſis,quibus benignè uidebitur fieri, & ceteris.* Idem pro Deiotaro. *Deiotarus dicere eſt ſolitus benignè ſibi à populo Rom. eſſe factum,* &c.idem frumentaria. *ut ambitioſi homines, & benigni, cum pluris ſenatus æſtimaſſet,quàm quanti eſſet annona,ex ſenatus æſtimatione, non ex annona ratione ſoluiſſes.* ibid. *benignè ac liberaliter* orat.contra Rullum ad popul. *Gracchorum benignitas.*de orat.lib.2.*rarò datur,ut poſſis liberalitatem ac benignitatem ab ambitu,atque largitione ſeiungere* Terent.in Hecyra.*nihil tibi apud me diſieri patiar,quin, quod opus ſit, benignè præbeatur.* Plaut.Menæchm. *Tantum ad narrandum argumentum eſt benignitas.*T.Liuius lib.9. *prædæ erat largitor: & benignitatem per ſe gratam comitate adiuuabat.*Horat. Od.XXIX.lib.3.de fortuna. *Nunc mihi, nunc alii benigna.* & Ode. XVIII.lib.2.*At fides,& ingeni Benigna uena eſt.* & Od.1.epod.*Satis,ſuperque me benignitas tua Ditauit.*& Saty.II.lib.1. *Quippè benignus erat:contra hic ne prodigus eſſe Dicatur,metuens,inopi dare nolit amico,Frigus quo,diramque famem depellere poſſit.*ibi.*dat hic ſi Quà res,qua ratio ſuaderet, quaque modeſtie Munifico eſſe licet, uellet bonus atque benignus Eſſe, daret quantum ſatis eſſet.* & Saty.III.lib.2.*uini, ſomnique benignus.* Od.II.lib.4. *dabimusque Diuis Tura benigni.* Od.XVII.epod. *Egens benignæ Tantalus ſemper dapis.*& epiſt.ad Sceuam lib.1.*Si prodeſſe uis,pauloque benignius ipſum Te tractare uoles.* & epiſt. ad Mæcenat. ſecunda lib.1. *benigne Reſpondet.* Feſtus vult eſſe compoſitum ex bono & gignendo. notiſſimum eſt prouerbium Ἀμαλθείας κέρας. id eſt,capræ Amaltheę cornu:quo ſignificatur ominium rerum vbertas & copia.

Hic in reducta valle] vallem reductam appellat (opinor) quę ſinus quoſdam flexuoſos, & receſſus habeat: in quibus à ventis, & iniuria cæli tutus eſſe queat. ſic Virg. Georg. IIII. *inque ſinus ſcindit ſeſe unda reductos.* eademque repetita ſunt Aeneid. 1. & Aen. VI. *Interea uidet Aeneas in ualle reducta Seclusum nemus.* & Horat. Od. II.epod. *Aut in reducta ualle mugientium Proſpectat errantes greges.*

caniculæ Vitabis æſtus] Caniculæ nimios ardores vitabis. ſed de canicula dicemus nonnulla ad Od.XIII.lib.3. ibi. *Te flagrantis atrox hora caniculæ Neſcit tangere.*

& fide Teia] Lyra Anacreontis Teij, id eſt,& modis & cantibus, qui Anacreontis verſibus ſint pares,& ſimiles.*Anacreontis*(vt ſcribit M.Tull.Tuſcul.quæ. lib.4. *tota poeſis eſt amatoria.* de eodem ſic Pauſanias Atticis: Anacreontis Teij, qui maiore ex parte res amatorias ſcripſit, ſtatua in arce Athenienſium prima poſt Sapphonem locata eſt, eo habitu, & ſtatu corporis, cuiuſmodi credibile

eſt

eſt eſſe hominis ebrij canentis. ſed de Anacreonte plura dicemus ad Od.xIIII. lib.epod.

dices laborantes in vno Penelopen] canes Penelopen,& Circen vtrãq; vnius Vlyſsis amore ardentem. Vlyſſem autem ex Penelope Telemachum, ex Circe Telegonum patricidam ſuſcepiſſe traditum eſt.

vitream] vel ſplendidam inſtar vitri,& ita formoſam:vel pellucidam,quales ab Epicuro Deos inductos eſſe ſcribit M.Tull. de diuinat.II.his verbis: *Deos enim ipſos iocandi cauſa induxit Epicurus pellucidos,et perflabiles*, &c. quos alibi *μονογράμμους* appellat:vel marinam. aqua enim corpus eſt *διαφανὲς*, vt vitrum.

Hic innocentis pocula] vinum Lesbium innocens appellat, id eſt, innoxium, quòd, qui eo vtatur, nihil intemperanter, nihil iracundè, nihil furioſè agat:vel refer ad moderatum,ac temperatum eius vſum.quod idem tamen de ceteris vinis dici poteſt

duces] bibes,hauries. ſic Plautus Amphit. *eam ego,ut matre fuerat natum,uini eduxi meri*. ideſt,ebibi.ſic Horat.Od.xII.lib.4. *Sed preſſum Calibus ducere Liberum Si geſtis*. & Od. III.lib.3. *lucidas Inire ſedes, ducere nectaris Succos*. non diſſimile eſt illud Od.I.lib.4. *Illic plurima naribus Duces thura*. & uerbum compoſitum obducere. Cicer.Tuſcul.I.de Theramene: *qui cum coniectus in carcerem triginta iuſſu tyrrannorum uenenum,ut ſitiens,obduxiſſet,reliquum ſic è poculo eiecit,ut id reſonaret*. & ita intelligendus eſt locus ille ad Atticum in prima epiſt.lib.I. *qui ſic inopes et ab amicis, et ab exiſtimatione ſunt, ut mihi uideatur non eſſe ἀδύνατον Curium obducere*. id eſt, ut non uideatur eſſe ἀδύνατον ęquo animo ferre etiam Curium competitorem. ſic. P. Victorius Florentinus explicat. tralatio ducta eſt à medicamentis liquidis, quæ ægri exorbere ſolent, vt conualeſcant. vnde nata ſunt illa genera loquendi, exorbere & deuorare moleſtiam.

nec Semeleius Cum Marte] tũ confundit Bacchus cum Marte prælia,cũ à vino & poculis ad ferrum & arma venitur: vel cùm vino ſimul, & ferro certatur, quale fuit Lapitharum,& Centaurorum conuiuium.

Thyoneus] ſic dictus eſt Bacchus *ἀπὸ τῆς θυώνης τῆς Σεμέλης*. Nam Semelen Pindarus Thyonen appellat Πυθ. εἰδ. γ. *ἀτὰρ λευκωλένῳ γε ζεὺς πατὴρ ἤλυθεν ἐς λέχος ἱμερτὸν Θυώνας*. Verùm Thyonem rurſus dici volunt *ἀπὸ τοῦ θύειν*, quia Bacchus in choris concitatus feratur, & furat. Interp. Apollon. argon.I. *τὴν Σεμέλην θυώνην καλοῦσιν, ἐπειδὴ Αἰσχύλος ἔγκυον αὐτὴν παρεισήγαγεν οὖσαν, καὶ ἐνθεαζομένην*.

iniiciat manus] iniicere manus non eſt inferre.hoc enim ſemper cum vi intelligitur: illud autem etiam ſine vi eſſe, & intelligi poteſt. vt M.Tull. pro Q. Roſcio com. *hic mihi ueritas manum iniecit, et pauliſper conſiſtere, et commorari coegit*. Et dominus apud Iuriſconſultos, rei ſuæ manus iniicere dicitur, cum eam apud alium poſſeſſorem repertam, apprehendit, & vendicat. ex quo manus iniectio apud eoſdem. Paterculus lib.poſteriore. *ſecutus deinde eſt Conſulatus C. Cæſaris, qui ſcribenti manum iniicit,et quamlibet feſtinantem in ſe morari cogit*. hoc loco autem nomen, incontinentes. adiectum, videtur augere vim verbi.

ſuſpecta] tu ſuſpecta Cyro, videlicet ſuſpicanti alium abs te amari.

ne malè diſpari] ne tibi tuo malo, diſpari,vel miſerè & valde diſpari viribus, id eſt,inferiori,imbecilliori,&c. Alij ſic: non reſpondenti in amore.

coronam] corollam è floribus. ſolebant enim uti coronis in conuiuiis antiqui. qua de re & ſupra diximus,& dicemus plura ad Od.xI. lib.4.veruntamen etiam ex Lucretio, hoc intelligere licet lib.3. *Hoc etiam faciunt, ubi diſcubuere, tenentque Pocula ſæpe homines, et inumbrant ora coronis*. quod item declarat verſus

ille,quem citat Athen. lib.3.ex Archeſtrato. *Αἰεὶ δὲ στεφάνοισι κάρα παρὰ δαῖτα πυκάζου.*

immeritamque ueſtem] quæ nihil commeruit, quamobrem ab amante Cyro irato ſcindatur. Ter.Adelph. *Diſcidit ueſtem: reſarcietur.*

AD VARVM. Ode 18.

Vini potu moderato hilarari animum: immoderato, rixas excitari.

NVLLAM Vare ſacra uite prius ſeueris arborem
Circa mite ſolum Tyburis, & mœnia Catili.
Siccis omnia nam dura Deus propoſuit: neque
Mordaces aliter diffugiunt ſollicitudines.
Quis poſt vina grauem militiam, aut pauperiem crepat?
Quis non te potius Bacche pater, teque decens Venus?
At, ne quis modici tranſiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa ſuper mero
Debellata: monet Sithonijs non leuis Euius:
Cum fas, atque nefas exiguo fine libidinum
Diſcernunt auidi. non ego te candide Baſſareu
Inuitum quatiam: nec varijs obſita frondibus
Sub diuum rapiam. ſæua tene cum Berecinthio
Cornu tympana: quæ ſubſequitur cæcus amor ſui,
Et tollens uacuum plus nimio gloria uerticem,
Arcanique fides prodiga, perlucidior vitro.

COMMENTARII.

Nullam Vare ſacra.] hic verſus ex Alcæo expreſſus eſt. *Μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδρεον ἀμπέλω.*

Catili] Virgilius geminat literam l. *Tum gemini fratres Tiburtia limina linquunt, Fratris Tiburni dictam cognomine gentem, Catillusque, acerque Coras.* ſic Hor. inf.Od.xxII.lib.3.in nomine Apullicum geminat l.

Siccis] ſobriis,uino nequaquam madidis. ut Od.v.lib.4. *dicimus integro Sicci manè die.* & epiſt. ad Mecænat.III.lib.1. *forum, putealque Libonis Mandabo ſiccis, adimam cantare ſeueris.* & M. Tull. contra Rullum in Senatu. *Vtrum eſſe nobis conſilia ſiccorum, an uinolentorum ſomnia uidentur?* & Academ. quæſt.lib.2. *dormientium, et uinolentorum, & furioſorum uiſa imbecilliora eſſe dicebas, quàm uigilantium, ſiccorum, ſanorum.* & Plaut. in Perſa. *Iandiu factum eſt, cum bibimus: nimis ſicci ſumus.*

Mordaces] ſic curas edaces appellat Ode xI.lib.2. *diſsipat Euius Curas edaces.* Græci *γυιοκόρους*, & *θυμοδακεῖς μελεδῶνας* nominant, quaſi membra rodentes, & animum mordentes: & *θυμαλγεῖς*, & *θυμοβόρους*.

grauem milit. aut pauper. crepat?] id eſt, quis potus militię, aut paupertatis incommoda queritur? quis de militia, & paupertate loquitur, ut oneribus

ribus grauibus, & non ferendis? duobus codicibus calamo ſcriptis reclamantibus, qui habent, increpat, crepat excudendum curaui, vnum Vaticanum ſecutus, in quo ſcriptum eſt, increpat, alia manu, vt facile appareat initio, crepat, ſcriptum fuiſſe. Præterea Nonius Marcellus docet, crepare hoc loco valere, queri, & dolere, citatque, & hūc verſum Horatij, & alterum Lucilij lib. 2. *Et crepat antiquum genus, ut pietate repletum Perfacile anguſtis toleraret finibus aeuum.* ſed ſimpliciter dici poteſt *crepare*, per translationem quandam ſermonis, eſſe aſſiduè aliqua de re loqui, ſemperque eam in ore habere. quemadmodum in epiſt. ad Mecen. 11. lib. 1. *Sulcos et uineta crepat mera.* & in epiſt. ad Piſones de arte. *Aut immunda crepent, ignominioſaque uerba.* & Saty. 11. lib. 2. *ſi quid Stertinius ueri crepat.* & ita verſus, qui deinceps ſequitur, *Quis nō te potius*, &c. facillimè poterit explicari, hoc modo, Quis poſt vina militiam, aut paupertatem habet in ore? quis non potius Bacchum, & Venerem crebris uſurpat vocibus, ac ſermonibus? Tale eſt illud Theognidis. Εἰ πίομαι, πενίης θυμοφθόρυ ὐ μελεδαίνω, Οὐδ᾽ ἄνδρων, οἵ με λέγυσι κακῶς.

At, ne quis modici] at, ne quis ſupra modum bibat, monet Centaurorum, & Lapitharum pugna in poculis orta, & commiſſa, &c. ſic Theognis Ὃς δ᾽ ἂν ὑπερβάλλῃ πόσιος μέτρον, ὐκ ἔτι κεῖνος Τῆς αὐτῦ γλώσσης καρτερὸς, ὐδὲ νόυ. idem. Α῎φρονος ἀνδρὸς ὁμῶς, καὶ σώφρονος οἶνος ὅταν δὴ Πίνεθ᾽ ὑπὲρ τὸ μέτρον, κῦφον ἔθηκε νόον. citantur & hi verſus ab Athen. lib. 2. Πᾶσας δ᾽ ἐκ κραδίας ἀνίας ἀνδρῶν ἀλαπάζει Πινόμενος κατὰ μέτρον, ὑπὲρ μέτρον δὲ χερείων. huc pertinent & verſus Anacreont. qui citantur item ab Athen. lib 14. Οὐ φίλος, ὃς κρατῆρι παρὰ πλέῳ οἰνοποτάζων Νείκεα, καὶ πόλεμον δακρυόεντα λέγει: Ἀλλ᾽ ὅςις Μυσέων τε, καὶ ἀγλαὰ δῶρ᾽ Ἀφροδίτης Συμμίσγων ἐρατῆς μνήσκεται εὐφροσύνης.

Centaurêa monet cum Lapithis] Pirithous Ixionis, & Diæ filius, epulum nuptiale Centauris, vt ſibi neceſsitudine coniunctis, præbuit. Cum fugiſſet autem eum Marti ſacrificare, Deum illum irritauit, ſibique infenſum, atque inimicum reddidit. Ita Centauri plus nimio poti ſibi ipſi temperare non potuerūt qui ingenio ſuo indulgentes Lapitharum vxoribus vim inferre conarentur. Lapithæ autem hanc tam atrocem iniuriam, & contumeliam iniquo animo ferentes, ac propulſare volentes, magnas Centaurorum ſtrages ediderunt. Antinous apud Hom. ἰλιάδ. φ. malus auctor quidem ille, ſed tamen hac parte verus, deterrere Vlyſſem volens, ne arcum illum difficilimum ad inflectendum, intendere conaretur: hanc Lapitharum & Centaurorum hiſtoriam profert, dicens Vlyſſem immodico vini potu impulſum, & mente captum, vt illos, rem ſuis viribus imparem ſuſcipere, ac tētare. Οἶνός σε τρώει μελιηδὴς, ὅς τε καὶ ἄλλον Βλάπτει, ὃς ἄν μιν χανδὸν ἕλῃ, μηδ᾽ αἴσιμα πίνῃ, Οἶνος καὶ Κένταυρον ἀγακλυτὸν Εὐρυτίωνα Α῎ασεν ἐν μεγάρῳ μεγαθύμυ Πειριθόοιο Εἰς Λαπίθας ἐλθόνθ᾽, ὁ δ᾽ ἐπεὶ φρένας ἄασεν οἴνῳ, &c. Centaurum Pindarus ex Ixione & nube Iunonis ſimilitudinem gerente natum facit. eoque loco hanc Centaurorum & Lapitharum pugnam multis uerbis perſequitur interpres: quam in templo Theſei depictam fuiſſe ſcribit Plutarchus in Theſeo. lege & de eadē Heſiodi Apſidem.

Rixa ſuper mero Debellata.] rixa in conuiuio armis & ferro diiudicata. Verbo debellandi crebro vtitur T. Liuius, ſed imperſonaliter, vt loquuntur Grammatici: & interdum abſolutè.

Monet Sithoniis non leuis Euius.] monet & Bacchus, qui à Thracibus ſumma religione colitur: quem non contemnunt Thraces Lycurgi exitio docti, uel, quem ſæpe ſibi habent iratum, cùm plus æquo poti, quicquid ſibi libet, etiam licere putant.

Sithoniis] ideſt Thracibus. Od. xxvi. lib. 3. *Memphim carentem Sithonia niue.* Euium autem Bacchum eſſe appellatum à uoce bacchantium εὐοῖ cum ſit notum, de ea re non dicam plura.

Cum fas, atque nefas.] cum fas, & nefas non iure, nec ratione, ne honeſtate, ſed ſua libidine diſcernere, ac metiri uolũt: quod cum fit, res inter ſe maximè diſſimiles, ac contrariæ facile miſcentur, & confunduntur. Libido enim omniũ rerum diſcrimen, ac delectum tollit, resque maximè inter ſe diſiunctas, ac diuerſas coniungit, & exæquat, nedum tanquam finis, ac terminus fas, & nefas diſcernere, aut diſtinguere queat.

Auidi.] libidine inflammati. aliter *auidos nautas* dixit Ode xxviii. huius lib. & ſaty. 3. lib. 2. *auidum heredem*, & *conuiuas auidos* ſaty. 5. lib. 1.

Non ego te candide.] candide, liber, ſimplex, aperte, verax, ſincere, Ode. xi. epod. *candidum Pauperis ingenium.* & ſaty. 5. lib. 1. *animæ, quales, neque candidiores Terra tulit.* & Ode xiiii. epod. *candide Mæcenas.*

Inuitum quatiam.] ſacra Bacchi maxima, occultiſsimaque religione contineri, reconditiſsimaque in eis myſteria ſubeſſe ſcribunt boni auctores: huius igitur loci hæc ſententia eſt. te inuitum non commouebo, non te exagitabo, (nemo enim te laceſsit impune) neque tua ſacra pampinis inuoluta proferam in lucem, aut diuulgabo: neque res ullas arcanas, & reconditas enunciabo.

Nec variis obſita.] ideſt obducta, operta. obſerere enim hoc ſignificat per tralationem. Plaut. in Trinummo. *hem iſtic oportet obſeri mores malos, si in obſerendo poſſint interficier.* Orgia autem ſignificat.

Sub diuum rapiam.] diuulgabo, aperiam. ordo, nec ſub diuum rapiam tua ſacra uarijs frondibus obducta.

Sæua tene cum Berecinthio.] diximus ſupra ad Oden. xvi. tympana, cymbala, cornua in ſacris Cybeles, & Bacchi adhiberi ſolita, eademque fere religione, & eodem ritu vtraque culta eſſe. qua de re, qui plura ſcire uolet, legat Clementis Alexandrini ςρώματα. Tu igitur Bacche tympana, & cornua tua, quæ impios ad inſaniam adigunt, contine, & comprime.

Quæ ſubſequitur cæcus amor.] hi ſunt vini intemperantius poti comites: cæcus amor ſui, quam Græci φιλαυτίαν nominant, arrogantia, atque inſolentia caput altius, quàm par eſt, attollens, linguæ incontinentia, ſeu lingua ſoluta, atque expedita ad res arcanas, fideique commiſſas, enunciandas ac diuulgandas.

Arcanique fides prodiga.] fides parum certa, & conſtans in tacendis cõſiliis occultis, atque arcanis: fides effuſa in efferendis, & prodendis rebus tacendis. ſic locutus eſt ſuprà Ode xii. *animæque magnæ Prodigum Paulum*, & epiſtola ſecunda ad Mæcenatem lib. 1. *neque multæ Prodigus herbæ.*

Perlucidiori uitro.] idẽ dicit, quod iam ſatis ſignificarat: *fides Perlucidior uitro*, id eſt, fides non continens clauſa conſilia ſibi commiſſa, ſed ea omnibus aperiens, & indicans. aptiſsima autem uitri ſimilitudine uſus eſt ad ſignificandã eorum leuitatem, ac perfidiam, qui conſilium aliquod occultum ſibi commiſſum continere, & tegere non poſſunt. Quemadmodum enim uitri natura, quæ perlucida eſt, nihil earum rerum quibus imponitur, occultare, aut tegere ſolet: immò eas perſpicuas, & aſpectabiles, omniumq; oculis expoſitas relinquit: ſic ingenia vana, & futilia nihil rerum occultarum clauſum habere poſſunt, ſed eas non ſolum lingua, verùm etiam fronte, & vultu aperiunt ac declarant. Ad hunc locum pertinet illud Ode xi. epod. *Simul calentis inuerecundus Deus Arcana promorat loco.* & ſaty. 4. lib. 1. *Condita cum uerax aperit præcordia Liber.*

DE GLYCERA. Ode XIX.

Se illius amore vri.

M*ATER ſæua Cupidinum,*
Thebanæque iubet me Semeles puer,
Et laſciua licentia
Finitis animum reddere amoribus.
Vrit me Glyceræ nitor
Splendentis Pario marmore purius:
Vrit grata proteruitas,
Et uultus nimiùm lubricus aſpici.
In me tota ruens Venus
Cyprum deſeruit: nec patitur Scythas
Et uerſis animoſum equis
Parthum dicere:nec,quę nil attinent.
Hic uiuum mihi cæſpitem,hic
Verbenas pueri ponite,thuráque
Bimi cum patera meri.
Mactata ueniet lenior hoſtia.

COMMENTARII.

Mater ſæua Cupidínum.] multos eſſe vnius Veneris Cupidines à nemine(quod ſciam)traditum eſt. Philoſtratus autem multitudinem illam Cupidinum mala carpentium (ne quis forte miretur) Nympharum ſobolem eſſe dicit hisverbis:*εἰδ' ὲ πλῆθος ἀυτῶν*(inquit)*μὴ θαυμάσῃς:Νυμφῶν γὰρ δὴ παῖδες ὗτοι.* Quamobrem autem Lucianus dialogum quendam inſcripſerit, Ἔρωτες,ex eius dialogi lectione intelligi, quàm à me doceri malo. hic uerſus iteratur Ode.I. lib.4.

Thebanæq; iuber] Cadmus Rex Thebarũ. eius filia Semel e.Heſi.in Theog. *Καδμείη δ' ἄρα οἱ Σεμέλη τέκε φαίδιμον υἱὸν Μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι Διώνυσον πολυγηθέα.* Iam Semelen complexu Iouis grauidam, & ad pariendum uicinam, dolis Iunonis circumuentam,atque inductam petiiſſe a Ioue, ut ea ad ſe ſpecie, eoque habitu ventitaret, quo fuerat tum, cum primum Iunonis nuptias expetiuerat:Iouem autem, qui ei pollicitus erat,ſe quicquid illa peteret,conceſſurum, incurru ad eam ueniſſecum fulgure, & fulmine, illamq; metu exanimatam eſſe, uel(ut alij uolunt) fulmine conflagraſſe.Bacchum uero è flamma ereptum,in Iouis femur coniectum, & inſutum eſſe,docet Euripides in Bacchis.

Finitis animum reddere amoribus] id eſt, referre animum ad amores, quibus finem conſtituerã.aliter dictum eſt illud ſuprà *animumque reddas*.Od.XVI.

ſplendentis Pario marmore] de Pario marmore ſic Strabo li.10. *ἐν δὲ τῇ Πάρῳ ἡ Παρία λίθος λεγομένη ἀρίστη πρὸς τὴν μαρμαρογλυφίαν:*

grata proteruitas] qui ſunt exercitati in rebus amatorijs dicunt ingenij ferocitatem, feruorem, & proteruitatem in puella, modeſtia, & pudore, & taci-

& taciturnitate gratiorem eſſe. ſic Od.v. lib. 2. *Iam proterua Fronte petet Lalage maritum*. Ode.xxv. huius libri. *iuuenes proterui*. per translationem autem Od. xxvi. huius libri *uentos proteruos*. & Od. xvi. epod. *proteruum Africum*.

Lubricus aſpici] lubricus ad aſpiciendum, quem difficile ſit ita conſtanter & continenter aſpicere, vt Glyceræ complexum non expetas. qui aſpicientem percellere ſolet. & tralatio ducta eſt à via lubrica, in qua inſiſtere, aut ingredi ſine caſu aliquo, vel prolapſione ægrè quiſquam poteſt. nonnulli ſic: cuius ſplendorem oculi ferre non poſſunt. quod non diſplicet. animaduertendum autem hoc loquendi genus *lubricus aſpici*, à Græcorum conſuetudine ductum. de quo ad Od. VIII. lib. 4. dicemus.

Cyprum deſeruit.] Cyprum, vbi religioſiſſimè colitur, & cuius eſt custos & domina, vt ſuprà Od. III. hoc loco autem ſtudioſum adoleſcentem admonere volo de eo, quod tradit interpræs Homeri *ἰλιάδ*. ε. cur Venus Cypris dicatur, recentioribus hominibus non eſſe notum. Ait enim ille Cypri dictam ab Homero, quaſi *κυέπορειν*, propterea, quòd ſine Venere, id eſt, ſine concubitu, & complexu venereo mulieres grauidæ non fiant. Induxit autem (inquit ille) & decepit Heſiodum, ceteroſque poetas Homero poſteriores, id quod ait Homerus *ἰλιάδ*. θ. *ἡ δ' ἄρα Κύπρον ἵκανε φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη*. ex illis verbis enim exiſtimarunt Venerem in Cypro eſſe natam. ſed eò (inquit) profecta eſt, quia ibi colitur. non continuò autem ſi quis Deus aliquo in loco colitur, in eo quoque natus eſt. Ita nunquam ab Homero Apollinem Delium, aut Pythium eſſe appellatum, quanuis ſciat Homerus vtroque in loco eum ſanctiſſimè coli, templaque ei religioſiſſima eſſe conſecrata. Omnia autem ferè deorum epitheta apud Homer. vel ab animi affectibus, vel ab actionibus, vel ab iis, quæ ad corpus pertinent, deducta ſunt: vt *Ἀπόλλων ἑκατηβελέτης*, & *ἑκηβόλος*. *γλαυκῶπις Ἀθήνη*. *λευκώλενος ἥρη*. *ῥοδοδάκτυλος ἠώς*. *λευκόσφυρος ἥβη*. *νεφεληγερέτα ζεύς*. *Ἄρης βροτολοιγός*. *Ποσειδῶν ἐννοσίγαιος*, & *κυανοχαίτης*.

Et verſis animoſum equis Parthum] Parthos fugientes pugnare traditum eſt. ſic Ode XIII. lib. 2. *Miles ſagittas, & celerem fugam Parthi: cathenas Parthus, et Italum Robur*. repetendum verbum perhorreſcit *ἀπὸ κοινοῦ*. & epiſtola ad Auguſt. lib. 2. *Ipſe ego, qui nullos me affirmo ſcribere uerſus, Inuenior Parthis mendacior*. Virg. Georg. III. *Fidentemque fuga Parthum, uerſiſque ſagittis* Cicero ad Papir. Pætum, iocans. *Itaque obtemperare cogito præceptis tuis. hoc amplius, nauicularum habere aliquid in ora maritima. contra equitem Parthum negant ullam armaturam meliorem inueniri poſſe*. Quidam legunt hoc loco, *Nec uerſis*. quam ſcripturam quanuis nuſquam repererim, non improbo tamen. Sed receptam ſequor. nam copulatio, *Et*, pertinet ad nomen *Scythas*, non ad uerbum *patitur*. ſic Ode XII. lib. 2. *Nec ſæuos Lapithas, et nimium mero Hylæum*.

nec, quæ nihil attinet] Venus non patitur me bella ſcribere, nec Scythas, nec alia id genus, quæ nihil ad amorem attinent.

Hic viuum mihi cæſpitem] aggreditur ad Venerem ſacrificio placandam, ut facilius eius puellæ, cuius amore uritur, complexu potiatur. uiuus cæſpes autem interdum aræ locum obtinet. vt Od. VIII. lib. 3. *poſitusque carbo in Cæſpite uiuo*. Verbenarum quoque in ſacrificijs vſus erat, & ad aras adhibebantur. Terent in Andria. *ex ara ſume uerbenas*. & Od. XI. lib. 4. *ara caſtis Vincta uerbenis*. *Sagmina* (inquit Feſtus) *uocantur uerbenæ, id eſt, herbæ puræ, quia ex loco ſancto arceſſebantur à Conſule, Prætore'ue, legatis proficiſcentibus ad fœdus faciendum*.

Mactata hoſtia] id eſt, poſtea quàm mactata fuerit hoſtia. Scio aliter explicare

care Eraſmum, & referre hoc in prouerbiorum numerum, lenior mactata hoſtia, pro homine facili & manſueto. ſed errat.

Veniet.] Glycera.

AD MAECENATEM. Ode 20.

Inuitat eum ad conuiuium minimè ſumtuoſum.

Vile potabis modicis Sabinum
Cantharis, Græca quod ego ipſe teſta
Conditum leui, datus in theatro
Cùm tibi plauſus,
Care Mæcenas eques: vt paterni
Fluminis ripæ, ſimul & iocoſa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.
Cæcubam, & prælo domitam Caleno
Tu bibes vuam. mea nec Falernæ
Temperant vites, neque Formiani
Pocula colles.

COMMENTARII.

Vile Sabinum] uinum Sabinum non admodum magni pretij. epiſt. XII. lib. I. Vilem amicorum annonam eſſe dicit, ubi quid deeſt uiris bonis. epiſt. XV. *omaſum uile*. & I. *Vilius argentum eſt auro*. Saty. I. lib. I. *uilem aſſem*. Sat. II. lib. 2. *uilibus ouis*.

Græca teſta] condebant uinum in teſtis antiqui: quarum optimæ erant, quæ fingebantur in Græcia. propterea Græcam teſtam dixit. uel Samiam intellige. huc pertinet illud Od. XIIII. lib. 3. *Spartacum ſi qua potuit uagantem Fallere teſta*. & Od. XXI. eiuſdem. *O nata mecum*, &c.

leui] leui à uerbo lino, id eſt, picaui, uel gypſo obduxi. hinc relino. Ter. in Heaut. *releui dolia omnia, omnes ſerias*.

datus in theatro Cum, &c.] tempus notat. notum eſt autem claros, & gratioſos, & benè de Rep. meritos uiros, niſi forte aliqua inuidia laborarent, à populo ludos ſpectante ſolitos eſſe plauſu excipi: factioſos contrà, & inuidioſos, ſibilis. M. Tull. pro Sextio. *In hunc conſeſſum P. Sextius Tribunus pl. cum ageret nihil aliud in eo magiſtratu, niſi meam cauſam, uenit, ac ſe populo dedit, non plauſus cupiditate: ſed ut ipſi inimici noſtri uoluntatem uniuerſi populi uiderent. Venit (ut ſcitis) ad columnam Meniam. tantus eſt ex omnibus ſpectaculis uſque à Capitolio, tantus ex fori cancellis plauſus excitatus, ut nunquam maior conſenſio, aut apertior populi Rom. uniuerſi fuiſſe ulla in cauſa diceretur*. ad quem morem referendum eſt illud Saty. I. lib. I. *Populus me ſibilat: at mihi plaudo Ipſe domi, ſimul ac nummos contemplor in arca*.

vt paterni Fluminis.] Etruſci fluminis, id eſt, Tiberis: Mæcenas enim

Etruſcus erat origine, & à Regibus Etruſcis prognatus. ut diximus ſuprà ad Oden primam. *Mæcenas atauis edite Regibus*. quod & Prop. docet lib. 3. *Mæcenas eques Etruſco de ſanguine Regum*. Tiberis autem ab Etruria fluit.

iocoſa imago] echo. ut ſup. Od. XII.

Cæcubam] uuam Cæcubam. Vinum Cæcubum etiam ab Athenæo commendatur lib. 1. his uerbis. εὐγενὴς δὲ καὶ ὁ καίκουβος, πληκτικὸς, εὔτονος. παλαιοῦται δὲ μετὰ ἱκανὰ ἔτη. id eſt, generoſum autem etiam eſt Cæcubum, ſenſum pungens, ac feriens, uehemens. colligit autem uetuſtatem poſt aliquam multos annos. ſcriptum eſt etiam in nonnullis codicib. Cæcubum, ut ſubintelligatur nomen, uinum.

& prælo domitam Caleno.] de uino Caleno idem Athen. cod. lib. ὁ Καλινὸς κοῦφος, τοῦ φαλέρνου εὐστομαχώτερος. id eſt, uinum Calenum, uentriculo utilior, quàm Falernum. Od. XXXI. huius lib. *Premant Calena falce quibus dedit Fortuna uitem*. Calenum autem à Calibus ductum, quò deducta eſt Colonia à Romanis, ut ſcribit Paterculus lib. 1.

mea nec Falernæ Temperant.] nec Falernæ uites, nec Formiani colles mea pocula temperant. id eſt, pocula mea non ſunt temperata uino Falerno, neque Formiano. lege quæ annot. ad Od. VIII. ſup.

IN DIANAM, ET APOLLINEM. Ode 21.

Sæculare Carmen.

DIANAM teneræ dicite uirgines:
Intonſum, pueri, dicite Cynthium,
Latonamq́; ſupremo
Dilectam penitus Ioui.
Vos lætam fluuijs, & nemorum coma,
Quæcunque aut gelido prominet Algido,
Nigris aut Erymanthi
Siluis, aut uiridis Cragi:
Vos Tempe totidem tollite laudibus,
Natalemq́; mares, Delon Apollinis,
Inſignemq́; pharetra,
Fraternaq́; humerum lyra.
Hic bellum lacrymoſum, hic miſeram famem,
Peſtemq́; à populo, & Principe Cæſare in
Perſas, atque Britannos
Veſtra motus aget prece.

COMMENTARII.

Intonſum.] ἀκερσεκόμαν. Od. XV. epod *Intonſosq́; agitaret Apollinis aura capillos*. Tibull. lib. 3. *Annue: ſic tibi ſint intonſi Phœbe capilli*.

Latonamq́; ſupremo.] Heſiodus Latonam quartam numerat Deam, cum

qua

qua Iupiter Titanibus deuictis, regnoq; pacato, concubuerit. *Αὐτὰρ δ' Ἀπόλλωνα, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν ἱμερόεντα γόνον περὶ πάντων οὐρανιώνων Γείνατ' ἄρ Αἰγιόχοιο Διὸς φιλότητι μιγεῖσα.*

Vos lætam fluuiis, & nemorum.] id eſt, uos uirgines dicite Dianam *lætam fluuiis*, &c. id eſt, quæ fluuiis delectatur, & arborum frondibus. *coma* autem lego, non, comam, ueterum codicum auctoritatem ſecutus, duorum Vaticano. Iannoct. Vrſini, Faër. Torneſ.

nemorum coma.] arborum frondibus, ut Od. III. lib. 4. *Et ſpiſſe nemorum comæ.* & Od. VII. *redeunt iam gramina campis, Arboribusq; comæ*, & Catull. de faſelo: *nam Cytorio in iugo Loquente ſæpe ſibilum edidit coma.*

Algido.] Algidum (inquit Strabo) *πολίχνιον*, id eſt, urbs parua eſt inter Tuſculum, & montem Albanum: & mons eiuſdem nominis. uide Oden IIII. lib. 4. & 23. lib. 3.

Erimanthi.] Erimanthus Arcadiæ fluuius, ut ſcribit Mela, & mons eiuſdem nominis.

Cragi.] ſeu Gragi: nihil refert. eſt autem Gragus (inquit Strabo XIIII. li.) mons, & oppidum in Lycia.

Vos] mares. quod ſequitur uerſu proximo.

Tempe] Tempe Theſſalica. de quibus ſup. Od. I. & Od. 1. lib. 3. *Non Zephyris agitata Tempe.*

Tollite laudibus.] ferte laudibus. laudate.

Natalemque Delon.] in qua nati ſunt Apollo & Diana: qua de re ſic M. Tullius libro accuſat. 3. *ne poſteà quidem potuiſti accipere id, quod eſt proditum memoriæ, ac litteris? Latonam ex longo errore & fuga grauidam, & iam ad pariendum uicinam, temporibus exactis fugiſſe Delum, atque ibi Apollinem, Dianamq; peperiſſe*, &c.

Fraternaq;.] & tollite laudibus Apollinis humerum inſignem lyra fraterna, id eſt, quam à Mercurio fratre accepit, ut ſuprà diximus ad oden X. Mercurius enim fratri Apollini pro bobus ab eo furtim ablatis lyram repoſuit: ex quo *χρυσάωρ* Apollo dictus *ἀπὸ τοῦ τῆς κιθάρας ἀορτῆρος*. ſed rurſus Apollo Mercurio uirgam dedit ad uaticinandum magnam uim habentem. Vnde *χρυσόῤῥαπις* eſt nominatus.

bellum lacrymoſum.] *πόλεμον δακρυόεντα*, uel *πολύδακρυν*. Homer. *ἰλιάδ. γ. πολύδακρυν Ἄρηα.*

& miſeram famem.] Fame nihil miſerius. M. Tull. ad Atticum lib. 5. *iter igitur ita per Aſiam feci, ut etiam fames, qua nihil miſerius eſt, quæ tum erat in hac mea Aſia (meſſis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit.* Hom. *ὀδυσσ. μ.* ait mortes omnes eſſe hominibus triſtes, atque acerbas: ſed omnium miſerrimum eſſe fame mori. uerba Homeri ſunt hæc. *Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι. Λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν, καὶ πότμον ἐπισπεῖν.*

aget.] à populo Rom. in hoſtes eius transferet.

AD ARISTIVM. Ode 22.

Vitæ integritatem, & innocentiam vbiq; eſſe tutam.

INTEGER uitæ, ſceleriſq; purus
Non eget Mauris iaculis, neque arcu:
Nec venenatis grauida ſagittis
Fuſce pharetra,

Siue per Syrteis iter æſtuoſas,
Siue facturus per inhoſpitalem
Caucaſum, vel, quæ loca fabuloſus
Lambit Hydaſpes.
Nanque me ſilua lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen, & vltra
Terminum curis vagor expeditis,
Fugit inermem.
Quale portentum neque militaris
Daunia in latis alit eſculetis:
Nec Iubæ tellus generat, leonum
Arida nutrix.
Pone me, pigris vbi nulla campis
Arbor æſtiua recreatur aura:
Quod latus mundi nebulæ, malusq;
Iupiter vrget:
Pone ſub curru nimiùm propinqui
Solis, in terra domibus negata:
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

COMMENTARII.

Integer vitæ.] ſic dictum *integer uitæ*, ut illud Saty. III. li.2. *Integer animi. Quid ſi quis natam pro cara deuouet agna, Integer eſt animi?* & ibid. *Integer eſt mentis Damaſippi creditor?* & Saty. IX. lib.I. *o te Bolane cerebri Felicem.* ſimile illud Virg. Aeneid. II. *uos o, quibus integer æui Sanguis, ait.* & IX. atque *integer æui Aſcanius.* ibid. *Hic annis grauis, atque animi maturus Alethes.* & alibi. *O præſtans animi iuuenis.* & lib. 5. *Hoc Helymus facit, hoc æui maturus Aceſtes.* & lib.4. *Itq; amens animi.* & Catull. in Galliambo. *Vagus animi.* Plautus Trinummo: *ſatin tu ſanus mentis, aut animi tui, qui conditionem hanc repudies?*

Scelerisq; purus.] ſceleris purum accipio eum, qui caſtas, & puras à ſanguine manus habet: quales Hippolyti dicit eſſe Phædræ nutrix apud Eurip. *Ἁγνὰς μὲν ὦ παῖ χεῖρας αἵματος φέρεις.* ſic Horat. Saty. I. lib. 2. filij dexteram, quæ à matris cæde temperet, ridiculè, & diſsimulanter piam uocat, quanuis ille matrem ueneno ſit necaturus. Od. XVII. epod. *Tibi hoſpitale pectus, & puræ manus.* & Saty. IIII. lib. I. *at benè ſi quis, Et uiuat puris manibus.* Liuius lib. XLV. *cum omnis præfatio ſacrorum eos, quibus non ſint puræ manus, ſacris arceat, uos penetralia ueſtra contaminari cruento latronis corpore ſinetis?* Sic loquuntur & Græci. Plato lib. ſex. de Rep. *καθαρὸς ἀδικίας, καὶ ἀνοσίων ἔργων.* hoc idem nomen iunxit cum auferendi caſu Saty. III. lib. 2. *Stas animo? & purum eſt uitio tibi, cum tumidum eſt cor.*

Non eget Mauris iaculis.] hanc eſſe germanam ſcripturam teſtantur aliquot antiqui codices. atque huic generi geminum eſt illud Od. VI. lib. 2. *ubi*

Mauræ

Maura ſemper Aeſtuat unda. & Od. v. lib. 3. *Nec Mauris animum mitior anguibus*. in cod. Torn. deletum erat s. ab aliquo imperito, & arrogante lectore.

ſiue per Syrtes iter.] ſiue iter facturus per Syrtes, ſiue per Caucaſum. Duæ Syrtes à ſcriptoribus commemorantur, magna & parua. de quibus cùm alia mul ta ſcribit Strabo lib. 17. tùm hæc in primis: ἡ χαλεπότης δὲ ταύτης τῆς Σύρτεως, καὶ τῆς μικρᾶς, ὅτι πολλαχοῦ τεναγώδης ἐστὶν ὁ βυθὸς κατὰ τὰς ἀμπώτεις, καὶ τὰς πλημμυρίδας. συμβαίνει δή τισι συμπίπτειν εἰς τὰ βραχέα, καὶ καθίζειν. σπάνιον δ' εἶναι τὸ σωζόμενον σκάφος. διόπερ τὸν παράπλουν ποιοῦνται φυλαττόμενοι μὴ ἐμπέσοιεν εἰς τοὺς κόλπους ὑπ' ἀνέμων ἀφύλακτοι ληφθέντες, &c. id eſt, huius autem Syrtis, & alterius, quæ minor apellatur, difficultas eſt, quòd multis locis fundus paludoſus ac limoſus eſt ſub æſtus maritimos recedentes, & accedentes. Euenit igitur nonnullis, ut in breuia incidant, & conſidant: raraq; ſit ea nauis, quæ ſeruatur. Quo circà longè ab his nauigationis ſuæ curſum remouent cauentes, ne cum in ſinus inciderint, à uentis occupen tur imparati. Quibus conſentanea ſunt, quæ de ijs ſcribit Apollon. lib. 4. argon. πάντῃ γὰρ τέναγος, πάντῃ μνιόεντα βυθοῖο Τάρφεα, κωφὴ δ' ἐπὶ σφιν ἐπιβλύει ὕδατος ἄχνη, Ἠερίη δ' ἄμαθος παρακέκλιται. Dicta autem Syrtis eſt παρὰ τὸ σύρεσθαι, ὅτι κατὰ καιροὺς τινας πολὺ ὕδωρ ἐκσύρεται. De his Syrtibus ita ſcribit Dionyſius Alexand. Ἑξείης δ' ἐπὶ Σύρτις ἀγάρροον ἕλκον ἑλίσσει Βαιοτέρη, μετὰ τὴν δὲ πρὸς δυσμὰς ἔρχεται ἄλλη. Et Salluſtius de ijſdem ſic bello Iugurt. *Nam duo ſunt ſinus propè in extrema Africa, impares magnitudine, pari natura, quorum proxima terræ prealta ſunt: cetera uti fors tulit, aliàs alta ſunt, aliàs in tempeſtate uadoſa. Nam ubi mare magnum eſſe, & ſæuire cœpit Ventis, limum, arenamq;, & ſaxa ingentia fluctus trahunt: ita facies locorum cum uentis ſimul mutatur: Syrtes ab tractu nominatæ*. Hor. Od. vi. li. 2. Syrtes barbaras appellat: *ubi Maura ſemper Aeſtuat unda*.

æſtuoſas.] æſtuoſas uocat propter æſtus maris accedentes, & recedentes: ut Od. vii. lib. 2. *Te rurſus in bellum reſorbens Unda fretis tulit æſtuoſis*: non propter cœli, aut temporis calorem: quemadmodum Od. xxxi. Calabriam æſtuoſam dicit.

inhoſpitalem.] ἄξενον, ἀπάνθρωπον appellat Aeſchylus: quod annotauit Muretus. Idem Aeſch. ἄβατον ἐρημίαν.

Vel, quæ loca fabuloſus.] uel per ea loca, quæ Hydaſpes Indiæ fluuius præterlabitur, & alluit: de quo multa fabuloſa ſcribuntur ab hiſtoricis.

curis vagor expeditis.] ſecutus ſum omnium ueterum librorum fidem, atque auctoritatem: in quibus ſine ulla uarietate, excepto Faerni codice, reperi ſcriptum *curis expeditis*, non, expeditus. quam quidem ſcripturam agnoſcit Porphyr. Quanuis autem ſciam latinè dici poſſe, curis expeditus: tamen neſcio quomodo hoc alterum eſt uenuſtius, & magis Horatianum. ſic dixit Catullus *curis ſolutis*, ad Sirmionem peninſulam: *O quid ſolutis eſt beatius curis?* quemadmodum enim uſitatè dicunt Latini, ſoluere animum cura, metu, & ſimilibus: & item ſoluere curam, & metum: Horat. Od. ix. epod. *metumq; Cæſaris rerum iuuat Dulci Lyæo ſoluere*. Virg. Aeneid. 1. *Soluite corde metum Teucri*. Lucret. lib. 4. *atque animi curas è pectore ſoluat*. & Græci, ut Eurip. in Oreſte, σὺ νῦν χάριν μοι τὸν φόβον λύσασα δός: ſic expedire animum curis, & expedire curas. Prioris generis exempla ex Horatio petere licet. Od. xxiii. lib. 3. *non animum metu, Non mortis laqueis expedies caput*. Od. xxvii. huius lib. *uix illigatum te triformi Pegaſus expediet Chimæra*. quanquam ſcio nonnullis in libris legi Chimæræ: quæ ſcriptura ſi placet, ſubaudiendum, amore, aut ſeruitute, aut Chimæra ipſa, aut quippiam aliud ſimile. & Od. xi. epod. *amor Lyciſci me tenet, Unde expedire non amicorum queant Libera conſilia, nec contumelia graues*. Iam apud M. Tull.

crebra ſunt hæc loquendi genera: *expedire ſe ab occupationibus, expedire ſe ex laqueis, expedire ſalutem.* pro Rabir. Poſth. *Si quidem tam non ſemper ſtulti, quam ſerò ſapientis eſt, cum ſtulti iſta ſua impeditus ſit, quoquo modo poſſit, ſe expedire.* idem ad Attic. *nos expedies omni moleſtia* Teren. Hecyra. *At ſic citius, qui te expedias his ærumnis, reperias.* alterius exẽpla ſunt, expedire negocia, expedire exitum, expedire nodum. & Horat. Od. III. huius libri. *iaculo nobilis expedito.* ſic Terent. Hecyra. *Rem cognoſces: iram expedies.* Virg. Aen. IIII. *Non arma expedient?*

Fugit inermem.] vox, *inermem*, non eſt ocioſa. videtur enim lupus ille tam ferus, & immanis Horatium inermem diuinitus fugiſſe. quòd ſi armatũ fugiſſet: neq; ita mirum eſſet, neq; integritati & innocentiæ vitæ aſſignãdum videretur.

militaris Daunia] ad militiam apta. ſuprà Od. VIII. *cur neque militaris Inter æquales equitet.* vel militaris, quæ milites effert ſtrenuos, ac fortes. Apulos Strabo lib. quinto tradit Daunos à Græcis appellatos eſſe.

eſculetis.] ab eſculo eſculetum, vt à frutice fruticetum, à ſalice ſalicetum.

Nec Iubæ tellus] Mauritania: cuius Rex Iuba. ab hoc C. Curio legatus Cæſaris in Africa cum exercitu cæſus eſt. qua de re Iulius Florus lib. 110. & C. Cæſar. lib. 2. de bello ciuili.

pigris vbi nulla campis] pone me in campis incultis, & ſterilibus, & horridis propter immoderatum frigus, in quibus denique (vt ait ille) *nullæ arbores frondeſcunt, nullæ uites pampinis pubeſcunt, nulli rami bacarum ubertate incurueſcunt*, &c. Hæ ſunt igitur oræ duæ inhabitabiles, quæ obriguerunt pruina. tertia eſt, quæ maximo ſolis ardore torretur, vt ait M. Tull. ſexto lib. de Rep. quam Horatius his verbis deſcribit infrà deinceps. *Pone ſub curru nimium propinqui Solis.* Atqui hanc eſſe temperatam, & habitabilem, qui noſtra & auorum noſtrorum ætate nauigarunt, comppererunt. huc pertinet ille locus lib. 3. Od. III. *Qua parte debacchentur ignes, Qua nebulæ, pluuijque rores.* & Ode XXIIII. eiuſdem lib. *ſi neque feruidis Pars incluſa caloribus Mundi, nec Boreæ finitimum latus, Durataque ſolo niues Mercatorem abigunt.* has eaſdẽ oras ſignificat & deſcribit Virg. Georg. I. *Quinque tenent cælum zonæ, quarum una coruſco Semper ſole rubens*, &c. notiſſimi enim ſunt verſus: & M. Tull. ſexto lib. de Rep. vt paulo ante diximus: & lib. I. Tuſcul. *ceteras partes incultas, quòd aut frigore rigeant, aut urantur calore.* & Lucret. lib. 5. ſed paulo aliter. *Inde duas porrò propè partes feruidus ardor, Aſſiduusque geli caſus mortalibus aufert.* & Tib. lib. 4. ad Meſſallam pluribus verſibus. nomine autem Latino, pigris, videtur Græcum nomen ἀργοῖς exprimere voluiſſe.

malusque Iupiter.] graue, caliginoſum, inſalubre cælum. vide ſuprà ad Oden I. *manet ſub Ioue frigido.*

vrget.] premit, occupat, perpetuò tegit.

Sub curru nimiùm propinqui Solis.] hanc orbis terrarum partem exiſtimabant veteres Solis ardore torreri: quæ tamen eſt temperata, vt dixi, eiuſq; temperationis rationem iam anteà docuerat Albertus Magnus.

Dulce ridentem] ſic Catullus ad Lesb. *identidem te Spectat, & audit Dulce ridentem, miſero quod omnes Eripit ſenſus mihi.* Quod quidem Sappho Græcè dixerat (nam ab ea tranſtulit in vſum ſuum Catullus) γελώσας ἱμερόεν· Idem Catull. *illa, quam uidetis Turpe incedere.* Hom. καὶ δ' ἀχαλὲν γελάσαι. & Pindar. in Pyth. carm. IX. χλιαρὸν γελάσαις, & Apollon. III. Argon. Νεκτάρεον μειδήσας. ſimilia ſunt hæc Horatiana. Od. XII. lib. 2. *me uoluit dicere lucidum Fulgentes oculos.* & Ode XIX. lib. 2. *turbidum Lætatur.* & epiſt. ad Iul. Flor. lib. 2. *Canet indoctum, ſed dulce bibenti.* & Od. XXVII. lib. 3. *Perfidum ridens Venus.* Quanquam illud *canet indoctum, ſed dulce bibenti*, poteſt dici eſſe diſsimile, propterea, quòd verbum canere cum quarto caſu coniungi ſolet, & vocis agentis eſt.

AD

AD CHLOEN. Ode 23.

Non eſſe iam, quòd viriles complexus extimeſcat, viro matura.

VITAS inuleo me ſimilis Chloe,
Quærenti pauidam montibus auijs
Matrem, non ſine uano
Aurarum, & ſiluæ metu.
Nam ſeu mobilibus ueris inhorruit
Aduentus folijs: ſeu uirides rubum
Dimouere lacertæ:
Et corde, & genibus tremit.
Atqui non ego te, tigris ut aſpera,
Getulus'ue leo frangere perſequor.
Tandem deſine matrem
Tempeſtiua ſequi uiro.

COMMENTARII.

vitas inuleo me ſimilis.] Videtur Horatius hæc ex Anacreonte expreſſiſſe, vt iampridem indicauit Erricus Stephanus vir doctiſſ. verſus autem Anacr. aliquantum deprauatos, ſic emendaui: A" τε νεβρὸν νεοθηλέα γαλαθηνὸν, O's ἐν ὕλῃ κεροέσσης ἀπολειφθεὶς ἀπὸ μητρὸς ἐπτοήθη. Iam verò, inuleo habent libri veteres complures ſine aſpirationis nota, quos ſecutus ſum.

& ſiluæ.] διαίρεσις eſt. vt Ode. XIII. epod. *Niuesque deducunt Iouem, Nunc mare nunc ſiluæ Threicio Aquilone ſonant.* Sic Catullus de coma Berenices. *Priſtina uota nouo munere diſſoluo.* ibid. *Condita quin uerè pectoris euoluã.* & de poemate Smyrna. *Smyrnam incana diu ſæcula peruoluent.* Et Lucret. lib. I. *Materies igitur, ſolido quæ conſtat, Eſſe æterna poteſt, cum cetera diſſoluantur.* & eod. lib. *Atque in eas rurſum res omnia diſſoluuntur.* & lib. 3. *Quo quaſi res poſſint diſcedere, diſſoluique:* niſi quis contendat verſus eſſe ſpondaicos. & Tibull. eleg. VII. lib. I. *Hunc cecinere diem Parcæ fata lianentes Stamina non ulli diſſoluenda Deo.* & X. *Sit ſatis ornatas diſſoluiſſe comas.*

Nam ſeu mobilibus veris inhorruit.] cum hæc ſcriptura optimorum codicum manu ſcriptorum auctoritate nitatur, ex eaque optima ſententia ducatur, non video, cur debeat mutari, eaque probari, quam quidam viri docti dicunt in antiquis nonnullis libris reperiri. *Nam ſeu mobilibus uitis inhorruit Ad uentum folijs.* per ver autem Fauonium ſignificari puto veris comitem.

frangere perſequor.] perſequor vt frangam, & dilacerem. placet hoc loco colligere aliquot huiuſmodi loquendi genera Horatiana à Græcis ſumta. ſup. Od. XII. *ſumis celebrare Clio.* Od. XVIII. lib. 2. *hic leuare functum Pauperem laboribus Vocatus, atq; nõ uocatus audit.* ſuprà Od. XV. *Ecce furit te reperire.* huius lib. Od. XXVI. *Muſis amicus triſtitiam, & metus Tradam proteruis in mare Creticum Portare uentis.* & Od. XXXVII. *Sæuis Liburnis ſcilicet inuidens Priuata deduci ſuperbo Non humilis mulier triumpho.* & Od. III. lib. 2. *quà obliquo laborat Lympha fugax trepidare riuo.*

tempeſtiua

tempeſtiua viro.] Virg. lib.7. *Iam matura uiro, plenis & nubilis annis.* Eſt autem fęmina uiro tempeſtiua, ſententia iuriſconſultorum, anno duodecimo: Xenophontis in œconom.xv. Plato ſcribit, *ἀκμῆς χρόνον*, id eſt, tempus floris in fœmina eſſe annum xx. Heſiodus autem vuult annos quatuor virginem pubeſcere: anno à pubertate quinto nubere. ſic enim intelligendus verſus ille Heſiodi eſt, *ἡ δὲ γυνὴ τέτορ' ἡβῴη, πέμπτῳ δὲ γαμοῖτο*: id eſt, fœmina quatuor annos pubeſcat, quinto nubat. Itaque ſi pubertas, vt iuriſconſulti cenſent, anno duodecimo incipit, anno xvii. erit nubilis: ſi anno xiiii. (vt mauult Proculus) xix. erit viro tempeſtiua.

AD VIRGILIVM. Ode 24.

Deflet Quinctilij mortem.

QVIS deſiderio ſit pudor, aut modus
Tam cari capitis? præcipe lugubres
Cantus Melpomene: cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.
Ergo Quinctilium perpetuus ſopor
Vrget? cui pudor, & iuſtitiæ ſoror
Incorrupta fides, nudáque veritas,
Quando vllum inuenient parem?
Multis ille bonis flebilis occidit:
Nulli flebilior, quàm tibi Virgili.
Tu fruſtra pius, heu, non ita creditum,
Poſcis Quinctilium deos.
Quid ſi Threicio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem?
Num uanæ redeat ſanguis imagini:
Quam uirga ſemel horrida
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi?
Durum; ſed leuius fit patientia,
Quicquid corrigere eſt nefas.

COMMENTARII.

Quis deſiderio, &c.] id eſt, quid eſt, cur quenquam pudeat deſiderio tam cari hominis affici? aut quid eſt, cur quiſquam eius deſiderij finem facere debeat?

cari capitis.] ſic loquuntur Græci *φίλη κεφαλή, μιαρὰ κεφαλή.* vnde hæc Latinis vſitatiſſima. *feſtiuum caput, lepidum caput, ridiculum caput.*

præcipe lugubres Cantus.] Hortatur, & orat Muſam, vt ſibi ſuggerat, ac ſubminiſtret cantus lugubres, & funebres, & ad deplorandam Quinctilij mortem

tem

tem accommodatos. non eſt autem præcipere idem, quod iubere, aut imperare, vt vulgus putat: ſed præmonſtrare potius, & docere. vt Satyr. II. lib. 2. *Nec meus hic ſermo eſt, ſed quẽ præcepit* Ofellus. & in epiſtola de arte Poet. *Quicquid præcipias, eſto breuis.* vnde præcepta Græci vocant ὑποθήκας. epiſt. ad Auguſt. *Mox etiam pectus præceptis formas amicis.* M. Tull. Catilinaria. III. *orare, ut item illi facerent, quæ ſibi legati eorum præcepiſſent.* Idem pro Murena. *Quòd ſi e portu ſoluentibus ij, qui iam in portum ex alto inuehuntur, præcipere ſummo ſtudio ſolent & tempeſtatum rationem, & prædonum, & locorum,* &c. Idem Catil. II. ad Quirit. *quibus hoc præcipiendum uidetur unum ſcilicet, & idem, quod ceteris omnibus, ut deſſerent ſe id quod conantur, conſequi poſſe.* Terent. adelph. *Docui, monui, benè præcepi ſemper, quæ potui, omnia.* ibid. *et quod queo, Conſeruis ad eundem illis præcipio modum. Hoc ſalſum eſt, hoc aduſtum eſt, hoc lautum eſt parum.*

Ergo Quinctilium.] hi ſunt cantus lugubres, quos fingit Horatius à Muſa ſibi eſſe præmonſtratos, præceptos, & traditos. Non ſine artificio autem Horatius Virgilium magno animi dolore ex Quinctilij morte affectum conſolaturus, ſenſim & cautè ægro, ſaucioque animo medicinam adhibet, ne ad uulnus recens illidat manus, ut ait ille apud Aeſchylum. Videtur enim primùm aſſentiri atque indulgere lugenti, eiuſque fletum & lacrymas approbare, qui talis amici iacturam fecerit: Itaque cum Dijs immortalibus de hac Quinctilij morte quodammodo expoſtulat. Deinde poſteaquàm ſeſe Virgilio lacrymarum & luctus quodammodo ſocium adiunxit, aggreditur paulò maiore fiducia ad eius ægritudinem minuẽdam, ac leuandam cõmemoratione conditionis humanæ: quæ eſt, vt ſemel omnibus moriendum ſit. Poſtremo oſtendit nihil eum lugendo aſſecuturum, neque vlla vnquam ratione effecturum, vt Quinctilius reuiuiſcat.

Perpetuus ſopor.] mors. Longum ſomnum appellat Od. XI. lib. 3. *ne longus tibi ſomnus, unde Non times, detur.* Græci χάλκεον ὕπνον, νήγρετον, νήδυμον vocãt. Virgil. ferreum ſomnum, & duram quietẽ. ſomnum autem mortis fratrem dici à Poetis vel pueri norunt. Homer. ἰλιάδ. ξ. Ἔνθ' ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο. Heſiod. Theog. ſomnum & mortem mortis eſſe filios tradit. Ἔνθα δὲ νυκτὸς παῖδες ἐρεμνῆς οἰκί' ἔχουσιν Ὕπνος καὶ Θάνατος δεινοὶ θεοί. οὐδέ ποτ' αὐτοὺς Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν, Οὐρανὸν εἰσανιών. Pauſanias Eliacor. I. narrat ſe inter ceteras ſtatuas, quæ erant Olympiæ, Noctẽ uidiſſe in muliebrem figuram, habitumq; formatam, quæ manu dextera puerum album dormientem teneret. læua nigrum dormienti ſimilem: vtrunq; diſtortis pedibus: eſſe autem θάνατον, alterum: alterũ, ſomnũ, & vtriuſque noctem eſſe nutricem.

vrget?] occupat, opprimit, conſtrictum tenet?

Iuſtitiæ ſoror &c.] fidem appellatam eſſe ab eo, quòd fiat, quod dictum eſt, ſcribit M. Tull. offic. I. & in epiſtola quadam ad Tiron. & epiſt. ad Att. lib. 12. quæ res maximè eſt iuſtitiæ conſentanea. Nam vt, qui fidem fallit, iuſtus nullo modo dicendus eſt: ita qui iuſtus eſt, is maximè fidem præſtat: verba autem Ciceronis in epiſt. ad Att. ſunt hæc, *Cocceium uelim appelles. quod enim dixerat, non facit.* id eſt, non præſtat fidem.

incorrupta] quæ neque pretio, neque gratia violatur. ἀδωροδόκητος, ἀδίκαστος.

nudaque veritas] cur nuda? an quód, qui eam colunt, aperti ſunt, ac ſimplices, minimè omnium tecti, aut inſidioſi, aut fraudulenti? an quòd veritatis oratio ſimplex eſſe debet, neque vllum verborum ornamentum, neque artificium, neque fucum, alium'ue cultum deſiderat? an quod vult in lucè, & in omnium oculis collocari: fugit latebras ac tenebras? non ſemper tamen nuda debet eſſe veritas, ut ait Pindarus: qua de re uide Oden. II. lib. 3.

Multis

Multis ille bonis.] ſic habent libri manu ſcripti II. Vatic. Don. Faër. Vrſin. Torneſ. ſententia aperta eſt. Sub intelligendum enim, uiris.

flebilis.] deflendus, deplorandus. non idem ualet hoc nomen Od. II. lib. 4. *Flebili ſponſæ iuuenemue raptum Plorat*: neque Od. IX. lib. 2. *Tu ſemper urges flebilibus modis Myſten ademtum.*

non ita creditum] non enim ita tibi creditus eſt Quinctilius à Dijs immortalibus, ut ſibi eum nunquam abs te repetere liceret: immò uerò ea lege in lucem editus fuit, ut aliquando, & cum ita eis uideretur, moreretur. iniquus es igitur, qui quaſi eo repetito, atque erepto tibi facta ſit iniuria, ita cum illis expoſtules, petasq́; ut eum tibi ab inferis excitatum reſtituant, quod nunquam obtinebis, etiam ſi blandius Orpheo cithara canas.

Quid ſi Threicio.] de Orpheo ſuprà diximus Ode XII. Threïcio autem dictum more Græcorum Θρηϊκίῳ. ſic Od. XIII. epod. *nunc mare, nunc ſiluæ Threïcio Aquilone ſonant*. ſecutus ſum hoc loco ſcripturam cod. duorum Vatic. Faër. Vrſ. cum quibus in eo conſentit cod. Iannoct. quòd habet, *Num*: diſſentit in eo, quòd habet, *Quid ſi*. Torneſianus contrà congruit, quòd habet. *Quid ſi*. diſcrepat, quòd habet, *Non*.

vanæ imagini.] τῷ εἰδώλῳ. ſic Virg. Aen. IIII. *Et nunc magna mei ſub terras ibit imago*. ſic Vlyſſ. ὀδ. λ. εἴδωλον quidem Herculis apud inferos eſſe narrat: ipſum autem in cœlo cum ceteris Dijs immortalibus oblectari. qua de re extat apud Lucianum facetiſsimus, & argutiſſ. dialogus.

virga horrida.] de hac uirga diximus ſup. Od. X.

Non lenis precibus fata recludere] qui non eſt ea lenitate, ut precibus fati nexus, & neceſsitatem reſoluat ac reſcindat. *lenis recludere* genus loquendi Græcum, de quo aliàs.

nigro compulerit] compulerit in animarum, ſeu umbrarum gregem.

Quicquid corrigere eſt nefas.] ἀδύνατον, non pote, ut ſuprà Od. XI. ad hanc ſententiam pertinet illud Eurip. Med. Κούφως φέρειν χρὴ θνητὸν ὄντα συμφοράς, id eſt, Oportet eum, qui mortalis ſit, calamitates leuiter ferre. Idem in Hippoly. coron. Ῥᾷον δὲ νόσον μεθ' ἡσυχίας, Καὶ γενναίου λήματος οἴσεις, id eſt, quieſcendo, ſeu patiendo, & animo generoſo facilius morbum feres.

AD LYDIAM. Ode 25.

Inſultat ei, quòd, iam vetula, viciſsim à iuuenibus contemnatur.

PARCIVS iunctas quatiunt feneſtras
Ictibus crebris iuuenes proterui:
Nec tibi ſomnos adimunt, amatq́;
Ianua limen:
Quæ prius multùm faciles mouebat
Cardines. audis minus, & minus iam,
Me tuo longas pereunte nocteis
Lydia dormis?
Inuicem mœchos anus arroganteis
Flebis in ſolo leuis angiportu.
Thracio bacchante magis ſub inter-
Lunia uento,

Cum

Cum tibi flagrans amor, & libido,
Quæ ſolet matres furiare equorum,
Sæuiet circa iecur vlceroſum,
Non ſine queſtu,
Læta quòd pubes edera uirenti
Gaudeat, pulla magis atque myrto:
Aridas frondeis hiemis ſodali
Dedicet Hebro.

COMMENTARII.

Parcius iunctas] dicit Horatius Lydiæ feneſtras ab adoleſcentibus rarius, quàm anteà, lapidum iactu uerberari, neque iam eam nocturno amatorum aduentu è ſomno excitari: quibus uerbis ſignificat priſtinam eius formam, qua incendebantur amantes, tempore defloruiſſe. codices Donati & Faërni diſcordant hic à uulgatis. iactibus enim in eis legitur, non, ictibus: cum quibus conſentit Torneſ. atque hæc lectio fortaſſe eſt uerior.

amatq; Ianua limen.] ianua tua, quæ crebrò aperiebatur propter multitudinem eorum, qui tuum complexum expetebant, nunc perpetuò clauſa & obſerata eſt.

multum facileis] multùm faciles erant cardines, quia ianua crebrò aperiebatur. quidam legunt facilis, ut ſit recti caſus.

audis minus, & minus iam.] minus ſæpe audiuntur à te illæ miſerabiles amatorum uoces, quos tu ætatis flore, & oris pulchritudine ferox excludebas. ſic loquitur Satyra v. lib. 2. *quartæ ſit partis Vlyſſes Audieris, heres.* & Saty. vi. li. 1. *Audis continuò, quis homo hic eſt? quo patre natus?* & Homerus ἰλιάδ. φ ὡς ἄρα μιν Πριάμοιο προσηύδα φαίδιμος υἱὸς Λισσόμενος ἐπέεσσιν: ἀμείλικτον δ' ὄπ' ἄκουσε, Νήπιε, μή μοι ἄποινα πιφαύσκεο, μηδ' ἀγόρευε. & M. Tull. Tuſcul. III. *Afflictusne, & lamentabili uoce plorans audies, O uirum fortem?*

Me tuo longas pereunte noctes] hæc erat amatoris excluſi uox. poſt uerbum dormis, in codice Faërni ſcripta eſt interrogationis nota: quem ſecutus ſum.

Inuicem mœchos] tu nunc uiciſsim anus facta tuæ præteritæ arrogantiæ, atque intolerantiæ pœnas dabis, complexumq; iuuenum exoptans, illorum faſtidium, ferociam, & ſuperbiam experieris. Mœchos autem appellat, corruptores, & amatores. ut infrà Od. XXXIII. *Quàm turpi Pholoë peccet adultero.* & XXXVI. *Nec Damalis nouo Diuelletur adultero.* & Od. XVI. lib. 3. *Nocturnis ab adulteris.*

in ſolo angiportu] deſerto, ut Catull. de nupt. Pel. *ſola ſub rupe.* Et Lucret. lib. 4. *quo pacto per loca ſola, Saxa pares formas uerborum ex ordine reddant.* & Virg. lib. 11. *Paſtorum & ſolis exegit montibus æuum.* angiportus, & angiportum, utrunque eſt in uſu. Catull. *Nunc in quadriuiis, & angiportis Glubit magnanimos Remi nepotes.* Terent. adelph. *id quidem angiportum non eſt peruium.* Eſt autem angiportus iter compendiarium in oppido. inde dictus quòd ſit anguſtus in portum aditus. Feſtus.

Leuis.] amans, præſertim anus. nam ſi amare leue eſt etiam in iuuenibus, & puellis: quanto magis in ſenibus, & uetulis?

M Thracio.]

Thracio.] Thracio uento, Aquilone. de quo ſic Heſiodus. *Ὅς τε διὰ Θρῄκης ἱπποτρόφου εὐρέϊ πόντῳ Ἐμπνεύσας ὤρινε*. idem. *Πυκνὰ θρηΐκιος Βορέου νέφεα κλονέοντος*. Theocrit. εἰδ. λβ. *Ἠ' ἐ Νότοιο βίη, ἠὲ θρηκὸς Βορέαο*. Aratus de Andromeda. *Ἡ μὲν γὰρ Θρῄκιος ὑπὸ πνοιῇ Βορέαο*, &c. Hom. autem Boream & Zephyrum facit è Thracia ſpirantes. *Βορέης καὶ ζέφυρος, τώτε θρῄκηθεν ἄητον*. Horat. infrà Od. XIII. epod. *Nunc mare, nunc ſiluæ Threïcio Aquilone ſonant*. Appellata autem eſt à nonnullis Thracia *ἀνέμων ἐργαστήριον, ἢ οἰκητήριον*, id eſt, uentorum officina, ſeu domicilium: propterea, quòd eſt frigidiſsima. Itaque Eurip. in Hecuba. *Θρῄκην χιονώδη* appellat. & item Apollon. lib. I. argon.

bacchante] uehementer, & pœnè dicam, furenter flante. ducta tralatio eſt à ſacerdotibus Bacchi bacchantibus.

ſub interlunia] amplificatio eſt. Eſt enim grauiſsimum, noctu, flante Aquilone, & interlunij tempore ſub dio pernoctare. & attende uerſum non eſſe nomine integro clauſum, quod uitioſum eſſe docet Hephæſtion in enchiridio, profertq; uerſus hos Simonidis, *ἦ μὲν Ἀθηναίοισι κλέος γένεθ' ἡνίκ' Ἀριστο- Γείτων Ἵππαρχον κτεῖνε, καὶ Ἁρμόδιος*. ſed fortaſſe in Lyrico, & maximè Sapphico carmine licentia maior eſt. itaque utitur ea interdum Sappho i exempli cauſa. *Ὀμμάτεσσιν δ' οὐδὲν ὄρημι: βομβεῦ- Σιν δ' ἀκοαί μοι*. Et Hor. item Od. XVI. li. 2. *non gemmis, neque purpura ue- Nale, nec auro*. Idem tamen crebrò diuidit nomina compoſita in hexametris. ut Saty. IX. lib. 1. *eſt locus uni- Cuiq; ſuus*. Sat. III. lib. 2. *age, ſi ſtramentis incubet unde- Octoginta annos natus*. ibid. *Præterea ne uos titillet gloria, Iure- Iurando obſtringam ambo*. epi. ad Iul. Florum lib. 2. *Quanto cum faſtu, quanto molimine circum- Spectemus uacuam Romanis uatibus ædem*. epiſt. ad Piſon. de Arte poët. *Si non offenderet unum Quenq; poëtarum limæ labor*. Eſt autem interlunium, tempus illud, quo Sol cum Luna coniungitur, quo tempore maximæ ſunt noctis tenebræ: Varro uocat intermenſtruum: Plinius Lunam ſilentem, aut ſilentium Lunæ. uide infrà ad Od. VIII. lib. 2.

ſub] paulo ante, uel circiter. ut ſup. Od. X.

Quæ ſolet matres, &c.] quæ ſolet equas concitare, & ad furorem adigere. Virg. Georg. III. *Scilicet ante omnes furor eſt inſignis equarum: Illas ducit amor trans Gargara, transq; ſonantem Aſcanium, ſuperant montes, et flumina tranant*. lege Plin. de equarum libidine.

circa iecur.] iecur ſedes eſt libidinis, ut oſtendemus lib. 4. ad Od. I. Plato quidem cupiditatem in iecore locat.

non ſine queſtu] quereris, quòd iuuentus hilara magis delectetur edera uirenti, & myrto, quàm frondibus aridis, id eſt, quòd puellas uetulis anteponat. ederam Feſtus ait eſſe dictam uel quòd hæreat, uel quòd edita petat, uel quòd id, cui adhæſerit, edat. reliqua lege apud Feſt.

Pulla magis atque myrto] magiſq; gaudeat pulla, id eſt, ſubuiridi myrto. ſubaudiend. quàm frondibus aridis. falluntur autem, qui *atque* poſitum putant hoc loco pro, quàm. Nam & ſuprà myrtum uiridem nominauit Od. IIII. & fiebant ex myrto corollæ, ut intelligere licet ex eadem Ode, & ex VII. lib. 2. *quis udo Deproperare apio coronas, Curat' ue myrto?* & Ode XV. eiuſdem libri, myrtum numerat in ijs floribus, ſeu frondibus, è quibus ſuaues odores efflantur. *Tum uiolaria, & Myrtus, & omnis copia narium Spargent oliuetis odorem Fertilibus domino priori*. & Ode ultima huius libri, ſolam myrtum in conuiuii apparatu uult adhiberi. *Simplici myrto nihil allabores*. & Catull. in carm. in nuptias Iuliæ & Manlii, uirginem Iuliam cum myrto comparat his uerbis: *Floridis uelut enitens Myrtus Aſia ramulis*. Eſt autem myrtus ſacra Veneri, eademq; gratiſsima. Virgil. in Melibæo. *Populus Alcidæ gratiſsima, uitis Iaccho: Formoſæ myrtus Veneri ſua*

ſua laurea Phœbo. & Georg. 1. de Cæſare Aug. loquens. *cingens materna tempora myrto*. Itaque nonnulli Venerem Murtiam à Myrto dicunt eſſe nominatam, ut ſcribit Varro lib. 4. de ling. lat.

hiemis ſodali.] ſic. Od. XVIII. lib. 3. *crateram Veneris ſodalem* appellat. & Home. *ἰλιάδ. ι. φύζαν φόβου κρυόεντος ἑταίραν*, Id eſt, fugam timoris horribilis ſodalem.

Hebro.] Thraciæ fluuio. Eſt autem Thracia orbis terrarum pars frigidiſſima, ſententia ueterum, ut paulò antè diximus.

DE AELIO LAMIA. Ode 26.

Se, ſoluto animo, uelle Lamiam laudare.

MVSIS amicus, triſtitiam, & metus
Tradam proteruis in mare Creticum
Portare uentis, quis ſub arcto
Rex gelidæ metuatur oræ,
Quid Tiridatem terreat, unicè
Securus. ô, quæ fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores:
Necte meo Lamiæ coronam
Pimplea dulcis. nil ſine te mei
Proſunt honores. hunc fidibus nouis,
Hunc Lesbio ſacrare plectro,
Teq́;, tuasq́; decet ſorores.

COMMENTARII.

Muſis amicus] ſignificat eum, qui Muſas colat, non facile à cura, metu, moleſtia, ægritudine, & ceteris animi peſtibus inuadi ſolere. Heſiodus quoq; ait in Theogonia, ſi quis mærore affectus, poëtam, aut cantorem aliquem audierit uel Deorum, uel ſuperioris ætatis hominum laudes canentem, ſtatim omnem ex animo moleſtiam, luctumq́; deponere, his uerbis. *Εἰ γάρ τις καὶ πένθος ἔχων νεοκηδέϊ θυμῷ Ἄζηται κραδίην ἀκαχημένος, αὐτὰρ ἀοιδὸς Μουσάων θεράπων κλεῖα προτέρων ἀνθρώπων Ὑμνήσῃ, μάκαράς τε θεοὺς, οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν, Αἶψ' ὅγε δυσφροσυνῶν ἐπιλήθεται, οὐδέ τι κηδέων Μέμνηται.* Theocritus autem Muſas dicit optimum eſſe ad amoris uulnus ſanandum, remedium ac medicamentum, in Cyclope. *Οὐδὲν ποττὸν ἔρωτα πεφύκει φάρμακον ἄλλο Νικία, οὔτ' ἔγχριστον, ἐμοὶ δοκεῖ, οὔτ' ἐπίπαστον, Ἢ ταὶ Πιερίδες.*

triſtitiam & metus Tradam proteruis] id eſt, triſtitiam, & metum ex animo eiiciam: ægritudines, & curas omnes pellam. ſic loquuntur poëtæ cum ſignificare uolunt aliquid ſe obliuiſci, aut negligere, aut deponere, ac delere ex animo uelle. Homer. *ὀδυσσ. θ. ἔπος δ' εἴπερ τι βέβακται Δεινὸν, ἄφαρ τὸ φέροιεν ἀναρπάξασαι θύελλαι.* Anacreon *Ἀπορίπτονται μέριμναι, Πολυφρόντιδές τε βουλαὶ Ἐς ἀλικτύπους ἀήτας.* Idem. *Ἐμῶν φρενῶν μὲν αὔραις φέρειν ἔδωκα λύπας.* Theocr. *Διοσκόρ. Ἴσχον τοιάδε πολλά: τὰ δ' εἰς ὑγρὸν ᾤχετο κῦμα Πνοιὴ ἔχουσ' ἀνέμοιο.* Apollon. lib. 1. argon. *ἀλλ' ἀνέμοισι Δώομεν ἀμπλακίην,*

ὡς καὶ τάφος εὑμενέοντες. Catull. ad Ortalum. *Ne tua dicta uagis nequicquam credita uentis Effluxiſſe meo forte putes animo.* Idem de nuptiis Pelei. *Irrita uentoſæ linquens promiſſa procella.* Idem ad Alphenum. *Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia, factaq; Ventos irrita ferre ad nebulas aërias ſinis.* Tibul. eleg. v. lib. 1. *Hæc mihi fingebam, quæ nunc Caurusq;, Notusq; Iactat odoratos uota per Armenios.* & Horat. Ode xi. *Vt hac ingrata uentis diuidat Fomenta.* Lucret. lib. 4. *tu fac ne uentis uerba profundam.* Virgil. Aeneid. ix. *ſed auræ Omnia diſcerpunt, & nubibus irrita donant.*

ſub Arcto.] duæ urſæ in regione Aquilonari elucent, altera maior, quæ & Ελικὴ, & ἅμαξα, id eſt, currus, quia currus ſimilitudinem gerat, appellatur: altera ei propinqua, minor, quæ Cynoſura, ſic dicta; quòd canis caudæ inflexæ ſimilis ſit. Calliſtonem autem Lycaonis filiam à Ioue amatam, & compreſſam eſſe: deinde à Iunone re cognita in urſam conuerſam, & Dianæ, inſtar feræ, ſagittis configendam eſſe traditam: poſtremò à Ioue in cœlo collocatam, poëtæ fabulantur. Aratus paulò aliter hanc fabulam narrat, aitq; ab his duabus urſis Iouem, cum puer eſſet, & cum à Corybantibus cuſtodiretur, educatum eſſe.

gelidæ metuatur oræ] uel ab ora gelida metuatur. uel dic, à quibus Rex oræ gelidæ metuatur.

Quid Tiridatem terreat] non admodum ſolicitus, quid Tyridates extimeſcat, aut quis ei bellum inferre cogitet. ſic Od. xi. lib. 2. *Quid bellicoſus Cantaber & Scythes Hirpine Quincti cogitet,* &c. quidam libri ſcripti habent, Mithridatem, ſed cum litura.

fontibus integris] puris, ſinceris. *εἰλικρινέσι.* ſic Lucret. lib. 4. *iuuat integros accedere fontes, Atque haurire, iuuatq; nouos decerpere flores.*

Pimplea dulcis.] Muſa Pimplea à Pimpleo monte & fonte ſic appellata. de quo Strabo lib. ix. *Θρᾷκες τὴν Πιερίαν, καὶ τὸ Λειβήθρον, καὶ τὸ Πίμπλειον ὄρος ταῖς Μούσαις ἀνέδειξαν. Ἐκλιπόντων δ᾽ ἐκείνων, Μακεδόνες νῦν ἔχουσι τὰ χωρία ταῦτα.* Catull. *Mentula conatur Pimpleum ſcandere montem: Muſæ furcillis præcipitem eiiciunt.* Callimach. in hymno ad Delum. *Ὡς μοῦσαι τὸν ἀοιδὸν, ὃ μὴ Πιμπλειαν ἀείσει Ἔχθουσι.*

Nil ſine te mei Prof.] codex Donati habet, *Nil ſine te mei Poſſunt honores:* quæ lectio non eſt reiicienda, immo uerò fortaſſe uulgatæ anteponenda.

hunc] Lamiam.

Lesbio ſacrare] decet te & tuas ſorores hunc immortalitati conſecrare fidibus Latinis, & carmine Sapphico, uel Alcaico.

Ode 27.

Ad ſodales inter pocula rixantes, & poculis ipſis pugnantes. hoc eſſe barbarorum. inuitatus ut bibat, id ſe ea lege facturum, ſi frater Megillę nomen amicę ſuæ proferat, uel ſibi in aurem dicat.

NATIS in vſum lætitiæ ſcyphis
Pugnare, Thracum eſt. tollite barbarum
Morem: verecundumq; Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.
Vino, & lucernis Medus acinaces
Immane quantum diſcrepat. impium

Lenite clamorem ſodales:
Et cubito remanete preſſo.
Vultis ſeueri me quoque ſumere
Partem Falerni? dicat Opuntię
Frater Megillę, quo beatus
Vulnere, qua pereat ſagitta.
Ceſſat uoluntas? non alia bibam
Mercede. quæ te cunque domat Venus,
Non erubeſcendis adurit
Ignibus: ingenuoque ſemper
Amore peccas. quicquid habes, age,
Depone tutis auribus. ah miſer,
Quanta laboras in Charybdi,
Digne puer meliore flamma.
Quę ſaga, quis te ſoluere Theſſalis
Magus venenis, quis poterit deus?
Vix illigatum te triformi
Pegaſus expediet Chimæra.

COMMENTARII.

Natis in vſum] ad compotationem, & hilaritatem ſcyphi comparati ſunt natura: iis abuti ad pugnas, & prælia, Thracum eſt, & ſimilium barbarorum, non humanitate politorum, & excultorum hoīum. Thracum, & Scytharũ ebrietatẽ notat Plat. l. 1. de legib. his verbis. Σκύθαι δὲ, καὶ Θρᾶκες ἀκράτῳ παντάπασι χρώμενοι γυναῖκές τε, καὶ αὐτοὶ, καὶ κατὰ τῶν ἱματίων καταχεόμενοι, καλὸν καὶ εὔδαιμον ἐπιτήδευμα νενομίκασι. Concinit his Horatianis illud Anacreontis. Ἄγε δηὖτε, μηκέθ' οὕτω Πατάγῳ τε, κ' ἀλαλητῷ Σκυθικὴν πόσιν παρ' οἴνῳ Μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς Ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις.

verecundum] id eſt, verecundè tractandũ. eundem inuerecundum nominat Od. x 1. epod *Simul calentis inuerecundus Deus Feruidiore mero arcana promorat loco.*

ſanguineis prohibete rixis.] vel prohibete rixa à Baccho, vt ſit hypallage: vel propriè, & vſitato more locutus eſt. ſic enim M. Tul. pro lege Manil. *Erit igitur humanitatis veſtræ tantum ciuium Rom. numerum calamitate prohibere*. Idem Hor. de Arte poet. *Concubitu prohibere vago.* vſitatiora ſunt illa, *prohibere itinere*, *prohibere domo*: Cæſ. & Terent.

Vino & lucernis Medus acinaces Immane, &c.] id eſt, lõgiſsimè diſtat ac magnopere diſcrepat ferrum à vino & conuiuiis. lucernas autem cum vino coniungit, quia olim noctu potiſsimùm conuiuia agitabantur. Od. v111. lib. 3. & *vigiles lucernas Perfer in lucem*. ad quem locum plura.

Medus acinaces.] acinaces nomen eſt peregrinum. quod genus γλῶτταν appellat Ariſtot. lib. περὶ ποιητικῆς. Eſt autem gladius Perſicus. Plato lib. 8. de Rep. eo loco, vbi oſtendit, quemadmodum rerum publ. ſtatus, hominesq́; qui in eis verſantur, cõmutentur, Perſarum Regis gladiũ acinacen oſtẽdit appellari his verbis. τὸ φιλοχρήματον, μέγαν βασιλέα ποιεῖν ἐν ἑαυτῷ, τιάρας τε

καὶ

καὶ ϛρεπτοὺς, καὶ ἀκινάκας παραζωνιδίτα. Medum autem appellat, quia Medorum imperium ad Perſas tranſlatum fuit, Mediqúe, & Perſæ vni Cyro paruerunt. ſic ſup. Ode II. *Medos pro Perſis poſuit*, vt annotauimus. & Catull. de coma Berenices. *Cum Medi irrumpere nouum mare.* Atque hæc à M. Ant. Mureto fuerant iam pluribus verbis explicata.

Immane quantum diſcrepat.] ſummopere diſcrepat. Eſt autem hoc genus loquendi Græcorum proprium. ſic enim loquuntur illi *θαυμαστὸν ὅσον.* mirabile quantū, id eſt, mirificè, & mirum in modū. *ἀμήχανον ὅσον, ἀμύθητον ὅσον.* Ariſ. *πολιτ. β. ἔτι δὲ καὶ πρὸς ἡδονὴν ἀμύθητον ὅσον διαφέρει νομίζειν ἴδιόν τι*, id eſt, præterea dici non poteſt, quantùm referat ad voluptatem, exiſtimare aliquid ſuum eſſe & proprium. Demoſth. *περὶ παραπρεσβ. ὡς θαυμάσια ἡλίκα πεισόμενοι διὰ τούτους ἀγαθά.* Plato polit. *α. ἱδρῶτος θαυμαστοῦ ὅσου.* Idem *θ. ἐκολῶ τι τοσοῦτον ἡδονᾶ νικᾷ ὁ ἀγαθός τε, καὶ δίκαιος τὸν κακόν τε καὶ ἄδικον, ἀμηχάνῳ δὴ ὅσῳ νικήσει, εὐσχημοσύνῃ τε βίου, καὶ κάλλει, καὶ ἀρετῇ*, Idem in Alcibiade. *θαυμαστὴν ὅσην περί σε προθυμίαν ἔχει.* Tale illud Ariſtoph. in Ranis *εὐθὺς γὰρ ἡμάρτηκεν οὐράνιον ὅσον.* Atque ad eundem modum M. Tullius loquitur lib. de finib. 4. *ſed differre inter honeſtum, & turpe, nimium quantum, neſcio quid immenſum.* idem orat. perf. *huic generi orationis aſpergentur etiam ſales, qui in dicendo mirum quantum valent*, id eſt, *θαυμαστὸν ὅσον*. non diſſimile exemplum eſt, quod è ſecundo hiſtoriarum Salluſtij libro producit Nonius Marcellus. *immane quantum animi exarſere*: nam immanis ponitur interdum pro magno, vt docet Feſtus. ſic & Cornel. Tacitus lib. 19. Et Flauianus exercitus immane quantum animo, exitium Valentis, vt finem belli, accepit.

Lenite clamorem ſodales] ſic Od. VIII. lib. 3. *procul omnis eſto Clamor & ira.* notum eſt illud Pindari *ἀσυχία φιλεῖ τὸ συμπόσιον*, id eſt, ſilentium conuiuio carum eſt. hortatur autem ſiue Horatius, ſiue quis alius ſodales ſuos, vt vociferari & contendere inter ſe deſinant, ſeſeque in lectis eo corporis ſitu contineant, quo eſſe & bibere, non autem pugnare poſsint.

& cubito remanete preſſo.] hoc corporis habitu ac ſitu cœnabant Græci ferè omnes, & Romani illi veteres, accumbentes ſcilicet, & cubito innitentes, non ſedentes: cuius rei complura in ruinis & parietinis Italiæ, veſtigia ac monimenta vidi. ad hunc locum pertinet ille, qui eſt Satyr. IIII. lib. 2. *Nec ſatis eſt cara piſces auertere menſa Ignarum, quibus eſt ius aptius, & quibus aſſis Languidus in cubitum ſeſe conuiua reponat.* quos verſus ſuo loco explicabimus: hoc tantùm dicemus in præſentia, ex his duobus locis perſpicuum eſſe ita compoſito corpore cœnaſſe veteres, vt modicè inflexa, & incuruata ſuperiore corporis parte, reliqua iacêrent: quod eſt accubare. Nam ridiculum eſt, quod ſcribit Acron, deorum eſſe accumbere, virorum diſcumbere, ferarum recumbere, cum ita loquatur M. Tullius oration. de ſupplicijs: *ut muliebria quotidie conuiuia eſſent, uir accumberet nemo, præter ipſum & prætextatum filium*, Idem epiſt. ad Pap. Pætum, libro nono. *Accubueram hora nona cum ad te harum exemplum in codicillis exaraui.* & pro Deiot. *huc te è balneo, prius quàm accumberes, ducere volebat.* & in Catil. 2. ad Quirit. *qui mihi accubantes in conuiuijs complexi mulieres impudicas, uino languidi, conferti cibo,* &c. & Terent. Eunucho. *At dum accubabam, quam uidebar mihi eſſe pulchrè ſobrius?* Itaque hoc tantum intereſſe puto inter illa duo priora, accumbere, & diſcumbere, quòd diſcumbere ſemper de pluribus dicitur: vt M. Tull. ad Att. lib. V. epiſtola prima. *diſcubuimus omnes præter illam*: accumbere autem, & de vno, & de pluribus ſiue hominibus, ſiue Diis. Qui autem recubare putat ad feras duntaxat pertinere, legat primum verſum Virgil. in Tityro: & illum locum M. Tull. pro Deiot. *cum in lectulo recubuiſſes* & de orat. *cum ceteris in campo ſe exercentibus.*

centibus, in herba ipſe recubuiſſet, & de diuinat. 2. *deinde cum ſe collegiſſet, idque viſum pro nihilo habendum eſſe duxiſſet, recubuiſſe*. Nam ex illis locis intelligere licet, recubare, ſeu recumbere, non eſſe ferarum proprium. Eſt autem recumbere toto corpore iacere, ita ſcilicet compoſito, vt facilius ſomnum capere poſſis. interdum tamen pro accumbendi verbo vſurpatur. vt epiſtol. ad Torquat. lib. 1. *Si, potes Archaicis conuiua recumbere lectis*. Herôas porrò, & primos illos homines ſediſſe inter cœnandum, non accubuiſſe, ex Homero perſpici poteſt vno aut altero exemplo contenti erimus. *Ἰλιάδ. λ. αὐτὰρ ἔπειτα Ἐς κλισίην ἐλθόντες ἐπὶ κλισμοῖσι κάθιζον*, &c. & *ὀδυσσ. υ. Δαιτύμονες δ' ἀνὰ δώματ' ἀοιδοῦ ἥμενοι ἑξείης*. quod item ſcribit Athen. lib. 7. his verbis, *ὑπολαμβάνοντες οὖν τοὺς θεοὺς πλησίον αὐτῶν εἶναι, τὰς ἑορτὰς κοσμίως, καὶ σωφρόνως διῆγον. ὅθεν οὔτε κατακλίνεσθαι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔθος ἦν, ἀλλὰ δαίνυνθ' ἑζόμενοι*, id eſt, moderatè, & temperanter dies feſtos agitabant antiqui. Itaque neque ſolebant accumbere, ſed epulabantur ſedentes. Iterum Hom. *ὀδυσσ. η. Δαίνυνται τε παρ' ἄμμι καθήμενοι ἔνθα περ ἡμεῖς*. Idem alibi. *Ἑξείης δ' ἕζοντο κατὰ κλισμούς τε, θρόνους τε*. Catullus etiam Deos ſedentes, non accumbentes facit in carmine de Pelei & Thet. nuptijs. *Qui poſtquam niueis flexerunt ſedibus artus*, &c. Et Apollon. argon. lib. ſec. *Αὐτὰρ ἐπεὶ μέγα δόρπον ἐνὶ μεγάροισιν ἔθεντο, Δαίνυνθ' ἑζόμενοι*. De triclinijs verò, in quibus diſcũbere ſolebant, dicemus ad illum locum Satyr. IIII. lib. 1. *Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos*.

Vultis ſeueri] inuitatus ab combibendum, id ſe alia conditione facturum negat, quàm ſi frater Megillæ vnus è conuiuis amicæ ſuæ nomen edat, & pronunciet, ſiue ſibi in aurem dicat.

ſeueri Falerni] auſteri. forte appellat Saty. IIII. lib. 2. *Aufidius forti miſcebat mella Falerno, Mendoſè*. Athen. lib. 1. ſcribit vinum Falernum aliud auſterum eſſe, aliud dulce: dulce autem fieri, cum ſub vindemiæ tẽpus Noti flauerint, &c. verba Athen. ſunt hæc, *εἴδη δύο τοῦ φαλέρνου, ὁ αὐστηρὸς, καὶ ὁ γλυκάζων. οὗτος δὲ τοιοῦτος γίνεται, ὅταν ὑπὸ τὴν τρυγητὸν νότοι πνεύσωσι*.

Opuntiæ] à nomine Opous fit Opuntius. Eſt autem Opous vrbs Locridis.

quo beatus Vulnere, qua pereat] Id eſt, cuius puellæ amore ſaucius ſit. ſed quomodo quiſquam vno tempore, & beatus, & ſaucius eſſe, atque adeò perire poteſt? amor eſt varium quiddam & multiplex. noti ſunt *δυσέρωτες*. notum illud *γλυκύπικρον*. notum illud Terent. Eun. *in amore hæc omnia inſunt uitia, iniuriæ, ſuſpiciones*, &c. Poſtremò notum illud Anacreontis, *χαλεπὸν τὸ μὴ φιλῆσαι, Χαλεπὸν δὲ καὶ φιλῆσαι. χαλεπώτερον δὲ πάντων Ἀποτυγχάνειν φιλοῦντα*. quibus conſentaneũ eſt hoc Tibull. li. 2. *Ah miſeri, quos hic grauiter Deus urget at ille Felix, cui placidus leniter afflat amor*. in ſumma, amans eo, quòd potiatur, beatus dici poteſt: quòd ſeruiat autem, & quòd ſemper ſolicitus ſit, perit, & miſer eſt.

ſagitta] noti ſunt cupidinis arcus, notæ ſagittæ. nihil tritius eſt apud poetas tùm Græcos, tùm Latinos. Vnus Propertius nobis erit nunc inſtar omnium lib. 2. *Et meritò hamatis manus eſt armata ſagittis Et pharetra ex humero Cnoſſia vtraque iacet*. Lege & Philoſtratum in imaginib. & infrà Ode VIII. lib. 2. *Semper ardentes acuens ſagittas Cote cruenta*. Xenophon autem *ἀπομνη. α.* ait iccircò Cupidines ſagittarios fingi quòd formoſi & formoſæ etiã è longinquo loco vulnerant. verba illius hæc ſunt. *ἴσως δὲ καὶ οἱ ἔρωτες τοξόται διὰ τοῦτο καλοῦνται, ὅτι καὶ πόῤῥωθεν οἱ καλοὶ τιτρώσκουσι*.

Ceſſat voluntas? non alia bibam, &c.] id eſt, negas te mihi eius puellæ, quam amas, nomen editurum, aut in aurem dicturum? at nihil aliud mereri velim,

velim, vt bibam: nulla alia mercede, nullôue alio pretio adducar ad bibendum. *uoluptas* habent cod. Iann. Vrſin. Vatic. Torn. non, *uoluntas*. quam ſcripturam non ſum ſecutus tamen.

Quæ te cunque domat Venus] blanditur ei nunc, ut nomen amicę ab eo eliciat, atque exprimat. hoc modo. quancunque puellam amas, quocunque amorem tuum contuliſti, eam tibi amicam quæſiſti, & comparaſti, cuius te neque pœnitere debeat. amas aliquam honeſto loco natam, & forma puellam. amorem tuum honeſto aliquo, & gloriatione potius, quam pudore digno loco collocaſti. Quæ te cunque, pro, Quęcunque te.

ingenuoque ſemper Amore peccas] non aliquam ignobilem, & generis ſeruilis, ſed liberam, & ingenuam amas.

quicquid habes, age, Depone] quæcunque ea ſit, age, committe mihi taciturο: dic mihi in aurem non uulgaturo.

tutis auribus] non perfluentibus, neque rimoſis: ſed vndique ſeptis & clauſis ad continendam rem arcanam creditam.

ah miſer] audito tandem puellæ illius nomine immitis fortaſſe, & illiberalis, & ſæuo ingenio præditæ, ita exclamat.

Quanta laboras in Charybdi] quam ſęuam, difficilem, improbam, rapacem, auaram puellam nactus es? Proculdubiò tibi res eſt eum illiberali, & immiti puella, quæ te ſit excruciatura: qua nunquam ſis potiturus.

Charybdin] Charybdin aquarum dicunt eſſe voraginem inter Adriaticum & Tyrrhenum mare, quæ vim quandam abſorbendi habeat, Scyllę maximè geminam: idque ex Homero ipſo colligere licet. euius hi ſunt verſus. *ὀδυσσ. μ. τῷ δ' ἐν ἐρινεός ἐστι μέγας φύλλοισι τεθαλώς. τῷ δ' ὑπὸ δῖα χάρυβδις ἀναῤῥοιβδεῖ μέλαν ὕδωρ. Τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναροιβδεῖ Δεινόν, μὴ σύγε κεῖθι τύχοις ὅτε ῥοιβδήσειεν.* eodem libro. *Ἔνθεν μὲν γὰρ Σκύλλ', ἑτέρωθι δὲ δῖα χάρυβδις Δεινὸν ἀνεῤῥοίβδησε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ.* Idem uidetur ſenſiſſe Virgil. Aeneid. III. *Dextrum Scylla latus, leuum implicata Charybdis Obſidet, atque imo basaubri ter gurgite uaſtos Sorbet in abruptum fluctus, rurſusque ſub auras Erigit alternos, & ſidera uerberat unda.* M. Tull. orat. de aruſp. reſponſis. *quam denique tam immanem Charybdin poetæ fingendo exprimere potuerunt, quæ tantos exhaurire gurgites poſſet, quantas iſte Byzantiorum, Brogitarorumque prædas exorbuit?* Idem de orat. III. *Charybdin bonorum, uoraginem potius dixerim. facilius enim ad ea, quæ uiſa, quam ad illa, quæ audita ſunt, mentis oculi feruntur.* Idem Phil. II. *Quæ Charybdis tã uorax: Charybdin dico? quæ ſi fuit, fuit animal unũ. Oceanus medius fidius uix uidetur tot res, tam diſſipatas, tam diſtantibus in locis poſitas, tam cito abſorbere potuiſſe.* Tibull. ad Meſſ. lib. 4. *Nec uiolenta ſuo conſumſit more Charybdis, Vel ſi ſublimis fluctu cōſurgeret imò, Vel ſi interrupto, nudaret gurgite pontum.* non diſsimulabo me in tribus exemplaribus antiquis ſcriptum reperiſſe *Quanta laborabas Charybdi.* quam ſcripturam tamen non ſum ſecutus. ſic enim loquitur Oda XVII. ſup. *& fide Teia Dices laborantes in uno Penelopen, uitreamque Circen.*

Quæ ſaga] quæ te ſaga cantionibus, & carminibus amore poterit liberare? *Sagire* (inquit M. Tull. de diuinat. lib. I.) *ſentire acutè eſt. ex quo ſagæ anus, quia multa ſcire uolunt.*

Theſſalis.] Theſſali cantionibus & venenis, id eſt, medicamentis, & poculis quibuſdam partim bonam mentem hominibus adimebant, partim contrarijs reſtituebant. Plaut. Amphit. *Ego pol illum ulciſcar hodie Theſſalum ueneficum, Qui peruerſè adeò perturbat familiæ mentem meæ.* Tib. lib. 2. ele. IIII. *Quicquid habet Circe, quicquid Medea ueneni: Quicquid, & herbarum Theſſala terra gerit.* gradatio eſt, ſaga, magus, Deus.

Vix

Vix illigatum te triformi.] puellam illam cum Carybdi paulo antè comparauit: nunc cum Chimæra: quam triformem fuiſſe ex vulgatiſſimo Homeri verſu notum eſt, Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων· μέσση δὲ χίμαιρα. atque idẽ verſus apud Heſiodum quoque reperitur in Theog. vt neceſſe ſit vel Heſiodum ab Homero mutuatum eſſe, vel vtrunque ab aliquo ſuperioris ætatis poeta, ſi quis Homero antiquior poeta fuit. Iã Chimæra ex Tiphône & Echidna nata eſt. ſoror eius fuit Hydra, fratres Orthus & Cerberus, vt ſcribit Heſiod. in Theog. Chimæram interfecit Bellerophon equo Pegaſo vectus. qua de re ſic Heſiod. τὴν μὲν Πήγασος εἷλε καὶ ἐσθλὸς Βελλεροφόντης.

Pegaſus.] equum Pegaſum Meduſæ filium nominat Pindarus, quia ex Gorgonis capite, quod ei abſcidit Perſeus, exilierit, vt ſcribit Heſiod. in Theog. τῆς ὅτε δὴ Περσεὺς κεφαλὴν ἀποδειροτόμησεν, Ἐξέθορεν χρυσάωρ τε μέγας. καὶ πήγασος ἵππος. Quantas autem, & quàm multas ad res fortiter & præclarè gerendas hic equus Bellerophonti fuerit vtilis atque opportunus, & quemadmodum eidem Bellerophonti Pallas in ſomnis frenum dederit, quo equum anteà ferum, indomitum, indocilem regeret, ac moderaretur, & quemadmodum eius opportunitate fretus Amazonas, Chimæramque flammas ex ore euomentem, & Solymos deuicerit, copioſè narrat Pindar. Olymp. ᾠδ. ιγ, σὺν δ' ἐκείνῳ (Pegaſo) καί ποτ' Ἀμαζονίδων αἰθέρος ψυχρᾶς ἀπὸ κόλπων ἐρήμου τοξόταν βάλλων γυναικεῖον στρατὸν, καὶ χείμαιραν πῦρ πνέοισαν, καὶ σολύμους ἔπεφνε, &c. Homerus aũt hanc de Pegaſo & Bellerophonte fabulam omniũ pleniſſimè narrat, ἰλιάδ. ς. Aratus quoque de Pegaſo ſcribit nonnulla. ex eis petat, qui volet.

Expediet] illigatum, et impeditum expediet, id eſt, ſoluet. Chimæræ quidẽ habent libri vulgati, et nonnulli ſcripti: Chimæra autem Donati, Faerni, Vrſini, vnus Vatic Torneſ. vt *triformi Chimæra* cohęreat cum verbo expediet.

Ode 28.

Inducitur Archytas nautæ cuidam reſpondens, omnibus eſſe moriendum, oransq;, ne ſe inſepultum iacere patiatur: ſed corpori ſuo terram, aut arenam iniiciat.

TE maris, & terræ, numeroque carentis arenæ
Menſorem cohibent Archyta
Pulueris exigui prope littus parua Matinum
Munera: nec quicquam tibi prodeſt
Aerias tentaſſe domos, animoque rotundum
Percurriſſe polum morituro:
Occidit & Pelopis genitor conuiua deorum:
Tithonusque remotus in auras.
Et Iouis arcanis Minos admiſſus: habentque
Tartara Panthoiden iterum Orco
Demiſſum: quamuis clypeo Troiana refixo
Tempora teſtatus, nihil vltra
Neruos, atque cutem morti conceſſerat atræ,
Iudice te, non ſordidus auctor

Naturæ,uerique:ſed omneis vna manet nox:
Et calcanda ſemel via lethi.
Dant alios Furiæ toruo ſpectacula Marti.
Exitio eſt auidis mare nautis.
Miſta ſenum,ac iuuenum denſantur funera. nullum
Sæua caput Proſerpina fugit.
Me quoque deuexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit vndis.
At tu nauta vagæ,ne parce malignus,arenæ
Oſſibus,& capiti inhumato
Particulam dare.ſic,quodcunque minabitur Eurus
Fluctibus Heſperijs,Venuſinæ
Plectantur ſiluæ te ſoſpite:multaque merces,
Vnde poteſt,tibi defluat æquo
Ab Ioue,Neptunoque ſacri cuſtode Tarenti.
Negligis immeritis nocituram
Poſtmodo te natis fraudem committere forſit.
Debita iura,viceſque ſuperbæ
Te maneant ipſum.precibus non linquar inultis:
Teque piacula nulla reſoluent.
Quanquam feſtinas:non eſt mora longa:licebit
Iniecto ter puluere curras.

COMMENTARII.

Te maris & terræ] Archytas Tarẽtinus ita fuit philoſophus, & geometra, vt à reip.adminiſtratione tamen non abſtinuerit, quemadmodum declarat pulcherrima illa Platonis ad eum epiſtola.

cohibent] continẽt & coercent te,qui viuus maria & terras dimenſus es,cælumque adeò ipſum mente & animo percurriſti.

pulueris exigui parua munera] paulum pulueris:non tantùm terræ,quantum ſatis ſit ad totum corpus tuum contegendum.

prope littus Matinum] in Apulia.Od.11.lib.4.*ego apis Matinæ More,modoque,*&c.*Carmina fingo.*

nec quicquam tibi prodeſt, &c.] nec quicquam tibi adiumenti attulit ad mortem effugiendam,quòd in rerum cæleſtium cognitionem plurimùm ſtudij, operæque contuliſti,cælique magnitudinem mente peragraſti,cum eſſes omnino moriturus. Phauorinus apud Aulum Gell. lib.x. hæc de Archyta, *Ἀρχύτας Ταραντῖνος φιλόσοφος ἅμα καὶ μηχανικὸς ὢν ἐποίησε περιστερὰν ξυλίνην πετομένην, ἥτις εἴποτε καθίσειεν, οὐκ ἔτι ἀνίστατο, μέχρι γὰρ τούτου* cetera deſunt apud Aulum Gell.

Occidit et Pelopis] reſponſio eſt Archytæ. Pelopis genitor eſt Tantalus. de quo plura lib. 1.Saty.1.Quid mirum eſt(inquit Archytas) me mathematicũ, & philoſophum mortuum eſſe? mortuus eſt & Tantalus conuiua Deorum,& Tithonus

thonus Auroræ coniux ex hominum numero ſublatus eſt, alijque præſtantiſſimi viri mortem obierunt. Plutarchus ἐν τῷ παραμυθητ. πρὸς Ἀπολλών. ſcribit Antimachum poetam mortua ſibi vxore Lyda, quam vehementer amabat, ſcripſiſſe elegiam quandam ad conſolandum & leniendum mærorem ſuum, in qua calamitates Heroicas colligebat, *malis alienis* ſuum caſum, ac dolorem lenare ac minuere ſtudés. Eſt autem vnum hoc quoq; ex *ijs*, quæ in conſolationibus adhibere & vſurpare ſolemus, ſi quem magnum & præſtãtem virum, cui ſimilis calamitas, atque ei, quem conſolari volumus, acciderit, proferre poſſimus. Eo argumento vſus eſt Seruius Sulpicius ad conſolandum M. Tullium Cicer. de obitu filiæ. Primùm enim oſtendit vrbes antiquiſſimas, & florentiſs. funditus eſſe deletas, deinde viros clariſſimos interijſſe. ſic Seruius. *Quæ res mihi non mediocrem conſolationem attulit, nolo tibi commemorare, ſi forte eadem res tibi minuere dolorem poſſit. Ex Aſia rediens cum ab Aegina Megaram verſus nauigarem, cœpi regiones circumcircà proſpicere. poſt me erat Aegina, ante Megara, dextra Piræeus, ſiniſtra Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentiſſima fuerunt, nunc proſtrata, & diruta ante oculos iacent. Cœpi egomet mecum ſic cogitare: Hem nos homunculi indignamur, ſi quis noſtrorum interijt, aut occiſus eſt, quorum uita breuior eſſe debet, cum uno loco tot oppidorum cadauera proiecta iaceant?* &c. & M. Tull. ad Torquatum lib. 7. *Poſtremò is uir, uel etiam ij uiri hoc bello occiderunt, ut impudentis uideatur eandem fortunam, ſi res cogat, recuſare.* ſic & Achiles ἰλιάδ. φ. Lycaonem vnum è filijs Priami mortem deprecantem, pretiumque ſalutis & uitæ promittentem, hortatur, vt æquo animo mortem ferat. cæſum eſſe Patroclum illo multo meliorem: ſe quoque eximia corporis ſtatura, & pulchritudine præditum, Aeaci & Thetidis filium, vel mane, uel meridie vel veſperi moriturum. ſic ille: Ἀλλὰ φίλος θάνε καὶ σύ, τίη ὀλοφύρεαι αὔτως; Κάτθανε καὶ Πάτροκλος: ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων. Οὐχ ὁράας οἷος κἀγὼ καλός τε μέγας τε, Πατρὸς δ' εἴμ' ἀγαθοῖο, θεὰ δέ μ' ἐγείνατο μήτηρ. Ἀλλ' ἔπι τοι κὴ μοὶ θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή Ἔσσεται, ἢ ἠώς, ἢ δείλη, ἢ μέσον ἦμαρ, &c. Atque hoc eodem mortis ſolatio nos vti iubet Lucret. lib. 3. oſtendens Aeneam, Xerxem, Scipiones, Homerum, & innumerabiles alios clariſſimos viros de vita deceſſiſſe. *Hoc etiam tibi tute interdum dicere poſſis, Lumina ſis oculis etiam bonus Ancu' reliquit: Qui melior, quam tu multis fuit improbe rebus: Inde alij multi reges rerumq; potentes, Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt.* & apud Virg. lib. x. Aeneid. Iupiter Herculem ob imminentem, & propinquum Pallantis interitum, ingemiſcentem, his verbis ſolatur. *Stat ſua cuique dies: breue, & irreparabile tempus Omnibus eſt uitæ: ſed famam extendere factis, Hoc uirtutis opus. Troiæ ſub mœnibus altis Tot nati cecidere Deum: quin occidit unà Sarpedon mea progenies, etiam ſua Turnum Fata uocant, metasque dati peruenit ad æui.* Poſtremò Horatius duobus locis pro eo, quod eſt, mori, poſuit, ire, aut decidere, quò Aeneas, quò Numa, quò Ancus. & ceteri, Ode VII. lib. 4. *Nos ubi decidimus Quò pius Aeneas, quò Tullus diues, & Ancus.* &c. & epiſt. ad Numicium lib. 1. *cum benè notum Porticus Agrippæ, & uia te conſpexerit Appi: Ire tamen reſtat, Numa quò deuenit, & Ancus.*

Tithonuſque remorus] Ode XVI. lib. 2. *Longa Tithonum minuit ſenectus.*

Et Iouis arcanis Minos] Hom. ὀδ. τ. de Minoe Τοῖσι δ' ἐνὶ Κνωσσὸς μεγάλη πόλις ἔνθα τε Μίνως Ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστύς. & Plato in Minoe cùm multa alia de hoc tradat, qualia ſunt, Minoem fuiſſe à Ioue eruditum atque inſtitutum, & nono quoque anno cum eo verſari & ſermones conferre ſolitum. tùm illos Homeri verſus profert, eorumq; ſentẽtiam explicat.

Panthoiden.] Pythagoram ſignificat, qui, παλιγγενεσίαν illam, & μετεμψύχωσιν, in ſeipſo confirmans dicebat ſe Euphorbum fuiſſe Panthoi filium: de quo Hom. ἰλιάδ. π. Πανθοΐδης Εὔφορβος, ὃς ἡλικίην ἐκέκαστο Ἔγχεΐ θ' ἱππο-

σιλώη τε, πόδεσσί τε καρπαλίμοισι. Nam Pythagoras quidem (vt ſcribit Pauſan. Corinth.) Mneſarchi fuit filius, Euphronis nepos, Hippaſi pronepos.

quamuis clypeo Troiana, &c.] id eſt, quamuis detracto è poſte templi Euphorbi clypeo teſtatus ſe Troianis temporibus Euphorbum fuiſſe, nihil præter corpus interire ſibi perſuaſerat. Diogenes Laertius hos verſus ait ſe in hanc de Pythagora fabulam luſiſſe.

Τὰς φρένας ἣν ἐθέλῃς τὰς Πυθαγόραο νοῆσαι.
Ἀσπίδος Εὐφόρβου βλέψον ἐς ὀμφαλοόν.
Φησὶ γὰρ, οὗτος ἐγὼν ἤμην πρόσθεν βροτός· ὃς δὲ
Οὐκ ἔτ' ἔην, φάσκων· ὅστις ἔην, ὅτ' ἔην;

Interpres autem Sophoclis de Pythagora mihi uidetur quædam ſcripſiſſe digna, quæ huc aſcribantur. *Πυθαγόρας καθείρξας ἑαυτὸν ἐν ὑπογείῳ, λογοποιεῖν ἐκέλευσε τὴν μητέρα, ὡς τεθνηκὼς εἴη, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιφανεὶς, περὶ παλιγγενεσίας, καὶ τῶν καθ' ᾅδου τινὰ ἑτερατεύετο, διηγούμενος πρὸς τοὺς ζῶντας περὶ τῶν οἰκείων, οἷς ἐν ᾅδου συντετυχέναι ἔλεγεν. ἐξ ὧν τοιαύτην ἑαυτῷ δόξαν περιέθηκεν, ὡς πρὸ μὲν τῶν τρωϊκῶν Αἰθαλίδης ἦν ὁ Ἑρμοῦ, εἶτα Εὔφορβος, εἶτα Ἑρμότιμος, εἶτα Πύθιος ὁ Δήλιος, εἶτ' ἐπὶ πᾶσι Πυθαγόρας*, id eſt, Pythagoras cum ſe in loco quodam ſubterraneo concluſiſſet, iuſsit matrem hunc de ſe ſermonem vulgare, ſe mortuum eſſe: Poſteà autem cum ſeſe in conſpectum hominum retuliſſet, quædam de palingeneſia, id eſt, iterata quadam origine, & de iis rebus quæ ſunt apud inferos monſtri ſimilia prædicabat, verba faciens apud eos, qui viuebant de eorum propinquis: quibuſcum ſe apud inferos locutum & congreſſum eſſe dicebat. ex quibus hanc ſibi hominum de ipſo opinionem comparauit fuiſſe ante Troiana tempora Aethalidem Mercurij filium, deinde Euphorbum deinde Hermotimum, deinceps Pythium Delium, poſtremò Pythagoram. ſimilia quædam ſcribit interpres Apollon. in argo. lib. 1. *Πυθαγόρας δὲ ἐν τῷ μεταλλοιοῦσθαι τὰς ψυχὰς, καὶ παρελθοῦσαν εἰς ἕτερα σώματα φησὶν ὅτι γένοιτο ἑρμοῦ υἱὸς, καὶ Σαμίας ἑταίρας, καὶ Πυθαγόρας.*

refixo] id eſt, detracto. vt epiſt. ad Loll. 11. lib. 1. *Sub duce, qui templis Parthorum ſigna refixit.* et Od. xvii. epod. *Refixa cælo deuocare ſidera.*

non ſordidus auctor Naturæ, &c.] id eſt, qui rerum omnium, occultarū naturas, et cauſas ſtudioſiſſimè exquiſierat quiq; in uero inueniendo plurimū ſtudij poſuerat, ex iiſq; rebus magnam ſibi auctoritatem compararat. ſcripſerat autem lib. de natura, ut tradit Laert. & infrà Od. xv. epod. *Nec te Pythagoræ fallant arcana renati.*

ſed omnes vna manet nox.] ut ſententia hæc ueriſſima eſt, ita à ſcriptoribus admodum frequentata. Horat. ſuprà Od. iiii. *Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas, Regumque turreis.* & Od. xiiii. l. 2. *Eheu fugaces Poſthume Poſthume Labuntur anni, nec pietas moram.* etc. quæ ſequuntur. et Ode. iii. eiuſdem. *omnes eodem cogimur: omnium Verſatur urna:* et Od. xviii. eiuſdem. *æqua tellus Pauperi recluditur, Regumque pueris.* et Od. iii. lib. 2. *Diues ne priſco natus ab Inacho, Nil intereſt, an pauper & infima De gente ſub dio moreris Victima nil miſerantis Orci.* et Ode. 1. lib. 3. *æqua lege neceſſitas Sortitur inſignes & imos.* & Hom. *ἰλιάδ. ζ. Μοῖραν δ' οὔτινα φημὶ πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.* & Pind. *ἰσθμ. εἰδ. ἕκτῳ: θνάσκομεν γὰρ ὁμῶς ἅπαντες, Δαίμων δ' ἄϊσος* & Lyſias *ἐν ἐπιταφίῳ τοῖς κορινθίων βοηθοῖς. ὥστε τί δεῖ, ἃ πάλαι προσεδοκῶμεν πείσεσθαι, ὑπὲρ τούτων νῦν ἀχθεσθαι, ἢ λίαν οὕτω βαρέως φέρειν, ἐπὶ ταῖς τῆς φύσεως συμφοραῖς, ἐπισταμένους ὅτι ὁ θάνατος κοινὸς, καὶ τοῖς χειρίστοις, καὶ τοῖς βελτίστοις; οὔτε γὰρ τοὺς πονηροὺς ὑπερορᾷ, οὔτε τοὺς ἀγαθοὺς θαυμάζει ἀλλ' ἴσον ἑαυτὸν παρέχει πᾶσι.* Iterum Horat. Saty. vi. li. 2. *neque ulla eſt*

Aut

Aut magno, aut paruo Lethifuga. & Propert.lib.4. eleg.XVI.*Sed tamen huc omnes, huc primus,& ultimus ordo,Eſt mala,ſed cunctis iſta tenenda uia eſt.*

nox] id eſt,mors,ſic Catull.*Nobis cum ſemel occidit breuis lux, Nox eſt perpetua una dormienda.* Nam ut lux pro uita à ſcriptoribus vſurpatur(M.Tull. pro Roſc. Amer: *propter quos hanc ſuauiſſimam lucem aſpexeris, eos indigniſſimè luce priuare*. & lib.4.accuſ. de ſignis, *cur piratis lucis uſuram tam diuturnam dediſti?*) ita nox, & tenebræ pro morte. iterum Catull.*At uobis male ſit malæ tenebræ Orci, quæ omnia bella deuoratis.*& ſuprà Hor.Ode.IIII.*Iam te premet nox,fabulæque manes.*in tribus lib.antiquis reperi ſcriptum,*ſed omnes una manet mors.*

manet] id eſt, vna omnibus nox imminet, vna mortis neceſsitas omnes expectat,omnes excepturа eſt.

Dant alios Furiæ] ſignificat à Furiis bella conflari, & furioſorum eſſe armis decertare.hoc igitur dicit non obſcurò.alij in acie òccidunt, alij naufragio pereunt.cod. Torneſ.habet *Exitio eſt auidum mare nautis* fortaſſe non malè.ut Od XXIX. lib.3.*Addant auaro diuitias mari*. ego tamen ſequor alteram ſcripturam, & vulgatam.

denſantur] in cod.Torneſ.ſcriptum eſt,denſentur.quo verbo vſus eſt Lucret. non ſemel.

nullum ſæua caput Proſerpina.] Proſerpina mortis & vitæ arbitra eſt. Martial.ad Lucinum quendam:*Non omnes fallis:ſcit te Proſerpina canum: Perſonam capiti detrahet illa tuo.*fugit autem hoc loco,cum priorem ſyllabam habeat productam,temporis præteriti eſt.

rapidus] liber Faerni,rabidus.non probo.

Orionis] Hyricus Neptuni & Alcyonę filius Tanagræ,quæ vrbs eſt Bœotiæ habitabat:hic cum eſſet hoſpitaliſsimus,Deoſque aliquando liberaliter hoſpitio accepiſſet,Iupiter,Neptunus, Mercurius ob eam hoſpitalitatem, gratiam ei referre volentes,iuſſerunt,vt,quod ei commodum eſſet, abs ſe peteret. Ille autē cum liberis careret,neque vxorem ducere vellet tamen,filium petiuit. Tum Dii pellem bouis ſibi ab illo immolati comminxerunt,& ſemine conſperſerunt. quo facto,monuerunt,vt eam pellem in terra conderet, ac defoderet, & decem poſt menſibus effoderet. Interea natus eſt Ourion,ducto nomine ἀπὸ τοῦ οὐρεῖν,id eſt, a meiendo. qui paulùm immutatis litteris,οὐρίων, Orion ſpecioſioris & honeſtioris appellationis gratia poſtea dictus eſt is Dianæ,cum qua venabatur, ſtuprum inferre conatus eſt. qua re dea irritata ſcorpium è terra extulit, à quo Orion in talo ictus interiit. Iupiter autem,cum miſeratus,in aſtra retulit. eò fit, vt oriente Scorpio òccidat Orion. Verùm Homerus ὀδυσσ. ε dicit eum à Diana ſagittis eſſe cōfixum Ἑώς μιν ἐν Ὀρτυγίῃ χρυσόθρονος Ἄρτεμις ἁγνὴ Οἷς ἀγανοῖς βελέεσσιν ἐποιχομένη κατέπεφνε. Lege Aratū de Orione,& Diana. Horatius li.3.Od. IIII.*Tentat Orion Dianæ*,& 13.lib.2.*Nec curat Orion leones, Aut timidos agitare lyncas*.deuexum autem intellige, vel qui ad occaſum vergit, vel qui in decliui cęli parte ſitus eſt. Siue autem oriatur ſiue òccidat,tempeſtates excitat. icircò Virgil:nimboſum vocat.

At tu nauta vagæ.] At tu nauta ne parce malignus particulam arenæ dare oſsibus,& capiti inhumato.

malignus.] malignus eſſes ſi parceres:vel ne te in eo malignum præbe, ut parcas. ſic loquitur Saty.VI.lib. 2. *ſi ueneror ſtultus nihil horum*,id eſt, ſi non ſum ita ſtultus,vt aliquid horum venerer, ſeu precer, & optem. vide annot. ad Od. XIII.lib.3. iā illud *parce dare* huic poëtę vſitatum eſt:exempli cauſa Od.XXVIII. lib.3. *Parcis deripere horreo Ceſſantem*, &c. & Saty.II.lib.2. *Et niſi mutatum parcit diffundere uinum*; id eſt, non vult, ſic Catullus de nuptiis Pelei. *Nil metuunt iurare,*

iurare, nihil promittere parcunt, id eſt, nihil eſt, quod promittere non audeant. & Tit. Liuius, lib. 3. *Proinde parce ſic fidem ac iura ſocietatis iactare.* iterum Horat. Od. VIII. *Parce priuatus nimium cauere.*

Sic] lege, quæ ſuprà diximus de hac particula, Od. III.

quodcunque minab.] verbum minandi iunxit caſui accuſandi, vt epiſt. ad Celſum. *dic pulchra & multa minantem, Viuere nec rectè, nec ſuauiter.* & Od. IX. epod. *Minatus urbi uincla.* ſic ſæpe M. Tull. vt Tuſcul. I. *Theodoro cum Lyſimachus Rex cruciatum minaretur, iſtis quæſo* (inquit) *iſta horribilia minitare purpuratis tuis.*

Venuſinæ Plectantur ſiluæ] in Venuſinas ſiluas ſæuiat: ſiluæ Venuſinæ luant, &c. ſic loquitur epiſt. II. lib. I. *Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui.*

te ſoſpite.] te ſaluo.

æquo ab Ioue.] æquo, id eſt, tibi placato, ſeu fauente, ſeu non irato. ſic epi. ad Auguſt. lib. I. & *mecum facit, & Ioue iudicat æquo.*

Negligis immer. noc. Poſt m. &c.] hunc locũ in omnibus libris corruptum nõ leui coniectura ductus emendaui. Nam cum in vno codice Vaticano, & in Iannoct. forſan pro, fors &, reperiſſem: facile mihi perſuaſi, illud forſan, principio fuiſſe aſcriptum ad explicãdam vocẽ obſcuriorem forſit, quo & alibi vtitur Horat. in eius locum fuiſſe ſubſtitutum fors &. ſententia autem huius loci ſic reſtituti non eſt obſcura. forſit, id eſt, forſan non dubitas, aut nõ vereris religioni culpam admittere, quæ ſit etiam tuis liberis immerẽtibus nocitura: ſi ita eſt, debita iura, id eſt, Iuſtitia, quę aliqua ex parte in reciproca perpeſsione cõſiſtit, & viciſsitudo mali, te maneant, id eſt, tibi impendeant & inſtent, te excipiant, pœnas denique abs te repetant: vel ſic, Hoc idem malum, nempe inſepultum eſſe, tibi eueniat.

poſt modò] paulo poſt.

te natis] ex te natis.

fraudem] culpam, noxam.

Debita iura, vic. ſup.] nunc his quæ ſequuntur, ei malè precatur, ſi ſe inſepultum relinquat.

vicesque ſuperbæ.] pœnę graues & acerbæ, ἀμοιβαὶ, τὸ ἀντιπεπονθός.

te maneant ipſum] tibi ſint paratæ, te expectent. M. Tull. cum dandi caſu coniunxit Philipp. II. *cuius quidem tibi fatum, ſicut C. Curioni, manet:* ſic enim ſcriptum eſt in antiq. codice. & Catullus. *Sceleſta, tene? quæ tibi manet uita?* cum accuſ. Plaut. Moſtel. *Meum bonum me, te tuum maneat malum.* & Hor. Od. XIII. epod. *Te manet Aſſaraci tellus*, id eſt, tibi parata, & reſeruata eſt, et expectat. & Od. XVI. epod. *Nos manet Oceanus circumuagus.* & Od. XVII. *Si tardiora fata te uotis manent?* & epiſtol. ad Torquat. lib. I. *Supremo te ſole domi Torquate manebo.* & epiſtol. ad librum ſuum lib. I. *Hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem Occupet extremis in uicis balba ſenectus.* id eſt, hoc tibi impendet, hoc tibi euenturum eſt. & hac Ode paulo ante, *ſed omnes una manet nox.* & Od. XVIII. lib. 2. *Nulla certior tamen rapacis Orci fine destinata Aula diuitem manet Herum.* Terent. Phor. *Simul autem non manebat ætas uirginis Meam negligentiam.* & ita loquuntur Græci. vt Pindarus ἰσθμ. εἰδ. ε. τὸ γὰρ παρ δίκαν γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά. conuerſa rõne dixit Horat. Od. XI. l. 3. *Quæ manent culpas etiam ſub Orco.* id eſt, quæ etiã apud inferos, vbi pœnas ſuarum culparũ ſufferunt, nondũ tñ culpis liberantur. vel ita luunt pœnas, vt culpę inexpiabiles maneant.

precibus non linquar] preces appellat, execrationes, ἀρὰς. vt Od. V. epod. vel ſimpliciter accipito. ſignificat autem Deos ſuis precibus adductos pœnas inhumanitatis ab hoc nauta repetituros, proinde ac ſi diceret, euentura precatus ſum.

teque

teq; piacula nulla reſoluent.] nullæ uictimæ, nulla ſacrificia, nullæ denique placationes te culpa exoluent, nec liberabunt.

Quanquam feſtinas] iterum ſtudet ei blandiendo perſuadere, ut humo iniecta corpus ſuum contegat.

iniecto ter puluere curras] tradit M. Tull. lib. 2. de legibus, humatos propriè dictos eſſe eos, quos humus iniecta contegeret, eumq; morem à iure pontificali confirmari, quòd priuſquàm in os iniecta gleba ſit, locus ille, ubi crematum corpus eſt, nihil habeat religionis. Et Varro lib. 4. de lingua Latina ſcribit, quo ad quis inhumatus ſit, qui Romæ combuſtus non eſt, aut cuius in ſepulchrum iniecta gleba non eſt, eius familiam funeſtam manere. Horribile autem & formidoloſum fuiſſe ueteribus illis iacêre inhumatos, cum alij ſcriptores, tùm maxime poëtæ declarant. Hector quidem apud Hom. ἰλ. χ. iamiam moriturus in magni beneficii loco ab Achille petit, ne ſe canibus dilacerandum relinquat: ſed patri Priamo potius, matriq; Hecubæ ſepeliendum, atque humandum reddat. Apud eundem Patroclus Achilli in ſomnis obiectus eum orat, ut ſe quàm primùm ſepultura afficiat, ne ab introitu, & oſtio inferorum excludatur. umbras enim & manes ſibi obſtare, quominus fluuium traiicere poſsit, ideoq; ſe uagari, & errare per uaſtas Orci ſolitudines. uerba Patrocli ſunt hæc ἰλ. ψ. Θάπτε με ὅττι τάχιστα. πύλας Αἴδαο περήσαι Τῆλέ με εἴργουσιν ψυχαὶ εἴδωλα καμόντων, Οὐδέ με πως μίσγεσθαι ὑπὲρ ποταμοῖο ἐῶσιν, Ἀλλ' αὔτως ἀλάλημαι ἀν' εὐρυπυλὲς Αἴδος δῶ. Ariadna quoque apud Catullum queritur ſe pro tot in Theſea officiis, ac beneficiis, dilacerandam feris relictum iri, neq; iniecta terra tumulatum iri. ſic illa: *Pro quo dilaceranda feris dabor, alitibusq; Præda, nec iniecta tumulabor mortua terra.* & apud Virg. Palinurus Aeneam orat, ut aut ſibi terram iniiciat, aut corpus ſuum ſecum tollat per undas: *Sedibus ut ſaltem placidis in morte quieſcam* (inquit ille.) Denique totum Antigonæ Sophoclis argumentum in eo uertitur, quòd Creon Polynicen uetuit ſepeliri: ſoror Antigona cum clàm humo contexit: quo in facto deprehenſa, ſuoq; ipſius indicio prodita, uiua in terram defoſſa eſt. & ὀδυσσ. γ. Telemacho de Agamemnonis nece quærenti cùm alia multa, tùm hoc reſpondet Neſtor, ſi Menelaus Troia reuerſus Aegiſtum Agamemnonis percuſſorem domi uiuum offendiſſet, neminem illi fuiſſe mortuo terram iniecturum: ſed cum canes & uolucres fuiſſe diſcerpturos, ac dilaceraturos, neque ullam è Græciæ mulieribus mortem eius fuiſſe defleturam. ſic Hom. Εἰ ζώοντ' Αἴγισθον ἐνὶ μεγάροισιν ἔτετμεν Ἀτρείδης Τροίηθεν ἰὼν ξανθὸς Μενέλαος. Τῷ κέ οἱ οὐδὲ θανόντι χυτὴν ἐπὶ γαῖαν ἔχευαν. Ἀλλ' ἄρα τοί γε κύνες τε καὶ οἰωνοὶ κατέδαψαν Κείμενον ἐν πεδίῳ ἑκὰς Ἄργεος, οὐδέ τις αὐτὸν, qua de re plura dicemus ad Od. v. epod.

ter] hic numerus non ſolùm perfectionem quandam ſignificat, ſed etiam μυστηριώδης τίς ἐστι, ut diximus ſuprà ad Oden prim.

Curras] nauiges. ex quo curſum etiam in nauigatione uſurpant Latini per translationem. M. Tull. offic. III. *ſi idem ſciat complures merca ores ab Alexandria ſoluiſſe, nauesq; in curſu frumento onuſtas petentes Rhodum uiderit.* Idem de nat. deorum lib. 3. *Dioniſius, cum fanum Proſerpinæ Locris expilaſſet, nauigabat Syracuſas: isq; cum ſecundiſsimè curſum teneret, Videtis ne (inquit) amici, quàm bona a Diis immortalibus nauigatio ſacrilegis detur?* Idem ad Brutum epiſt. cuius initium eſt, *Meſſalam habes. Itaque in medio Achaico curſu, cum Eteſiarum diebus Auſter me in Italiam, quaſi diſſuaſor mei conſilii retuliſſet, te uidi Veliæ.* Hor. Od. XXXIIII. huius libri. *nunc retrorſum Vela dare, atque iterare curſus Cogor relictos.* Catull. de nupt. Pel. & Thet. *Illa rudem curſu prima imbuit Amphitriten.* & crebrò Virg.

AD ICCIVM. Ode 29.

Mirum quiddam, & monſtri ſimile dicit eſſe, eum à philoſophiæ ſtudio ad militiam tranſiſſe.

ICCI beatis nunc Arabum inuides
Gazis: & acrem militiam paras
Non ante deuictis Sabeæ
Regibus, horribiliq; Medo
Nectis catenas. quæ tibi uirginum
Sponſo necato barbara ſeruiet?
Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum ſtatuetur unctis,
Doctus ſagittas tendere Sericas
Arcu paterno? quis neget arduis
Pronos relabi poſſe riuos
Montibus, & Tiberim reuerti:
Cum tu coëmtos vndique nobileis
Libros Panæti, Socraticam & domum
Mutare loricis Iberis,
Pollicitus meliora, tendis?

COMMENTARII.

beatis] opulentis.

nunc Arabum inuides] Arabia εὐδαίμων, cinnami, thurisq; feraciſsima. infrà Ode xxxiiii. lib. 3. *Intactis opulentior Theſauris Arabum*, &c. & epiſt. ii. ad Mæcen. lib. i. *nec Ocia diuitijs Arabum liberrima muto.*

Gazis] Γάζα (inquit Heſych.) πόλις: παρὰ δὲ Πέρσαις βασίλειον, ἢ οἱ ἐκ τῶν πολλῶν φερόμενοι φόροι, ἢ τὰ τίμια. M. Tull. *qui ab auro, Gazaq; regia manus abſtinuiſſet.* & offic. ii. *omni Macedonum Gaza, quæ fuit maxima, potitus eſt Paullus.* Horat. infrà Od. xvi. lib. 2. *Non enim Gazæ, neque conſularis Summouet lictor miſeros tumultus Mentis.* Pompon. Mela. *Ceterum in Palaſtina eſt ingens & munita admodum Gaza (ſic Perſæ ærarium uocant) & inde nomen eſt, quod cum Cambyſes armis Aegyptum peteret, huc belli opes, & pecuniam intulerat.*

horribilique Medo] Medis & Perſis, quibuſcum bellum gerebat populus Rom.

Nectis catenas] ſeruitutem meditaris, & comparas. nam bello capti, eorum qui uicerunt, ſerui fiunt, iure gentium.

Capillis vnctis] unguento delibutis.

ex aula] uel puer aliquis, qui regi ſeruierit, uel puer nobili genere natus à te bello captus. T. Liuius lib. 45. annal. *Pueri Regij apud Macedonas uocabantur principum liberi ad miniſterium Regis electi.*

Ad cyathum ſtatuetur] pocula tibi miniſtrabit in conuiuio.

ſagittas tendere,&c.] Od. x. lib. 2. *arcum tendere* dixit magis propriè. Verum tamen etiam Virg. ita locutus eſt lib. 9. Aen. *& ſpicula tendere cornu.*

quis neget arduis] quis neget fluuios ſurſum relabi & refluere poſſe, cùm tu libros Platonis, Panætii, Xenoph. Ariſtot. quos tu legendi cauſa coemeras, armis commutes: Philoſophiæq; ſtudio relicto, te ad rem militarem conferas? Sunt autem hæc ex Euripidis Medea ſumta, ubi ſic chorus: *ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί· καὶ δίκη, καὶ πάντα πάλιν στρέφεται.* & prouerbii ſpeciem quandam obtinent. utitur M. Tull. ad Atticum lib. 15. *de Lenio rem lando: ſi uerò etiam Carſulenus, ἄνω ποταμῶν.* Vſurpauit & Demoſth. in orat. *περὶ παραπρεσβείας, ἀλλὰ δῆτα ἄνω ποταμῶν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ πάντες, ὅσοι οἱ περὶ πορνείας, ἐρρύησαν λόγοι.* id eſt, ſed planè ſcilicet fluuiorum inſtar ſurſum relabentium illo die omnia, quæ de impudicitia facta ſunt, uerba fluxerunt. non diſsimile eſt illud eiuſdem Eurip. *ἱκετίδ. ἄνω γὰρ ῥέοι τὰ πράγματ᾽ ἂν ἔτως, εἰ πειταξόμεσθα δή,* id eſt, ſurſum enim fluere res uidebuntur, ſi nobis alterius imperio parendũ erit.

relabi] id eſt, lapſos è montibus in montes reuerti.

mutare loricis Iberis,&c.] id eſt, loricas Iberas Philoſophiæ anteponere, uel Philoſophiæ ſtudio omiſſo, militiam perſequi, & arma capere.

tendis] in quibuſdam libris ſcriptum eſt *temnis*, quam ſcripturam ſi probamus, idem fere ualet, quod, non dubitas, non uertis religioni, audes. ut ſup. Od. prox. *negligis fraudem committere forſis.* ſed plures, iiq; manuſcripti: in his cod. Don. Faern. Torn. tres Vaticani, habent *tendis*. quam ſcripturam ſecutus ſum. tendis autem poſitum eſſe intelligemus pro, contendis, ſeu cogitas, & in animo habes.

pollicitus meliora] quàm rei militari operam dare. longè enim præſtat philoſophari, quàm militare.

AD VENEREM. Ode 30.

Vt in ædes Glyceræ veniat.

O Venus regina Cnidi, Paphiq;,
Sperne dilectam Cyprón, & vocantis
Thure te multo Glyceræ decoram
Transfer in ædem.
Feruidus tecum puer, & ſolutis
Gratiæ zonis, properentq; Nymphæ,
Et parum comis ſine te Iuuentas,
Mercuriusq;.

COMMENTARII.

Regina Cnidi.] Venerem Cnidi ſanctiſsimè coli tradunt boni auctores. in his Pauſan. Attic. *Κνίδιοι* (inquit) *τιμῶσιν Ἀφροδίτην μάλιστα, καὶ σφίσιν ἐστὶν ἱερὰ τῆς θεοῦ*, &c. de Cypro ſup. diximus Od. xix.

& vocantis Thure te multo] tibi ſacrificantis.

ædem] cur non dixit ad ædes decoras: cum ædes numero ſingulari ſignificet templum, & locum in quo Deus aliquis colitur? dicendum per ædem Glyceræ ſignificari ſacellum à Glycera Veneri conſecratum.

ſeruidus puer] Cupido.

& ſolutis Gratiæ zonis] cur Gratiarum zonæ ſolutæ ſunt? an quòd munifici & liberales homines, qui ſunt omnibus gratiſsimi, omnia habent aperta ac ſoluta? & ob eandem cauſam nudæ dicuntur ab eodem Od. VII. lib. 4. *Gratia cum Nymphis, geminisq; ſororibus audet Ducere nuda choros*, & IX. lib. 3. *Gratia Nudis iuncta ſororibus.* an quòd Gratiæ, quæ Veneris ſunt comites, τὴν ζώνην λύουσιν, id eſt, zonam ſoluunt (ſi quis autem neſcit, quid ſit zonam ſoluere, diſcat ex Homero ὀδυσσ. λ. λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην, κατὰ δ' ὕπνον ἔχευε. & Theocr. λῦσε δὲ οἱ μίτρην, καὶ οἱ λέχος ἔντυνον ὧραι. & Catullo, *Ne quærendum aliunde foret neruoſius illud, Quod poſſet zonam ſoluere uirgineam.*) an quòd inter amicos omnia ſunt nuda, ſoluta, & aperta? quod poſtremum eſt Porphyr.

& parum comis ſine te Iuuentas] ſignificat iuuenes ſine rebus Venereis, & amatorijs ſeueriores ac triſtiores eſſe, quàm ætatem deceat. eſt autem Iuuentas, iuuentæ Deus, quem læuem, id eſt, imberbem appellat Od. XI. lib. 2. *fugit retrò Læuis Iuuentas.* De eo M. Tullius lib. 1. de natura Deorum ſic ſcribit. *At poëtæ quidem nectar, ambroſiam, epulas comparant, & aut Iuuentatem, aut Ganymedem pocula miniſtrantem*, & Tuſc. lib. 1. *non enim ambroſia Deos, aut nectare, aut Iuuentate pocula miniſtrante lætari arbitror.*

Ode 31.

Se non diuitias: ſed tranquillam, hilaremq; vitam ab Apolline poſcere.

QVID dedicatum poſcit Apollinem
Vates? quid orat, de patera nouum
Fundens liquorem? non opimæ
Sardiniæ ſegetes feraces:
Non æſtuoſæ grata Calabriæ
Armenta: non aurum, aut ebur Indicum:
Non rura, quæ Liris quieta
Mordet aqua, taciturnus amnis.
Premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna vitem: diues & aureis
Mercator exſiccet culullis
Vina Syra reparata merce,
Dijs carus ipſis: quippe ter, & quater
Anno reuiſens æquor Atlanticum
Impune. me paſcunt oliuæ:
Me cichorea, leueſq; maluæ.
Frui paratis & valido mihi
Latoë dones, &, precor, integra
Cum mente: nec turpem ſenectam
Degere, nec cithara carentem.

Commentarij.

COMMENTARII.

Quid dedicatum poſcit Apollinem] Apollinem, cui templum excitauit, dedicauitq; Cæſar Auguſtus in palatio, ut ſcribit Sueton. eodemq; loco bibliothecam libris omnibus inſtructam. Horat. epiſt. ad Iul. Flor. lib. I. *et tangere uites Scripta, palatinus quæcunque recepit Apollo*.& lib. II. ad Auguſt. *ſi munus Apolline dignum Vis complere libris*.

de patera nouum Fundens liquorem] uini primitias libans & offerens Dijs immortalibus. ſic Od. v. lib. 4. *te proſequitur mero Defuſo pateris*.

non opimæ Sardiniæ, &c.] ſic habent libri ueteres Donati, Faërni, Vrſ. Torneſ. duo Vatic. non admodum diſsimile eſt illud, quod optat Pindarus εἰδ. ν. Νεμ. Alij (inquit) aurum optant, alij poſſeſsiones, fundos, & prædia: mihi autem detur, poſteaquàm meis ciuibus placuerim, res laudabiles laudibus affecerim, iniuſtas & improbas, uituperarim, oſſa terræ mandare. Verba Græca petat ex Pindaro, qui uolet. nos locum indicauimus.

opimæ Sardiniæ] pinguis & uberis, ſed tamen inſalubris, & peſtilentis. M. Tull. epiſt. lib. 7. ad Fab. Gallum. *Id ego in lucris pono non ferre, hominem peſtilentiorem patria ſua*. Idem ad Q. Frat. lib. 2. *Cura mi frater, ut ualeas, et quanquam eſt hiems, tamen Sardiniam eſſe cogites*. Opimum Varro, & Feſtus ab Ope deducunt Saturni uxore, quòd ipſe agrorum cultor habetur, à ſatu nominatus, tenensq; falcem effingitur: quod eſt inſigne agricolæ. Vnde ſpolia quoque, quæ Dux populi Rom. duci hoſtium detraxit, opima dicuntur. Hæc Feſtus. ſic ſuprà idem Horatius *Lariſſam opimam* dixit.

æſtuoſæ] ſolis ardore torridæ. aliter ſuprà Od. XXII. *Syrtes æſtuoſas* appellat.

ebur Indicum] Virg. Georg. lib. I. *India mittit ebur*. ſed cui ſunt inauditi elephanti Indici?

Liris.] Campaniæ fluuius. mendosè autem ſcribitur per y in quib. cod.

Mordet] alluit. tralatio eſt. *Lambit*. ſup. Od. XXII. alia tralatione.

Premant] amputent preſſo pollice, uel uuas cultello abſciſſas in torculari calcent, & premant.

Calena falce.] cultello falcis inſtar incuruo. Caleno autem à Calibus. ut ſup. Od. XX. *Vinum Calenum*.

exſiccet] Exhauriat, ebibat. hypallage. dicimus enim exiccare culullos; & pocula. ut Saty. VI. lib. 2. *Siccat inæquales calices conuiua tribulis*. Q. Cicero ad Tiron. lib. 16. epiſtol. *lagenas etiam inanes obſignabas, ne dicerentur inanes aliquæ fuiſſe, quæ furtim eſſent exiccatæ*. Priſcian. lib. 2. ſcribit, ex, ante c. p. q. s. manere integrum: uerumtamen, ne offendantur aures ſcilicet, elidi. quod ſi uerum eſt, ſcribendum exiccet.

culullis] poculis, calicibus. epiſt. ad Piſon. *Reges dicuntur multis urgere culullis, Et torquere mero*, &c. ſed cululli erant initiò fictiles, & in ſacrificiis tantùm utiles.

Vina Syra reparata] Franc. Duarenus iuriſconſultus clariſsimus, qui nuper morte immatura nobis ereptus eſt, lib. I. anniuerſ. diſputation. hunc locum ſic explicat: *uina, quæ ſint empta nummis ex uenditione Syræ mercis refectis*: idq; confirmat teſtimonio ueterum iuriſconſultorum: apud quos *parare* pro, *emendi* uerbo in uſu eſt. ſic & M. Tullius uſurpat cùm alibi, tùm in orat. pro Flacco. *Si tam te Craſsi agri delectabant, hic alicubi in Cruſtumio, aut in Capenati parauiſſes*. & Horat. Saty. III. lib. 2. *ſeruosue tuos, quos ære pararis*. quemadmodum autem redimere pro eo, quod eſt emere, ponere ſolemus: ita & reparare, pro parandi uerbo ab Horatio uſurpatum eſt: uel reparata dictum eſt pro, permutata: quod idem ualet, ut ſuprà docuimus.

Diis carus ipſis] argumentum eſt à conſequentibus. ter, & quater in anno mare Atlanticum ſaluus nauigat. ergo Diis carus eſt. fieri enim non poteſt, ut quiſquam tám ſecunda nauigatione utatur ſine Deorum immortalium beneficio ac benignitate: quemadmodum neque cuiquam res aduerſæ ſine eorundem ira, aut certè uoluntate accidunt. quod ita eſſe Theognis oſtendit. *Οὐδ' εἷς ἀνθρώπων οὔτ' ὄλβιος, οὔτε πενιχρὸς, Οὔτε κακὸς νόσφιν δαίμονος, οὔτ' ἀγαθός.*

me paſcunt oliuæ.] ſic Ode 11. epod. *Non attagen Ionicus Iucundior, Quàm lecta de pinguiſſimis Oliua ramis arborum.*

Cichorea.] cichorea eſt numeri multitudinis *κιχορεῖα* à ſingulari *κιχορεῖον*. e, autem ex diphth. ει longum eſt. uide Priſc. lib. 2.

leues] quæ uentrem grauem leuant, non ut quidam, inemtæ, aut contemtæ.

maluæ.] ſic Od. 2. epod. *aut graui Maluæ ſalubres corpori.*

frui paratis.] ſemper Horat. vſum bonorum partorum commendat.

valido] omnium enim rerum humanarum optimum eſt ualere, proximum pulchritudo, tertium uires corporis, quartum diuitiæ. Vulgatiſsimus eſt apud Græcos hic ſenarius *οὐκ ἔσθ' ὑγιείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν βίῳ.*

Latoë] ô Apollo, da mihi, ut poſsim firmus & ualidus bonis quæſitis & partis frui. Latoum dixit à Græco *λητῷος.*

integra cum mente] humanitatem ex homine exuit, homoq; eſſe deſijt, tametſi hominis figuram, & ſpeciem gerat, qui ſanæ mentis non eſt. Nam neq; homo quicquam in ſeipſo mente melius habet, & unuſquiſque noſtrum mens eſt, ut docet Ariſt. in libris de moribus ad Nicomachum. Theognis autem nihil in nobis eſſe mente melius ita declarat. *Γνώμης δ' οὐδὲν ἄμεινον ἀνὴρ ἔχει ἐν γε ἑαυτῷ, Οὐδ' ἀγνωμοσύνης Κύρν' ἀνιηρότερον.* legendum autem, & precor integra, non, at precor.

turpem] inertem, uel inhonoratam, atque ingloriam.

Ode 32.

Barbiton, ſiue teſtudinem ſuam commendat.

POSCIMVS, ſi quid vacui ſub vmbra
Luſimus tecum, quod & hunc in annum
Viuat, & plureis: age, dic Latinum
Barbite carmen,
Lesbio primùm modulate ciui:
Qui ferox bello, tamen inter arma,
Siue iactatam religarat udo
Littore nauim:
Liberum, & muſas, Veneremq;, & illi
Semper hærentem puerum canebat:
Et Lycum nigris oculis, nigroq;
Crine decorum.
O decus Phœbi, & dapibus ſupremi
Grata teſtudo Iouis, o laborum
Dulce lenimen, mihi cunque ſalue
Rite vocanti.

COM-

COMMENTARII.

vacui] ocioſi, feriati σχολάζοντες.

Latinum] cuius ego ſum, auctor, & princeps.

Lesbio primum modulate] id eſt, qui primùm modulatis, & diſtinctis ſonis temperatus es ab Alcęo. ſup. Od. XXVI. *Hunc Lesbio ſacrare plectro Teque, tuaſque decet ſorores.* & Ode VI. lib. 4. *Lesbium pedem, meique Pollicis ictum.* vocem *modulate* ita accipio, vt ſit participium παθητικόν. cuius contra. immodulatus. de Arte poet. *Non quiuis uidet immodulata poemata index.* vel ſic: *modulate*, id eſt, qui Alcęo obſecutus, & gratificatus, cantus modulatos edidiſti.

tamen inter arma] omiſit alterum, ſiue, vt ſup. Od. III. *ſollere, ſeu ponere uult freta.* hoc modo. ſiue inter arma, id eſt, ſiue eſſet in caſtris, ſiue in aliquo portu cõſtiterat à longa, & difficili nauigatione conquieſcens.

religarat.] apto & vſitato verbo vſus eſt. ſic Saty. v. lib. 1. *ac miſſæ paſtum retinacula mulæ Nauta piger ſaxo religat.* & Cat. nupt. Pelei, & Thet. *Perfidus in Cretam religaſſet nauita funem.* diſſimile eſt illud ſup. Od. v. *Cui flauam religas comam.* Iam quod ait Horatius hoc loco Alcæum uirum militarem interdum res amatorias cecinisſe, id teſtatur Cicero lib. 4. Tuſcul. his verbis, *Fortis uir in ſua Rep. cognitus, quæ de iuuenum amore ſcripſit Alcæus?*

& illi ſemper hærentem] Cupidinem. Neque ab hoc loco aliena, neque fortaſſe omnibus nota illa eſt fabula apud Platonem in ſympoſio, qua nouam rationem affert, cur Veneri ſemper adhæreat Cupido. Scribit igitur Plato, nata Venere Iouem natalitia Diis præbuiſſe, atque in eo conuiuio cùm ceteros Deos, tùm Porum Metidis filium interfuiſſe: Illum autem largius æquo potum, nectareque ebrium, in Iouis hortos introiuiſſe, ibique obdormiuiſſe: Peniam verò (paupertatem Latini dicunt) quę ad illud conuiuium mendicandi gratia venerat, inſidias Poro egeſtate coactam ſtruxiſſe, & propter illum cubuiſſe, vt ab eo (ſi modò id conſequi poſſet) grauida facta filium pareret: illam igitur à Poro compreſſam eſſe, atque ex eo concubitu grauidam factam, Cupidinem peperiſſe: Inde eueniſſe, vt Cupido Venerem potius, quàm matrem, ſequatur, illique miniſtret. Iam cum omnes ferè Cupidinem Veneris filium faciant, Sappho ab aliis diſsidens è cęlo & terra natum fingit, vt ſcribit Interp. Apollon. in lib. 3. argon.

& Lycum nigris oculis, nigroque] nigros oculos laudabant veteres illi in pueris, & puellis. Catul. in Acmen. *Salue nec minimo puella naſo, Nec bello pede, nec nigris ocellis.* & Hor. epiſt. ad Piſones, *Spectandum nigris oculis, nigroque capillo.* Anacreon tales ſuo Bathyllo oculos, & capillos depîgi iubet. Λιπαρὰς κόμας ποίησον Τὰ μὲν ἔνδοθεν μελαίνας, Τὰ δ' ἐς ἄκρον ἡλιώσας. deinde paucis verſibus interpoſitis, Μέλαν ὄμμα γοργὸν ἔστω Κεκερασμένον γαλήνῃ. talem & ſuæ puellæ comam eſſe vult. γράφε μοι τρίχας τὸ πρῶτον Ἁπαλάς τε καὶ μελαίνας. Homer. ἑλίκωπας Græcos appellat, id eſt, μελανοφθάλμους. quanuis ſciam etiam aliter accipi.

Dulce lenimen mihi cunque] cunque, & quãdoque idem valent. quandoque autem apud hunc poetam ſępe pro quandocunque ponitur, vt alibi dicemus. vno nunc exemplo contentus ero. Od. I. lib. 4. *Et quandoque potentior Largis muneribus riſerit æmuli: Albanos prope, te, lacus, Ponet marmoream.* ſic igitur hunc locum explicat Porph. ô barbite mearum curarum, ac moleſtiarum lenimen mihi ſuaue, ac iucundum, quotieſcunque te euoco ſalue. alij ſalue mihi, &c. ego, cunque, puto accipiendum pro quouis tempore. hoc modo: ſalue dulce lenimen mihi quouis tempore te vocanti.

AD

AD ALBIVM TIBVLLVM. Ode 33.

Ne doleat ſibi riualem iuniorem à Glycera anteponi.

ALBI ne doleas plus nimio memor
Immitis Glyceræ: neu miſerabileis
Decantes elegos, cur tibi iunior
Læſa præniteat fide.
Inſignem tenui fronte Lycorida,
Cyri torret amor: Cyrus in aſperam
Declinat Pholoen. ſed prius Appulis
Iungentur capreæ lupis,
Quàm turpi Pholoe peccet adultero.
Sic viſum Veneri: cui placet impares
Formas, atque animos ſub iuga aenea
Sæuo mittere cum ioco.
Ipſum me melior cum peteret Venus:
Grata detinuit compede Myrtale
Libertina, fretis acrior Adriæ
Curuantis Calabros ſinus.

COMMENTARII.

cur tibi] id eſt, ne ſupra modum dole, quòd tibi riualis iunior anteponatur: (hæc enim verbi præniteat, vis eſt) ſeu, quòd pluris fiat à Glycera, quàm tu: id eſt, quòd ei carior ſit, & gratior. ſic ſuprà uerbo ſimplici vſus eſt. Od. v. *miſeri, quibus intentata nites*, id eſt; grata es, places. cur, autem eleganter poſitum pro, eò quòd. vt epi. ad Celſum Albinoua. lib. 1. *Fidis offendar medicis, iraſcar amicis, Cur me funeſto properent arcere ueterno?* & ita ferè ſemper loquitur Horat. paulo aliter M. Tull. vt Verr. de iuredicundo. *tamen digna cauſa eſſet, cur inimicitias hominis improbiſſimi ſuſciperem.* cuius rei plura exempla legito ad illum locum, *Cur me funeſto*, &c.

tenui fronte] ſic epiſt. 11. ad Mæcen. lib. 1. *reddes Forte latus, nigros anguſta fronte capillos.*

Inſignem tenui fronte Lycorida] oſtendit, quàm miſera ſit amantium conditio, qui raró admodum pari uoluntate, mutuoque amore inter ſe reſpondent. Lycoris (inquit) Cyri amore incenditur: Cyrus à Lycoride abhorret, in Pholoen, à ſe alienam, propenſior. hanc animorum & uoluntatum in amantibus diſſenſionem ac diſcordiā pulcherrimè deſcribit Lodouicus Arioſtus Italicis: quos, quia in his commentariis alium ſermonem, quàm, quo olim Latini vtebantur, inculcare, indecorum eſſe puto; uerti hoc modo: *Improbe amor, puer iniuſtiſſime: cur ita raró Noſtra a te efficitur uoti ſententia compos? Cur ita delectas te perfide, corda duorum Cernere diſſidijs inter ſe infeſta ſuperbis? Arces me à liquidiſque uadis, & gurgite tuto: Pertrahis in rapidoſque, amneis cæcaſq; lacunas. Quæ me ultrò petit, hinc reuocas, alioq; retorques: Quæ fugit, huius me tabeſcere*

cogis

cogis amore. Ad eandem ſententiam pertinent hi Moſchi verſus, Ἤρα Πὰν Ἀχῶς τᾶς γείτονος, ἤρατο δ' Ἀχὼ Σκιρτητᾶ σατύρω· σάτυρος δ' ἐπεμαίνετο Λύδα. Ὡς Ἀχὼ τὸν Πᾶνα, τόσον σάτυρος φλέγεν Ἀχῶ. Καὶ Λύδα σατυρίσκον· ἔρως δ' ἐσμύχετ' ἀμοιβᾷ. Ταῦτα δ' ἔπη ἐπόρισεν ἐμοὶ Φυλβιὸς ὁ Οὐρσῖνος ἀνὴρ πάνυ πεπαιδευμένος.

ſed prius Appulis] ſic Ode XVI. Epod. *Nouaque monſtra iunxerit libidine Mirus amor, iuuet ut Tigres ſubſidere ceruis, Adulteretur & columba miluio.* ſignificat autem Cyrum nunquam Pholöâ potiturum.

Quam turpi] quàm Cyro amatori Pholoe gratificetur, & morem gerat. ſic infrà amatorem, adulterum appellat, Ode XXXVI. *nec Damalis nouo Diuelletur adultero.* ſic Catull. ad Furium & Aurel. *Cum ſuis uiuat, ualeatque mœchis.* & Plaut. in Mil. glor. *herus meus ita magnus mœchus eſt mulierum, ut neminem fuiſſe, neque futurum credo.* turpem autem accipe, non quòd reuera ſit turpis, ſed quòd ei talis videatur: vel refer ad animi turpitudinem.

cui placet impares Formas, atque] ſine dubio ex formarum, aut animorum diſſimilitudine naſcitur amoris inæqualitas, atque adeò alienatio ac diſſenſio: cum vel deformis formoſam, vel ſenex puellam, vel quis alius ingenio & moribus diſparem amat. Quoniam autem non ſępe contingit, vt pares ætates, formæ, naturæ, mores, ingenia copulentur inter ſe, & ad amandum ſeſe applicent: iccircò quamplurimi exiſtunt in amore naufragi, & calamitoſi, &, vt Gręci appellant, δυσέρωτες: pauci admodum, quibus omnia ex animi ſententia procedant.

ſub iuga aenea] ſub coniunctionem inæqualem, ac diſparem, durámque ſeruitutem. Eſt enim duriſſimum ſeruitutis genus eam amare, quę aſpernetur amantem. *aenea* autem ſcriptum reperi in cod. Donati & Faerni ſine aſpirationis nota in ſecunda ſyllaba: quam ſcripturam ſecutus ſum: nam & Aulus Gellius lib. 2. cap. IIII. teſtatur nomen *aena* in libro mirandæ vetuſtatis 2. Aeneid. ſcriptum fuiſſe ſine aſpiratione.

ſæuo] χαλεπῷ, difficili, immiti, vt ſup. Ode XIX. *Mater ſæua Cupidinum.* hæc enim vis eſt nominis, ſæuus. ſic & Ode XXIX. lib. 3. *Fortuna ſæuo læta negocio.* & epiſt. ad Iul. Florum, lib. 2. *ne mea ſæuus Iurgares, ad te quòd epiſtola nulla ueniret.* & ſat. II. lib. 2. *hic neque ſeruis Albuci ſenis exemplo, dum munia didit, Sæuus erit.* ſup. Ode XII. *Sæua paupertas.* infra Ode XXXV. *ſæua neceſſitas.* epiſt. ad Lollium lib. 1. *Vt puerum credas ſæuo dictata magiſtro Reddere* Lucret. lib. 3. *ſæuas tolerare procellas.* Terent. Phorm. *Concluſam hic habeo uxorem ſæuam.* Ex quo ſæuitia, aſperitas quædam, & iracundia, χαλεπότης. Ode XII. lib. 2. *dum fragrantia detorquet ad oſcula Ceruicem aut facili ſæuitia negat.* Aeneid. 1. *ſæuumque ambobus Achillem.* et 2. *hic ſæuus tendebat Achilles,* & verbum ſęuire χαλεπαίνειν. ſat. II. lib. 2. *Sæuiat, atque nouos moneat fortuna tumultus,* etc. Ode III. lib. 3. *Dum longus inter ſæuiat Ilium, Romamque Pontus.* Plautus Epidico. *ſed memento, ſi quid ſæuiunt ſenes, ſuppetias mihi cum ſorore ferre.* Virg. Aen. 6. *ne ſæui magna ſacerdos.*

Ioco] Iocum, Deum hoc loco accipio, vt ſup. Od. II. *Quam Iocus circum uolat, & Cupido.*

Ipſum me melior] cùm ego ipſe ab elegantiore & commodiore puella vltro expeterer, Myrtalæ tamen difficili, ſæuę, iracundæ, à me alienæ ſeruiebam: quæ mihi ſeruitus erat iucunda.

acrior] iracundior, vt Ode IX. lib. 3. *& improbo Iracundior Adria.* ὑπερβολή.

Curuantis Calabros ſinus] id eſt, ſeſe in Calabriam inſinuantis.

Ode 34.

Pœnitere ſe, quòd dum Epicuream diſciplinam ſectaretur, parum ſtudioſè Deos coluerit.

PARCVS Deorum cultor, & infrequens,
Inſanientis dum ſapientiæ
Conſultus erro: nunc retrorſum
Vela dare, atque iterare curſus
Cogor relictos. nanque Dieſpiter
Igni coruſco nubila diuidens,
Plerunque per purum tonanteis
Egit equos, volucremque currum:
Quo bruta tellus, & vaga flumina,
Quo Styx, & inuiſi horrida Tænari
Sedes, Atlanteuſque finis
Concutitur. valet ima ſummis
Mutare, & inſignem attenuat Deus,
Obſcura promens. hinc apicem rapax
Fortuna cum ſtridore acuto
Suſtulit: hic poſuiſſe gaudet.

COMMENTARII.

Parcus Deorum] Dicit ſe, qui anteà non ſatis piè, neque religioſè deos immortales coluerit, Cyrenaicæ & Epicureæ ſectæ præceptis ac decretis imbutus, ſententiam, conſiliumque nunc neceſſariò mutare, Deorum metu non inani perterritum.

Inſanientis dum ſapientiæ] *conſultus ſapientiæ* ſic dictum, vt dicimus, iuriſconſultus. *Sapientiam* autem *inſanientem* intelligit Epicuream, aut Cyrenaicam, quæ præter cetera, docet contemnere omnes religiones. venuſtè autem *inſanientem ſapientiam* dixit Græcorum exemplo: apud quos crebrum eſt hoc genus loquendi. Eurip. in Hecuba, *νύμφην ἄνυμφον, παρθένον τ' ἀπάρθενον*. Sophocl. in Aiace: *ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα*. Oppianus *ἁλιευτ. δῶρα δύσδωρα*. Iterum Sophocl. *γάμοι ἄγαμοι*. Idem in Electra: *μήτηρ ἀμήτωρ*. Ariſtoph. *βίος ἀβίωτος*. & Homer. *ὀδυσσ. σ. ἶρος ἄϊρος ἐπίσπαστον κακὸν ἕξει*. & *ὀδυσσ. ψ. μῆτερ δύσμητερ*. & illud: *ἀχάρις ἀβραδύνας ἄχαρις χάρις*. quæ cùm alij Latini ſcriptores, tum Horatius noſter multis locis eſt imitatus. M. Tullius Philippica 1. *iidemque buſtum in foro facerent, qui illam inſepultam ſepulturam effecerant*. & vetus quidam poeta apud M. Tull. lib. 3. de orat. *Qua tempeſtate Paris Helenam innuptis iunxit nuptiis*. Catull. de nuptiis Pelei, *funera nec funera*. (quo loco admonitum lectorem velim, *necfunera*, vnum nomen eſſe: qualia ſunt illa necopinatò, & apud iuriſconſ. res necmancipi, furtum necmanifeſtum.) Idem in Lucullo *uſus diſciplina indocilis*. Ennius *artem inertem*. Horat. Ode XIV. lib. 1. *facili ſæuitia*. (nam ſuprà oſtendimus, ſæuum idem valere, quod *χαλεπὸν*, id eſt, difficile.)

difficile.] his ferè ſimilia ſunt illa, epiſt. ad Bullat. *Strenua nos exercet inertia.* & epiſt. ad Iccium *concordia diſcors.*

atque iterare curſus cogor relictos] Græcum verbum expreſſit *παλινδρομεῖν*, id eſt, recurrere. De verbo *iterare* diximus ad Oden 7. eſt autem *ἀλληγορία*, cum ſignificet ſe cogi mutare conſilium.

Dieſpiter] Iupiter. Varro lib. 4. de lingua Lat. *Dieſpiter, id eſt, Dies pater.*

igni coruſco.] fulmine. ſic M. Tull. Tuſc. 2. *Iace obſecro in me uim coruſcam fulminis.* at Virg. Aen. 2. *enſem coruſcum* appellat.

plerunque per purum] hoc negat Lucret. li. 6 fieri poſſe, his verbis, *Fulmina gignier è craſſis, alteque putandum eſt Nubibus extructis. nam cælo nulla ſereno, Nec leuiter denſis mittuntur nubibus unquam.* idem paulo poſt, *Denique cur nunquam cælo iacit undique puro Iupiter in terras fulmen, ſonitusque profundit?* Salluſt. tamen hiſt. de bello Catilinar. narrat M. Herennium die ſereno fulmine ictum eſſe.

per purum] cælo ſereno. ſic Virg. Georg. 2. *& dum ſe lætus ad auras Palmes agit laxis per purum immiſſus habenis.*

tonanteis Egit equos, volucremque] tonuit. ſed poetarum more locutus eſt, vt ſup. Ode XII. *Tu graui curru quaties Olympum.*

Quo bruta Tellus] ſic infra Ode 4. lib. 3. tellurem inertem appellat vtrunque, quia hoc elementum omnium grauiſſimum atque (vt ita dicam) immobiliſſimum eſt. *Nam brutum* (inquit Feſtus) *antiqui grauem appellabant.*

Styx] Cùm multa ſcribat Pauſanias in Arcadicis de Styge, tùm hæc quoq; tradit, Homerum Stygis nomen in ſuam poeſin coniecisse reſpicientem ad eam aquam, quæ è Styge fluuio Arcadico manat. Nam in iureiurando Iunonis (inquit) fecit eam ita loquentem, Ἴστω νῦν τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθε, Καὶ τὸ κατειβόμενον στυγὸς ὕδωρ. Paulo poſt idem Pauſanias, Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ τοῦ παρὰ τὴν Νώνακριν στάζον ἐμπίπτει μὲν πρῶτον ἐς πέτραν ὑψηλήν. διεξελθὸν δὲ διὰ τῆς πέτρας ἐς τὸν Κρᾶθιν ποταμὸν κάτεισι. θάνατον δὲ τὸ ὕδωρ φέρει τοῦτο καὶ ἀνθρώπῳ, καὶ ἄλλῳ ζώῳ παντί. λέγεται δὲ ὅτι γένοιτό ποτε ὄλεθρος ἀπ' αὐτοῦ καὶ αἰξίν, αἳ τοῦ ὕδατος ἔπιον πρῶτον.

Tænari.] Ταίναρος (inquit Pindarus) πόλις λακωνική. ἐν ᾗ ἐστὶ πύλη εἰς ᾅδου; id eſt, Tænarus vrbs eſt Laconica, in qua eſt ad inferos ianua. alij dicunt eſſe promontoriũ in Peloponneſo, vbi ſpecus eſt, Acheruſiæ ei, quæ in Ponto eſt, ſimilis.

valet ima ſummis Mutare] id eſt, poteſt ea, quæ ſunt humilia, & infima, ſumma efficere, & contrà. Atque hanc ſententiam mutuatus eſſe videtur ab Heſiodo ἔργ. καὶ ἡμ. vt rectè annotat M. Ant. Muretus. Ῥέα μὲν γὰρ βριάει, ῥέα δὲ βριάοντα χαλέπτει. Pindar. autem εἰδ. η. Πυθ. docet bona quæ appellantur, præſertim ea, quæ non ſunt labore parta, non eſſe cuiuſquam ſapientiæ, aut conſilio aſſignanda: ſed deo, ſeu fortunæ: non enim eſſe in hominibus ſitum, vt ſint opulenti ac beati: ſed à fortuna facultates rei familiaris & copias ſuppeditari, ac præberi, quæ modò hunc attollat, ceteriſque omnibus ſuperiorem efficiat: modò illum deprimat, & in aliorum poteſtatem redigat. Sic Pindar. Τὰ δ' οὐκ ἐπ' ἀνδράσι κεῖται· δαίμων δὲ παρίσχει. ἄλλοτε δ' ἄλλον ὕπερθε βάλλων μέν, ἄλλον δ' ὑπὸ χειρῶν μέτρῳ καταβαίνει. Eandem rem ſic Xenophon lib. ſexto ἑλληνικῶν. Καὶ ὁ θεὸς δ', ὡς ἔοικε, πολλάκις χαίρει τοὺς μὲν μικροὺς, μεγάλους ποιῶν, τοὺς δὲ μεγάλους, μικρούς. & Salluſt. coniur. Catill. *ſed profectò Fortuna in omni re dominatur: ea res cunctas ex libidine magis, quàm ex uero celebrat, obſcuratque.*

inſignem attenuat] obſcurat, ita tenuem reddit, vt fugiat aſpectum. ἀμαυροῖ, ἐπιφανῆ ἀφανίζει, ἢ ἀφανῆ ποιεῖ.

hinc apicem rapax, &c.] Hæc cohærent cum ſuperioribus, vnoque ſpiritu

P (vt

(vt ita dicam)continentur. Ab hoc(inquit)fortuna ſummas opes,& ampliſſimos honores auſert, in illum transfert. ita videtur Deum & Fortunam pro eodem ponere.

Cum ſtridore acuto] His uerbis puto ſignificari ſubitam fortunæ commutationem: quæ uix intelligi poteſt, ſine magno ſonitu ac fragore. potius, quàm eorum, qui de ſuperiore gradu in inferiorem deturbantur, clamores & lamentationes. ſtridor enim ſonitum ac ſtrepitum ſignificat, non clamorem. quanquam ſi quis hoc malit, pugnare nolo, cum præſertim ſic explicet Porphyr.

Ode 35.

Ad fortunam orans, vt ſeruet Cæſarem in Britannos ire meditantem.

O DIVA, gratum quæ regis Antium,
Præſens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel ſuperbos
Vertere funeribus triumphos:
Te pauper ambit ſollicita prece
Ruris colonus: te dominam æquoris,
Quicunque Bithyna laceſſit
Carpathium pelagus carina.
Te Dacus aſper, te profugi Scythæ,
Vrbesque, gentesque, & Latium ferox,
Regumque matres barbarorum, &
Purpurei metuunt tyranni,
Iniurioſo ne pede proruas
Stantem columnam: neu populus frequens
Ad arma ceſſantes, ad arma
Concitet, imperiumque frangat.
Te ſemper anteit ſæua neceſſitas,
Clauos trabaleis, & cuneos manu
Geſtans ahena: nec ſeuerus
Vncus abeſt, liquidumque plumbum.
Te ſpes, & albo rara fides colit
Velata panno, nec comitem abnegat,
Vtcunque mutata potenteis
Veſte domos inimica linquis.
At vulgus infidum, & meretrix retro
Periura cedit. diffugiunt cadis
Cum fece ſiccatis amici,
Ferre iugum pariter doloſi.

Serues

Serues iturum Cæſarem in ultimos
Orbis Britannos, & iuuenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanoque rubro.
Eheu, cicatricum, & ſceleris pudet,
Fratrumque. quid nos dura refugimus
Aetas? quid intactum nefaſti
Liquimus? vnde manus iuuentus
Metu Deorum continuit? quibus
Pepercit aris? o vtinam noua
Incude diſtringas recuſum in
Maſſagetas, Arabasque ferrum.

COMMENTARII.

O Diua] M Tull.lib.de natura Deor.III. ſub perſona Cottæ ea, quæ à Balbo de diis fuerant diſputata, refellens, & contrà diſſerens, iis Diis reiectis, qui à vetere Græcia conficti ſunt, diique habiti, ea quoque, quæ rerum vim habent, non Deorum, è numero, &, pœnè dicam, è concilio Deorum tollit, qualia ſunt, mens, fides, ſpes, victoria, ſalus, concordia: *Aut enim illa* (inquit) *in nobiſmet inſunt ipſis, ut mens, ut ſpes, ut uirtus, ut concordia. aut optanda nobis ſunt, ut honos, ut uictoria. quarum rerum utilitatem uideo: etiam conſecrata ſimulacra, Quare autem in his uis deorum inſit, tum intelligam, cum cognouero, quo in genere maximè eſt fortuna numeranda, quam nemo ab inconſtantia & temeritate ſeiunget, quæ digna certè non ſunt Deo.* Pindarus autem Fortunam Iouis liberatoris filiam, & ſeruatricem vrbium appellans, eius opera naues in mari, in terra bellum, hominumque conuentus, & conciones gubernari dicit, atque ita duodecimum carmen Olymp. orditur. Λίσσομαι παῖ Ζηνὸς ἐλευθερίου ἱμέρ' εὐρυσθενέ' ἀμφὶ πόλει σώτειρα τύχα: τὶν γὰρ ἐν πόντῳ κυβερνῶνται θοαὶ νᾶες, ἐν χέρσῳ τε λαιψηροὶ πόλεμοι, κἀγοραὶ βουληφόροι. Non eſt porrò dubium, quin fortunam in Deorum cœtu homines collocarint, ea, quorum cauſas ignorant, fortuitò fieri, magnamque partem rerum humanarum nutu, & arbitrio fortunæ gubernari exiſtimantes. Pauſanias ſcribit in Meſſenicis Bupalum quendam præſtantem templorum ædificandorum, fingendorumque animalium arteficem, primum Smyrnæis Fortunæ ſtatuam feciſſe, polum in capite ſuſtinentem, & altera manu Amaltheę cornu tenentem. Idem Achaicis admonet, Pindarum Fortunam vnam è Parcis facere, eamque omnium ſororum potentiſſimam: qua in re ſe illi aſſentiri dicit. Pauſan. verba ſunt hæc. Ἐγὼ μὲν οὖν Πινδάρῳ τά τ' ἄλλα πείθομαι τῇ ᾠδῇ, καὶ μοιρῶν τε εἶναι μίαν τὴν τύχην, καὶ ὑπὲρ τὰς ἀδελφὰς τι ἰσχύειν.

Quæ regis Antium] quemadmodum ſuprà Od. XXVIII. Neptunum Tarenti cuſtodem dixit non aliam ob cauſam, quàm quòd illi ea in vrbe templum erat conſecratum: ſic & hóc loco Antium, ait à fortuna regi: proinde ac ſi diceret, fortunam Antio præeſſe, ac præſidere: hoc eſt, Antij coli, ſacrificiisque ſolennibus placari, vt vrbis cuſtodem. & ita ſæpe M. Tull. loquitur. non longè abiero. pro lege Man. *teſtorque omnes Deos, & eos maximè, qui huic loco, temploque præſident.* appellant autem Græci Deum, qui aliquo in loco præcipuè colitur, & in quo maximè toti ciuitati præſidium eſt conſtitutum, πολιοῦχον,

fortunam abeuntem,& aufugientem,ſignificatur aduerſa: per manentem,ſecunda,vt Od.xxix.lib.3. *Laudo manentem: ſi celeres quatit Pennas, reſigno quæ dedit.* ad quem locum plura exempla afferemus.

At vulgus infidum & meretr.] at vulgus, & infideles amici diffugiunt, te mutata. Bonfinis autem omnium,qui vnquam fuerunt, corrector & ineptiſſ. & audaciſſ.male hic,*&*,pro,*at*,reponit.

– diffugiunt cadis Cum fece] ἀλληγορία eſt.ſignificat autem Horat.infideles amicos,& eos,qui emolumentum ſequuntur in amicitia,rebus amicorum accisis,& afflictis,diuitiiſque vel conſumtis,atque exhauſtis,vel caſu aliquo amiſſis,atque ereptis,diffugere.

ferre iugum pariter doloſi.] doloſi ferre iugum, vnum eſt ex iis loquendi generibus,quæ à Græcis mutuatus eſt Horatius. de quibus alibi.doloſi igitur ferre,id eſt,doloſi in ferendo pariter cum amicis calamitate affectis,iugo.quod ſimile eſt,ac ſi diceret.in ſecunda amicorum fortuna ſuperiora omnia habere,aut omnium commodorum participes eſſe volunt:in aduerſa autem,calamitatis partem ſubire nolunt.non vacat autem dolo is,qui in ſocietate, lucri partem æqualem,aut etiam maiorem ſibi depoſcit:damni verò ſi quid incidat,id ne minima quidem ex parte ad ſe pertinere velit.Sed verum eſt, quod & hic ait Horatius, & Nem.εἰδ᾽ ἰῶτ. Pindar.paucos reperiri in laboribus,& periculis fideles. verba Pindari ſunt hæc, quibus conſentanea ſunt hęc Horatiana: Παῦροι δ᾽ ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν καμάτε μεταλαμβάνειν. Nam quale eſt hoc,quod dixit Horat. *doloſi ferre*, tale eſt illud Pindaricum, παῦροι πιστοὶ μεταλαμβάνειν, Horat. *iugum*, Pind: καμάτε. Theognis hanc eandem ſententiam ſæpe iterat. Vno & altero exemplo erimus contenti. Εὖ μὲν ἔχοντος ἐμοῦ πολλοὶ φίλοι· ἢν δέ τι δεινὸν Ἐγκύρσῃ, παῦροι πιστὸν ἔχουσι νόον. & alibi. Παύρους εὑρήσεις Πολυπαΐδη ἄνδρας ἑταίρους Πιστοὺς ἐν χαλεποῖς πρήγμασι γιγνομένους, Οἵτινες ἂν τολμῷεν ὁμόφρονα θυμὸν ἔχοντες Ἴσον τῶν ἀγαθῶν, τῶν τε κακῶν μετέχειν. Πολλοί τοι πόσιος καὶ βρώσιος εἰσὶν ἑταῖροι, Ἐν δὲ σπουδαίῳ πράγματι παυρότεροι.

– in vltimo Orbis Brit.] Virg. Tit. *Et penitus, toto diuiſos orbe Britannos.*

& iuuenum recens examen] exercitum ex iuuenibus conflatum. examen de apibus propriè dicitur. transfertur autem ad alia, vt hic, & Ode 2. Epod. *Poſitoſque uernas ditis examen domus.*

– Eois timendum partibus, Oceanoque] ſerua (inquit) exercitum populi Rom. formidoloſum partibus ſolis orientis, eique mari, quod ad orientem ſpectat. nonnulli Oceanum rubrum poſitum eſſe volunt, ad ſignificandam eam mundi partem, quæ ſita eſt ad ſolem occidentem: à quibus diſſentio. hoc enim ſignificat Horatius, ſe precari, vt quemadmodum hic exercitus metuendus eſt partibus & mari ſolis orientis:ita ſit horribilis Britannis, qui oram mundi ſoli occidenti propinquam incolunt.aduerſus quos hunc exercitum ducturus ſit Auguſtus.

Eheu,cicatricum, &c.] cur pudet? quia turpia ſunt uulnera in bello ciuili accepta.

& ſceleris] ſcelus eſt enim ciuem interficere,& bellis ciuilibus intereſſe.

fratrumque] ciuium. vel dic propriè, conſanguineorum, & germanorum. eueniebat enim interdum,vt duo fratres contrariarum eſſent partium.

Quid nos dura refugimus ætas?] ætas annorum triginta ſpatium continet,vt infrà dicemus. Bella aũt ciuilia à Sylla,Mario,Octauio,Cinna,iterum Sylla & Mario,Carbone,Põpeio,Cæſare geſta in triginta annorũ ſpatio vertuntur. Conſecuta ſunt Octauiani,M.Antonii,Bruti & Caſſii tempora.Itaque bella

ciuilia ad alteram ætatem peruenerunt ac permanſerunt, ut idem ait Ode xvi. Epod. *Altera iam teritur bellis ciuilibus ætas.* hoc igitur dicit Horat. A quo maleficio aut ſcelere refugerunt huius ætatis homines? quid eſt tam nefarium, quod non admiſerint? quas aras non uiolarunt?

O vtinam noua Incude] ego hunc locum in omnibus libris & impreſsis & manuſcriptis corruptum, litteris leuiter immutatis, reſtitui. Vulgata enim lectio plane corrupta eſt. nam diffingere eſt diſſoluere, & demoliri, ut Ode xxix. lib. 3. *neque Diffinget, infectumq; reddet, Quod fugiens ſemel hora uexit.* quod huic loco non conuenit. diſtringere autem ferrum cùm aliis optimis linguæ latinæ auctoribus ualde uſitatum eſt, tùm Horatio. M. Tull. off. 3. *At ille, ut ingreſſus eſt, confeſtim gladium diſtrinxit.* Idem in Catilin. 3. *ijdemq; gladios in remp. diſtrictos retudimus.* Horat. Ode 1. lib. 3. *Diſtrinctus enſis cui ſuper impia Ceruice pendet,* &c. & ſat. 1. lib. 2. *quem (enſem) cur diſtringere coner?* &c. præterea illud alterum uerbum, *retuſum*, quod erat etiam corruptum, emendauimus, & recuſum, ſubſtituimus. Eſt igitur huiuſmodi horum uerborum ſententia, O utinam diſtringas ferrum in Maſſagetas & Arabas, & ceteros hoſtes populi Rom. noua incude recuſum, id eſt, poſteaquam noua incude fuerit recuſum. eſt enim bellis ciuilibus, & corporibus ciuium Rom. retuſum.

Ode 36.

Ob Numidæ reditum gaudio exultat.

ET THVRE, & fidibus iuuat
Placare, & vituli ſanguine debito
Cuſtodes Numidæ deos:
Qui nunc Heſperia ſoſpes ab vltima
Caris multa ſodalibus,
Nulli plura tamen diuidit oſcula,
Quàm dulci Lamiæ, memor
Actæ non alio rege puertiæ,
Mutatæq; ſimul togæ.
Creſſa ne careat pulchra dies nota:
Neu promtæ modus amphoræ,
Neu morem in Salium ſit requies pedum:
Neu multi Damalis meri
Baſſum Threicia vincat amyſtide:
Neu deſint epulis roſæ:
Neu viuax apium, neu breue lilium.
Omnes in Damalin putreis
Deponent oculos: nec Damalis nouo
Diuelletur adultero,
Laſciuis ederis ambitioſior.

Commentarii.

AD ICCIVM. Ode 29.

Mirum quiddam, & monſtri ſimile dicit eſſe, cum à philoſophiæ ſtudio ad militiam tranſiſſe.

ICCI beatis nunc Arabum inuides
Gazis: & acrem militiam paras
Non ante deuictis Sabeæ
Regibus, horribiliq; Medo
Nectis catenas. quæ tibi uirginum
Sponſo necato barbara ſeruiet?
Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum ſtatuetur unctis,
Doctus ſagittas tendere Sericas
Arcu paterno? quis neget arduis
Pronos relabi poſſe riuos
Montibus, & Tiberim reuerti:
Cum tu coëmtos vndique nobileis
Libros Panæti, Socraticam & domum
Mutare loricis Iberis,
Pollicitus meliora, tendis?

COMMENTARII.

beatis] opulentis.

nunc Arabum inuides] Arabia εὐδαίμων, cinnami, thurisq; feraciſsima. infrà Ode xxxIIII. lib. 3. *Intactis opulentior Theſauris Arabum*, &c. & epiſt. II. ad Mæcen. lib. I. *nec Ocia diuitys Arabum liberrima muto.*

Gazis] Γάζα (inquit Heſych.) πόλις: παρὰ δὲ Πέρσαις βασίλειον, ἢ οἱ ἐκ τῶν πολλῶν φερόμενοι φόροι, ἢ τὰ τίμια. M. Tull. *qui ab auro, Gazaq; regia manus abſtinuiſſet.* & offic. II. *omni Macedonum Gaza, quæ fuit maxima, potitus eſt Paullus.* Horat. infrà Od. xvI. lib. 2. *Non enim Gazæ, neque conſularis Summouet lictor miſeros tumultus Mentis.* Pompon. Mela. *Ceterum in Palaſtina eſt ingens & munita admodum Gaza (ſic Perſæ ærarium uocant) & inde nomen eſt, quod cum Cambyſes armis Aegyptum peteret, huc belli opes, & pecuniam intulerat.*

horribilique Medo] Medis & Perſis, quibuſcum bellum gerebat populus Rom.

Nectis catenas] ſeruitutem meditaris, & comparas. nam bello capti, eorum qui uicerunt, ſerui fiunt, iure gentium.

Capillis vnctis] unguento delibutis.

ex aula] uel puer aliquis, qui regi ſeruierit, uel puer nobili genere natus à te bello captus. T. Liuius lib. 45. annal. *Pueri Regij apud Macedonas uocabantur principum liberi ad miniſterium Regis electi.*

Ad cyathum

Ad cyathum ſtatuetur] pocula tibi miniſtrabit in conuiuio.

ſagittas tendere,&c.] Od. x. lib. 2. *arcum tendere* dixit magis propriè. Verum tamen etiam Virg. ita locutus eſt lib.9. Aen. *& ſpicula tendere cornu.*

quis neget arduis] quis neget fluuios ſurſum relabi & refluere poſſe, cùm tu libros Platonis, Panætii, Xenoph. Ariſtot. quos tu legendi cauſa coemeras, armis commutes: Philoſophiæq; ſtudio relicto, te ad rem militarem conferas? Sunt autem hæc ex Euripidis Medea ſumtá, ubi ſic chorus: *ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί· καὶ δίκη, καὶ πάντα πάλιν στρέφεται.* & prouerbii ſpeciem quandam obtinent. utitur M. Tull. ad Atticum lib. 15. *de Lenio rem lando: ſi uerò etiam Carſulenus, ἄνω ποταμῶν.* Vſurpauit & Demoſth. in orat. *περὶ παραπρεσβείας, ἀλλὰ δῆτα ἄνω ποταμῶν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ πάντες, ὅσοι οἱ περὶ πορνείας, ἐῤῥύησαν λόγοι.* id eſt, ſed planè ſcilicet fluuiorum inſtar ſurſum relabentium illo die omnia, quæ de impudicitia facta ſunt, uerba fluxerunt. non diſsimile eſt illud eiuſdem Eurip. *ἱκετίσ. ἄνω γὰρ ῥέοι τὰ πράγματ᾽ ἔτως, εἰ πειταξόμεσθα δὴ,* id eſt, ſurſum enim fluere res uidebuntur, ſi nobis alterius imperio parendũ erit.

relabi] id eſt, lapſos è montibus in montes reuerti.

mutare loricis Iberis,&c.] id eſt, loricas Iberas Philoſophiæ anteponere, uel Philoſophiæ ſtudio omiſſo, militiam perſequi, & arma capere.

tendis] In quibuſdam libris ſcriptum eſt *temnis*, quam ſcripturam ſi probamus, idem fere ualet, quod, non dubitas, non uertis religioni, audes. ut ſup. Od. prox. *negligis fraudem committere forſit.* ſed plures, iiq; manuſcripti: in his cod. Don. Faern. Torn. tres Vaticani, habent *tendis*. quam ſcripturam ſecutus ſum. tendis autem poſitum eſſe intelligemus pro, contendis, ſeu cogitas, & in animo habes.

pollicitus meliora] quàm rei militari operam dare. longè enim præſtat philoſophari, quàm militare.

AD VENEREM. Ode 30.

Vt in ædes Glyceræ veniat.

O Venus regina Cnidi, Paphiq;,
Sperne dilectam Cyprôn, & vocantis
Thure te multo Glyceræ decoram
Transfer in ædem.
Feruidus tecum puer, & ſolutis
Gratiæ zonis, properentq; Nymphæ,
Et parum comis ſine te Iuuentas,
Mercuriusq;.

COMMENTARII.

Regina Cnidi.] Venerem Cnidi ſanctiſsimè coli tradunt boni auctores. in his Pauſan. Attic. Κνίδιοι (inquit) *τιμῶσιν Ἀφροδίτην μάλιστα, καὶ σφίσιν ἐστὶν ἱερὰ τῆς θεῦ,* &c. de Cypro ſup. diximus Od. xix.

& vocantis Thure te multo] tibi ſacrificantis.

ædem] cur non dixit ad ædes decoras: cum ædes numero ſingulari ſignificet templum, & locum in quo Deus aliquis colitur? dicendum per ædem Glyceræ ſignificari ſacellum à Glycera Veneri conſecratum.

O feruidus

ſeruidus puer] Cupido.

& ſolutis Gratiæ zonis] cur Gratiarum zonæ ſolutæ ſunt? an quòd munifici & liberales homines, qui ſunt omnibus gratiſsimi, omnia habent aperta ac ſoluta? & ob eandem cauſam nudæ dicuntur ab eodem Od. VII. lib. 4. *Gratia cum Nymphis, geminiſq; ſororibus audet Ducere nuda choros*, & IX. lib. 3. *Gratia Nudis iuncta ſororibus.* an quòd Gratiæ, quæ Veneris ſunt comites, τὴν ζώνην λύουσιν, id eſt, zonam ſoluunt (ſi quis autem neſcit, quid ſit zonam ſoluere, diſcat ex Homero ὀδυσσ. λ. λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην, κατὰ δ' ὕπνον ἔχευε. & Theocr. λῦσε δὲ οἱ μίτρην, καὶ οἱ λέχος ἔντυνον ὧραι. & Catullo, *Nec quærendum aliunde foret neruoſius illud, Quod poſſet zonam ſoluere uirgineam.*) an quòd inter amicos omnia ſunt nuda, ſoluta, & aperta? quod poſtremum eſt Porphyr.

& parum comis ſine te Iuuentas] ſignificat iuuenes ſine rebus Venereis, & amatorijs ſeueriores ac triſtiores eſſe, quàm ætatem deceat. eſt autem Iuuentas, iuuentæ Deus, quem læuem, id eſt, imberbem appellat Od. XI. lib. 2. *fugit retrò Lænis Iuuentas.* De eo M. Tullius lib. 1. de natura Deorum ſic ſcribit. *At poëtæ quidem nectar, ambroſiam, epulas comparant, & aut Iuuentatem, aut Ganymedem pocula miniſtrantem.* & Tuſc. lib. 1. *non enim ambroſia Deos, aut nectare, aut Iuuentate pocula miniſtrante lætari arbitror.*

Ode 31.

Se non diuitias: ſed tranquillam, hilaremq; vitam ab Apolline poſcere.

QVID dedicatum poſcit Apollinem
Vates? quid orat, de patera nouum
Fundens liquorem? non opimæ
Sardiniæ ſegetes feraces:
Non æſtuoſæ grata Calabriæ
Armenta: non aurum, aut ebur Indicum:
Non rura, quæ Liris quieta
Mordet aqua, taciturnus amnis.
Premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna vitem: diues & aureis
Mercator exſiccet culullis
Vina Syra reparata merce,
Dijs carus ipſis: quippe ter, & quater
Anno reuiſens æquor Atlanticum
Impune. me paſcunt oliuæ:
Me cichorea, leueſq; maluæ.
Frui paratis & valido mihi
Latoë dones, &, precor, integra
Cum mente: nec turpem ſenectam
Degere, nec cithara carentem.

Commentarij.

COMMENTARII.

Quid dedicatum poſcit Apollinem] Apollinem, cui templum excitauit, dedicauitq; Cæſar Auguſtus in palatio, ut ſcribit Sueton. eodemq; loco bibliothecam libris omnibus inſtructam. Horat. epiſt. ad Iul. Flor. lib.I. *et tangere uites Scripta, palatinus quæcunque recepit Apollo.*& lib.II.ad Auguſt.*ſi munus Apolline dignum Vis complere libris.*

de patera nouum Fundens liquorem?] uini primitias libans & offerens Dijs immortalibus.ſic Od.v. lib.4. *te proſequitur mero Defuſo pateris.*

non opimæ Sardiniæ, &c.] ſic habent libri ueteres Donati, Faërni, Vrſ. Torneſ. duo Vatic. non admodum diſsimile eſt illud, quod optat Pindarus νεμ. Alij (inquit) aurum optant,alij poſſeſsiones,fundos,& prædia: mihi autem detur, poſteaquàm meis ciuibus placuerim, res laudabiles laudibus affecerim,iniuſtas & improbas,uituperarim,oſſa terræ mandare. Verba Græca petat ex Pindaro,qui uolet. nos locum indicauimus.

opimæ Sardiniæ] pinguis & uberis,ſed tamen inſalubris,& peſtilentis. M. Tull. epiſt. lib. 7. ad Fab. Gallum. *Id ego in lucris pono non ferre, hominem peſtilentiorem patria ſua.* Idem ad Q. Frat. lib.2. *Cura mi frater, ut ualeas, et quanquam eſt hiems,tamen Sardiniam eſſe cogites.* Opimum Varro,& Feſtus ab Ope deducunt Saturni uxore,quòd ipſe agrorum cultor habetur,à ſatu nominatus, tenensq; falcem effingitur: quod eſt inſigne agricolæ. Vnde ſpolia quoque,quæ Dux populi Rom. duci hoſtium detraxit,opima dicuntur. Hæc Feſtus.ſic ſuprà idem Horatius *Lariſſam opimam* dixit.

æſtuoſæ] ſolis ardore torridæ.aliter ſuprà Od XXII.*Syrtes æſtuoſas* appellat.

ebur Indicum] Virg. Georg. lib. I. *India mittit ebur.* ſed cui ſunt inauditi elephanti Indici?

Liris.] Campaniæ fluuius. mendosè autem ſcribitur per y in quib.cod.

Mordet] alluit. tralatio eſt. *Lamb.* ſup. Od. XXII. alia tralatione.

Premant] amputent preſſo pollice, uel uuas cultello abſciſſas in torculari calcent, & premant.

Calena falce.] cultello falcis inſtar incuruo. Caleno autem à Calibus. ut ſup. Od. XX. *Vinum Calenum.*

exſiccet] Exhauriat,ebibat. hypallage. dicimus enim exiccare culullos; & pocula. ut Saty.VI. lib.2. *Siccas inæquales calices conuiua tribulis.* Q. Cicero ad Tiron. lib.16. epiſtol. *lagenas etiam inanes obſignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuiſſe, quæ furtim eſſent exiccatæ.* Priſcian. lib.2. ſcribit, ex, ante c. p. q. s. manere integrum: uerumtamen,ne offendantur aures ſcilicet, elidi. quod ſi uerum eſt, ſcribendum exiccet.

culullis] poculis,calicibus.epiſt.ad Piſon.*Reges dicuntur multis urgere culullis, Et torquere mero,*&c.ſed cululli erant initiò fictiles,& in ſacrificiis tantùm utiles.

Vina Syra reparata] Franc. Duarenus iuriſconſultus clariſsimus,qui nuper morte immatura nobis ereptus eſt, lib.I. anniuerſ. diſputation. hunc locum ſic explicat: *uina,quæ ſint emta nummis ex uenditione Syræ mercis refectis*: idq; confirmat teſtimonio ueterum iuriſconſultorum: apud quos *parare* pro,*emendi* uerbo in uſu eſt. ſic & M. Tullius uſurpat cùm alibi,tùm in orat. pro Flacco. *Si tam te Craſſi agri delectabant, hic alicubi in Cruſtumio,aut in Capenati parauiſſes.*& Horat. Saty. III. lib. 2. *ſermone tuos, quos ære pararis.* quemadmodum autem redimere pro eo, quod eſt emere, ponere ſolemus: ita & reparare, pro parandi uerbo ab Horatio uſurpatum eſt: uel reparata dictum eſt pro,permutata: quod idem ualet,ut ſuprà docuimus.

O 2 Diis

Diis carus ipſis] argumentum eſt à conſequentibus. ter, & quater in anno mare Atlanticum ſaluus nauigat. ergo Diis carus eſt. fieri enim non poteſt, ut quiſquam tám ſecunda nauigatione utatur ſine Deorum immortalium beneficio ac benignitate: quemadmodum neque cuiquam res aduerſæ ſine eorundem ira, aut certè uoluntate accidunt. quod ita eſſe Theognis oſtendit. *Οὐδ' εἷς ἀνθρώπων οὔτ' ὄλβιος, οὔτε πενιχρὸς, Οὔτε κακὸς νόσφιν δαίμονος, οὔτ' ἀγαθός.*

me paſcunt oliuæ.] ſic Ode 11. epod. *Non attagen Ionicus Iucundior, Quàm lecta de pinguiſſimis Oliua ramis arborum.*

Cichorea.] cichorea eſt numeri multitudinis *κιχόρεια* à ſingulari *κιχόρειον*, e, autem ex diphth. ει longum eſt. uide Priſc. lib. 2.

leues] quæ uentrem grauem leuant, non ut quidam, inemtæ, aut contemtæ.

maluæ.] ſic Od. 2. epod. *aut graui Maluæ ſalubres corpori.*

frui paratis.] ſemper Horat. vſum bonorum partorum commendat.

valido] omnium enim rerum humanarum optimum eſt ualere, proximum pulchritudo, tertium uires corporis, quartum diuitiæ. Vulgatiſſimus eſt apud Græcos hic ſenarius *οὐκ ἔσθ' ὑγιείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν βίῳ.*

Latoë] ô Apollo, da mihi, ut poſſim firmus & ualidus bonis quæſitis & partis frui. Latoum dixit à Græco *Λητῷος*.

integra cum mente] humanitatem ex homine exuit, homoq; eſſe deſijt, tametſi hominis figuram, & ſpeciem gerat, qui ſanæ mentis non eſt. Nam neq; homo quicquam in ſeipſo mente melius habet, & unuſquiſque noſtrum mens eſt, ut docet Ariſt. in libris de moribus ad Nicomachum. Theognis autem nihil in nobis eſſe mente melius ita declarat. *Γνώμης δ' οὐδὲν ἄμεινον ἀνὴρ ἔχει ἐν γε ἑαυτῷ, Οὐδ' ἀγνωμοσύνης Κύρν' ἀνιηρότερον.* legendum autem, & precor integra, non, at precor.

turpem] inertem, uel inhonoratam, atque ingloriam.

Ode 32.

Barbiton, ſiue teſtudinem ſuam commendat.

POSCIMVS, ſi quid vacui ſub vmbra
Luſimus tecum, quod & hunc in annum
Viuat, & plureis: age, dic Latinum
Barbite carmen,
Lesbio primùm modulate ciui:
Qui ferox bello, tamen inter arma,
Siue iactatam religarat udo
Littore nauim:
Liberum, & muſas, Veneremq;, & illi
Semper hærentem puerum canebat:
Et Lycum nigris oculis, nigroq;
Crine decorum.
O decus Phœbi, & dapibus ſupremi
Grata teſtudo Iouis, o laborum
Dulce lenimen, mihi cunque ſalue
Rite vocanti.

COM-

COMMENTARII.

vacui] ocioſi, feriati, σχολάζοντες.
Latinum] cuius ego ſum, auctor, & princeps.
Lesbio primum modulate] id eſt, qui primùm modulatis, & diſtinctis ſonis temperatus es ab Alcæo. ſup. Od. xxvi. *Hunc Lesbio ſacrare plectro Teque, tuasque decet ſorores.* & Ode vi. lib. 4. *Lesbium pedem, meique Pollicis ictum.* vocem *modulate* ita accipio, vt ſit participium παθητικόν. cuius contra. immodulatus. de Arte poet. *Non quiuis uidet immodulata poemata iudex.* vel ſic: *modulate*, id eſt, qui Alcæo obſecutus, & gratificatus, cantus modulatos edidiſti.
tamen inter arma] omiſit alterum, ſiue, vt ſup. Od. iii. *tollere, ſeu ponere uult freta.* hoc modo. ſiue inter arma, id eſt, ſiue eſſet in caſtris, ſiue in aliquo portu cõſtiterat à longa, & difficili nauigatione conquieſcens.
religarat.] apto & vſitato verbo vſus eſt. ſic Saty. v. lib. 1. *ac miſſæ paſtum retinacula mulæ Nauta piger ſaxo religat.* & Cat. nupt. Pelei, & Thet. *Perfidus in Cretam religaſſet nauita funem.* diſſimile eſt illud ſup. Od. v. *Cui flauam religas comam.* Iam quod ait Horatius hoc loco Alcæum uirum militarem interdum res amatorias cecinisse, id teſtatur Cicero lib. 4. Tuſcul. his verbis, *Fortis uir in ſua Rep. cognitus, quæ de iuuenum amore ſcripſit Alcæus?*
& illi ſemper hærentem] Cupidinem. Neque ab hoc loco aliena, neque fortaſſe omnibus nota illa eſt fabula apud Platonem in ſympoſio, qua nouam rationem affert, cur Veneri ſemper adhæreat Cupido. Scribit igitur Plato, nata Venere Iouem natalitia Diis præbuiſſe, atque in eo conuiuio cùm ceteros Deos, tùm Porum Metidis filium interfuiſſe: Illum autem largius æquo potum, nectareque ebrium, in Iouis hortos introiuiſſe, ibique obdormiuiſſe: Peniam verò (paupertatem Latini dicunt) quę ad illud conuiuium mendicandi gratia venerat, inſidias Poro egeſtate coactam ſtruxiſſe, & propter illum cubuiſſe, vt ab eo (ſi modò id conſequi poſſet) grauida facta filium pareret: illam igitur à Poro compreſſam eſſe, atque ex eo concubitu grauidam factam, Cupidinem peperiſſe: Inde eueniſſe, vt Cupido Venerem potius, quàm matrem, ſequatur, illique miniſtret. Iam cum omnes ferè Cupidinem Veneris filium faciant, Sappho ab aliis diſsidens è cęlo & terra natum fingit, vt ſcribit Interp. Apollon. in lib. 3. argon.
& Lycum nigris oculis, nigroque] nigros oculos laudabant veteres illi in pueris, & puellis. Catul. in Acmen. *Salue nec minimo puella naſo, Nec bello pede, nec nigris ocellis.* & Hor. epiſt. ad Piſones, *Spectandum nigris oculis, nigroque capillo.* Anacreon tales ſuo Bathyllo oculos & capillos depingi iubet. Λιπαρὰς κόμας ποίησον Τὰ μὲν ἔνδοθεν μελαίνας, Τὰ δ᾽ ἐς ἄκρον ἡλιώσας. deinde paucis verſibus interpoſitis, Μέλαν ὄμμα γοργὸν ἔστω Κεκερασμένον γαλήνῃ, talem & ſuæ puellæ comam eſſe vult. γράφε μοι τρίχας τὸ πρῶτον Ἁπαλάς τε καὶ μελαίνας. Homer. ἑλίκωπας Græcos appellat, id eſt, μελανοφθάλμους. quanuis ſciam etiam aliter accipi.
Dulce lenimen mihi cunque] cunque, & quãdoque idem valent. quandoque autem apud hunc poetam ſępe pro quandocunque ponitur, vt alibi dicemus. vno nunc exemplo contentus ero. Od. 1. lib. 4. *Et quandoque potentior Largis muneribus riſerit æmuli: Albanos prope, te, lacus, Ponet marmoream.* ſic igitur hunc locum explicat Porph. ô barbite mearum curarum, ac moleſtiarum lenimen mihi ſuaue, ac iucundum, quotieſcunque te euoco ſalue. alij ſalue mihi, &c. ego, cunque, puto accipiendum pro quouis tempore. hoc modo: ſalue dulce lenimen mihi quouis tempore te vocanti.

AD

AD ALBIVM TIBVLLVM. Ode 33.

Ne doleat ſibi riualem iuniorem à Glycera anteponi.

ALBI ne doleas plus nimio memor
Immitis Glyceræ: neu miſerabileis
Decantes elegos, cur tibi iunior
Læſa præniteat fide.
Inſignem tenui fronte Lycorida,
Cyri torret amor: Cyrus in aſperam
Declinat Pholoen. ſed prius Appulis
Iungentur capreæ lupis,
Quàm turpi Pholoe peccet adultero.
Sic viſum Veneri: cui placet impares
Formas, atque animos ſub iuga aenea
Sæuo mittere cum ioco.
Ipſum me melior cum peteret Venus:
Grata detinuit compede Myrtale
Libertina, fretis acrior Adriæ
Curuantis Calabros ſinus.

COMMENTARII.

cur tibi] id eſt, ne ſupra modum dole, quòd tibi riualis iunior anteponatur: (hæc enim verbi pręniteat, vis eſt) ſeu, quòd pluris fiat à Glycera, quàm tu: id eſt, quòd ei carior ſit, & gratior. ſic ſuprà uerbo ſimplici vſus eſt. Od. v. *miſeri, quibus intentata nites*, id eſt: grata es, places. cur, autem eleganter poſitum pro, eò quòd. vt epi. ad Celſum Albinoua. lib. I. *Fidis offendar medicis, iraſcar amicis, Cur me funeſto properent arcere ueterno?* & ita ferè ſemper loquitur Horat. paulo aliter M. Tull. vt Verr. de iuredicundo. *tamen digna cauſa eſſet, cur inimicitias hominis improbiſſimi ſuſciperem.* cuius rei plura exempla legito ad illum locum, *Cur me funeſto*, &c.

tenui fronte] ſic epiſt. II. ad Mæcen. lib. I. *reddes Forte latus, nigros anguſta fronte capillos.*

Inſignem tenui fronte Lycorida] oſtendit, quàm miſera ſit amantium conditio, qui raró admodum pari uoluntate, mutuoque amore inter ſe reſpondent. Lycoris (inquit) Cyri amore incenditur: Cyrus à Lycoride abhorret, in Pholoen, à ſe alienam, propenſior. hanc animorum & uoluntatum in amantibus diſſenſionem ac diſcordiã pulcherrimè deſcribit Lodouicus Arioſtus Italicis: quos, quia in his commentariis alium ſermonem, quàm, quo olim Latini vtebantur, inculcare, indecorum eſſe puto, uerti hoc modo: *Improbe amor, puer iniuſtiſſime: cur ita raro Noſtra à te eſſeuntur noſi ſententia compos? Cur ita delectat te perfide, corda duorum Cernere diſſidijs inter ſe infeſta ſuperbis? Arces me à liquidiſque uadis, & gurgite tuto: Pertrahis in rapidoſque, amneis cæcaſque lacunas. Quæ me vltrò petis, hinc reuocas, alioque retorques: Quæ fugit, huius me tabeſcere*

cogis

cogis amore. Ad eandem ſententiam pertinent hi Moſchi verſus, Ἤρα Πὰν Ἀχῶς τᾶς γείτονος, ἤρατο δ' Ἀχὼ σκιρτητᾶ σατύρω· σάτυρος δ' ἐπεμαίνετο Λύδᾳ. Ὡς Ἀχὼ τὸν Πᾶνα, τόσον σάτυρος φλέγεν Ἀχῶ. Καὶ Λύδα σατυρίσκον· ἔρως δ' ἐσμύχετ' ἀμοιβᾷ. Ταῦτα δ' ἐπιεπόρισεν ἐμοὶ Φυλακὸς ὁ Οὐρσῖνος ἀνὴρ πάνυ πεπαιδευμένος.

ſed prius Appulis] ſic Ode xvi. Epod. *Nouaque monſtra iunxerit libidine Mirus amor, iuuet ut Tigres ſubſidere ceruis, Adulteretur & columba miluio.* ſignificat autem Cyrum nunquam Pholoà potiturum.

Quam turpi] quàm Cyro amatori Pholoe gratificetur, & morem gerat. ſic infrà amatorem, adulterum appellat, Ode xxxvi. *nec Damalis nouo Diuelletur adultero.* ſic Catull. ad Furium & Aurel. *Cum ſuis uiuat, ualeatque mœchis.* & Plaut. in Mil. glor. *herus meus ita magnus mœchus eſt mulierum, ut neminem fuiſſe, neque futurum credo.* turpem autem accipe, non quòd reuera ſit turpis, ſed quòd ei talis videatur: vel refer ad animi turpitudinem.

cui placet impares Formas, atque] ſine dubio ex formarum, aut animorum diſſimilitudine naſcitur amoris inæqualitas, atque adeò alienatio ac diſſenſio: cum vel deformis formoſam, vel ſenex puellam, vel quis alius ingenio & moribus diſparem amat. Quoniam autem non ſępe contingit, vt pares ætates, formæ, naturæ, mores, ingenia copulentur inter ſe, & ad amandum ſeſe applicent: iccircò quamplurimi exiſtunt in amore naufragi, & calamitoſi, &, vt Gręci appellant, δυσέρωτες: pauci admodum, quibus omnia ex animi ſententia procedant.

ſub iuga aenea] ſub coniunctionem inæqualem, ac diſparem, duramque ſeruitutem. Eſt enim duriſſimum ſeruitutis genus eam amare, quę aſpernetur amantem. *aenea* autem ſcriptum reperi in cod. Donati & Faerni ſine aſpirationis nota in ſecunda ſyllaba: quam ſcripturam ſecutus ſum: nam & Aulus Gellius lib. 2. cap. IIII. teſtatur nomen *aena* in libro mirandæ vetuſtatis 2. Aeneid. ſcriptum fuiſſe ſine aſpiratione.

ſæuo] χαλεπῷ, difficili, immiti, vt ſup. Ode xix. *Mater ſæua Cupidinum.* hæc enim vis eſt nominis, ſæuus. ſic & Ode xxix. lib. 3. *Fortuna ſæuo læta negocio.* & epiſt. ad Iul. Florum, lib. 2. *ne mea ſæuus Iurgares, ad te quòd epiſtola nulla ueniret.* & ſat. II. lib. 2. *hic neque ſeruis Albuci ſenis exemplo, dum munia didit, Sæuus erit.* ſup. Ode xii. *Sæua paupertas.* infra Ode xxxv. *ſæua neceſſitas.* epiſt. ad Lollium lib. 1. *Vt puerum credas ſæuo dictata magiſtro Reddere* Lucret. lib. 3. *ſæuas tolerare procellas:* Terent. Phorm. *Concluſam hic habeo uxorem ſæuam.* Ex quo ſæuitia, aſperitas quædam, & iracundia, χαλεπότης. Ode xii. lib. 2. *dum fragrantia detorquet ad oſcula Ceruicem aut facili ſæuitia negat.* Aeneid. 1. *ſæuumque ambobus Achillem.* et 2. *hic ſæuus tendebat Achilles,* & verbum ſęuire χαλεπαίνειν. ſat II. lib. 2. *Sæuiat, atque nouos moueat fortuna tumultus,* etc. Ode III. lib. 3. *Dum longus inter ſæuiat Ilium, Romamque Pontus.* Plautus Epidico. *ſed memento, ſi quid ſæuiunt ſenes, ſuppetias mihi cum ſorore ferre.* Virg. Aen. 6. *ne ſæui magna ſacerdos.*

Ioco] Iocum, Deum hoc loco accipio, vt ſup. Od. II. *Quam Iocus circum uolat, & Cupido.*

Ipſum me melior] cùm ego ipſe ab elegantiore & commodiore puella ultro expeterer, Myrtalæ tamen difficili, ſæuę, iracundæ, à me alienæ ſeruiebam: quæ mihi ſeruitus erat iucunda.

acrior] iracundior, vt Ode ix. lib. 3. & *improbo Iracundior Adria.* ὑπερβολή.

Curuantis Calabros ſinus] id eſt, ſeſe in Calabriam inſinuantis.

Ode

Ode 34.

Pœnitere ſe, quòd dum Epicuream diſciplinam ſectaretur, parum ſtudioſè Deos coluerit.

PARCVS Deorum cultor, & infrequens,
Inſanientis dum ſapientiæ
Conſultus erro: nunc retrorſum
Vela dare, atque iterare curſus
Cogor relictos. nanque Dieſpiter
Igni coruſco nubila diuidens,
Plerunque per purum tonanteis
Egit equos, volucremque currum:
Quo bruta tellus, & vaga flumina,
Quo Styx, & inuiſi horrida Tænari
Sedes, Atlanteusque finis
Concutitur. valet ima ſummis
Mutare, & inſignem attenuat Deus,
Obſcura promens. hinc apicem rapax
Fortuna cum ſtridore acuto
Suſtulit: hic poſuiſſe gaudet.

C O M M E N T A R I I.

Parcus Deorum] Dicit ſe, qui anteà non ſatis piè, neque religioſè deos immortales coluerit, Cyrenaicæ & Epicureæ ſectæ præceptis ac decretis imbutus, ſententiam, conſiliumque nunc neceſſariò mutare, Deorum metu non inani perterritum.

Inſanientis dum ſapientiæ] *conſultus ſapientiæ* ſic dictum, vt dicimus, iuriſconſultus. *Sapientiam* autem *inſanientem* intelligit Epicuream, aut Cyrenaicam, quæ præter cetera, docet contemnere omnes religiones. venuſtè autem *inſanientem ſapientiam* dixit Græcorum exemplo: apud quos crebrum eſt hoc genus loquendi. Eurip. in Hecuba, νύμφην ἄνυμφον, παρθένον τ' ἀπάρθενον. Sophocl. in Aiace: ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα. Oppianus ἁλιευτ. δῶρα δύσδωρα. Iterum Sophocl. γάμοι ἄγαμοι. Idem in Electra: μήτηρ ἀμήτωρ. Ariſtoph. βίος ἀβίωτος. & Homer. ὀδυσσ. σ. ἢ τάχα ἶρος ἄϊρος ἐπίσπαστον κακὸν ἕξει. & ὀδυσσ. ψ. μῆτερ δύσμητερ. & illud: ἄχαρις ἀβραδύνης ἄχαρις χάρις. quæ cùm alij Latini ſcriptores, tum Horatius noſter multis locis eſt imitatus. M. Tullius Philippica 1. *iidemque buſtum in foro facerent, qui illam inſepultam ſepulturam efficerant.* & vetus quidam poeta apud M. Tull. lib. 3. de orat. *Qua tempeſtate Paris Helenam innuptis iunxit nuptiis.* Catull. de nuptiis Pelei, *funera nec funera.* (quo loco admonitum lectorem velim, *necfunera*, vnum nomen eſſe: qualia ſunt illa necopinatò, & apud iuriſconſ. res necmancipij, furtum necmanifeſtum.) Idem in Lucullo *uſus diſciplina indocilis.* Ennius *artem inertem.* Horat. Ode xiv. lib. 1. *facili ſæuitia.* (nam ſuprà oſtendimus, ſæuum idem valere, quod χαλεπὸν, id eſt, difficile.)

difficile.) his ferè ſimilia ſunt illa, epiſt. ad Bullat. *Strenua nos exercet inertia.* & epiſt. ad Iccium *concordia diſcors.*

atque iterare curſus cogor relictos] Græcum verbum expreſſit *παλινδρομεῖν*, id eſt. recurrere. De verbo *iterare* diximus ad Oden 7. eſt autem *ἀλληγορία*, cum ſignificet ſe cogi mutare conſilium.

Dieſpiter] Iupiter. Varro lib. 4. de lingua Lat. *Dieſpiter, id eſt, Dies pater.*

igni coruſco.] fulmine. ſic M. Tull. Tuſc. 2. *Iace obſecro in me uim coruſcam fulminis.* at Virg. Aen. 2. *enſem coruſcum* appellat.

plerunque per purum] hoc negat Lucret. li. 6 fieri poſſe, his verbis, *Fulmina gigni erco aſſis, alteque putandum eſt Nubibus extructis. nam cælo nulla ſereno, Nec leuiter denſis mittuntur nubibus unquam.* idem paulo poſt, *Denique cur nunquam cælo iacit undique puro Iupiter in terras fulmen, oniſusque profundit?* Salluſt. tamen hiſt. de bello Catilinar. narrat M. Herennium die ſereno fulmine ictum eſſe.

per purum] cælo ſereno. ſic Virg Georg. 2. *& dum ſe lætus ad auras Palmes agit laxis per purum immiſſus habenis.*

tonanteis Egit equos, volucremque] tonuit. ſed poetarum more locutus eſt, vt ſup. Ode XII. *Tu graui curru quaties Olympum.*

Quo bruta Tellus] ſic infra Ode 4. lib. 3. tellurem inertem appellat vtrunque, quia hoc elementum omnium grauiſſimum atque (vt ita dicam) immobiliſſimum eſt. *Nam brutum* (inquit Feſtus) *antiqui grauem appellabant.*

Styx] Cùm multa ſcribat Pauſanias in Arcadicis de Styge, tùm hæc quoq; tradit, Homerum Stygis nomen in ſuam poeſin conieciſſe reſpicientem ad eam aquam, quæ è Styge fluuio Arcadico manat. Nam in iureiurando Iunonis (inquit) fecit eam ita loquentem, Ἴςω νῦν τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθε, Καὶ τὸ κατειβόμενον ςυγὸς ὕδωρ. Paulo poſt idem Pauſanias, Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ τοῦ παρὰ τὴν Νώνακριν ςάζον ἐμπίπτει μὲν πρῶτον εἰς πέτραν ὑψηλήν. διεξελθὸν δὲ διὰ τῆς πέτρας ἐς τὸν Κρᾶθιν ποταμὸν κάτεισι. θάνατον δὲ τὸ ὕδωρ φέρει τοῦτο καὶ ἀνθρώπῳ, καὶ ἄλλῳ ζώῳ παντί. λέγεται δὲ ὅτι γένοιτό ποτε ὄλεθρος ἀπ' αὐτοῦ καὶ αἰξίν, αἳ τοῦ ὕδατος ἔπιον πρῶτον.

Tænari.] Ταίναρος (inquit Pindarus) πόλις λακωνική. ἐν ᾗ ἐςὶ πύλη εἰς ᾅδου; id eſt, Tænarus vrbs eſt Laconica, in qua eſt ad inferos ianua. alij dicunt eſſe promontoriũ in Peloponneſo, vbi ſpecus eſt, Acheruſiæ ei, quæ in Ponto eſt, ſimilis.

valet ima ſummis Mutare] id eſt, poteſt ea, quæ ſunt humilia, & infima, ſumma efficere, & contrà. Atque hanc ſententiam mutuatus eſſe videtur ab Heſiodo ἔργ. καὶ ἡμ. vt rectè annotat M. Ant. Muretus. Ῥέα μὲν γὰρ βριάει, ῥέα δὲ βριάοντα χαλέπτει. Pindar. autem ᾠδ. η. Πυθ. docet bona quæ appellantur, præſertim ea, quæ non ſunt labore parta, non eſſe cuiuſquam ſapientiæ, aut conſilio aſſignanda: ſed deo, ſeu fortunæ: non enim eſſe in hominibus ſitum, vt ſint opulenti ac beati: ſed à fortuna facultates rei familiaris & copias ſuppeditari, ac præberi, quæ modò hunc attollat, ceteriſque omnibus ſuperiorem efficiat: modò illum deprimat. & in aliorum poteſtatem redigat Sic Pindar. Τὸ δ' οὐκ ἐπ' ἀνδράσι κεῖται: δαίμων δὲ παρίσχει. ἄλλοτε δ' ἄλλον ὕπερθε βάλλων μὲν, ἄλλον δ' ὑπὸ χειρῶν μέτρῳ καταβαίνει. Eandem rem ſic Xenophon. lib. ſexto ἑλληνικῶν. Καὶ ὁ θεὸς δ', ὡς ἔοικε, πολλάκις χαίρει τοὺς μὲν μικροὺς, μεγάλους ποιῶν, τοὺς δὲ μεγάλους, μικρούς. & Salluſt. coniur. Catill. *ſed profectò Fortuna in omni re dominatur: ea res cunctas ex libidine magis, quàm ex uero celebrat, obſcuratque.*

inſignem attenuat] obſcurat, ita tenuem reddit, vt fugiat aſpectum. ἀμαυροῖ, ἐπιφανῆ ἀφανίζει, ἢ ἀφανῆ ποιεῖ.

hinc apicem rapax, &c.] Hæc cohærent cum ſuperioribus, vnoque ſpiritu

P (vt

(vt ita dicam)continentur. Ab hoc(inquit)fortuna ſummas opes,& ampliſſimos honores aufert, in illum transfert. ita videtur Deum & Fortunam pro eodem ponere.

Cum ſtridore acuto] His uerbis puto ſignificari ſubitam fortunæ commutationem: quæ uix intelligi poteſt, ſine magno ſonitu ac fragore. potius, quàm eorum, qui de ſuperiore gradu in inferiorem deturbantur, clamores & lamentationes. ſtridor enim ſonitum ac ſtrepitum ſignificat, non clamorem. quanquam ſi quis hoc malit, pugnare nolo, cum præſertim ſic explicet Porphyr.

Ode 35.

Ad fortunam orans, vt ſeruet Cæſarem in Britannos ire meditantem.

O DIVA, gratum quæ regis Antium,
Præſens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel ſuperbos
Vertere funeribus triumphos:
Te pauper ambit ſollicita prece
Ruris colonus: te dominam æquoris,
Quicunque Bithyna laceſſit
Carpathium pelagus carina.
Te Dacus aſper, te profugi Scythæ,
Vrbesque, gentesque, & Latium ferox,
Regumque matres barbarorum, &
Purpurei metuunt tyranni,
Iniurioſo ne pede proruas
Stantem columnam: neu populus frequens
Ad arma ceſſantes, ad arma
Concitet, imperiumque frangat.
Te ſemper anteit ſæua neceſſitas,
Clauos trabaleis, & cuneos manu
Geſtans aëna: nec ſeuerus
Vncus abeſt, liquidumque plumbum.
Te ſpes, & albo rara fides colit
Velata panno, nec comitem abnegat,
Vtcunque mutata potenteis
Veſte domos inimica linquis.
At vulgus infidum, & meretrix retro
Periura cedit. diffugiunt cadis
Cum fece ſiccatis amici,
Ferre iugum pariter doloſi.

Serues iturum Cæſarem in ultimos
Orbis Britannos, & iuuenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanoque rubro.
Eheu, cicatricum, & ſceleris pudet,
Fratrumque. quid nos dura refugimus
Aetas? quid intactum nefaſti
Liquimus? vnde manus iuuentus
Metu Deorum continuit? quibus
Pepercit aris? o vtinam noua
Incude diſtringas recuſum in
Maſſagetas, Arabaſque ferrum.

COMMENTARII.

O Diua] M Tull. lib. de natura Deor. III. ſub perſona Cottæ ea, quæ à Balbo de diis fuerant diſputata, refellens, & contrà diſſerens, iis Diis reiectis, qui à vetere Græcia conficti ſunt, diique habiti, ea quoque, quæ rerum vim habent, non Deorum, è numero, &, pœnè dicam, è concilio Deorum tollit, qualia ſunt, mens, fides, ſpes, victoria, ſalus, concordia: *Aut enim illa* (inquit) *in nobiſmet inſunt ipſis, ut mens, ut ſpes, ut uirtus, ut concordia. aut optanda nobis ſunt, ut honos, ut uictoria. quarum rerum utilitatem uideo: etiam conſecrata ſimulacra, Quare autem in his uis deorum inſit, tum intelligam, cum cognouero, quo in genere maximè eſt fortuna numeranda, quam nemo ab inconſtantia & temeritate ſeiunget, quæ digna certè non ſunt Deo.* Pindarus autem Fortunam Iouis liberatoris filiam, & ſeruatricem vrbium appellans, eius opera naues in mari, in terra bellum, hominumque conuentus, & conciones gubernari dicit, atque ita duodecimum carmen Olymp. orditur. *Λίσσομαι παῖ Ζηνὸς ἐλευθερίου ἱμερ' εὐρυσθενέ' ἀμφὶ πόλει σώτειρα τύχα: τὶν γὰρ ἐν πόντῳ κυβερνῶνται θοαὶ νᾶες, ἐν χέρσῳ τε λαιψηροὶ πόλεμοι, κἀγοραὶ βουληφόροι.* Non eſt porrò dubium, quin fortunam in Deorum cætu homines collocarint, ea, quorum cauſas ignorant, fortuitò fieri, magnamque partem rerum humanarum nutu, & arbitrio fortunæ gubernari exiſtimantes. Pauſanias ſcribit in Meſſenicis Bupalum quendam præſtantem templorum ædificandorum, fingendorumque animalium arteficem, primum Smyrnæis Fortunæ ſtatuam feciſſe, polum in capite ſuſtinentem, & altera manu Amaltheę cornu tenentem. Idem Achaicis admonet, Pindarum Fortunam vnam è Parcis facere, eamque omnium ſororum potentiſſimam: qua in re ſe illi aſſentiri dicit. Pauſan. verba ſunt hæc. *Ἐγὼ μὲν οὖν Πινδάρῳ τά τ' ἄλλα πείθομαι τῇ ᾠδῇ, καὶ μοιρῶν τε εἶναι μίαν τὴν τύχην, καὶ ὑπὲρ τὰς ἀδελφὰς τι ἰσχύειν.*

quæ regis Antium] quemadmodum ſuprâ Od. XXVIII. Neptunum Tarenti cuſtodem dixit non aliam ob cauſam, quàm quòd illi ea in vrbe templum erat conſecratum: ſic & hoc loco Antium, ait à fortuna regi: proinde ac ſi diceret, fortunam Antio præeſſe, ac præſidere: hoc eſt, Antij coli, ſacrificiisque ſolennibus placari, vt vrbis cuſtodem. & ita ſæpe M. Tull. loquitur. non longè abiero. pro lege Man. *teſtorque omnes Deos, & eos maximè, qui huic loco, temploque præſident.* appellant autem Græci Deum, qui aliquo in loco præcipuè colitur, & in quo maximè toti ciuitati præſidium eſt conſtitutum, *πολιοῦχον*,

Præſens vel imo,&c.] id eſt,quæ potes etiam ex infimo gradu,& loco hominem ad ſummum extollere,& contrà è faſtigio rerum humanarum , & maxima gloria,ad interitum,præcipitem agere.iam hoc genus,*præſens tollere*,tale eſt, qualia ſunt illa,*pertinax ludere,durus componere uerſus, nobilis ſuperare*, & cetera de quibus dicemus Od.VIII.lib.4.iccircò autem præſens pro potente poſitum eſt, vel quòd is,qui præſto eſt,maiorem vim habet, quàm qui abeſt:vel quòd vſitato loquendi more Deos præſentes appellamus ; qui noſtris dubijs , ac difficilibus temporibus ſtatim nobis auxilium ferunt.aut,qui à nobis coluntur,& oculis cernuntur,vt Sol,& Luna.M.Tull.Tuſcul.1.*& uſque ad Oceanum Hercules, tantus & tam præſens habetur Deus* . Terenti. in Phorm . *non tu hunc habeas planè præſentem Deum?* Virgil.in Tityro.*Nec tam præſentes alibi cognoſcere Diuos*.& iterum M.Tull. Cat.III.de Diis , *tum uero ita præſentes his temporibus opem & auxilium nobis tulerũt,ut eos penè oculis uidere poſſemus*.ex eodem fonte manarunt illa,*præſens animus, præſens uenenum,præſens auxilium, præſens peſtis*. & fortaſſe aſſentans Auguſto Horatius ambiguè dixit illud epiſt.1.lib.2.*Præſenti tibi maturos largimur honores* , vt dicemus ſuo loco.idem Od.V II.3. *Præſens Diuus habebitur Auguſtus*.& Saty.III. lib.2.*Reiecta præda,quam præſens Mercurius fert*.

vertere funeribus] vertere in funera.ſimilia ſunt his illa,quæ ſunt in Od. ſuperiore de deo & fortuna:*ualet ima ſummis Mutare*,&c. & quæ Ode XXIX.lib.3. *Fortuna ſæuo læta negocio*,&c.

laceſſit Carp.pel.] remis impellit , in Carpathio mari nauigat è Bithynia profectus:vel,quod magis probo,ſpeciem pro genere poſitam intelligito.

profugi Scythæ] eadem ratione hic profugos Scythas appellat, qua Od. XXIIII.lib.3.campeſtres.*Campeſtres*(inquit)*melius Scythæ, Quorum plauſtra uagas rite trahunt domos*.

purpurei] id eſt,purpurati:purpura collucentes. itaque plus dixit , quàm ſi purpuratos dixiſſet.

proruas] percellas,euertas.Vtitur hoc verbo & Od.IIII.lib.4. *multa proruet integrum Cum laude uictorem*.

Stantem columnam.] ſtatum,& incolumitatem imperij: Donat.in Phor. *columnam* hic poſitum dicit eſſe pro columine imperij.

neu populus frequens] neue populus congregatus ſeditionem concitet , & quietos ad arma capienda in tyrãnum hortetur. hęc autem repetitio *ad arma, ad arma* populi concitati impetum,& furorem declarat,& oculis ſubiicit. *ἐπαναδίπλωσιν* vocant Gręci.

Te ſemper anteit ſæua] mẽdosè legitur in quibuſdam libris,ſerua neceſſitas,cum ſæua legendum ſit,vt habent libri manu ſcripti. Ariſtoteles lib.3.de morib.ad Nicomach.quattuor rerum cauſas enumerat *φύσιν: ἀνάγκην, τύχην, νοῦν*, id eſt,naturam,neceſſitatem,fortunam,mentem. Earum igitur rerum dominam eſſe fortunam , easque res eſſe fortuitas arbitramur , quæ neque ſemper , neque plerunque,neque alicuius rei gratia fiunt,& quarum cauſæ non ſunt terminatæ, vel quarum cauſas ignoramus, cum eæ cauſæ non ſint neceſſariæ , & cum earum effecta poſſint eſſe, vel non eſſe : quarum autem rerum cauſæ ſunt nobis quidem incognitæ,& occultę,ſed neceſſarię,earum cauſam neceſſitati aſcribimus. Proptereà autem,quòd,quæ neceſſario fiunt,exploratiora,certiora,ſtabiliora denique ſunt,quàm quæ fortuitò,iccircò fortunam anteit neceſſitas, appellant porrò Græci neceſſitatem *ἀνάγκην* , eamque nonnulli eandem eſſe volunt , atque *εἱμαρμένην* , id eſt , fatum . Itaque & ſuprà Horatius *lethi neceſſitatem* nominat , mortem,& Parcam,& multis aliis locis,vt ad Oden III.annotauimus.alij neceſſitatem Parcarum matrem faciunt. Plato quidem lib.vltimo de Rep. neceſſitati

vt Parcę, fuſum attribuit, colum, vncum, verticillum. Idem in Timęo mundi principium, & originem à neceſsitatis & mentis conſpiratione ducit, mentemque neceſsitati imperantem dicit plurima eorum, quæ fiunt, modificare, & in quàm optimum habitum fingere, & conformare. Intelligendum eſt autem hæc fuiſſe Antij in tabula, depicta: quæ nunc Horat. nobis pulcherrimis verſibus expreſſa proponit.

Clauos trabaleis.] claui trabales, vncus, & cetera, quæ neceſsitati tribuuntur, pertinent ad exprimendam neceſsitatis vim ac potentiam. Quemadmodum enim hæc omnia vim afferunt, & adhibentur ad torquendum, & cruciandum: ſic neceſsitas quouis impellit inuitos, neque quiſquam eam effugere, neque flectere poteſt. Sunt autem claui trabales, quibus trabes configuntur: quos neceſſe eſt magnitudine pręſtare. unde prouerbium, clauo trabali figere. M. Tull. Verrina de ſupplicijs. *ut hoc beneficium (quemadmodum dicitur) clauo trabali figeret*, id eſt, confirmaret, & conſtabiliret. neceſsitate autem nihil eſſe potẽtius cùm alij multi, tùm Euripides ait in Helena his verbis *λόγος γὰρ ἐστὶν οὐκ ἐμὸς, σοφῶν δ' ἔπος, Δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον,*

Vncus] vnco vtebantur antiqui ad cruciatus, & maleficiorum pœnas. M. Tull. Philipp. 11. *uncus impactus eſt fugitiuo illi.* Sueton. in Tiber. *Putant Neronem ad uoluntariam mortem coactum. cum ei carnifex, quaſi ex Senatus auctoritate miſſus, laqueos, & uncos oſtentaret.* Iterum M. Tull. in orat. pro C. Rabirio. *nos à uerberibus, ab unco, à crucis denique terrore neque res geſtæ, neque acta ætas, neque noſtri honores uindicabunt?*

Te ſpes] Nota eſt illa Heſiodi de Pandôra, eiusque dolio fabula: quam cum Epimetheus domum recepiſſet, dolijque operculum remouiſſet, innumerabilis illa malorum colluuio, quæ in dolio incluſa continebatur, erupit, & ab eo vſque tempore in omnes terrarum partes diſperſa, ac diſſipata, homines aſſiduè exagitat, vexat, excruciat. ſpes ſola dolio, priuſquã & ipſa cũ alijs euolaret, obturato, remanſit, vt hæc eſſet humanarum miſeriarum ſolatium, & lenimen. Itaque non temerè cum Fortuna in illa tabula, pingebatur. ſignificabat enim pictura homines in aduerſa fortuna, ſpe ſola ſuſtentari, tanquam maximo, & vnico incommodorum, & dolorum ſuorum alleuamento. Verſus Heſiodi ſunt hi. *Μούνη δ' αὐτόθι ἐλπὶς ἐν ἀῤῥήκτοισι δόμοισιν Ἔνδον ἔμιμνε, πίθου ὑπὸ χείλεσιν, οὐδὲ θύραζε Ἐξέπτη. πρόσθεν γὰρ ἐπέμβαλε πῶμα πίθοιο*, &c. Atque ad hanc, opinor, fabulam reſpiciens Theognis, ſpem ſolam in terris cum hominibus remanſiſſe deam præſentem, & propitiam: ceteros Deos, ac Deas in cęlum abijſſe dicit *Ἐλπὶς ἐν ἀνθρώποισι μόνη θεὸς ἐσθλὴ ἔνεστιν, Ἄλλοι δ' οὔλυμπον δ' ἐκπρολιπόντες ἔβαν.* hoc igitur ſignificat Horat. ſpem & fidem aſsiduas aduerſæ fortunæ comites, ac ſocias eſſe: ſpem, quia fortis, & animoſi eſt in rebus afflictis ſperare: nam (vt ait Theocritus) viuorum eſt ſperare, mortuis autem nihil reliquum eſt, quod ſperent: *ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες*: fidem, quia ueri, & fideles amici nunquam, ne fortuna quidem aduerſante, ac reflante, deſerunt. ſed vel amicis opitulantur, vel eorum miſeriam, prope æquè dolendo, faciunt leuiorem. aſſentatores autem, paraſiti, ſcurræ, lenones, meretrices ſtatim, vt aliquid aduerſi incidit, diffugiunt, neque à ſe impetrare poſſunt, vt rerum aduerſarum onus pro ſua parte ferant.

nec comitem abnegat, vtcunque, &c.] id eſt, nec te comitem aſpernatur vel nec ipſa tibi comes eſſe recuſat, quandocunque tu fugis, & deſeris eos, quos antea coluiſti, ac beaſti, id eſt, cum tu commutaris, & ex amica, & ſecunda, fis inimica, & aduerſa. ſignificat viros bonos, & fideles amicos non deſerere amicum olim florentem, nunc miſerum fortuna commutata, & rebus conuerſis. per

fortunam

fortunam abeuntem,& aufugientem,ſignificatur aduerſa: per manentem,ſecunda,vt Od.xxix.lib.3. *Laudo manentem: ſi celeres quatit Pennas, reſigno quæ dedit.* ad quem locum plura exempla afferemus.

At vulgus infidum & meretr.] at vulgus, & infideles amici diffugiunt, te mutata. Bonfinis autem omnium,qui vnquam fuerunt, corrector & ineptiſs. & audaciſſ. male hic,*&*,pro,*at*,reponit.

diffugiunt cadis Cum fece] *ἀλληγορία* eſt.ſignificat autem Horat.infideles amicos,& eos,qui emolumentum ſequuntur in amicitia,rebus amicorum accisis,& afflictis,diuitiiſque vel conſumtis,atque exhauſtis,vel caſu aliquo amiſſis,atque ereptis,diffugere.

ferre iugum pariter doloſi.] doloſi ferre iugum, vnum eſt ex iis loquendi generibus,quæ à Græcis mutuatus eſt Horatius. de quibus alibi.doloſi igitur ferre,id eſt,doloſi in ferendo pariter cum amicis calamitate affectis,iugo.quod ſimile eſt,ac ſi diceret.in ſecunda amicorum fortuna ſuperiora omnia habere,aut omnium commodorum participes eſſe volunt:in aduerſa autem,calamitatis partem ſubire nolunt.non vacat autem dolo is,qui in ſocietate, lucri partem æqualem,aut etiam maiorem ſibi depoſcit:damni verò ſi quid incidat,id ne minima quidem ex parte ad ſe pertinere velit.Sed verum eſt, quod & hic ait Horatius, & Nem.εἰδ' ἰῶτ. Pindar.paucos reperiri in laboribus,& periculis fideles. verba Pindari ſunt hæc, quibus conſentanea ſunt hæc Horatiana: *Παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν καμάτῳ μεταλαμβάνειν.* Nam quale eſt hoc,quod dixit Horat. *doloſi ferre*, tale eſt illud Pindaricum, *παῦροι πιστοὶ μεταλαμβάνειν.* Horat. *iugum*, Pind. *καμάτῳ.* Theognis hanc eandem ſententiam ſæpe iterat. Vno & altero exemplo erimus contenti. *Εὖ μὲν ἔχοντος ἐμοῦ πολλοὶ φίλοι· ἢν δέ τι δεινὸν Ἐγκύρσῃ, παῦροι πιστὸν ἔχουσι νόον.* & alibi. *Παύρους εὑρήσεις Πολυπαΐδη ἄνδρας ἑταίρους Πιστοὺς ἐν χαλεποῖς πρήγμασι γιγνομένους, Οἵτινες ἂν τολμῷεν ὁμόφρονα θυμὸν ἔχοντες Ἶσον τῶν ἀγαθῶν, τῶν τε κακῶν μετέχειν.* *Πολλοί τοι πόσιος καὶ βρώσιος εἰσὶν ἑταῖροι, Ἐν δὲ σπουδαίῳ πράγματι παυρότεροι.*

in vltimo Orbis Brit.] Virg. Tit. *Et penitus, toto diuiſos orbe Britannos.*

& iuuenum recens examen] exercitum ex iuuenibus conflatum. examen de apibus propriè dicitur. transfertur autem ad alia, vt hic, & Ode 2. Epod. *Poſitoſque vernas ditis examen domus.*

Eois timendum partibus, Oceanoque] ſerua (inquit) exercitum populi Rom. formidoloſum partibus ſolis orientis, eique mari, quod ad orientem ſpectat. nonnulli Oceanum rubrum poſitum eſſe volunt, ad ſignificandam eam mundi partem, quæ ſita eſt ad ſolem occidentem: à quibus diſſentio. hoc enim ſignificat Horatius, ſe precari, vt quemadmodum hic exercitus metuendus eſt partibus & mari ſolis orientis: ita ſit horribilis Britannis, qui oram mundi ſoli occidenti propinquam incolunt.aduerſus quos hunc exercitum ducturus ſit Auguſtus.

Eheu,cicatricum, &c.] cur pudet? quia turpia ſunt uulnera in bello ciuili accepta.

& ſceleris] ſcelus eſt enim ciuem interficere,& bellis ciuilibus intereſſe.

fratrumque] ciuium. vel dic propriè, conſanguineorum, & germanorum. eueniebat enim interdum,vt duo fratres contrariarum eſſent partium.

Quid nos dura refugimus ætas?] ætas annorum triginta ſpatium continet,vt infrà dicemus. Bella aũt ciuilia à Sylla,Mario,Octauio,Cinna,iterum Sylla & Mario,Carbone,Põpeio,Cæſare geſta in triginta annorũ ſpatio vertuntur. Conſecuta ſunt Octauiani,M.Antonii,Bruti & Caſſii tempora.Itaque bella

ciuilia ad alteram ætatem peruenerunt, ac permanſerunt, ut idem ait Ode xvi. Epod. *Altera iam teritur bellis ciuilibus ætas.* hoc igitur dicit Horat. A quo maleficio aut ſcelere refugerunt huius ætatis homines? quid eſt tam nefarium, quod non admiſerint? quas aras non uiolarunt?

O utinam noua Incude] ego hunc locum in omnibus libris & impreſsis & manuſcriptis corruptum, litteris leuiter immutatis, reſtitui. Vulgata enim lectio planè corrupta eſt. nam diffingere eſt diſſoluere, & demoliri, ut Ode xxix. lib. 3. *neque Diffinget, infectumq; reddet, Quod fugiens ſemel hora uexit.* quod huic loco non conuenit. diſtringere autem ferrum cùm aliis optimis linguæ latinæ auctoribus ualdè uſitatum eſt, tùm Horatio. M. Tull. off. 3. *At ille, ut ingreſſus eſt, confeſtim gladium diſtrinxit.* Idem in Catilin. 3. *iidemq; gladios in remp. diſtrictos retudimus.* Horat. Ode 1. lib. 3. *Diſtrictus enſis cui ſuper impia Ceruice pendet*, &c. & ſat. 1. lib. 2. *quem (cenſeo) cur diſtringere coner?* &c. prætereà illud alterum uerbum, *retuſum*, quod erat etiam corruptum, emendauimus, & recuſum, ſubſtituimus. Eſt igitur huiuſmodi horum uerborum ſententia, O utinam diſtringas ferrum in Maſſagetas & Arabas, & ceteros hoſtes populi Rom. noua incude recuſum, id eſt, poſteaquam noua incude fuerit recuſum. eſt enim bellis ciuilibus, & corporibus ciuium Rom. retuſum.

Ode 36.

Ob Numidæ reditum gaudio exultat.

ET THVRE, & fidibus iuuat
Placare, & vituli ſanguine debito
Cuſtodes Numidæ deos:
Qui nunc Heſperia ſoſpes ab vltima
Caris multa ſodalibus,
Nulli plura tamen diuidit oſcula,
Quàm dulci Lamiæ, memor
Actæ non alio rege puertiæ,
Mutatæq; ſimul togæ.
Creſſa ne careat pulchra dies nota:
Neu promtæ modus amphoræ,
Neu morem in Salium ſit requies pedum:
Neu multi Damalis meri
Baſſum Threicia vincat amyſtide:
Neu deſint epulis roſæ:
Neu viuax apium, neu breue lilium.
Omnes in Damalin putreis
Deponent oculos: nec Damalis nouo
Diuelletur adultero,
Laſciuis ederis ambitioſior.

Commentarii.

COMMENTARII.

Et thure] thus ſemper adhibetur in ſacrificijs, ut ſuprà, Ode xix. *Verbenas pueri ponite, thuraq; &c.* & xxx. *& uocantis Thure te multo Glyceræ decoram Transfer in ædem.*

placare] placare deos, iratos futuros, niſi eis ſacrificia promiſſa perſoluantur. de arte poët. *uinoq; diurno Placari Genius feſtis impune diebus.*

Sanguine debito] debito uel uoti, uel officii cauſa. ut Ode vi. lib. 2. *ibi tu calentem Debita ſparges lacryma fauillam Vatis amici.*

Heſperia vltima] epithetum, vltima, diſtinguit eam Heſperiam, quæ pro Italia ponitur, ab Heſperia, quæ eſt ad Occidentem uerſa. Nam alias per Heſperiam etiam apud hunc poëtam, Italia ſignificatur, ut Ode vi. lib. 3. *Dij multa neglecti dederunt Heſperiæ mala luctuoſæ.* & Ode v. lib. 4. *longas o utinam dux bone ferias Præſtes Heſperiæ.*

ſoſpes] ſaluus.

Nulli plura tamen, &c.] Nulli tamen plura impertit oſcula, quàm Lamiæ.

non alio rege.] memor pueritiæ eodem rege traductæ, id eſt, eodem magiſtro, ac doctore, ſeu potius eodem & communi amico potentiore. ut epiſt. ad Mæcen. 2. lib. 1. *rexq; paterq; Audiſti coram.* & ad Scæuam: *Coram rege ſuo de paupertate tacentes Plus poſcente ferent.* idem ualet potens amicus. epiſt. ad Loll. lib. 1. *tu cede potentis amici Lenibus imperijs.* Ode xviii. *nec potentem amicum Largiora flagito.* ſic paraſitus apud Plautum in Aſinaria regem eum appellat, à quo alitur. *Nam ni impetro, regem perdidi. ex amore tantum eſt homini incendium.* itemq; in Menæchmis. Ego igitur hæc uerba, *non alio*, ſic accipio, ut ſignificent Pompeium Numidam & Lamiam eodem & communi rege, id eſt, potenti amico, qui hic non nominatur, uſos eſſe: alij, ut dicat Horat. Lamiam Numidæ regem fuiſſe.

Mutatæq; ſimul togæ.] cum eſſent æquales, eodem tempore togam uirilem ſumſerunt.

Creſſa ne careat] Creſſa nota, id eſt, alba, à Creta inſula. ex quo nomine, Creſſus, Cretenſis, Creticus. Neque uerò referendum eſt hoc ad Cretenſium morem, quo Acro & Porphyrio eos ſolitos ait dies lætos albis lapillis notare, & contrà, &c. Thracum enim fuit hæc conſuetudo, qui (ut ſcribit Plinius lib. 7.) eos dies, quibus ſecunda fortuna eſſent uſi, iucundeq; & beatè uixiſſent, albo lapillo notabant, nigro contrarios: ſed Creſſa idem ualet, quod alba, ſeu candida, ut dixi: & Creta non ſolùm inſulæ nomen eſt: ſed etiam lutum illud album ſignificat, quo utebantur ceræ loco Græci Aſiatici ad obſignandas litteras & priuatas, & publicas, propterea quòd in Creta magna eſt talis luti copia. Cic. pro Flacco: *Hæc quæ eſt a nobis prolata laudatio, obſignata erat creta illa Aſiatica, qua utuntur omnes in publicis, & priuatis litteris.* Hoc igitur dicit Horat. notetur hic dies candida nota, ut uerè felix & fauſtus. ſic Catullus ad Lesbiam. *O lucem dignam candidiore nota.* & fortaſſe idem Catull. *ſoles candidos* appellat dies candida nota notandos, ut Horat. contrà ſatyra ix. lib. 1. *nigrum ſolem.* niſi forte alia ratione dictum eſt *nigrum ſolem*, ut uidebimus ſuo loco.

Neu promtæ modus, &c.] neve modus adhibeatur in bibendo. promere & depromere uinum, & uini amphoras, latinis ſcriptoribus uſitatum eſt loquendi genus. Ode xxi. lib. 3. *Deſcende Coruino iubente Promere languidiora uina.* & 28. eiuſ. libri: *Prome reconditum Lyde ſtrenua Cæcubum.* & infr. Ode prox. *Antehac nefas depromere Cæcubum.* & Plaut in milit. glor. *Promſiſti tu illi uinum?* LVC. *nō promſi.*

Neu morem in Salium] neu ceſſemus Saliorum more ſaltare. Ode 1. li. 4. *In morem Salium ter quatiens humum.* Erant autem Salij Martis Gradiui ſacerdotes

tes à Numa Pompilio inſtituti, qui certis anni temporibus carmina cantabant cum tripudiis & ſaltibus ſolennibus: de quibus qui plura ſcire uolet, legat Dionyſ. Halicar. lib. 2. Salium autem quarti caſus eſſe numeri ſingularis, non patrii in numero multitudinis eſſe puto ab adiectiuo (ut grammatici uocant) Salius, a, um. ut à Sulpicio ſubſt. adiectiuum facit Ode XII. lib. 4. *Qui nunc Sulpiciis accubat horreis.*

Neu multi Damalis meri] id eſt, neve Damalis puella bibaciſsima, certantibus inter ſe uino conuiuis, Baſſum uincere contendat bibendo, aut magnitudine poculorum, ſed cum Numida certet potius. De huiuſmodi certamine facetè in quendam Falcidium Cicero pro Flacco: *Magnum erat ei certamen propoſitum, magna cum Græcis contentio: qui tamen (ut opinor) iacent uicti. Nam iſte unus totam Aſiam magnitudine poculorum, bibendoq; ſuperauit.* Amyſtidem poculi genus fuiſſe quidam dicunt ἀπὸ τῦ ἀμυσὶ πίνειν, id eſt, ab eo quod eſt hauſtim, & labris non clauſis bibere. μύζω enim eſt muſſare, ſugere, os & labra claudere, quòd ſi quis ἀμύσιδα ſeu ἄμυσιν talem compotationem intemperatam, & barbaram intelligi malit, ei libentius aſſentiar. utitur hoc nomine Anacre. ἄγε δὴ φέρ' ἡμὶν ὦ παῖ Κελέβην, ὅπως ἄμυσιν Προπίω. & Eurip. ſeu Ariſtius in Cyclope: Εδέξατ', ἔσπασεν ἄμυσιν ἑλκύσας.

Neu deſint epulis roſæ, Neu viuax apium] ſic & Od. 3. lib. 2. roſæ & unguenta in conuiuio adhibentur. *Huc uina & unguenta, et nimium breueis Flores amœnæ ferre iube roſæ.*

viuax] quod diu uiret. contrà *breue lilium* idem Horat.

putreis Deponent oculos] omnes in Damalin oculos coniicient. Damalis omnium in ſe oculos conuertet, propter oris uenuſtatem & formam: putreis autem intellige, mollitiem & libidinem indicantes, fractos, tremulos, & (ut Perſius appellat) patrantes, uel libidine colliquefactos, ut Theocr. εἰδ. α. Τάκεαι ὀφθαλμὼς, ὅτι ὦ μετὰ ταῖσι χορεύεις.

adultero] amatore, ut ſuprà diximus Ode 33. nouo autem, uidelicet Pomponio Numida.

Laſciuis ederis ambitioſior] ambitioſam hoc loco accipe, brachia collo implicantem, complectentem. ſic Ode XV. Epod. *Arctius, atque edera procera aſtringitur ilex Lentis adhærens brachiis* & Catullus de Iuliæ & Manl. nuptijs. *tenax edera hac & hac Arborem implicat errans.* Sic contrà ambitioſi homines dicuntur nimis amplecti plebem, qui plebem largitionibus corrumpunt, & qui regnum appetunt. M. Tull. in orat. pro Milone de Sp. Melio.

Ode 37.

Ob victoriam Actiacam, Genio indulgendum eſſe.

NVNC eſt bibendum: nunc pede libero
Pulſanda tellus: nunc Saliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erat dapibus, ſodales.
Antehac nefas depromere Cæcubum
Cellis auitis, dum Capitolio
Regina dementeis ruinas,
Funus & imperio parabat,

Q *Conta-*

Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum quidlibet impotens
Sperare, fortunaq; dulci
Ebria. ſed minuit furorem
Vix vna ſoſpes nauis ab ignibus:
Mentemq; lymphatam Mareotico
Redegit in ueros timores
Cæſar, ab Italia volantem
Remis adurgens, accipiter velut
Molleis columbas, aut leporem citus
Venator in campis niualis
Aemoniæ, daret vt catenis
Fatale monſtrum: quæ generoſius
Perire quærens, nec muliebriter
Expauit enſem, nec latenteis
Claſſe cita reparauit oras.
Auſa & iacentem viſere regiam
Vultu ſereno, fortis & aſperas
Tractare ſerpenteis, vt atrum
Corpore combiberet venenum,
Deliberata morte ferocior:
Sæuis Liburnis ſcilicet inuidens
Priuata deduci ſuperbo
Non humilis mulier triumpho.

COMMENTARII.

Nunc eſt bibendum] uidetur hæc ab Alcæo eſſe mutuatus: cuius hi uerſus reperiuntur apud Athen. li. x. *Νῦν χρῆ μεθύσκειν, καί τινα πρὸς βίαν Πίνειν.*

ſaliaribus] opiparis & ſumtuoſis. M. Tull. *Saliarem in modum.*

ornare puluinar Deorum] ſolebant Rom. uel deuictis hoſtibus, uel quouis alio modo Republ. benè geſta, & periculo communi propulſato, ad omnia puluinaria Deorum ſupplicationem decernere, atque aliquot dies feſtos lætitia publica celebrandos indicere. Sic Cic. Cat. III. *Quamobrem Quirites quoniam ad omnia puluinaria ſupplicatio decreta eſt, celebratote illos dies cum coniugibus & liberis ueſtris.* Hac oda autem Horat. ſodales ſuos ad lætitiam exhortarur ob uictoriam Actiacam.

Tempus erat.] ſic ſcriptum reperi in libro Donati, Faërni, Torneſ. Vaticanis duobus: alij corrumpentes, *erit* reponunt: alij *eras* poſitum uolunt pro eſt. Ego puto propriè locutum eſſe Horatium, longeq; adeo ſignificantius, quàm ſi uerbo præſentis temporis uſus eſſet: hoc modo non erat fas antehac è cellis auitis uinum depromere, conuiuiaq; agitare. Sed nunc deuicto M. Antonio cum Cleopatra, hoc erat illud tempus, in quo decebat epulari, & conuiuari. ſic loquitur Aelian. uari. hiſtor. lib. 1. *Σοφόν τι ἄρα χρῆμα ἦν γένος βατράχων Αἰγυπτίων.*

πτίων. & Oppian.lib.3. ἁλιευτ. Ἰχθύσι δ᾽ οὐκ ἄρα μοῦνον ἐπ᾽ ἀλλήλοισι νένηκα Πυκνὸν ἔλω, καὶ μῆτις ἐπίκλοπος, &c. & Hæſiod. ἐργ. καὶ ἡμέρ. Οὐκ ἄρα μοῦνον ἔλω ἐρίδων γένος, ἀλλ᾽ ἐπὶ γαῖαν Εἰσὶ δύω. Theoc. εἰδ. ε. ὦ παιδίον. ἦ σωμύλος ἦσθα Κομάτα. & Ita loquitur epiſt. ad Scæuam lib. 1. *atqui rerum caput hoc erat, hic fons.* & Saty. x. lib. 1. *Hoc erat excepto fruſtrà Varrone Atacino, Atque quibuſdam aliis, melius quod ſcribere poſſem.*

dum Capitolio] intereà dum Cleopatra, & M. Antonius ea moliebantur, quibus Capitolium, imperiumq́; populi Rom. euerterent.

dementeis ruinas] à demente Cleopatra cogitatas, & comparatas.

contaminato cum grege turpium.] cum eunuchis turpi morbo laborantibus, uiris effæminatis. Eunuchos igitur uiros appellat non ſimpliciter, ſed uiros morbo illo corporis, & animi turpes, & fœdos, propter quem ad patiendum, quàm ad agendum ſunt aptiores, ac propenſiores, uide annot. ad illum locum Saty. vi. lib. 1. *Vt ſi qui ægrotet, quo morbo Barrus.*

quidlibet impotens Sperare] impotens ſperare, id eſt, in eo impotens, quòd quidlibet ſperare auderet. impotens ſperare autem à Græcis ſumtum, de quo genere uide ad Od. viii. lib. 4. Iam impotens valet apud bonos ſcriptores idem ferè, quod apud Græcos ἀκρατής, incontinens, effrenatus, non rationi obediens, ſed affectibus, & perturbationibus animi ſeruiens. M. Tull. epiſt. ad M. Marcell. *Victoria etiam ſi ad meliores uenit, tamen eos ipſos ferociores, impotentioresq́; reddit.* Idem de Aruſp. reſponſ. *nihil feci iratus, nihil impotenti animo.* Idem Philipp. v. Antonium impotentem, iracundum, contumelioſum, ſuperbum, &c. nominat. ſic Catull. de faſelo. *freta impotentia*, id eſt, impotentium hominum more æſtuantia, & ſæuientia. idem ad Papyrum, ut Cæcilium arceſſat. *Illum deperit impotente amore*, id eſt, immodico, & immoderato. & Horat. Ode 1. lib. 2. *Iuno impotens*, id eſt, ira & odio elata, ira inflammata, ab ira uicta, quæ iram continere non poterat, uel quæ odium ſuum exaturare non poterat. & Od. ult. lib. 3. *Aquilo impotens*, ſupra modum ſæuiens, uehemens, ut ſit tralatio à rebus animatis. ut *freta impotentia.* impotens igitur ſperare, id eſt, quæ ſeſe continere non poterat, quin quidlibet ſperaret.

fortunaque dulci Ebria] rebus ſecundis elata, & impos mentis. ſic Demoſthenes Philipp. prima Philippum dicit magnitudine rerum geſtarum ebrium eſſe. Ἐγὼ δ᾽ οἴομαι μὲν ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι νὴ τοὺς θεοὺς, ἐκεῖνον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων, &c. & Anacreon. ἔρωτι μεθύοντα, id eſt, amore ebrium dixit. & Theocrit. in Dioſcuris πληγαῖς μεθύων.

ſed minuit furorem] ſed eius dementiam, inſolentiam, atq; impotentiam compreſsit tanta, in pugna Actiaca, clades accepta, ut uix una nauis ſalua ei reſtiterit. Itaque eius animum rebus proſperis ferocem, impotentem, inſolentem, res aduerſæ ἐσωφρόνισαν, id eſt, caſtigarunt, & ad ſanitatem mentis reuocarunt.

Mentemque lymphatam] Lymphatos appellant Latini, quos Græci νυμφολήπτους, ut ſuprà diximus. quam uocem uidetur uſurpaſſe Plato in Phædro pro furioſo, & mente concitato. ὥστε ἐὰν ἄρα πολλάκις νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου γένωμαι, μὴ θαυμάσῃς. Sext. Pompeius Feſtus ſcribit lymphas dictas eſſe à Nymphis, uulgoq́; memoriæ proditum eſſe, quicunque ſpeciem è fonte, id eſt, effigiem Nymphæ uiderint, furendi finem non facere: quos Græci νυμφολήπτους, Latini lymphatos appellant.

Mareotico] uino, quod ad Mareotidem Aegypti paludem naſcitur. Virg. Georg. 11. *ſunt & Mareotides albæ.* Athen. lib. 1. δειπνοσοφ. ſcribit uinum Mareoticum eſſe Alexandrinum, à Marea fonte, qui in Alexandria eſt, & ab urbe ei fonti uicina eiuſdem nominis, appellatum: eamq́; urbem fuiſſe olim maximam,

nunc eſſe uicum: paucis uerbis poſt, à Marone quodam uno ex iis, qui cum Baccho militarunt, eſſe nominatam. Multas autem huius Mareotici uini laudes cõmemorat ibidem Athen.

Redegit in veros timores] qui rebus ſecundis inſolentes fiunt, & quibus uinum bonam mentem ademit, aut corrupit, ii periculi, in quo forte uerſantur, magnitudinem neque attendunt, neque ſentiunt, quandiu ita ſunt affecti: poſteà autem, quàm ad ſe redierunt, tum demùm timere incipiunt, tum demùm periculo ſcilicet edocti ad ſe redeunt, & ſe colligunt: uidetur igitur Horatius ſignificare Cleopatram, quanuis ob res ſecundas furore, amentiaq; præcipitem, & temulentam, ueris tamen timoribus affectam tum fuiſſe, cum eam Cæſar uictor inſequebatur. dixit autem *ueros timores*, quia ſunt & alii uani timores, maximè in bello. notum illud πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου.

volantem] quàm celerrime poterat, fugientem.

adurgens] perſequens, proximè inſequens.

daret vt catenis, &c.] ut uiam caperet. Quod Auguſtum duas ob cauſas uehementer exoptaſſe, primùm quòd uerebatur, ne illa pecuniam, quam penes ſe habebat, corrumperet ac diſsiparet: deinde, quòd eam exiſtimaret magnum momentum ad triumphi decus & gloriam, allaturam, ſi uiua Romam deportaretur, ſcribit Plutarch. in Antonio, his uerbis. Ἐκ δὲ τούτου τὸν Προκυλήϊον ἔπεμψε κελεύσας, εἰ δύναιτο, μάλιστα τῆς Κλεοπάτρας ζώσης κρατῆσαι. καὶ γὰρ ἐφοβεῖτο περὶ τῶν χρημάτων, καὶ μέγα πρὸς δόξαν ἡγεῖτο τοῦ θριάμβου, καταγαγεῖν ἐκείνην.

nec muliebriter Expauit enſem] quemadmodum uerè dicere licet eam non extimuiſſe ferrum: ita conſtat enſe non periiſſe: ſed duntaxat conatam eſſe ſibi manus afferre: à Proculeio autem eſſe prohibitam.

nec latenteis Claſſe cita, &c.] id eſt, nec ſeſe contulit in abditas & abſtruſas Aegypti latebras, in quibus uel deliteſceret, uel nouum exercitum aduerſus Cæſarem compararet.

fortis & aſperas Tractare ſerpenteis] Plutarchus ſcribit in Antonio, de genere mortis Cleopatræ nihil unquam certi ſciri potuiſſe: nullum ueneni ueſtigium in eius corpore apparuiſſe: duas tantùm cicatrices eſſe repertas, exiles & obſcuras, quibus adductum Cæſarem, fictam eius imaginem in triumphum deportaſſe, cui aſpis affixa adhæreret.

corpore combiberet] conciperet, admitteret. & ita M. Tull. lib. 3. de finibus: *ſed infici tamen iam debet iis artibus, quas ſi, dum tener eſt, combiberit: ad maiora ueniet paratior.*

Deliberata morte, &c.] Pet. Victorius uir optimè de litteris ac litteratis meritus, lib. x. uar. lect. hunc locum ſic eſſe diſtinguendum docet, *Deliberata morte ferocior: Sæuis Liburnis ſcilicet inuidens*, &c. & ſæuis Liburnis naues ſignificari, non Liburnos populos. cui prorſus aſſentior, præſertim cum faciat cum eo Plutarchus in Anton. his uerbis: ἐν τούτῳ Λιβυρνίδες ὤφθησαν διώκουσαι παρὰ Καίσαρος. Præterea Vegetius lib. 4. de re militari, ſcribit Actiaco prælio Liburnorum auxiliis præcipuè uictum eſſe Antonium, atque iccircò experimento tanti certaminis patuiſſe Liburnorum naues ceteris aptiores eſſe. Erit autem hæc ſententia, Cleopatra deliberata morte, id eſt, cum moriendi conſilium cepiſſet, ſeu cum mori decreuiſſet, ferocior, id eſt, animoſior, quàm anteà, auſa eſt uenenum bibere, & ſerpentes tractare, quarum contactu & morſu uenenum toto corpore conciperet, ſcilicet Auguſto eam laudem, gloriãq; inuidens, ut capta per triumphum duceretur. Præterea Lucianus bonus auctor Liburnos & Liburnorum naues commemorat in eo dialogo, qui inſcribitur ἔρωτες. ἐπὶ Ἰταλίαν μοι πλεῖν διανοουμένῳ, ταχυναυτοῦν σκάφος εὐτρέπιστο, τούτων τῶν δικρότων, οἷς μάλιστα

χρῆσθαι

χρῆσθαι Λιβυρνοὶ δοκοῦσιν, ἔθνος Ἰονίῳ κόλπῳ παρῳκισμένον. Quòd ſi quis volet ſeruata eadẽ, quã P. Victorio auctore, adhibeo, diſtinctione, nomine *Liburnis* populos, non eorum naues intelligere, non admodũ improbabo, vt ſic explicetur hic locus: Cleopatra deliberata morte, ferocior effecta, quàm prius fuerat, ſcilicet inuidens ſæuis Liburnis populis illis, quorum nauibus magna ex parte parta fuerat Auguſto victoria, & cetera, vt ſupra. ego tamẽ explicationẽ priorẽ malo.

Inuidens deduci] tale eſt hoc, qualia ſunt illa, quę collegimus ad Oden XXIII. Iam, quod ad verbum inuidendi attinet, ita Homerus loquitur ὀδ. λ. vbi Vlyſſes ab Alcinoo oratus, vt reliqua dè ſuis erroribus, laboribus, incommodis perſequeretur, ſic reſpondet: *Εἰ δ' ἔτ' ἀκουέμεναί γε λιλαίεαι, οὐκ ἂν ἔγωγε Τούτων σοι φθονέοιμι, καὶ οἰκτρότερ' ἄλλ' ἀγορεῦσαι,* id eſt, non inuidebo tibi his & alia miſerabiliora narrare, &c.

priuata] non iam regina, vt ſat. 3. lib. I. *Priuatusque magis uiuam te rege beatus.* alij ineptè ſubintelligunt, regno.

ſuperbo] ſuprà Ode XXXV. *ſuperbos Vertere funeribus triumphos.*

Non humilis mulier] immo ſummo loco nata ac generoſiſſima. M. Tull. in Lælio: *humilem ſanè & minimè generoſum (ut ita dicam) relinquunt ortum amicitiæ*: vel excelſo & magno animo.

AD PVERVM. Ode 38.

Se tenui apparatu gaudere.

PERSICOS odi, puer, apparatus:
Diſplicent nexæ philyra coronæ:
Mitte ſectari, roſa quo locorum
Sera moretur.
Simplici myrto nihil allabores
Sedulus curo. neque te miniſtrum
Dedecet myrtus, neque me ſub arcta
Vite bibentem.

COMMENTARII.

Perſicos odi, puer,] id eſt, nolo in conuiuio adhiberi vnguenta, odores, coronas operoſas, & ſimiles delicias, quibus Medi & Perſæ vti ſolebant.

Nexæ philyra coronæ:] de coronis in conuiuio adhiberi ſolitis cùm aliquid ſupra dixerimus, tùm plura dicemus ad Oden XI. lib 4 philyra autem tenuiſſima & ſubtiliſſima eſt tiliæ membrana, qua accuratius, & operoſius coronæ nectebantur. Plinius lib. 16. cap. 14. *Inter corticem & lignum tenues tunicas multiplici membrana, è quibus uincula tiliæ uocantur: tenuiſſimæ earum philyræ coronarum lemniſcis celebres, antiquorumque honore.*

ſera] quæ in longinquis terrarum oris tardius naſcitur.

ſimplici myrto. &c.] nihil tè adhibere volo ad conuiuij apparatum præter myrtum, cuius odor & gratiſſimus eſt, & minimè ſumtuoſus.

nihil allabores] nihil addas: ſed allaborare eſt ἐμφατικώτερον. Valet enim laborioſè aliquid alteri rei addere. vtitur eod. verbo Ode 8. lib. Epod. *Ore allaborandum eſt tibi.*

ſedulus curo] ordo eſt, ſedulò curo, ne quid addas myrto. Ex myrto autem fiebant etiam coronæ, quibus in vino & epulis vterentur, vt Od. 7. lib. 2.

ſub arcta Vite] ſub anguſta pergula, ex vite ad vmbram comparata.

CAR-

CARMINVM LIBER SECVNDVS.

AD C. ASINIVM POLLIONEM. Ode 1.

Commendat ſcripta illius, quibus bella ciuilia complectebatur.

MOTVM ex Metello conſule ciuicum,
Belliq́ue cauſas, & uitia, & modos
Ludumq́ue Fortunæ, graueisq́ue
Principum amicitias, & arma
Nondum expiatis uncta cruoribus,
Periculoſę plenum opus aleæ
Tractas, & incedis per igneis
Suppoſitos cineri doloſo.
Paulum ſeueræ Muſa tragœdiæ
Deſit theatris: mox, vbi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,
Inſigne mœſtis præſidium reis,
Et conſulenti Pollio curiæ:
Cui laurus ęternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Iam nunc minaci murmure cornuum
Perſtringis aureis: iam litui ſtrepunt:
Iam fulgor armorum fugaceis
Terret equos, equitumq́ue uultus.
Audire magnos iam uideor duces
Non indecoro puluere ſordidos:
Et cuncta terrarum ſubacta,
Præter atrocem animum Catonis.

Iuno,

Iuno, & deorum quiſquis amicior
Afris, inulta ceſſerat impotens
Tellure, uictorum nepotes
Rettulit inferias Iugurthę.
Quis non Latino ſanguine pinguior
Campus ſepulcris impia pręlia
Teſtatur? auditumque Medis
Heſperię ſonitum ruinę?
Qui gurges? aut quæ flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Daunię
Non decolorauere cędes?
Quæ caret ora cruore noſtro?
Sed, ne, relictis Muſa procax iocis,
Ceæ retractes munera næniæ,
Mecum Dionæo ſub antro
Quęre modos leuiore plectro.

COMMENTARII.

Motum ciuicum] bellum ciuile. ſed aptius eſt nomen motus, & ſignificantius. Pollionem, qui tragœdias, ſeu prętextas potius, ſcribebat de bellis ciuilibus, monet Horatius, vt hanc ſcripturam tantiſper intermittat, dum reſtituatur in ordinem, atque in ſuum ſtatum Reſpub. Pollionem autem tragœdiarum, ſeu prætextarum fuiſſe ſcriptorem declarant illa Horatiana ſat. x. lib. 2. *Pollio Regum facta canit pede ter percuſſo.*

Ex Metello conſule] L. Afranij collega, de quo ſic M. Tull, epiſt. ad Att. lib. 1. *Metellus tuus eſt egregius conſul. unum reprehendo, quòd ocium è Gallia non magnopere nunciari gaudet.*

Belliique cauſas] belli cauſæ, verbo erant (vt ipſe Cęſar dicebat) quòd interceſsio ſublata, ius Tribunitium ſublatum, circunſcriptus eſſet Antonius, reuera dominandi cupiditas, & πλεονεξία.

Ludumque fortunæ] ſic ſup. Od. 2. li. 1. bellum, ludum Martis appellauit. Iam quis neſcit fortunam in bello plurimum poſſe?

graueisque Principum amic.] primùm L. Craſſi, Cn. Pompeij, C. Cæſaris: deinde Octauiani, M. Lepidi, M. Antonij.

Nondum expiatis vncta] arma ſanguine ciuili, cuius nondum pœnas meritas luimus, óblita.

Periculoſæ plenum opus aleæ] propter incertum belli euentum. nam cum ſit neceſſe in ſcribendis his prætextis multorum vitia notare, multorumque voluntates offendere, veriſimile eſt eos, quos ſcriptis offenderis, ſi vicerint grauiter laturos.

Et incedis per ignes] allegoria eſt, qua obſcurè ſignificat idem, quod proximè dixerat, periculoſum eſſe illorum temporum tragœdiam ſcribere, ſeu tragœdię ſcribendæ ex bellis ciuilibus argumentum ſumere.

cineri doloſo] cineri, qui celat, & tegit ignes ſubiectos. ſi infrà Od. 27. lib. 3. *Taurum doloſum* appellat, qui deum celat.

Paulum

Paulum ſeueræ] ſine, vt theatra tantiſper tuis tragœdijs careant, dum hi motus ciuiles conquieſcunt, perinde ac ſi diceret, intermitte vſque eò ſcriptionem tragicam, quoad Remp. diſsipatam ac diſiectam ordinaris, vel intermitte tragœdiæ ſcribendæ ſtudium: néue tragœdias tuas, quæ tali argumento conſtant, ſcenæ committe hoc tempore, rebus videlicet nondum compoſitis, neque ordinatis.

Mox, vbi publicas r. o.] id eſt, vbi ea, quæ ſunt in Rep. turbata, diſſipata, diſiecta digeſſeris, diſpoſueris, in ſuum ordinem reſtitueris: munus ſcribendi abs te ſuſceptum repetes.

Cecropio] Attico, ſeu Athenieñſi. Theſpis enim, Aeſchylus, Sophocles, Euripides tragœdiarum ſcriptores, Athenienſes fuerunt, ſuasque tragœdias Athonis docuerunt. Fuit autem Cecrops Actæi gener, eius, quem primum in Attica regnaſſe ſcribit Pauſanias Atticis, his verbis. *Ακταῖον λέγουσιν ἐν τῇ Ἀττικῇ βασιλεῦσαι πρῶτον. ἀποθανόντος δὲ Ἀκταίου Κέκροψ ἐκδέχεται τὴν ἀρχὴν θυγατρὶ συνοικῶν Ἀκταίου.*

Inſigne mæſtis præſidium reis, Et conſulenti] id eſt, qui & cauſis agendis, reisque defendendis, & conſilio dando, ſententiaque dicenda, cum in ſenatu magis de rebus conſultatur, multum vales.

Cui laurus] ſignificat eum de Dalmatis triumphum egiſſe.

Iam nunc minaci] oſtendit Pollionem ita ſubijcere oculis præliorum imaginem, vt ij qui legant, ſpectare, atque ijs, quæ narrãtur, intereſſe ſibi videantur. & eſt elegans *ὑποτύπωσις*. In prælijs autem ad exacuendos & excitandos militum animos, cornua, litui, tubæ adhibebantur, vt ex hoc loco, & Ode. 1. lib. 1. colligitur. & *lituo tubæ Permiſtus ſonitus*. Erat autem lituus genus buccinæ incuruæ. Ennius. *Inde loci lituus ſonitus effudit acutos*. Feſtus.

Non indecoro puluere ſordidos] qui pro patriæ libertate fortiter pugnantes occubuerunt. vide ſup. Ode. xv. lib. 1. *puluere Troico Nigrum Merionem*.

cuncta terrarum] omnes terrarum partes. Similia ſunt illa quæ alibi annotabimus, *anguſta uiarum, extrema finium, amara curarum*, &c.

præter atrocem animum Catonis] ſup. Od. xii. *& Catonis Nobile lethum*. Plutarchus in Catone, ſcribit populum Vticenſem ſtatim audita Catonis morte, ad eius fores concurriſſe, atque vna voce conclamantem, illum ſolum ſeruatorem, ac beneficum, ſolum liberum, ſolum inuictum appellaſſe, his verbis. *καὶ μικρὸν ὕστερον ὁ δῆμος τῶν Ὑτικαίων μιᾷ φωνῇ τὸν εὐεργέτην, καὶ σωτῆρα καὶ μόνον ἐλεύθερον, καὶ μόνον ἀήττητον καλοῦντων* Ipſe Cæſar verò accepto de eiuſdem morte nuncio, dixiſſe fertur: Cato inuideo tibi mortem: tu enim mihi tuam ſalutem inuidiſti. atrocem igitur animum intellige conſtantem, imperterritum, *ἄφοβον*. nam aſſentior ijs, qui hoc nomen à verbo Græco deductum volunt, *τρέω*. quod valet timere, vt ſit atroxis, qui non timeat: quanquam ſcio atrocem interdum aliud ſignificare.

Iuno, & Deorum] Iuno, & alij Dij, qui Numidis fauerant in bello Iugurthino, Numidarũ, & Afrorum calamitate, neccóque Iugurthę (fuit enim ille Romæ in carcere necatus) offenſi, victores ipſos, nempe Romanos, eorumque poſteros Iugurthæ mãnibus, tanquàm victimas mactarunt, ac parentarunt.

inulta tellure] Africa.

impotens] vel *ἀκρατὴς τῆς ὀργῆς*, vt ſuprà Od. xxxvii. id eſt, irata, vel non potens, id eſt, quæ non potuerat odium ſuum explere.

victorum nepotes] poſteros Romanorum, qui fuerant victoria potiti.

inferias] victimas, quæ mãnibus immolantur ſeu mactantur. de Iugurtha autem lege Salluſt.

Impia

Impia] ſcelerata, patriæ pernicioſa, in quibus ciuis ciuem trucidat.

Heſperiæ] Italicæ, vt Ode xxxvi. lib. I. Dionyſ. Halicar. *ἀρχαιολ. Ρωμ.* *Ελληνες ἑσπερίαν καὶ αὐσονίαν ἐκάλουν τὴν Ιταλίαν οἱ δ' ἐπιχώριοι σατορνίαν.*

Dauniæ cædes] Appulorum, & Italorum cædes.

Sed ne relictis Muſa] ſic Muſam reprimit Ode III. lib. 3. *Quo Muſa tendis? deſine peruicax Referre ſermones Deorum.* ſic Pindarus in medio carmine ſeipſum, ab eo quod inſtituerat, aberrantem, aut ad ea, quæ ad rem ſuſceptam minus per tinebant, digredientem reprimit, & reuocat. *εἰδ. γ* Νεμ. *θυμέ τίνα πρὸς ἀλλοδαπὰν ἄκραν ἐμὸν πλόον παραμείβῃ*; & Olym. *εἰδ. θ.* cum Herculem tribus Dijs, quos eo loco nominat, præſtantiorem eſſe oſtendiſſet, ſeipſum reprimens, talemque orationem abominans, odioſam atque inuiſam ſapientiam eſſe dicit dijs maledicere. *ἀπό μοι λόγον τοῦτον στόμα ῥῖψον. ἐπεὶ τό γε λοιδορῆσαι θεοὺς ἐχθρὰ σοφία.* & paulo poſt *μὴ νῦν λαλάγει τὰ*, &c.

Ceæ næniæ] Simonidei carminis. fuit enim Simonidis (vt ſcribit Quinctilianus) virtus in commiſeratione commouenda, & in tractandis rerum triſtium argumentis. Ideoque Catull. *Paulum quidlibet allocutionis Mæſtius lacrymis Simonideis.* Ceæ ſine diphtongo in priore ſyllaba ſcriptum eſt in omnib. lib. vete. Theocr. *εἰδ. ιϛ. Εἰ μή τινος ἀοιδὸς ὁ κεῖος αἰολα φωνέων*, &c. aptiſſimo autem vocabulo vſus eſt, *nænia*, quod eſt carmen funebre, & lugubre. vt Ode vltima huius libri. *Abſint inani funere næniæ.* quanuis pro quouis carmine ab eodem vſurpetur. vt Od. XXVIII. lib. 3. *Dicetur merita nox quoque nænia.* & epiſt. I. lib. I. *an puerorum Nænia, quæ regnum recte facientibus offert.*

retractes] iterum tractes. ſic Virg. lib. 7. Aen. *Agmina in arma uocat ſubito, ferrumque retractat.*

Dionæo ſub antro] Dionen Veneris matrem eſſe etiam Homerus teſtatur *ἰλ. ε.* quo in loco ait Venerem à Diomede vulneratã, atque in cælum reuerſam ſtatim in ſinum, & complexum matris Dionę concidiſſe. *Ἡ δ' ἐν γούνασι πίπτε Διώνης δῖ' Ἀφροδίτη Μητρὸς ἑῆς. ἡ δ' ἀγκὰς ἐλάζετο θυγατέρα ἥν.* & Eurip. Hele. *Κύπρι Διώνης Κύπρι, μή μ' ἐξεργάσῃ.* Theoc. autem *εἰδ. ιε.* Venerem Dionæam appellat. *Κύπρι Διωναία*, & Virgil. in Mœride, Auguſtum Cæſarem tanquam ab Iulo & Venere prognatum, Dionæum vocat. *Ecce Dionæi proceſsit Cæſaris aſtrum.* Hoc igitur loco antrum Dionęum Venereum intelligemus, in quo ſint canendæ res leues, & amatoriæ, & Venereę.

Quære modos] verſus, cantus. vt Od. III. lib. 3. *Magna modis tenuare paruis.* & huius lib. Od. XII. *nec Siculum mare Pœno purpureum ſanguine mollibus Aptari citharæ modis.* & IX. lib. 3. *Dulces docta modos.* & de arte poet. *Acceſsit numeriſque, modiſque licentia maior.*

AD C. SALLVSTIVM CRISPVM. Ode 2.

Primùm Proculeium laudat ob liberalitatem in fratres: Deinde oſtendit eum, qui ſuas cupiditates reprimere, pecuniamque contemnere poſsit, ſolum regem, ſolum beatum eſſe.

NVLLVS argento color eſt, auaris
Abditæ terris inimice lamnæ
Criſpe Salluſti, niſi temperato
Splendeat vſu.

Viuet extento Proculeius æuo,
Notus in fratres animi paterni.
Illum aget penna metuente ſolui
Fama ſuperſtes.
Latius regnes auidum domando
Spiritum, quàm ſi Libyam remotis
Gadibus iungas, & uterque Pœnus
Seruiat uni.
Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops:
Nec ſitim pellit, niſi cauſa morbi
Fugerit uenis, & aquoſus albo
Corpore langor.
Redditum Cyri ſolio Phraaten
Diſsidens plebi, numero beato-
Rum eximit uirtus: populumque falſis
Dedocet uti
Vocibus, regnum, & diadema tutum
Deferens uni, propriamque laurum,
Quiſquis ingenteis oculo irretorto
Spectat aceruos.

COMMENTARII.

inimice Lamnæ] inimice laminis aureis, ſeu argenteis in terram defoſſis: qui odiſti nimiam pecuniæ cuſtodiam: liberalitatem autem & munificentiam diligis. *lamnæ* poſitum pro laminæ. vt epiſt. ad Vall. *uentres lamina candente nepotum Diceret urendos.*

extento] longo, producto. translatum. propriè dixit epiſt. ad Auguſt. *Ille per extentum funem mihi poſſe uidetur Ire poeta.* & Od. xv. huius lib. *undique latius Extenta uiſentur Lucrino Stagna lacu.*

Illum aget penna metuente ſolui] Omnino ſic eſt legendum: & ita reperi ſcriptum in omnibus codicib. manu ſcriptis. denique hanc lectionem agnoſcit Porphyr. Corruperant autem hunc locum arrogantes quidam, & indocti homines, qui, cum facile animaduerterent hoc ſentire Horatium, Proculeij nomen propter eximiam in fratres ſuos liberalitatem, immortale futurum, exiſtimarentque, ſi *metuente* legeretur, planè aliam, & contrariam huius loci ſententiam futuram, quaſi penna metuens ſolui, ſit ea, quam dies, aut vis aliqua ſit ſolutura, negationem *haud*, addiderunt. Sed quamuis nemo mediocriter doctus dubitet, quin hæc ſit vera, & germana ſcriptura, conſtitui tamen, vt adoleſcentibus conſulam, eius rationem explicare. Penna igitur metuens ſolui ea eſt, cuius nulla vnquam diſſolutio eſt futura. Atque ita loquitur Virgil. Georg. 1. *Arctos Oceani metuenteis æquore tingi.* quibus verbis nihil aliud ſignificat Virgilius, quàm arctos nunquam occidere. & *metuentes*, valet φυλαττομένας, id eſt, cauentes. Eſt enim verſus ille ex Arato ad verbum ferè expreſſus. Ἄρκτοι κυανέου πεφυλαγμέναι ὠκεανοῖο. quod idem eſt apud Homer. ἰλ. σ. de vrſa maiore.

iore, *Οἷη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο.* ſed cuius teſtimonium grauius nobis eſſe debet, quàm ipſius Horatij, qui frequentiſsimus eſt in huiuſmodi loquendi generibus? ſic loquitur Saty.vi. lib.2. *forti nubet procera Corano Filia Naſicæ metuentis reddere ſoldum.* nam *metuentis* hoc loco nihil aliud eſſe puto, quàm nolentis. & lib.3.Od.xi *metuitque tangi Nuptiarum expers*, id eſt, non vult tangi. & Od.v.lib.4. *Culpari metuit fides*, id eſt, nemo eſt, qui violare fidem velit. & Od. xxiiii.l.3. *et metuens alterius uiri Certo fœdere caſtitas*, id eſt, caſtitas ab altero viro abhorrens: & epiſt.1.lib.2. *Sed turpem putat in ſcriptis, metuitq; lituram.* & epiſt.ad Quinctium lib.1. *Labra mouet metuens audiri*, id eſt, nolens audiri. & ad Loll.2. eod. lib. *Si benè te noui metues liberrime Lolli Scurrantis ſpeciem præbere profeſſus amicum.* Tralationem autem ductam eſſe ex eo puto, quòd qui metuunt quippiam, id ipſum fugiunt, & vitant, quam maximè poſſunt. Itaque Virgil. hęc verba Arati *πεφυλαγμέναι ὠκεανοῖο*, ita vertit, *Oceani metuentes æquore tingi*, cum verbum Græcum *φυλάττεσται* idem, quod cauere, & vitare ſignificet. Sic igitur hic locus eſt legendus: neque exiſtat poſthac quiſquam vſque adeó audax, atque impudens, vt, quæ apud bonos ſcriptores non intelligit, audeat corrumpere. Hæc ego cum M. Mureto Venetijs demonſtraſſem: quin ita eſſet; vt ſentio, ne dubitandum quidem eſſe dixit: ſed, cùm in ijs exemplaribus, quæ ſunt ab eo (vt dicebat) aliquot locis emendata, hoc mendum hærere vidiſſet, huius errati culpam in operas typographi contulit: & paucis poſt menſibus, cùm libros variarum lectionum ederet, magnam partem eorum, quæ ad hunc locum in meis commentarijs legerat, in ſept. caput primi libri me conniuente & permittente retulit.

Latius regnes auidum, &c.] ſententia generalis eſt. hoc enim ſignificat, latiores vnumquenque regni fineis habiturum, ſi ſuas cupiditates reprimat ac refrénet, quàm ſi diſiunctiſsimas terrarum partes poſſeſſionibus continuet, & coniungat.

ſpiritum] *φρόνημα.*

dirus hydrops] Hydrops morbus eſt notiſſimus. Hydropicum nominant qui eo morbo laborat. vide Corn. Celſum lib.3. videtur autem hoc loco poni morbus pro ęgro.

Fugerit venis] fugerit è venis.

Phraaten] Fuit hic Phraates Rex Parthorum. Iul. Florus epit.100. Cornel. Tacitus lib.2. Strabo.lib.6. Hor. de eod. epiſt. ad Iccium lib.1. *ius, imperiumque Phraates Cæſaris accepit genibus minor*: fuit & Phraortes (aduerſus quem pugnauit M. Antonius) rex Parthorum, Medorum, Perſarum: de quo Plut. in Antonio. iccircò quidam hoc loco legi volunt Phraortem: à quibus diſſentio. nihil enim vetat, quo minus Phraates idem & Parthorum, & Perſarum regnum obtinuerit, vt Ode.v.lib.3. Præterea Priſcian.lib.xviii. hunc locum producens, vulgatam ſcripturam agnoſcit.

redditum Cyri ſolio] in Cyri ſedem & locum reſtitutum. Eſt autem huius loci ſententia, quam quidem indignis modis deprauant. Virtus igitur (inquit Horat.) à plebe diſsidens, Phraatem regem in numero beatorum non habet, populumque & multitudinem imperitam, quæ ſolet reges & dynaſtas in beatis numerare, immò verò eos ſolos beatos prędicare, dedocet his vocibus vti, falſis præſertim, dum ipſa eum ſolum verè beatum, ac verè Regem iudicat, qui pecuniam contemnit, qui auri ſplendore non capitur, neque commouetur. Eſt autem hic verſus, *Diſſidens plebi numero beatorum* hypermeter, & ſyllaba eius vltima pertinet ad verſum ſequentem. cuius generis exempla alibi colligemus. Iam hoc *diſſidens plebi*, pro illo *diſſidens a plebe*, Horatianum. vt ſup. li.1. Od.xxvii.

Vino & lucernis Medus acinaces, Immane quantum diſcrepat pro diſcrepat à vino & lucernis. & epiſt. 2. lib. 2. in extr. *& tamen idem Scire uolam, quantum ſimplex, hilariſque nepoti Diſcrepet.* & ſat. 6. li. 1. *longè mea diſcrepat iſtis Et uox, & ratio.* & ſat. 3. li. 2. *quid diſcrepat iſtis, Qui nummos, aurumque recondit neſcius uti Compoſitis?* & de arte poet. *Primo ne diſcrepet imum.* ibid. *& diuina futuri Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis* ſic apud eundem *diſtare* & *differre* cum caſu dandi coniunguntur. Od. 1x. lib. 4. *Paulum ſepultæ diſtat inertiæ Celata uirtus.* & epiſt. ad Męcen. 2. lib. 1. *quid diſtent æra lupinis.* & epiſt. ad Loll. 2. eod. lib. *Diſcolor infido ſcurræ diſtabit amicus*: de arte poet. *Nec ſic enitar tragico differre colori*, &c.

Quiſquis ingenteis oculo irretorto, &c.] Nemo mihi hunc locum rectè videtur explicare. Nam alij *oculo irretorto* interpretantur, *ſine cupiditate*, & *ſine inuidia*. alij *non reflexo à continentia ad cupiditatem*: alij *non inuidenti*: alij aliter, quæ omnia mihi ſunt tenebræ. Ego verò huic pulcherrimæ ſententiæ ab illis obſcuratæ potius, quàm declaratæ, lucem afferre volo ex alijs ſcriptoribus. Pindarus igitur πυθ. εἰδ. γ. de Aeſculapio loquens, non diſsimili dicendi figura, ait eum auri aſpectus, ac ſplendore captum, Hippolytum mortuum ab inferis reuocaſſe, his verbis: ἀλλὰ κέρδει καὶ σοφία δέδεται ἔτραπε κἀκεῖνον ἀγάνορι μισθῷ, χρυσὸς ἐν χερσὶ φανείς, id eſt, ſed illius oculos reflexit, ac retorſit aurum ſplendens in alterius manibus conſpectum: victa eſt oculorum eius acies auri ſplendore. Itaque ex his Pindari verbis, ſic hunc Horatij locum explico: Virtus Phraatem è numero beatorum eximit, vni regnum deferens, qui ingentes auri aceruos ita ſpectat, vt oculos ſuos nullam in aliam partem reflectat, aut retorqueat: qui aurum rectis oculis intueri poteſt: cuius ea eſt oculorum animi acies, vt auri ſplendore non offendatur, neque præſtingatur, id eſt, qui ita aſpicit, vt non concupiſcat, aut corrumpatur. Eſt autem metaphora ducta ab ijs, qui oculorum vitio lucem aſpicere non poſſunt: ſed oculos ab ea demouere, atque in aliam partem reflectere coguntur. vnde natę ſunt hæ & apud Græcos, & apud Latinos loquendi figuræ: ὀρθοῖς ὄμμασι προσβλέπειν, ἀσκαρδαμύκτοις, ἀτρέπτοις, id eſt, rectis, fixis, immotis, non reflexis oculis intueri, id eſt, ſine dubitatione, & ſine metu aſpicere. Theocr. εἰδ. ε. μέγα δ᾽ ἔ ἄχθομαι, εἰ τύ με τολμᾷς Ὄμμασι τοῖς ὀρθοῖσι ποτιβλέπειν, id eſt, moleſtè autē fero, ſi tu me audes rectis oculis intueri: ſi aſpectus mei ſplendor & dignitas, meaque præſtantia non te deterret, quo minus me aduerſum aſpicere audeas. Suet. in Auguſto, *unde prebitam Antonio materiā putem exprobādi, ne rectis quidem oculis eum aſpicere potuiſſe inſtructam aciem*. Ariſtoph. ἰππ. βλέψον εἰς ἐμ᾽ ἀσκαρδάμυκτος. Oppianus lib. 1. κυνηγετ. Ἢ παῖς ἂν δέδορκ᾽ ἀσκαρδαμύκτοισιν ὀπωπαῖς Αἰζηοῖσι λόχον πεπυκασμένον ἐπλίτῃσι. Καὶ χαλκὸν σελαγεῦντα, καὶ ἀστράπτουσα σίδηρον. Huc pertinet Plutarchi locus in Cicerone, quo loco eum cum Demoſthene comparat, oſtenditque illum aduerſus munera, & corruptelas integrum, ſanctum, caſtum, atque vndique ſeptum fuiſſe: hunc contrà ad corrumpendum, tenerum ac facilem. Sic autem loquitur Plutarch. πρὸς τὰς δωρεὰς βασιλέων ἀντιβλέψαι Δημοσθένης οὐκ ἂν ἐτόλμησε: id eſt non auſus eſſet Demoſthenes Regum munera aduerſis & irretortis oculis intueri: erat illi ita tenera & imbecilla oculorum acies, vt auri ſplendore præſtingeretur. Quemadmodum igitur ait Plutarchus Demoſthenem non fuiſſe auſurum regum munera irretortis oculis intueri: quibus verbis ſignificat, illum fuiſſe δωροδόκον, id eſt ad capienda munera facilem, promtum ac procliuem: ſic hoc loco Horat. dicit eum verè regnare, veroſq; triumphos agere, qui magnam vim auri & argenti ſpectare poſsit oculis irretortis, id eſt, qui pecuniæ magnitudine de conſilio ſuſcepto ac propoſito non deducatur: qui pecuniam contemnat: qui habeat animum à pecunia incorruptum, integrum, inuictum. Eſt enim (vt

dixi)

dixi) tralatio ab oculorum ſanitate, & integritate, ad animi magnitudinem & caſtitatem. Vtitur eadem ſimilitudine M. Tull. in epiſtol. quadam ad Brutum, cuius initium eſt, *Cum ſæpe te litteris*, &c. ſignificans periculum eſſe ne animus Octauiani vincatur à ſpecie honoris falſa, his verbis, *uidetur enim in eo eſſe indoles: ſed flexibilis ætas: multique ad deprauandum parati, qui ſplendore falſi honoris obiecto, aciem boni ingenij præſtringi poſſe confidunt*. Quamobrem autem oculi ſplendore offendantur, elegantem reddit rationem Lucretius li. 4. *Splendidi porrò oculi fugitant, uitantque tueri. Sol etiam cæcat, contrà ſi tendere pergas: Propterea, quia uis magna eſt ipſius, & altè Aera per purum grauiter ſimulacra feruntur, Et feriunt oculos turbantia compoſituras. Præterea ſplendor quicunque eſt acer, adurit Sæpe oculos ideò quòd ſemina poſſidet ignis Multa, dolorem oculis quæ gignunt inſinuando.*

AD DELLIVM. Ode 3.

Neque demittendum aduerſis, neque efferendum ſecundis rebus animum: ſed hilariter viuendum, cùm æqua ſit omnibus moriendi conditio.

AEQVAM memento rebus in arduis
Seruare mentem: non ſecus in bonis
Ab inſolenti temperatam
Lætitia, moriture Delli
Seu mæſtus omni tempore vixeris:
Seu te in remoto gramine per dies
Feſtos reclinatum bearis
Interiore nota Falerni.
Quà pinus ingens, albaque populus
Vmbram hoſpitalem conſociare amant
Ramis, quà obliquo laborat
Lympha fugax trepidare riuo:
Huc vina, & vnguenta, & nimium breueis
Flores amœna ferre iube roſæ:
Dum res, & ætas, & ſororum
Fila trium patiuntur atra.
Cedes coemtis ſaltibus, & domo,
Villaque, flauus quam Tiberis lauit,
Cedes: & extructis in altum
Diuitijs potietur heres.
Diues ne priſco natus ab Inacho,
Nil intereſt, an pauper, & infima
De gente ſub dio moreris,

Victima

Victima nil miſerantis Orci.
Omnes eodem cogimur: omnium
Verſatur vrna ſerius, ocyus,
Sors exitura: & nos in æter-
Num exilium impoſitura cymbæ.

COMMENTARII.

Aequam memento] æquam, id eſt, æquabilem, non contractam, aut demiſſam, aut perturbatam rebus aduerſis, atque aſperis: memento æquo animo ferre res aduerſas. ſic Plaut. Aulul. *Pol, ſi eſt animus æquus tibi, ſatis habes, qui benè uitam colas.* Idē in Ruden. *ergo animus æquus optimum eſt ærumnæ cōdimentum.* Teren. Adelph. *ne nimium modò Bonæ tuæ iſtæ nos rationes Mitio, & tuus iſte animus æquus ſubuertat.* Lucret. lib. v. *Diuitiæ grandes homini ſunt uiuere parcè Aequo animo.* *animus æquus*, his locis valet, tranquillus, ſedatus, non commotus, non perturbatus, ſic Horat. epiſt. ad Loll. lib. I. *Det uitam, det opes, æquum mi animum ipſe parabo.* Idem ſatyra v. lib. I: *cœnantes haud animo æquo Expectans comites.* Idem epiſt. ad Bullat. *Eſt Vlubris, animus ſi te non deficit æquus.* Idem ſatyra. III. lib. 2. *Accipe, quid contrà iuuenis reſponderit æquus.* interdum nō iratus, neque offenſus. Cic. pro Roſc. Amer. *Concedo, & quòd animus æquus eſt, & quia neceſſe eſt.* ideni in orat. perfect. *Conſequeris tamen, ut eos ipſos, quos contra ſtatuas, æquos, placatoſque dimittas.* Hor. Ode XVIII. lib. 3. *abeatque paruis Aequus alumnis.* & Ode. XXIX. eiuſd. lib. *quod adeſt, memento Componere æquus.* & carmine ſæculari ad Deos: *Si palatinas uidet æquus arces.* Idem epiſt. ad Sequam lib. I. *Tentauitem maiora, ferè præſentibus æquum.* & Od. XII. lib. I. *Te minor latum reget æquus orbem.* & æquitas animi, eſt tranquillitas quædā, & placabilitas. M. Tull. in Agrar. *Quantum ſibi agri uendet ſocer tuus? Si ego eius æquitatem a imi noui, uendet non inuitus.* Idem ad Attic. lib. 4. vltim. epiſtol. *perſpice æquitatem animi mei, & ludum, & contentionem Seleucianæ prouinciæ.*

rebus in arduis] in rebus aſperis, & aduerſis. ἐν τοῖς δεινοῖς.

non ſecus in bonis] in ſecundis. in libro Donati, & Faërni ſcriptum eſt *non ſecus ac bonis.* ſed in libro Faërni ineſt litura.

Seu mæſtus omni, &c.] hæc cohærent cum ſuperioribus illis, *moriture Delli*, hoc modo, Delli, qui omninò moriturus es ſiue te per omnem ætatem mærori, & ęgritudini dedideris, ſiue hilariter, & iucundè vixeris.

in remoto gramine] in loco aliquo viridi, & herboſo ab arbitris remoto, ac libero, in quo ocioſus recubes, animumque relaxes.

te bearis] te hilariter, & beatorum in morem curaris: te vino pręſtantiſſimo inuitaris: tibi benè feceris, vt loquitur Plautus. Vtitur eodem verbo Od. VIII. lib. 4. *Cœlo Muſa beat.* & epiſt. ad Loll. 2. li. I. *Munere te paruo beet.* & epiſt. 2. lib. 2. *Latiumque beabis diuite lingua.*

interiore nota Falerni] vino optimo, & propter eximiam bonitatem in intima cellæ vinariæ parte recondito, & notam inſignem, quæ ætatem ſignificet, præ ſe ferente: vel interiorem notam dixit pro meliore. Solebant autem veteres illi (qui mos etiam ad noſtra tempora permanſit) vini cados, teſtas, amphoras, in cellis condere notatas, id eſt, inſignibus quibuſdam litteris, aut aliis notis diſtinctas, ad tempus, aut præſtantiam vini ſignificandam. quo ex more natum illud eſt loquendi genus, *de meliore nota.* Curius ad Cic. li. 7. *Quare Cicero mi, perſeuera conſtanter nos conſeruare, et Sulpicij ſucceſſori nos de meliore nota cō-*

menda,&c. Catull. ad Manlium. *Quare, quòd ſcribis Veronæ turpe Catullo Eſſe, quò hic quiſquam de meliore nota, Frigida deſeſſo tepefecit membra cubili*, &c. Horat. autem propriè Saty.x. lib.1. *Vt Chio nota ſi commiſta Falerni eſt.* M.Tull.in Bruto de Thucydide. *Orationes autem, quas interpoſuit, (multæ enim ſunt) eas ego laudare ſoleo: imitari neque poſſum, ſi uelim, nec uelim fortaſſe, ſi poſſim: ut ſi quis Falerno uino delectetur, ſed eo nec ita nouo, ut proximis Conſulibus natum uelit: nec rurſus ita uetere, ut Opimium, aut Anicium Conſulem quærat: Atqui eæ notæ ſunt optimæ: credo: ſed nimia uetuſtas nec habet eam, quam quærimus, ſuauitatem, nec eſt iam ſanè tolerabilis.*

Quà pinus ingens, &c.] nunc locum deſcribit, ubi Dellius iucundè & beatè uiuere poſsit. umbroſum uidelicet, amœnum, fonti perenni uicinum. ſic Lucret. lib. 2. *Tum tamen inter ſe proſtrati in gramine molli Propter aquæ riuum ſub ramis arboris altæ, Non magnis opibus iucundè corpora habebant.* In nonnullis lib. antiquis ſcriptum eſt: *Quà pinus*. quam ſcripturam ſecutus ſum. ſic enim loquuntur boni ſcriptores. Tibull. lib.2. *Tunc operata Deo pubes diſcumbet in herba, Arboris antiquæ quà leuis umbra cadet.*

Qua obliquo] Codices quidem ueteres Iannoct. Faër. Tor. & vulgati habent *Quo obliquo.* ſed ſecutus ſum rationem ac ueritatem, præſertim aliorum librorum auctoritate confirmatam.

amant.] φιλᾶσιν, id eſt, ſolent, more Græco vt Od.XVI. lib.3. *Aurum per medios ire ſatellites, Et perrumpere amat ſaxa, potentius Ictu fulmineo.* & Ode VIII. epod. *Quid, quòd libelli Stoici inter Sericos Iacere puluillos amant.* ſic loquitur Plato. πολιτ. ε. οἷα δὴ ἐν πολέμῳ φιλεῖ. Idem η. καὶ τῷ ὄντι τὸ ἀγάν τι ποιεῖν, μεγάλην φιλεῖ εἰς τοὐναντίον μεταβολὴν ἀνταποδιδόναι. ſic item alii, ut Dionyſ. Halicar. ἀρχ. Ρωμ. ϑ. οἷα δὲ φιλεῖ πάσχειν στρατιὰ νεοσύλλεκτος, &c.

Lympha fugax] mirus, ac, pœnè dicam, diuinus Horatius eſt, in epithetis inueniendis. *Lympha fugax* à curſu: alibi *Lymphæ loquaces* à ſtrepitu & murmure. ut Od.XIII. lib.3.

trepidare.] aptiſsimum uerbum ad ſignificandum riui tremulè, trepidèque fluentis curſum. eſt enim *trepidare* poſitum, pro trepidè fluere. Iam uerò, hoc totum *laborat trepidare* idem ualet, quod laborioſè fluit; laborat in fluendo, propter lapillos ſubiectos: & tralatio eſt à rebus animatis. trepidandi uerbo autem ſic uſus eſt epiſt. ad Fuſcum Ariſt. lib. 1. *Quàm, quæ per pronum trepidat cum murmure riuum.*

Huc vina, & vnguenta, &c.] præter uina, adhibebant ueteres in conuiuiis ad luxum & delicias, roſas, & unguenta. ſic Od.XXIX lib.3. *Tyrrhena Regum progenies, tibi Non ante uerſo lene merum cado Cum flore Mæcenas roſarum, & Preſſa tuis balanus capillis Iamdudum apud me eſt.* ſic Anacr. Ἐμοὶ μέλει μύροισι Καταβρέχειν ὑπήνην. Ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι, Καταστέφειν κάρηνα. In hunc igitur locum, quem modò deſcripſi, iube uina, & ceteras delicias ferri.

Dum res, & ætas, & ſororum] ſic ſuprà Od.IX. lib. 1. *Donec uirenti canities abeſt Moroſa*, &c. res οὐσία, τὰ ὑπάρχοντα, bona, facultates, ut ſæpe alibi apud eundem.

ſororum trium] Parcarum: quas noctis filias facit Heſiod. in Theog. earum autem nomina ſunt è re ficta. Κλωθὼ παρὰ τὸ συγκλώθειν τὰ ἀνθρώπινα, quia res humanas connectat: ἡ δὲ Λάχεσις παρὰ τὸ λαγχάνειν. cuius opera ſuam quiſque fortunam ſortiatur: tertia ἄτροπος παρὰ τὸ ἀμετάτρεπτον τῆς μοιρίδιν ἀνάγκης, id eſt, propterea, quòd neceſsitas illa fatalis nullo modo flecti, aut immutari poſsit, ut ſuprà diximus.

lauit.] ſemper ferè hoc uerbo in tertia inflexione utitur: nunquam in prima. Od.IIII. lib.3. *Qui rore puro Caſtaliæ lauit Crines ſolutos.* & Ode XIII. eiuſd.

Neque dulci mala uino lauere. & Od.VI.lib.4. *Phœbe, qui Xantho lauis igne crineis.* & Saty.V.lib.1. *Ora manusq́; tua lauimus Feronia lympha.* ſic & Cat. in Egnatium. *Aut quilibet, qui puriter lauit denteſ.* Virgil. Georg. III. *nec cum Præcipitem Oceani rubro lauit æquore currum.* & Aen. III. *Luminis effoſſi fluidum lauit inde cruorem.*

flauus Tiberis] ſic Od.I. lib.1. *Vidimus flauum Tiberim.*

& extructis in altum Diuitiis, &c.] & diuitiis coaceruatis, atque exaggeratis. ſic loquitur Lucret. lib.6. *Scilicet hoc denſis fit nubibus, et ſimul alte Extructis.* inſignis autem dementiæ eſſe, incerti fortaſſe, aut certe ignoti heredis cauſa aſſiduè ſollicitum, & anxium uiuere, neque bonis uel quæſitis, uel à patre, aut aliquo propinquo acceptis uti animũ inducere, multis locis oſtendit Horat, cumq́; animi morbum grauiſsimè inſectatur. epiſtol. ad Torquat. *Parcus ob heredis curam, nimiumq́; ſeuerus Aſsidet inſano.* epiſt. vltima lib. 2. *Vtar et ex modico, quantum res poſcet, acerno, Tollam, nec metuam, quid de me iudicet heres.* & Od.VII.lib.4. *Cuncta manus auidas fugient heredis, amico Quæ dederis animo.* & Saty.III.lib.2 *Ne tua cuſtodis, auidus iam hoc auferet heres.*

Diues ne priſco natus ab, &c.] quia *Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas, Regumq́; turres,* Ode IIII.lib.1. *neque ulla Aut magno, aut paruo lethi fuga,* Sat.VI. lib.2. lege, quæ collegimus ad Oden XXVIII. lib.1.

Inacho] Rege Argiuorum, de quo & Od.XIX. lib.3.

ſub dio moreris] ſub cœlo uiuas, ſine tecto. ſub dio eſt, qui non eſt ſub tecto (inquit Feſtus). Ode II. lib.3. *Vitamq́; ſub dio, et trepidis agat In rebus.*

Victima nil miſerantis Orci] uidetur Græcum epithetum exprimere uoluiſſe, quod Orco attribuit Heſiod. in Theog. νηλεὲς ἦτορ ἔχοντος. quia ſcilicet nullius eum miſereſcat. *Orci igitur uictima,* id eſt, tu mortalis, ſeu moriturus.

omnium Verſatur vrna] ſic Od.I.lib.3. *Omne capax mouet urna nomen.* Porrò hæc de urna, & ſortibus fabula ex ueterum more nata eſt: qui pleraq; ſortibus decernebãt, ac iudicabant. Apud Homer. ἰλ. γ. cùm quæreretur uter prior in aduerſarium haſtam iáceret, Paris ne, an Agamemnon, res ſorti permiſſa. Itaq; cùm uterq; ſortem ſuam diſsimilem, aut aliqua nota diſtinctam in galeam conieciſſet, Hectorq; ſortes, agitando confudiſſet, Paridis ſors prior è galea extitit. uerba Homeri ſunt hæc. Κλήρους ἐν κυνέῃ χαλκήρεϊ βάλλον ἑλόντες, Ὁππότερος δὴ πρόσθεν ἀφείη χάλκεον ἔγχος, &c. ſequitur deinceps. Ὣς ἄρ᾽ ἔφαν. πάλλεν δὲ μέγας κορυθαίολος Ἕκτωρ Ἂψ ὁρόων. Πάριος δὲ θοῶς ἐκ κλῆρος ὄρουσεν. & ἰλ. η. ubi Hector, & Aiax ſingulare certamen ineunt. Ὣς ἔφαθ᾽. οἱ δὲ κλῆρον ἐσημήναντο ἕκαστος, Ἐν δ᾽ ἔβαλον κυνέῃ Ἀγαμέμνονος Ἀτρείδαο, &c. Quin etiam in iudiciis, & actionibus, ſortes locum habebant. M. Tull. Verr. de iure dicundo. *Quod ab eo pridie, cum multis lacrymis eum oraret, atque obſecraret Heraclius, impetrare non potueras, id ei poſtero die uenit in mentem, è lege Rupilia ſortiri dicas oportere: educit ex urna tres: iis, ut abſentem Heraclium condemnent, imperat: itaq́; condemnant.* Tum ſacerdotia in Græcia ſortitò capiebantur, ut & in Sicilia. M. Tull. ead. Verr. *Syracuſis lex eſt de religione, qua in annos ſingulos Iouis ſacerdotem ſortitò capi iubeat: quod apud illos ampliſsimum ſacerdotium putatur. cum ſuffragiis tres ex tribus generibus creati ſunt, res reuocatur ad ſortem,* &c. ibid. *iubet ille ſibi legem legi. recitatur: in qua ſcriptum erat, ut, quot eſſent renunciati, tot in hydriam ſortes conîicerentur: cuius nomen exiſſet, ut is haberet ſacerdotium.*

Omnes eodem cogimur] compellimur. ſic ſuprà, *omnes una manet nox,* Od. XXVIII. lib.1.

& nos in æter. exil. impoſ. cymbæ.] Charontis. Theocr. εἰδ. ιϛ. ἐς εὐρεῖαν σχεδίαν στυγνοῦ Ἀχέροντος. quo loco fortaſſe legendum στυγνοῖο Χέροντος. Sed non diſsimulabo me ſcriptum reperiſſe in duob. lib. Vatic & Torneſ. *in æternum*

exitium impoſ. &c. de qua ſcriptura iudicabit lector eruditus. Ego autem *exulium* Latinos dixiſſe puto, non *exilium*, ab exule. quod nomen à ſolo ductum eſt, non ab exiliendo, ut uulgus putat. Solum (inquit Feſtus) quis dubitet, quin locum ſignificet, cum exſules quoque dicantur loco pulſi?

AD XANTHIAM PHOCEVM. Ode 4.

Quòd ancillam amet, non eſſe, cur eum pudeat. multis enim magnis viris idem vſu veniſſe.

Ne ſit ancillæ tibi amor pudori
Xanthia Phoceu. prius inſolentem
Serua Briſeis niueo colore
Mouit Achillem.
Mouit Aiacem Telamone natum
Forma captiuæ dominum Tecmeſſæ,
Arſit Atrides medio in triumpho
Virgine rapta:
Barbaræ poſtquam cecidere turmæ
Theſſalo victore: & ademtus Hector
Tradidit feſſis leuiora tolli
Pergama Graijs.
Neſcias, an te generum beati
Phyllidis flauæ decorent parentes.
Regium certè genus, & penateis
Mæret iniquos.
Crede non illam tibi de ſceleſta
Plebe delectam, neque ſic fidelem,
Sic lucro auerſam, potuiſſe naſci
Matre pudenda.
Brachia, & vultum, teretesq; ſuras
Integer laudo: fuge ſuſpicari,
Cuius octauum trepidauit ætas
Claudere luſtrum.

COMMENTARII.

Ne ſit anc. tibi am. pud.] ſic in lib. de Arte poët. *ne forte pudori Sit tibi Muſa lyræ ſollers.*

inſolentem] an qui non erat ſolitus amare? ut Ode v. lib. 1. *& aſpera Nigris æquora uentis Emirabitur inſolens.* an elatum, & ferocem? ut Od. XVI. eiuſd. libri. *imprimeretq; muris Hoſtile aratrum exercitus inſolens.*

ſerua Briſeis] δορικτήτη. Hom. δορυάλωτος.

Tecmeſſæ.] In uoce Tecmeſſæ liqueſcit *m*. ut in illo uerſu Catull. Galliamb. *n*. in uoce gymnaſiis. *Abero foro, palæſtra, ſtadio, atque gymnaſiis.*

Mouit Achillem.] ita mouit, ut ea ſibi ab Agamemnone erepta, tantiſper bello abſtinuerit, donec Patroclum ab Hectore interfectum uiderit: neq; prius muneribus ab Agamemnone ſibi promiſsis, ac delatis placari potuerit. Hom. *ἰλ. ι.* eodem loco ſic loquitur Achilles: Agamemnonem exercitum comparaſſe, bellumq; Troianis intuliſſe non aliam ob cauſam, quàm ob ereptam Menelao fratri Helenam: non ſolos Atridas ſuas uxores amare: ſed, ut quiſque uir eſt optimus, & prudentiſsimus, ita ei ſuam uxorem eſſe cariſsimam: ſe item Briſeida ex animo amauiſſe, quamuis bello partam, & ſeruam. uerba Hom. ſunt hæc. *τί δὲ λαὸν ἀνήγαγεν ἐνθάδ' ἀγείρας Ἀτρείδης; ἦ οὐχ Ἑλένης ἕνεκ' ἠυκόμοιο; Ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρεῖδαι; ἐπεὶ ὅστις τ' ἀγαθὸς, καὶ ἐχέφρων, Τὴν αὐτοῦ φιλέει, καὶ κήδεται. ὡς καὶ ἐγὼ τὴν Ἐκ θυμοῦ φίλεον, δουρικτητήν περ ἐοῦσαν.* quem Hom. locum expreſsit Vir. Aen. ix.

Telamone natum] Aiacem Telamonium. *ἐμφατικῶς*. multo enim præſtabat Aiax Telamonius Oileo. Hom. *ἰλ. β. Ἀνδρῶν δ' αὖ μέγ' ἄριστος ἔην Τελαμώνιος Αἴας, Ὄφρ' Ἀχιλεὺς μήνιεν*. & ibid. ſup. Oileum cum Telamonio conferens, illum ait longè hoc fuiſſe minorem his uerbis. *Λοκρῶν δ' ἡγεμόνευεν Ὀϊλῆος ταχὺς Αἴας Μείων, οὔτι τόσος γε, ὅσος Τελαμώνιος Αἴας, Ἀλλὰ πολὺ μείων.*

Atrides] Agamemnon.

virgine rapta] Caſſandra, Priami filia. *Arſit uirgine* autem dixit. vt Od. ix. Lib. 3. *D. nec non alia magis Arſiſti.*

Theſſalo victore.] Achille, uel Neoptolemo eius filio, ut quidam malunt, à quibus diſſentio.

& ademtus Hector] quemadmodum Hectorem interfecerit Achilles, narrat Homer. *ἰλ. χ.*

Tradidit feſsis leuiora tolli] multis locis declarat Homerus maximum fuiſſe Troianis in Hectore præſidium poſitum. non longè abiero. Andromacha *ἰλ. χ.* in extremo, *Οἶος γάρ σφιν ἔρυσο πύλας, καὶ τείχεα μακρά.* ſed ſine dubio reſpexit Horat. ad eum locum, qui eſt *ἰλ. ω.* ubi Homer. occiſo Hectore Priamum facit Troianos obiurgantem & increpantem, quòd illos ſuſpicaretur ſuis miſerijs lætari, ſibiq; in ſuo luctu inſultare: ipſos, quantam iacturam mortuo Hectore fecerint, propediem ſenſuros. eorum enim cædem & cladem eo mortuo Græcis multo faciliorem futuram. ſic Hom. *ἀτὰρ γνώσεσθε καὶ ὔμμες. Ῥηΐτεροι γὰρ μᾶλλον Ἀχαιοῖσιν δὴ ἔσεσθε Κείνου τεθνειῶτος ἐναιρέμεν*, &c. cui non diſſimile eſt illud eod. lib. ubi Andromacha Hectoris cadauere Troiam aduecto, ſe ab Hectore uiduam relictam eſſe querens, ſic loquitur: puerum Aſtyanactem ad pubertatem non eſſe peruenturum. prius enim Troiam funditus deletum iri, cum interierit eius cuſtos & propugnator. *οὐδέ μιν οἴω Ἥβην ἵξεσθαι. πρὶν γὰρ πόλις ἥδε κατ' ἄκρης Πέρσεται. ἦ γὰρ ὄλωλας ἐπίσκοπος, ὅς τέ μιν αὐτὴν Ῥύσκευ, ἔχες δ' ἀλόχους κεδνὰς, καὶ νήπια τέκνα.* eodẽ pertinet illud Virg. æn. ix. *Haud ſibi cum Danais rem, ſaxo, & pube Pelaſga Eſſe putent, decimum quos diſtulit Hector in annum.* Horat. lib. 3. Od. 3. *nec Priami domus Periura pugnaces Achiuos Hectoreis opibus refringit.* Ex his perſpicuum eſt, quamobrem ſuprà per Theſſalum victorem, Achillem ſignificari exiſtimemus.

leuiora tolli] id eſt faciliora ad euertendũ, ac delendum. olet helleniſmum.

Neſcias an] id eſt, incertum eſt, an te generum, &c. uel hoc modo, fortaſſe tali loco nata Phyllis eſt, ut tibi honeſtum ſit eam amare.

Penates Mæret iniquos] deos familiares mærens accuſat, ut parum ſibi propicios, ut ſibi inimicos, & præter meritum iratos, quòd honeſtiſsimo & ſummo loco

mo loco nata, nunc in alterius poteſtatem uenerit, perpetuò ſeruitura.

delectam] dilectam habent libri ſcripti Donati, Faër. Vrſin. Torn. fortaſſe non malè. Nam Feſtus ita ſcripſit: *Dilectus militum, & is qui ſignificatur amatus, à legendo dicti ſunt.*

ſic lucro auerſam] abhorrentem à lucro: quam lucrum ad impudicitiam non facile impellere poteſt. pecuniam contemnere, & lucrum aſpernari, in muliere magnum pudicitiæ argumentum, atque adeò propugnaculum eſt. quemadmodum contrà, lucri ſtudium, & pecuniæ cupiditas omnium mulierum pudicitiam expugnat. οἱ πολλοὶ γὰρ ἥττους τοῦ κερδαίνειν: ſed maximè mulierum genus. *auerſam* autem habent lib. Faërni, unus Vatican. Vrſ. Torneſ. non *aduerſam*. & ita locutus eſt ſat. 3. lib. 2. *Auerſus mercaturis.* quam ſcripturam, reiecta altera, probaui.

Cuius octauum] noli ſuſpicari me Phyllidis tuæ brachia, faciem, ſuras ie circò laudare, quòd eius amore captus ſim, cùm annum quadrageſimum natus ſim. Vſus eſt autem uerbo ad ſignificandum celerrimum ætatis noſtræ curſum ap tiſſimo. fluit enim & labitur ætas riui, aut fluminis inſtar, ut ſup. Od. 3. *quà oblique laborat Lympha fugax trepidare riuo.* trepidare igitur hoc loco ualet celeriter labi & fluere. nam & Virgilio *trepidare* feſtinare eſt, ut Aen. IX. *Ne trepidate meas Teucri defendere naueis.* Quòd notat Nonius. ſic & T. Liuius lib. 23. Annalium, *Moxq; dum in ſua quiſque miniſteria diſcurſu trepidat ad prima ſigna, ſucceditq; ad muros acies,* &c. aliter ponitur Ode XI. *nec trepides in uſum Poſcentis æui pauca.* & Ode XXIX. lib. 3. *ſi mortalis ultra Fas trepidat.* & Ode XIX. huius lib. *Euæ: recenti mens trepidat metu.* & Ode 27. lib. 3. *Non uides, quanto trepidet tumultu Pronus Orion.* de quibus dicemus ſuis locis. Ode XI. autem lib. 4. hoc uerbo utitur ad exprimendum flammæ celerem motum. *flammæ trepidant rotantes Vertice fumum.*

Ode 5.

Reuocandam eſſe mentem à cupiditate virginis immaturæ.

NONDVM ſubacta ferre iugum ualet
Ceruice: nondum munia comparis
Aequare: nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.
Circa virenteis eſt animus tuæ
Campos iuuencæ, nunc fluuijs grauem
Solantis æſtum, nunc in vdo
Ludere cum vitulis ſalicto
Prægeſtientis. tolle cupidinem
Immitis vuæ: iam tibi liuidos
Diſtinguet autumnus racemos
Purpureo varius colore.
Iam te ſequetur: currit enim ferox
Aetas; & illi, quos tibi demſerit,
Apponet annos. iam proterua
Fronte petet Lalage maritum,

Dilecta, quantum non Tholoë fugax,
Non Chloris: albo ſic humero nitens,
Vt pura nocturno renidet
Luna mari, Cnidiuſve Gyges:
Quem ſi puellarum inſereres choro:
Mirè ſagaceis falleret hoſpites
Diſcrimen obſcurum, ſolutis
Crinibus, ambiguoq́; vultu.

COMMENTARII.

Nondum ſubacta ferre, &c.] nondum eſt ad concubitum matura: nondum ad rem veneream tempeſtiua. libet hic annotare, quàm vereeundè, quàm tectis verbis ſoleant poëtæ rei venereæ turpitudinem ſignificare. Atque ab Homero omnium principe initium ſumamus. ſic igitur ille ὀδυσσ. ψ. de Vlyſſe in patriam reduce, & Penelope. Τὼ δ' ἐπεὶ οὖν φιλότητος ἐταρπήτην ἐρατεινῆς, id eſt, poſteaquam illi amicitia illa iucundiore, & complexu amatorio ſatis ſe mutuò oblectarunt. idem ibidem de Telemacho & Euricl. ἶσα δέ μιν κεδνῇ ἀλόχῳ τίεν ἐν μεγάροισι. Εὐνῇ δ' οὔποτ' ἔμικτο. id eſt, eam colebat tanquam vxorem: ſed lecto cum ea nunquam commiſcebatur: & ὀδυσσ. ε. de Iaſione & Cerere, Ὡς δ' ὁπότ' Ἰασίωνι ἐϋπλόκαμος Δημήτηρ Ὧ θυμῷ εἴξασα μίγη φιλότητι καὶ εὐνῇ. id eſt, ſuo animo obtemperans & indulgens eum eo lectum habuit communem. & ὀδ. ο. ſic Eumæus de ſua matre à Phœnicibus decepta. Πλυνούσῃ τις πρῶτα μίγη κοίλῃ παρὰ νηῒ, Εὐνῇ καὶ φιλότητι, τά τε φρένας ἠπεροπεύει, & ὀδ. λ. de Neptuno & Tyrone: Λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην, κατὰ δ' ὕπνον ἔχευεν. quod ultimum genus ſuprà expoſuimus Ode 30. lib. 1. aliàs uerbum, in quo turpido & obſcenitas ineſt, tacetur. ut epod. Od. x11. *Inachiam ter nocte poteſ.* Terent. Eun. *Ego illum Eunuchum, ſi ſit opus, uel ſobrius.* Catullus paulo apertius atque improbius. *Qui ipſe ſui gnati minxerit in gremium.* ſic & Horat. ſed in ſatyris, in quibus licentia maior eſt. ſic inquam ille ſat. 7. lib. 2. *neque ſollicitum, ne Ditior, aut formæ melioris meiat eodem* & ſat. 2. lib. 1. *non alienas Permolere uxores.* & iterum ſat. 7. lib. 2. *Quæcunque excepit surgentis uerbera caudæ.* & ſat. 2. lib. 1. in re turpiſsima & flagitioſiſsima: *Hunc perminxerunt calones.* abeo igitur ab his flagitijs, & ad genera vereeundiora redeo. Pindarus Apollinis cum Cyrena concubitũ narrans, ita tectis uerbis utitur, vt ne virginales quidem aures eis offendi poſſe videantur. hoc modo, ἦρα καὶ ἐκ λεχέων κεῖρεν μελιηδέα ποίαν; &c. id eſt, licet ne ex eius cubili ſuauem herbam tondère? & ib. de Antei filia, quam pater optimè currenti præmium propoſuerat. χρυσοστεφάνου δέ οἱ ἥβας καρπὸν ἀνθήσαντ' ἀποδρέψαι ἔθελον, id eſt, curſores autem florentem ei pubertatis aureæ fructum decerpere volebant. Lucret. lib 4. in extr. de muliere motum adhibente in concubitu. *Eijcit enim ſulci recta regione, uiaq́; Vomerem, atque locis auertit ſeminis ictum.* ſic enim hos verſus emendauimus, vt & complures alios: quem quidem elegantiſsimum & puriſſ. poëtam propediem edemus in lucem longè, quàm anteà emendatiorem.

nondum munia comparis] nondum eius, cum quo forte coniungatur, munus exæquare poteſt: nondum viro patranti, accipiendo, ſeu potius (ut ita dicam) patiendo reſpondere poteſt.

nec tauri ruentis In venerem] tauri, id eſt, iuuenis firmi, validí, vegeti, ad concubitum promti, ſic Od. XII. epod. *pereas malè, quæ te, Lesbia, quærenti taurum monſtrauit inertem.*

Circa virenteis, &c.] totus hic locus allegorijs tectus eſt, ita tamē, vt à quouis homine non tardiſſimo facile intelligi poſſit.

ſolantis] leuantis. Sic dixit Virg. ſolari famem Georg. I. *Concuſſaque famem in ſiluis ſolabere quercu.*

prægeſtientis] magnopere cupientis. valdè geſtientis. ſic Priſcian. declarat lib. XV. vbi hunc locum producit. Vtitur & Catull. in carm. de Pelei & Thet. nup. *Qui, dum aliquid cupiens animus prægeſtit apiſci, Nil metuunt iurare.* Feſtus autem geſtire cum dicit, qui ſubita felicitate exhilaratus, nimio corporis motu præter conſuetudinem exultat.

tolle cupidinem] alia allegoria. animum contine & comprime à cupiditate vuæ immaturæ, id eſt, puellæ impuberis, & ad concubitum, propter teneriorem ætatem ineptæ. autumnus, quo anni tempore fructus omnes maturantur, racemos tibi cæruleo colore depinget, id eſt, tempus ſubſequens, vnus & item alter annus, puellam iſtam tibi maturabit. fortaſſe autem ad nomen Græcum reſpexit ὀπώραν, quod apud Græcos tùm autumnum, tùm ętatem illam puellarum ad Venerem, & coniugium maturam ſignificat. ſic & Pindarus εἰδ. β. ἰσθμ. puerorum ætatem teneram, & ad pueriles illos amores, quibus flagitioſè ardebant veteres, maturam, ὀπώραν appellat.

Currit enim ferox Aetas.] ſic Ode XI. lib. 2. *fugit retro Leuis Iuuentas.* & Od. XIIII. *Eheu fugaces Poſthume, Poſthume Labuntur anni.* verùm non hoc ſolùm ſignificat Horatius, annos labi, & fluere: ſed puerilem ætatem ad maturitatem ac pubertatem celeriter peruenire: queamdmodum, & adoleſcentiam, ætatemque mediam ad ſenectutem vergere.

& illi, quos tibi demſerit] quos tibi annos adimet, videlicet florentes, & integros, eos illi adijciet: illa matureſcet, floreſcet, & corroborabitur: tu ætate ingraueſces, & ſeneſces. epiſt. ad Piſon. de arte poët. *Multa ferunt anni venientes commoda ſecum, Multa recedentes adimunt.*

proterua fronte] ore duriore, & pœnè inuerecundo, id eſt, non pudebit eam maritum petere.

Vt pura nocturno renidet] ſplendet, quandam puro lumine hilaritatem præ ſe fert. hæc enim vis eſt verbi *renidere*, vt dicemus Od. XVIII. huius libri.

Gyges] pueri formoſi nomen.

Quem ſi puellarum inſereres choro] ſi Gygem inter puellas collocares. de verbo inſerendi vide Saty. 4. lib. 1.

Mirè ſagaceis falleret] ſignificat hunc Gygem ita mollem, tenerum, delicatum, ita facie, & crinibus, puellarum eſſe ſimilem, vt ſi quis, cui ille ſit ignotus, eum aſpiciat, puellam eſſe exiſtimet, neque eum à puella facile internoſcere queat.

ſagaceis] quantumuis acutos, & perſpicaces.

falleret.] lateret hoſpites, ab hoſpitibus ignoraretur.

diſcrimen obſcurum] parua admodum differentia.

ſolutis crinibus] alebant enim comam pueri molles, & impudici. vt Od. X. lib. 4. *Et, quæ nunc humeris inuolitant, deciderint comæ.*

AD SEPTIMIVM. Ode 6.

Tiburtinæ & Tarentinæ regionis amœnitatem laudat.

SEPTIMI Gades aditure mecum,&
Cantabrum indoctum iuga ferre noſtra,&
Barbaras Syrteis,ubi Maura ſemper
Aeſtuat unda,
Tibur Argeo poſitum colono
Sit meæ ſedes vtinam ſenectæ:
Sit modus laſſo maris,& viarum,
Militiæque.
Vnde ſi Parcæ prohibent iniquę:
Dulce pellitis ouibus Galeſi
Flumen,& regnata petam Laconi
Rura Phalantho.
Ille terrarum mihi præter omneis,
Angulus ridet,vbi non Himetto,
Mella decedunt,viridique certat
Baca Venafro:
Ver vbi longum,tepidasque præbet
Iupiter brumas:& amicus Aulon,
Fertili Baccho minimùm Falernis
Inuidet vuis.
Ille te mecum locus,& beatæ
Poſtulant arces:ibi tu calentem
Debita ſparges lacryma fauillam
Vatis amici.

COMMENTARII.

Aditure] qui ſis aditurus,ſi opus ſit:aut,ſi velim.

indoctum iuga ferre noſtra] qui nondum didicit imperio populi Rom. parêre. ſic ferè loquitur Ode.1.lib.1. *indocilis pauperiem pati.* deuicti ſunt tandem Cantabri ab Agrippa,vt declarat epiſtol.ad Iccium lib.1.*Cantaber Agrippæ,Claudi virtute Neronis Armenius cecidit.*

Barbaras Syrteis.] de Syrtibus ſuprà Od.xxi.lib.1.ſatis multa diximus.

Tibur Argeo poſitum] conditum à Tiburno Argiuo.

Sit modus laſſo maris,& viarum] Tibur nauigationum,& itinerum noſtrorum, & militię finem laſſis nobis afferat: Tibure nos laſſi à peregrinationibus noſtris,& militia conquieſcamus.poteſt & ita dici.*laſſo maris.* vt Virg.Aen.1. *Cerealiaque arma Expediunt feſſi rerum.*

Dulce

Dulce pell.ouib. Galeſi Flumen] quidam legunt, *Galeſum*, vt infrà *Rhenum flumen*. eſt autem Calabr. fluuius, de quo Virgil. lib 5. Aen. *Qua niger humectat flauentia culta Galeſus.*

& regnata petam Laconi.] regnata Laconi, id eſt, in quibus regnauit Phalanthus Lacon. Tarentina ſignificat. ſic loquitur Od. xxix. lib. 3. *Quid Seres, & regnata Cyro Bactra parent.* & Od. iii. eiuſd. *Medis triumphans.* Od. xix. *Et pugnata ſacro bella ſub Ilio.* & epiſt. ad Quinct. lib. 1. *ſi quis bella tibi terra pugnata, mariq́;.* Ode 1. epod. *bellum militabitur.* & Catull. ad contubernales. *Pro qua mihi ſunt magna bella pugnata.* Plaut. Amphitr. *Hæc illic eſt pugnata pugna ab uſque manè ad veſperum.* M. Tull. pro Murena. *pugna cum Rege commiſſa, & ſumma contentionè pugnata.* & T. Liuius lib. 6. *inclytamq́; in ponte pugnam tum pugnatam.* Idem ſub finem lib. 8. *Hoc bellum à Coſſ. bellatum quidam auctores ſunt.* ad idem genus pertinet illud Od. ix. lib. 4. *non pugnauit ingens Idomeneus, Sthenelus've ſolus Dicenda Muſis prælia.* & Satyr. v. lib. 2. *Magna, minor've foro ſi res certabitur olim.*

Phalantho] de Phalantho ſic Pauſanias Phocaic. *Τάραντα δὲ ἀπῴκισαν μὲν Λακεδαιμόνιοι. οἰκιστὴς δ' ἐγένετο σπαρτιάτης φάλανθος.* icircò Hor. Od. v. lib. 3. Tarentum, Lacedæmonium appellat. At Virgil. Aen. iii. Herculeum, propterea quòd Phalanthus fuit ab Hercule octauus.

ridet.] renidet, γελᾷ, amœnus, lætus, & gratus eſt. vide annot ad Od. xviii. huius lib.

vbi non Hymetto Mella decedunt] tralatio eſt. decedere enim eſt locum ſuperiori, & honoratiori dare. epiſt. ii. lib. 2. *Ludere ſi recte neſcis, decede peritis.* Cicer. in Catone. *ſalutari, appeti, decedi, aſſurgi.* Virgil. Georg. 4. *Vicina inuitet decedere ripa calori.* id eſt, quod Græci dicunt ὑπεκχωρεῖν. Plautus Amphitry. *Nam mihi quidem hercle qui minus liceat deo, minitarier populo, ni decedat mihi, quàm ſeruulo in comœdiis?* propriè Lucret. lib. 2. de ſimplicibus illis & ſolidiſſimis corporibus. *Incertiſque locis ſpatio decedere paulum, Tantum, quoad nomen mutatum dicere poſſis.* alia tralatione vtitur Virg. cum idem ſignificet tamen Georg. 2. *Tmolus & aſſurgit quibus, et rex ipſe Phanæus.* tractus igitur Tarentinus mihi præter omnes ridet, cuius mella non ſunt Hymettio melle inferiora, aut deteriora.

viridique certat] & cuius oliuæ conferri poſſunt cum oliuis Venafranis. Eſt autem Venafrum Minturnis, & Fregellis, & Liri fluuio vicinum, in Campaniæ littore ſitum. ὅθεν (inquit Strabo) κάλλιστον ἔλαιον. *Certat uenafro* autem Græcorum more dixit pro eo, quod eſt, certat cum Venafro. Nam ita loquuntur, μάχομαί σοι. quod genus & Catullus imitatus eſt. *noli pugnare duobus.* Horatius autem non ſemel. vt. Od. 1. lib. 1. *luctantem Icariis fluctibus Africum*, &c. & Od. 3. eiuſd. *nec timuit præcipitem Africum Decertantem Aquilonibus.* & Od. 11. epod. *Certantem et uinam purpura.* & vndecima. *Deſinet imparibus certare ſummotus pudor.* & Saty. v. lib. 2. *Haud ita Troiæ Me geſſi certans ſemper melioribus.* & vii. eiuſd. *Acertante libidinibus tremis oſſa pauore.* ſic Virg. Georg. ii. *Nec pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermus Laudibus Italiæ certent.* Idem in Daphnide *Montibus in noſtris certet tibi ſolus Amyntas.* Lucret. lib. 3. *quid enim contendat hirundo Cycnis?* Horat. epiſt. x. lib. 1. *Non qui Sidonio contendere callidus oſtro Neſcit Aquinatem potantia uellera fucum*, &c. & epiſtol. xviii. eiuſd. *mihi contendere noli.*

& amicus Aulon] credibile eſt collem, aut montem aliquem eſſe Tarento propinquum. alioqui eius commemoratio, nihil ad Tarenti laudes pertineret.

minimum falernis] habet vuas Falernis non deteriores. inuidemus enim eiuſdem generis melioribus ac præſtantioribus. quod docet Ariſt. rhet. 2. Hor. Sat. ii. lib. 2. *Inuidiam placare paras uirtute relicta.*

Debita ſparges lacryma] meos cineres lacrimis conſperges: me mortuũ flebis.

flebis. melius Ennius. *Nemo me lacrymis decoret, neque funera fletu Faxit: cur? uolito uiuu' per ora uirum*: quanuis Solon vnus è ſeptem, mortem ſuam lacrymis carere nolit. Homerus autem hoc munus, atque hunc honorem ait mortuis deberi, ſub perſona Achillis, mortuum Patroclum deflentis. *Πάτροκλον κλάωμεν: ὃ γὰρ γέρας ἐςὶ θανόντων ὀδυσσ. δ* Pyſiſtratus negat ſe reprehendere, ſi quis mortuos lugeat, ac defleat: nullum enim alium honorem illis tribui poſſe, quàm vt tondeatur coma, genæque lacrymis perfundantur. lugebantur autem mortui in ipſo funere, & cum ſepeliebatur corpus. vide Od. xvii. epod. *Luxere matres Ilia addu ctum feris*, &c. vbi nonnulli legunt, vnxere.

AD POMPEIVM VARVM. Ode 7.

Cui reditum gratulatur.

O SAEPE mecum tempus in vltimum
Deducte Bruto militiæ duce,
Quis te redonauit Quiritem
Dijs patrijs, Italoque cælo,
Pompei meorum prime ſodalium?
Cum quo morantem ſæpe diem mero
Fregi coronatus nitenteis
Malobathro Syrio capillos.
Tecum Philippos, & celerem fugam
Senſi relicta non benè parmula,
Cum fracta virtus, & minaces
Turpe ſolum tetigere mento.
Sed me per hoſteis Mercurius celer
Denſo pauentem ſuſtulit aere:
Te rurſus in bellum reſorbens
Vnda fretis tulit æſtuoſis.
Ergo obligatam redde Ioui dapem:
Longaque feſſum militia latus
Depone ſub lauru mea: nec
Parce cadis tibi deſtinatis.
Obliuioſo læuia Maſſico
Ciboria exple: funde capacibus
Vnguenta de conchis. quis vdo
Deproperare apio coronas,
Curatue myrto? quem Venus arbitrum
Dicet bibendi? non ego ſanius
Bacchabor Edonis. recepto
Dulce mihi furere eſt amico.

COM-

COMMENTARII.

tempus in vltimum] id eſt, vſque ad extremum vitæ diem, ſi fors ita tuliſſet.

redonauit] reſtituit. vtitur etiam hoc verbo Od. 3. lib. 3. *& inuiſum nepotem, Troica quem peperit ſacerdos, Marti redonabo.*

Cum quo morantem ſæpe diem] morantem, ſignificatione (vt loquuntur Grammatici) abſoluta, intellige longum, tardum. ponit & Catul. abſolutè, carmine in nuptias Iuliæ: *Sed moraris, abit dies.* & Horat. Ode 3. ſup. *an pauper, & infima De gente ſub dio moreris.* & 20. *neq; in terris morabor Longius.* & XVII. *quid moror altera?* Aliàs actionem ſignificat apud hunc poetam Ode v. lib. 3. *Et populum reditus morantem.* & epiſt. ad Iul. Florum lib. 1. *An pingues Aſiæ campi, colleſque morantur?* & epiſt. ad Auguſtum. *Si longo ſermone morer tua tempora Cæſar.* & epiſt. XIII. lib. 1. *Carmina, quæ poſſunt oculos, aureiſque morari Cæſaris.* & Ode. XI. lib. 3. *& riuos celeres morari.* & Epod. Ode. IX. *Io triumphe, tu moraris aureos Currus.* & epiſtola ad Mæce. 2. lib. 1. *ne te longis ambagibus vltrà, Quàm ſatis eſt, morer.*

mero Fregi] non totum diem ſiccus traduxi, ſed diuiſi, partemque in vino & poculis poſui. vide quę annotauimus ad Oden 1. lib. 1. ibi: *Nec partem ſolido demere de die.*

coronatus capillos] Hellenismus, id eſt, coronatis capillis.

nitentes malobathro] vnguento Syrio delibutos, λιπαρὲς. vt ſuprà Od. 4. lib. 1. *nitidum caput.* Solebant autem elegantiores & lautiores homines capillum vnguento perungere. Cic. pro Roſc. Amer. de Chryſogno Syllæ liberto: *ipſe verò quemadmodum compoſito, & delibuto capillo paſſim per forum volitet cum magna caterua togatorum, videtis iudices.* Catull. *Reſpondi id quod erat, nihil neque ipſis, Nec quæſtoribus eſſe, nec cohorti, Cur quiſquam caput vnctius referret.* Archeſtratus apud Athen. lib. ſecundo, Αεὶ δὲ στεφάνοισι κάρα παρὰ δαῖτα πυκάζε. Παντοδαποῖς, οἷς ἂν γαίας πέδον ὄλβιον ἀνθοῖ. Καὶ στακτοῖσι μύροις ἀγαθοῖς χαίταν θεράπευε. Iterum Horat. epiſt. ad villicum, *Quē tenues decuere togæ, nitidique capilli.*

non bene] turpiter. turpe eſt enim clypeum abiicere. notum illud de Epaminonda, tum denique ſibi auelli ſpiculum iubente, poſteà quàm ei percontanti dictum eſt, clypeum eſſe ſaluum, vt etiam in vulneris dolore æquo animo cum laude moreretur. ῥιψάσπιδες à Græcis appellantur, qui abiecto clypeo, fugiunt è prælio. Itaque Ariſtoteles libro ſecundo rhetor. de pudore diſſerens, poſteaquam docuit pudorem exiſtere ob ea mala, quæ turpia videri ſolent, inter cetera turpitudinis exempla, hoc quoque ponit, ἀποβάλλειν ἀσπίδα, ἢ φυγεῖν, id eſt, abiicere, ſeu amittere clypeum, vel fugere.

& minaces Turpe ſolum tetigere] id eſt, occubuerunt, ceciderunt. ſic Virg. Aen. XI. *Procubuit moriens, et humum ſemel ore momordit.* ib. *cruentam Mandit humum.* Ouid. Met. IX. *et arenas ore momordit.* Homerus. ἰλ. β. πολέες δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι Πρηνέες ἐν κονίῃσιν ὀδὰξ λαζοίατο γαῖαν. & ἰλ. ω. ὀδὰξ ἕλον ἄσπετον οὖδας. & ἰλ. χ. ἦ κ' ἔτι πολλοὶ Γαῖαν ὀδὰξ εἷλον πρὶν Ἴλιον εἰσαφικέσθαι. Eurip. Phœniſſ. Γαῖαν δ' ὀδὰξ ἑλόντες ἀλλήλων πέλας Πίπτουσιν ἄμφω,

Sed me per hoſtes, &c:] Sic apud Hom. ἰλ. γ. Venus Paridem nube tectum è certamine eripit. ſic ἰλ. ε. Phageum Vulcanus. Ἀλλ' Ἥφαιστος ἔρυτο, σάωσε δὲ νυκτὶ καλύψας. ſic Aeneam Venus, eaque vulnerata à Diomede, & fugiente, in eius locum ſuccedens Phœbus. Ἡ δέ μέγ' ἰάχουσα ἀπὸ ἕο κάββαλεν υἱόν, Καὶ τὸν μέν μετὰ χερσὶν ἐρύσατο Φοῖβος Ἀπόλλων Κυανέῃ νεφέλῃ. Horat. inf. ſaty. 9. lib. 1. *ſic me ſeruauit Apollo.*

T denſo

denſo aëre] nube. vt Hom. *κυανέη νεφέλη*.

fretis æſtuoſis] æſtus marinos appellant boni ſcriptores, maris acceſſus & receſſus, maris feruorem. Cic. de natura deorum lib. 2. *æſtus marini multum accedentes et recedentes*. Idem de diuinat. lib. 2. *Quid de fretis, aut marinis æſtibus dicam?* vndam autem reſorbentem dixit, vt exprimeret vim nominis Græci *ἄμπωτις*. eſt enim *ἄμπωτις* quaſi *ὕδατος ἀνάποσις*, id eſt, aquæ (vt ita dicam) reſorptio, aut repotio. ſic ferè locutus eſt M. Tull. in Bruto de Curione à Iuba interfecto. *ſed hunc quoque abſorbuit æſtus quidam non inſolitæ adoleſcentibus gloriæ*. & Catullus ad Manlium, *tanto te abſorbens uortice amoris Aeſtus in abruptum detulerat barathrū*.

obligatam] promiſſam, votam, debitam. Priſcian. lib. 7. hunc verſum producit.

deſtinatis] tibi reſeruatis, tibi addictis & quaſi deſponſis. hæc enim vis eſt verbi deſtinandi. M. Tull. ad Trebat. *Quòd tibi deſtinaras trapezophoron: ſi te delectat, habebis*. & Phil. v. *qui ne ſorti quidem fortunas noſtras deſtinauit*. Horat. Ode XVIII. huius libr. *nulla certior tamen Rapacis Orci fine deſtinata, Aula diuitem manet Herum*. & ſat. 3. lib. 2. *Neſcio, an Anticyram ratio illis deſtinet omnem*. & ibid. *fortique marito Deſtinet uxorem*. Virg. Aen. 2. *& me deſtinat aræ*. uidetur nonnunquam idem valere, quod conſtitutum in animo habere, vt Ode. 13. lib. 3. *cornibus Primis & Venerem, & prælia deſtinat*. Cæſar. lib. 1. de bello ciuili: *agere deſtinauerat*. Idem lib. 7. de bello Gall. *milites operi deſtinatos* appellat eos, quibus opus faciendum mandauerat.

obliuioſo] quod ægritudinum & moleſtiarum obliuionem affert. *ἐνεργητικῶς*. aliter dixit M. Tull. in Cat. maiore *obliuioſos ſenes*. ſed quod ad ſententiam attinet, de obliuione malorum, quam ſignificat à vino oriri, ſiue per ſe vinum hanc obliuionem pariat, ſiue propter ſomnum, qui liberaliorem potum ſubſequitur: cum his conſentanea maximè ſunt illa Euripidis in Bacchis. *ὁ Σεμέλης γόνος Βότρυος ὑγρὸν πῶμ' εὗρε, κ' εἰσηνέγκατο Θνητοῖς, ὃ παύει τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς Λύπης, ὅταν πλησθῶσιν ἀμπέλου ῥοῆς. Ὕπνον τε λήθην τῶν καθημέραν κακῶν Δίδωσιν, οὐδ' ἔσ' ἄλλο φάρμακον πόνων*. id eſt, Semelæ filius potionem humidã reperit, & impertiuit mortalibus, quę hoīes calamitoſos mœrore liberat, cũ impleti fuerint vitis ſucco: Et ſomnum quotidianorum malorum obliuionem confert, neque vllum aliud eſt laborum ac dolorum medicamentũ. Vinum Maſſicum autem laudat Plin. lib. 14. cap. VI. naſcitur in iis Campaniæ montibus, qui Maſſici nominantur. commemorat & Athæn. lib. 1. cum ceteris vinis Italicis, aitque eſſe auſterum quidem illud, ſed ſtomacho vtile. ætate matureſcebat, auſteritatemque minuebat. Horat. Ode 1. lib. 1. *Eſt qui nec ueteris pocula Maſſici*, &c. & ſat. 4. lib. 2. *Maſſica ſi cælo ſupponas uina ſereno, Nocturna, ſi quid craſſi eſt, tenuabitur aura*.

læuia] expolita, vt ſup. Od. 2. lib. 1.

ciboria] vaſa fabarum ægyptiarum, quæ ciboria appellantur, in modum, ab inferiore parte in anguſtum contracta, vt docet Athæn. lib. XI. his verbis: *τοῦ δὲ κώθωνος εὖ μάλα προβεβηκότος, λαβὼν ἓν τῶν κιβωρίων, ὡς ἐξοινῶν καὶ μεθύων ἐνέρησε. Δίδυμος δέ φησι ποτηρίου εἶδος εἶναι. καὶ τάχα ἂν εἴη τὰ λεγόμενα σκυφία, διὰ τὸ κάτωθεν εἰς στενὸν συνῆχθαι, ὡς τὰ αἰγύπτια κιβώρια*. vide Dioſcor. lib. 2. de faba Aegyptia. appellantur & *κιβώτια*.

exple] Faerni liber imple. fortaſſe rectè. ſequor tamen alteram lectionem: præſertim plurium codicum auctoritate confirmaram, interpretorque ebibe, exhauri, & (ut idem alibi loquitur) ſicca: uel, ſi quis malet, imple. vt Lucret. libr. 6. in princip. de vaſe: *Vt nulla poſſet ratione expleriet unquam*.

conchis] ex quibus fiebant vaſa vnguentaria, quæ propterea conchæ appellantur.

pellantur. nam & onyches teſtæ erant conchiliorum, de quibus dicemus ad Oden XII.lib.4.

quis vdo Deproperare &c.] id eſt, quis ex vdo apio curat coronas deproperare? quod eſt valdè properando efficere, & nectere? eſt autem frequens huius verbi vſus in voce agente, vt Ode.24.lib.3. *Indignoque pecuniam Heredi properet*, id eſt, properè quærat, ſeu properet quærere. & Ode 12. Epod. *Municibus Tyrys uerata uellera lana Cui properabantur?* id eſt, properè, & ſummo ſtudio texebantur? ſic Virg. Aenei.IX. & *pulchram properet per uulnera mortem*. idem Georg.4. *Ac uelutt lentis Cyclopes fulmina maſſis. Cum properant*, id eſt, properè cudunt. & Georg.1. *Multa, forent calo quæ mox properanda ſereno, Maturare datur*. Idem ibid. *Et quamuis igni exiguo properata maderent*, &c. Propert.lib.2. *Quod ſi forte tibi properarint fata quietem*. & iterum Horat. epiſt. ad Iul. Flor. lib.1. *Hoc opus, hoc ſtudium, parui properemus, et ampli*. Quòd ſi quis illud, *deproperare apio*, dictum velit, pro de apio properare, vt ſit ἀναςροφὴ, nõ refellam: qualia ſunt illa apud hunc eundem, ſat.2.lib.2. *cur improbe caræ Non aliquid patriæ tanto emetirls aceruo?* id eſt, è tanto aceruo metiris. & epiſt. ad Albium Tibullum li.1. *An tacitum ſiluas interrepiare ſalubreis?* & de art. poët. *ne quid medios intercinat actus*. & epiſt. ad Iul. Flor. *An freta uicinas intercurrentia turreis?* & ſat.V. lib.1. *Hinc nos Cocceij recipit pleniſſima uilla, Quæ ſupereſt Claudi caupones*. & ſa.2.li.2 *uides, ut pallidus omnis Cœna deſurgat dubia*. epiſt.1.lib.1. *Eſt, mihi purgatam crebro qui perſonet aurem*. ad Iul. Florum. *Quæ circum uolitas agilis thyma?* ad Vallam. *Dictaque ceſſantem neruis elidere morbum Sulfura contemni*. ad Numicium. *Ne plus frumenti dotalibus emetat agris Mucius*. od. 2. libro 1. *Quam Iocus circumuolat & Cupido*. Ode XIIII. eiuſd. *Interfuſa nitenteis Vites æquora Cycladas* Ode XV.li.3. *Maturo propior deſine funeri Inter ludere uirgines*. Ode.XXVII. eiuſd.lib. *utinam intererrem nuda leones*. Ode XVI. Epod. *Nec ueſpertinus circumgemit urſus ouile*. & Od V.lib.4. *Te proſequitur mero Defuſo pateris*. Nam Ode XXXI.li.1. perſpicuè diuiſit hoc verbum. *de patera nouum Fundens liquorem*. ſic Lucret.li.2. *& altos Interdum ramos egigni corpore uino*. idem lib.3. *atque; unde animantum copia tanta Exos, & exanguis tumidos perfluctuat artus?* id.lib.1. *Permanat calor argentum, penetraleque frigus*. idem lib.6. *Qui faciant ſolem certa deſurgere parte*. ibid. *Glandiferas intercurabant corpora quercus*. ibid. *Et frutices intercondebant ſquallida membra*. ſic Virgil. in Mœride. *ſed argutos inter ſtrepere anſer olores*. & Tibull. lib. 4. ad Meſſ. *Fertilis hanc interpoſita eſt, interque rigentes*. & Catull. in carm. de Iuliæ & Manlij nupt. *Transfer omine cum bono Limen aureolos pedes*. Actius. *Peruade polum*. quæ ſic interpretatur Varro lib.6. de ling. lat. *uade per polum*. Omnino verbo deproperandi compoſito vtitur Plautus in Pœnulo, *deproperant ſedulò ſacrificare*, id eſt, valde properant. vt hoc loco, *deproperare coronas* valde propere nectere & concinnare coronas interpretari poſſimus. Placet tamen altera explicatio, vt ſit ἀναςροφή, & vt *de* iungatur cum voce *apio*.

coronas] quæ ſolebant in conuiuiis adhiberi, vt ſupra oſtendimus, fiebantque ex apio, myrto, & ſimilibus. Theocr. εἰδ.ζ. πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ. εἰδ.γ. καὶ τὰ ἄλλοντα σέλινα.

quem Venus, &c.] Venus, id eſt talus venereus. Nam Veneris iactus regem, ſeu magiſtrum conuiuij efficiebat. Vide ſup. od. 4. lib.1. *Nec regna uini ſortiere talis*. de Venere autem, ſeu talo venereo ſic M. Tull. de diuin. lib.1. *Quatuor tali iacti caſu uenereum efficiunt. Num etiam centum uenereos, ſi CCCC. talos ieceris, caſu futuros putas?* Huc pertinet illud Plutarchi de Catone maiore in eius vita. ἐν δὲ τοῖς δείπνοις ἐκληροῦτο περὶ τῶν μερίδων. εἰ δὲ ἀπολάχοι, πρῶτον αἱρεῖν τῶν φίλων κελευόντων, ἔλεγε μὴ καλῶς ἔχειν ἀκούσης τῆς Ἀφροδίτης. Denique Veneris iactus felix erat atque optatus. Plaut in Aſina. ARGY. *Iace pa-*

ter talos, ut porrò nos iaciamus. DEM. *maximè. Te Philanium mihi atque uxori mortem: hoc neneriũ eſt. pueri plaudite.* Sueton. in Aug. *talis enim iactis, ut quiſque canem aut ſenionem miſerat: in ſingulos talos, ſingulos denarios in medium conferebat: quos tollebat uniuerſos, qui Venerem iecerat.* eſt igitur hæc horum verborum ſententia: Cui regnum bibendi obueniet venereo iacto? quis regnum vini ſortitò capiet?

non ego ſanius Bacchabor] id eſt, libet mihi Edonos illos Thraciæ populos bibaciſſimos intemperanter bibendo imitari. *inſanire iuuat.* Od. XIX. lib. 3. de Thracibus autem diximus ſup. ad Od. XXVII. lib. 1. Edonos commemorat Theocri. *εἰδ. ζ. Εἴης δ᾽ Ἠδωνῶν μὲν ἐν ὤρεσι χείματι μέσσῳ.*

recepto] recuperato. Od. II. lib. 4. *ò ſol Pulcher, ò laudande canam recepto Cæſare Felix,*

furere] inſanire, bacchari, furenter potare:

IN BARINEN. Ode 8.

Non eſſe, cur ei iuranti credatur: Formoſarum enim periuria à dijs non uindicari.

VLLA ſi iuris tibi peierati
Pœna, Barine, nocuiſſet vnquam:
Dente ſi nigro fieres, vel vno
Turpior vngui:
Crederem. ſed tu, ſimul obligaſti
Perfidum votis caput, eniteſcis
Pulchrior multo, iuuenumque prodis
Publica cura.
Expedit matris cineres opertos
Fallere, & toto taciturna noctis
Signa cum cælo, gelidaque diuos
Morte carenteis.
Ridet hoc, inquam, Venus ipſa: rident
Simplices nymphæ, ferus & Cupido,
Semper ardenteis acuens ſagittas
Cote cruenta.
Adde, quòd pubes tibi creſcit omnis:
Seruitus creſcit noua: nec priores
Impiæ tectum dominæ relinquunt,
Sæpe minati.
Te ſuis matres metuunt iuuencis:
Te ſenes parci: miſeræque nuper
Virgines nuptæ, tua ne retardet
Aura maritos.

COM-

COMMENTARII.

Vlla ſi iuris tibi,&c.] iuris peierati,id eſt,periurij.hoc igitur dicit.ſi periurio fieres vel minima corporis parte deformior, crederem tibi iuranti: ſed hoc video tibi euenire,vt quo improbius peieras, eo pulchrior exoriaris. Protagoras apud Platonē in Philebo,ait dici ſolere, Deos immortales iis ignoſcere,qui in rebus amatorijs, & venereis peierant. ſic ille. *ὡς δὲ λόγος,καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς περὶ τὰ ἀφροδίσια (αἳ δὴ μέγισται δοκοῦσιν εἶναι) καὶ τὸ ἐπιορκεῖν συγγνώμην εἴληφε παρὰ θεῶν, ὡς, καθάπερ παίδων τῶν ἡδονῶν, νοῦν οὐδὲ τὸν ὀλίγιστον κεκτημένων.* Callimachus hoc idem ſic. *ὤμοσεν, ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα, τοὺς ἐν ἔρωτι ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων.*

iuris tibi peierati] iuris iurandi abs te violati. *tibi* pro, abs te, huic poëtæ vſitatiſſimum.

ſed tu ſimul] ſimul vt,ſimulatque,vt ſuprà Ode IIII.lib.I.*quo ſimul mearis.*

ſimul obligaſti perfidum,&c.] ſimulatque caput tuum obſtrinxiſti votis ac promiſsis,iuris iurandi religione confirmatis:quæ tamen non exoluis,neque prę ſtas:ſimulatque per caput tuum iuraſti, te amanti gratificaturum, neque fidem liberas tamen,multo pulchrior,quàm anteà exiſtis.poteſt & ita accipi nomen,*notis*.vt poſitū ſit,pro,precibus,id eſt.*ἀραῖς*, execrationibus. vt Od.XXVIII. lib.I.*precibus non linquar inultis*.;quales ſunt,*ne uiuam.ἐμοὶ χάνοι εὐρεῖα χθών.mihi tellus ima dehiſcat.& pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras*: Veteres autem caput,ſacrum eſſe exiſtimabant: cuius rei, hæc argumenta ſunt, quòd per caput iurare ſolebant,quod ſternutamenta,quæ è capite ortum habent, bonis ominibus, & amicis apprecationibus proſequebantur, quòd aſſenſiones, capitis nutu declarabant.vid Athen.lib.2.

iuuenumque prodis] ita pulchra exoreris poſt periurium,vt te vnam iuuenes expetant:tui vnius amore flagrent:tu vna,vel certè tu in primis eos ſolicites,ac maceres.nulla enim grauior cura eſt,quàm quæ ab amore proficiſcitur.

Expedit &c.]ſi verū eſt,vt res ipſa declarat eſſe verum,te periurijs,& fraudibus formoſiorem effici: expedit,id eſt,vtile eſt tibi,& cuiuis alij parentes ſepultos fallere, neque ea, quæ illis promiſſa ſint, perſoluere, neque, ſi per eorum manes iuraueris,iuſiurādum ſeruare.ſic verbo expedit,vſus eſt Od.XVI.li.epod. *Forte,quid expediat,communiter,aut melior pars Malis carere quæritis laboribus*.vt ſæpe & M.Tull.vno,& altero exemplo contenti ſimus.epiſt. ad Rufum.lib.V. *quid rectum ſit,apparet:quid expediat,obſcurum eſt*.& li.3.ad Seruium. *ſi,quid rectiſſimum ſit, quærimus,perſpicuum eſt:ſi,quid maximè expediat,obſcurum.*

cineres opertos]id eſt,mortuos.ſic Virgilius dixit *cinerem, & manes ſepultos*. Aen.IIII.*Id cinerem, et manes credis curare ſepultos?* natum ex veterum conſuetudine,qui mortuorum corpora cremabāt,cinereſq; in vrnis conſeruabant.M.Tul. Verr.III.*cur hunc dolorem cineri eius,atque oſſibus inuſſiſti, ut liberis eius bona patria, uoluntate patris,iure,legibus tradita eriperes,et cui tibi eſſet commodum,condonares?*Idem ibid.*obſecrauit per fratris ſui mortui cinerem*, &c.Idem 7.*Non ex litibus æſtimatis tuis pecuniam domum:ſed ex tua calamitate cineri, atque oſſibus filij ſui ſolatium uult aliquod reportare.*

Taciturna noctis Signa] crebra ſunt hæc apud poetas.*nocte ſilenti:ſilentia noctis*.Virg.Aen.lib.7. *Hæc reſponſa patris Fauni, monituſque ſilenti Nocte datos*,&c. ibidem. *cæſarum ouium ſub nocte ſilenti,Pellibus incubuit ſtratis*:Tib.li.I.*Vota nouem Veneri nocte ſilente dedi*.Catull.ad Leſb.*Aut,quā ſidera multa,cum tacet nox,Furtiuos hominum uidēt amores*.Cęſar lib.7.de bell.Gallic.*tamen ſilentio noctis Cæſar egreſſus*

Lucret.

Lucret.lib.4.*Et ſonitus, ardire, ſeuera ſilentia noctis Vndique cum conſtent*. aliud eſt autem *ſilente nocte*, aliud *luna ſilente*. vt docet Plin.lib.28.cap.7. nam ſilentium lunæ, interlunium intelligitur, id eſt, tempus id, quo luna nõ lucet. Virgil. Aeneid. lib.2. *tacitæ per amica ſilentia Lunæ*.

gelidaque diuos Morte carenteis] *ἀθανάτους*.

Ridet hoc, &c.] Quinetiam *ipſe* (vt ait Tibullus) *periuria ridet amantum Iupiter, et uentos irrita ferre iubet*. qua de re ſuprà.

ſemper ardenteis acuens ſagittas.] de ſagittis & arcu Cupidinis diximus ad Od.xxvii.lib.1. nonnulla: ad quæ non me pigebit addere id, quod eſt apud Eurip. Iphig. in Aul. Vbi chorus ait Cupidinem duos arcus intendere ſolere: vnũ proſperum, & vitæ beatæ effectorem: alterum vitæ perturbatorem, & corruptorem. ſic Eurip. *ὅθι δὴ Δίδυμ᾽ ἔρως χρυσοκόμας τόξ᾽ ἐντείνεται] χαρίτων· τὸ μὲν ἐπ᾽ εὐαίωνι πότμῳ, τὸ δ᾽ ἐπὶ συγχύσει βιοτᾶς.*

Seruitus creſcit noua] creſcunt noui amatores, qui tibi ſeruiunt, tuam perfidiam, & impietatem non experti.

nec priores, &c.] neque veteres tamen, quibus tui mores perſpecti ſunt, & cogniti, qui tuorum periuriorum teſtes ſunt, in quos tu te ſæuam, & immitem, & perfidam prębuiſti, quamuis ſæpe minati ſint, ſe tibi ſeruire deſituros, à tuis ædibus, ac foribus deſcedere queunt.

ſæpe minati] vt ille apud Terent. *excluſit: reuocat: redeam? non, ſi me obſecret.*

ſuis iuuencis] ſui filijs adoleſcentulis.

miſeræque nuper, &c.] nouæ nuptę te quoque metuunt, ne tua venuſtas, & oris pulchritudo, & flagrãtia oculorum ſuos maritos efficiat in ſe tardiores, aut etiam abs ſeſe alienet. aura hoc loco, ducta tranſlatione à ventis qui nauem quo iubet, impellunt, oris nitorem, venuſtatem, elegantiam ſignificat. Virg. ad auri ſplendorem tranſtulit Aen. ſexto. *Diſcolor unde auri per ramos aura refulſit*. propriè dixit Lucr.lib.2. *cum primis quærere par eſt, Quo ad liceat poſſis, reperire ipolentis olini Naturam, nullam quæ mittat naribus auram.*

AD VALGIVM. Ode 9.

Vt mortuum puerum aliquando flere deſinat.

NON ſemper imbres nubibus hiſpidos
Manant in agros, aut mare Caſpium
Vexant inæquales procellæ
Vſque: nec Armenijs in oris,
Amice Valgi, ſtat glacies iners
Menſeis per omneis, aut Aquilonibus
Querceta Gargani laborant,
Et folijs viduantur orni.
Tu ſemper urges flebilibus modis
Myſten ademtum: nec tibi ueſpero
Surgente, decedunt amores,
Nec rapidum fugiente ſolem.

At non ter æuo functus amabilem
Plorauit omneis Antilochum ſenex
Annos: nec impubem parentes
Troilon, aut Phrygiæ ſorores
Fleuere ſemper: deſine mollium
Tandem querelarum: & potius noua
Cantemus Auguſti tropæa
Cæſaris, & rigidum Niphaten,
Medumq; flumen gentibus additum
Victis, minores voluere vertices:
Intraq; præſcriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

COMMENTARII.

hiſpidos] horridos, deformeis propter hiemem.

mare Caſpium] quod eſt in Scythia.

inæquales procellæ.] quæ mare (quod ſua ſponte tranquillum, atq; æquale eſt, unde æquor appellatur) inæquale reddunt. Nam mare nulla uentorum ui agitatum, nullis procellis concitatum, æquale eſt: tempeſtate autem coorta, & procellis excitatis, tum fit inæquale. M. Tull. de nat. deor. lib. 3. hæc quattuor coniungit, imbres, nimbos, procellas, turbines. ſic & Philippica. v. *hac cauſa, cur lex tam præclara, maximo imbri, tempeſtate, uentis, procellis, turbinibus, inter fulmina, et tonitrua ferretur.*

glacies iners] quæ & fluuios, & agros inertes quodammodo efficit, illos ad nauigationem ineptos: hos ſteriles & incultos. aliter terram inertem nominat Od 4. lib. 3.

viduantur] ſpoliantur.

orni] ſup. Od. ix. lib. 1. *Nec ueteres agitantur orni.*

vrges flebilibus modis] inſequeris carminibus ad flendum accommodatis, ſeu potius ad flendum prouocantibus. ſic M. Tull. Tuſcul. quæſt. 1. *Hæc cum preſsis et flebilibus modis, qui totis theatris mæſtitiam inferant, concinuntur*, &c. aliter ſup. Od. xxiiii. li. 1. *multis ille bonis flebilis occidit.* ualet enim illo loco, deflendus, deplorandus, ut diximus. dicimus autem Latinè, urgere opus, urgere forum pro eo, quod eſt, aſsiduè in opere, & in foro uerſari: ſic dictum hoc loco ab Horatio urges flebilibus modis Myſten puerum tibi ereptum, pro eo, quod eſt, Myſten mortuum aſsiduè deploras, ac defles. in cod. Donati ſcriptum eſt urgues, ut ſæpe alibi.

nec tibi veſpero Surg. deced. amores, nec rapidum fug.] id eſt, nec ueſperi, nec manè. Stella Veneris ἑωσφόρος, ſeu φωσφόρος à Græcis, lucifer à Latinis appellatur, cum ſolem antegreditur orientem: eadem ἕσπερος, id eſt, ueſperus dicitur, cum ſolem occidentem ſubſequitur, quam ἰσόδρομον ἡλίῳ τάχει, ait eſſe Plato in Timæo, id eſt, curſum conficere Solis celeritati parem: idemq; de Mercurio: ſed eos uim quandam adeptos eſſe Soli contrariam: ex quo fieri, ut hi tres lucifer, ſol, Mercurius ſua conuerſione alij alios ſuperent, uiciſsimq; ſuperentur.

At non ter æuo functus] Neſtorem ſignificat: de quo ſic M. Tull. in Catone maiore.

ne maiore. *Videtiſne; ut apud Hom. ſæpiſsime Neſtor de uirtutibus ſuis prædicet? tertiam enim iam ætatem hominum uiuebat*, &c. quæ ſunt ex Homero ſumta ἰλιάδ. α. τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων Εφθίαθ', οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν, ἠδ' ἐγένοντο Εν Πύλῳ ἠγαθέῃ, μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσεν; Sciendum eſt autem ætatis appellatione annos triginta intelligi, ut hoc dicam ἐν παρόδῳ: quod declarat locus apud Plutarch. in Catone maiore, ubi tradit illum ſex, & octoginta annos natum in iudicium adductum fuiſſe, atque hanc nominis delationem propemodum fuiſſe quinquageſimam: quattuor autem annis poſt, nempe annos nonaginta natum, Ser. Galbam accuſaſſe. ex quo dici poſſe Catonem, vt Neſtorem, ad tres hominum ætates & uita, & rebus geſtis perueniſſe. Verba Plutarchi ſunt hæc. Σερβίῳ Γάλβα κατηγόρησεν ἐννενήκοντα γεγονὼς ἔτη. Κινδυνεύει γὰρ ὡς ὁ Νέστωρ, ἐς τριγονίαν τῷ βίῳ καὶ ταῖς πράξεσι κατελθεῖν. cum Plutarcho congruit Tit. Liuius lib. 39. annalium his uerbis. *Qui* (Catonem deſcribit) *ſextum & octogeſimum annum agens cauſam dixerit, ipſe pro ſe orauerit, ſcripſeritq́; : nonageſimo anno Ser. Galbam ad populi iudicium adduxerit*. Quod item ex Dion. Halic. probari poteſt.

Antilochum] Hom. in Iliade mortem Antilochi non narrat, quemadmodum neque Achillis. tantummodò ὀδυσσ. γ. Neſtor Telemacho de patre Vlyſſe percunctanti filium ſuum Antilochum inter eos, qui ad Troiam occubuerint, numerat his uerbis. Ενθα μὲν Αἴας κεῖται Αρήιος, ἔνθαδ' Αχιλλεύς, Ενθάδ' ἐμὸς φίλος υἱὸς ἅμα κρατερὸς, καὶ ἀμύμων Αντίλοχος. & ὀδυσσ. δ. à Memnone interfectum eſſe ait. Τὸν ῥ' Ἠοῦς ἔκτεινε φαεινῆς ἀγλαὸς υἱός. Iam Verò Pindarus Πυθ. εἰδ. ς. ſcribit Antilochum, dum patrem ſeruare cupit, Memnoniſq́; vim, atque impetum ſuſtinet, ab eo cæſum eſſe, de pietate in parentes loquens. ἐγένετο καὶ πρότερον Αντίλοχος βιατὰς, νόημα τοῦτο φέρων, ὃς ὑπερέφθιτο πατρὸς ἐναρίμβροτον ἀμμείναις στράταρχον Αἰθιόπων Μέμνονα. Νεστόρειον γὰρ ἵππος ἅρμ' ἐπέδα Πάριος ἐκ βελέων δαϊχθεὶς. ὁ δ' ἔφεπε κραταιὸν ἔγχος. Μεσσανίου δὲ γέροντος δοναθεῖσα φρὴν βόασε παῖδα ὅν. Χαμαιπετὲς δ' ἄρ ἔπος οὐκ ἀπέρριψεν αὐτοῦ. Μένων δ' ὁ θεῖος ἀνὴρ πρίατο μὲν θανάτου κομιδὰν πατρὸς, &c.

nec impubem parentes Troilon.] Troilus Priami filius. de quo Virg. Aen. 1. *Infelix puer, atque impar congreſſus Achilli*. & M. Tull. Tuſculan. 1. *Quanquam non malè ait Callimachus, multo ſæpius lacrymaſſe Priamum, quàm Troilum*.

Deſine mollium, &c.] omitte querelas muliebres, uirumq́; minimè decentes. Græcorum more autem locutus eſt, ut ſolet. illi enim cum uerbo λήγω, quod ualet, deſinere ac finem facere, patrium caſum iungunt. Eurip. in Hippoly. Λῆγε μὲν κακῶν φρενῶν. Idem Phœniſſ. Εξελθ', ἄκουσον Οἰδίπου κλεινὴ δάμαρ Λῆξασ' ὀδυρμῶν, πενθίμων τε δακρύων. Theoc. εἰδ. α. Λήγετε βουκολικᾶς, Μῶσαι ἴτε, λήγετ' ἀοιδᾶς. Heſiod. ἔργ. καὶ ἠμ. φύλλα δ' ἔραζε χέει, πτόρθοιό τε λήγει Ὕλη. Homer. ἰλιάδ. α. Αλλ' ἄγε, λῆγ' ἔριδος, μηδὲ ξίφος ἕλκεο χειρί.

& rigidum Niphaten, Medumq́;, &c.] hunc locum ſic explico. & cantemus hæc, videlicet Niphaten Armeniæ, & Medum Mediæ fluuios, quaſi uictos cum Armenijs & Medis, acceptæq́; cladis ſenſu, ac dolore affectos, anguſtius, ac lenius fluere. Eſt autem Medus proprium fluuij nomen, non Araxes, aut Tigris, aut Euphrates, ut alij arbitrantur, intelligendus: idq́; ex Strabone cognoſcere licet lib. 15. ubi commemorat, quos fluuios traiecerit Alexander magnus, cum Perſidem peragraret, ferroq́; uaſtaret. eius uerba ſunt hæc. πρὸς αὐτῇ δὲ Περσεπόλει τὸν Αράξην διέβη. ἦν δὲ ἡ Περσέπολις ἔχουσα βασίλεια ἐκπρεπῆ, καὶ μάλιστα τῇ πολυτελείᾳ τῶν κειμένων. ῥεῖ δ' ὁ Αράξης ἐκ τῶν Παραιτάκων. συμβάλλει δ' ἐς αὐτὸν ὁ Μῆδος ἐκ Μηδείας ὁρμηθεὶς, &c. Neque uerò eſt, quòd quiſquam miretur Horatium ita locutum eſſe *Medum flumen*, ſi Medus

proprium

proprium fluuij nomen eſt. Nam ſic cum reperimus duobus locis eſſe locutum, uno lib.4.Od.v. *Quid debeas o Roma Neronibus, Teſtis Metaurum flumen*: altero in epiſtol. ad Piſon. *Aut flumen Rhenum, aut pluuius deſcribitur arcus*. licet & addere tertium, qui eſt ſup.Od.vi huius li. *Dulce pellitis ouibus Galeſum Flumen*. ſic enim ſcriptum eſt in quibuſdam libris calamo exaratis. Atqui Metaurus, Rhenus, Galeſus propria ſunt fluuiorum nomina.

Intraq; præſcriptum Gelonos, &c.] & cætemus hoc, nempe Gelonos intra fines anguſtiores, & à Victoribus præſcriptos equitare. ſunt autem Geloni Scythiæ Europææ populi.

AD LICINIVM. Ode 10.

Retinendam eſſe mediocritatem, & animi in vtraque fortuna, æquabilitatem.

RECTIVS viues Licini, neque altum
Semper vrgendo: neque, dum procellas
Cautus horreſcis, nimiùm premendo
Littus iniquum.
Auream quiſquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obſoleti
Sordibus tecti, caret inuidenda
Sobrius aula.
Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus: & celſæ grauiore caſu
Decidunt turres: feriuntq; ſummos
Fulmina montes.
Sperat infeſtis, metuit ſecundis
Alteram ſortem benè præparatum
Pectus. informeis hiemes reducit
Iupiter: idem
Summouet. non, ſi male nunc, & olim
Sic erit. quondam cithara tacentem
Suſcitat Muſam, neque ſemper arcum
Tendit Apollo.
Rebus anguſtis animoſus, atque
Fortis appare. ſapienter idem
Contrahes vento nimiùm ſecundo
Turgida vela.

COMMENTARII.

neque altum Semper vrgendo] id eſt, neque ſemper in alto mari nauigando vrgere.n.eſt aſsiduè perſequi, occupare, premere, ut diximus ad Od.xxii.

lib.I. Od.XXIIII. eiuſd. *Ergo Quinctilium perpetuus ſopor Vrget?* Od.XVII. epod. *Vrget diem nox, & dies noctem.*

horreſcis] reformidas, refugis.

nimium premendo] nimium urgendo. nimium inſiſtendo.

Littus iniquum] iniquum, uel inæquale accipe, id eſt, curuum, & flexuoſum: uel nauibus iniquum, id eſt, inimicum, atque infeſtum, vt epiſt. ad Piſon. *Seu curſum mutauit iniquum frugibus amnis.*

Auream] omnibus rebus anteponendā: maximi pretij. ſic Pindarus ὑγίειαν, χρυσέαν appellat, id eſt, ut Græci interpretantur, τιμίαν. Idem Pindarus Pythi. ειδ. α. ait ſe, cum intelligat mediocres ciuium fortunas diutius florere, ſtabilioresq; permanere, tyrannidem ſortem, & exitum deteſtari. τῶν γὰρ ἀνὰ πόλιν εὑρίσκων τὰ μέσα μακροτέρῳ σὺν ὄλβῳ τεθαλότα, μέμφομ᾽ αἶσαν τυραννίδων.

inuidenda] nimis magnificè, & ſumtuosè ædificata. ſic enim dicimus opes inuidioſas, & inuidioſam potentiam, propterea quòd inuidia cadit in ea, quæ maximè excellunt, ſi modò ſint eiuſdem generis, ut diximus ſup. ad Od. VI. huius lib. ſic Od. I. lib. 3 *poſtes inuidendos* dicit nimis ſumtuoſos.

Feriuntq; ſummos Fulmina montes] ſic Lucret. li. 6. de fulmine. *Altaq; cur plerunque petit loca, plurimaq; plus Montibus in ſummis ueſtigia cernimus ignis?* & lib. 5. *Inuidia quoniam, ceu fulmine, ſumma uaporant Plerunque, & quæ ſunt aliis magis edita cunque.* in tribus libris manu ſcriptis: duob. Vatic. Torneſ. *fulgura* legitur. ego tamen vulgatam lectionem ſeruaui.

alteram ſortem] alteram uitæ conditionem.

bene preparatum pectus] animus benè inſtitutus, & ad omnem euentum præmunitus.

olim] poſt hac. ut ſaty. V. lib. 2. *Magna, minorue foro ſi res certabitur olim.*

quondam] interdum.

neque ſemper arcum Tendit] id eſt, non ſemper hominibus peſtem immittit: non ſemper iratus eſt. Hom. ἰλιάδ. α. ὁ γὰρ βασιλῆι χολωθεὶς Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακήν, ὀλέκοντο δὲ λαοί. Nam etiam Feſtus tradit Apollinem Pæana dictum ἀπὸ τοῦ παίειν, quod ualet ferire, quòd cum ſagittarum ictu nocere putabant.

Rebus anguſtis animoſus, &c.] in rebus tenuibus, humiliq; & aduerſa fortuna, fortem oportet animum præſtare: in ſecundis, animum contrahere, & ſummittere. nihil hac ſententia tritius, nihil eadem utilius. eam ſic exprimit Iſocrates ad Demon. Νόμιζε μηδὲν εἶναι τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον. οὕτω γὰρ οὔτ᾽ εὐτυχῶν, ἔσῃ περιχαρής. οὔτε δυστυχῶν, περίλυπος. Theognis autem hoc modo. Μηδὲν ἄγαν χαλεποῖσιν ἀσῶ φρένα, μηδ᾽ ἀγαθοῖσι Χαῖρ᾽, ἐπεὶ ἐς᾽ ἀνδρὸς πάντα φέρειν ἀγαθοῦ. Idem Μήτε κακοῖσι νοσῶν λυπεῦ φρένα, μήτ᾽ ἀγαθοῖσι Τέρφθῃς ἐξαπίνης, πρὶν τέλος ἄκρον ἰδεῖν.

AD Q. HIRPINVM. Ode II.

Omiſsis curis, iucundè viuendum eſſe.

QVID bellicoſus Cantaber, & Scythes
Hirpine Quincti, cogitet, Adria
Diuiſus obiecto, remittas
Quærere: nec trepides in vſum

Poſcentis æui pauca. fugit retro
Læuis iuuentas, & decor, & arida
Pellente laſciuos amores
Canitie, facilemq; ſomnum.
Non ſemper idem floribus eſt honos
Vernis: neque vno Luna rubens nitet
Vultu. quid æternis minorem
Conſilijs animum fatigas?
Cur non ſub alta vel platano, vel hac
Pinu iacentes ſic temere, & roſa
Canos odorati capillos,
Dum licet, Aßyriaq; nardo,
Potamus vncti? dißipat Euius
Curas edaceis. quis puer ocyus
Reſtinguet ardentis Falerni
Pocula prætereunte lympha?
Quis deuium ſcortum eliciet domo
Lyden? eburna, dic, age, cum lyra
Maturet, in comtum Lacænæ
More comam religata nodum.

COMMENTARII.

Cantaber] ſup. Ode VI. *Cantabrum indoctum iuga ferre noſtra.* Cantabri ab Agrippa deuicti. epiſt. ad Iccium lib. I. *Cantaber Agrippæ, Claudi uirtute Neronis Armenius cecidit.* & Ode VIII. lib. 3. *Cantaber ſera domitus catena.*

remittas quærere] omittas quærere, ſeu potius remiſsius quæras.

nec trepides in vſum Poſcentis] nec labores, ne ue ſollicitus & anxius ſis in uſum, id eſt, propter uſum uitæ: quæ cum breuis ſit, pauca deſiderat, bonorumq; mediocritate contenta eſt. tale eſt illud Ode XXIX. lib. 3. *Ridetq;, ſi mortalis ultra Fas trepidat.*

fugit retro] quia iuuenes fiunt ſenes: meliores anni abeunt: ſubeunt curæ, cani, rugæ, morbi, ſenectus.

læuis Iuuentas] imberbis. ut epiſt. ad Piſon *Imberbis iuuenis tandem cuſtode remoto Gaudet equis.* de Iuuentate iuuentæ deo, diximus ad Od. XXX. lib. I.

decor] forma, pulchritudo.

arida canitie] epithetum accommodatiſsimum. canities enim ex ſiccitate naſcitur, ut docet Ariſt. Horat. Ode IX. lib. I. *Donec uirenti canities abeſt Moroſa.*

pellente laſciuos amores, &c.] ſenectus & ad amores inepta eſt, & inſomnia, uigilijsq; maximè uexatur, & conflictatur.

facilemq; ſomnum] eodem epitheto uſus eſt lib. 3. Ode XXI. *ſiue geris iocos, Seu facilem pia teſta ſomnum.* alibi leues ſomnos appellat. ut infrà Ode XVI. *Nec leues ſomnos timor, aut Cupido ſordidus aufert.* eundem autem ſignificari puto, quem Theocr. γλύκερον, καὶ ἐγέρσιμον nominat: contrà χάλκεον & νήγρετον Homerus mortem appellat: id eſt, ſomnum, è quo nemo expergiſcitur. idem interdum

ualet νήδυμος ὕπνος. ſed ſæpius pro ſuaui & longo, & alto, & tranquillo ſomno ponitur, ut & νήγρετος.

neque uno luna rubens nitet] Nam (ut eſt Ode XVIII. huius libri) *Truditur dies die, Nouæq; pergunt interire Lunæ.* rubens autem hoc loco eſt epithetum ad commendationem nitoris Lunæ pertinens. idem ualet apud Propert. lib. I. uerbum,ruberet. *Et medijs cælo luna ruberet aquis.* ne quis forte ruborem hic accipiat, quemadmodum Virgil. uſurpat Georg. I. *At ſi uirgineum ſuffuderit ore ruborem, Ventus erit: uento ſemper rubet aurea Phœbe.* uarij autem ſunt lunæ uultus, uariæ figuræ: uide annot. ad Oden 11. lib. 4. ibi: *Fronte curuatos imitatus ignes.*

quid æternis minorem, &c.] quid tu animum cogitationibus longiſsimis, ac, pœnè dicam, ſempiternis, id eſt, quæ ad longiſsimi temporis curam pertinent, conficis, quibus par eſſe nequeat? animi enim noſtri cogitationes debent breuiſsimo tempore terminari, cùm uitæ noſtræ ſpatium anguſtiſsimis finibus circumſcribatur. Hæc autem loquor ex Horatij ſententia, cui animorum immortalitas non probatur. eodem pertinet ſententia illa, quā producit Ariſt. lib. 2. de arte dicendi, incerto auctore, Θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα θνατὸν φρονεῖν.

vel platano, vel hac Pinu] platanus & pinus arbores ſunt ad umbram præbendam natæ, ut ſuprà Ode 3. *Qua pinus ingens*, &c. & infrà XV. *platanusq; cælebs Euincet ulmos.*

temerè] ὡς ἂν τύχῃ, ut fors tulerit. membris non ordine, aut arte compoſitis, ſed ita, ut caſus tulerit, & qualibet ſtratis.

roſa odorati capillos] id eſt, odoratis capillis. nam ſic loquuntur Græci. iam odorati nomen eſt ab odore, nō participium ab odorando. ſic infrà Ode 20. lib. 3. *Sparſum odoratis humerum capillis.* ſic Virg. Georg. 3 *Diſce & odoratum ſtabulis accendere cedrum.* Seruius huiuſmodi nomina, participia appellat ſine origine uerbi, quale eſt *picturatus*. Virg. Aen. 3. *Fert picturatas auri ſubtemine ueſtes.* & *uirgatus*. Idem Aen. VIII. *Virgatis lucent ſagulis.* & *bacatus*. Idem lib. I. *colloq; monile Bacatum.* & *ſtellatus*. Idem lib. 4. *atque illi ſtellatus iaſpide fulua Enſis erat.* Catull. de nupt. Pelei. *Ante pedes autem candentis mollia lanæ Vellera uirgati cuſtodibant calathiſci.*

Aſſyriaq; nar. Pot. vncti] uncti oleo, ſeu unguento nardino. ſup. Ode VII. *nitentes Malobathro Syrio capillos*:

Dum licet] ut ſuprà Ode 3. *Dum res & ætas, & ſororum Fila trium patiuntur atra.* & Ode XVII. lib. 3. *dum potes, aridum Compone lignum.*

Diſsipat Euius] Anacreon, Σκεδάσαι θέλω μερίμνας. uide ſup. Ode VII. lib. I. *nunc uino pellite curas.* Xenophon in ſympoſio utitur uerbo κοιμίζειν, quod ualet, ſopire. apud quem ſic loquitur Socrates: Ἀλλὰ πίνειν μὲν ὦ ἄνδρες, καὶ ἐμοὶ πάνυ δοκεῖ. τῷ γὰρ ὄντι ὁ οἶνος ἄρδων τὰς ψυχὰς, τὰς μὲν λύπας, ὥσπερ ὁ μανδραγόρας τοὺς ἀνθρώπους, κοιμίζει. τὰς δὲ φιλοφροσύνας, ὥσπερ ἔλαιον φλόγα, ἐγείρει. fortaſſe autem *ceſſatum ducere curam* epiſt. 2. lib. I. idem ualet quod κοιμίζειν. qua de re uide ſuo loco. ſed admonendus eſt lector nondum multa lectione perpolitus, nomen *Euius* ſcribendum ſine aſpirationis nota, & i, latino. ſic enim Eurip. Bacch. βαρυβρόμων ὑπὸ τυμπάνων Εὔιον τὸν Εὔιον ἀγαλλόμεναι θεόν.

curas edaceis] Heſiod. γυιοκόρους μελεδῶνας. uide annot. ad Od. XVIII. lib. II.

Prætereunte lympha?] aqua è fonte, aut fluuio potius petita?

deuium] quod non proſtat in publica: cuius domus à uia publica remota eſt. utitur hoc nomine & Ode 25. lib. 3. *ut mihi deuio Ripas, & uacuum nemus Mirari libet!*

Dic age cum lyra, &c.] ego quidem hunc locum ſic puto explicandum: dic age, ô puer, Lydæ, maturet cum lyra venire, coma religata in nodum more Lacænæ comtum, id eſt, negligenter & ſimpliciter compoſitum, non ceterarum mulierum in morem concinnatum, vel religata coma more Lacænæ, parum refert. verbum *maturandi* autem hoc loco idem valet, quod feſtinare, & ſubaudiendum, venire, aut aliquid ſimile. quibus verbis ſignificat Horat. ſe nolle Lyden nimiam curam in comendo capillo, ceteroque corporis cultu ponere: ſed Lacænarum mulierum more compoſito capillo, quamprimùm venire. dixit autem *religata in nodum*, vt Virgil. Aen. XI. *in nodum collegerat*. Verùm cum videam in multis codicibus & calamo ſcriptis, & excuſis *incomtum* vno vocabulo, ſcriptum eſſe: videndum an hoc modo hunc locum poſſimus explicare: *dic maturet incomtum nodum*, id eſt, dic maturè nodum incomtum faciat, coma religata more puellarum Lacedæmoniarum. dic properè comam nodo incomto colligat. Quod ſi cui hæc explicatio placeat, verbum *maturet*, intelligendum erit habere ſignificationem agentem: quod non eſt Horatio nouum, neque inuſitatum. ſic enim infrà lib. 3. Ode. VII. dixit. *nimis caſto Bellerophonti Maturare necem*. & ſuprà *properare coronas*, Ode. VII. & epiſtol. ad Loll. 1. lib 1. *pœnas feſtinat*. huic loco ſimilis eſt ille lib. 3. Ode XIIII. *Dic & argutæ properet Neæræ Myrrheum nodo cohibere crinem*: niſi quod in eo loco verbum, *properet*, cum infinitiuo coniungitur.

AD MAECENATEM. Ode 12.

Res graueis & tragicas lyricis verſibus non conuenire: ſoluta autem oratione, res geſtas Auguſti, Mæcenatem ipſum perſcripturum: ſe nihil poſſe, præter Licinniæ formam canere.

NOLIS longa feræ bella Numantiæ,
Nec dirum Annibalem, nec Siculum mare
Pœno purpureum ſanguine, mollibus
Aptari citharæ modis:
Nec ſæuos Lapythas, & nimium mero
Hylæum, domitosque Herculea manu
Telluris iuuenes, vnde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris: tuque pedeſtribus
Dices hiſtorijs prælia Cæſaris
Mæcenas melius, ductaque per vias
Regum colla minacium.
Me dulceis dominæ Muſa Licinniæ
Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgenteis oculos, & bene mutuis
Fidum pectus amoribus:
Quam nec ferre pedem dedecuit choris;
Nec certare ioco, nec dare brachia
Ludentem nitidis virginibus, ſacro
Dianæ celebris die.

Num

Num tu, quæ tenuit diues Achæmenes,
Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes,
Permutare velis crine Licinniæ,
Plenas aut Arabum domos:
Dum fragrant ia detorquet ad oſcula
Ceruicem: aut facili ſæuitia negat?
Quæ poſcente magis gaudeat eripi:
Interdum rapere occupet.

COMMENTARII.

Nolis longa] Tale ferè argumentum eſt Odæ ſextæ lib. 1. *Scriberis Vario fortis, & hoſtium Victor Mæonij*, &c. ſignificat res grauiores & bellicas verſibus Lyricis non conuenire.

Numantiæ] quam deleuit Scipio Africanus anno poſt Carthaginem euerſam decimo quarto. de quibus ſic M. Tull. Off. 1. *Maiores noſtri Carthaginem, Numantiamque funditus ſuſtulerunt*, &c.

Nec dirum Annibalem] nonnulli codices habent durum, quos non ſum ſecutus. nam & infra Ode VI. lib. 3. *Annibalemque dirum* dixit.

Nec Siculum mare] primus Cn. Duilius Coſ. Pœnorum claſſem deuicit, primusque omnium Rom. victoriæ naualis triumphum egit. ſcribit Liuius lib. XVII. & M. Tull. in Catone maiore, his verbis. *Duiliū M. F. qui primus Pœnos claſſe deuicerat, redeuntem à cœna ſæpe uidebam puer delectabatur cereo funali, & tibicine: quæ ſibi nullo exemplo priuatus ſumſerat. tantum licentiæ dabat gloria.* Polybius hiſt. lib. 1. ſcribit bellum inter Romanos & Carthag. de Sicilia geſtum, anno XVIII. denique eſſe finitum, omniumque bellorum, de quibus audierit, & longiſſimum fuiſſe, & maximum.

nimium mero] intemperanter & immoderatè ſe vino inuitantem. ſic ſup. *rixas immodicas mero* appellauit, ex immodico vini potu natas. Od. 13. libri 1.

Hylæum] vnum è Centauris.

Telluris iuuenes] *γηγενεῖς*, terræ filios, Gigantes, quos ope & ſubſidio Herculis & Bacchi ſuperatos eſſe annotabimus ad Oden XIX. huius libri. ſciendum eſt autem, cum ſignificare volunt ſcriptores aliquem obſcuro loco eſſe natum, Terræ filium appellare ſolere. M. Tull. epiſt. ad Trebat. *Cn. Octauius tuus familiaris ſummo genere natus, terræ filius, is me, quia ſcit tuum familiarem eſſe, crebrò ad cœnam inuitat: adhuc non potuit perducere.*

vnde] à quibus.

pedeſtribus] ſoluta & prorſa oratione ſcriptis, ſic Græci *πεζὸν λόγον* nominant. Plato in ſophiſta. *πεζῇ τε ὧδε ἑκάστοτε λέγων, καὶ μετὰ μέτρων.*

ductaque per vias] ducta in triumphum.

minacium] liber Donati & Vrſini *minantium*: at Gabr. Faer. duo Vaticani, & Torn. *minacium*. quos ſecutus ſum.

dulceis] dulces cantus, vt Ode. IX. lib. 3. *dulceis modos*. & ita ſcriptum eſt in li. Don. & Vrſini, & Vatic. duob.

dominæ] amicæ tuæ.

Licinniæ] ſic liber Donati: at Faer. & Tor. Lycimnię.

lucidum

lucidum Fulgenteis oculos] lucidum fulgenteis, ex illo genere eſt, quod ſuprà annotauimus ad Oden xxII. lib. I. ibi. *Dulce ridentem.*

Quam nec ferre pedem dedecuit] non dedecuit inferre pedem in choros: non dedecuit ſaltare. non dedecuit autem, quia nec extra numerum mouetur, & puella eſt eximia forma. dedeceret, ſi anus eſſet, qualem Chlorida deſcribit Ode xv li. 3. quam hortatur, vt ad moriendum vicina ludere inter virgines, *Et ſtellis nebulam ſpargere candidis* deſinat.

Sacro Dianæ] die feſto Dianę, qui colitur à virginibus.

Num tu. quæ tenuit] num tu velis, quicquid vnquam poſſedit Achæmenes Perſarum Rex, aut Mygdonis opes, aut Arabum domos omnium rerum copia inſtructas ac refertas, crine Licinniæ redimere? Num tu Perſarum gazas, aut Phrygias opes, aut Arabum theſauros mereri velis, vt Licinniæ complexibus & oſculis careas? de verbo *mutandi* vide, quæ annotauimus ad Od. xvI. lib. I.

Achæmenes] Plato in Alcibiade α. ſcribit Perſarum reges ab Achæmene originem ducere. *οἱ Περσῶν βασιλεῖς Ἀχαιμένους ἔκγονοι.*

dum fragrantia] flagrantia quidem ſcriptum eſt in quattuor codicibus manu ſcriptis: ſed fragrantia excudendum curaui, partim ratione adductus: partim quod in vno cod. aſcriptum reperi, *alias fragrantia*: in vno ad oram libri annotatum, *id eſt benè olentia.* Catull. *cubile Sertis, & Syrio fragrans oliuo.*

aut facili ſæuitia negat] ſęuitia ſimulata: quod ſimile eſt, ac ſi diceret, facili difficultate, vt declarant ea verba, quæ deinceps ſequuntur: *Quæ poſcente magis gaudeat eripi*, id eſt, quæ oſcula puellæ erepta maiore voluptate eam afficiant, quàm cum ipſum, qui poſcit atque eripit, videlicet amantem. Oſtendit autem, artem, aſtumque puellarum, quæ ſæpenumero diſſimulant id ſe cupere, quod vehementer exoptant: quod quidem faciunt vel vt deſiderium amantium magis exacuant, atque incendant: vel pudore deterritæ. Quemadmodum autem Horat. hic dixit *eripere oſculum*, ſic Catull. *ſurripere ſuauium*. Sic ille ad Iuuencium: *Surripui tibi, dum ludis, mellite Iuuenci Suauiolum dulci dulcius ambroſia.*

Interdum rapere occupet] interdum anteuertat, & prior oſculetur.

IN ARBOREM, CVIVS CASV IN *agro Sabino pœnè oppreſſus eſt.* Ode 13.

Nunquam homini ſatis exploratum eſſe, quid vitare debeat. Sapphus & Alcæi laudes.

ILLE & nefaſto te poſuit die,
Quicunque primùm, & ſacrilega manu
Produxit arbos, in nepotum
Perniciem, opprobriumque pagi.
Illum & parentis crediderim ſui
Fregiſſe ceruicem, & penetralia
Sparſiſſe nocturno cruore
Hoſpitis: ille venena Colchi-
ca, & quicquid vſquam concipitur nefas,
Tractauit, agro qui ſtatuit meo

Te triſte lignum, te caducum
In domini caput immerentis,
Quid quiſque vitet, nunquam homini ſatis
Cautum eſt in horas. nauita Boſporum
Pœnus perhorreſcit, neque ultra
Cæca timet aliunde fata.
Miles ſagittas, & celerem fugam
Parthi: catenas Parthus, & Italum
Robur. ſed improuiſa lethi
Vis rapuit, rapietque genteis.
Quàm pæne furuæ regna Proſerpinæ,
Et iudicantem vidimus Aeacum,
Sedeiſque diſcretas piorum, &
Aeolijs fidibus querentem
Sappho puellis de popularibus,
Et te ſonantem plenius aureo
Alcæe plectro dura n uis.
Dura fugæ mala, dura belli?
Vtrunque ſacro digna ſilentio
Mirantur vmbræ dicere: ſed magis
Pugnas, & exactos tyrannos
Denſum humeris bibit aure vulgus.
Quid mirum, vbi illis carminibus ſtupens
Demittit atras bellua centiceps
Aureis: & intorti capillis
Eumenidum recreantur angues?
Quin & Prometheus, & Pelopis parens
Dulci, laborum decipitur, ſono:
Nec curat Orion leones,
Aut timidos agitare lyncas.

COMMENTARII.

nefaſto die] *ἀποφράδι ἡμέρᾳ.* dies nefaſtus, infelix, infauſtus, ad omnes res gerendas ineptus habebatur. quin nec eo lege agere licebat. quod declarat vulgatiſſimus ille Ouidij verſus. *Ille neſaſtus erit, per quem tria uerba ſilentur.* tria verba ſunt do, dico, addico. quæ ſunt Prætoris. eius enim eſt actionem & iudicium dare: ius dicere: rem de qua controuerſia eſt, aut poſſeſsionem alteri ex litigatoribus addicere. Plutarchus in Camillo ſcribit ab Heraclito rectè reprehenſum eſſe Heſiodũ quòd alios dies fauſtos alios infauſtos, & infelices ſtatuerit, his verbis, *ὀρθῶς Ηράκλειτος ἐπέπληξεν Ησιόδῳ τὰς μὲν ἀγαθὰς ποιουμένῳ, τὰς δὲ φαύλας ἡμέρας, ὡς ἀγνοοῦντι φύσιν ἡμέρας μίαν οὖσαν.* hanc arborem

autem,

autem, quam dicit die nefaſto eſſe ſatam, iterum commemorat Ode XVII. *Me truncus illapſus cerebro Suſtulerat*,&c.

ſacrilega manu] impia.

produxit in nepotum, &c.] producere eſt vel in longum tempus vel foras,& in locum publicum ac propatulum ducere. ſic dicimus producere conuiuium in multam noctem,& producere teſteis. ſic hoc loco in nepot pernic. &c. productam arborem intellige arborem ſatione & cultura è terra prolatam & propagatam in poſterorum perniciem,& totius vici infamiam.

fregiſſe ceruicem] frangere ceruices apud M. Tullium vſitatum: vt orat in Vatin. *Fregeris ne ceruices in carcere illi ipſi Vectio, ne quod indicium corrupti iudicij extaret*. Horat. autem infra Od. 3. Epod. *impia manu Senile guttur fregerit*.

& penetralia Sparſiſſe] id eſt,& in intima ædium parte noctu hoſpitem interfeciſſe.

venena Colchica] venena præſentiſsima, venena venenis Medeæ, quæ venefica fuit nobiliſsima, potentiora. Ode XVII. Epod. *Cales venenis officina Colchicis*. Admonendi autem ſunt adoleſcentes, tertiam ſyllabam nominis *Colchica*, pertinere ad principium verſus conſequenti. eſt enim hic verſus hypermeter.

caducum] te lignum, quod incidiſti in meum caput.

immerentis] qui nihil commerueram, quamobrem in caput meum irrueres. Ode VI. Epod. *immerentes hoſpites*.& VII. *immerentis Remi Sacer nepotibus cruor*.

Quid quiſque vitet, &c.] In duob. cod. calamo exaratis, Iannoct.& Faern. ſcriptum eſt. *Quod quiſque vitet*, &c. de qua ſcriptura lector eruditus iudicabit. Digreditur ad ſententiam generalem & vniuerſam, neminem ſibi in poſterum ita cauere poſſe, vt non improuiſo genere mortis extinguatur. quam & Pindarus poſuit Olymp. εἰδ. 6. Η τοι βροτῶν κέκριται πεῖρας οὔτι θανάτου, οὐδ', ἀσύχιμον ἁμέραν ὁπότε παῖδ' ἁλίου ἀτειρεῖ σὺν ἀγαθῷ τελευτήσομεν

Boſporum] Thracium, Ponti fretum, in quo eſt Byzantium. Boſporum autem, non Boſphorum imprimendum curaui, quod Græci βόσπορον dicunt, à nominibus βοῦς & πόρος non βόσφορος. Præterea in libro Faerni, Boſporum ſcriptum reperi,& vno Vatic. De Boſporo ſic interpres Apollon lib. 2. ἀργοναυτ. βόσπορος ὀνομάζεται διὰ τὸ δοκεῖν τὸν ἰὼ βοῦν οὖσαν διαπορεύεσθαι τὸ ἀπὸ Βυζαντίου καὶ Καλχηδόνος διάστημα, &c. ἢ διὰ τὸ πάντας τοὺς στενοὺς πορθμοὺς, βοσπόρους καλεῖσθαι. reliqua vide ſuo loco.

neque vltra Cæca timet] neque ab alio periculo ſibi metuit, quàm à Boſporo. Cæca autem ſunt, quorum cauſæ ignorantur. Præterea animaduerte hic poni tribrachyn pro dactylo *met ali*, vt ſæpe aliàs.

& celerem fugam Parthi] quia fugiens pugnat. vt ſup. Ode. XIX. lib. 1. & *verſis animoſum equis Parthum dicere*.

Quam pœnè furuæ] quantulum abfui ab inferis, id eſt, à morte? *Furuum* (inquit Feſtus) *nigrum, vel atrum. hinc dicta ſunt furnus, funus, furiæ, fuligo*,&c.

Proſerpinæ] quæ Orci vxor eſt: vitæ, & mortis arbitra. vide ſuprà ad Od. XXVIII. lib. 1. *nullum ſæua caput Proſerpina fugit*.

& iudicantem vidimus Aeacum] Plato in Gorgia de Aeaco, & Rhadamantho, ἑκάτερος δὲ ῥάβδον ἔχων δικάζει. vide Od. VII. lib. 4. *& de te ſplendida Minos Fecerit arbitria*.

Sedesque diſcretas piorum] campum Elyſium: de quo ſic Homer. ὀδυσσ. δ. Ἀλλά σ' ἐς ἠλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης Ἀθάνατοι πέμψουσιν, ὅθι ξανθὸς Ῥαδάμανθος. & Virgil. V. Aen. *non me impia namque Tartara habent, triſteſque vmbræ, ſed amœna piorum Concilia*.

X querentem

querentem Saphò] querentem de puellis Lesbiis, vel quòd illæ ſe ad turpem amorem impuliſſent, vel quòd ſibi in amore non reſponderent.

fugæ] exilij, τῆς φυγῆς. nam Græci exilium φυγὴν appellant, & exulare φεύγειν dicunt. vel fugam intellige eorum, qui clade accepta è prælio fugiunt.

Vtrunque] Alcæum, & Sapphonem.

ſacro ſilentio] cur ſacro? an quòd in rebus diuinis, quæ publicè fiebant, imperabatur, vt linguis fauerent? quod ſcribit M. Tull. de diuinat. lib. 1. & item ſcribunt Græci. hinc illa. *fauete linguis* Od. 1. lib. 3. & *male nominatis Parcite uerbis* Od. 14. lib. 4. an propter Bacchi, & Cereris myſteria, quæ religioſiſſimo ſilentio conſtabant? an quòd Pythagorici ſilentium, diuinum quiddã eſſe exiſtimabant?

Mirantur umbræ dicere] tale eſt illud Virg. Georg. IIII. de Orph. *At cantu commotæ Erebi de ſedibus imis Vmbræ ibant tenues, ſimulacraq́; luce carentum.* idem ibid. *Quin ipſæ ſtupuere domus, atque intima lethi Tartara, cæruleosq́ue implexæ crinibus angues Eumenides, tenuitq́; inhiãs tria Cerberus ora, Atq; Ixionei uento rota cõſtitit orbis.*

ſed magis, &c.] id eſt, ſed attentius audit vulgus pugnas, & tyrannorum exactiones, quæ canuntur ab Alcæo, quàm res amatorias, quas Sappho ſuis verſibus perſequitur. canebat tamen & Alcæus res amatorias, vt didicimus ex Oda XXXII. lib. 1.

Denſum humeris] frequens, confertum, ſpiſſum.

bibit aure.] audit cupidiſſimè. ſic Propert. lib. 3. *Incipe: ſuſpenſis auribus iſta bibam.*

Quid mirum, &c.] Quid mirum vmbras mortuorum, Alcæi & Sapphonis cantu teneri, ac delectari, cùm carminibus illis delectatus, ac, pœnè dicam, ſtupefactus Cerberus aures demittat?

demittit atras b. c.] aliter dixit Saty. IX. lib. 1. *Demitto auriculas, ut iniquæ mentis aſellus.*

Bellua centiceps.] Cerberum ſignificat, fortaſſe propter centum angueis qui eius caput communiunt, vt ait Od. XI. lib. 3. *quamuis furiale centum Muniant angues caput eius.* Heſiodus autem in Theog. Cerberum πεντηκοντακάρηνον id eſt, quinquaginta capitum, eodemq́ue loco Echidnæ filium facit. ſed præſtat Heſiodi verba aſcribere. ſic enim ille de Echidna. Δεύτερον αὖθις ἔτικτεν ἀμήχανον, οὔτι φατειὸν Κέρβερον ὠμηστὴν Ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον, Πεντηκοντακάρηνον, ἀναιδέα τε, κρατερόν τε. Pauſanias autem in Laconicis ſcribit Hecatæũ Mileſium probabilem quendam de Cerbero ſermonem excogitaſſe: qui huiuſmodi eſt: horribilem in Tænaro ſerpentem fuiſſe, eumq́ue Orci canem ideò eſſe nominatum, quia quemcunque ille momordiſſet, cum neceſſe eſſet interire, tanta erat veneni pernicies ac diritas: atque hûc ſerpentem ad Euryſteum ab Hercule eſſe deductum. Iam primus Homerus eum Ditis, ſeu Orci canem appellauit, neque aliud ei nomen impoſuit, neque vlla eum ſpecie conformauit: Poſteriores autem Cerberum appellarunt, eiq́ue canis ſimilitudinem, ac figuram affinxerũt, triaq́ue capita, nonnulli etiam quinquaginta attribuerunt, vt Heſiod.

Eumenidum] furiarum. appellatæ autem ſunt Eumenides εὐφημισμοῦ ἕνεκα, vel vt præbeant ſe εὐμενεῖς, id eſt, placidas, placatas, propitias.

Prometheus] de Prometheo diximus ad odam 3. & 16. lib. 1.

& Pelopis Parens] Tantalus. de quo dicemus ad Od. XIX. huius lib. & ſaty. 1. lib. 1. ſed de eius ſupplicio, reiicio lectorem ad Aeſchylum: cuius extat tragœdia Prometheus nomine.

laborum decipitur] exiſtimo ab Horatio dictum eſſe *decipitur laborum* exemplo Græcorum, qui ita loquuntur ἐπιλανθάνεται πόνων, id eſt, decipitur, vel fallitur, vel obliuiſcitur laborum. de verbo autem λανθάνειν, quod valet

latere,

valet latêre,ſeu fallere,diximus ad Od.x.lib.1.notiſſimum enim eſt ijs,qui hũc poëtam terunt,*fallere* apud eum,idem valere,quod latêre,obſcurum,& incogni tum eſſe.qualia ſunt illa.*Da mihi fallere,da iuſtum ſanctumque uideri, & fallentis ſemita uitæ.* & illud.*ſocerum & ſceleſtas Falle ſorores.* quo ſenſu & verbum *decipio,* vſurpauit ſatyr.3. lib.1. *amatorem quòd amicæ Turpia decipiunt cæcum uitia*, id eſt, quòd amicæ vitia ab amatore ignorantur, vel non animaduertuntur. non diſſimile eſt illud Plautinum in Epid. *nec ſatis exaudiebam, nec ſermonis fallebar tamen.* & ita Virgil. Aen.III. dixit. *infandum ſi fallere poſſis amorem.* quod etiam Græci dicunt βουκολεῖν ἔρωτα, id eſt, ſolatia quædam,& oblectamenta adhibere, quibus animi ægritudinem ex amore natam leuare poſſimus, aut quibus animum ab amoris cogitatione auocemus. ſic Horat. ſatyr.VII. lib.2. *fallere curam* dixit. *Iam uino quærens, iam ſomno fallere curam*. hoc igitur loco, *decipitur laborum* coniunctè legendum, vt rectè annotauit Porphyr. valetque, obliuiſcitur laborum ſuorum dulci ſono: id eſt, carminibus Alcæi delectatus, ſuorum laborum ſenſu leuatur.

nec curat Orion, &c.] de Orione diximus ſup. ad Od.XXVIII.lib.1. ſed quòd hic dicit Horatius,non curare eum apud inferos leones agitare,&c. id eſt, ſtudium venationis intermittere,dum Alcæum, & Sapphonem canentes audit, ſumptum eſt ex Homero ὀδυσσ. λ. vbi Vlyſſes narrat Alcinoo ſe illum vidiſſe apud inferos in prato Aſphodelo, quas feras in deſertis montibus interfecit, eas vnum in locum cogentem. ſic Homer. Τὸν δὲ μετ' ὠρίωνα πελώριον εἰσενόησα Θῆρας ὁμοῦ εἰλεῦντα κατ' ἀσφόδελον λειμῶνα, Τοὺς αὐτὸς κατέπεφνεν ἐν οἰοπόλοισιν ὄρεσσι, Χερσὶν ἔχων ῥόπαλον παγχάλκεον αἰὲν ἀαγές. Videtur autem Horatius toto hoc loco Pindarum æmulatus eſſe Πυθ. εἰδ. α. apud quem, aquila illa, quæ ſceptro Iouis inſidet, Apollinis cantu delectata, primùm ſenſim vtranque alam remittit,ac relaxat: deinde palpebris tenebroſo vapore perfuſis(ſic enim loquitur Pindarus)obdormiſcit. Itemque Martis animus alioqui ferox,armis relictis,ferroque poſito,eodem cantu permulcetur.verba Pindari non aſcribam,ne ſim longior.

timidos] timidas habet Faerni codex.ſic Virg.pharmaceu. *quorum ſtupefactæ carmine lynces.*

AD POSTHVMVM. Ode 14.

Mortem vitari non poſſe.

EHEV, fugaces,Poſthume,Poſthume
Labuntur anni:nec pietas moram
Rugis,& inſtanti ſenectæ
Afferet,indomitæque morti.
Non,ſi trecenis,quotquot eunt dies
Amice places illacrymabilem
Plutona tauris:qui ter amplum
Geryonem,Tityonque triſti
Compeſcit vnda.ſcilicet omnibus
Quicunque terræ munere veſcimur,

Enauiganda, ſiue reges,
Siue inopes erimus coloni.
Fruſtra cruento Marte carebimus,
Fractiſque rauci fluctibus Adriæ.
Fruſtra per autumnos nocentem
Corporibus metuemus Auſtrum.
Viſendus ater flumine languido
Cocytus errans, & Danai genus
Infame, damnatuſque longi
Siſyphus Aeolides laboris.
Linquenda tellus, & domus, & placens
Vxor: neque harum, quas colis, arborum
Te, præter inuiſas cupreſſos
Vlla breuem dominum ſequetur.
Abſumet heres Cæcuba dignior
Seruata centum clauibus: & mero
Tinget pauimentum ſuperbum
Pontificum potiore cœnis.

COMMENTARII.

Eheu, fugaces &c.] videntur hæc ex Anacreonte expreſſa, ſi modò ſunt Anacreontis. *πολιοὶ μὲν ἡμὶν ἤδη Κρόταφοι, κάρα δὲ λευκόν: Χαρίεσσα δ' οὐκ ἔθ' ἥβη Πάρα*, &c.

nec pietas moram, &c.] id eſt, ob pietatem neque tardius ſeneſces, neque tardius morieris. ſic Od. VII. lib. 4. dicit Torquatum, cum ſemel diem ſuum obierit, neque propter genus, neque propter facundiam, neque propter pietatem reuicturum. *Cum ſemel occideris, & de te ſplendida Minos Fecerit arbitria, Non Torquate genus, non te facundia, non te Reſtituet pietas.*

Non, ſi trecenis, quotquot eunt dies.] id eſt, non ſi quotidie trecentos tauros Plutoni immoles. ſic Theognis *Οὐδ' ἂν ἄποινα διδοὺς θάνατον φύγοι, οὐδὲ βαρείας Νούσους, οὐδὲ κακὸν γῆρας ἐπερχόμενον.* & Sophocles Electra. *Ἀλλ' οὔτοι τόν γ' ἐξ Ἀΐδα Παγκοίνου λίμνας πατέρ' ἀνστάσεις, οὔτε γόοις, οὔτε λιταῖσιν.* Et Aeſchy. *Μόνος θεῶν γὰρ θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ.* quē verſum vſurpat Ariſtoph. *βατράχ.* *trecenis* autem habent duo cod. Vatic. & Don. quos ſecutus ſum.

illacrymabilem] id eſt, qui lacrymis neque mouetur, neque flectitur. Virg. Georg. IIII. de diis inferis. *Neſciaque humanis precibus manſueſcere corda.* Oda IX. autem lib. 4. *illacrymabiles* ſignificat, qui lacrymis ab inferis reuocari, vel redimi non poſſunt.

ter amplum Geryonem] ter amplum vel tricipitem, vt vult Heſiodus: vel trium corporum, vt alij. Itaque Virgilius tergeminum appellat Aen. VIII. & Lucret. li. 5. Eū interfecit Hercules boues ſuas ſuffurantem. Heſiod. in Theog. *Χρυσάωρ δ' ἔτεκε τρικέφαλον Γηρυονῆα. Τὸν μὲν ἄρ' ἐξενάριξε βίη Ἡρακληείη Βουσὶ παρ' εἰλιπόδεσσι περιρρύτῳ εἰν Ἐρυθείῃ*, &c. De Geryone Pauſanias in Atticis ita ſcribit. *Ενταῦθα περιρραγέντος λόφου διὰ χειμῶνα, ὀστᾶ ἐφάνη τὸ*

σχῆμα

σχῆμα περιέχοντα, ὡς πιστεύειν ἐστὶν, ἀνθρώπου. ἐπεὶ διὰ μέγεθος, οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν ἔδοξεν. Αὐτίκα δὲ λόγος ἦλθεν εἰς τοὺς πολλοὺς, Γηρυόνου τοῦ Χρυσάορος εἶναι μὲν τὸν νεκρὸν, εἶναι δὲ καὶ τὸν θρόνον, &c. Idem Eliacor. primo. καὶ Ἡρακλέους ἐστὶν ὁ πρὸς Γηρυόνην ἀγών. τρεῖς δ' ἄνδρες Γηρυόνης εἰσὶν ἀλλήλοις προσεχόμενοι id eſt, Tres viri ſunt Geryo, inter ſe coniuncti, & continentes.

Tityumque] Iupiter Elora potitus Iunonis ſuſpicionem, doloremque illum muliebrem veritus, eam in terra defodit. Terra ingenti ſtatura filium edidit, qui Tityus nominatus eſt. Hunc Latonæ amore captum, eique vim afferre conatum Apollo ſagittis confodit, vt tradunt multi. Pindarus autem Πυθ. εἰδ. δ. eum Dianæ ſagittis confixum eſſe ſcribit his verbis, καὶ μὰν Τιτυὸν βέλος Ἀρτέμιδος θήρευσε κραιπνὸν ἐξ ἀνικάτου φαρέτρης ὀρνύμενον, ὄφρα τις τᾶν ἐν δυνατῷ φιλοτήτων ἐπιψαύειν ἔραται.

Vnda Scilicet omnibus, &c.] Sophocles in Electra λίμνην πάγκοινον, id eſt, paludem omnibus communem vocat.

Quicunque terræ munere] videtur expreſſiſſe illud Homericum ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες.

ſiue reges, Siue inopes erimus coloni] ſic ſup. Od. 3 *Diues'ne priſco natus ab Inacho*, &c. & Od. 4. lib. 1. *Pallida mors aequo pulſat pede*, &c. & ſimilia, quæ collegimus ad Oden XXVIII. lib. 1.

Fruſtrà cruento Marte, &c.] fruſtrà periculum hoc, vel illud vitabimus: fruſtrà omnem diligentiam, cautionemque adhibebimus, vt vitam quàm longiſſimè producamus. nam, quod genus mortis non timebamus, eo nobis erit fortaſſe moriendum. huic loco ſimilis eſt ille oda ſuperiore. *Quid quiſque vitet nunquam homini ſatis Cautum eſt in horas.* tale eſt & illud Homeri ὀδυσσ. τ. οὐδέ τι μιν θάνατον τρομέεσθαι ἄνωγα Ἔκ γε μνηστήρων, θεόθεν δ' οὐκ ἔστ' ἀλέασθαι.

cruento Marte] μιαιφόνῳ, βροτολοιγῷ.

fractis] à ſcopulis, & littoribus franguntur fluctus.

Auſtrum] ſaty. VI. lib 2. *nec plumbeus Auſter, Autumnusque grauis, Libitinæ quæſtus acerbæ.*

Viſendus ater, &c.] moriendum.

flumine lang. Coc. err.] id eſt, aqua languida, vel agmine languido. vt Virg. *leni fluit agmine Tibris.* & Hor. alibi *Galeſi flumen.*

Cocytus] Homer. ὀδυσσ. κ. Cocytum fluuium facit è Styge deriuatum, & cum Phlegeronte in Acherontem confluentem. Ἔνθα μὲν εἰς Ἀχέροντα Πυριφλεγέθων τε ῥέουσι, Κώκυτός θ', ὃς δὴ Στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀπορρώξ. Pauſanias autem in Atticis (vt ſuprà diximus) ſcribit Cocytum, & Phlegetontem fluuios eſſe Theſprotiæ. cuius verba ſunt hæc, πρὸς δὲ τῇ Κιχύρῳ λίμνη τ' ἐστὶν Ἀχερουσία καλουμένη, καὶ ποταμὸς Ἀχέρων. ῥεῖ δὲ καὶ Κωκυτὸς ὕδωρ ἀτερπέστατον.

& Danai genus] Danai filiæ, de quibus dicemus ad odam XI. lib. 3.

Damnatuſque longi Siſyph. Aeol. lab.] hunc laborē narrat apud Hom. Vlyſſes ὀδυσσ. λ. Καὶ μὴν Σίσυφον εἰσεῖδον κρατέρ' ἄλγε' ἔχοντα, Λᾶαν βαστάζοντα πελώριον ἀμφοτέρῃσι. Ἤτοι ὁ μὲν σκηριπτόμενος χερσίν τε, ποσίν τε, Λᾶαν ἄνω ὤθεσκε ποτὶ λόφον· ἀλλ' ὅτε μέλλοι ἄκρον ὑπερβαλέειν, τότ' ἀποστρέψασκε κραταιῒς, Κ' αὖθις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής. Αὐτὰρ ὅγ' ἂψ ὤσασκε τιταινόμενος, κατὰ δ' ἱδρὼς Ἔρρεεν ἐκ μελέων· κονίη δ' ἐκ κρατὸς ὀρώρει. Huius autem laboris talem cauſam afferunt. Cum Iupiter Aeginam Aſopi filiam ex Phliunte in Oenônem per Corinthum tranſtuliſſet: Siſyphus Aſopo filiam ſuam inueſtiganti, eam à Ioue eſſe raptam enunciauit, locumque, quò delata eſſet, indicauit: ex quo Iouis in ſe odium grauiſſimum concitauit.

Quare

Quare mortem in illum, vt eum exanimaret, immiſit. Ille mortem duriſſimis, & ſolidiſſimis vinculis conſtrinxit. morte à Siſypho vincta, eueniebat, vt nemo moreretur, donec morte ſoluta, Siſyphū ei viciſſim cōſtringendum, domandúq; tradidit. Ille aūt prius quàm moritur, vxori mandat, vt ſibi parentalia celebret: inferias ad inferos mittat. id non præſtat vxor. ille Orcum orat, vt ſibi ad vxorem reuerti liceat hanc iniuriam expoſtulatum. impetrat. Corinthum proficiſcitur. cum vxore, & ſuis, vt olim ſolebat, ſeſe oblectat, neque iam de reditu ad inferos cogitat. Vix tandem ſenio confectus eò ingratis retrahitur. ibi ſaxum voluere iubetur, ne ſe ſubducat iterumque ad ſuperos profugiat. Hæc Euſth. ἰλ. ζ. Plato quoque, ſeu Xenocrates potius in dial. *περὶ θανάτου* hæc omnia, atque etiā plura enumerat, quæ hic Horat. *Χῶρον ἀσεβῶν, καὶ Δαναΐδων ὑδρείας ἀτελεῖς, καὶ ταντάλου δίψος, καὶ Τιτυοῦ σπλάγχνα, καὶ Σισύφου πέτρον.* Alij autem ſcribunt, ijque boni auctores, Siſyphum multarum rerum cognitione præſtitiſſe, eaque fretum, immortalitatem ſibi comparare ſtuduiſſe. quod confirmat Theognis, cum oſtēdit rebus omnibus diuitias anteponi, ceteras res omnes præ diuitijs pro nihilo putari, etiam ſi quis plura (inquit) Siſypho ſciat. *πλείονα δ' εἰδείη Αἰολίδου Σισύφου.* de hoc etiam Hor. Od. 17. epod. *Optat ſupremo collocare Siſyphus in monte ſaxum.*

neque harum, quas colis, arborum] ſiue fertilium, ſiue ſterilium, & tantum modò ad voluptatem, & delicias comparatarum, quales ſunt platanus, pinus, laurus, & ſimiles.

cupreſſos.] quas appellat funebres Od. v. epod. *Iubet ſepulcris caprificos erutas, Iubet cupreſſos funebres,* &c. Virgil. Aen. vi. ferales. *cui frondibus atris Intexunt latera & ferales ante cupreſſos.* & Aen. tertio. *Stant manibus aræ Cæruleis mæſtæ vittis, atraque cupreſſo.* Cur autem cupreſſus adhibeatur in funeribus, hanc vulgo cauſam afferunt, quòd ſemel exciſa, nunquam renaſcitur: & ita Sex. Pompeius. ego exiſtimarim potius initiò iccircò adhiberi cœptā eſſe, vt corpus humanum ab anima, animoq; iam derelictum, diutius ſeruaretur, ac maneret incorruptū. Varro quidem putat iccircò cupreſſos in rogis adhiberi ſolitas eſſe, ne cadauerum, interea dum vrerentur, odor nares offenderet. Plinius prętereà eam arborem Diti ſacram eſſe ſcribit. Seruius item cupreſſum Proſerpinæ dicatam eſſe. cod. Iann. & duo Vatic. habent *cupreſſus.*

breuem dominum] te non diu victurum, non diu arboribus tuis, & ceteris delicijs fruiturum.

dignior] dignior te. quia vtetur fruetur, cum tu parcas, vt ſacris. Euenit autem hoc ferè, vt, quę ſumma cura, omnique ſtudio quæſierunt, & cuſtodierunt homines, ea effuſiſſime largiantur, & conſumant heredes, Theocr. εἰδ. ς. *Χρήματα δὲ ζώοντες ἀμαλδύνουσι θανόντων.* & Saty. iii. li. 2. *Filius, aut etiam libertus ut ebibat heres, Dijs inimice ſenex, cuſtodis?*

Seruata centum clauibus] quibus parcis, & quæ cuſtodis accuratiſſimè.

& mero tinget pauimentum] ita vino non parcet, vt etiam eo ſolum reſpergat, vel tantum bibet, vt ſtatim effundat, atq; euomat. M. Tull. Philipp. ii. *At uero te inquilino (non enim domino) perſonabant omnia uocibus ebriorum, natabant pauimenta uino, madebant parietes:* Athenæus ſcribit lib. 16. Alexandrum magnum ſolitum fuiſſe vnguento præſtantiſſimo, vinoque fragrantiſſimo ſolum reſpergere. Poteſt & ad veterem conuiuiorum morem referri, in quibus ſolebant puerorum aut puellarum, quas amabant, aut amicorum ſuorum nominibus commemoratis, ac prolatis vinum in humum fundere: quod declarat verſus Theoc. εἰδ. ιδ. *Ἤδη δὲ προϊόντος ἔδοξ' ἐπιχεῖσθαι ἄκρατον.* Neque vero mihi diſpliceat, ſi quis dicat hic ſignificari ab Horatio illum Gręcorum morē

qui

qui erat huiuſmodi, ut is, qui prior bibebat, cum aliquantum hauſiſſet, reliquum ſic è poculo effunderet, ut id reſonaret. quod dicebãt *ἀποκοτταβίζειν*. Xenophõ. ἑλλην. βιβλ. β. de Soc. *καὶ ἐπείγε ἀποθνήσκειν ἀναγκαζόμενος τὸ κώνειον ἔπιε τὸ λειπόμενον ἔφασαν ἀποκοτταβίσαντα, εἰπεῖν αὐτὸν, Κριτίᾳ τοῦτ' ἔσω τῷ καλῷ.* quæ uerba uertit M. Tull. Tuſcul. 1. ſed more ſuo, id eſt, paulo liberius, quàm audeat religioſus interpres, hoc modo. *qui, cum coniectus in carcerem triginta iuſſu tyrannorum, uenenum, ut ſitiens, obbibiſſet,* (uel, ut doctiſsimi uiri legunt, *obduxiſſet*) *reliquum ſic è poculo eiecit, ut id reſonaret.* Docet autem Athenæus lib. 11. cottabum à Siculis primùm introductum eſſe in conuiuio, tantumq; ſtudij in eo ludo ueteres poſuiſſe, ut etiam præmia, quæ *κοττάβια* dicebantur, proponerent. & calices (inquit) qui ad eam rem maximè utiles, & idonei eſſe uiderentur, conficiebantur. Tùm rotunda domicilia ædificabantur, ut omnes cottabo in medio locato, ex æquo interuallo, & locis ſimilibus, ac paribus de uictoria certarent. non enim ſolùm magno ſtudio contendebant, ut ad ſignum propoſitum eijcerent poculi reliquias: ſed etiam ut ſingula, quæ in eo ludo intercedebant, uenuſtè, ac decenter efficerent. Oportebat enim læuo cubito innitentem, & lataga, id eſt, reliquum, quod eijciebatur è calice, dextera manu circumagentem, molliter eijcere. Vide apud eundem Athenæum plura de cottabo lib. 15. ego tamen ſimpliciter de ſolo reſperſo hunc locum intelligendum eſſe puto. Non eſt porrò omittendum in cod. Iann. Vrſ. tribus Vat. Torn. ſcriptum eſſe, *Tinguet.*

ſuperbum] ſic legendum eſſe arbitror, non ſuperbo, nonnullorum veterum codicum auctoritate fretus. pauimentum ſuperbum autem intellige marmoreum. M. Tull. de leg 2. *pauimenta marmorea, laqueata tecta.* Tib. lib. 3. eleg. 3. *Aurataq; trabes, marmoreumq; ſolum.* uel pauimentum domini ſuperbi, ut Porph.

pontificum potiore cœnis] uino meliore, quàm, quod adhibetur in cœnis pontificijs, quæ ſolent eſſe magnificentiſsimæ, atque apparatiſsimæ *ὑπερβολικῶς* dictum.

IN SVI SAECVLI LVXVRIAM. Ode 15.

IAM pauca aratro iugera regiæ
Moles relinquent: vndique latius
Extenta viſentur Lucrino
Stagna lacu, platanusq; cælebs
Euincet vlmos. tùm violaria, &
Myrtus, & omnis copia narium
Spargent olinetis odorem
Fertilibus domino priori.
Tùm ſpiſſa ramis laurea feruidos
Excludet ictus. non ita Romuli
Præſcriptum, & intonſi Catonis
Auſpiciis, veterumq; norma:
Priuatus illis cenſus erat breuis:
Commune magnum: nulla decempedi
Metata priuatis, opacam
Porticus excipiebat Arcton:

Nec fortuitum ſpernere cæſpitem
Leges ſinebant, oppida publico
Sumtu iubentes, & deorum
Templa nouo decorare ſaxo.

COMMENTARII.

regiæ moles] ædificia molis inſtar. ſic M. Tull. pro Milone ſubſtructionum inſanas moles appellat, ædificia illa Clodiana. addit ei epithetum, *regia*, ut ſignificantius declaret ſuæ ętatis hominum in ędificando inſolentiam, luxuriam, inſaniam.

extenta] extenta latius, id eſt porrecta & producta latius, quanuis Acron, & Porph. aliter ſentiant.

Lucrino lacu.] Cæſar Auguſtus portum Iulium ad Baias effecit, immiſſo in lacum Lucrinum, & Auernum mari. Suet. in Auguſto.

Platanuſq; cælebs] quæ non ſolet adhiberi ad uites ſuſtentandas, ut ulmus, ſed ad umbram comparandam. ut ſup Od. xi. *Cur non ſub alta vel platano, vel hac Pinu iacentes, &c. Potamus uncti?* & M. Tull. de Orat. lib. 1. *Nam me hac tua platanus admonuit, quæ non minus ad opacandum hunc locum patulis eſt diffuſa ramis, quàm illa, cuius umbram ſecutus eſt Socrates.* & Virg. Georg 4. *Iamq; miniſtrantem platanum potantibus umbram.*

Vlmos] & populos, ut Ode 2. Epod. *Altas maritat populos.*

tum violaria, & Myrtus, &c.] nihil eſt hoc loco corrigendum, ut quidam uolunt: neque trochæus erit myrtus, ſed ſpondæus numero multitudinis. uiolaria autem ſunt loca, in quibus violæ naſcuntur. de myrto diximus ſuprà ad Oden xxx. lib 1.

omnis copia narium] omnes flores, omniaq; uirgulta, ex quibus odor ſuauis naribus afflatur. eadem autem ratione ea omnia, quæ ad narium delectationem nata ſunt, narium copiam appellat Horatius, qua hircum Catullus id, quod narcis offendit, *naſorum peſtem*.

ſpargent oliuetis, &c.] id eſt, ex oliuetis fient uiolaria, myrteta, roſeta, &c. & quibus in locis oliuæ naſcebantur, in ijs myrti, uiolæ, & ſuauiſsimi flores decerpentur.

Tum ſpiſſa ramis laurea] lauri non numerantur in arboribus umbriferis, neque uel ramos habent ita explicatos, uel frondes ita denſas, ut earum umbra ſolis ardorem arcere poſsit. ueruntamen tantus eſt (inquit Horat.) hominum luxus, tam inuſitatæ deliciæ, tantum denique nouarum, & exquiſitarum uoluptatum ſtudium, ut etiam lauri arte adhibita frondibus ſiluescant, latiſsimeq; ramos ſuos diffundant ad excludendos ſolis ardores.

Non ita Romuli præſcriptum, &c.] ordo & ſtructura hæc eſt: non ita præſcriptum eſt auſpicijs Romuli, & Catonis, ueterumq; norma.

commune magnum] commune, τὸ κοινὸν, quo latino utitur M. Tullius non uno loco.

nulla decempedis Metata, &c.] nulla illis erat priuata porticus obiecta ſeptentrionibus, in qua inambularent æſtiuo tempore, ita lata, ut decempedis eam commetirentur. uide Vitruu. metata autem poſitum uidetur pro menſa, idq; παθητικῶς, quod probat Priſc. lib. 8.

Nec fortuitum ſpernere] uetabant leges, ne quis locum iuri forte fortuna oblatum ſperneret, in quo iaceret. quia non ſinebant uillas ſumtuoſas, & porticus

ticus ædificare. ita neceſſe erat in fortuito cæſpire recumbere, uel ex cæſpitibus & luto domunculas ædificare.

cæſpitem] agellum. ἐλάττωσις. uel cæſpitem, locum intellige, in quo negotijs ſoluti quieſcerent ac recumberent, uel lateres è cæſpite, unde ædificarent.

nouo ſaxo] non rediuiuo lapide, ſed nouo. De templis Deorum reficiendis Ode VI. lib. 3. *Delicta maiorum immeritus lues Romane, donec templa refeceris, Sedeisq; labenteis Deorum.* & ſaty. 2. lib. 2. *quare Templa ruunt antiqua Deum?*

AD GROSPHVM. Ode 16.

Tranquillitatem animi optari ab omnibus: eam verò non congerendis opibus, honoribus ve conſequendis, ſed coërcendis cupiditatibus comparari.

OCIVM diuos rogat in patenti
Prenſus Aegeo, ſimul atra nubes
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis:
Ocium bello furioſa Thrace,
Ocium Medi pharetra decori,
Groſphe, non gemmis, neque purpura ve-
Nale, nec auro.
Non enim gazæ, neque conſularis
Summouet lictor miſeros tumultus
Mentis, & curas laqueata circum
Tecta volanteis.
Viuitur paruo bene, cui paternum
Splendet in menſa tenui ſalinum,
Nec leueis ſomnos timor, aut Cupido
Sordidus aufert.
Quid breui fortes iaculamur æuo
Multa? quid terras alio calentes
Sole mutamus? patriæ quis exul
Se quoque fugit?
Scandit æratas vitioſa naueis
Cura: nec turmas equitum relinquit,
Ocyor ceruis, & agente nimbos
Ocyor Euro.
Lætus in præſens animus, quod vltra eſt,
Oderit curare: & amara lento
Temperet riſu. nihil eſt ab omni
Parte beatum.

Abſtulit clarum cità mors Achillem:
Longa Tithonum minuit ſenectus:
Et mihi forſan, tibi quod negarit,
Porriget hora.
Te greges centum, Siculæq; circum
Mugiunt vaccæ: tibi tollit hinni-
Tum apta quadrigis equa: te bis Afro
Murice tinctæ
Veſtiunt lanæ. mihi parua rura, &
Spiritum Graiæ tenuem camœnæ,
Parca non mendax dedit, & malignum
Spernere vulgus.

COMMENTARII.

Ocium] ocium hoc loco accipe uitam tranquillam, pacatam,& quietam, ut apud M. Tull. in Rull. ad Quirit. *ita iucundum eſt ocium, ut & uos, & maiores ueſtri, & fortiſſimus quiſque uir maximos labores ſuſcipiendos putet, ut aliquando in ocio poſſit eſſe, præſertim in imperio ac dignitate.* aliud ocium deſcribit Catullus ad Lesbiam, iners uidelicet & ignauum. *Ocium Catulle tibi moleſtum eſt: Ocio exultas, nimiumq; geſtis: Ocium & reges prius, & beatas Perdidit urbes.*

Prenſus Ægeo] Aegeum mare ab inſulis appellatum eſt, quæ in eo mari caprarum ſimilitudinem præ ſe ferunt. uide quæ annotaui ad epiſtol. xvi. lib. i.

condidit] texit, obduxit.

neque certa fulgent] ſic Virg. Aen. i. *Eripiunt ſubitò nubes cœlumq;, polumq;.*

Thrace] Græcum eſt Θρήκη. ſic Ode xxv. lib. 3. *Hebrum proſpiciens, & niue candidam Thracen.* alibi Thraca, ut epiſt. ad Quinctium: *ut nec Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus.* & ad Iul. Florum, *Thraca ne uos, Hebrusq; niuali compede uinctus,* &c.

Gazæ] diuitiæ immenſæ, ut ſuprà Ode xxix. lib. i. *Icci beatis nunc Arabum inuides Gazis.* ſimilis ſententia eſt epiſt. ad Loll. i. lib. i. *Non domus, aut fundus, non æris aceruus & auri Aegroto domini deduxit corpore febres, Non animo curas.* ſic Lucret. lib 2. *Quapropter, quoniam nil noſtro in corpore gazæ Proficiunt, neque nobilitas, neque gloria regni: Quod ſupereſt, animo quoque nil prodeſſe putandum eſt, Si non forte, tuas legiones per loca campi Feruere cum uideas belli ſimulacra cientes, His tibi tum rebus timefacto, relligiones Effugiunt animo pauida, mortisq; timores.*

conſularis lictor] conſulatus. habebat enim & prætor ſuos lictores. Cic. in Rullum, *Deinde anteibant lictores, non cum bacillis: ſed ut hic prætoribus anteeunt, cum faſcibus duobus.* conſulatũ autem poſuit pro quouis alio ampliſsimo magiſtratu.

Miſeros tumultus Mentis] animi perturbationes, curas, angores, timores, ægritudines, quibus concitatus tumultuatur ac trepidat.

curas laqueata circum, &c.] curas, quæ in domibus locupletum, & potentium, ac beatorum iſtorum, tùm crebriores, tùm moleſtiores ſolent eſſe. *laqueata tecta* autem, laquearibus ornata. M. Tull. de leg. 2. *magnificasq; uillas, & pauimenta marmorea, & laqueata tecta contemno.* Lucret. lib. 2. *laqueata, aurataq; templa.*

Viuitur paruo bene] ſubaudi ab eo, *cui paternum,* &c. id eſt, uiuit is paruo bene, qui cõtentus eſt re ſua familiari, & ſupellectili paterna, modicoq; apparatu.

Cupido

Cupido ſordidus] cupiditas ſordida, id eſt, amor, ſeu cupiditas pecuniæ: quæ in hominem uerè magni & excelſi animi cadere non ſolet. Et animaduertat adoleſcens harum litterarum ſtudioſus, Cupidinis nomen etiam pro cupiditate apud hunc poëtam ſemper eſſe generis maſculini, ut Ode XVI. lib. 3. *Contracto melius parua Cupidine Vectigalia porrigam.* & epiſt. 1. lib. 1. *Feruet auaritia, miſeroq; Cupidine pectus.* & ſat. 1. lib. 1. *At bona pars hominum decepta Cupidine falſo.* & Ode XXIII. lib. 3. *Eradenda Cupidinis Praui ſunt elementa.* Atque hæc quanuis non ita magni ponderis, quidam, cùm ſciret à me eſſe occupata, ſibi iniuſtiſsimè arrogauit. neque tamen uidit hic Cupidinem eſſe Dei nomen. Cupido enim omnium rerum amoris & cupiditatis auctor eſt κατὰ πλάτος.

Quid breui fortes, &c.] id eſt, quid nos, qui ad breue tempus floremus, ualemus, & uiuimus, multa nobis proponimus, multaq; deſideramus? *iaculamur*, id eſt, quaſi iaculando petimus. & eſt tralatio à ſagittarijs. στοχαζόμεθα. Illa autem *breui æuo fortes* coniunctè ſunt legenda, id eſt, ὀλιγοχρόνιοι, & (ut Homeri uerbo utar) μινυνθάδιοι, id eſt, breuis uitę, ſeu breui tempore morituri: exiguum tempus uicturi.

quid terras alio calentes Sole] quid proficiſcimur in terras longinquas, & peregrinas patria relicta? non diſsimile eſt illud Pindari Πυθ. ὠδ. γ. ἔστι δὲ φῦλον ἐν ἀνθρώποισι ματαιότατον, ὅστις αἰσχύνων ἐπιχώρια παπταίνει τὰ πόρσω μεταμώνια θηρεύων ἀκράντοις ἐλπίσι. Sed Virgil. Georg. 2. magis ad rem, *Exilioq; domos, & dulcia limina mutant, Atque alio patriam quærunt ſub ſole iacentem.* *Alio ſole*, carmine ſæculari ad Deos, *aliusq; et idem naſceris.*

patriæ quis exul, &c.] ſi hæc Græcè exprimantur, magis appareat totius ſententiæ uenuſtas, hoc modo, τίς πατρίδος φυγὰς ὢν, καὶ ἑαυτὸν ἔφυγε; Nam exulem Græci φυγάδα nominant, & exulare φεύγειν dicunt, id eſt, fugere. Itaq; hanc paranomaſiam lingua latina imitari non poteſt. ſed is tamen, qui græce ſciat, facile eam agnoſcat. Iam exulem à ſolo Nonius ait eſſe nominatum, ut extorrem à terra: unde mirum eſt ab exule exilium, non exulium dici. hanc ſententiam autem copioſè perſequitur Lucret. lib. 3. in extremo. *Exit ſæpe foras magnis ex ædibus ille, Eſſe domi quem pertæſum eſt, ſubitoq; reuertit. Quippe foris nihilo melius qui ſentiat eſſe: Currit agens mannos ad uillam hic præcipitanter, Auxilium tectis quaſi ferre ardentibus inſtans: Oſcitat extemplo, tetigit cum limina uillæ, Aut abit in ſomnum grauis, atque obliuia quærit: Aut etiam properans urbem petit atque reuiſit. Hoc ſe quiſque modo fugit: at, quod ſcilicet (ut fit) Effugere haud potis eſt, ingratis hæret, et angit*, &c.

Scandit æratas] eadem ferè Ode 1. lib. 3. *ſed timor et minæ Scandunt eodem, quo dominus, neque Decedit ærata triremi, et Poſt equitem ſedet atra cura.* Vberius autem Lucretius lib. 2 *Quòd ſi ridicula hæc, ludibriaq; eſſe uidemus, Reueraq; metus hominum, curæq; ſequaces Nec metuunt ſonitus armorum, nec fera tela, Audacterq; inter Reges, rerumq; potentes Verſantur, neque fulgorem reuerentur ab auro, Nec clarum ueſtis ſplendorem purpureaï, Quid dubitas, quin omne ſit hoc rationis egeſtas?* &c.

in præſens] non in poſterum, aut futurum tempus. Suadet enim ut in diem uiuamus. ut Ode 8. lib. 3. *Dona præſentis cape lætus horæ.* & Od. XXIX. lib 4. *ille potens ſui, Lætusq; deget, cui licet, in diem Dixiſſe, uixi, cras, uel atra Nube polum pater occupato.* & epiſt. ad Bull. lib. 1. *Tu, quamcunque Deus tibi fortunauerit horam, Grata ſume manu, nec dulcia differ in annum.* Nam (ut idem ait Ode VII. lib. 4. *Quis ſcit, an adijciant hodiernæ craſtina uitæ Tempora dij ſuperi?* Quin Pindarus, qui multo ſeuerior Horatio eſt, multoq; grauiora tractat argumenta, ait ſe diurnam oblectationem perſequentem, ſenſim ſeneſcere, atque ad mortem progredi. eius uerba ſunt hæc ἰσθ. ἕκτῳ. ὁ δ' ἀθανάτων μὴ θρασσέτω φθόνος, ὅτι τερπνὸν ἐφάμερον

διώκων, ἕκαλος ἔπειμι γῆρας, ἔς τε τὸν μόρσιμον αἰῶνα. & εἰδ. η. apertius: quicquid ante pedes eſt, eſſe melius, eoq; eſſe fruendum, cùm dies is, qui uitæ noſtræ curſum terminat, capitibus noſtris ſemper impendeat: ſic Pind. τὸ δ' ἐ πρὸ ποδὸς, ἄρειον αἰεὶ χρῆμα πᾶν. δόλιος γὰρ αἰὼν ἐπ' ἀνδράσι κρέμαται ἑλίσσων βιότου πόρον. Denique Theognis monet, ut conuiuijs & ſermonibus honeſtis in præſentia oblectemur: futura autem Dijs curanda relinquamus ſic Theogn. Νῦν μὲν πίνοντες τερπώμεθα καλὰ λέγοντες. Ἅσσα δ' ἔπειτ' ἔσαι, ταῦτα θεοῖσι μέλει. quibus concinunt illa Euripidis in Alceſt. ταῦτ' οὖν ἀκούσας, καὶ μαθὼν ἐμοῦ πάρα. Εὔφραινε σαυτὸν, πῖνε, τὸν καθ' ἡμέραν Βίον λογίζου σὸν, τὰ δ' ἄλλα τῆς τύχης.

Quod vltra eſt] id eſt, quod futurum eſt. nam præſentia duntaxat nos attingunt: futura autem nondum ad nos pertinent.

lento Temperet riſu] ſic reperi ſcriptum in quattuor libris calamo exaratis Don. Faer. Vrſini, Torn. cum libri uulgati habeant *læto*. quam tamen ſcripturam, ſi quis malet, non refello, neque admodum improbo. ſed lento magis probo: idq; interpretor, moderato, non profuſo.

nihil eſt ab omni Parte beatum] Pulchrè Pindarus Πυθ. εἰδ. γ. oſtendens idem, quod hic Horat. nihil eſſe ab omni parte beatum ait Deos immortales uni bono hominibus dato duo mala admiſcere ſolere: hæc autem mala inſipientes moderatè ferre non poſſe, ſuamq; aduerſam fortunam fronte & uultu declarare & prodere; &, ſi quid boni habeant, ſtultitia ſua obruere, atque extinguere: ſapientes contrà diſsimulando, ſua quidem mala occultare: bona autem ſemper in promtu habere, & his ſuas moleſtias conſolari ac leuare: ſic Pindarus, πήματα σύνδυο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. τὰ μὲν ὦν οὐ δύνανται νήπιοι κόσμῳ φέρειν. ἀλλ' ἀγαθοὶ, τὰ καλὰ τρέψαντες ἔξω. adde cetera, quæ deinceps ſequuntur de Peleo, Cadmo, Achille. Illum autē Pindari locum uidetur Theognis expreſsiſſe his uerſibus, οὐδεὶς τοι πάντ' ἐστὶ πανόλβιος, ἀλλ' ὁ μὲν ἐσθλὸς Τολμᾷ ἔχειν τὸ κακὸν, κ' οὐκ ἐπίδηλος ὅμως Δειλὸς δ' οὔτε κακοῖσιν ἐπίσταται, οὔθ' ἀγαθοῖσιν Θυμὸν ἔχων μίμνειν. Rurſus Pindarus Νεμ. εἰδ. ζ. diſertè negat fieri omnino poſſe, ut aliquis unus uniuerſam beatitudinem ſit conſecutus. τυχεῖν δ' ἓν ἀδύνατον εὐδαιμονίαν ἅπασαν ἀνελόμενον. Eodem pertinent tres Eurip. ſenarii in Steneb. οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. Ἢ γὰρ πεφυκὼς ἐσθλὸς οὐκ ἔχει βίον. Ἢ δυσγενὴς ὢν πλουσίαν ἀροῖ πλάκα, id eſt, non eſt quiſquam qui omni ex parte beatus ſit. Nam aut bonus natura factus uiuendi facultatibus caret: aut ignobilis & humilis natus, agros fertiles & opimos arat.

Abſtulit clarum cita mors Ach.] apud Homerum Achilles ſe μινυνθάδιον à matre editum eſſe, id eſt, uitæ breuis hominem, dicit: Μῆτερ, ἐπεί μ' ἔτεκές γε μινυνθάδιόν περ ἐόντα, Τιμήν πέρ μοι ὄφελλεν Ὀλύμπιος ἐγγυαλίξαι. cui ſic reſpondet Thetis, Ὤ μοι τέκνον ἐμὸν, τί νύ σ' ἔτρεφον αἰνὰ τεκοῦσα; Αἴθ' ὄφελες παρὰ νηυσὶν ἀδάκρυτος, καὶ ἀπήμων Ἧσθαι, ἐπεί νύ τοι αἶσα μίνυνθά περ, οὔτι μάλα δήν. & eadem pro filio Iouem orans, Τίμησόν μοι υἱὸν, ὃς ὠκυμορώτατος ἄλλων Ἔπλετο. & ἰλ. ι. ipſe Achilles narrat ſe de matre audiuiſſe, ſi gloriæ ſtudeat, ſibi breui eſſe moriendum. Μήτηρ γάρ τέ με φησὶ, &c.

Longa Tithonum] immortalitatem quidem Tithonus, quam optauerat, conſecutus eſt, ſed eam ſenectus inſuauem, atque amaram reddidit, cum ſe omnibus prorſus uoluptatibus, atque oblectationibus, ætatis culpa, priuatum eſſe ſentiret: quem ob id in cicadam uerſum eſſe aiunt. Sup. Od. XXVIII. lib. 1. *Tithonusque remotus in auras.*

Porriget] producet, prorogabit: ſeu, ſi quis malet, præbebit.

Te greges centum, &c.] circum te greges centum, & Siculæ uaccæ mugiunt. Diuitiæ olim in boum armentis, & pecudum gregibus erant poſitæ. Hom.

ἰλ. ι.

ἰλ.ι. Ενδ' ἄνδρες ναίουσι πολυῤῥῆνες, πολυβοῦται. & Heſiod. ἔργ. καὶ ἤμ. ἄνδρες πολύμηλοι τ', ἀφνειοί τε.

tollit hinnitum] edit hinnitum. vltima ſyllaba nominis hinnitum pertinet ad principium verſus deinceps ſubſequentis, hoc modo: *tibi tollit hinnit-/ aptaquadrigis equa.* vt ſup. Ode XIII. *ille uenena Colchi- Ca, et quicquid*, &c. tollere hinnitum autem ſic dictum, vt tollere cachinnum, riſum, clamorem. lib. de arte poet. *Romani tollent equites, peditesque cachinnum*, & ibidem, *Neſſiſſa riſum tollant impune caterua*. & M. Tull. lib. 2. epiſt. ad Q. Fratrem epiſt. 1. *deinde eius operæ repente à Græcoſtaſi, et gradibus clamorem ſatis magnum ſuſtulerunt*. & epiſt. tertia. *operæ Clodianæ clamorem ſuſtulerunt*. & Lucret. lib. 3 *Tollunt clamores, quaſi ſi iugulentur ibidem*. & Virg. Aen. 3. *Clamorem immenſum tollit*.

apta quadrigis equa] etiam hoc loco refelli, & coargui poſſunt ij, qui quadrigas, quattuor equos eſſe ſine curru putant. Nam ſi hoc ita ſit, quo modo hic locus explicari poſsit, non video. ſed res eſt ita in promtu poſita, vt ſilentio potius pretereunda, aut riſu eludenda, quàm argumentis aut exẽplis ſit refellenda.

te bis Afro Murice tinctæ, &c] lanas bis tinctas murice, ſeu purpura, διβαφεῖς Græci vocant. ex quo M. Tullius purpuram bis tinctam dibaphum nominat epiſt. ad M. Cæliũ: *Curtius noſter dibaphum cogitat, ſed eum infector moratur*.

Spiritum Graiæ ten. cam.] ſic Pindarus εἰδ. θ. olymp. ait ſe Parcæ beneficio & benignitate eximiarum Gratiarum hortum depaſcere, id eſt, ex artis poeticæ ſtudio flores lectiſſimos carpere. σύν τινι μοιριδίῳ παλάμᾳ ἐξαιρέτων χαρίτων νέμομαι κᾶπον.

Parca non mendax] ſic Parcas *ueraces* appellat in carmine ſæculari.

malignum] illiberale, inuidum, iniquum. Sup. Ode XXIX. lib. I. *ne parce malignus*. & epiſt. ad Auguſt. *laudare maligne*.

AD MAECENATEM AEGROTVM. Ode 17.

Negat ſe ei ſuperſtitem eſſe velle.

CVR me querelis exanimas tuis?
Nec Dijs amicum eſt, nec mihi, te prius
Obire Mæcenas, mearum
Grande decus, columenque rerum.
Ah, te meæ ſi partem animæ rapit
Maturior uis, quid moror altera,
Nec carus æque, nec ſuperſtes
Integer? ille dies utranque
Ducet ruinam: non ego perfidum
Dixi ſacramentum: ibimus, ibimus,
Vtcunque præcedes, ſupremum
Carpere iter comites parati.
Me nec Chimeræ ſpiritus igneæ,
Nec, ſi reſurgat centimanus Gyas,
Diuellet unquam. ſic potenti
Iuſtitiæ, placitumque Parcis.

Seu

Seu Libra,ſeu me Scorpius aſpicit
Formidoloſus,'pars uiolentior
Natalis horę,ſeu tyrannus
Heſperiæ Capricornus vndæ:
Vtrunque noſtrum incredibili modo
Conſentit aſtrum. te Iouis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit,volucriſque fati
Tardauit alas,cum populus frequens
Lætum theatris ter crepuit ſonum:
Me truncus illapſus cerebro
Suſtulerat,niſi Faunus ictum
Dextra leuaſſet,Mercurialium
Cuſtos uirorum.reddere uictimas,
Aedemque uotiuam memento,
Nos humilem feriemus agnam.

COMMENTARII.

nec diis amicum eſt] á Gręcis ſumſit hoc loquendi genus. ſic enim illi, οὐ θεοῖς φίλον, id eſt, non eſt dijs amicum: quod latinè redderemus, non placet Dijs. Hom. ἰλ.ν αἰκέπερ ὔμμι φίλον καὶ ἡδὺ γένοιτο. idem ἰλ. ἰλ. ἰῶτα. ὕτω πυ Δὶι μέλλει ὑπερμενέϊ φίλον εἶναι. & Theognis, Ζεῦ πάτερ, εἴθε γένοιτο θεοῖς φίλον. rurſum Hom. ἰλ.α. Αἰεί τοι τὰ κάκ' ἐστὶ φίλα φρεσὶ μαντεύεσται. Plat. in Theæteto. ἀλλ' εἰ οὕτως ὦ Θεόδωρέ, σοὶ φίλον, οὐδ' ἐμοὶ ἐχθρὸν, φασὶν οἱ παροιμιαζόμενοι. Callimachus in Delum, ἤρη τοῦτο με ῥέξον, ὅ, τοι φίλον. Euripides Phœniſſ. ἃ γὰρ σὺ βούλει, ταῦτ' ἐμοὶ μᾶτερ, φίλα. Heſiodus. ἐργ. καὶ ἡμ. σοὶ δ' ἔργα φίλ' ἔστω μέτρια κοσμεῖν. Quidam vir doctus, cum hunc locũ legiſſet apud me Venetijs,& ſciret me hos cõmentarios tum editurum, cum recudiſſem & limaſſem: XII.caput libri ſecundi variarum lectionum ſuarũ ex his concinnauit.

Ah,te meæ ſi partem animæ] Pithagoricum eſt hoc σώματα μὲν δύο, ψυχὴ δὲ μία.

maturior vis] mors immatura: vel maturior, id eſt,celerior, quam natura fert.

nec carus æque,nec,&c.] ſenſus eſt: ego nec carus mihi æque futurus, nec integer,ſi tibi,qui meæ animæ pars vna es,ſim ſuperſtes,quid moror altera?

Ille dies vtranque Ducet] non occides, aut morieris. quin ego eadem fati neceſſitate domitus atque oppreſſus extinguar. eodem, quo tu morieris die,moriar:qui dies te eripiet, ille vtrunque eripiet:ruere aut mori non potes, quin ego eodem caſu labefactatus concidam.

non ego perfidum Dixi] translatio ducta á militari ſacramento.ſic enim loquitur Cæſar.lib.1.de bello ciuili. *Milites Domitianos ſacramentum apud ſe dicere iubet.*

vtcunque præcedes] vbicunque,vel quandocunque præcedes.vt annotauimus ad Oden XVII.lib.1.

ſupremum

ſupremum Carpere iter] extremum vitæ diem tecum obire parati. *ſupremum* valet extremum, vt epiſtol. ad Torq. *Supremo te ſole domi Torquate manebo.*

Chimæræ ſpiritus igneę] Pindarus Chimæram appellat πῦρ πνέοισαν, id eſt, ignem ſpirantē, vt diximus ſuprà ad Od. xxvII. lib. I. vbi plura de Chimęra.

centimanus Gyas] & hoc loco, & Ode vI. lib. 3. Teſtis mearum, &c. ſecutus eram initio ſcripturam, quæ in quibuſdam libris calamo deſcriptis reperitur, & quam Priſcian. lib. vI. & xvII. agnoſcit *centimanus Gyges.* Præterea Heſiodus Cottum, Briareum, Gygen fratres centimanos facit in Theogon. Ἄλλοι δ' αὖ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἐξεγένοντο Τρεῖς παῖδες μεγάλοι τε καὶ ὄμβριμοι, οὐκ ὀνομαστοὶ Κόττος τε, Βριάρεώς τε, Γύγης θ' ὑπερήφανα τέκνα, Τῶν ἑκατὸν μὲν χεῖρες ἀπ' ὤμων ἀΐσσοντο. Præterea interpres Apollonij lib. I. ſcribit Briareum, Aegęona, Gygen vnum & eundem eſſe diſſimilibus nominibus idem ſignificantibus. illius verba ſunt hęc Βριάρεως δὲ καὶ Αἰγαίων καὶ Γύγης ὁ αὐτὸς λέγεται. συνωνύμως. Hom. autem ἰλ. α. ſub Achillis perſona narrat Briareum centimanum à Thetide euocatum Ioui, cum eum ceteri Dij vincire vellent, aduerſus illos opem tuliſſe: ſic Achilles Thetidi. Ἀλλὰ σὺ τόν γ' ἐλθοῦσα θεὰ ὑπελύσαο δεσμῶν Ὦχ' ἑκατόγχειρον καλέσασ' ἐς μακρὸν ὄλυμπον, Ὃν Βριάρεων καλέουσι θεοί. Sed cum hos commentarios iam iam typis, operiſque permittere cogitarem, iniectus mihi ſcrupulus eſt, ex duobus locis Hor. in quibus nomen *Gyges*, quamuis gigas in iis non deſignetur, producitur. Od. v. lib. 2. *Cnidius'ue Gyges.* & Od. vII. lib. 3. *Conſtantis iuuenem fide Gygen:* & ex vno Ouidiano, in quo gigas idem, qui hoc loco, deſcribitur, *Centimanum Gygen, ſemibouemque virum.* Non eſſe enim veriſimile alibi produci idem nomen, alibi corripi: quamuis in nonnullis nominibus propriis hoc vſu venire ſciam. Mouit me præterea Apollodôrus, cuius hæc ſunt verba in principio. Οὐρανὸς πρῶτος τοῦ παντὸς ἐδυνάστευσε κόσμου: Γήμας δὲ Γῆν, ἐτέκνωσε πρώτους τοὺς ἑκατόγχειρας προσαγορευθέντας Βριάρεων, Γύην, κοῖον, id eſt, Cælum, ſeu Cælus primus totius mundi imperium obtinuit. cum autem Terram vxorem duxiſſet, ſuſcepit ex ea liberos primos Briareum, Gyam, Cœum: qui centimani ſunt appellati. His teſtimonijs, & argumentis adductus ſententiam priorem mutaui, & apud Horat. vtrobique *centimanus Gyas* legendum eſſe exiſtimaui; quam ſcripturam probat item M. Anton. Muretus, eamque ſe in quibuſdam veteribus libris reperiſſe teſtatur: ego, ne mentiar, nuſquam eam reperi, niſi quòd in lib. Faerni, & vno Vaticano, hoc nomen in litura, tanquam in luto demerſum eſt. ex qua ſuſpicari licet initio ſcriptum fuiſſe *Gyas*, & poſtea ab ignaris litterarum deprauatum. Hanc igitur ſcripturam ſi recipimus, emendandi ſunt Heſiodus, & Apollonij ſcholiaſtes, & vbi vulgò legitur Γύγης, ſcribendum Γύης. eademque opera puto apud Heſiod. non Κόττον, ſed Κοῖον legendum eſſe.

Seu libra, ſeu me, &c.] Mathematici, & Aſtrologi ab aſpiciendo, quo verbo hic vtitur Horatius, aſpectus appellant: ſed ij aſpectus intelliguntur ſtellarum errantium, inter ſe: non ad homines referuntur: quomodo velle videtur Horat. Ad hunc locum pertinere videtur quæ ſcribit M. Tull. de diuinat. lib. 2. *Sed ut ratione utamur omiſſis teſtibus, ſic iſti diſputant, qui hæc Chaldæorum natalitia prædicta defendunt. uim quandam eſſe aiunt ſignifero, in orbe, qui Græcè ζωδιακὸς dicitur, talem, ut eius orbis unaquæque pars alia alio modo moueat, immutetque cælum, perinde ut quæque ſtellæ in iis, finitimisque partibus ſint quoque tempore: eamque uim uariè moueri ab iis ſideribus, quæ uocantur errantia. Cum autem in eam ipſam partem orbis uenerint, in qua ſit ortus eius, qui naſcatur, aut in eam, quæ coniunctum aliquid habeat, aut conſentiens: ea triangula illi & quadrata nominant*, &c. ſeu me igitur (inquit Hor.) Venus, cui Taurus, & Libra attribuitur, aſpicit: ſeu Mars, cui Scor-

pius,

pius,& Aries:ſeu Saturnus,cui Capricornus: noſtra aſtra incredibiliter conſentiunt,& conſpirant.

formidoloſus] horribilis,metuendus.

pars violentior natalis horæ] ſignificat ſe eo temporis momento natum eſſe,quo Mars in orbis ſigniferi parte ſibi imminente,& propinqua fuerit. Eſt autem Martis ſtella,vt & Saturni,malefica,& inclemens, Aſtrologorum ſententia.

ſeu tyrannus Heſperiæ] id eſt, qui tempeſtates in Oceano occidentali, & quouis alio mari,excitat oriens. Capricornus autem Saturno aſcribitur.

te Iouis impio,&c.] Iupiter proſper , & ſalutaris eſt : Saturnus maleficus, pernicioſus,peſtilens. ſignificat igitur cum Mæcenatis ortus,dieſque natalis Iouis ſtellam proſperam, ac ſalutarem,Saturni inclementiam contudiſſe,ac diſcuſſiſſe : à Mæcenate denique perniciem imminentem, ac præſentem auertiſſe . Iouis tutela igitur,id eſt,Iouis ſtella,quæ te tuetur. Oſtēdit autem etiam M.Tull. epiſtol.ad Fab . Gallum.lib.7. Saturnum eſſe pernicioſum , & inclementem . ſic enim ille . *Martis uero ſignum quo mihi pacis auctori? Gaudeo nullum Saturni ſignum fuiſſe. hac enim duo ſigna putarem mihi as alienum attuliſſe*.contrà Iouem, ſalutarem lib.6.de Rep. *Deinde eſt hominum generi proſper,et ſalutaris ille fulgor,qui dicitur Iouis* ſic Virgil. Georg.1. *frigida Saturni ſeſe quo ſtella receptet* . Iterum M.Tull.lib.1.de diuinat. *Quid habet aſtrologus, cur ſtella Iouis, aut Veneris coniuncta cum Luna ad ortus puerorum ſalutaris ſit, Martis'ue contraria?*

refulgens] ſuo fulgore contrario fulgens,& Saturno repugnans.

Lætum theatris ter crepuit] ter tibi plauſit. vt ſup.Ode.xx.lib.1. *datus in theatro Cum tibi plauſus.ter* autem valet,ſæpius. vt Od III.lib. 3. *Ter ſi reſurgat murus aeneus*. vide quæ annotaui ad Od.1.lib.1.ſi plura exempla requiris .

Me truncus illapſus cerebro] de hoc trunco , aut de hac arbore vide ſup. Od.XIII. *Ille et nefaſto te poſuit die*,&c.

illapſus cerebro] in Oda ſuprà dicta . *te caducum In domini caput immerentis*.

Suſtulerat] ſuſtuliſſet de medio , interemiſſet. ſic Od.1.lib.3. *Fulmine ſuſtulerit caduco*.

niſi Faunus ict.] ſignificat Martis maleficentiam, & iniuriam, cui erat maximè opportunus,atque expoſitus à Fauno,ac Mercurio eſſe repreſſam , ac propulſatam: quemadmodum & Saturni peſtilentiam , quæ Mæcenatis ceruicibus impendebat, Iupiter ſua præſentia diſcuſſit.

Mercurialium] ingenioſorum,quales ſunt poëtæ.

feriemus agnam] vt ſuprà Ode IIII. lib.1. *Seu poſcat agnam , ſiue malit hædum*.

Ode 18.

Se in re tenui , ſua tamen ſorte contentum viuere . at alios nullum ædificandi,nullum quærendi,nullum rapiendi modum facere,nihil de morte cogitantes.

NON ebur,neque aureum
Mea renidet in domo lacunar:
Non trabes Hymettiæ
Premunt columnas vltima reciſas

Africa

Africa:neque Attali,
Ignotus heres,regiam occupaui:
Nec Laconicas mihi
Trahunt honeſtæ purpuras clientæ.
At fides,& ingeni
Benigna uena eſt: pauperemq́ue diues
Me petit.nihil ſuprà
Deos laceſſo:nec potentem amicum
Largiora flagito
Satis beatus unicis Sabinis.
Truditur dies die:
Nouæq́ue pergunt interire Lunæ.
Tu ſecanda marmora.
Locas ſub ipſum funus:& ſepulcri
Immemor ſtruis domos:
Mariſq́ue Baijs obſtrepentis urges
Summouere littora,
Parum locuples continente ripa.
Quid,quod uſque proximos
Reuellis agri terminos? & ultra
Limites clientium
Salis auarus? pellitur paternos
In ſinu ferens deos
Et uxor,& uir,ſordidoſq́ue natos.
Nulla certior tamen,
Rapacis Orci fine deſtinata,
Aula diuitem manet
Herum.quid ultrà tendis? æqua tellus
Pauperi recluditur,
Regumq́ue pueris:nec ſatelles Orci
Callidum Promethea
Reuexit auro captus.hic ſuperbum
Tantalum,atque Tantali
Genus coercet.hic leuare functum
Pauperem laboribus,
Vocatus,atque non uocatus audit.

COMMENTARII.

renidet] quandam hilaritatem præ ſe fert.vt ſup.Od.v. *Vt pura nocturno renidet Luna mari.*& epod.Od.II. *circum renidenteis Lares.* & lib3.Od.vI. *& adieciſſe*

prædam Torquibus exiguis renidet, id eſt, lætatur, gloriatur, Catullus transfert ad animata, atque adeo ad homines. *Egnatius quòd candidos habet dentes, Renidet uſquequaque*. Id eſt, ridet. quemadmodum & ridere transfertur ad inanimata. idem Catull. de nuptijs Pelei: *Queis permulſa domus iucundo riſit odore*. ſic Lucret. lib. 1. *tibi rident æquora ponti*. & lib. 4. *Vnguenta, & pulchra in pedibus Sicyonia rident*: Idem ad idem ſignificandum vtitur verbo renidendi. lib. 2. *Nec domus argento fulget, auroque renidet*. Horat. lib. 4. Od. x1. *Ridet argento domus*. & Od. IIII. *& pulcher fugatis Ille dies Latio tenebris: Qui primus alma riſit adorea*. Talis eſt vſus apud Græcos verbi γελᾷν. Heſiod. Theog. γελᾷ δέ τε δώματα πατρὸς Ζηνὸς ἐριγδούποιο, θεᾶν ὀπὶ λειριοέσσῃ σκιδναμένῃ. Theognis, ἐγέλασσε δὲ γαῖα πελώρη. Virg. in Melibœo. *omnia nunc ridens*.

lacunar.] laquear. vtitur M. Tull. Tuſc. 5. *in hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari, ſeta equina appenſum demitti iuſſit*.

non trabes Hymettiæ Premunt.] id eſt, non trabes ex monte Hymetto petitæ, columnis è lapide Numidico ab vltimà Africa deuectis innituntur. trabes autem Hymettias vel ligneas intellige, puta abiegnas: vel marmoreas, vt alij voluēt. Plinius quidē l. 36. c. 3. columnas Hymettias marmoreas cōmemorat.

nec Attali Ignotus heres] ſignificat ſe neque vi, neque blanditiis, neque aliis malis artibus, ac rationibus cuiuſquam diuitis hereditatem expugnaſſe, quemadmodum populus Rom. Attali Regis Pergami hereditatem ſibi vendicauit, vt ſcribit Iul. Florus. lib. 58. & ſimul auaritiam populi Rom. obſcurè notat, qui Reges non ſolùm armis & ferro, & aperto Marte, verùm etiam ſimulatione iuris, & fraude, regnis auitis euerterit, ac ſpoliarit. non diſſimile eſt, quod ait M. Tull. de regno Alexandrino in orat. agr. cont. Rull. quæ verba libet hoc loco aſcribere, vt quiuis ex iis intelligat, pleraque regna non teſtamenti, aut victoriæ iure ad populum Rom. veniſſe, ſed populum Rom. quo iure, qua iniuria omnium regum, ac liberorum populorum bona appetiuiſſe, & conciliaſſe. ſic igitur M. Tull. *Quis enim veſtrum hoc ignorat, dici illud regnum teſtamento regis Alexandrini populi Rom. eſſe factum? hic ego conſul populi Rom. non modo nihil iudico, ſed ne quid ſentiam quidem, profero. Magna enim mihi res non modo ad ſtatuendum, ſed etiam ad dicendum videtur eſſe. Video, qui teſtamentum factum eſſe confirmet: auctoritatem ſenatus extare hereditatis aditæ ſentio tum, quando Alexandro mortuo legatos* Tyrum *miſimus, qui ab illo pecuniam depoſitam noſtris recuperarent*, & mox ſequitur. *Dicitur contrà, nullum eſſe teſtamentum: non oportere pop. Romanum omnium regnorum appetentem videri: demigraturos in illa loca noſtros homines propter agrorum bonitatem, & omnium rerum copiam*.

Trahunt.] nent. ex quo per tranſlationem tracta oratio appellatur, id eſt, non vehemens, non contorta, non interrupta, neque conciſa: ſed fluens, & continens, & fuſa. Cicer. de orat. 2. *verborum autem ratio, & genus orationis fuſum, & cum lenitate quadam æquabili profluens*. Idem in perf. orat. *ſed in his tracta quædam, & fluens expetitur, non hæc contorta, et acris oratio*. & tractus verborum apud eundem lib. 2. de ora. ad Q. Fr. *qui tum r quæ dubitatio, tractusque verborum?* ſententia autem huius loci hæc eſt. meorum clientium vxores lanas mihi non carpunt, neque nent, ex quibus mihi conficiantur togæ prætextæ cum obtinuerim magiſtratum.

clientę] ita admonet eſſe legendum Chariſius lib. 1. his verbis. *Cliens communis eſt. Inuenimus tamen et clientam apud Afranium in Pompa. interim tua clienta, et apud Horatium, Nec Laconicas mihi Trahunt honeſtæ purpuras clientæ*. Atq; hæc ſunt annotata à M. Antonio Mureto: Verum quòd ad hanc ſcripturam attinet, eam in vno duntaxat libro vetere reperi, eoque Vaticano; quem tamen corruperat

neſcio

neſcio quis imperitus litterarum, adiecta s. Plautus quoque vtitur hoc nomine in Rudente. *Bene factum, & uolupe eſt mihi hodie his mulierculis Tetuliſſe auxilium iam clientas repperi.* & in Mil. glor. *habeo, eccillam clientam meam.* Denique ita legit Porphyr.

benigna] larga, affluens, abundans. vide quæ diximus ad Odam 17. lib. 1.

nihil ſuprà Deos laceſſo.] non fatigo precibus, vt plura donent. ſic enim ſuprà locutus eſt. Od. 2. lib. 1. *prece qua fatigent,* &c.

nec potentem amicum.] potentem amicum *τὸν ὑπερέχοντα φίλον* appellat. ſic autem licet eos hodie appellare, qui coluntur à tenuioribus ſpe vtilitatis alicuius: non autem domini, cùm his temporibus ſeruorum vſus ſublatus ſit. ſic idem epiſtola ad Lollium 2. lib. 1. *Tu cede potentis amici Lenibus imperijs.* idem appellatur rex, & ab ipſo Horat. & à Plauto, nempe qui alit inferiorem.

ſatis beatus] agro Sabino contentus: & ita beatus.

Truditur dies die] id eſt, diem dies excipit: diem heſternum hodiernus expulit, hodiernum viciſſim craſtinus exturbabit. ſignificat vitæ noſtræ curriculum eſſe breuiſſimum, & temporis curſum celerrimum.

Nouæque pergunt interire lunæ] nouæ Lunæ primùm complentur: deinde decreſcunt, atque intereunt, & rurſus oriuntur nouæ mênſtruo ſpatio confecto. vt Ode VII. lib. 4. *Damna tamen celeres reparant cæleſtia lunæ.*

Tu ſecanda marmora locas] id eſt, tu conducis operas mercenariorum hominum, qui tibi marmora cædant ad ædificandum, vel cum redemtore aliquo paciſceris certa mercede, qui ſecanda curet ſuo periculo. ſic loquuntur Latini: loco opus faciendum, id eſt, conduco eius operas, qui faciat opus: vel redemtori negocium do operis faciendi.

ſub ipſum funus] paulo ante funus. vt ſup. Od. 9. lib. 1. *leneſque ſub noctem ſuſurri.*

Baiis obſtrepentis] ſic Ode XIIII. lib. 4. *qui remotis Obſtrepit Oceanus Britannis.*

vrges ſummouere] id eſt, in eo occupatus es, eique operi inſtas, in eam curam totus incumbis, vt ſummoueas maris littora: quia iactis vltra littus in mare molibus, ædificeas. Varius eſt autem huius verbi vſus apud hunc poëtam. Od. VI. lib. 1. *Quis multa gracilis te, puer in roſa Perfuſus liquidis urget odoribus?* vrget, id eſt, arctè amplectitur. Od. XXII. eiuſdem. *Quod latus mundi nebulæ, maluſque Iupiter urget,* id eſt, occupat, circunfundit. & Od. IX. huius libri. *Tu ſemper urges flebilibus modis Myſten ademtum,* id eſt, inſequeris. quod perinde eſt, ac ſi diceret. tu aſſiduè eius mortem luges, ac deploras. & Od. 24. lib. 1. *Ergo Quinctilium perpetuus ſopor Vrget?* id eſt, opprimit, occupat, detinet. aliter ſaty. III. lib. 2. *pudor,* inquit, *te malus urget.* ibid. *& medicum urget.* & ſat. 3. li. 1. *optimus ille eſt, Qui minimis urgetur.* & epiſt. ad villicũ lib. 1. *& tamen urges Iampridem non tacta ligonibus arua.* & ſaty. VII. li. 2. *Pars hominum vitijs gaudet conſtanter, et urget Propoſitum,* id eſt, perſeuerat in ſuſcepto, & propoſito conſilio. & Od. XVII. epod. *Vrget diem nox, et dies noctem,* id eſt, ſine vlla intermiſſione excipir, ac ſubſequitur.

parum locuples continente ripa.] terra continente non contentus, in mari ædificeas, & mari ipſi littus adimis. vt Od. 1. lib. 3. *Contracta piſces æquora ſentiunt, Iactis in altum molibus.* eandem cupiditatem reprehendit Ode XXIIII. li. 1. *Cæmentis licet occupes Tyrrhenum omne tuis, et mare Apullicum.*

Quid, quod vſque] Quid quòd aſſiduè vicinorum tuorum poſſeſſiones, & agellos reuulſis terminis occupas?

& vltra lim. clien.] cum eos defendere, ac tueri debeas.

manet] diuiti imminet, parata eſt. lege annot. ad Od. 28. lib. 1. licet (inquit Horat.) in mari, & in alieno ſolo, iuſtis, & veris dominis eiectis, atque exturbatis,

ædifices: nulla tibi tamen certior domus parata, ac reſeruata eſt, quàm inferorum ſedes. per verba illa *fine Orci deſtinata* intelligo domicilium vltimum diuiti paratum. finem vſurpauit in genere fæmineo, vt Od.17.epod. *Quæ finis, aut quod me manet ſtipendium?*

Aequa tellus Pauperi] ſic ſup. Od.27. lib.1. *Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas*, &c.

Satelles Orci] Charon.

Callidum Promethea] Heſiodi epitheta expreſſit ποικίλον id eſt, varium, & mox ποικιλομήτιν, mox ποικιλόβουλον.

auro captus.] nec Orcus ipſe auro capitur. vt epiſtol. ad Iul. Fl. lib.2. *ſi me tit Orcus Grandia cum paruis non exorabilis auro?* vide ann. ad Od.14. huius lib. *Non ſi trecenis, quotquot eunt dies*, &c.

Tantalum] Vlyſſ. ὀδυσσ. λ. narrat Alcinoo ſe Tantalum vidiſſe apud inferos iis pœnis affectum, quibus omnes auaros plecti ſcribit Horat. ſat.1. videto quę annotauimus ad illum locum.

hic leuare functum, &c.] *audit leuare*, id eſt, audit vt leuet. Siue mortem optet, ſiue extimeſcat, & horreat pauper aliquis, & calamitoſus, continuò aderit illa, vt eum calamitate leuet, ac liberet. *omnium enim rerum mors eſt extremum*, vt ait M. Tull. epiſt. ad Toranium. lib.6. Et Demoſth. orat. περὶ στεφάνου, πέρας ἅπασιν ἀνθρώποις τοῦ βίου θάνατος. quem locum mox integrum afferemus. & Catil.4. *mors eſt aut neceſſitas naturæ, aut miſeriarum quies.* Et Eur. τὸ γὰρ θανεῖν, Κακῶν μέγιστον φάρμακον νομίζεται.

vocatus, atque non vocatus] natum ex Apollinis oraculo Lacedæmoniis reddito. καλούμενός τε, κ᾽ ἄκλητος θεὸς παρέσται, id eſt, vocatus, & non vocatus, deus aderit.

IN BACCHVM. Od. 19.

Sibi licere Bacchi laudes, vt eius numinis pleno & concitato, canere.

BACCHVM in remotis carmina rupibus
Vidi docentem: credite poſteri:
Nymphaſque diſcenteis, & aureis
Capripedum Satyrorum acutas.
Euœ, recenti mens trepidat metu:
Plenoque Bacchi pectore turbidum
Lætatur. euœ, parce Liber,
Parce graui metuende thyrſo.
Fas peruicaceis eſt mihi thyadas,
Vinique fontem, lactis & vberes
Cantare riuos: atque truncis
Lapſa cauis iterare mella.
Fas & beatæ coniugis additum
Stellis honorem, tectaque Penthei

Diſiecta

Diſiecta non leui ruina,
Thracis & exitium Lycurgi.
Tu flectis amneis, tu mare barbarum:
Tu ſeparatis uuidus in iugis
Nodo coerces uiperino
Biſtonidum ſine fraude crineis:
Tu, cum parentis regna per arduum
Cohors gigantum ſcanderet impia,
Rhœtum retorſiſti leonis
Vnguibus, horribilique mala:
Quanquam choreis aptior, & iocis,
Ludoque dictus, non ſat idoneus
Pugnæ ferebaris: ſed idem
Pacis eras, mediusque belli.
Te uidit inſons Cerberus aureo
Cornu decorum, leniter atterens
Caudam, & recedentis, trilingui
Ore pedes, tetigitque crura.

COMMENTARII.

Capripedum ſatyrorum] lubet ad hunc locum ea aſcribere, quæ Pauſanias in Atticis narrat ſe à quodam Euphemo Care de ſatyris accepiſſe. Dicebat igitur Euphemus (inquit Pauſanias) cum in Italiam nauigaret, ſe vi ventorum, & tempeſtate abreptum, à recto curſu longè admodum aberraſſe, atque in mare peregrinum, & inauditum, in quo denique nauigari non ſolet, delatum eſſe: in eo mari inſulas eſſe multas deſertas atque incultas, in quibus habitarent tamen homines feri, & agreſtes, & rufi: quibus caudæ non multo caudis equinis minores ad coxas vſque propendèrent: inſulas autem illas appellari Satyridas. Hæc Pauſanias. reliqua de ſatyrorum profuſa libidine, turpiſſimaque contumelia, & petulantia in mulierem illam barbaram illis traditam ac permiſſam, pudore reuocatus non perſequar. Nonnulli ſcriptores, Satyros dicũt eſſe tanquam Silenos & Panas, eosque ad libidinem & rem veneream admodum propenſos eſſe: ſatyrosque ἀπὸ τῆς σάθης eſſe appellatos, quæ vel eſt inflammata rei venereæ cupiditas, vel πέος, id eſt, τὸ ἄῤῥενος μόριον. Battus quidem ille apud Theocritum εἰδ. δ. caprarium quendam libidinoſiorem, dicit genere & cognatione cum Satyris, aut Panibus eſſe coniunctum, atque etiam cum illis libidine certare poſſe. Εὖγ᾽ ὤν θρωπε φιλοῖφα· τέ τοι γένος ἢ Σατυρίσκοις ἐγγύθεν, ἢ Πάνεσσι κακοκνάμοισιν ἐρίσδει. Capripedes autem etiam Lucretius appellat li. 4. *Hæc loca capripedes Satyros, Nymphasque tenere Finitimi fingunt.* vterque expreſſit epithetum Græcum τραγόποδας.

acutas] attentas, ad audiendum erectas.

Euoe] Εὐοῖ vox eſt Bacchantium mulierum. Pauſan. in Meſſen. ſcribit montem quendam Ithomiæ vrbi vicinum Euan appellatum ab ea voce Bacchica, quã Bacchus ipſe, & mulieres cum eo bacchantes illo primum loco ediderunt.

trepidat

trepidat] tremit.

plenoq; Bacchi pectore] concitato, commoto. Ode xv. lib. 3. *Pulſo Thyas uti concita tympano.*

turbidum lætatur] huic ſimilia multa loquendi genera collegimus ſuprà ad Od. xxii lib. 1.

thyrſo] à thyrſo, quæ erat uirga, ſeu haſta Bacchica, thyrſigeri dicti: *ναρθηκοφόρυς* appellant Græci. thyrſos *pampineas haſtas* uocat Virgilius Aen. 7.

fas peruicaces] fas eſt, *δυνατόν ἐςι*, ut ſup. Ode xi. Vult autem ex eo quod poſsit Bacchi Thyadas, & myſteria cantare, ſe poëtam Deo dignum exiſtimari: & ita ſentit Porphyr. alij (quos non refello) *fas eſt*, hoc loco, ualere uolunt idem, quod, licet.

peruicaces] proteruas, pertinaces, impudentes. Nonius nomen peruicax ait eſſe laudi, pertinax probro. lib. 3. Od. 3. Muſam ſuam *peruicacem* nominat. *Deſine peruicax Referre ſermones Deorum.*

iterare] iterum atque iterum cantare, ut ſuprà dixi annot. ad Od. vii. lib. 1.

Viniq; fontem, lact. &] uidetur planè Horatius, cum hæc de fontibus uini, lactis, mellis ſcriberet, locum illum Euripid. in Bacch. habuiſſe ſibi ante oculos propoſitum, ubi Baccharum alia ſaxum thyrſo pulſante fons aquæ proſilit, alia in terram thyrſum deiiciente, fons uini promanat: aliæ lactis cupidæ ſummis digitis terram ſcindentes, lactis copiam habebant: ex thyrſis autem ederaceis mellis riui fluebant. Sic Eurip. *Θύρσον δ' ἔτις λαβοῦσ', ἔπαισεν εἰς πέτραν, Ὅθεν δροσώδης ὕδατος ἐκπηδᾷ νοτίς. Ἄλλη δὲ νάρθηκ' ἐς πέδον καθῆκε γῆς. Καὶ τῇδε κρήνην ἐξανῆκ' οἴνου θεός. Ὅσαις δὲ λευκοῦ πώματος πόθος παρῆν, Ἄκροισι δακτύλοισι διαμῶσαι χθόνα, Γάλακτος ἑσμοὺς εἶχον ἐκ δὲ κισσίνων Θύρσων γλυκεῖαι μέλιτος ἔσταζον ῥοαί.*

beatæ coniugis] Ariadnæ, quæ quemadmodum Theſei amore capta, Minotauri fratris interficiendi rõnem ac uiam ei oſtẽderit, ab eoq; poſteà Athenas reuertente relicta ſit: quas & quã lugubres querelas effuderit: poſtremò, ut eam ſibi Bacchus uxorem adoptarit, elegantiſsimis uerſibus explicat uenuſtiſsimus poëta Catullus: quanquam hoc ultimum de Baccho copioſius perſequitur Ouid. metamorph. 8. & Euſtath. ceteriq; Homeri interpretes. Heſiodus item eandem fabulam tangit in Theogonia: *χρυσοκόμης δὲ Διόνυσος ξανθὴν Ἀριάδνην Κούρην Μίνωος θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν. Τὴν δέ οἱ ἀθάνατον καὶ ἀγήρω θῆκε Κρονίδης.* Homerus autem *ὀδυσσ. λ.* longè alia narrat de Ariadna: nempe eam à Theſeo quidem eſſe è Creta Athenas auectam: uerùm nullum fructum, nullamq; uoluptatẽ illum ex eo facto eſſe cõſecutum propterea, quòd eam Diana impietatis apud ſe à Baccho accuſatam, quia in eius templo rem cum Theſeo habuiſſet, interemit. Homeri uerſus ſunt hi, *καλήν τ' Ἀριάδνην Κούρην Μίνωος ὀλοόφρονος, ἥν ποτε Θησεὺς Ἐκ Κρήτης ἐς γουνὸν Ἀθηνάων ἱεράων Ἦγε μὲν, οὐδ' ἀπόνητο, πάρος δέ μιν Ἄρτεμις ἔκτα Δίῃ ἐν ἀμφιρύτῃ Διονύσου μαρτυρίῃσι*, &c.

Additum ſtellis honorem] coronam, quam Bacchus Ariadnæ à ſe raptæ donauit, quamq; poſtea ceteri dij Baccho gratificari cupientes, inter ſidera collocarunt. de qua ſic Arat. *Αὐτοῦ κἀκεῖνος στέφανος, τὸν ἀγαυὸν ἔθηκε Σῆμ' ἔμεναι Διόνυσος ἀποιχομένης Ἀριάδνης, Νώτῳ ἐπιστρέφεται κεκμηκότος εἰδώλοιο.*

tectaq; Penthei Disiecta] Pauſanias hæc de Pentheo ſcribit in Corinthiacis: illum tùm alia in Bacchum auſum eſſe, atque admiſiſſe per contumeliam, tùm ad extremum in Cithæronem aſcendiſſe, ut mulieres bacchantes ſpectaret. ita arbore cõſcenſa, quæ ab illis fiebant, proſpexiſſe: illas autem, ſimulatq; eum uiderunt, Pentheum diſcerpſiſſe, & uiuentis adhuc ac ſpirantis membra alia aliò diſtraxiſſe. Plaut. in mercat. *Pentheum diripuiſſe aiunt Bacchas: nugas maximas*

Fuiſſe

Fuiſſe credo, prǣeunt, quo pacto ego diuorſus diſtraher. lege eadem de re Philoſtratum in Imaginib. & Euripidis Bacchas. Dicemus & nonnulla ad ſaty. III. libri ſecundi. Fuit autem Pentheus rex Thebarum. epiſt. ad Quinct. lib. I. *Vir bonus et ſapiens audebit dicere, Penthe Rector Thebarum,* &c.

Thracis & exitium Lycurgi] Homerus ἰλ. ζ. Diomedem facit à Glauco quærentem qui ſit, Deus ne aliquis è cœlo delapſus, an mortalis. nolle ſe cum Diis immortalibus decertare. nō enim Lycurgo Dryantis filio ſuam amentiam bene proceſsiſſe, qui cum Dijs contenderit, eorumq; inimicitias ſibi conflauerit, Bacchi nutricibus in fugam uerſis, Bacchoq; ipſo perterrito, atque in mare compulſo. Lege Homerum & Euſtath. ad eum locum.

exitium] peſsimum exitum. Feſtus. Has ſuæ impietatis pœnas dedit Lycurgus, quòd oculis à Ioue priuatus eſt, atque etiam uita. Homerus ἰλ. eodem lib. *Τῷ μὲν ἔπειτ᾽ ὀδύσαντο θεοὶ ῥεῖα ζώοντες. Καί μιν τυφλὸν ἔθηκε Κρόνου παῖς, οὐδ᾽ ἄρ᾽ ἔτι δὴν ἦν, ἐπεὶ ἀθανάτοισιν ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσι.* alij dicunt ab ipſo Baccho fuiſſe interfectum.

vuidus] uino madidus, *βεβρεγμένος*. Ode v. lib. 4. *dicimus uuidi, Cum ſol Oceano ſubeſt.*

nodo coerces viperino Biſton.] colligis in nodum. Thraciarum mulierum bacchantium comas, earumq; capitibus ſerpentes coronarũ inſtar imponis.

ſine fraude] ideſt ſine ullo damno. impune. ſic carm. ſæcul. *cum per ardentem ſine fraude Troiam Caſtus Aeneas patriæ ſuperſtes Liberum muniuit iter.* T. Liuius lib. 34. *nihil præterea cum conſule pacti, quàm ut ſine fraude Punicum emitteretur præſidium, ad Conſulem tranſtulerunt ſigna.* Sed quòd ad Baccharum crineis attinet, Eurip. in Bacchis ait Bacchum ipſum ſtatim ut è femore Iouis editus eſt, ſerpentibus eſſe coronatum. *στεφάνωσέν τε δρακόντων στεφάνοις. ἔνθεν ἄγραν θηροτρόφοι μαινάδες ἀμφιβάλλονται πλοκάμοις.*

Tum, cum parentis, &c.] Cùm in Phlegra Dij cum Gigantibus ancipiti prælio diu decertaſſent, aiũt Terram Ioui dixiſſe non aliter Deos Gigantibus ſuperiores futuros, niſi duos ſemideos ſibi belli ſocios & adiutores adiungerent. Ita Bacchus & Hercules arceſsiti ſunt: quorum opera & uirtute Dij immortales uictoria ſunt potiti. De hercule autem ſuprà Od. XII. *& Domitos Herculea manu Telluris iuuenes.*

Cohors Gigantum impia] eò impia, quòd cum dijs pugnarit. ex quo *θεομαχεῖν*, id eſt, cum Dijs pugnare.

Rhœtum] de quo Ode 4. lib. 3.

leonis vnguibus, horribiliq;] aiunt enim Bacchum ſpecie Leonis induta, cum Gigantibus decertaſſe, eosq; unguibus, & dentibus tanquam Leonem, deuiciſſe.

Quanquam Choreis] Lucianus in eo dialogo, qui inſcribitur *προσλαλιά, ἢ Διόνυσος*, ſcribit Bacchum, bello aduerſus Indos ſuſcepto, exercitu iam in Indiam adducto, ab illis initiò contemtum, ac deriſum eſſe, quia totus ille exercitus partim ex mulieribus bacchantibus, partim ex iuuenibus ruſticis, nudis, córdaca ſaltantibus, edera coronatis, furioſis, atque inſanis conſtare uideretur: ſed ad extremum illos uim, & potentiam Bacchi ſuo magno malo ſenſiſſe.

Te vidit inſons] ita te uidit, ut tibi nulla ex parte nocuerit ad inferos deſcendenti.

cornu decorum] Baccho cornu tribuunt poëtæ, quòd ij, qui liberalius biberint, ad uim & pugnam parati ſint, atque inſtructi: ob eandemq; rationem Bacchum tauro, & pardalo ſimilem faciunt, ut ſcribit Athen. lib. 2. his uerbis. *καὶ ταύρῳ παρεικάζουσι τὸν Διόνυσον, καὶ παρδάλει, διὰ τὸ πρὸς βίαν τρέπεσθαι*

τοὺς

τὺς ἐξοινωθέντας. εἰσὶ δ᾽ οἱ καὶ θυμικοὶ γίνονται. τοιοῦτος δ᾽ ὁ ταῦρος. Euripides. ταῦροι δ᾽ ὑβρισταὶ, κ᾽ εἰς κέρας θυμούμενοι, &c. Propert. lib. 3. *Quod ſupereſt nuæ, per te, & tua cornua uiuam, Virtutisq; tua Bacche poëta ferar.* Feſtus item ſcribit cornua, Liberi patris ſimulacro adiici, quòd homines nimio uino truces fiant, ut belluæ. Euripides Bacchis, Bacchum ταυρόκερων θεὸν appellat.

1 & recedentis, trilingui Ore pedes] & ore ſuo trilingui tuos pedes, tuaq; crura redeuntis ad ſuperos demulſit: quod eſt in cane amoris & gratulationis argumentum: neque hoc niſi dominis, aut certè notis facere ſolet, ut ſcribit Plato polit. lib. 2. Bacchum autem etiam ad inferos deſcendiſſe, ut uxorem Semelen reduceret fabulantur poetæ. Et Pauſanias in Corinthiac. ſcribit ſe Alcyoniam paludem uidiſſe, per quam ille deſcendiſſe dicitur: de cuius immenſa altitudine uide apud eundem ibidem.

AD MAECENATEM. Ode 20.

Famam ſuam æternam fore.

NON vſitata, nec tenui ferar
Penna biformis per liquidum æthera
Vates: neque in terris morabor
Longius: inuidiaq; maior
Vrbeis relinquam. non ego pauperum
Sanguis parentum, non ego, quem vocas,
Dilecte Mæcenas obibo:
Nec Stygia cohibebor vnda.
Iam iam reſidunt cruribus aſpera
Pelles: & album mutor in alitem
Supernè: naſcunturq; læues
Per digitos, humeroſq; plumæ.
Iam Dædaleo ocyor Icaro,
Viſam gementis littora Boſpori,
Syrteiſq; Getulas canorus
Ales, Hyperboreoſque campos.
Me Colchus, &, qui diſſimulat metum
Marſæ cohortis, Dacus, & vltimi
Noſcent Geloni. me peritus
Diſcet Iber, Rhodaniq; potor.
Abſint inani funere næniæ,
Luctuſque turpes, & querimoniæ.
Compeſce clamorem, ac ſepulcri
Mitte ſuperuacuos honores.

COM-

COMMENTARII.

Non vſitata] ſignificat Horatius ſibi nomen immortale ſuos uerſus, ſuaque poëmata peperiſſe, ſeſeq; exteris, atque adeò barbaris nationibus nobilem & clarum futurum, nomen denique ſuum toto orbe terrarum celebre & glorioſum fore. ſic Theognis ſignificans ſuis uerſibus Cyrno nominis immortalitatem eſſe comparatam, dicit ſe tales ei alas dediſſe, quibus auium in morem ſublimis totum orbem terrarum peragrare, & mare immenſum atque infinitum peruolare poſsit, &c. *Σοὶ μὲν ἐγὼ πτέρ' ἔδωκα, σὺν οἷς ἐπ' ἀπείρονα πόντον Πωτήσῃ κατὰ γῆν πᾶσαν ἀειρόμενος ῥηϊδίως, θοίναις δὲ καὶ εἰλαπίνῃσι παρέσσῃ Ἐν πάσαις, πολλῶν κείμενος ἐν στόμασιν.* Iam Plato in Phædro ſcribit *τὴν τοῦ πτεροῦ φύσιν κεκοινωνηκέναι μάλιστα τοῦ θεοῦ*, id eſt, alæ naturam cõmune aliquid habere cũ Deo.

biformis] uates lyricus, & ſatyricus.

inuidiaq; maior] ſuperior. ſic Od. 3. lib 4. *Et iam dente minus mordeor inuido.* nam inuidia in eos, qui multo ceteris antecellunt ac præſtant, imbecilla eſt. & intellige tum demum inuidia maiorem futurum, cùm exceſſerit è uita, ut epiſt. ad Aug. lib. 2. *Comperit inuidiam ſupremo fine domari.*

pauperum ſanguis] obſcuro loco natus, libertini hominis filius. contrà Ode XVII. lib. 3. *niſi herile manus Carpere penſum Regius ſanguis.*

dilecte Mæcenas] fortaſſe coniunctè hæc ſunt legenda, non ut alij diſtinguunt, *quem uocas Dilecte.* ſic ſuprà Ode XX. lib. I. *Care Mæcenas Eques.* niſi forte illo loco legendum eſt *Clare Mæcenas.* de utroque iudicet lector.

Nec Stygia cohibebor vnda] de Styge diximus ſuprà ad Od. 34. lib. I.

album mutor in alitem] cycnum, quèm ſtatim *canorum* appellabit.

ſupernè] *ἐκ τῶν ἄνω*. mutor à partibus ſuperioribus. ſic enim legendum, non ſuperna. & ita habent ſine ulla uarietate omnes libri manu ſcripti, quibus uſus ſum. neque uerò dubium eſt, quin ultima ſyllaba uocis *ſuperne* breuis ſit, ut docebimus in ſcholijs Lucretianis.

laues] non aſperæ, ut *galeæq; laues*, Od. II. li. I. & *leuia ſaxa* Od. XVII. eiuſd.

gementis Boſpori] gementis, id eſt, murmur edentis gemitus ſimile. de Boſporo diximus ſuprà ad Oden XIII.

Syrteisq; Getulas] de Syrtibus diximus ad Od. XXII. lib. I.

canorus ales] cycnus. Ode III. lib. 4. *o mutis quoque piſcibus Donatura cycni, ſi libeat, ſonum.*

Hyperboreosq; campos] campos ſupra Aquilonem & Rhipæos montes, ubi ſol non quotidie, ut nobis, ſed æquinoctio uerno exortus, autumnali occidit: ideoq; ſex menſium dies: & totidem, nox una perpetua eſt apud eos. Herodotus lib. 4. uidetur negare eſſe Hyperboreos, quia ſi eſſent (inquit) Hyperborei, eſſent & Hypernotei. Poſſidonius ait eſſe, & Alpes Italiæ montes incolere. Feſtus Hyperboreos ſupra Aquilonis flatum habitare ſcribit, dictos, quòd humanæ uitæ modum ſuperent, uiuendo ultra centeſimum annum. *ὑπερβαίνοντες* (inquit) *ὅρον* ſæculi humani.

Geloni] populi in Scythia Europea. Ode IIII. li. 3. *uiſam pharetratos Gelonos.*

Iber] Hiſpanus. Virgil. Georg. 3. *Aut impacatos à tergo horrebis Iberos.*

Rhodaniq; potor] Gallus, ſeu Celta.

næniæ] carmina lugubria, ut ſuprà diximus ad Od. I. huius libri.

ac ſepulcri Mitte ſuperuacuos hon.] omitte mihi ſepulcrum ſumtuoſum, & magnificum extruere. nam ſine ſepulcro ſatis honoratus ſum gloria ingenio parta. Pauſan. Arcad. duo ſepulcra admirabili pulchritudine, & magnificentia commemorat: unum Mauſoli in urbe Halicarnaſſo, ſtructura & magnitudine uiſendum: alterum mulieris cuiuſdam Helenæ nomine, Solymis.

CARMINVM LIBER TERTIVS.

Ode 1.

Non opibus, aut honoribus: ſed animi tranquillitate vitam beatam effici.

ODI profanum vulgus, & arceo.
Fauete linguis. carmina non prius
Audita, Muſarum ſacerdos,
Virginibus, puerisq́ue canto.
Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipſos imperium eſt Iouis
Clari giganteo triumpho,
Cuncta ſupercilio mouentis.
Eſt, vt viro vir latius ordinet
Arbuſta ſulcis: hic generoſior
Deſcendat in campum petitor:
Moribus hic, melioráque fama
Contendat: illi turba clientium
Sit maior. æqua lege neceßitas
Sortitur inſigneis, & imos:
Omne capax mouet vrna nomen.
Diſtrictus enſis cui ſuper impia
Ceruice pendet, non Siculæ dapes
Dulcem elaborabunt ſaporem,
Non auium, citharæq́ue cantus
Somnum reducent. ſomnus agreſtium
Lenis virorum non humiles domos
Faſtidit, vmbroſamq́ue ripam:
Non zephyris agitata Tempe.

Deſiderantem, quod ſatis eſt, neque
Tumultuoſum ſollicitat mare,
Nec ſæuus Arcturi cadentis
Impetus, aut orientis hœdi,
Non verberatæ grandine vineæ,
Fundusq; mendax, arbore nunc aquas
Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hiemes iniquas.
Contracta piſces æquora ſentiunt,
Iactis in altum molibus. huc frequens
Cæmenta demittit redemtor
Cum famulis, dominusque, terræ
Faſtidioſus. ſed timor, & minæ
Scandunt eodem, quò dominus: neque
Decedit ærata triremi: &
Poſt equitem ſedet atra cura.
Quòd ſi dolentem nec Phrygius lapis,
Nec purpurarum ſidere clarior
Delenit vſus: nec Falerna
Vitis, Achæmeniumque coſtum:
Cur inuidendis poſtibus, & nouo
Sublime ritu moliar atrium?
Cur valle permutem Sabina
Diuitias operoſiores?

COMMENTARII.

Odi profanum vulgus] arcebantur non initiati, & profani à ſacris, quos Græci *βεβήλους καὶ ἀμυήτους* appellant. Plato *Θεαιτήτῳ. ἄθρει δὴ περισκοπῶν μή τις τῶν ἀμυήτων ἐπακούῃ.* Theocr. in Amarillide. *ζαλῶ δ' ἐ φίλα γύναι Ἰασίωνα, ὃς τόσσων ἐκύρησεν, ὅσ' οὐ πευσεῖσθε βέβαλοι* Res graues & ſerias, atque è media philoſophia petitas, myſteriorum denique quodammodo ſimiles, non ludicras, neque amatorias cantaturus, homines prauis opinionibus imbutos & corruptos, atque iccircò utiliſsima ad uitam bene inſtituendam præcepta reſpuentes, ab his carminibus, tanquam profanos à ſacris & myſterijs, arcet.

fauere linguis] *εὐφημεῖτε*. bona uerba dicite. *male nominatis Parcite uerbis*, vt loquitur Ode XIIII. huius libri. Tibull. eleg. II. lib. 2. *Dicamus bona uerba (uenit natalis) ad aras. Quiſquis ades, lingua uir, mulierq; faue.* Eurip. Iphigen. *στὰς δ' ἐν μέσῳ Ταλθύβιος, ᾧ τόδ' ἦν μέλον, εὐφημίαν ἀνεῖπε, καὶ σιγὴν στρατῷ.* Fauentia (inquit Feſtus) *bonam ominationem ſignificant. Nam præcones clamantes populum ſacrificijs fauere iubebant. fauere enim eſt bona fari.* Propert. lib. 3. de pugna nauali Actiaca, *Sacra facit uates, ſint ora fauentia ſacris.* & bene ominari dicuntur, qui bona verba loquuntur. Cic. in Bruto. *Hortenſii uox extincta fato ſuo eſt, noſtra publica. Melius, quæſo, ominare, inquit Brutus.*

Clari Giganteo triumpho] de quo Heſiod. in Theogonia. & diximus ſuprà ad Oden XIX. lib. 2. & idem Hor. Od. IIII. huius lib. *Scimus ut impios Titanas, immanemq; turmam Fulmine ſuſtulerit caduco.*

Cuncta ſupercilio mouentis] Hom. ἰλ. α. ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ᾽ ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων. ſequitur paulo poſt, μέγαν δ᾽ ἐλέλιξεν Ὄλυμπον. & Virg. IX. *totum nutu tremefecit Olympum.*

Eſt, vt viro vir] ſic loquuntur Græci ἔστιν ὡς, vel ἔστιν ὅπως, id eſt, fieri, uel euenire poteſt, vt: rurſum. non eſt, vt: οὐκ ἔστιν ὅπως. epiſt. ad Iccium lib. I. *non eſt ut copia maior Ab Ioue donari poſsit tibi.* oſtendit varia hominum eſſe ingenia ac ſtudia. Fieri (inquit) poteſt, ut alius aliò plus agri habeat, quem arboribus ordinatim conſerat: alij ſe ad honorum petitionem conferant, atque horum rurſus, alius nobilitate fretus petat: alius moribus & bona exiſtimatione ſit ſuperior: alius plures habeat clientes.

in campum] Martium, in quo comitia habebantur. uerbo autem *deſcendendi* uſus eſt, quia ex urbe Roma antiqua in campum Martium uenienti deſcendendum erat. M. Cælius epiſt. 4. ad Cicer. lib. 8. *At qua ſpe, quàm certa opinione deſcenderas?*

neceſsitas] ἀνάγκη, eadem (ut quidam uolunt) quæ εἱμαρμένη, id eſt, Parca. uide ann. ad Od. 35. lib. 1. Plutarchus tñ neceſsitatẽ diſtinguit à Parca, ſeu fato.

Sortitur] λαγχάνει, ſorte ducta capit. ex quo Λάχεσις, quæ temeritate quadam, & ſine delectu homines uita ſpoliat: & qua arbitra, alia alij uiuendi & moriendi conditio (quam Horat. ſortem nominare ſolet) contingit.

inſignes & imos] *Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas, Regumq; turreis.* Od. 4. lib. 1. uide plura ad Od. 28. lib. 2.

Omne capax mouet vrna nomen] uide, quæ de urna & ſortibus diximus ſup. ad Od. III. lib. 2.

Diſtrictus enſis cui] ei, cuius ceruicibus impendet enſis diſtrictus, nullæ quantumuis apparatæ, & opiparæ epulæ, ſuaues, aut gratæ poterunt eſſe. reſpicit aũt notiſsimã de Damocle Dionyſij aſſentatore hiſtoriam: *qui cum in ſermone copias, opes, maieſtatem illius dominatus commemoraret, ac prædicaret, negaretq; unquam quenquam beatiorem fuiſſe: inſsit eum Dionyſius fortunam experiri ſuam: collocandum curauit hominem in aureo lecto, ſtrato pulcherrimo textili ſtragulo, magnificis operibus picto, abacosq; complures ornauit argento, auroq; cælato. tum ad menſam eximia forma pueros delectos iuſsit conſiſtere: aderant unguenta, coronæ, incendebantur odores, menſæ conquiſitiſsimis epulis extruebantur. fortunatus ſibi Damocles uidebatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari ſeta equina appenſum demitti iuſsit, ut impenderet illius beati ceruicibus. Ita nec pulchros illos adminiſtratores aſpiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in menſam: iam ipſæ defluebant coronæ: denique exorauit tyrannum, ut abire liceret, quod iam beatus nollet eſſe.* Hæc ſunt M. Tull. Tuſc. lib. 5. *declarabat autem Dionyſius* (inquit idem Tull.) *nihil eſſe ei beatum, cui ſemper aliquis terror impendeat.*

faſtidit] ſpernit. ſemper Horatius coniungit hoc uerbum cum accuſandi caſu, quod non ſolet M. Tull.

Siculæ dapes] Siculæ dapes, & Syracuſanæ menſæ prouerbij locum obtinẽt. lege Athen. lib. 12. Plato lib. 3. de Rep. Συρακουσίαν δὲ, ὦ φίλε, τράπεζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψου, ὡς ἔοικας, αἰνεῖς. M. Tull. lib. 2. de finib. *ſit uoluptas non minor in naſturcio illo, quo ueſci Perſas eſſe ſolitos ſcribit Xenophon, quàm in Siracuſanis menſis, quæ a Platone grauiter uituperantur,* Idem lib. 5. Tuſc.

dulcem elaborabunt ſaporem] id eſt, exquiſitiſſimæ, ſummoq; artificio, & ſtudio cõditæ, & apparatæ epulæ, ei videbuntur inſuaues, cuius in animo curæ

graues,& terrores,& angores,ceteræque animorum peſtes inſideant. *elaborabunt* autem ſcriptum eſt in cod.Don.Facr.Vatic.II.Torn.non,*elaborarunt.*

Somnum reducent] in nonnullis Veterib.cod.ſcriptum eſt *reducet*:ſed ſecutus ſum cod.Don.Facr.II.Vatic.Torn.& vulg.

Somnus agreſtum Lenis] ſomnus lenis non ſpernit humiles agreſtium hominum domos,neque vmbroſam ripam,id eſt,dormiunt plerunque ſuauius in ſuis tuguriolis ruſtici,& tenues homines, quam reges & dynaſtæ in ſuis ædibus ſumtuoſiſſimis,atque inſtructiſſimis.

Tempe] ſup.Od.7.lib.I.*Theſſala Tempe.*

Deſiderantem,quod ſatis eſt] qui quantum ſatis eſt,deſiderat,non nauigat,neque ſe maris periculo committit, vt mercibus commutandis rem faciat, atque augeat.ſic Od.XXIX.huius lib.*Non eſt meum,ſi mugiat Africis Malus procellis,ad miſeras preces Decurrere.*ſic Heſiod.ἔργ.καὶ ἡμ.de ijs, qui iuſtitiam colunt. θάλλουσιν δ' ἀγαθοῖσι διαμπερὲς, οὐδ' ἐπὶ νηῶν νείσσονται. καρπὸν δὲ φέρει ζείδωρος ἄρουρα.

tumultuoſum] quo timorem multum incutit. *Tumultus enim eſt perturbatio tanta,ut maior timor oriatur.unde etiam nomen ductum eſt,tumultus.* Cicer.Phil.VIII.

Nec ſæuus Arcturi cadentis] Plautus in Rudente. *Arcturus ſignum ſum omnium quàm acerrimum:uehemens ſum exoriens;cum occido,uehementior.*

aut orientis hædi] oriuntur hædi ſtatim poſt capram, ſole Sagittarium permetiente.Virg. Georg.I. *Præterea tam ſunt Arcturi ſidera nobis, Hædorumque dies ſeruandi,& lucidus anguis, Quam quibus in patriam uentoſa per æquora uectis Pontus,& Auſtriferi fauces tentatur Abydi.* ὅταν ἀνατέλλωσιν οἱ ἔριφοι (inquit interpres Theocr.) ἀγριαίνεται ἡ θάλασσα,id eſt orientibus hædis ſæuit mare.

Non verberatæ grandine] epiſt.ad Albinoua.lib.I.*Non quia grando Contuderit uites.*

fundusque mendax] fundus,qui non reſpondet votis,aut expectationi agricolæ.epiſt.ad Mæcenat.II.lib.I.*Spem mentita ſeges.*contrà Od.XVI.huius libri.*& ſegetis Certa fides meæ.*videtur autem hoc loco ſterilitatis agrorum cauſas enumeraſſe, imbres immoderatos, nimiam ſiccitatem, hiemis præter modum frigidæ iniuriã:quæ omnia ponit & Xenocr.in Axiocho his verbis. νυνὶ μὲν αὐχμὸν, νυνὶ δὲ ἐπομβρίας, νυνὶ δὲ ἐπικαυσιν, νυνὶ δ' ἐρυσίβην, νυνὶ δὲ θάλπος ἄκαιρον, ἢ κρύος & Lucret.lib.5.*Et tamen interdum magnó quæſita labore,Cum iam per terras frondẽt,atque omnia florent,Aut nimijs torret feruoribus æthereus ſol. Aut ſubiti perimunt imbres,gelidæque pruinæ.Flabraque uentorum uiolento turbine uexant.*

Contracta piſces æquora] poſtea quàm immodicum pecuniæ quærendæ ſtudium reprehendit,atque inſectatus eſt, incipit nunc ſuæ ætatis hominum luxuriam,atque ædificandi inſolentiam exagitare, qui terra continente non contenti in mari ædificant.eleganter autem,& venuſtè piſces ait ſentire maria fieri contractiora ædificiorum magnitudine, & fundamentorum,quæ in mare iaciuntur,molib.vide Oden.XV.lib 2.*Iam pauca aratro iugera Regiæ Moles relinquent.*

Cæmenta] cæmenta dicta ſunt à cædendo.itaque appellantur lapides cæſi. Od.XXIIII.huius lib.*Cæmentis licet occupes* Tyrrhenum *omne tuis,& mare Apulicũ.*

redemtor] redemtores dicuntur,qui opus aliquod faciendum ſuo periculo, certa mercede pacta conduxerunt. epiſt.ad Iul.Florum lib.2.*Feſtinat calidus mulis gerulisque redemtor.*Redimere enim interdum idem valet,quod conducere,ex quo redemtor idem,quod conductor.

terræ Faſtidioſus] qui terra ſpreta,in mari ædificat.

neque decedit ærata triremi] ſic ſup. Od.XVI. lib.2. *Scandit æratas uitioſa naueis Cura.*

Poſt equitem ſedet atra c.] ſimilis ſententia eſt apud Lucr.li.2.in princip. *Quòd ſi ridiculæ hæc, ludibriaque eſſe uidemus,* &c.

Quôd ſi dolentem nec Phrygius lapis] vide quæ annotauimus ad Oden illam XVI.lib.2. ita igitur concludit hunc locum. Si neque ædificia magnifica, neque purpureę veſtes, neque Falerna vina, neque vnguenta Perſica morbis animi medentur, cur me meæ fortunæ pœniteat, diuitiasque conſecter, & concupiſcam ampliores? Delinit habent II.Vat.cod.& Torn. congruit cum hoc loco ille, epiſt.ad Loll.2.lib.1. *Non domus, aut fundus, non æris aceruus, & auri Aegroti domini deduxit corpore febres, Non animo curas.* per Phrygium igitur lapidem columnas Phrygias ſignificat, quibus fulciebantur & ornabantur atria domorum ſumtuoſarum. Tibull.lib.3.eleg.3. *Quid ne domus prodeſt Phrygijs innixa columnis, Tænare ſiue tuis, ſiue Caryſte tuis?*

Falerna Vitis] ſic habent libri Iann. & II. Vat. quam ſcripturam probo.

Achæmeniumque coſtum] Perſicum vnguentum ab Achæmene Perſarum Rege, ſup.Od.XII. lib.2. & Od.XIII.epod. *nardum Achæmenium.* de coſto vide Plin.lib.12.cap.12.

inuidendis poſtibus] ſumtuoſis, magno pretio emtis. ſup.Od.X.lib.2. *aulam inuidendam* dixit.

Cur valle permutem Sabina] id eſt, cur ſpreto, & reiecto meo fundo Sabino diuitias curarum, & moleſtiarum plenas, & plurimo labore partas, & quęſitas amplectar? de verbo *mutandi.* vide ann.ad Oden XVI.lib.1.

Ode 2.

Pueros ab ineunte ætate aſſuefaciendos eſſe paupertati, rei militari, vitæ laborioſæ.

ANGVSTAM, amici, pauperiem pati
Robuſtus acri militia puer
Condiſcat: & Parthos feroceis
Vexet eques metuendus haſta:
Vitamque ſub dio, & trepidis agat
In rebus. illum ex mœnibus hoſticis
Matrona bellantis tyranni
Proſpiciens, & adulta uirgo,
Suſpiret: eheu, ne rudis agminum
Sponſus laceſſat regius aſperum
Tactu leonem: quem cruenta
Per medias rapit ira cædeis.
Dulce, & decorum eſt pro patria mori.
Mors & fugacem perſequitur uirum:
Nec parcit imbellis iuuentæ
Poplitibus, timidoque tergo.
Virtus repulſæ neſcia ſordidæ
Intaminatis fulget honoribus:

Nec

Nec ſumit, aut ponit ſecureis
Arbitrio popularis auræ.
Virtus recludens immeritis mori
Cælum, negata tentat iter uia
Cœtusq́ue uulgareis, & udam
Spernit humum fugiente penna.
Eſt & fideli tuta ſilentio
Merces. uetabo, qui Cereris ſacrum
Vulgarit arcanæ, ſub iiſdem
Sit trabibus, fragilemq́ue mecum
Soluat faſelum. ſæpe Dieſpiter
Neglectus, inceſto addidit integrum.
Rarò antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede pœna claudo.

COMENTARII.

Anguſtam, amici, pauperiem] Suadens Horatius vt in exercitatione fortitudinis, & patientiæ pueri verſentur, non temerè paupertatem ſumit, vt vnum è malis humanis, in quo perferendo, & inſignis patientia deſideretur, & animi fortitudo magnopere acuatur. Od. 1x. lib. 4. *rectius occupat Nomen beati, qui deorum Muneribus ſapienter uti, Duramq́ue callet pauperiem pati.* M. Tull. in Rullum, veteres quoſdam Romanos commemorat non ſolùm populi honoribus, rebusq́ue geſtis, verùm etiam patientia paupertatis ornatos. Tùm Ariſtoteles lib. 3. de moribus ad Nicomach. *τὴν πενίαν*, id eſt, paupertatem in rebus malis, & formidoloſis numerat.

Vitamq́ue ſub dio] omnes ferè libri calamo exarati habent, ſub diuo.

& trepidis agat in rebus] Ariſt. *ἐν τοῖς φοβεροῖς*, id eſt, in rebus formidoloſis, & horribilibus. Id. lib. 2. de mor. ad Nicom. ait nos, dum aſſueſcimus res formidoloſas contemnere, easque perferre, & perpeti, fortes fieri. ſic locutus eſt T. Liuius li. 4. *Et ſenatus, ut in trepidis rebus, Dictatorem dici Mamercum Aemilium iuſſit.* Idem lib. 34. *orant, ne ſe in rebus tam trepidis deſerat.*

illum ex mœnibus hoſticis] illum, nempe militem Rom. proſpiciens ex mœnibus hoſtilibus vxor Regis alicuius barbari, cum quo bellum gerat populus Rom. ſuſpiret hoc modo, atque hæc queribunda voce loquatur.

rudis agminum Sponſus] non exercitatus in prælijs.

aſperum tactu leonem] militem Rom. ſæuum, & formidoloſum in congreſſu, ſeu conflictu. tranſlatio eſt.

Dulce & decorum eſt, &c.] hanc ſententiam paulo vberius exprimit Pindar. *ἴσθμ. εἰδ. ἕκτῳ. ἴστω γὰρ σαφὲς, ὅστις ἐν ταύτᾳ νεφέλᾳ χάλαζαν αἵματος πρὸς φίλας πάτρας ἀμύνεται, λοιγὸν ἀμύνων ἐναντίῳ στρατῷ ἀστῶν γενεᾷ, μέγιστον κλέος αὔξων, ζώων τε καὶ θανών.* Lucianus in encomio patriæ ſcribit hanc in prelijs cohortationem plurimùm valere, ſi quis dicat bellum eſſe pro patria ſuſceptum: neminemq́ue eſſe, qui hac voce audita mortem extimeſcat, aut periculum metuat. Efficit enim (inquit) nomen & commemoratio ipſa patriæ, vt qui eſt alioqui timidiſſimus, ignauiſſimusq; natura, fortiſſimus exiſtat. Tyrtæus

autem

autem, qui *mares animos* (vt ait Horat. lib. de arte poet.) *Verſibus exacuit*, hanc eandem ſententiam duobus verſiculis ita complexus eſt. Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐπὶ προμάχοισι πεσόντα Ἄνδρ' ἀγαθὸν, περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον. Et M. Tull. off. 1. *Sed omnes omnium caritates patria una complexa eſt. pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere?*

Mors & fugacem perſequitur] immo verò ſępius ſeruantur è prælio, qui fortiter pugnant, quàm qui in fuga ſpem ſalutis cōſtituunt. quod declarat Hom. ἰλιάδ. ε. Αἰδομένων τ' ἀνδρῶν πλέονες σόοι, ἠὲ πέφανται. Φευγόντων δ' οὔκ ἂρ κλέος ὄρνυται, οὔτε τις ἀλκή. Hęc igitur huius loci ſententia eſt, Si immortales eſſent futuri, qui pro patria cum vitę periculo armis decertare nolunt, turpis eſſet quidem illa, ſed eſſet aliqua tamen ignauorum cauſa, ac defenſio, cum dicerent ſe fugiendo ſaluti conſulere maluiſſe, quàm contrà nitendo, & repugnando occumbere. Nunc autem cum belli periculo vitato, ſexcenta nobis alia mortis genera impendeant: longè pulchrius, ac laudabilius eſt pro patria fortiter pugnantem, mortem oppetere, quàm vitam naturæ, aut neceſsitati reſeruare. quod item M. Tull. Philipp. x. ornatiſsimis verbis perſequitur. *Ita præclara eſt recuperatio libertatis, ut ne mors quidem ſit in repetenda libertate, fugienda. Quòd ſi immortalitas ſequeretur periculi fugam, tamen eo magis ea non fugienda uideretur, quòd diuturnior eſſet ſeruitus. Cum uerò dies, & noctes omnia nos undique fata circumſtent, non eſt ueſtri, Romanique nominis dubitare eum ſpiritum, quem naturæ quis debeat, patriæ reddere.* in illis autem verbis Ciceronis, *ea non fugienda uideretur* (vt dicam ἐν παρόδῳ) ſubaudiendum eſt *mors*. Nam ſi ſine negatione legas, vt in vulgatis, ſubintelligetur *immortalitas*. ſed priorem lectionem magis probo Sarpedon prætereà apud Homerum. ἰλιάδ. μ. verbis idem planè ſignificantibus Glaucum ad fortiter pugnandum excitat. Ὦ πέπον, εἰ μὲν γὰρ πόλεμον περὶ τόνδε φυγόντες Αἰεὶ δὴ μέλλοιμεν ἀγήρω τ', ἀθανάτω τε Ἔσσεσθ', οὔτε κεν αὐτὸς ἐνὶ πρώτοισι μαχοίμην, οὔτε κέ σε στέλλοιμι μάχην ἐς κυδιάνειραν. Νῦν δ' ἔμπης γὰρ κῆρες ἐφεστᾶσιν θανάτοιο Μυρίαι, ἃς οὐκ ἔστι φυγεῖν βροτὸν, οὐδ' ὑπαλύξαι. huc eodem pertinet illud Aeſchyli. Ἀλλ' οὔτε πολλὰ τραύματ' ἐν στέρνοις λαβὼν Θνήσκει τις εἰ μὴ τέρμα συντρέχοι βίου, Οὔτ' ἐν στέγῃ τις ἥμενος παρ' ἑστίᾳ Φεύγει τι μᾶλλον τὸν πεπρωμένον μόρον. Demoſthenes item in oratione περὶ στεφάνου, quam dudum latinam fecimus, prope diem edemus, eandem ferè ſententiam ponit: πέρας μὲν γὰρ ἐστιν ἅπασιν ἀνθρώποις τοῦ βίου θάνατος, κἂν ἐν οἰκίσκῳ τις αὐτὸν καθείρξας τηρῇ. δεῖ δὲ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγχειρεῖν μὲν ἅπασιν ἀεὶ τοῖς καλοῖς, φέρειν δ' ὅ, τι ἂν ὁ θεὸς διδῷ, γενναίως, id eſt, omnium, inquit, hominum vitæ mors eſt extremum, etiam ſi quis ſe domi ſuæ incluſum contineat, omneque belli periculum fugiat, ac declinet: ſed oportet viros fortes ſemper egregia, & præclara facinora conari bona ſpe fretos in poſterum: quicquid autem Deorum voluntate euenerit, generoſo, fortique animo ferre. Accedat ad ſuperiores illos oratores, & poetas, lyricorum princeps Pindarus, cuius ſunt hæc εἰδ. α. ὀλυμπ. θανεῖν δ' οἷσιν ἀνάγκα, τί κέ τις ἀνώνυμον γῆρας ἐν σκότῳ καθήμενος ἕψοι μάταν, ἁπάντων καλῶν ἄμμορος; Sed videtur Horat. Simonidis verſum ad verbum, ferè expreſſiſſe. ὁ δ' αὖ θάνατος ἔφηκε καὶ τὸν φυγόμαχον. quem M. Ant. Muretus annotauit. in cod. Iann. & 11. Vat. *proſequitur uirum.* ſcriptum eſt.

timidoque tergo.] homines ignaui, ac timidi, cum fugere, quàm pugnare malint, ſi forte vulnus accipiant, à tergo vulnerantur: Contra fortes, aduerſo pectore. Catullus Carm. de Pelei nupt. Parcas canentes, & Peleo, ac Thetidi prędicentes facit, Achillem eis naſciturum *Hoſtibus haud tergo, ſed forti pectore notum.* Ita M. Antonius orator (vt ſcribit M. Tull. lib. 2. de orat. ad Q. fratr. &

act. 5.

act.5.in Verr.de ſuppliciis) M.Aquilium multis auaritiæ criminibus, teſtimoniiſque conuictum,cauſa propè perorata,ipſe arripuit,conſtituitque in conſpectu omnium, tunicamque eius à pectore abſcidit, vt cicatrices populus Rom. iudiceſque aſpiceret aduerſo corpore acceptas. in cod. Rainuntij Farneſ. Card. & in vno Vat.& Torn.ſcriptum eſt,*tim do'ue tergo.*

Virtus repulſæ neſcia] cur repulſę neſcia? quia virtute præſtantes viri à populo,aut à regibus honores non petunt, neque ſe ei periculo committunt, vt repulſam ferre poſſint: ſed honore proprio,ſolido,fixo,ac ſtabili contenti ſunt, qui virtuti debetur,atque adeò defertur,etiam ſi eam Reges, & populi inornatam,atque inhonoratam iacere patiantur.huic loco ſimilis ille eſt Od.11.lib.2. *Redditum Cyri ſolio Phraaten Diſſidens plebi numero beatorum Eximit uirtus, populumque falſis Dedocet uti Vocibus,regnum,& diadema tutum Deferens uni, propriamque laurum,Quiſquis,*&c.

Intaminatis] puris,liquidis,non contaminatis.

Nec ponit,aut ſumit] id eſt,non deponit,aut capit honores.ſic hoc loco ſecures pro honorib.poſuit,vt Od.xvi.lib.2.*lictorem conſularem* pro conſulatu.ſolebant enim, & conſulibus Romæ, & prætoribus in prouincia faſces, & ſecures præferri.Cic.act.de ſupplicijs quærit *quamobrem faſces prætorib.præferantur:cur ſecures data.* Eiuſdem eſt autem adimere honores,qui dederit. vt epiſt.ad Quinct. li. 1.*Qui dedit hoc hodie,cras ſi uolet,auferet:ut ſi Detulerit faſces indigno,detrahet idem Pone:meum eſt,(inquit)pono,triſtiſque recedo.*

Arbitrio popularis auræ] popularis auræ nomine populi leuitatem ac mobilitatem ſignificat in mandandis magiſtratibus,in ferendis ſuffragijs,in concionibus,& ſimilibus:Eodem pertinent illa apud M.Tull.*Ventus popularis,& concionum uenti.*epiſt.ad Curium. *eorum uentorum,quos propoſui, moderator quidam, & quaſi gubernator.* Idē orat.de Aruſp.reſp.*Sulpiciū longius,quam uoluit,popularis aura prouexit.* pro Murena. *totam opinionem parua nonnunquam commutat aura rumoris.* T. Liuius lib.42 annalium.*Perſeus magis aura popularis erat.*

recludens] aperiens vtitur hoc verbo ſuprà Od.xviii.lib.2 *æqua tellus Pauperi recluditur.*& Ode xxiiii.lib.1. *Non lenis precibus fata recludere.* & epiſtol.ad Torqu.lib.1.*operta recludit.* & ad Auguſt.lib.2. *recluſa Manè domo uigilare.*

immeritis mori] ijs,qui non meruerunt mori.qui meriti ſunt immortalitatem.ſup.Od.xvii.lib.1.*immeritamque ueſtem.*& Od xxviii.*Negligis immeritis nocituram Poſt modo te natis fraudem committere forſit.*& inf.Od.6. *Delicta maiorum immeritus lues.*& Saty.3.lib.2.*immeritusque laborat Iratis natus paries Dijs,atque poetis.* & epiſt ad Vill.lib.1. *Stultus uterque locum immeritum cauſatur inique.*

Virtus reclud.immer.mori Cęl.&c.]virtus quæ cælum aperit laude prę ſtantibus viris.quales ſunt ij, qui ab omni cupiditate remoti ſunt ac liberi (ijs enim gloria debetur immortalis,neque ijſdem terminis eorum famà,quibus vita circunſcribitur.) vias difficiles & impeditas indagat, & humilium hominum ſpreto contubernio in cælum euolat.

negata tentat iter via] iter ſibi, & ſuis pateſacit per vias deſertas, incultas,intercluſas,inuſitatas,neque ab alijs tritas.

Vdam Spernit humum] ſic ſæpe loquutur poetæ idem in epiſt.ad Piſon. *Aut dum uitat humum, nubes, & inania captet.*ib. *Serpit humi tutus nimium.* Virgil. Georg.3.*tentanda uia eſt,qua me quoque poſſim Tollere humo.*

Eſt & fideli] laudata abſtinentia,& animo ab omni cupiditate libero,ac ſoluto,rerumque humanarum contemtore,digreditur,ac,pœne dicam,aberrat ad laudem ſilentij: neque poſtea reuertitur ad ſermonem inſtitutum. Eſt enim poetarum,tanquam ſpiritu diuino afflatorum,& mentis agitatione concitatorum,

non ſemper in propoſito ſermone hęrere: ſed ad alia nonnunquam aberrare ſententiaque longè à principio diuerſa carmen concludere, cuius rei exempla ſunt in Od.13.lib.2.& Od.7.lib.1.& Od.3. eiuſdem. & alia multa. apud Pindarum quàm plurima.

ſilentio.] Pindarus.εἰδ.ε.Νεμ.ait non ſemper eſſe laudabilem, neque vtilem orationis veritatē, quæ os ſuum (vt loquitur ille) nudet, ac retegat: ſed ſæpe prudentis hoīs eſſe ſcire tacere. Pindari verba ſunt hæc οὔτοι ἅπασα κερδίων φαίνοισα πρόσωπον ἀλάθεια ἀτρεκής. καὶ σιγᾶν πολλάκις ἐςὶ σοφώτατον νοῆσαι.

qui Cereris ſacrum, &c.] quod religioſiſſimo ſilentio continebatur. cum cymbalis autem & tympanis etiam fiebat, quaſi ea, cum filiam ſuam Proſerpinam ab Orco raptam quæreret, ab omnibus ſciri vellet, quid quæreret. Quam cum inueſtigare, & conquirere vellet, dicitur inflammaſſe tędas ijs ignibus, qui ex Aetnæ vertice erumpunt: quas ſibi cum ipſa pręferret, orbem omnium peragraſſe terrarum, vt ſcribit M.Tull. actione in Verr.4.de ſignis. Heſiod.in Theog. pauciſſimis verbis hanc fabulam tāgit. H(de Cerere loquitur) τέκε Περσεφόνην λευκώλενον, ἣν Ἀϊδωνεὺς ἥρπασεν ἧς παρὰ μητρός. Interpres Theocriti annotat ad illum locum εἰδ.δ. ζαλῶ δὲ φίλα γύναι Ἰασίωνα. Ὃς τόσσον ἐκύρησεν, ὅσ᾽ οὐ πευσεῖσθε βέβαλοι. amorem & concubitum Cereris cum Iaſione Minois filio etiam ad myſteria Cereris pertinuiſſe. M.Tull. ead. orat. narrat ad ſacrarium Cereris aditum non patuiſſe viris: ſacra autem per mulieres & virgines adminiſtrari & cōfici ſolita. vide ad Sat.vlt.lib.2.de canephoris. Per eum igitur, qui Cereris ſacrum vulgarit, intellige hominem linguæ incontinentis, futilem, ac rimarum plenum, qui conſilia arcana, & recondita tacere non poſsit, aut non velit. cod.Faer.habet *Cereris ſacra*.

ſub iiſdem ſit trabibus.] ſub eodem tecto. iiſdem parietibus contineatur: in eodem domicilio maneat: ſit mihi conturbernalis.

fragilemque mecum Soluat] & in eadem naui nauiget.

ſæpe Dieſpiter Neglectus, &c.] ſępe Deus vnius impij ſcelus, piorum, & innocentium pœnis luit. ſæpe caſti, & integri viri cum ſceleratis, & inceſtis plectuntur. ſic Eurip. ἱκετίδ. Κοινὰς γὰρ ὁ θεὸς τὰς τύχας ἡγούμενος Τοῖσι τοῦ νοσοῦντος πήμασιν διώλεσεν Τὸν οὐ νοσοῦντα, κ᾽ οὐδὲν ἠδικηκότα. & Heſiod. ἔργ. καὶ ἡμ. πολλάκι δὴ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ, Ὅςις ἀλιτραίνει, καὶ ἀτάσθαλα μηχανάαται. Iupiter (inquit Varro lib.4.de lin.Lat.) Diiouis & Dieſpiter dictus, hoc eſt aer, & dies pater.

Neglectus] non cultus, aut etiam offenſus facto aliquo improbo, & impio.

Raro antec.ſcel.] rarò ſceleſtus admiſs facinoris, aut culpæ commiſſæ pœnam effūgit. culpam enim conſequitur pœna. ſi non ſtatim, neque pari celeritate, at aliquando. Plato lib.5.de leg. Τιμωρία δ᾽ ἀδικίας ἀκόλουθος πάθη, ἧς ὅ, τε τυχὼν, καὶ μὴ τυγχάνων, ἄθλιος· ὁ μὲν, οὐκ ἰατρευόμενος· ὁ δὲ, ἵνα ἕτεροι πολλοὶ σώζωνται, ἀπολλύμενος. ſententia igitur huius loci hęc eſt. rarò ita tarda fuit pœna, vt ſceleſtum aſſequi non potuerit, & de manibus amiſerit: & ita nomen *tarda* intelligetur adiuuare vim verbi *Deſeruit*. poteſt & hoc modo explicari. quāuis pœna tarda ſit, aſſequitur tamen & comprehendit aliquando nocentem: tarda quidem eſt pœna, & βραδύπους, id eſt, tardo inceſſu; verum tamē ſceleſtum hominē effugere non patitur, ſed aliquādo eum aſſequitur. ſic Eurip. ἀλλὰ σιγῇ καὶ βραδεῖ ποδὶ ςείχουσα μάρψει τοὺς κακοὺς ὅταν τύχῃ. lege Plutarch. περὶ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένου.

Ode 3.

Virtute præditum virum nihil extimeſcere. oratio Iunonis de Troia euerſa, bello Troiano finito, imperio Romano à Troianis initium capturo.

IVSTVM, & tenacem propoſiti virum,
Non ciuium ardor praua iubentium,
Non uultus inſtantis tyranni
Mente quatit ſolida, neque Auſter
Dux inquieti turbidus Adriæ,
Nec fulminantis magna Iouis manus.
Si fractus illabatur orbis,
Impauidum ferient ruinæ.
Hac arte Pollux, & uagus Hercules
Innixus, arces attigit igneas.
Quos inter Auguſtus recumbens
Purpureo bibet ore nectar.
Hac te merentem Bacche pater, tuæ
Vexere tigres, indocili iugum
Collo trahentes: hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit,
Gratum elocuta conſiliantibus
Iunone diuis. Ilion, Ilion
Fatalis, inceſtusque iudex,
Et mulier peregrina uertit
In puluerem, ex quo deſtituit deos
Mercede pacta Laomedon, mihi,
Caſtæque damnatum Mineruæ,
Cum populo, & duce fraudulento.
Iam nec Lacenæ ſplendet adulteræ
Famoſus hoſpes: nec Priami domus
Periura pugnaceis Achiuos
Hectoreis opibus refringit:
Noſtrisque ductum ſeditionibus
Bellum reſedit: protinus & graueis
Iras, & inuiſum nepotem,
Troica quem peperit ſacerdos,

Marti redonabo. illum ego lucidas
Inire ſedeis, ducere nectaris
Succos, & aſcribi quietis
Ordinibus patiar deorum.
Dum longus inter ſæuiat Ilion,
Romamque pontus: qualibet exules
In parte regnanto beati.
Dum Priami, Paridiſque buſto
Inſultet armentum, & catulos feræ
Celent inultæ: ſtet Capitolium
Fulgens, triumphatiſque poſſit
Roma ferox dare iura Medis.
Horrenda latè nomen in ultimas
Extendat oras, quà medius liquor
Secernit Europen ab Afro:
Quà tumidus rigat arua Nilus:
Aurum irrepertum, & ſic melius ſitum;
Cùm terra celat, ſpernere fortior,
Quàm cogere humanos in uſus,
Omne ſacrum rapiente dextra.
Quicunque mundo terminus obſtitit,
Hunc tangat armis, uiſere geſtiens,
Qua parte debacchentur ignes:
Qua nebulæ, pluuijque rores.
Sed bellicoſis fata Quiritibus
Hac lege dico, ne nimiùm pij,
Rebuſque fidentes, auitæ
Tecta uelint reparare Troiæ.
Troiæ renaſcens alite lugubri
Fortuna, triſti clade iterabitur,
Ducente uictriceis cateruas
Coniuge me Iouis, & ſorore.
Ter ſi reſurgat murus aeneus
Auctore Phœbo: ter pereat meis
Exciſus Argiuis: ter uxor
Capta uirum, pueroſque ploret.
Non hæc iocoſę conuenient lyræ.
Quò Muſa tendis? deſine peruicax
Referre ſermones deorum:
Magna modis tenuare paruis.

COMMENTARII.

& tenacem propoſiti] conſtantem in propoſito, ſuſceptoque conſilio, non quouis tamen, ſed recto.

Non ciuium ardor] non ciues irati, ira ardentes. hæc ſunt referenda ad democratiam: in qua populus reip. præeſt, vt olim Athenis. Quinetiam Romæ, vbi optimates cum populo reip. prę erant, ita loquebantur, *populus iuſſit. & uelitis, iubeatis Quirites.*

Non vultus inſt. tyr.] non præſens tyrannus imperans quippiam minus rectum. hæc ad tyrannidem pertinent.

mente quatit ſolida] de ſententia demouet, aut deturbat, id eſt, non habet eam vim, vt eum ſententiam mutare cogat.

neque Auſter Dux Adriæ] etiam ſuprà Notum, id eſt, Auſtrum arbitrum Adrię dixit Ode III. lib. I.

nec fulminantis] nec Iouis fulmina. hoc igitur dicit. non populus ira incenſus, non tyrannus pręſens, & vrgens, vt aliquid faciat minus rectum: non venti, non fulmen, virum iuſtum ac ſapientem, atque in ſententia permanentem, commouent, neque conturbant, neque inducunt, vt à propoſito, ſuſceptoque conſilio deſciſcat.

Si fractus illabatur orbis] deniq; ſi cælum ruat, non terrebitur ruinis. Non defuerunt, qui cælum ex lapidibus conſtare, atque aliquando collapſurum dicerēt: quorū princeps fuit Anaxagoras: de quo vide apud Diogenē Laertium.

Hac arte] his artibus, id eſt, his virtutibus, vel his viis ac rōnibus, iuſtitia ſcilicet, & propoſiti conſtantia dicit Pollucem, Herculem, Bacchum, Romulum ex mortalibus immorales eſſe factos. Congruunt cum his ea quæ ſcribit Pauſan. Arcadicis, primos illos homines propter iuſtitiam & pietatem dignos eſſe habitos, à quibus Dij immortales hoſpitio exciperentur, & quorum menſis accumberent. Atque fiebat (inquit) vt & bonis rectè factorum præmium ſtatim perſoluerent, & de improbis ac ſceleratis pœnas ſumerent. Nam & Dij fiebant ex hominibus: qui etiā ad hunc diem diuinis honoribus afficiuntur, vt Ariſteus Cyrenes, & Liber Semeles, & Hercules Alcmenæ, & Amphiaraus Ioclis, denique Pollux & Caſtor Clytemneſtræ filij. Contrà credibile eſt Lycaonem feram eſſe factum, & Nioben in ſaxum verſam propter impietatem. mea autem ætate (late enim patebat hoc tempore improbitas, atque orbem terrarum, vrbeſque omnes occuparat) nemo Deus ex homine effectus eſt, niſi ſi qui verborum ornamentis, & orationis amplificatione, & aſſentatorum artificio in Deorum numerum aſcripti ſunt. Hæc Pauſan. vt quidem vertimus. Catullus quoque in carmine illo pulcherrimo de Pelei & Thet. nupt. deos immortales olim cum hominibus verſatos & congreſſos eſſe fatetur his verbis: *Præſentes namque ante domos inuiſere caſtas Sæpius, & ſeſe mortali oſtendere cœtu Cælicolæ, nondum ſpreta pietate, ſolebant. Sæpe pater diuum fulgentia templa reuiſens, Annua cum feſtis uenißent ſacra diebus, Conſpexit terra Centum procurrere currus*, &c. Strabo autem lib. Geogr. primo oſtendens veteres longius ac latius nauigaſſe, pluresque terrarum regiones pedibus peragraſſe, quam poſteriores, ſcribit Caſtorem & Pollucem, icircò maris procuratores ac tutores quoſdam, nauigantiumque ſeruatores ac liberatores eſſe dictos, quod longiſſimè, latiſſimeque nauigarint, & mari longinquo ac remoto bella geſſerint: Bacchum vero, Herculem, Theſeum, Pirithoum, propter eandem cauſam ad inferos deſcendiſſe creditos. De Caſtore & Polluce plura diximus ſuprà ad Oden XII. lib. I.

vagus Hercules] vagus, qui multa maria, multaſque & longinquas terras peragrauit, quam de Hercule famam confirmat & Pindarus ἰσθμ. ὠδ. δ. ὃς κλυμπόνδ' ἔβη, γαίας τε πάσας, καὶ βαθυκρήμνου πολιᾶς ἁλὸς ἐξευρὼν θέναρ, ναυτιλίαισί τε πορθμὸν ἁμερώσας. νῦν δὲ παρ' Αἰγιόχῳ κάλλιστον ὄλβον ἀμφέπων ναίει, τετίματαί τε πρὸς ἀθανάτων φίλος, ἥβαν τ' ὀπυίει χρυσέων οἴκων ἄναξ, καὶ γαμβρὸς ἥρας. nunc autem (inquit Pindarus) apud Iouem vita beatiſsima potiens habitat, atque à diis immortalibus in honore habetur, & amatur: Tùm Heben habet in matrimoniu, ædiumque aurearum dominus eſt, & Iunonis gener. ſic Horat. de Romulo, Baccho, Caſtore & Polluce, & Hercule, epiſt. ad Auguſt. lib. 2. *Romulus, & Liber pater, & cum Caſtore Pollux Poſt ingentia facta, deorum in templa recepti.* & Ode VIII. lib. 4. *Sic Iouis intereſt Optatis epulis impiger Hercules: Clarum Tyndaridæ ſidus ab infimis,* &c.

recumbens] immo accumbens potius. nam recumbere eſt toto corpore cubare & iacêre, vt diximus ad Od. XXVII. lib. I.

bibet] ſic lib. Iannoct. & vnus Vatic. Quòd ſi *bibit*, legemus, dicendum erit hanc Odam Auguſto mortuo ſcriptã eſſe: quod mihi quidem non eſt veriſimile.

Hac te merentem] hac te arte merentem præmium, nempe immortalitatem, & honores Diuinos: vel *merentem* accipe abſolutè pro *militantem*. vt ſit tralatio à militibus; quos merere dicimus.

tuæ Vexere tigres] iccircò Bacchi currum tigres trahere finguntur, quia nullum eſt tam ferum, neque tam immane ingenium, quin vino manſueſcere, & cicurari poſſit: adiunguntur & lynces, quæ ſignificant varias, & multum diſsimiles inter ſe hominum naturas, ac mentes vino aperiri: immò fortaſſe vnius & eiuſdem hominis ingenium varium, multiplex, ſubdolum, vino domitum, ſimpliciſſimum, & veriſſimum fieri. Propert. lib. 3. *Lyncibus in cælum vecta Ariadna tuis.*

Acheronta fugit] immortalitatem conſecutus eſt.

Gratum elocuta conſiliantibus, &c.] Iunone placata: oratione liberali, & leni à Iunone habita, qua ſignificaret ſe præteritas offenſiones, atque inimicitias ex animo deponere, Romulum in ordinem ac cœtum Deorum admittere: Romanis in poſterum fauturam, aut certè non obſtaturam, quominus imperij ſui fines quàm latiſſimè proferant, ac propagent, dummodò ne Troiam de integro condere, & reparare conentur.

conſilliantibus Diuis] conſultantibus, conſilium habentibus. Vſus eſt hoc verbo & epiſt. ad Piſones. *Ille bonis faueatque, & conſilietur amicè.*

Ilion, Ilion] ab hoc loco, Iunonis oratio initium capit. Hæc autem nominis iteratio affectum animi declarat, atque exprimit.

fatalis, inceſt. iud. Et mul. pereg. v.] Paris & Helena excidij Troiani cauſam ſuſtinent.

ex quo deſtituit Deos Mercede] ab eo tempore, quo Laomedon Deos fraudauit pacta, ideſt, promiſſa mercede. Sed quos Deos deſtituit Laomedon? Neptunum, & Apollinem. Hi enim Iouis iuſſu Laomedõti ſuas operas mercede locarant, ad muros Troianos extruendos. At Laomedon perfecto opere, murisque Troianis ad iuſtam altitudinem perductis, fidem non ſeruauit, neque pactam mercedẽ perſoluit: quin eos ita fraudatos Troia expulit. qua de re Homerus ἰλιάδ. φ. vbi ſic Neptunus Apollini Μέμνῃαι, ὅσα δὴ πάθομεν κακὰ Ἴλιον ἀμφὶ, Μοῦνοι νῶϊ θεῶν, ὅτ' Ἀγήνορι Λαομέδοντι Πὰρ Διὸς ἐλθόντες θητεύσαμεν εἰς ἐνιαυτὸν Μισθῷ ἔπι ῥητῷ. Quanquam ex iis quæ deinceps ſequuntur apud Homerum, apparet ſolum Neptunum in muris Troianis ducendis operam Laomedonti nauaſſe: Apollinem autem eius boues cuſtodiſſe. ſic enim Homerus ibidem: Ἤτοι ἐγὼ Τρώεσσι πόλιν, καὶ τεῖχος ἔδειμα. Εὐρύ τε, καὶ μάλα

καλὸν, ἵν' ἄῤῥηκτος πόλις εἴη Φοῖβε, σὺ δ' εἰλίποδας ἕλικας βοῦς βουκολέεσκες Ἴδης ἐν κνημοῖσι πολυπτύχου ὑλήέσσης. Verùm Pindarus ὀλυμ. εἰδ. η. utrunq; Apollinem (inquam) & Neptunum Laomedonti operas locaſſe ad murorum Troianorum extructionem, narrat: Aeacum etiam adhibuiſſe ſibi ſocium & adiutorem. ſic Pindarus Τὸν (Aeacum) ὁ Λατοῦς, εὐρυμέδων τε Ποσειδᾶν Ἰλίῳ μέλλοντες ἐπὶ στέφανον τεῦξαι, καλέσαντο συνεργὸν τείχεος. Hac pœna autem eos affecerat Iupiter propterea, quòd cum Iunone conſpirauerant ad illum è cœlo, regnoq; deturbandum, ut ait Hom. ἰλ. α. ὁππότε μιν ξυνδῆσαι ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι, Ἥρη τ', ἠδὲ Ποσειδάων, καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων. ſic enim legendum in ſecundo uerſu: non Παλλὰς Ἀθήνη. Horatius quoque ipſe Pindarum ſecutus, Apollinem unà cum Neptuno muros Troianos extruxiſſe ſignificat infrà hac eadem Ode. *Ter ſi reſurgat murus aëneus Auctore Phœbo*. & Eurip. in Oreſte, pergama, Apollinea uocat: ξεστῶν περγάμων Ἀπολλωνίων Ερινὺν ὀττοτοῖ. aliter Catullus in carmine de nuptijs Pelei & Thet. *Vrbis Dardaniæ Neptuniæ ſoluere uincla*, & Virg. Aen. v. *cuperem cum uertere ab imo ſtructa meis manibus periuræ mœnia Troiæ*. & 2. *Neptunia Troia*.

mihi, Caſtæq; damnatum Mineruæ] Iuno & Minerua Troianos implacabili odio perſequebantur. Itaque apud Virg. Aen. 2. partim hoſtes arceſſunt, partim ipſæ urbem incendunt. & apud Homer. Menelao fauent. Hom. ἰλ. δ. Δοιαὶ μὲν Μενελάῳ ἀρηγόνες εἰσὶ θεάων. Ἥρη τ' Ἀργείη, καὶ ἀλαλκομενηὶς Ἀθήνη. Ac Iunonis quidem in Priamum odium declarant ea, quæ loquitur Iupiter eod. lib. Δαιμονίη. τί νύ σε Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες Τόσσα κακὰ ῥέζουσιν, ὅ τ' ἀσπερχὲς μενεαίνεις Ἰλίου ἐξαλαπάξαι ἐυκτίμενον πτολίεθρον; Εἰ δὲ σύ γ' εἰσελθοῦσα πύλας, καὶ τείχεα μακρὰ, Ὠμὸν βεβρώθοις Πρίαμον, Πριάμοιό τε παῖδας, Ἄλλους τε Τρῶας. τότε κεν χόλον ἐξακέσαιο. Rurſus Palladis in Græcos ſtudium ex illo loco intelligi poteſt, ἰλ. ε. ἐπεὶ ἴδε παλλάδ' Ἀθήνην Οἰχομένην. ἡ γάρ ῥα πέλεν Δαναοῖσιν ἀρήγων.

duce fraudulento] Laomedonte, qui fraudauit Apollinem & Neptunum mercede promiſſa.

Hectoreis opibus] huc pertinet locus ille Od. IIII. lib. 2. *& ademtus Hector Tradidit feſſis leuiora tolli Pergama Grais*, ad quem annotauimus pauca quædam ex Hom. quæ ad eandem rem pertinere uidebantur.

Famoſus] ſemper hoc nomen in uitio locum habet. ut Od. xv. huius libri, *Tandem nequitiæ fige modum tuæ, Famoſisq; laboribus*. ſaty. 4. lib. 1. *ſicarius, aut alioqui Famoſus*. ſat. 1. lib. 2. *Famoſisq; Lupo cooperto uerſibus*. & de arte poët. *famoſæ mortis amorem*. & ſat. VII. lib. 2. *Dimittis neque famoſum, neque ſollicitum, ne Ditior, aut forma melioris meiat eodem*.

Noſtriſq; ductum ſeditionibus] notum eſt ex Hom. ἰλ. υ. Deos inter ſe diſſidentes alios Troianis, alios Græcis fauiſſe, & conſuluiſſe: Apollinem, Martem, Dianam, Latonam, Xanthum Troianis. Neptunum, Mineruam, Iunonem, Mercurium, Vulcanum Græcis. qua de re ſic Homer. ἤτοι μὲν γὰρ ἔναντα Ποσειδάωνος ἄνακτος Ἕστατ' Ἀπόλλων Φοῖβος ἔχων ἰὰ πτερόεντα, &c. ductum autem idem, quod productum. ſic M. Tull. lib. 7. epiſt. *Suadere inſtitui, ut bellum duceret*. Idem Off. 3. *C. Marius Q. Metellum criminatus eſt apud populum Ro. bellum illum producere*. idem ualet *bellum trahere*. Cicero ad Att. lib. 10. epiſt. cuius init. *Et res ipſa monebat*.

reſedit] compoſitum, & ſedatum eſt.

protinus & gr.] protinus, id eſt, porrotenus, deinceps.

inuiſum nepotem] Romulum. ſuprà Ode 2. lib. 1. *Siue neglectum genus, & nepotes Reſpicis auctor*.

Troica]

Troica] Ilia, ut Ode VIII. lib 2. *Quid foret Ilia, Mauortiſq; puer.*

Marti redonabo] condonabo, & remittam. uel etiam reſtituam, ut Od. VII. *Quis te redonauit Quiritem Diis patrijs, Italoq; cælo?*

ducere] haurire.

Dum] dummodo, modò ut.

ſæuiat] χαλεπαίνῃ, æſtuet. tralatio eſt ab animatis.

Dum Priami] dummodò Troia ita deſerta & inculta ſit, ut in ea & armenta paſcere, & feræ ſuos catulos occultare poſsint.

inſultet] ἐνθρῴσκῃ. hoc enim uerbo utitur Eurip. in Electra, quo loco ait Aegiſtum Agamemnonis buſto inſultare.

triumphatis] per triumphum ductis. ſic Virg. Georg. 3. *Biſq; triumphatas utroque ab littore genteis.* uide annot. ad Od. VI. lib. 2.

Horrenda latè nomen] Roma exteris gentibus horribilis, longè lateq; potentiæ ſuæ famam & gloriam porrigat ac proferat.

quà medius liquor] qua parte fretum interiectum diuidit Europam ab Africa. eſt autem fretum illud Gaditanum: de quo ſic M. Tull. lib. 3. de nat. deorum. *Quid freto Siculienſi, Quid Oceani feruore illis in locis conſtantius, Europam, Lybiamq; rapax ubi diuidit unda?*

Quà tumidus rigat arua Nilus] Aegyptum ſignificat. M. Tull. lib. de nat. Deor. 2. *Aegyptum Nilus irrigat, & cum tota aſtate obrutam, oppletamq; tenuerit, tum recedit, mollitosq;, & oblimatos agros ad ſerendum relinquit.* Διονύσ. Ἀλεξ. Οὐ γάρ τις ποταμῶν ἐναλίγγιος ἔπλετο Νείλῳ Οὔτ' ἰλὺν βαλέειν, οὔτε χθονὶ ὄλβον ἀέξειν. Herod. lib. 2. Nilum ἐργατικὸν appellat, id eſt, propemodum aratorem, aut agricultorem. Pomponius Mela. *Non peruerrat autem tantum Aegyptum, ſed aſtiuo ſidere exundans etiam irrigat, adeò efficacibus aquis ad generandum, alendumq;, ut præter id, quòd ſcatet piſcibus, quòd hippopotamos, crocodilosq; uaſtas bellnas gignit, glebis etiam infundat animas, ex ipſaq; humo uitalia effingat.*

Aurum irrepertum & ſic. &c.] Ordo uerborum eſt hic, & hæc ſententia. Roma nomen ſuum in omnes oras terrarum proferat, Roma (inquam) fortior ad aurum ſpernendum, nondum repertum, id eſt, nondum ex auri fodinis effoſſum, aut erutum, & ſic melius ſitum, quãdiu eſt in terræ latebris retruſum: quàm ad utendum aut profundendum: Piget aſcribere hoc loco, quæ de malis ab auro in hominum uitam illatis, ſcriptores litteris & memoriæ prodiderunt. Athen. lib 6. ſcribit apud ueteres illos Græcos aurum uſque adeò rarum fuiſſe, ut Anaximenes Lampſacenus ſcriptum reliquerit, monile illud aureum, quo accepto Eriphyla ſalutem uiri ſui prodidit, nullam aliam ob cauſam tam celebre fuiſſe, quàm propter auri illo tempore penuriam. Ad Romanos autem multis poſt Romam conditam ſæculis auri ſtudium irrepſiſſe: diuq; anteà à Principibus Reip. aurum ſpretum & contemtum eſſe, paupertatem uerò maiori laudi, quàm diuitias fuiſſe, teſtimonio ſunt Fabricij, Curij, Coruncani, Luſcinij, Acidini, Calatini, Piſones Frugi, homines, (ut ait M. Tull.) nõ ſolùm honoribus populi, rebusq; geſtis, uerum etiam patientia paupertatis ornati. Pindarus εἰδ. 9. Νεμ. Siculos laudans, ait apud eos, eſſe nonnullos, qui & equorum ſtudio ducantur, & pecuniam ſpernere, eiq; imperare poſsint. Ἐντί τοι φίλιπποί τ' αὐτόθι, καὶ κτεάνων ψυχὰς ἔχοντες κρέσσονας ἄνδρες.

cogere humanos in uſus] conferre ad res neceſſarias ac uoluptarias.

Hunc tangat armis] tangat, ἐλάττωσις, ſeu μείωσις, quam latini extenuationem appellant: pro, perrumpat ac perſtringat. uel tangere armis dictum pro eo quod eſt, arma uſque eò inferre. ſic ferè loquitur inf. Od. XXVI. *ſublimi flagello Tange Chloen ſemel arrogantem* Lucr. l. . de nat. diuina, *Ipſa ſuis pollens opibus, nihil indiga*

indiga noſtri, Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira. aliter Od.xx.lib.2. *& recedentis, trilingui Ore pedes, tetigitque crura.*

Qua parte debacch. ign. Qua neb. &c.] id eſt, qua parte mundus ſolis ardore torreatur, qua nubibus, & frigoribus immoderatis obrigeſcat, vt ſup. Od. xxii.lib.1.

fata] belli gloria ceteris gentibus præſtituros, imperiique ſui fines latiſſimè prolaturos.

nimiùm pij] eſſent in eo nimium pii, ſi quod à Troianis ſe profectos & oriundos eſſe ſciant, Troiam inſtaurare, ac reficere conarentur.

renaſcens aliter lugubri] malis auibus, malis auſpiciis. ſuprà Ode.xv. lib.1. *mala aui.*

triſti clade iterabitur] iterum ferro & flammis vaſtabitur, vt ſup. dixi ad Od.vii.lib.2.

murus aeneus] murus firmiſsimus ac ſolidiſſimus, vt Ode xvi. huius lib. *turris aenea.* & epiſt. 1.lib.1. *hic murus aeneus eſto.*

auctore Phœbo] quidam teſtantur ſcriptum eſſe in antiquo codice neſcio quo *ductore Phœbo.* Ego cum nouem libris manuſcriptis perantiquis vſus ſim, in nullo eam ſcripturam reperi, ſed vulgatam, & receptam. Neque verò hanc puto altera deteriorem eſſe, præſertim cum ita locutus ſit Virg. Georg. 3. *& Troia Cinthius auctor.* Iam quòd aiunt Latinis vſitatum eſſe *ducere muros*, vt & Horatio noſtro infrà Ode vi.lib.4. *potiore ductos alite muros*, & Græcis ἐλαύνειν τεῖχος non continuò mihi probant hunc locum eſſe corruptum, & *ductore*, pro, *Auctor* eſſe reponēdum. Vtatur tamen ſuo quiſque iudicio: ſi quis malet legi ductore *Phœbe*, contendere non eſt meum.

victrices] vtitur hoc nomine epiſt. ad Iul. Florum lib.1. paulo aliter, *Prima feret ederæ victricis præmia.*

ter pereat meis Exciſſ. Arg. ter vxor] ex iis, quæ vrbis expugnationem conſequuntur, vrbem expugnatam & captam vult intelligi. libet autē mihi hoc loco vrbis captæ imaginem à duobus bonis auctoribus, altero omnium poetarum principe Home. altero claro oratore Aeſchine depictam proponere. Apud Hom. igitur ἰλ. ι. vxor Meleagri Cleopatra, virum ſuum orans ne Calydoniorum vrbem à Plemoniis capi, atque euerti ſinat, ſic loquitur: Καὶ τότε δὴ μελέαγρον ἐΰζωνος παράκοιτις Λίσσετ' ὀδυρομένη, καί οἱ κατέλεξεν ἅπαντα κήδε', ὅσ' ἀνθρώποισι πέλει, τῶν ἄστυ ἁλώῃ. Ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει. Τέκνα δέ τ' ἄλλοι ἄγουσι, βαθυζώνους τε γυναῖκας. Τοῦ δ' ὠρίνετο θυμὸς ἀκούοντος κακὰ ἔργα. Aeſchines autem in orat. κατὰ Κτησιφῶντ. hoc modo de Thebis ab Alexandro Macedone vi expugnatis ac direptis. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς σώμασιν οὐ παρεγένεσθε, ταῖς γε διανοίαις ἀποβλέψατ' αὐταῖς ἐς τὰς συμφορὰς, καὶ νομίσατε ὁρᾶν ἁλισκομένην τὴν πόλιν, τειχῶν κατασκαφὰς, ἐμπρήσεις οἰκιῶν, ἀγομένας γυναῖκας, καὶ παῖδας εἰς δουλείαν πρεσβύτας ἀνθρώπους καὶ πρεσβύτιδας γυναῖκας ὀψὲ μεταμανθάνοντας τὴν ἐλευθερίαν, κλαίοντας, ἱκετεύοντας ὑμᾶς, ὀργιζομένους οὐ τοῖς τιμωρουμένοις, ἀλλὰ τοῖς τούτων αἰτίοις. quorum interpretationem, quāquam eam orationem à me in Latinum ſermonē cōuerſam prope diem ſim editurus, ſubſcribam tamen. *Verum quandoquidem corporibus præſto non fuiſtis, ſaltem animis adeſte, & cogitationibus veſtris calamitates eorum contemplamini. Fingite vos uidere urbem capi, muros ſuffodi, ac funditus euerti, domos incendi, mulieres et pueros in ſeruitutem abduci, ſenes, et anus libertatem ſerò dediſcentes, plorātes, uobis ſupplicātes, iraſcentes non iis qui eā crudeleis ab ipſis pœnas expetiuerūt, ſed iis quorū opera, et culpa in has miſerias inciderūt.* Eodē pertinent ea quæ Cæſar apud Sall. ait eſſe ab iis, q ante ſe ſnias dixerant, de belli ſæuitia, diſputata his verbis.

Plerique eorum, qui ante me ſententias dixerunt, compoſitè, ac magnificè caſum reip. miſerati ſunt: quæ belli ſæuitia eſſet, quæ victis acciderent, enumerauere: rapi virgines, pueros, diuelli liberos à complexu parentum: matres familiarum pati, quæ victoribus collibuiſſent: fana atque domos ſpoliari: cædem, incendia fieri: poſtremo armis, cadaueribus, cruore atque luctu omnia compleri. Accedat his Cremonæ excidium apud Cornelium Tacitum lib. 19. *Non dignitas, non ætas protegebat, quo minus ſtupra cædibus, cædes ſtupris miſcerentur. Grandæuos ſenes, exacta ætate fœminas, viles ad prædam in ludibrium trahebant. Vbi adulta virgo, aut quis forma conſpicuus incidiſſet, vi, manibusq; rapientium diuulſus, ipſos poſtremò direptores in mutuam perniciem agebat. Dum pecuniam vel grauia auro templorum dona ſibi quiſque trahunt, maiore aliorum vi truncabantur,* &c. *Exciſus* autem legendum, ab excindo. qua de re alibi.

Quo muſa tendis?] ſic ſup Od 1. lib. 2. *ſed ne relictis Muſa procax iocis,* &c. magna modis tenuare paruis] deſine res magnas & graueis carmine humili imminuere quodammodo, atque extenuare. ſic Od. VI. lib. 1. *laudes egregii Cæſaris, & tuas deterere ingeni.*

AD CALLIOPEM. Ode 4.

Se à multis periculis, Muſarum ope ereptum fuiſſe. Male ceſsiſſe omnibus, qui aduerſum deos aliquid moliri voluerint.

DESCENDE cælo, & dic, age, tibia
Regina longum Calliope melos,
Seu voce nunc mauis acuta,
Seu fidibus, citharaue Phœbi.
Auditis? an me ludit amabilis
Inſania? audire, & videor pios
Errare per lucos: amœnæ
Quos & aquæ ſubeunt, & auræ.
Me fabuloſæ Vulture in Appulo,
Altricis extra limen Apulliæ,
Ludo, fatigatumq; ſomno,
Fronde noua puerum palumbes
Texere: mirum quod foret omnibus
Quicunque celſæ nidum Acherontiæ,
Saltusq; Batinos, & aruum
Pingue tenent humilis Ferenti,
Vt tuto ab atris corpore viperis
Dormirem, & urſis: ut premerer ſacra
Lauroq;, collataq; myrto,
Non ſine Dijs animoſus infans.
Veſter, Camœnæ, veſter in arduos
Tollor Sabinos: ſeu mihi frigidum
Prænefte, ſeu Tibur ſupinum,
Seu liquidæ placuere Baiæ.

Veſtris

Veſtris amicum fontibus, & choris,
Non me Philippis uerſa acies retro,
Deuota non extinxit arbos,
Nec Sicula Palinurus unda.
Vtcunqne mecum uos eritis: libens
Inſanientem nauita Boſporum
Tentabo, & arenteis arenas
Littoris Aſſyrij viator.
Viſam Britannos hoſpitibus feros,
Et lætum equino ſanguine Concanum.
Viſam pharetratos Gelonos,
Et Scythicum inuiolatus amnem.
Vos Cæſarem altum, militia ſimul
Feſſas cohorteis abdidit oppidis:
Finire quærentem labores
Pierio recreatis antro.
Vos lene conſilium & datis, & dato
Gaudetis almæ. ſcimus, ut impios
Titanas, immanemq; turmam
Fulmine ſuſtulerit caduco,
Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventoſum: & vrbeis, regnaq; triſtia:
Diuosq;, mortaleisq; turbas
Imperio regit vnus æquo.
Magnum illa terrorem intulerat Ioui
Fidens, iuuentus horrida, brachijs:
Fratresq; tendentes opaco
Pelion impoſuiſſe Olympo.
Sed quid Typhoëus, & validus Mimas,
Aut quid minaci Porphyrion ſtatu,
Quid Rhœtus, euulſisq; truncis
Enceladus iaculator audax,
Contra ſonantem Palladis Aegida
Poſſent ruentes? hinc auidus ſtetit
Vulcanus: hinc matrona Iuno, &
Nunquam humeris poſiturus arcum,
Qui rore puro Caſtaliæ lauit
Crineis ſolutos: qui Lyciæ tenet
Dumeta, natalemq; ſiluam,
Delius, & Patareus Apollo.

Vis conſili expers mole ruit ſua:
Vim temperatam Dij quoque prouehunt
In maius: iidem odere vires
Omne nefas animo mouentes.
Teſtis mearum centimanus Gyas
Sententiarum notus. & integræ
Tentator Orion Dianæ
Virginea domitus ſagitta.
Iniecta monſtris terra dolet ſuis:
Mæretq; partus fulmine luridum
Miſſos ad Orcum: nec peredit
Impoſitam celer ignis Aetnam:
Incontinentis nec Tityi iecur
Relinquit ales, nequitiæ additus
Cuſtos: amatorem trecentæ
Pirithoum cohibent catenæ.

COMMENTARII

Auditis? an me ludit] e ſodalibus ſuis quærit audiant ne Calliopen canentem, quam paulo ante è cœlo deuocarat, quaſi ipſe, ut pote poëta, eius cantum exaudiat: an inſaniat, & erret.

an me ludit amab. inſan.] an me fallit, ac decipit inſania optabilis, nempè poëtica? de qua ſic Plato in Phædro. τρίτη δὲ ἡ ἀπὸ μουσῶν κατοχή τε, καὶ μανία λαβοῦσα ἁπαλὴν, καὶ ἄβατον ψυχὴν, ἐγείρασα, καὶ ἐκβακχεύουσα κατά τ' ᾠδὰς, καὶ κατὰ τὴν ἄλλην ποίησιν, μυρία τῶν παλαιῶν ἔργα κοσμοῦσα, τοὺς ἐπιγινομένους παιδεύει. ὃς δ' ἂν ἄνευ μανίας μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται πεισθεὶς, ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἱκανὸς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελὴς αὐτός τε, καὶ ἡ ποίησις ὑπὸ τῆς τῶν μαινομένων ἡ τοῦ σωφρονοῦντος ἠφανίσθη. ſed plura hac de re alibi: uel ſimpliciter inſaniam accipè, id eſt, *μανίαν*, qualis erat illius qui ſe putabat *miros audire tragædos: In uacuo lætus ſeſſor, plauſorq; theatro*. epiſt. 11. lib. 2.

Me fabuloſæ, &c.] hæc ſunt ita cõiungenda, & hoc ordine collocanda, mea quidem ſententia. fabuloſæ palumbes me puerum fronde noua texere: non ut alij, extra limen Apuliæ altricis fabuloſæ. Iam cùr palumbes fabuloſas dicat, ſi quis ex me quærat, reſponderem eadem ratione dici fabuloſas palumbes, qua ratione fabuloſus Hydaſpes appellatur, & *fabulæ manes*: nempe quia de ijs multa fabulantur poëtæ. Veneri autem ſacræ, & dicatæ ſunt columbæ. Virg. Aen. VI. *Vix ea fatus erat, geminæ cum forte columbæ Ipſa ſub ora uiri cælo uenere uolantes: Et uiridi ſedere ſolo: tum maximus heros Maternas Agnoſcit aues, lætusq; precatur, Eſte duces, &c* Tùm Veneris currum trahere dicuntur, ut & paſſeres, propter incredibilem in eis innatam libidinem, ac ſalacitatem. Pherecrates ἐν πετάλῃ. Ἀλλ' ὦ περιστέριον ὅμοιον Καλλισθένει, πέτη. κόμισον δ' ἐμὲ εἰς κύθηρα, καὶ κύπρον. Quamobrem uerò ſe dicat lauro, & myrto à palumbis eſſe tectum, ne obſcura quidem cauſa eſt. Primùm enim laurus, quæ Apollinis eſt, ſignificabat eum poëtam futurum: deinde myrtus, quæ Veneris, res amatorias, & (ut ait ipſe) prælia uirginum, & iuuenum curas cantaturum.

Alrricis] nutricis. codex quidem Ratnunt. Card. habet, nutricis.

Vulture in Appulo.] monte Apuliæ.

Ludo, fatigatumq; ſomno.] ludo fatigatum, ſomno oppreſſum.

Quicunque celſæ nidum Acherontiæ] nidum Acherontiæ ideò dixit, quia Acherontia ſita erat in monte. erat autem oppid in Lucania. ſic M. Tull. Ithacam, nidulum appellat lib. 1. de orat. his uerbis *tanta uis patria eſt, ut Ithacam illam in aſperrimis ſaxulis, tanquam nidulum, affixam, ſapientiſſimus uir immortalitati anteponeret*. epiſt. ad Fuſcum Ariſt. lib. 1. per nidum, domum propriam ſignificat. *Tu nidum ſeruas: ego laudo ruris amœni riuos*, &c. ſic Heſiodus ἔργ. ἡμ. *Οὐκ αἰεὶ θέρος ἐσσεῖται. ποιεῖτε καλιάς*. ductum ab auibus.

humilis Ferenti] in valle poſiti.

vt] mirum vt: mirum quo pacto.

ſacra.] Apollini ſacra. Od. xxx. huius lib. *Delphica lauro*. & Od. III. lib. 4. *Delius Ornatum folijs ducem*.

collata] congeſta, comportata. epiſtol. de arte poëtica. *Vndique collatis membris*.

Non ſine Diis] non ſine diuino numine, *σὺν θεῷ. οὐκ ἀθεεί*: quo utitur Theoc. Europa. *Οὐκ ἀθεεὶ γὰρ ταῦτα διέρχομαι ὑγρὰ κέλευθα*. Salluſt. *ut tanta repente mutatio non ſine Deo uideretur*.

animoſus infans] qui non terreret neque ab urſis, neque à viperis.

Veſter, Camœnæ] ſiue me contulero in Sabinos, ſiue Præneſte, ſiue Tibur, ſiue Baias, ueſter ſum: ubicunque fuero, ueſter ſum.

tollor] conſcendo, ſeu vehor potius.

Tibur ſupinum] alibi udum appellat. ut Od. xxix. huius lib. *Ne ſemper udum Tibur, & Eſulæ Decliue contempleris aruum*. in epiſt. ad Mæcen. 2. lib. 1. *uacuum*. *Sed uacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum*.

ſeu liquidæ.] epiſt. 1. lib. 1. *Nullus in orbe locus Baiis prælucet amœnis*.

Non me Philippis verſa acies] non fuſus Bruti, & Caſſij exercitus. quo in prælio Caſſius ſua ſe manu interfecit: deinde & Brutus paucis poſt diebus. vide Od. XIIII. lib. 1. & VII. lib. 2. *Tecum Philippos, & celerem fugam Senſi relicta non benè parmula*. epiſt. ad Iul. Flor. lib. 2. *Vnde ſimul primum me dimiſere Philippi Deciſis humilem pennis*, &c. Philippi vrbs in Thracia.

Deuota non extinxit arbos] ſacra, execrabilis, ſcelerata. Od. XXIII. huius lib. *Deuota uictima*. Od. XVI. epod *deuoti ſanguinis ætas*. Od. XIIII. lib 4. *Deuota morti pectora liberæ*. Catull. de nuptijs Pelei. *deuota periuria*. Prop. lib. 2 eleg. XXVIII. *Andromede monſtris fuerat deuota marinis*. Tibullus lib. 1. eleg v. *Tunc me diſcedens deuotum fœmina dixit*. de hac arbore uide Od. XVII. lib. 2. *Me truncus illapſus cerebro Suſtulerat*, &c. & octauam huius. *prope funeratus Arboris ictu*. & totam XIII. lib. 2. *Ille & nefaſto te poſuit die*.

Palinurus promontorium in Sicilia, circa quod cum Horatius nauigaret, atque è Macedonia in Italiam rediret, magno in periculo verſatus eſt.

vtcunque] quandocunque. uide ann. Od. XXXV. lib. 1.

inſanientem] æſtuoſum. impotentem. ſuprà Od. ult. lib. 2. gementem appellauit.

arenteis arenas.] aptiſsimũ epithetũ Lucr. lib. 2. *bibulam lauis æquor arenam*.

Concanum.] in Cantabria.

viſam pharetratos Gelonos.] Virg. Georg. 2. *Et gens illa quidem ſumtis haud tarda Pharetris*.

& Scythicum amnem.] Tanaim, de quo Od. x. huius lib. *Extremum Tanaim ſi biberes Lyce*. & Od. XXIX. *Tanaiſq; diſcors*.

inuiolatus.]

inuiolatus.] incolumis, ſaluus.

altum] magnum, egregium, principem.

ſimul] vt. ſimulatque. vide annot. ad Od. IIII. lib. I. ibidem. *Quò ſimul mearis.*

feſſas cohortes abdidit oppidis] *feſſas militia cohortes abdidit in oppida*, propter anni tempus ad bellum gerendum, & ad caſtra ineptum. in hibernis collocauit. Atque hanc ſcripturam ita probo, vt tamen illa altera, quæ reperitur in codice Achillis Statij, Donati, atque etiam Rainuntij Card. mihi non diſpliceat: quæ eſt, *Feſſas cohortes reddidit oppidis*. Iam hanc receptam codices item manuſcripti optimæ notæ confirmant: in his duo Vatic. Faër. Vrſ. Tornes. Adde complura ſimilia loquendi genera apud bonos ſcriptores. non longè abiero. M. Tull. pro Arch. poet. *ſi qui ita ſe litteris abdiderunt*. & Hor. ipſe epiſtol. I. lib. I. *latet abditus agro.*

Pierio recreatis antro] reficitis & oblectatis ſtudio litterarum, lectione, & ſcriptione, & arte poetica.

conſilium] *ſili* duæ breues pro vna longa. Nam cum poſt ſpondeum & iambum, vnam ſyllabam longam ſex carminis poſtularet, duas breues in locum vnius longe poſuit. *nos lene conſili.* ſic inf. Od. VI. *Hinc omne principium, huc refer exitum.*

impios Titanas.] qui cum Diis pugnarunt. vide Heſiod. in Theog. M. Tull. de leg. 3. *noſter verò Plato Titanum è genere ſtatuit eos, qui, ut illi cæleſtibus, ſic hi aduerſentur magiſtratibus.* Arrepta hinc occaſione, incipit oſtendere vires, & potentiam ſine ſapientię præſidio non admodum prodeſſe, immo obeſſe potius.

caduco] ita in caput Titanum, & gigantum immiſſo à Ioue, & contorto, vt è cælo cadere videretur. ſic ſuprà arborem illam cuius caſu pœne oppreſſus fuerat, lignum nominat *caducum In domini caput.* Od XIII. lib. 2.

inertem] ſic ſup. Od. XXXIIII. lib. I. *bruta tellus.* alioqui iners meritò dici nõ poſſit, quæ tot flores, herbas, fruges, atque arbores ex ſe pariat, ac profundat.

temperat] regit, gubernat. annot. ad Od. VIII. lib. I.

regnaque triſtia.] inferorum ſedem. ſic Virg. Aen. 4. *alias ſub triſtia Tartara mittit.* Idem lib. 6. *Vt triſteis ſine ſole domos, loca turbida adires?* Itaque mortuus Achilles apud Hom. ὀδυσσ. λ. dicit ſe malle apud ſuperos, hoc eſt, in terris, homini non admodum diuiti mercede conductum ſeruire, quàm in omnes mortuos regnum obtinere. ſic Hom. Βουλοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ, Ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη, Ἢ πᾶσι νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.

mortaleisque turbas] corrupti ſunt hoc loco omnes vulgati cod. qui habẽt *turmas*. legendum eſt enim *turbas*, vt eſt ſcriptum in antiquis cod.

fidens iuuentus horr. br.] ſic verba coniunge iuuentus horrida, fidens brachiis. ſic loquitur Homer. Ἰλιάδ. μ. ὡς ἄρα τοὶ χείρεσσι πεποιθότες, ἠδὲ βίηφι. & ita Porphyr.

fratresque tendentes opaco Pelion, &c.] Virg Georg. I. *Ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam. ter denies.* id eſt, contendentes, conantes. ſic epiſtol. 2. lib. 2. *Tendunt extorquere poemata.*

Sed quid Typhoeus] Pindarus τυφῶ nominant, pro eo, quod eſt τυφῶνα. quem olim (inquit ille) Cilicium antrum educauit, nunc autem hirſutum eius pectus, Cumarum littora, & Cilicia oppreſſum tenent. Pindari verba ſunt hęc. Ἵνα τ' ἐν αἰνᾷ Τάρταρῳ κεῖται θεῶν πολέμιος Τυφὼς ἑκατοντακάρανος, τόν ποτε Κιλίκιον θρέψεν πολυώνυμον ἄντρον· νῦν γε μὰν ταί θ' ὑπὲρ Κύμας ἁλιερκέες ὄχθαι, Σικελία τ' αὐτοῦ πιέζει στέρνα λαχνάεντα. De eodem ſic Apollon. lib. ſecundo Argon. Ἔνθα Τυφάονά φαςὶ

Διὸς κρονίδαο κεραυνῷ βλημένον, ὁππότε εἰς συβαρὰς ἐπορέξατο χεῖρας, Θερμὸν ἀπὸ κρατὸς σάξαι φόνον. ad quem locum lege interpretem. Typhoeum igitur ſeu Typhonem Tartari, & Terrę filium in cælo regnare conatum fulmine deturbauit Iupiter. cuius ex humeris centum draconis capita extitiſſe, flammamq; ex oculis emicuiſſe; ſuam cuiuſque capitis vocem fuiſſe, multaque alia portenta de eo ſcribit Heſiod. in Theogn. his verbis. Ὁπλότατον τίκε παῖδα Τυφωέα γαῖα πελώρη Ταρτάρου ἐν φιλότητι διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην, Οὗ χεῖρες μὲν ἔασιν ἐπ' ἰσχυῖ ἔργματ' ἔχουσαι, Καὶ πόδες ἀκάματοι κρατεροῦ θεοῦ· ἐκ δέ οἱ ὤμων Ἦν ἑκατὸν κεφαλαὶ ὄφιος κρατεροῖο δράκοντος Γλώσσῃσι δνοφερῇσι λελειχμότες.

Mimas] Mimantem Heſiod. in illa Centaurorum, & Lapitharum pugna, quam deſcribit in apſide, vnum facit è Centauris.

Aut quid min. Porphyr. ſtatu] Porphyrionem boues Herculis abigentem ſagittis Apollo confixit. de quo Pind. Pyth. εἰδ. η. quem locum ſuprà produximus ad Od. XIIII. lib. 2.

Rhœtum] gigantem, vel centaurum. Virg. Georg. II. *Rhœtumque, Pholumq;*.

Enceladus] de quo Virg. Aen. III. & IIII.

hinc] à partibus Iouis, & Palladis.

auidus] vel pugnæ auidus, vel refer ad ignis naturam celerem, & quodammodo auidam.

& Nunquam humeris poſiturus] Apollo, quem Homerus, & eius exẽplo ceteri poetę Græci ἑκατηβελέταν. & ἑκηβόλον nominãt. & apud Eurip in Alceſt. ſic loquitur ille. σύνηθες ἀεὶ ταῦτα βαστάζειν ἐμοί. ſubaudi. τόξα, id eſt, ſemper hos arcus geſtare ſoleo.

lauit] præſentis temp. vt ſup. Od. III. lib. 2. *flauus quam Tiberis lauit.*

Vis conſili expers] videtur ex Pindaro hanc ſententiam expreſsiſſe. ordo verborum tantùm apud Horat. eſt immutatus. Pindarus enim priore loco ſententiam ponit: deinde exempla ſubiicit. ſic Pind. Pyth. εἰδ. η. βία δὲ καὶ μεγάλαυχον ἔσφαλεν ἐν χρόνῳ. Τυφὼς κίλιξ πολυκάρανος οὐ μιν ἄλυξεν. οὐδὲ μὰν βασιλεὺς γιγάντων· δμᾶθεν δὲ κεραυνῷ, τόξοισί τ' Ἀπόλλωνος, id eſt, vis etiã eum, qui gloriatur ſe ceteris præſtare, percellere ſolet. Typhoeus Cilix multorum capitum eam non effugit, neque rex gigantum Porphyrio. Nam alter fulmine ictus eſt, alterum ſagittis Apollo cõfixit. Etiã Neſtor apud Hom. ἰλιάδ. ψ. docet omnem ferè præſtantiam, atque excellentiam in conſilio potius, quàm in viribus corporis eſſe poſitã, omniaq; melius conſilio, quàm viribus explicari, ſic Neſtor. Μήτι τοι δρυτόμος μέγ' ἀμείνων, ἠὲ βίηφι. Μήτι δ' αὖτε κυβερνήτης ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ Νῆα θοὴν ἰθύνει ἐρεχθομένην ἀνέμοισι. Μήτι δ' ἡνίοχος περιγίγνεται ἡνιόχοιο. ſic & Oppianus lib. 5. ἀλιευτ. ait neque ex viribus corporis, neq; ex pulchritudine tantùm vtilitatis proficiſci, quãtum ex conſilio, & prudentia: vireſque corporis conſilij expertes, eſſe inutiles, & inanes Ὡς οὔτ' ἠνορέης, οὔτ' εἴδεος ἔπλετ' ὄνειαρ Τόσσον, ὅσον πραπίδων, ἀλκὴ δ' ἀγχωμάλος ἄφρων Καί τε μέγα βριάοντα κατέσβεσεν, ἠδ' ἐτάνυσε Βαιὸς ἀνὴρ εὔμητις.

Vim temperatam] conſilio & ratione directam.

centimanus Gyas] aliàs centimanus Gyges, vt Od. XVII. lib. 2. ſed illa ſcriptura reiecta, hanc ſequimur.

integræ] caſtæ: intactæ: virginis.

tentator Orion Dianæ] vide ann. ad Od. 28. lib. 1. tentatorem autem dixit, vt Gręci πειραστὴν παρὰ τὸ πειρᾶν.

ſuis] ex ſe natis. ſup. Od. XI. lib. 2. *Telluris iuuenes.*

Mæretque partus] ſuos fętus.

Luridum

luridum] pallidum. ſic Tib.lib.3.eleg.3. *Me uocet in uaſtos amnes, nigramque paludem Diues in ignaua luridus Orci aqua.* Lucret.lib.4. *Lurida præterea fiunt, quæcunque tuentur Arquati.* inf.Od.XIIII.lib 4. *luridi dentes.*

Aetnam] qua opprimuntur impij gigantes, vt fabulantur poetæ. Lucretius autem ignium Aetnæ cauſas multis verſibus, iiſq; pulcherrimis explicat lib.6.

Incontinentis nec Tityi iecur] iecur libidinis eſt ſedes, vt dicemus ad Oden I.lib.4. Tityum autem iccirco incontinentem appellat, quia Latonæ ſtuprum inferre conatus eſt. cuius pœnæ ex Homero,& Virg.& ceteris, notiſſimę ſunt. Hæc de eo Homerus. ὀδυσσ. λ. Καὶ τιτυὸν εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱὸν Κείμενον ἐν δαπέδῳ. ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα. Γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον, Δέρτρον ἔσω δύνοντες. ὁ δ' οὐκ ἀπαμύνετο χερσί. Λητὼ γὰρ ἥλκυσε Διὸς κυδρὴν παράκοιτιν, &c. Virg. Aen.VI. *Nec non & Tityum terræ omniparentis alumnum Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus Porrigitur: roſtroq; immanis uultur obunco Immortale iecur tundens,* &c. & Tibull. lib.I. eleg.3. *Porrectusque nouem Tityus per iugera terræ Aſſiduas atro uiſcere paſcit aues.* hanc autem fabulam de Tityo, & ceteras de Tantalo, & Siſypho, exagitat & refellit Lucret. lib.3. his verſibus. *Nec Tityum uolucres ineunt Acherunte iacentem: Nec, quod ſub magno ſcrutentur pectore, quicquam Perpetuam ætatem poterunt reperire profectò, Quamlibet immani proiectu corporis extet, Qui non ſola nouem diſperſis iugera membris obtineat, ſed qui terrai totius orbem; Non tamen æternum poterit perferre dolorem, Nec præbere cibum proprio de corpore ſemper. Sed Tityus nobis hic eſt, in amore iacentem, Quem uolucres lacerant, atque exeſt anxius angor, Aut alia quauis ſcindunt torpedine curæ.* Pindarus autem Πυθ. εἰδ. δ. hoc tantum de Tityo, illum Latonæ ſtuprum inferre conatum eſſe, atque iccirco ab ea telis confixum: vt annotauimus ad Oden XIIII.lib.2.

Nequitiæ] intemperantiam quandam, & libidinem rerum Venerearum ſignificat hoc nomen. vtitur Od.XV. huius lib. *Tandem nequitiæ fige modum tuæ.* & ſat.III.lib.2. *par nobile fratrum, Nequitia & nugis, prauorum & amore gemellum.* & ſat.II.eiuſd. *nos expulit ille: Illum aut nequities, aut uafri inſcitia iuris.*

amatórem trecentæ Pirithoum] Pirithous Ixionis, & Dię filius. is (vt eſt in fabulis) Proſerpinam amauit, qua vt potiretur, cum ad inferos ſocio & adiutore Theſeo deſcendiſſet, à Cerbero diſcerptus eſt. Plutarch. in Theſeo ſcribit illum Aidonei Moloſſorum regis filiam amaſſe, quam pater, Proſerpinæ nomine appellarat: cani autem ſuo nomen Cerbero impoſuiſſe, cum quo filię ſuę procos decertare cogebat: Regem autem, cùm audiſſet veniſſe Pirithoum, non, vt filiam ſuam vxorem duceret, ſed vt raperet, eum cani illi dilacerandum ac dilaniandum obiecìſſe: Theſeum in vincula coniecìſſe. Horat. hic opinionem vulgi ſecutus eſt, & Od.VII.lib.4. *Nec lethæa ualet Theſeus abrumpere caro Vincula Pirithoo.*

AVGVSTI LAVDES. Ode 5.

Reguli conſtantia, & ad Pœnos reditus.

CAELO tonantem credidimus Iouem
Regnare. præſens diuus habebitur
Auguſtus, adiectis Britannis
Imperio, grauibusque Perſis.

Milesne

Mileſne Craſſi coniuge barbara
Turpis maritus uixit? & hoſtium
(Prò curia, inuerſique mores)
Conſenuit ſocerorum in armis,
Sub rege Medo, Marſus, & Appulus
Anciliorum, & nominis, & togæ
Oblitus, æternæque Veſtæ,
Incolumi Ioue, & vrbe Roma?
Hoc cauerat mens prouida Reguli
Diſſentientis conditionibus
Fœdis, & exemplo trahentis
Perniciem veniens in æuum,
Si non periret immiſerabilis
Captiua pubes. Signa ego Punicis
Affixa delubris, & arma
Militibus ſine cęde, dixit,
Derepta uidi. uidi ego ciuium
Retorta tergo brachia libero,
Portaſque non clauſas, & arua
Marte coli populata noſtro.
Auro repenſus ſcilicet acrior
Miles redibit. flagitio additis
Damnum. neque amiſſos colores
Lana refert medicata fuco:
Nec uera uirtus, cum ſemel excidit,
Curat reponi deterioribus.
Si pugnat extricata denſis
Cerua plagis, erit ille fortis,
Qui perfidis ſe credidit hoſtibus:
Et Marte Pœnos proteret altero,
Qui lora reſtrictis lacertis
Senſit iners, timuitque mortem.
Hic, unde uitam ſumeret, inſcius
Pacem duello miſcuit. O pudor,
O magna Carthago probroſis
Altior Italiæ ruinis.
Fertur pudicæ coniugis oſculum,
Paruoſque natos, ut capitis minor,
A ſe remouiſſe, & uirilem
Toruus humi poſuiſſe uultum

Donec labanteis conſilio patres
Firmaret auctor nunquam aliàs dato,
Interque mærenteis amicos
Egregius properaret exul.
Atqui ſciebat, quæ ſibi barbarus
Tortor pararet. non aliter tamen
Dimouit obſtanteis propinquos,
Et populum reditus morantem,
Quàm ſi clientum longa negocia
Dijudicata lite relinqueret,
Tendens Venafranos in agros,
Aut Lacedæmonium Tarentum.

COMMENTARII.

Præſens diuus habebitur] Præſens diuus ambiguè dictum: vel vt præſens intelligatur, qui cernitur oculis, & qui adeſt, cum Iupiter cõtrà ex tonitru & ceteris ſimilibus credatur in cælo eſſe: vel vt præſens ſignificet eum, qui vim ac potentiam ſuam expromit ac declarat. vide annot. ad Od. xxxv. lib. I. Non admodum diſſimile eſt illud in principio fere epiſtolæ ad Auguſt. li. 2. Romulum, Bacchum, Caſtorem & Pollucem, Herculem poſt præclara in homines merita vita functos Deorum honorem eſſe conſecutos, atque in cælum ſublatos: Auguſto autem etiam viuo, ac videnti diuinos honores tribui. *Præſenti* (inquit) *tibi maturos largimur honores.*

grauibusque Perſis] vt Ode II. lib. I. *Quo graues Perſæ melius perirent.*

Turpis] refertur ad animum, vt Ode xxxI. lib. I. *nec turpem ſenectam Degere.* & Od. xxxvII. eiuſd. *Contaminato cum grege turpium Morbo virorum:* & Ode. xxxIII. eiuſd. *Quam turpi Pholoe peccet adultero.* epiſt. II. lib. I. *Sub domina meretrice fuiſſet turpis, & excors.* epiſt. ad Quinct. *Introrſum turpem, ſpecioſum pelle decora.*

Anciliorum, & nom.] ancilium à recto ancile, erat vſitatum & verum. Notum eſt autem ancilia (quæ erant ſcuta quædam breuia numero duodecim) fuiſſe in æde Martis ſeruata: ex quibus vnum de cęlo lapſum eſſe credebatur. At Virg. omnia Aen. 8. & *lapſa ancilia cælo Extuderat.* De his vide Dionyſ. Halicar. lib. 3. ῥωμ. ἀρχ. & Sex. Pomp. in nomine Mamurij. Dictum eſt autem ancile ab am, quod idem valebat, quod circum, & cædo. idque cõfirmat Varro li. 6. de ling. lat. his verbis, *ancilia dicta ab ancìſu, quod ea arma erant ab vtraque parte, vt peltæ Thracum, incìſa.* nam ancidere circumcidere eſt: eoque verbo vtitur Lucret. lib. 3. vt quidem legitur in quibuſdam exemplaribus. *Omnia iam ſeorſum cernes ancìſa recenti Vulnere tortari. et nomen* autem adiecta copulatione, &, excudendum curaui auctoritate fretus codic. Rainunt. Cardi. Faer. Iannoct. trium Vatic. Torneſ.

æternæque Veſtæ] cuius in æde ſeruabatur ignis æternus: & iccircò cuſtodiebatur à virginibus (ut tradit Dionyſ. Halic. lib. 2. ῥωμ. ἀρχ.) ὅτι πῦρ μὲν ἀμίαντον παρθένος δ' ἄφθαρτον id eſt, quia ignis quidem impollutum quiddam eſt: virgo autem, incorruptum. Quòd ſi ignis ille aliquando intermortuus eſſet, virgines à pontifice verberibus afficiebantur.

Incolumà

Incolumi Ioue] incolumi capitolio:quæ Iouis erat ſedes.

mens prouida Reguli] mens Reguli vel ſimpliciter, conſilium Reguli. vel περιφραστικῶς, Regulus. quod loquendi genus Græcis & Latinis poetis valde vſitatum eſt. Hom. ὀδυσσ. β. ἱερὴ ἲς Τηλεμάχοιο. ὀδυσσ. η ἱερὸν μένος Ἀλκινόοιο. idem ἰλ. γ. Πριάμοιο βίη. ἰλ. υ. Αἰνείαο βίη τρώεσσιν ἀνάξει. Heſiod. Theog. Ἀλλὰ ἑ ἲς ἐδάμασσε βίης Ἡρακλείης. Pind. εἰδ. ϛ Μεσσανίου δὲ γέροντος δονηθεῖσα φρήν. Eurip. phœniſſ. Ἐτεοκλέα, κλεινήν τε Πολυνείκους βίαν. Apollon. ἀργ α μέγα τε σθένος Ἡρακλῆος. Catull. de Pel. & Thet. nupt. *Electi iuuenes, ſimul & decus innuptarum*: id eſt, innuptas. Lucret. lib. 3. *Democriti quod ſancta viri ſententia ponit.* Ibid. *Nec tam doctus equi pullus, quam fortis equi uis.* Horat. Od. XII. huius libr. *Liparæi nitor Hebri Eques ipſo melior Bellerophonte.* Od. XXI. eiuſd. *Narratur & priſci Catonis Sæpe mero caluiſſe uirtus.* Od. III. I. *Perrupit Acheronta Herculeus labor.* epiſtol. ad Iccium lib. I. *Empedocles, an Stertinij deliret acumen.* ſatyr. I. lib. 2. *Virtus Scipiadæ, & mitis ſapientia Læli.* ſatyr. 2. lib. I. *macte Virtute eſto, inquit ſententia dia Catonis.* eodem fortaſſe pertinet illud ſatyr. VII. libr. I. *Proſcripti Regis Rupili pus, atque venenum*; id eſt, Rupilium Regem hominem purulentum, & fugiendum. Iam de M. Atilio Regulo, hæc M. Tull. off. 3. *M. Atilius Reg. cum conſul iterum in Africa ex inſidijs captus eſſet duce Xanthippo Lacedæmonio: imperatore autem patre Annibalis Amilcare; iuratus miſſus eſt ad ſenatum, ut niſi redditi eſſent Pœnis captiui nobiles quidam, rediret ipſe Carthaginē. Is cum Romam ueniſſet, utilitatis ſpeciem uidebat: ſed eam, ut res declarat, falſam iudicauit, quæ erat talis, manere in patria, eſſe domi ſuæ cum uxore, cum liberis: quam calamitatem accepiſſet in bello, communem fortunæ bellicæ iudicantem, tenere conſularis dignitatis gradum. In ſenatum uenit; mandata expoſuit: ſententiam ne diceret, recuſauit. quandiu iureiurando hoſtium teneretur, non eſſe ſe ſenatorem; atque etiam reddi captiuos negauit eſſe utile: illos enim adoleſcentes eſſe, & bonos duces: ſe iam confectum ſenectute. cuius cum ualuiſſet auctoritas, captiui retenti ſunt: ipſe Carthaginem rediit, neque eum caritas patriæ retinuit, nec ſuorum: neque tamen ignorabat ſe ad crudeliſſimum hoſtem, & ad exquiſita ſupplicia proficiſci: ſed iusiurandum conſeruandum putabat.* Hactenus M. Tull. quibus verbis nihil ſignificatur de captiuis Rom. quibuſcum Carthaginienſes voluerint ſuos permutari, quosue Regulus vetuerit redimi: cum oſtēderet eos, qui ſeſe capi viuos & integros paſſi eſſent, nunquam bonos milites, poſtquam auro redemti eſſent, futuros.

cond. fœdis] de permutatione & redemtione captiuorum. & attende particip. *diſſentientis*, iunctum eſſe cum dandi caſu, vt Od. II. lib. 2. *Diſſidens plebi.*

& exemplo trahentis] dicebat Regulus in ſenatu redemtionem ac permutationem illam captiuorum non ſolùm re, ſed etiam exemplo turpem & pernicioſam eſſe. tali enim exemplo prodito, multo poſthac ignauius milites eſſe pugnaturos, ſeſeque hoſtium poteſtati viuos tradituros potius, ſperantes futurum, vt redimantur, quàm fortiter pugnando morituros. Dicebat perniciem præſentem permanaturam in poſterum, ſi redimerentur captiui. Hortabatur, ne periculoſam imitationem exempli in poſterum proderent.

Si non periret immiſerabilis] ſi non periret iuuentus illa Romana captiua indigna, cuius quiſquam miſereretur.

ſigna ego Punicis] vidi (inquit Regulus) arma, quę militibus noſtris ſine cæde fuerunt ademta, delubris affixa. Eſt autem flagitium inſigne arma abijcere, aut amittere ſua propemodum voluntate, nulloque vulnere nec accepto, nec illato, vt ſup. ad Od. VII. lib. 2.

Derepta] id eſt, detracta. lib. Iannoct. *arrepta*. fortaſſe legendum *Erepta*. vulgata autem ſcriptura, *direpta*, mendoſa eſt.

Vidi ego ciuium] ſolent captiuorum manus & brachia à tergo reuinciri, vt epiſtol. 1. lib. 2. *Mox trahitur manibus regum fortuna retortis*. Homerus ἰλ φ. τοὺς ἐξῆγε θύραζε τεθνηῶτας ἠΰτε νεβροὺς· Δῆσε δ' ὀπίσω χεῖρας ἐϋτμήτοισιν ἱμᾶσι. & Demoſth. orat. περὶ παραπρεσβ. οὐδὲν ἄλλο φανήσονται, πλὴν παραδόντες Φιλίππῳ καὶ Θηβαίοις Φωκέας, μόνον οὐκ ὀπίσω τ' χεῖρε δήσαντες. Virg. Aen. 2. *Ecce manus iuuenem interea poſt terga reuinctum*, &c. Ait igitur ſe ciues Romanos Carthagine vidiſſe manibus in tergum liberum retortis ac reuinctis. tergum autem liberum intellige ciuium Romanorum, qui ſeſe Carthaginienſibus dediderant.

portasque non clauſas] Hæc eò pertinent, vt oſtenderet Carthaginienſium ſecuritatem à Romanis, vt & ea, quæ deinceps ſequuntur, hoc enim fit ſublato hoſtium metu. vt *Panduntur portæ*. &c. Virg. Aen. 2. & Horat. de arte poet. *& apertis ocia portis*.

& arua Marte coli] & vidi ea arua coli, quæ fuerant iam à nobis populata ac vaſtata. populata παθητικὸν, cuius ἐνεργητικὸν, populo. Propert. lib. 3. *Hic olim ignaros luctus populauit Achiuos*. Virg. Georg. 1. *Populatque ingentem farris aceruum Curgulio, atque inopi metuens formica ſenectæ*. Idem lib. 1. Aen. *Non nos aut ferro Libycos populare penates Venimus, aut raptas ad littora uertere prædas*. Idem XII. *& littora neſtra Vi populat*.

Auro repenſus ſcilicet] Ironia eſt. quale illud apud Terent. Andria. *id populus curat ſcilicet*. & Virg. Aen. 4. *Scilicet is ſuperis labor eſt, ea cura quietos Sollicitat*. non eſt (inquit) veriſimile militem auro redemtum, acriter aut fortiter pro patria pugnaturum.

flagitio additis damnum] flagitium, peccatum eſt ab aliqua animi mollitia, aut ignauia profectum, quod dedecus ac turpitudinem affert: Scelus autem, vel cum aliqua crudelitate & cæde, vel cum impietate coniunctum eſt. Itaque libidines flagitioſas dicimus: & flagitioſam vitam: & militem flagitium admiſiſſe, qui locum non tenuit, qui hoſtem extimuit, qui fugit. ſic M. Tullius li. 2. de Finib. *ſatis ne ergo pudori conſulat, ſi quis ſine teſte libidini pareat? an eſt aliquid per ſeipſum flagitioſum, etiam ſi nulla comitetur infamia?* T. Liuius lib. 44. annalium. *nam neque manere in iugo inopi, neque regredi ſine flagitio poteras*. Tull. pro Cluent. *Statuerunt enim ita maiores noſtri, ut ſi à multis eſſet flagitium rei militaris admiſſum, ſortitione in quoſdam animaduerteretur, ut metus uidelicet ad omnes, pœna ad paucos perueniret*. Idem ad Attic. lib. IX. *ſpes me ſuſtentabat fore, ut aliquid conueniret potius, quàm aut hic tantum ſceleris, aut ille tantum flagitij admitteret*. ſceleratum Cæſarem, flagitioſum Pompeium eſſe ſignificat. Horat. Od. IX. lib. 4. *Peiusque letho flagitium timet*. Milites igitur ignauos, & qui propter timiditatem, hoſti ſeſe tradiderunt, auro redimere, eſt turpitudinem damno cumulare.

neque amiſſos colores] quemadmodum (inquit) lana, quæ prius erat candida, poſtea quam alio colore tincta & infecta eſt, nunquam ſuum candorem priſtinū ſemel amiſſum recuperare poteſt: ſic vera virtus vbi ſemel vitiis inquinata, atque ex animo deleta eſt, nunquam poſtea reparari ab iis, qui corrupti iam, ac deprauati ſunt, vllo pacto poteſt. animaduertendum eſt autem eum, nomen *medicata* poſuiſſe ſignificatione patiendi à verbo medico, as: quo & Virg. vtitur. Georg. 1. *Semina uidi equidem multos medicare ſerentes*. & 4. *Ipſæ conſidunt medicatis ſedibus*.

deterioribus] deprauatis, & corruptis.

Si pugnat extricata] talis argumentatio eſt, qualis illa: ſi cælum ruet, aut ſi meridie non lucebit, reperietur mulier pudica. ſic M. Tull. 1. epiſt. lib. 1. ad Attic. *Catilina, ſi iudicatum erit meridie non lucere, certus erit competitor*. corruptè autem

ſcriptum

ſcriptum eſt in quibuſdam libris, *ſic pugnat extricata*, &c. cum interpunctione poſt vocem *plagis*. Hæc enim horum verborum ſententia eſt. ſi fieri poteſt, vt ceruà fugaciſſimum animal ac timidiſſimum natura, è plagis elapſa, ac tendiculis explicata, pugnare audeat: euenire etiam poterit, vt ille fortis ſit, qui ſeſe hoſtibus tradiderit, & commiſerit: atque vt is, qui in hoſtium poteſtatem venerit, loraque & vincula ſenſerit, denuo ſit ad pugnandum alacrior, hoſtemque in fugam vertat.

Qui perfidis ſe credidit hoſtibus] qui ſe permiſit hoſtium poteſtati. hæc enim vis eſt verbi credere hoc loco. alias fidei committere ſignificat: aut committere ſimpliciter. quorum omnium exempla reperiuntur apud bonos ſcriptores. M. Tull. epiſt. ad Marcell. li. 4. *aut enim renouare bellum conati ſunt, & hi ſe in Africam contulerũt aut quemadmodum nos, uictori ſeſe crediderunt*. pro lege Manilia *Quare nolite dubitare, quin huic uni credatis omnia*, &c. Terent. Eunuch. *credere exercitum, conſilia*. Idem Adelph. *Illi credunt conſilia omnia*. Idem Phorm. *Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris, ei uereare pecuniam credere?* & Virgil. Georg. I. *Inuitæ properes anni ſpem credere terræ*. & Aen. 5. *Nate Dea, ſi nemo audet ſe credere pugnæ*. Idem lib. 4. *ſolam nam perfidus ille Te colere, arcanos etiam tibi credere ſenſus*, &c. idem. 5. *Aeneam credam quid enim fallacibus Auſtris?* & 6. *Auſus ſe credere cælo*. idem 11. *Cautius ut ſaxo uelles te credere Marti*. Tibul. lib. 2. eleg. VI. *Spes ſulcis credit aratis Semina, quæ magno fænore reddat ager*. & Horat. Ode. XXVII. huius libr. *ſic & Europe niueum doloſo Credidit tauro latus*. & ibidem. *age, te procellæ Crede ueloci* Idem ſat 1 lib. 2. *Ille uelut fidis arcana ſodalibus olim Credebat chartis*. ibidem. *Scenæ uiuã em crede nepoti Matrem*. ſic & Græci loquuntur ἐπίστευσεν ἑαυτὸν τοῖς ἐχθροῖς. ſic loquitur Plutarchus in Catone Vticenſi; οὕτως οὐ τῷ ξίφει μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ γραφείῳ τὸ ἀνυπεύθυνον καὶ τὸ ἀνυπόδικον ἐπίστευε. ſic enim legendum eſt eo loco, non vt in vulgatis, τὸν ἀνυπεύθυνον καὶ τὸν ἀνυπόδικον, loquitur autem de Cæſare Catonis acerbiſſimo inimico, qui, cum Cato fratrem Cæpionem magnificentiſſima ſepultura affeciſſet, neque ſumtus tamen, quos in ea fecerat, cohæredibus ſuis reputaſſet, nihilque repetiuiſſet: ſcripſit tamen in Anticatonibus illum mortui fratris cineres cribro percolaſſe, vt aurum in rogum à ſe coniectum colligeret ac recuperaret. ſequuntur iam illa Plutarchi verba, οὕτως οὐ τῷ ξίφει, &c. id eſt, vt ego interpretor, ita auctoritatem illam ſuam ac licentiam à rationibus referendis ac iudicijs omnibus liberam ac ſolutam, non gladio ſolum, verum etiam ſtilo credebat, ac permittebat. quod perinde eſt ac ſi diceret Plutarchus, Cæſar ſua illa regia poteſtate abutebatur non ſolum ad occidendos homines, verumetiam ad inſectandos, & criminandos ſcripto maledico. eſtque, meo quidem iudicio, in illis Plutarchi verbis tralatio perelegans. quemadmodum enim, quod alteri creditum eſt, eo ille ſuo arbitratu vti & abuti poteſt, quamuis interdum iure non faciat: quia eſt fidei commiſſum, poteſtatique permiſſum: ſic auctoritas nullis legibus, nulliſque iudicijs alligata, eleganter & venuſtè dicitur à Plutarcho, ſtilo & gladio credita ea, quam quis vſurpat ad alterum ſcripto acerbo & famoſo lacerandum, gladioque occidendum: qui locus ab aliis interpretibus eſt prætermiſſus: ab aliis perperam è Græco conuerſus. ſed, ne virum doctiſſ. eundemq; mihi amiciſſimum, Guliel. Sirletum merita laude fraudem ac ſpoliem, is hunc Plutarchi locum ſic ſcriptum in codice manuſcripto mihi Romæ oſtendit: quam ſcripturam poſteà mihi confirmauit codex Donati Iannoctij.

Qui lora reſtrictis lacertis] ex hoc loco peſpicuum eſt ciuium Roman. captiuorum lacertos loris vinctos & aſtrictos fuiſſe, non, vt quidam putant, animi cauſa in tergum reiectos.

inert

iners] ignauus.

Hic, vnde vitam ſumeret, inſcius, &c.] huius loci hæc ſententia eſt. Hic miles neſciens, vitam ac ſalutem non eſſe ab hoſte petendam, ſed manu & victoria eſſe retinendam, &, ſi belli fortuna victoriam hoſtibus adiudicet, pro libertate, & in libertate cadendum eſſe potius, quam hoſtis beneficio in ſeruitute viuendum: pacem, quæ nulla debet eſſe cum hoſte, quandiu vita ſuppetit, niſi armis aut victoria ereptis, aut conditione poſitis, cum bello confudit.

probroſis] flagitioſis, turpibus, vituperabilibus.

vt capitis minor] vt capite minutus. dictum eſt autem capitis minor eadem ratione, qua *maturus aui, integer vitæ*, & ſimilia, de quibus vide annot. ad Od. XXII. lib. I.

& virilem Toruus humi poſ. &c] & oculos in terra defixos habuiſſe. hoc loco geſtus eſt conſtantis, vt alibi dicemus.

Donec labantes conſilio] ordo eſt, donec conſilio nunquam alias dato firmaret partes labantes: id eſt, nutantes, & in certa ſententia non conſtantes, ſeu dubitantes, vel non ſatis firmos, non ſatis rectè ſentientes.

Atqui ſciebat, quæ ſibi] *M. Regulum illigatum in machina reſectis palpebris Carthaginienſes uigilando necauerunt*, M. Tull. in Piſon.

Dimo. obſt. prop.] liber Rain. Card. *amicos*.

morantem] tardantem, impedientem. ſignificat actionem. aliter in Od. VII. lib. I. *morantem diem* dixit.

Diiudicata lite] tranſacta, deciſa.

Tendens] meditans ire: iter habens, vt epiſt. ad Valam lib. I. *quò tendis? non mihi Cumas Eſt iter*.

Lacedæmonium] à Phalantho Lacedæmonio conditum. Od. VI. lib. 2.

AD ROMANOS. Ode 6.

Corruptos ſuæ ætatis mores inſectatur.

DELICTA maiorum immeritus lues
Romane, donec templa refeceris,
Aedeisque labenteis deorum, &
Fœda nigro ſimulacra fumo.
Dijs te minorem quòd geris, imperas,
Hinc omne principium; huc refer exitum.
Dij multa neglecti dederunt
Heſperiæ mala luctuoſæ.
Iam bis Moneſis, & Pacori manus
Non auſpicatos contudit impetus
Noſtros: & adieciſſe prædam
Torquibus exiguis renidet.
Pænè occupatam ſeditionibus
Deleuit vrbem Dacus, & Aethiops,
Hic claſſe formidatus, ille
Miſſilibus melior ſagittis.

Fæcunda culpæ ſæcula, nuptias
Primùm inquinauere, & genus, et domos.
Hoc fonte deriuata clades
In patriam, populumq́; fluxit.
Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo: & fingitur artibus
Iam nunc, & inceſtos amores
De tenero meditatur vngui.
Mox iuniores quærit adulteros
Inter mariti vina: neque eligit,
Cui donet impermiſſa raptim
Gaudia luminibus remotis:
Sed iuſſa coràm non ſine conſcio
Surgit marito, ſeu uocat inſtitor,
Seu nauis Hiſpanæ magiſter,
Dedecorum pretioſus emtor.
Non his iuuentus orta parentibus
Infecit æquor ſanguine Punico:
Pyrrhumq́;, & ingentem cecidit
Antiochum, Annibalemq́; dirum:
Sed ruſticorum maſcula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Verſare glebas: & ſeueræ
Matris ad arbitrium reciſos
Portare fuſteis, ſol ubi montium
Mutaret umbras, & iuga demeret
Bobus fatigatis, amicum
Tempus agens abeunte curru.
Damnoſa quid non imminuit dies?
Aetas parentum peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

COMMENTARII.

immeritus.] immerens. non meritus. ut ſup. Od. II. eod. lib. *Virtus recludens immeritis mori cælum.* & Saty. 3. lib. 2. *Immeritusq, laboras Iratis,* &c.

donec templa refeceris.] ſic ſup. Od. xv. lib. 2. *& deorum Templa nouo decorare ſaxo.*

Dijs te minorem quòd geris] ſignificat imperii Romani perpetuitatem cerimoniis, religione, auſpiciis, & ſollennium ſacrorum ritu maximè contineri: populumq́; Ro. propter auſpicia neglecta, religionemq́; contemtam maximis eſſe calamitatibus affectum.

Hinc]

Hinc] à cultu deorum,& pietate in deos.

neglecti] vel contemti,vel minus diligenter,aut ſtudioſè culti.vt ſup. Ode II.huius lib.*Sæpe dieſque Neglectus inceſto addidit integrum.*

Heſperiæ] Italiæ, vt ſup.Ode.I lib 2. *Auditumque Medis Heſperiæ ſonitum ruinæ.*

bis] ſemel Craſſo: iterum imperatore Antonio, vel eius legato Didio Saxa.

Monæſis] Parthorum,& Perſarum regis.In cod.Iannoct. Faer.duob.Vatic. Moneſis in patrio caſu ſcriptũ eſt,quos ſecutus ſum Aldo Manutio reclamante.

& Pacori manus.] M.Tull.epiſt.ad Att.lib.5.Pacorum quendam Parthorum Regis filium commemorat.

Non auſpic. contud.imp.] inſignem auſpiciorum contemtorem fuiſſe Claudium Pulchrum traditum eſt, qui non paſcentibus in Sicilia pullis, ac per contemtum religionis, demergi iuſſis,vt biberent, quando eſſe nollent, prælium nauale iniit, &c.vide Sueton. in Tib.M.Tull. autem lib.I. de diuinatione, multis collectis oſtendit, non ſolùm auſpicia, verum etiam ſigna rerum futurarum neglecta, magnarum cladium Reip.cauſas fuiſſe: Claudium Appij Cæci filium, eiusque collegam L. Iunium claſſes maximas perdidiſſe, quod vitio nauigauiſſent. *Sed quia vetera?* (inquit ille) *M.Craſſo quid acciderit, videmus, dirarum obnunciatione neglecta.* Idem lib.2. *Flaminius non paruit auſpicijs, Itaquè perijt cum exercitu.* Sed hac de re vide plura apud Dionyſ. Halic.lib.3.ἀρχ.Ρωμ.

& adiec. præd. Torquib.] renidere valet, vt ſuprà diximus ad Od. XVIII.lib.2. quandam hilaritatem præ ſe ferre, lætari, gaudere. renidet igitur adiecisse, &c. id eſt, lætatur ſe adiecisse prædam torquibus exiguis. quod perinde eſt, ac ſi diceret. lætatur, vel gloriatur, ſe noſtris ſpolijs ornatiorem eſſe, quàm anteà. nam cum paulo ante torquibus aureis, ceteriſque ornamentis parcius vteretur: nunc noſtris cladibus ornatior incedit, prædaque ex noſtris exuuijs facta, ſuis torquibus adiecta, auro iam totus collucet. & fortaſſe Græcorum more locutus eſt. ſic enim illi dicerent γελᾷ τῷ προσθεικέναι.

ſeditionibus] diſſenſionibus,& bellis ciuilibus Plato lib.5.de Rep.in extr. ſeditionem,morbum grauiſſimum ciuitatis appellat.

melior] κρείττων,vt ſup.Od.XV.lib.I.*Tydides melior patre.*

Fæcunda culpæ ſæcula] vult ex matrimoniorũ corruptela, & adulterijs omnia reipub.mala manaſſe. Notat hæc tempora & Catullus, *Conſule Pompeio primum duo,Cinna,ſolebant Mæchilia,facto conſule nunc iterum, Manſerunt duo ſed creuerunt millia in unum Singula.fæcundum ſemen adulterio.* quos verſus ſupra explicauimus ad Od.XVII.lib.I.

Hoc fonte] ex nuptiarum maculis,& adulterijs.

Motus doceri gaudet Ionicos] molles,& impudicos, quales ſunt Ionici. Plaut.in Sticho in extremo. *Quis Ionicus, aut cinædicus, qui hoc tale facere poſſit?* Athen.lib.14. ἦν δέ τις Ἰωνικὴ ὄρχησις πάροινος.

& fingitur artibus] Varia eſt huius loci ſcriptura in veteribus cod. Alij enim habent *frangitur artubus*, quæ reperitur etiam in lib. Achillis Statij: alij *finguntur artubus*: cum quibus congruunt vulgati: alij, in quibus eſt Iannoct. & Vatic. *fingitur artibus*: quam ſcripturam exiſtimo eſſe veram, aut certè omnibus probabiliorem.fingere enim per tranſlationem eſt docere,atque inſtituere. epiſtol.2. lib.I. *Fingit equum tenera docilem ceruice magiſter Ire viam, quam monſtrat eques.* idem de arte poet. *O maior iuuenum, quamuis & voce paterna Fingeris ad rectum.* Sic igitur hunc locum explico. *Fingitur artibus*, id eſt, diſcit malas artes: diſcit membra mollire, mouere, & ſaltare, docetur membra ad quemuis motum conformare.

formare. quod ſi quis putet hanc ſententiam magis exprimi poſſe illa ſcriptura *fingitur artubus*: non pugnabo: hoc unum dicam mihi videri ita potius Horat. fuiſſe locuturum. Fingitur artus.

& inceſtos amores de tenero] ab ineunte ætate. ἐκ τῶν ἀπαλῶν ὀνύχων.

mox] marita, ſeu nupta.

meditatur] μελετᾷ, exercet, diſcit.

iuniores] viro ſuo.

adulteros] amatores, vt ſupra admonuimus, vel dic propriè, nuptiarum corruptores.

neque eligit] quærit viro ſuo iuniores amatores: non eſt ſatis: nullum adhibet delectum, ſed cuiuis ſui corporis copiam præbet.

cui donet impermiſſa] ait quidam in libro ſuo vetere ſcriptum eſſe *improuiſa*. quam ſcripturam ſi probemus, intelligemus ſignificari ab Horatio inſignem mulieris impudicitiam, quæ cuiuis homini, & prorſus ignoto, neque diu rogata, ac ne ſperanti quidem, gratificetur. *impermiſſa* tamen magis placet.

ſed iuſſa, &c.] puto hanc totius huius loci ſententiam eſſe. non deligit ſibi amatorem aliquem, cui furtim, & raptim, & luminibus remotis, inſcioque marito morem gerat, quod faciunt, paulum quæ ſunt tolerabiles mulieres: ſed à quouis inſtitore, aut mercatore arceſſita etiam audiente, & vidente marito, ſurgit è lecto, atque ad illum liberalem flagitiorum emtorem properat.

inſtitor] *inſtitor appellatus eſt* (vt ſcribit Vlpian. lib. 29. ad edictum) *ex eo quod negocio gerendo inſtet: nec multum facit, tabernæ ſit præpoſitus, an cuilibet alÿ negociationi.*

nauis magiſter] idem Vlpian. ibid. *Magiſtrum nauis accipere debemus eum, cui totius nauis cura mandata eſt.*

dedecorum pretioſus emtor] qui magno redimit turpem, & ab adulterio profectam voluptatem.

Non his iuuent. orta parentib.] ſed iis, qui ius matrimonÿ caſtum & ſanctum ſeruarent: ipſi autem filÿ aſſiduo labori, & agriculturæ aſſueti eſſent.

infecit æquor ſanguine Punico] ſup. Od. xi. lib 2. *Nec Siculum mare Pœno purpureum ſanguine.*

Pyrrhum] Epirotarum Regem: cuius vitam ſcripſit Plutarchus.

Antiochum] Syriæ Regem, quem vicit M. Acilius Glabrio.

maſcula] non mollis, nec fracta voluptatibus, nec impudica.

ſol vbi montium, &c.] id eſt, veſperi. Virg. in Tityro. *Maioreſque cadunt altis de montibus umbræ.* Idem Alex. *Et ſol creſcenteis decedens duplicat umbras.*

& iuga demeret Bobus] idem tempus ſignificat, quod ideircò à Græcis βουλυτὸν appellatur. Heſych. βουλυτὸν δειλινὴ ὥρα, ἡ τὸ ἄροτρον λύεται τῶν βοῶν. Hom. ἰλ. π. ἦμος δ' ἠέλιος μετενίσσετο βουλυτόνδε. Cicer. ad Attic. lib. 25. *Aduentabat autem* βουλύσει *cœnantibus nobis.* Et Aratus Ἐρχόμεναι σταθμόνδε βόεσσι βουλύσιον ὥρην, id eſt, quo tempore boues ſoluuntur, ac diſiunguntur.

amicum tempus agens] id eſt gratum, φίλον, vt Græci loquuntur.

abeunte curru] fingunt poetæ ſolem conuerſionem annuam, & diurnam conficientem curru vehi. Theoc. φαρμακευτ. Σάμερον ἀνίκα πέρ τε ποτ' ὠρανὸν ἔτρεχον ἵπποι, &c. vbi ſic interp. ἵπποι τοῦ ἅρματος δηλονότι τοῦ ἡλίου. Pind. Olym. εἰδ. ζ. de ſole ὁ γενέθλιος ἀκτίνων πατὴρ πῦρ πνεόντων ἀρχὸς ἵππων. Virg. Georg. 1. *Noſque ubi primus equis oriens afflauit anhelis.* eodem pertinet principium Phœniſſarum Eurip. ὦ τὴν ἐν ἄστροις οὐρανοῦ τέμνων ὁδὸν, καὶ χρυσοκολλήτοισιν ἐμβεβὼς δίφροις ἥλιε, θοαῖς ἵπποισιν εἱλίσσων φλόγα. Poſtremò interpres Sophoclis in Aiace Maſtigophoro de Solis curru hæc ſcribit. τὸν ἥλιον, ἐς

Ee ταμι

ποιεῖ τὴν ἡμέραν ἐπὶ ἅρματος, φασὶν ὀχεῖσθαι, δύο ἵππους ἔχοντα λευκούς, χαρέποντα καὶ φαέθοντα, id eſt, ſolem, qui diem efficit, aiunt in curru vehi duos equos habentem albos Charopontem, & Phaetontem. Horat. carmine ſęculari ad Deos. *Alme Sol, curru nitido diem Qui promis & celas.* Idem epiſtol. ad Quinctium. lib. 1. *Lauum diſcedens curru fugiente uapores.* Plautus autem in Amphitr. quadrigas ſoli attribuit. *ſigni dic quid eſt. Me.cum quadrigis ſol exoriens.*

Damnoſa quid non imminuit dies.] Ariſtot. lib. 4. Phyſic. audit. de princip. oſtendit, omnia, quæ ſunt in tempore, non ſolùm tempore contineri neceſſariò, quemadmodum, & cetera, quæ ſunt in re aliqua, verbi gratia, quæ ſunt in loco, loco continentur: ſed etiam à tempore affici. ſolemus enim (inquit) dicere: tempus conſumit, & liquefacit: & omnia tempore conſeneſcunt, & tempore obliuiſcuntur homines, quę ſciunt, potius, quàm diſcunt: denique nihil tempore fit recentius, aut pulchrius. Tempus enim per ſe rebus omnibus affert interitum. verba Ariſtot. ſunt hæc, ſi quis forte magis delectatur Græcis, quàm Latinis, præſertim noſtris: *Διὸ ἀνάγκη πάντα τὰ ἐν χρόνῳ ὄντα περιέχεσθαι ὑπὸ τοῦ χρόνου, ὥσπερ καὶ τἄλλα, ὅσα ἔν τινί ἐστιν· οἷον τὰ ἐν τόπῳ, ὑπὸ τοῦ τόπου, καὶ πάσχειν δή τι ὑπὸ τοῦ χρόνου, καθάπερ καὶ λέγειν εἰώθαμεν, ὅτι κατατήκει ὁ χρόνος, καὶ γηράσκει πάνθ' ὑπὸ χρόνου, καὶ ἐπιλανθάνεται διὰ χρόνον, ἀλλ' οὐ μεμάθηκεν, οὐδὲ νέον γέγονεν, οὐδὲ καλόν. φθορᾶς γὰρ αἴτιος καθ' αὑτὸν μᾶλλον ὁ χρόνος.*

Aetas parent.] ſic Aratus. *Οἵην χρύσειοι πατέρες γενεὴν ἐλίποντο Χειροτέρην, ὑμεῖς δὲ κακώτερα τεξείεσθε.* & Lucret. lib. 2. in extr. *Iamque adeo effœta eſt ætas, effœtaque Tellus: Vix animalia parua creat, quæ cuncta creauit Sæcla, deditque ferarum ingentia corpora partu.* & Hom. non vno loco videtur ſignificare ſuæ ætatis homines breuioris eſſe ſtaturæ, quàm ſuperiores heroas illos, vt *ἰλιάδ. ε. ὁ δὲ χερμάδιον λάβε χειρὶ Τυδείδης μέγα ἔργον, ὃ οὐ δύο ἄνδρε φέροιεν. Οἷοι νῦν βροτοί εἰσιν.* & *μ. οὐδέ κε μιν ῥέα Χειρί γε τῇ ἑτέρῃ φέροι ἀνὴρ οὐδὲ μάλ' ἡβῶν, Οἷοι νῦν βροτοί εἰσιν. ὁ δ' ὑψόθεν ἔμβαλ' ἀείρας.* Piget aſcribere verſus illos Heſiodi vulgatiſs. de ætatibus: quarum primam facit auream, vltimam ferreã. Platonis autem diſtichum non præteribo. *Αἰὼν πάντα φέρει· δολιχὸς χρόνος οἶδεν ἀμείβειν Οὔνομα, καὶ μορφὴν, καὶ φύσιν, ἠδὲ τύχην.* quod ego ſic verti. *Omnia fert ætas: mutatur tempore longo Fortuna, & forma, & nomen, & ingenium.* quod fortaſſe adũbrare voluit Virg. Gallo. *omnia fert ætas: animum quoque.* hic eſt vnus ex iis locis (ſunt enim complures) quos, cũ quidam ſciret à me in his cõmentariis tractatos eſſe: neſcio quibus inanis gloriæ ſtimulis excitatus, in ſuos lib. Varia. lect retulit. De qua iniuria & ꝑ litteras, & corã cum eo expoſtulaui. queſtus ſum etiã apud clariſs. virũ Franciſc. Turnoniũ Card. de me, ac de illo optimè meritũ.

AD ASTERIEN. Ode 7.

Conſolatur eam, de viri ſui abſentia mæſtam, ac ſollicitam.

QVID fles Aſterie, quem tibi candidi
Primo reſtituent uere Fauonij,
Thyna merce beatum
Conſtantis iuuenem fide
Gygen? ille Notis actus ad Oricum
Poſt inſana capræ ſidera, frigidas

Noctes,

Noćteis, non ſine multis
Inſomnis lacrymis agit.
Atqui ſollicitę nuncius hoſpitę
Suſpirare Chloen, & miſeram tuis
Dicens ignibus uri,
Tentat mille uafer modis.
Vt Prœtum mulier perfida credulum
Falſis impulerit criminibus, nimis
Caſto Bellerophonti
Maturare necem, refert.
Narrat pœne datum Pelea Tartaro,
Magneſſam Hippolyten dum fugit abſtinens:
Et peccare docenteis
Fallax hiſtorias monet
Fruſtrà. nam ſcopulis ſurdior Icari
Voces audit adhuc integer. at, tibi
Ne uicinus Enipeus
Plus iuſto placeat, caue:
Quanuis non alius flećtere equum ſciens
Aeque conſpicitur gramine Martio:
Nec quiſquam citus ęquè
Tuſco denatat alueo.
Prima nocte domum claude: neque in uias
Sub cantu querulæ deſpice tibiæ:
Et te ſæpe uocanti
Duram, difficilis mane.

COMMENTARII.

Quid fles] quid flendo deſideras abſentem, quem, &c.

Candidi] vel eò candidos dixit, quia veris ſunt nuncij: vel quia virum deſideranti vxori ſunt reſtituturi. vt Catullus *candidos ſoles* dixit, id eſt, iucundos. *Fulſere quondam candidi tibi ſoles.* Vide quæ annotaui ad ſaty. I x. lib. I. ad illum locum. *hunccine Solem Tam nigrum,* &c.

Thyna] id eſt, Bithyna, ſeu Bithynica. Cat. ad Sirmionem. *Vix mi ipſe credens Thyniam atque Bithyno, Liquiſſe campos.*

Thyna merce beatum] locupletatum mercibus è Bithynia aduectis.

Conſtantis iuuenem fide] ſic habent cod. manu ſcripti. Iann. Vrſ. duo Vatic. cum quibus congruit Torneſian. niſi quòd in eo ſcriptum erat, fidi, non ſine litura. *fide* autem patrij caſus eſt, non ſexti aut ſeptimi: qua de re alibi.

Oricum] portum, & oppidum in Epiro, de quo Cæſ. lib. 3. de bello ciuili. *At ille expoſitis militibus, eodem die ad Oricum proficiſcitur: quò cum ueniſſet L. Torquatus,* &c.

Poſt inſ. Cap. ſid.] poſteaquam Capra, & hædi occiderunt. *inſana* autem appellat, quia eorum ortus magnas tempeſtates excitat. ſic Od. xxx. huius lib. *Aquilonem impotentem* dixit. & Catull. *impotentia freta.* Oritur autem Capra ortu (vt loquuntur) matutino, ſole Capricornũ prætereunte circiter ſolſtitiũ brumale. De capra & hædis ſic Aratus. *καὶ τοι φάτις ἤλυθεν αἰγὸς αὐτῆς, ἠδ' ἐρίφων, οἵ τ' εἰν ἁλὶ πορφυρεούσῃ Πολλάκις ἐσκέψαντο σκεδαζομένους ἀνθρώπους.*

Atqui ſollicitæ nuncius] Atqui nũcius (inquit) à Chloe ad virum tuum miſſus, narrans ei illam eius amore perire: conatur cum variis modis corrumpere, & labefactare: affert exempla Bellerophontis & Pelei, qui dum mulieres amantes ſpernunt, ac repudiant, in maximum vitæ diſcrimen adducti ſunt.

hoſpitæ] Chloes. quæ tuum virum amat.

tuis ignibus] id eſt, eo amore, quo tu virum tuum complecteris. ignes autem pro amore poni non eſt nouum. ſup. Od. xxvii. lib. I. *non erubeſcendis adurit Ignibus.* & Od. xiii. eiuſd. *arguens Quàm lentis penitus macerer ignibus.* Virgil. in Palæm. *meus ignis Amyntas.*

Vri] Od. xiiii. ad Mæcenat. epod. *Vreris ipſe miſer.* & Od. xi. ad Pectium. *Amore, qui me præter omnes expetit Mollibus in pueris, aut in puellis vrere.* Virg. Alex. *Me tamen vrit amor.*

Vafer] callidus, aſtutus. vt ſat. iii. lib. 2. *Quo vafer ille pedes lauiſſet Siſyphus ære.* & ſatyr. ii. lib. I. *Illum aut nequities, aut vafri inſcitia iuris.*

vt Prœtum mulier] Bellerophon cum prius Hipponus appellaretur, poſteà Bellero Corinthiorum principe interfecto, ab euentu Bellerophon, ſeu Bellerophonta dictus eſt. Erat autem re, & natura, Neptuni: verbo & opinione hominum, Glauci filius. Accepto igitur à Neptuno, Pegaſo equo alis prædito, qui ex eo appellationem traxerat, quód è collo Meduſæ exilierat, eo ſublimis per medium aera vehebatur. Atque interfecto quidem Bellero, cum Argos profugiſſet, vbi regnum Prœtus obtinebat, ab eo cædis à ſe admiſſæ expiationem conſecutus, & apud eum aliquandiu commoratus eſt. Intereà Antêa Prœti vxor Bellerophontis amore capta, eius complexum & concubitum exoptabat, eoque potiri magnopere cupiebat. Is ab hoc flagitio auerſus, negabat ſe vlla conditione adduci poſſe, vt tantum dedecus admitteret. Antêa verita, ne ille ſuum amorem Præto indicaret, ac renunciaret, præoccupatis Prœthi auribus, queſta eſt illum ſibi ſtuprum inferre eſſe conatum. Qua re audita, & credita, Prœtus eum ſua manu quidem interficere noluit, ſed in Lyciam ad ſocerum Iobatum miſit cum litteris in ipſius perniciem ſcriptis. cetera quæ ad hunc locum non pertinent, ſuo loco dicentur ad Od. xi. lib. 4. verſus autem Homeri qui hanc ſiue hiſtoriam, ſiue fabulam exponunt, ſunt ἰλιάδ. ζ. *Τῷ δὲ γυνὴ Προίτου ἐπεμήνατο δῖ' Ἄντεια Κρυπταδίῃ φιλότητι μιγήμεναι, ἀλλὰ τὸν οὔτι Πεῖθ' ἀγαθὰ φρονέοντα δαΐφρονα Βελλεροφόντην. Ἡ δὲ ψευσαμένη Προῖτον βασιλῆα προσηύδα· Τεθναίης ὦ Προῖτ', ἢ κάκτανε Βελλεροφόντην, Ὅς μ' ἔθελεν φιλότητι μιγήμεναι οὐκ ἐθελούσῃ,* &c.

criminibus] criminationibus. vt ſat. iii. li. I. *ubi acris Inuidia, atque vigent vbi crimina.* & epiſt. ad Loll. lib. I. *ut, penitus notum ſi tentent crimina, ſerues.* Varro lib. 8. de lingua Latina. *ac ſingula crimina, quæ ducunt in analogias, ſoluemus:*

maturare necem] accelerare.

pœne datum Pelea Tartaro] Creteis, ſeu Hippolyta Hippolyti filia, Acaſti vxor, Pelei amore capta. cum eum ad ſtuprum ſollicitaſſet, neque ei perſuadere potuiſſet: dolore, odioque incenſa, prior eum apud Acaſtum criminatã eſt, vt improbum, & vim ſibi inferre conatum. Ille autem his auditis, ſuoque conſilio celato, ac diſſimulato, eum in Pelij montis ſolitudines, quaſi aliud agens, deduxit,

duxit, quo dormiente inter centauros relicto, domum reuerſus eſt. Dij autem Pelei miſerti, eiq; ſuam integritatem, ac temperantiam pernicioſam eſſe iniquũ arbitrati, Vulcanum ad eum miſerunt. Hic ei gladium donauit, quo Centauros in ſe irruentes perculit, atque interfecit: reuerſusque in Theſſaliam Acaſto bellũ intulit, & Iolcum expugnauit. Hæc Pindari interpres, & Pindarus ipſe Nem. carmine quarto & quinto: quibus duobus in locis hanc hiſtoriã perſequitur, ſed multo fuſius quinto. verba Pindar. ſunt hæc. Αἱ δὲ (de Muſis loquitur) πρώτιστον μὲν ὕμνασαν Διὸς ἀρχόμεναι σεμνὰν Θέτιν, Πηλέα θ', ὥς τε νιν ἁβρὰ Κρηθηῒς Ἱππολύτα δόλῳ πεδᾶσαι ἤθελε ξυνεύναν Μαγνήτων σκοπὸν πείσαισ' ἀκοίταν ποικίλοις βουλεύμασι. ψεύσταν δὲ ποιητὸν συνέπαξε λόγον, ὡς ἄρα νυμφείας ἐπείρα κεῖνος ἐν λέκτροις Ἀκάστου εὐνᾶς. τὸ δ' ἐναντίον ἔσκεν. πολλὰ γάρ μιν παντὶ θυμῷ παρφαμένα λιτάνευεν. τοῦ δ' ὀργὰν κνίζον αἰπεινοὶ λόγοι. εὐθὺς δ' ἀπανάνατο νύμφαν, ξενίου πατρὸς χόλον δείσαις. eadem ferre leguntur apud Appollonij interp. lib. 1. in quarto porro carmine ait Acaſtum Peleo dormienti inſidias ſtruxiſſe: Chironem autem ei ſubueniſſe. verba Pindari ſunt hæc. Τᾷ Δαιδάλῳ δὲ μαχαίρᾳ φυτεύεν οἱ θάνατον ἐκ λόχου Πελίαο παῖς. ἄλαλκε δὲ Χείρων, καὶ τὸ μόρσιμον Διόθεν πεπρωμένον ἔκφερεν.

Et peccare docentes, &c.] monet eam hiſtorias, id eſt, redigit ei in memoriam, vel proponit hiſtorias, quæ peccandi rationem, ac viam oſtendãt. Lege Euripidis Hippolytum coronatum. & annot. ad Od: v11. lib. 4. de Hippolyto.

Nam ſcopulis ſurdior] ſignificat eum non moueri, neque flecti verbis nuncij illius à Chloa miſſi. Sed quo modo audit, ſi ſurdior eſt Icarei maris ſcopulis? audit ille quidem: ſed audit integer, ita audit, vt non commoueatur, neque det manus. non adducitur eius oratione, vt tui oblitus amorem ſuum in Chloen transferat. Non temerè autem, neque ſine arte Horatius Aſterien in officio continere, & ab amore alterius viri deterrere volens, commemorat ei ſui viri conſtantiam, & continentiam, & fidem. Nam ſi contrà credat illa Gygen virum ſuum aliò animum appuliſſe: facile ſit ei perſuadere, vt alterius viri libidini obtemperet. Nihil eſt enim, quod mulieri nuptę acriorem dolorẽ inurat, quodq; magis eam à viro alienet, quàm pellex. Teſtem citabo Eurip. Androm. κἀγὼ θυγατρὶ, μεγάλα γὰρ κρίνω τάδε Λέχους στέρεσθαι, σύμμαχος καθίσταμαι. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα δεύτερ' ἂν πάσχοι γυνὴ, Ἀνδρὸς δ' ἁμαρτάνουσα, ἁμαρτάνει βίου. vide Od. x. huius libri. *Nec uir Pieria pellice ſaucius.* Non diſſimulabo me in duobus cod. manu ſcriptis reperiſſe. *Spernit adhuc integer* pro *audit*. Veruntamen ſequor alteram ſcripturam, vt veram & incorruptam.

integer] incorruptus, vt Od. 111. lib. 2. *Brachia, & uultum, tereteſque ſuras Integer laudo.*

At, tibi ne vicinus] virum habes in ſuo erga te amore obfirmatiſſimum, & conſtantiſſimum: ſed tu vide, ne te Enipeus vicinus quantumuis equitandi, & natandi, & ceterarum artium peritiſſimus labefactet, & percellat.

flectere equum ſciens] in eo equitandi ſcientia maximè vertitur, vt equus ſeſſori frenum moderanti pareat, & quancunque in partem velit ille, ſequatur. quod declarat locus Cæſaris lib. 4. de bello Gallico, vbi & eodem verbo vſus eſt loquẽs de eſſedaris Britannicis. *ac tantum uſu quotidiano, & exercitatione efficiunt, ut in decliui, ac præcipiti loco incitatos equos ſuſtinere, & breui moderari & flectere, & per temonem percurrere, & in iugo inſiſtere, & inde ſe in currus citiſſime recipere poſſint.* ſic Virg. Aen. 1. *cæloque inuectus aperto Flectit equos.* & 1x. *Flectere ludus equos, & ſpicula tendere cornu.*

gramine Martio] campo Martio.

Tuſco denatat alueo] ſecũdo fluuio natat. decurſionẽ Tiberinã ſignificat.

prima

prima noćte] prima noćtis parte.
querulæ tibię] cuius cantu Enipeus, aut quiuis alius amator ſe amore tui perire ſignificet, queraturque ſe immeritò abs te ſperni.
deſpice] deorſum aſpice.
difficilis] ſæua & inexorabilis.

AD MAECENATEM. Ode 8.

Cur Kalend. Martiis, cum uxorem non habeat nihilominus ſacrificet, & epuletur tamen.

MARTIIS cælebs quid agam Kalendis:
Quid uelint flores, & acerra turis
Plena, miraris, poſitusque carbo in
Ceſpite uiuo,
Docte ſermones utriuſque linguę.
Voueram dulceis epulas, & album
Libero caprum propè funeratus
Arboris ictu.
Hic dies, anno redeunte feſtus
Corticem aſtrictum pice demouebit
Amphorę fumum bibere inſtituta
Conſule Tullo.
Sume Mecenas cyathos amici
Soſpitis centum: & uigiles lucernas
Perfer in lucem: procul omnis eſto
Clamor, & ira:
Mitte ciuileis ſuper urbe curas.
Occidit Daci Cotiſonis agmen:
Medus infeſtus ſibi luctuoſis
Diſſidet armis:
Seruit Hiſpanæ uetus hoſtis oræ
Cantaber ſera domitus catena:
Iam Scythę laxo meditantur arcu
Cedere campis.
Negligens, ne qua populus laboret,
Parce priuatus nimium cauere &
Dona preſentis cape lętus horę, ac
Linque ſeuera.

COM-

COMMENTARII

Martiis cælebs quid agam] Kalendas Martias & amantes,& mariti religiosè colebant. Illi, vt omnia ſibi læta & ſecunda in amore euenirent: hi, ut uxores caſtas & pudicas haberent domi. Itaque ſolebant utrique ad matronas & ad amicas munera mittere. Atque iccircò Iuuenalis Kal. Martias *fœmineas* appellat: & Martialis eaſdem *ſaturnalia muliebria. Scis certe puto ueſtra iam uenire Saturnalia Martias Kalendas: Tum reddam tibi Galla, quod dediſti*. Tibull. lib. 3. *Martis Romani feſtæ uenere Kalendæ: Exoriens noſtris hic fuit annus auis: Et uaga nunc certa diſcurrunt undique pompa, Perq́; uias urbis, munera, perq́; domos. Dicite Pierides, quonam donetur honore Seu mea, ſeu fallor, cara Neæra tamen.* colebant eundem diem & puellæ. Idem Tibull. lib. 4. *Sulpicia eſt tibi culta tuis Mars magne Kalendis: Spectatum è cælo (ſi ſapis) ipſe ueni.* mittebant & ſua matronæ munera. Plaut. in milite glor. *Da mihi uir; Kalendis quæ mittam, quom Martiæ uenerint*, &c. Martias autem Kalendas matronæ celebrabãt (inquit Feſtus) quòd eo die Iunonis Lucinæ ædes coli cœpta eſt. Nomen *Kalendarum* ſecutus & nobilium Grammaticorum auctoritatem, & veterum marmorum, ac lib. teſtimonium, & doctorum uirorũ uſum, per *K*, excudendum curaui.

cælebs] qui nec vxorem, nec ullam fœminam, quæ mihi uxoris loco ſit, domi habeam.

in cæſpite viuo] ſuprà, Od. xix. lib. i. *Hic uiuum mihi ceſpitem, hic Verbenas pueri ponite.*

& album Libero caprum] cur Baccho caper immoletur, omnibus notiſſimum eſt. Virg. Georg. 2. *Non aliam ob cauſam Baccho caper omnibus aris Cæditur.* notum eſt illud epigramma, quod extat epigrammatum Græcorum lib. i. cuius hæc ſententia eſt, Etiam ſi radicitus caper uitem depaſcat, tantum tamen uini prolaturam, quantum ſatis ſit ad libandum, dum immolatur. *Κἤν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω, Ὅσσον ἐπισπεῖσαι σοί τράγε, θυομένῳ.* Apud Homerum tamen *ἰλ. τ.* etiam Ioui & Soli in fœderibus caper mactatur. *Ταλθύβιος δέ μοι ὦκα κατὰ στρατὸν εὐρὺν Ἀχαιῶν Κάπρον ἑτοιμασάτω ταμέειν Διΐ τ', Ἠελίῳ τε.*

prope funeratus arboris ictu] de hac arbore lege Od. xiii. lib. 2. *Ille & nefaſto te poſuit die.* & xvii. *Me truncus illapſus cerebro Suſtulerat*, &c.

Docte ſermones] ita legendum, non *docte ſermonis*. Ita enim ſcriptum eſt in cod. Faër. & vno Vatica. adde quòd ita loquitur Oda proxima. *Dulceis docta modos, & citharæ ſciens.* Denique ita legit Donat. producens hunc locum comment. in Eunuch.

Hic dies anno redeunte] dies feſtus anniuerſarius. *anno redeunte*, anno uertente: *περιπλομένου ἐνιαυτοῦ*. Horat. ſat. ii. lib. 2. *Siue diem feſtum rediens adduxerit annus.* *ἔτυμον* Græci nominis *ἐνιαυτὸς*, quaſi in ſeipſum reuolutus.

Corticem aſtrictum pice] hoc die feſto relinentur dolia, & amphoræ picato cortice obturatæ.

demouebit] excudendum curaui *demouebit*, non, ut uulgò legitur, *dimouebit*, quòd ita ſcriptum repererim in tribus libris calamo exaratis. amphoræ autem dictum pro ab amphora, ut & Priſcian. docet lib. xvii. Amphora porrò ſeu quadrantal vini ſextarios octo & quadraginta continebat, ut ſuprà ex Feſto admonuimus.

fumum bibere inſtitutæ] quæ didicit, uel cœpit fumum bibere. Ariſtot. lib. 4. *μετεωρ.* ſcribit in Arcadia uinũ in utribus à fumo ita exiccari, ut bibatur

abraſum

abraſum ac defectum. Quod igitur hic de fumo dicitur, non eſt referendum ad vini vaporem, quem fumum Gallica lingua appellamus, qui tempore extenuatur: ſed ad eum, quem propriè fumum appellant Latini, quo vinum maturatur, denſumque ac ſpiſſum efficitur. cuiuſmodi ego nouem ab hinc annis in Rhœtia vidi, cùm ex Italia per Rhœtorum fines in comitatu clariſs. viri Franciſci Turnonij Cardinalis in Galliam reuerterer. id erat annorum quadraginta, vt mihi affirmabat is, apud quem diuerſabar, ita dura & alta cruſta obductum, vt non niſi ea ferro reſciſſa vinum depromi poſſet. atque id ita craſſum erat, vt, niſi multa aqua dilutum, ac temperatum neque liqueſceret, neque bibi poſſet. Amphoram igitur fumum bibere inſtitutam intellige, quæ cœpta eſt fieri fumoſa: quemadmodum Tibullus cados Falernos fumoſos appellat lib. 2. his verſibus. *Nunc mihi fumoſos veteris proferte Falernos Conſulis, & Chio ſoluite vincla cado.* ſunt enim non vina, ſed vaſa fumoſa. M. Tull. in Piſon. *fumoſas imagines.* & Horat. ſat. II. lib. 2. *pernam fumoſam* dicunt. ex quo veteres intelligimus. vide annota. ad Od. XXVII. huius libri.

Conſule Tullo] L. Volcatius Tullus deſignatur, qui fuit Conſul cum M. Aemilio Lepido, anno ab vrbe condita DCLXXXVII.

Soſpitis] ſalui, & ſeruati ab arboris illius caſu.

& vigiles lucernas perfer] compotationes & cœnas ſumtuoſiores, ac liberaliores noctu fieri ſolitas eſſe cùm ex hoc poeta, tùm ex multis aliis ſcriptoribus intelligere licet. Od. XXI. lib. 3. ad amphoram. *Te Liber, & ſi læta aderit Venus, Viuæque producent lucernæ, Dum rediens fugat aſtra Phœbus.* epiſtola ad Torq. lib. 1. *Supremo te ſole domi Torquate manebo.* epiſt. ad Mecenatem II. lib. 1. *Hoc ſimul edixit, non ceſſauere poetæ Nocturno certare mero, putere diurno.* Theognis, Τῷ πίνειν δ' ὁ θέλοντι παραςαδὸν οἰνοχοείτω. Οὐ πάσας νύκτας γίγνεται ἁβρὰ παθεῖν. Lucret. lib. 2. *Lumina nocturnis epulis ut ſuppeditentur.* Athenæus aūt lib. 7. medicum quendam Daphnum nomine inducit ita loquentem, ὠφελιμώτερά ἐςι φίλτατε, τῷ παντὶ σώματι τὰ νυκτερινὰ δεῖπνα. τὸ γὰρ σελήνης ἄςρον πρὸς τὰς τῆς τροφῆς ἁρμόττει πέψεις, σηπτικὸν ὑπάρχον. κατὰ σῆψιν δ' ἡ πέψις, &c. id eſt, vtiliores ſunt omni corpori nocturnæ cœnę. Nam Lunæ aſtrum ad cibum concoquendum valde accommodatum eſt, cùm vim habeat putrefaciendi. Concoctio autem putrefactione conſtat. eodem pertinet locus ille Horat. Od. XXVII. lib. 1. *Vino & lucernis Medus acinaces Immane quantum diſcrepat.*

procul om. eſto clam. & ira] ſic Ode ſuprà dicta, lib. 1. *Lenite clamorem ſodales, Et cubito remanete preſſo.*

Coriſonis] ſic reperi ſcriptum in duobus Vatic. codicibus, & in Iann. Faër. Torneſ.

Medus infeſtus ſibi] Medi ſeditionibus inter ſe concitantur.

Cantaber ſera domitus] Od. XIIII. lib. 4. *Te Cantaber non ante domabilis, Medusque,* &c. Cantabros deuicit Agrippa Auguſti auſpicijs. epiſt. ad Iccium. li. 1. *Cantaber Agrippæ, Claudi virtute Neronis Auſpicijs cecidit.*

Negligens, nequa populus] videtur aliquantò difficilior atque impeditior eſſe horum verborū ſtructura. Parce (inquit) cùm ſis priuatus, id eſt, cùm magiſtratum non geras, nimium cauere, quod valet, noli nimis ſollicitus eſſe, ne qua parte populus Rom. laboret. ita (inquam) parce, vt in eo ſis negligens. eſt autem vſitatum Horatio cum verbo nomen aliquod epithetum coniungere, quod verbi ſignificationem augeat, aut certè adiuuet, vt Od. XXVIII. lib. 1. *At tu nauta vagæ ne parce malignus arenæ Particulam dare.* quem locum explicauimus ſuo loco. ſimile exēplum eſt ſup. Od. VII. huius lib. *Magneſſam Hippolyten dum fugit abſtinēs.* & infrà hoc eod. lib. Od. XXIIII. *Illic matre carentibus Priuignis mulier temperat innocens,*

nocens, id eſt, in eo ſe præbet innocentem, quod priuignis temperat, vel eo ipſo, quod priuignis temperat, innocens habenda eſt, & Od.xxɪ. eiuſdem libri. *Non ille, quanquam Socraticis madet Sermonibus, te negliget horridus.* & ſat.vɪ. lib.2. *Si uenerer ſtultus nihil horum, ò ſi angulus ille,* &c. quorum verborum explicationem ad ſuum locum reſeruare malo. & Od.xɪɪɪ. lib.4. *ludisque & bibis impudens.* & Od.xvɪ. Epod. *Credula nec flauos timeant armenta leones.* & epiſt.ɪɪ. lib.ɪ. *Ruſticus expectat dum defluat amnis.* & epiſt. ad Iul. Florum lib.2. quod *Expectata tibi non miſſam carmina mendax.* & epiſt. de art. poet. *an omnes Viſuros peccata putem mea tutus, & extra Spem ueniæ cautus?* & ſat.vɪ. lib.2. *Laudat Arelli Sollicitas ignarus opes.* & Od.vɪɪɪ. lib.4. *Donarem pateras, grataque commodus Cenſorine meis æra ſodalibus.*

& Dona præſentis] ſuadet his verbis, vt in diem viuat, vt Od.xvɪ. lib.2. *lætus in præſens animus, quod ultrà eſt, Oderit curare,* ad quem locum plura hac de re diximus.

Ode 9.

Dialogus Horatij & Lydæ.

HO. DONEC *gratus eram tibi,*
Nec quiſquam potior brachia candidæ
Ceruici iuuenis dabat:
Perſarum uigui rege beatior.
LY. *Donec non alia magis*
Arſiſti, neque erat Lydia poſt Chloen:
Multi Lydia nominis
Romana uigui clarior Ilia.
HO. *Me nunc Threſſa Chloe regit*
Dulceis docta modos, & citharæ ſciens:
Pro qua non metuam mori,
Si parcent animæ fata ſuperſtiti.
LY. *Me torret face mutua*
Thurini Calais filius Ornithi:
Pro quo bis patiar mori,
Si parcent puero fata ſuperſtiti.
HO. *Quid, ſi priſca redit Venus?*
Diductosque iugo cogit aeneo?
Si flaua excutitur Chloe?
Reiectæ patet ianua Lydiæ?
LY. *Quanquam ſidere pulchrior*
Ille eſt: tu leuior cortice, & improbo
Iracundior Adria:
Tecum uiuere amem: tecum obeam libens

COMMENTARII.

Nec quiſquam potior] quem pluris faceres.vt infr.Od.xv.epod. *Nec feret aſſiduas potiori te dare noctes.* & ſat.v.lib.2. *ultro Penelopen facilis potiori trade.*

non alia magis arſiſti] ſic habent codices antiqui Faerni, Vrſini, Tor. duo Vatic.& ita loquitur Od.xIIII.epod. *Non aliter Samio dicunt arſiſſe Bathyllo Anacreonta Teium.* Idem Od.xI.lib.4. *Non enim poſthac alia calebo Femina.* & Od.Ix. lib 4.fine vllo caſu.

neque erat Lydia poſt] neque ego poſteriore eram loco apud te, quàm Chloe:vel,neque Chloen mihi anteponebas.

Ilia] Numitoris filia, Romuli matre.vt Od.8.lib.4. *Quid foret Iliæ, Mauortiſque puer.* commemorat & Oda II lib.I. *Iliæ dum ſe nimium querenti,* &c.

regit] mihi imperat,ego ei ſeruio tanquam dominæ.

& citharæ ſciens] ſic loquitur Od.xv.lib.I. *& Sthenelus ſciens Pugnæ.*

pro qua non metuam mori] pro qua libenter mortem oppetam:pro qua, quin moriar,non recuſabo.de verbo metuendi lege annot. ad Odam II.lib.2.

ſi parcent animæ] ſi modò mea morte aſſequar, vt ſit mihi ſuperſtes, & immortalis.

Me torret face mutua] amore mutuo, nemini autem ſunt inauditæ Cupidinis faces.

Pro quo bis patiar mori] his verbis ſui in Calaim amoris magnitudinem declarat,cum bis mori tamen poſſit nemo. Nam (vt eſt apud Athen.lib.8.) ἀθάνατος ὁ θάνατός ἐστιν, ἅπαξ ἄν τις ἀποθάνῃ. id eſt, immortalis mors eſt, ſi quis ſemel mortuus fuerit.

Diductosque] diuulſos,diremtos,diſiunctos,diſcordes.

iugo cogit aeneo] in firmiſſimam concordiam reducit. Sup. Ode xxxIII. lib.I.*iuga aenea* poſuit in malum,pro coniunctione amantium inæquali ac diſpari,atque ingrata ſeruitute in qua mutuus amor non intercedit.hic autem iugum aeneum accipe pro concordia amantium eiuſmodi, quam nullum interueniens diſſidium ſit diſſoluturum.iugumque iccircò appellat, quia in amantium concordia,& coniunctione multæ inſunt ſeruitutis ſimilitudines.

excutitur] eijcitur,tanquam iugum,vel onus.

leuior cortice] ſat.4.lib.I.*nabis ſine cortice.*

IN LYCEN. Ode 10.

Vt poſita duritie,aliqua ipſius miſericordia capiatur.

EXTREMVM Tanaim ſi biberes Lyce,
Sæu nupta uiro:me tamen aſperas
Porrectum ante fores obijcere incolis
Plorares Aquilonibus.
Audis,quo ſtrepitu ianua,quo nemus
Inter pulchra ſitum tecta remugiat
Ventis? & poſitas ut glaciet niueis
Puro numine Iupiter?

Ingratam

Ingratam Veneri pone ſuperbiam:
Nec currente retro funis eat rota.
Non te Penelopen difficilem procis
Tyrrhenus genuit parens.
O,quamuis neque te munera,nec preces,
Nec tinctus uiola pallor amantium,
Nec uir Pieria pellice ſaucius
Curuat,ſupplicibus tuis
Parcas,nec rigida mollior eſculo,
Nec Mauris animum mitior anguibus.
Non hoc ſemper erit liminis,aut aquæ
Cæleſtis patiens latus.

COMMENTARII.

Extremum Tanaim] Si in vltima Scythia,aut Sarmatia viueres:ſi Scythæ,aut Sauromatæ alicui nupſiſſes.

me tamen aſperas,&c.] non ita tamen dura & inhumana eſſes, vt me ante fores tuas iacêre expoſitum, atque obiectum Aquilonibus, qui oram illam aſſiduè perflant,paterêris.

obiicere plorares] id eſt, non ſineres, quæ tua lenitas & miſericordia eſt, me proiectum ante tuas fores mihi iniquas,ab Aquilonibus iactari. obſtaret tibi tua lenitas & miſericordia, quo minus me ante fores tuas iacêre ſineres. ſic loquitur Plautus Aulul. *Aquam herclè ploras,cum lauas,profundere.*

remugiat]grauem quendam & immanem ſonitum ad aures referat. tranſlatio à bobus. ſic Od.x.Epod. *Ionius udo cum remugiens ſinus Noto carinam ruperit.* ſic Heſiod. ἔργ. *καὶ ἠμ.μέμυκε δ' ἡ γαῖα καὶ ὕλη.*

glaciet] vocis & ſignificationis agentis Apud M.Tull. conglaciandi verbum, abſolutum eſt,lib.de nat. Deorum 2. *cum aquæ declarat effuſio, quæ neque conglaciaret frigoribus,neque niue,pruinaq; concreſceret,niſi eadem ſe admiſt. calore liquefacta & dilapſa diffunderet.* Cælius Ciceroni, *Curioni noſtro Tribunatus conglaciat.*

Puro numine Iupiter] cęlum purum & ſerenum: quod quidem hiberno tempore frigidus eſt, quam nebuloſum aut caliginoſum. ſi quis autem quærat cur cælo ſereno, quam nebuloſo frigus ſit acrius, reſpondet Ariſtoteles in problem. τμήμ. μδ. ideo fieri,quia cęlo puro,ſereno,atque aperto nihil eſt, quod frigus cōtinere poſſit,ſed diffunditur ac diſſipatur: nebuloſo autē facile coercetur.

Ingratam Veneri pone ſuperb.] Ingrata eſt & Veneri & Baccho puerorum & puellarum in amantes ſuperbia Libet hic vnum atque alterum huius rei exemplum ex Pauſania aſcribere. Amabat Calirrhoam quandam virginem Corraſus Bacchi ſacerdos: ſed quanto vehementius amabat Corraſus, tanto erat illa ab hoc alienior, tantóque ſe in eum duriorem ac ſęuiorem prębebat. Poſteaquam autem neque precibus,neque muneribus ſæuitia virginis potuit mitigari,ſupplex Corraſus accedit ad Bacchi ſtatuam. orat vt vim ſui numinis in virginem expromat ac declaret. Vixdum finem orandi fecerat, cum Calydonij ferè omnes (Calydone enim hæc gerebantur) perinde ac ſi ebrij eſſent, mente capti, furoreque præcipites huc & illuc ferebantur. Confugiunt tandem ad oraculum Dodonæum. reſponſum eſt Dionyſum Calydonij eſſe ira-

tum, neque illum iraſcendi finem ante facturum, quàm Corraſus ei immolaſſet Calirrhoam ipſam, aliumve, qui eius vice fungi, mortemq; oppetere auderet. Virgo in has anguſtias redacta, cœpit primùm auxilium à nutricijs & nutricibus ſuis petere: á quibus cum ſpreta eſſet, ac reiecta, reſtabat miſerè, ut ipſa ad aram Dionyſi mactaretur. omnibus igitur rebus neceſſarijs ad ſacrificium comparatis, intererat huic ſpectaculo Corraſus, qui amore uictus nulloq; irę loco relicto, ſe ipſum pro Calirrhoa deuouet, atque exanimat. At Calirrhoe altera ex parte, ut proſtratum atque exanimem Corraſum vidit, ſerò mente mutata, miſericordia commota, pudore denique eorum, quę inhumaniter & ſuperbè in eum admiſerat, affecta, ſeipſam ſecundam Baccho victimam mactat. Hęc Pauſanias Achai. quę nos arbitratu noſtro, quàm breuiſſimè potuimus, vertimus. Alterum eſt ęquè miſerabile, quod idem affert Atticis, eiusque rei ſe vidiſſe argumentum narrat, Cupidini dicatam Anterôtis aram. Meles Athenienſis Timagoram inquilinum, et hoſpitem contumeliose deſpiciens iuſſit, vt ſeſe è ſummo ſaxi vertice pręcipitem ageret. Timagoras, ut qui adoleſcenti omnibus in rebus obtemperare et gratificari cuperet, aliqui uitę non admodum cupidus, neque animę parcus natura, ſeſe non dubitanter, neque cunctabundus è ſaxo illo pręcipitem deiecit. Meletem autem, ſimul ut exanimem Timagoram vidit, uſque adeò facti ſui pœnituit, ut ſeipſum quoque ex eodem ſaxo pręcipitem egerit. Accedat tertium ex Theocrito, ſi modò uerum, et non fictum eſt, de adoleſcente illo, qui cum uſque adeò, tandiuq; ſpreuiſſet amantem, ut ille dolori ſuo remedium morte et ſuſpendio quęrere cogeretur, atque id pro foribus adoleſcentis feciſſet: adoleſcens autem manè die poſtero domo exiens, amantemq; ſuſpenſum, ac mortuum cernens, nihil commotus eſſet, neque condoluiſſet, neque ingemuiſſet: ſed rectà ad gymnaſium (vt ſolebat) in quo balneum, ſtatuaq; Cupidinis erat, iuiſſet, accidit ut ſtatua, dum lauat adoleſcens, in eius caput decideret, eumq; interimeret. carmen Theocriti inſcribitur *ἐραστής*. ſed hęc poſteriora duo exépla cum ad flagitioſos illos, et nefarios pueriles amores pertineant, à noſtris auribus reſpuantur.

Ne currente retro] ne nimia iſta ſæuitia in caput tuum recidat tibiq; ipſi calamitatem, & perniciem afferat: uel ne idem tibi eueniat. ducta ſimilitudo eſt à rotis fune circumactis, quo rupto illæ in contrariam partem voluuntur. Tibull. lib. I. eleg. V. *At tu, qui potior nunc es, mea furta caueto: Verſatur celeri ſors leuis orbe rota.* Iterum dixit Horatius *currente rota* epiſtola ad Piſones.

Non te Penelopen difficilem] Non tu es Penelope à patre tuo procreata, ſed Lyce. Fuit autem Penelope eo in procos difficilior ac ſæuior, quo blandior. eorum enim animos verbis mulcebat, & ſpe lactabat. alia mens erat nota ſunt illa Homerica ὀδυσσ. σ. θέλγε δὲ θυμὸν Μειλιχίοις ἐπέεσσι, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοίνα. & ὀδυσσ. β. Ἤδη γὰρ τρίτον ἐστὶν ἔτος, τάχα δ' εἶσι τέταρτον, Ἐξ οὗ ἀτέμβει θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν Ἀχαιῶν. Πάντας μὲν ῥ' ἔλπει, καὶ ὑπίσχεται ἀνδρὶ ἑκάστῳ Ἀγγελίας προϊεῖσα, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοινᾷ. nota eſt deniq; illa Penelopę tela quæ interdiu texebatur, noctu retexebatur: de qua ὀδυσσ. β. & τ.

Nec vir Pieria pellice ſaucius.] & quamuis non te flectat viri tui iniuria, qui Pieriam amat, eiusq; amore ſaucius eſt, &c. Nihil eſt autem quod matronam magis vrat, faciliusq; ad adulterium impellat, quàm dolor ex tali viri libidine ſuſceptus: & cùm acerrimè ad pœnas ſui doloris repetendas mulieres extimulentur, tùm virorum ſuorum incontinentiam ſimili facto libenter vlciſcuntur. qua de re vide quæ ſup. annotauimus ad illum locum, *Nam ſcopulis ſurdior Icari Voces audit adhuc integer* Od. VII. huius lib.

curuat.] flectit, ab inſtituto tuo detorquet.

Pieria

Pieria pellice] pellicem appellant Latini eam, quam maritus amat, ſemperq; refertur ad vxorem, vt pater ad filium. Cic. in Cluent. *Vxor generi, nouerca filij, filia pellex*. Horat. infra Od. xxvii. eod. lib. *dominaq; tradi Barbara pellex*. & Od. iii. epod. *Hoc delibutis vltra donis pellicem Serpente fugit alite*.

ſupplicibus tuis parcas] quamuis tu neque muneribus, neque precibus, neque pallore, & languore meo, neque viri tui contumelia, atque iniuria inflectaris: miſerere tamen ſupplicis tui, qui omnem ſalutis ſuæ rationē in tua lenitate, & clementia habet poſitam.

Nec rigida mollior eſculo] Tu quæ neque eſculo mollior es, nec mitiore animo, quam Mauritaniæ ſerpentes.

Nec Mauris animum mitior] nec mitiore animo, quàm angues Mauritaniæ. mitis animum helleniſmus eſt.

liminis] Od. xi. epod. *Limina dura, quibus lumbos & infregi latus.*

aquæ Cœleſtis.] epiſt ad Auguſt. *Cæleſtes implorat aquas docta prece blandus.*

AD MERCVRIVM. Ode 11.

Vt cantus ſibi dictet, quibus Lyde flecti poſsit. Danaidum fabula.

MERCVRI, nam te docilis magiſtro
Mouit Amphion lapides canendo:
Tuque teſtudo reſonare ſeptem
Callida neruis.
Nec loquax olim, neque grata, nunc &
Diuitum menſis, & amica templis,
Dic modos, Lyde quibus obſtinatas
Applicet aureis.
Quæ, velut latis equa trima campis,
Ludit exultim: metuitque tangi,
Nuptiarum expers, & adhuc proterua
Cruda marito.
Tu potes tigreis, comitesque ſiluas
Ducere: & riuos celereis morari.
Ceſſit immanis tibi blandienti
Ianitor aulæ
Cerberus, quamuis furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus teter, ſaniesque manet
Ore trilingui.
Quin & Ixion, Tityosque vultu
Riſit inuito. ſletit vrna paulum

Sicca

Sicca, dum grato Danai puelllas
Carmine mulces.
Audiat Lyde ſcelus, atque notas
Virginum pœnas, & inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo,
Seraque fata,
Quæ manent culpas etiam ſub Orco:
Impiæ: nam quid potuere maius?
Impiæ ſponſos potuere duro
Perdere ferro.
Vna de multis face nuptiali
Digna, periurum fuit in parentem
Splendidè mendax: & in omne uirgo
Nobilis æuum.
Surge, quæ dixit iuueni marito:
Surge: ne longus tibi ſomnus, unde
Non times, detur: ſocerum, et ſceleſtas
Falle ſorores.
Quæ, uelut nactæ uitulos leænæ
Singulos, eheu, lacerant. ego illis
Mollior, nec te feriam: nec intra
Clauſtra tenebo.
Me pater ſæuis oneret catenis:
Quòd uiro clemens miſero peperci:
Me uel extremos Numidarum in agros
Claſſe releget.
I, pedes quo te rapiunt, & auræ:
Dum fauet nox, & Venus: i ſecundo
Omine: & noſtri memorem ſepulcro
Sculpe querelam.

COMMENTARII.

Mouit Amphion.] hac de re vide annot. ad epiſt. ad Piſones. ibi. *Dictus & Amphion.*

Tuque teſtudo reſon. ſept. call.] callida reſonare, id eſt, quę ſcis reſonare. quæ ſcitè reſonas. *ſeptem neruis*, ſeptem chordis. ideo Pindarus φόρμιγγα ἑπτάγλωσσον id eſt, ἑπτάφωνον nominat.

nec loquax olim] antequam Mercurius te neruis inſtruxiſſet.

nunc & diuitum menſis, &c.] Vlyſſes in patriam iam ille quidem reuerſus, nōdum tamen à ſuis agnitus, ſpecie, & ornatu ſenili, ab Eumæo ad ædes ſuas

deductus

deductus citharam conuiuiorum ſodalem appellat. *ἐν δέ τε φόρμιγξ Ἠπύει, ἣν ἄρα δαιτὶ θεοὶ ποίησαν ἑταίρην.*

obſtinatas] obfirmatas, & à me auerſas.

applicet] aduertat, admoneat.

Quæ velut latis, &c.] Hic locus ex Anacreonte eſt expreſſus. ſunt autem Anacreontis uerſus hi. *Πῶλε Θρηϊκίη, τί δή με Λοξὸν ὄμμασι βλέπουσα Νηλεῶς φεύγεις, δοκέεις δὲ Μηδὲν εἰδέναι σοφόν; Ἴσθι τοι καλῶς μὲν ἄν τοι Τὸν χαλινὸν ἐμβάλοιμι. ἡνίας δ' ἔχων στρέφοιμι Ἀμφὶ τέρματα δρόμου. Νῦν δὲ λειμῶνάς τε βόσκεαι, Κοῦφά τε σκιρτῶσα παίζεις.* quod quidem nuper annotauit Erricus Stephanus.

metuitq; tangi] id eſt, non vult ſe tangi, vt ſuprà diximus ad Od. II. lib 2. *φυλάττεται.* cauet ne tangatur.

Cruda] immatura: nondum uiri potens.

tu potes tigreis, &c.] vt epiſt. de arte poët. de Orpheo. *Dictus ob hoc lenire tigres, rabidosq; leones.*

Ceſsit immanis tibi blandienti] Orpheo Eurydicen ſuam repetente. qua de re Virg. Georg. IIII. *Quin ipſe ſtupuere domus, atque intima Lethi Tartara, caruleosq; innexæ crinibus angues Eumenides, tenuitq; inhians tria Cerberus ora, Atque Ixionii uento rota conſtitit orbis.*

blandienti] blande canenti, vt Od. XIX. lib. I. *Blandum & auritas fidibus canoris Ducere quercus.*

Quin & Ixion] de Ixione notiſsima fabula eſt, illum Iunonem perſequentem, eiq; ſtuprum inferre conantem, in nube libidinem ſuam expromſiſſe, ſpecie deceptum. Tibull. lib. I. *Illic Iunonem tentare Ixionis auſi Verſantur celeri noxia membra rota.* Quòd ſi quis plura de Ixione ſcire volet, legat Pindarum Pyth. εἰδ. β. & interpretem. quem locum aliàs attingemus.

Tityusq;] de Tityo ſup. Od. IIII. huius lib.

Danai puellas.] cum cognouiſſet Danaus ex oraculo quodam vnum è filijs Aegypti quinquaginta, quibus totidem ſuæ filiæ nupſerant, ſibi necem illaturum, iuſſit ut ſuum vnaquæque virum interficeret. Qua in re patris imperio omnes præter vnam, paruerunt, & propter tam immane facinus ijs pœnis, quas hic commemorat Horat. & quæ ſunt omnibus notiſſimæ, apud inferos plectuntur. Cum his Lucret. lib. 3. in extremo elegantiſſimè eos homines confert, qui nunquam hac lucis vſura explentur, his verbis *Hoc (ut opinor) id eſt, æuo florente puellas, Quod memorant laticem pertuſum congerere in uas. Quod tamen expleri nulla ratione poteſtur.* ad hoc dolium alludit Plaut. in Pſeu. *in pertuſum ingerimus dicta dolium. operam ludimus.*

Seraq, fata] pœnas ſempiternas, & quas nulla mors ſit terminatura.

manent culpas etiam] culpas ſuſtinent ſempiternas: nondum ſunt culpa liberatæ. vide quæ ann. ad Od. XXVIII. lib. I.

Vna de multis] Atqui duæ uiros ſuos ſeruaſſe dicuntur, Hypermneſtra, & Bebryce, ut ſcribit Euſtathius in commentarijs ad Dionyſ. Alexandr. Pindarus autem unam Hypermneſtram nominat εἰδ. ι. Nem. Neque verò Hypermneſtra (inquit) mentem à recta ratione auerſam habuit, quæ à ſororibus ſuis diſſentiens, ſola gladium vagina tectum, clauſumq; continuerit. uerba Pindari ſunt hæc. *οὐδ' Ὑπερμνήστρα παρεπλάγχθη μονόψαφον ἐν κολεῷ κατασχοῖσα ξίφος.* Quòd autem Pindarus idem εἰδ. θ. Πυθ. quadraginta octo duntaxat Danai filias numerat, cum fuerint quinquaginta, non eſt ea cauſa, quã affert Euſtathius, quia duæ uiris ſuis pepercerint: ſed illa, quã affert interpres Pindari, quia cũ in eo loco Pindarus de filiarum collocandarum ratione & uia, quam ſecutus eſſet

Danaus,

Danaus, loquatur, duæ iam quodammodo viros erant nactæ. Amymone enim fuerat à Neptuno corrupta: Hypermneſtram autem Lynceus amabat, illaque Lynceum: quam ei cauſam iuſtam viſam eſſe aiunt, quamobrem viro ſuo parceret, cum exiſtimaret ſibi in eo viro, patris imperium negligere licere, quem ſibi ſua ipſa ſponte legiſſet, non à patre quæſitum haberet. Etiam hoc traditum eſt iccirco illam manus à viro ſuo abſtinuiſſe, quòd ſuæ virginitatis florem ab illo illibatum, atque intactum retinuiſſet. Pauſanias autem Corinthiacis narrat illam à patre in iudicium eſſe vocatam: partim quod exiſtimaret Lyncei ſalutem ſibi periculoſam eſſe: partim quod ſocietatem facinoris aſpernata, ſibi, qui ſuaſor, auctorque necis fuiſſet, inuidiam, infamiamque iam conflatam auxiſſet: ſed re diligenter, diuque vtrinque diſceptata, fuiſſe abſolutam.

face nuptiali] facibus nuptialib. quinque enim faces ſponſæ præferebantur, vt ſcribit Plut. in probl. Et M. Tull. in Cluentiana, quo loco Saſiæ effrenatam libidinem exagitat, quæ genero ſuo nupſiſſet, numero multitudinis vtitur, his verbis. *o audaciam ſingularem non timuiſſe, ſi minus vim Deorum, hominumque famam, at illam ipſam noctem, faceſque illas nuptiales? non limen cubiculi,* &c. Et Catull. in carmine de Iuliæ & Manlij nuptiis. *uiden ut faces Splendidas quatiunt comas?* Tùm Iulius Pollux commemorat δᾷδας νυμφικάς, id eſt, faces nuptiales, quas qui præferebant, δᾳδοῦχοι appellabantur. Aeneas apud Virgil. Aen. 4. ſignificans ſe eo animo non veniſſe, vt cum Didone matrimonio coniungeretur, ſic loquitur. *Nec coniugis unquam Prætendi tedas, aut hæc in fœdera ueni.* Mater autem præferebat faces in nuptiis filiæ, vt ex Iphigen. in Taur. Eurip. cognoſcere licet. Αγα. Χώρει πρὸς Αργος, παρθένους τε τημέλει. Κλυταιμν. λ. Λιποῦσα παῖδα; τίς δ' ἀνασχήσει φλόγα; Αγα. Εγὼ παρέξω φῶς, ὃ νυμφίοις πρέπει. Κλυτ. Οὐχ ὁ νόμος οὗτος. Feſtus. *Facem in nuptijs in honorem Cereris præferebant, aquaque ſpargebatur noua nupta, ſiue, ut caſta, puraque ad uirum ueniret, ſiue ut ignem atque aquam cum uiro communicaret.*

Splendidè men.] laudabiliter, magnificè, glorioſè mendax.

ne longus tibi ſomnus] longum ſomnum mortem intellige, vt ſup. diximus ad Od. xxiiii. lib. 1. *perpetuus ſopor.*

Falle] λάνθανε. late, effuge. ſup. Od. x. lib. 1.

Mollior] mitior, humanior.

Numidarum] *Numidas dicimus* (inquit Feſtus) *quos Græci Nomadas: ſiue quòd id genus hominum pecoribus negociatur, ſiue quòd herbis, ut pecora aluntur.*

pedes quò te rapiunt & auræ] ſiue terra, ſiue mari iter facere voles, propera, quantum potes ὅποι πόδες ἄγουσι, καὶ ἄνεμοι. ſic Eurip. Med. φεῦγε, φεῦγε, μήτε ναίαν Λιποῦσ' ἀπήνην, μήτ' ὄχον πεδοστιβῆ.

memorem] cuius memoria ſit diuturna, ac ſempiterna. vt ſup. Od. 13. lib. 1. *memorem notam.*

Sculpe querelam] ita reperi ſcriptum in duobus codic. manu ſcriptis Vatic. & item Don. ac Faer. non ſcalpe. quos ſecutus ſum. nam ſcalpere, fodere eſt: quod ad hunc locum non ſatis quadrat: niſi tralationem eſſe dicamus.

AD NEO-

AD NEOBVLEN. Ode 12.

Eam Hebri adoleſcentis amore captam inertiæ ſe, & deſidiæ dedidiſſe.

MISERARVM eſt neque amori dare ludum,
Neque dulci mala uino lauere: aut ex-
Animari metuenteis patruę uerbera linguę.
Tibi qualum Cythereæ puer ales,
Tibi telas, operoſæque Mineruæ
Studium aufert Neobule Liparei nitor Hebri,
Eques ipſo melior Bellerophonte,
Neque pugno, neque ſegni pede uictus,
Simul unctos Tiberinis humeros lauit in undis:
Catus idem per apertum fugienteis
Agitato grege ceruos iaculari: &
Celer arcto latitantem fruticeto excipere aprum.

COMMENTARII.

neque amori dare ludum] neque amori indulgere. ſic loquitur Plaut. Bacchid. *ego dare me ludum meo gnato inſtitui.* ibid. *ſed nimium nolo deſidiæ ei dare ludum.*

lauere] à verbo lauo is. ſup. ann. ad Od. III. lib 2. ſic Lucr. vſurpauit ſonere à ſono is. lib. 3. *Scire licet non ſincerum ſonere, atque ſubeſſe Cæcum aliquem cordi ſtimulum.*

metuenteis patruæ verbera] lingua patrua pro lingua patrui Horatianum. Sed cur metuitur lingua patrua, aut cur patruus ponitur pro obiurgatore acri & aſpero, paucis expediam. Sciunt omnes, quanta vis ſit τῆς ϛοργῆς φυσικῆς quæ proculdubio in parte erga filium multo maior eſt, quam in filio erga patrem, vt docet Ariſtot. lib. 8. de moribus ad Nicom. patruus autem quamuis etiā ipſe amet fratris filios: patrio illo, & immoderato affectu caret tñ. Itaq; cum *male uerum examinet omnis corruptus iudex* (vt ait Hor.) veriſimile eſt patrem incredibili illo in filium amore impeditum multa errata filij præterire, ac diſſimulare, atque adeo probare: quæ ſi quis alius cernat, valdè improbet, ac reprehendat: tātā eſt oculorum paternorum in peccatis filij lippitudo, ſeu potius cæcitas. At patruus, vt dixi, ab hoc impotente affectu liber, ac ſolutus, de fratris filiorum peccatis iudicat incorruptè. Ita ſi quid delinquunt, id acriter, & ſeuere reprehendit coërcet, & caſtigat, neque à ſe impetrare poteſt, vt vel mediocribus illorum peccatis facile concedat. Ex eo natum eſt, vt patruus pro ſæuo, & aſpero reprehenſore, ſeu caſtigatore ponatur. M. Tull. pro Cęlio. *Qui in reliqua uita mitis eſſet; fuit in hac cauſa pertriſtis quidam patruus, cenſor, magiſter.* Idem ad Att. lib 2 *Cura, amabo te, Ciceronem noſtrum ei nos θεῖοι uidemur,* id eſt, patrui. & Catull. in Gellium. *Gellius audierat patruum obiurgare ſolere, Si quis delicias diceret, aut faceret,* &c. & Hor. ſat. III lib. 2. *Siue ego praue, Seu recte, ne ſis patruus mihi* & ſat. II eiuſd. libri. *adae iratum patruum, uicinos.* Mitionem illum Terentianum Aeſchini

patruum excipio, leniſſimum, & placatiſsimum: contrà patrem Demeam duriſſimum atque acerbiſſimum.

qualum] id eſt, calathum, ex quo quaſillus: quo nomine eſt vſus M. Tull. Philipp. 11. Petrus Victorius lib. Var. lect. nono, ca. 17. admonet hos verſus tres, qui deinceps ſequuntur, ex Sapphone eſſe expreſſos. cuius hi ſunt verſus. *Γλυκεῖα μᾶτερ οὔτοι Δύναμαι κρέκειν τὸν ἱστὸν Πόθῳ δαμεῖσα παιδὸς, Ῥαδινὰν δι' Ἀφροδίταν*. Nam ſic emendo poſtremum.

puer ales] Cupido, quem poetæ pennigerum, aliſque inſtructum fingunt, talemque pingunt & pictores. libet autem mihi ad hunc locum, Eubuli cuiuſdam verſus aſcribere de pennigero Cupidine venuſtiſſimos, ac facetiſſimos: quos profert Athen. lib. 13. *Τίς ἦν ὁ γράψας πρῶτος ἀνθρώπων ἄρα, Ἢ κηροπλαστήσας ἔρωθ' ὑπόπτερον; Ὡς οὐδὲν ᾔδει πλὴν χελιδόνας γράφειν, Ἀλλ' ἦν ἄπειρος τῶν τρόπων τῶν τοῦ θεοῦ. Ἔστιν γὰρ οὔτε κοῦφος, οὔτε ῥᾴδιος Ἀπαλλαγῆναι τῷ φέροντι τὴν νόσον, Βαρὺς δὲ κομιδῇ. πῶς ἂν οὖν ἔχοι πτερὰ Τοιοῦτο πρᾶγμα; λῆρος ἄν, φήσειέ τις.* quorum hęc ferè ſententia eſt. Quis hominum primus Cupidinem pennigerum pinxit, aut cera finxit? Vt nihil ille præter hirundines pingere didicerat? ſed erat planè huius dei morum imperitus? Nam neque leuis eſt, neque ad excutiendum facilis ei, qui hoc morbo affectus ſit. Qui fieri igitur poteſt vt alas habeat? meræ nugæ.

operoſæque Mineruæ ſtudium] id eſt, ſtudium lanificij. Nam cùm omnibus artibus, atque operibus præſit Minerua, tùm maximè lanificio. Oppianus lib. *β. ἁλιευτ.* ad princip. *Δῶρα δὲ τεκτήνασθε, ἀναστῆσαί τε μέλαθρα, Φάρεά τ' ἀσκῆσαι μήλων εὐάνθεϊ καρπῷ Παλλὰς ἐπιχθονίους ἐδιδάξατο.* & Hom. *ὀδυσσ. η.* de Phæacibus. *ὡς δὲ γυναῖκες Ἱστὸν τεχνῆσαι. περὶ γάρ σφισι δῶκεν Ἀθήνη Ἔργα τ' ἐπίστασθαι περικαλλέα, καὶ φρένας ἐσθλάς.* & Virg. de Camilla lib. 7. Aeneid. *Bellatrix: non illa colo, calathis ue Mineruæ Fœmineas Aſſueta manus.* idem lib. 5. *Olli ſerua datur operum haud ignara Mineruæ.* Tibull. lib. 2. *Atque aliqua aſſiduè textrix operata Mineruam Cantat, & applauſo tela ſonat latere.* Aelianus li. 1. *ποικίλης ἱστορ. περὶ φαλάγγων. ὑφαντικὴν, καὶ ὑφαίνειν καὶ δῶρα ἐργάνης δαίμονος οὔτε ἴσασιν αἱ φάλαγγες, οὔτε εἰδέναι βούλονται.* Propert. li. 2. de Penelope. *Coniugium poterat falſa differre Minerua, Nocturno ſoluens texta diurna dolo.*

Liparæi nitor Hebri] ex bona valetudine, & maximè ex bona corporis habitudine exiſtit nitor: quanuis interdum etiam nitere dicantur ij, qui vnguentis delibuti ſunt, vt ſup. diximus ad Oden quartam. lib. 1. *nitidum caput.* nitor Hebri autem poſitum pro Hebro ipſo *περιφραστικῶς*. vt annot. ſup Od. x. huius li.

Bellerophonte] de Bellerophonte ſuprà diximus ad Od. VII. huius libri. & XXVII. lib. 1. dicemus & ad Od. XI. lib. 4. nonnulla. is equo Pegaſo vectus Chimæram ſuperauit.

Neque pugno, neque ſegni] præſtantiſſimus pugil, & curſor,

Simul] ſimulatque, vt ſępe alias.

Catus] catus iaculari peritus iaculandi. annotabitur hoc loquendi genus ad Od. VIII. lib. 4. iam iaculari ceruos, pro configere ceruos iaculis, Horatio familiare, vt annotauimus ſup. ad Od. II. lib. 1. ibi. *iaculatus arces.*

per apertum fugientes] per liquidum & purum campum, non ſiluis interſeptum, aut arboribus conſitum.

Celer arc. lat. fr. excip.] celer ad excipiendum. excipere hic propriè poſitum. Nam hoc verbum venatorum eſt proprium. *δέχεσθαι* dicunt Græci. Homer. *ἰλιάδ. δ. δεδεγμένος ἐν προδοκῇσι.* Virg. in Palæmone. *Non ego te vidi Damonis peſſime caprum Excipere inſidijs?* translatum illud Ciceronis pro Roſc. Amer. *Nimirum ſimiliter arbitrantur iſti bonorum emptores, vos hic tales viros, ſedere, qui excipiatis*

piatis eos, qui è ſuis manibus effugerint. tale illud eiuſdem, Catilin. III. *præſto eſſet ille, qui & fugientes exciperet, & ſe cum his urbanis ducibus coniungeret.* Hor. epiſt. I. *Excipiantque ſenes, quos in uinaria mittant.* Cæſar lib 6. de vris. *ſed aſſueſcere ad homines, & manſuefieri ne paruuli quidem excepti poſſunt.* arcto autem ſcriptum reperimus in cod. Iann Faer. tribus Vatic. quos ſecuti ſumus.

AD FONTEM BLANDVSIAM. Ode. 13.

Commendat eius amœnitatem.

O Fons Blanduſiæ ſplendidior uitro,
Dulci digne mero, non ſine floribus,
Cras donaberis hædo:
Cui frons turgida cornibus
Primis & Venerem, & prælia deſtinat,
Fruſtrà: nam gelidos inficiet tibi
Rubro ſanguine riuos,
Laſciui ſuboles gregis.
Te flagrantis atrox hora caniculæ
Neſcit tangere: tu frigus amabile
Feſſis vomere tauris
Præbes, & pecori uago.
Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cauis impoſitam ilicem
Saxis: unde loquaces
Lymphæ deſiliunt tuæ.

COMMENTARII.

O fons Blanduſiæ.] Blanduſia eſt in Sabinis.

ſplendidior vitro] purior, liquidior, *διαφανέστερος καὶ διαυγέστερος*, id eſt, perlucidior. ſuprà Od. XVIII. lib. I. *fides perlucidior uitro.*

dulci digne mero] diximus ad Od. I. lib. I. veteres exiſtimaſſe in omnibus aquis, fontibus, fluuiis, aliquid numinis ineſſe. icircò etiam fontibus ſacrificabant, tanquam Diis, quod hic ſe facturum oſtendit Horatius. Iam in ſacris præter cetera, adhibebatur & vinum.

Venerem, & præl. deſt. Fruſtrà] conſtituit apud ſe quodammodo Veneri operam dare, & præliari cum alijs hædis, vt qui ſit iam adultus. Fruſtrà autem prælia & Venerem meditatur, quia ſanguine ſuo riuos tibi inficiet.

inficiet] tinget, vt ſupr. Od. VI. *Infecit æquor ſanguine Punico.*

ſuboles] ſic legendum, non ſoboles. & ita libri manuſcripti, idemque docent Feſtus, & Nonius Marcellus.

Te flagr atrox hora canic.] *Canicula* (inquit M. Tull. de diuinatione li. 2.) *in his locis, quæ nos incolimus, poſt ſolſtitium exoritur, & quidem aliquot diebus apud Troglodytas (ut ſcribitur) ante ſolſtitium.* Sirium Græci nominant. de ea ſic Arat.

Τοῖος δὴ καὶ φρυρὸς ἀειρομένῳ ὑπὸ νώτῳ φαίνεται ἀμφοτέροισι κύων ὑπὸ ποσσὶ βεβηκὼς, Ποικίλος, ἀλλ' ὐ πάντα πεφασμένος, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν Γαστέρα κυάνεος περιτέλλεται. ἡ δέ οἱ ἄκρη Ἀστέρι βέβληται δεινὴ γένυς, ὅς ῥα μάλιστα Ὀξέα σειριάει· καί μιν καλέουσ' ἄνθρωποι Σείριον, &c. Apud Hom. *ἰλ. χ.* Priamus Achillem cum hoc aſtro comparat, idq; pulcherrimè deſcribit his verbis. *Τὸν δ' ὁ γέρων Πρίαμος πρῶτος ἴδεν ὀφθαλμοῖσι Παμφαίνονθ', ὡς ἀστέρ' ἐπεσσύμενον πεδίοιο, Ὅς ῥά τ' ὀπώρης εἶσιν· ἀρίζηλοι δέ οἱ αὐγαὶ Φαίνονται πολλοῖσι μετ' ἀστράσι νυκτὸς ἀμολγῷ, Ὅντε κύν' ὠρίωνος ἐπίκλησιν καλέουσι. Λαμπρότατος μὲν ὅγ' ἐστὶ, κακὸν δέ τι σῆμα τέτυκται, Καίτε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσι: Ὣς τοῦ χαλκὸς ἔλαμπεν.* Vult igitur Homerus canem eſſe Orionis. alij autem non Orionis, ſed Icari, aut Erigonę aiunt eſſe, eumq; inter aſtra locatum propter hanc cauſam. Icarus Athenienſis genere, filiam habuit Erigonam nomine. hæc catulum alebat. Ille cum Bacchum aliquando hoſpitio accepiſſet, pro ſua in eum liberalitate, vino donatus ab eo eſt, & vite. Iuſſerat autem Deus, cum illum hoc munere remuneraretur, vt beneficium acceptum cum alijs hominibus communicaret. Itaque cum terras obire ac peragrare, dei erga ſe beneficium prædicans inciperet, ac iam ex vrbe exiſſet, canemq; Erigonæ vnà ſecum haberet: bubulcis quibuſdam, qui primi ei in agro occurrerant, vinum dedit. quo illi immoderatè hauſto, altiſſimo ſomno oppreſſi ſunt. Experrecti autem cum arbitrarentur ſibi ab Icaro venenum eſſe datum, eum interemerunt. Canis ad Erigonem reuerſus, voce & latratu, quæ accidiſſent, ei indicauit. Illa, re comperta, ſuſpendio vitam finijt. Morbo autem teterrimo & peſtilenti Athenis orto, Athenienſes ab oraculo admoniti Icarum & Erigonam diuinis, ijsque ſolennibus atque anniuerſarijs honoribus affecerunt, & venerati ſunt: atque ita illi in cœlo locati, & in aſtrorum numerum aſcripti ſunt: Icarusq; Bootes, Erigona, virgo ſunt appellati. Canis nomen ſuum retinuit. Neque verò me fugit Canem Icari à nonnullis *προκύονα* exiſtimari, eundemque Sirium. Atque ita M. Tull. in Arato.

frigus amabile] *διαςολή*. eſt enim aliquod frigus naturæ inimicum & mortiferum. vt ſat. 1. lib. 2. *o puer, ut ſis Vitalis metuo, & maiorum ne quis amicus Frigore te feriat.*

Præbes] ſuppeditas, ſufficis, *πορίζεις*. hoc enim ſignificat verbum præbeo. vſus eſt ſup. Od. VI. lib. 2. *Ver ubi longum, tepidasq; prabet Iupiter brumas.* & Od. XIIII. lib. 4. *Te copias, te conſilium, & tuos Prabente Diuos.* & ſaty. 1. lib. 1. *Neſcis, quid valeat nummus? quem prabeas uſum?* Od. XI. lib. 4 *& exemplum graue prabet ales Pegaſus.* epiſt. ad Numicium lib. 1. *chlamydes Lucullus, ut aiunt, Si poſſet centum ſcena prabere, rogatus, Qui poſſum tot? ait.* ſat. VI. lib. 1. *auita Ex re prabeti ſumtus mihi crederet illos.* epiſt. ad vill. lib. 1. *Nec uicina ſubeſt, uinum prabere taberna Qua poſſit tibi.* ſic Lucret. lib. 1. *Dadala tellus Vnde alit atque auget, generatim pabula prabens.* Idem lib. v. *Pabula uina feris prabebat dentibus hauſtus.* lib. VI. *Et multis alijs prabet regionibus æquor Vtilitatem opportunam ſitientibus nautis.* Plautus item in Rudente. *ne thermopolium quidem ullum hodie ita ſalſam prabet potionem. & frigidam.* idem in Menæchm. *quando ego tibi ancillas, penum, lanam, aurum, ueſtem, purpuram benè præbeo.* idem Curgul. *Nam & operam mihi, & pecuniam benè præbuiſti.* & Terent. in Heauton. *noluns crebrò conuiuarier: prabent exiguè ſumtum.* Idem in Phormione. *ea qui prabet, non tu hunc habeas planè præſentem Deum?* in Hecyra. *Nihil apud me tibi deferi patiar, quin, quod opus ſit, benignè prabeatur.* Tibullus lib. 2. *Illi ſelectos certent prabere colores: Africa puniceum, purpureumq; Tyros.* ibidem. *præbebat apertè Muſis in umbroſa gaudia ualle Venus.* Salluſt. coniur. Catilinæ. *Nam ut cuiusque ſtudium ex ætate flagrabat, alijs ſcorta prabere, alijs canes atque equos mercari.*

ibid.

ibid. *ſi uoluptatibus ueſtris ocium præbere uultis.* Virgil. Georg. 3. *iubeo frondentia capris Arbuta ſufficere, & fluuios præbere recenteis.* M. Tull. epiſt. ad Q. Frat. lib. 2. *reliqua ſingulorum dierum ſcribemus ad te, ſi modò tabellarios tu præbebis.* idem de nat. Deor. lib. 2. *aer cæli tenuitate & calore temperatus uitalem & ſalutarem ſpiritum præbet animantibus.* Idem in orat. pro Roſc. Amerino, *cibaria nobis præberi uidemus.* Hircius de bello Alex. *quod utrunque palus largè præbere poterat.* idem ibid. *ſeruos præterea puberes armauerant, quibus domini locupletiores uictum quotidianum, ſtipendiumq́; præbebant.* Poteſt etiam dici præbere idem valere, quod παρέχειν. ex quo parochi, qui legatis & magiſtratibus ligna, ſalem, & ſimilia præbebant. Horat. ſat. v. lib. 1. *Proxima Campano ponti quæ uillula, tectum Præbuit, & parochi, quæ debent, ligna, ſalemq́;.* ibidem. *Muræna præbente domum, Capitone culinam.* ſat. IIII. *præter eum, qui præbet aquam.* ſic Plautus Aulular. *Neque ligna ego uſquam gentium præberi uidi pulchrius, Ita omnes exegit foras,* &c. quibus verbis iocans Congrio coquus ſignificat omnes coquos ab Euclione fuiſſe eſſe exactos, atque eiectos.

Fies nobilium tu quoque] tu quoque aſcribêris in numerum nobilium fontium meis carminibus, quibus ilicem, ex qua tua aqua defluit, ſaxo innatam, immortalitati conſecrabo.

loquaces] cum murmure labentes.

AVGVSTI LAVDES. Ode 14.

HERCVLIS ritu modo dictus, o plebs,
Morte venalem petiſſe laurum,
Cæſar Hiſpana repetit penateis
Victor ab ora.
Vnico gaudens mulier marito
Prodeat iuſtis operata diuis:
Et ſoror clari ducis, & decoræ
Supplice vitta
Virginum matres, iuuenumq́; nuper
Soſpitum. vos o pueri, & puellæ
Iam uirum expertæ, malè nominatis
Parcite uerbis.
Hic dies uerè mihi feſtus atras
Eximet curas: ego nec tumultum,
Nec mori per uim metuam, tenente
Cæſare terras.
I, pete unguentum puer, & coronas,
Et cadum Marſi memorem duelli:
Spartacum ſi qua potuit uagantem
Fallere teſta.
Dic & argutæ properet Neæræ
Myrrheum nodo cohibere crinem:

Si per inuiſum mora ianitorem
Fiet, abito.
Lenit albeſcens animos capillus,
Litium, & rixę cupidos proteruę.
Non ego hoc ferrem calidus iuuenta
Conſule Planco.

COMMENTARII.

Herculis ritu] Quemadmodum Hercules grauiſſimis ærumnis exantlatis, plurimiſque ſuſceptis laboribus, atque aditis vitæ periculis, vt hominum generi ocium ac tranquillitatem compararet, in cælum vocatus eſt, ſic Auguſtus glorioſiſſimam deuictis hoſtibus victoriam in Hiſpania conſecutus, in Italiam ſaluus reuertitur. De Hercule ſup. Od. I I I. huius libri.

Vnico gaudens] vni nupta, vnoque contenta.

operata] operari & facere pro ſacrificandi verbo vſurpant Latini, vt ῥέζειν Græci ἀντὶ τοῦ θύειν. quod docet Athenæus libro 14. Virgil. Georgic. I. *latis operatus in herbis*. Tibul. lib 2. eleg. v. *Tunc operata Deo pubes diſcumbet in herba, Arboris antiquæ qua leuis umbra cadet*. Operari propriè opus facere eſt, ſeu operam in aliqua re ponere: Virg. Aen. 3. *Connubijs, aruiſque nouis operata iuuentus.*

& ſoror clari ducis] Octauia, quę M. Antonio nupſit.

& dec. Suppl. vitta Virgin. matr.] & matronæ ſupplici veſtitu, cultæ, atque ornatæ.

ſoſpitum] qui è bello ſalui redierunt.

Iam virum expertæ] nuptæ.

Male nominatis parc. verb.] id eſt, εὐφημεῖτε, εὔφημα φωνεῖτε, ἥσυχάζετε, fauete linguis, vt loquitur Od. I. huius libri. ſed ne cui ſit mirum, me ſcripturam vulgatam, *male ominatis*, immutaſſe, & *male nominatis* repoſuiſſe, primum teſtificor, me in octo libris manu ſcriptis, Don. Faër. Torneſ. Vrſ. quattuor Vaticanis, hanc reperiſſe ſine vlla litura expreſſam: deinde cum de ea ad Gabr. Faer. retuliſſem, is hortatus eſt me, atque adeò mihi auctor fuit, vt eam ſequerer tanquam veram, & incorruptam. Nunc ſi quis ex me huius ſcripturæ rationem quæret, ego dubitanter & ſingultim reſpondebo, videri mihi Horatium vocem δυσώνυμος exprimere voluiſſe: &, quemadmodum illi ὄνομα δυσώνυμον dicunt, ſic poetam noſtrum verba malè nominata: id eſt, turpia, ſeu potius mala verba, dixiſſe. Notum eſt autem olim imperari ſolitum eſſe, vt rebus diuinis, quæ publicè fierent, fauerent linguis, id eſt, bona verba loquerentur. & à malis verbis, ſeu malis nominibus abſtinerent. Præterà, vt ſcribit M. Tull. lib. I. de diuin. cum imperator exercitum, cenſor populum luſtraret, bonis nominibus qui hoſtias ducerent, eligebantur, & conſules in delectu obſeruabant, vt primus miles fieret bono nomine. Credibile igitur eſt, fortaſſe Horatium eadem ratione dixiſſe *verba male nominata*, qua ratione diceremus hominem male nominatum, ſeu mali nominis: uel verba male nominata pro malis nominibus poſuiſſe.

atras Eximet curas] ſic Od. I. huius lib. *poſt equitem ſedet atra cura.*

tenente Cæſare terras] κρατοῦντος τῆς γῆς. terrarum imperium obtinente.

I, pete vnguentum] adhibebant elegantiores homines in conuiuijs vnguenta & coronas ſup. Od. VII. lib. 2. *funde capacibus Vnguenta de conchis. quis udo Deproperare apio coronas, Curat ue myrto?* Anacr. ἐμοὶ μέλει μύροισι καταβρέχειν ὑπήνην. Ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι καταστέφειν κάρηνα.

Et

Et cadum Marſi memorem] cadum, qui iam tum fuerit in cella conditus cum bello Marſico Italia arderet. Dictum eſt autem Marſicum bellum (inquit Strabo libro quinto) ab ijs qui defectionis illius auctores ac principes fuerunt, maximeque à Propedio Marſorum duce. quanquam initium belli à Picentibus eſſe natum tradit Liuius, quibus cum vna defecerant à populo Romano Marſi, Peligni, Marrucini, Lucani, Samnites. cuius defectionis cauſa ex eo nata eſt, quod cum ſe cõmunione ciuitatis ac libertatis cum populo Ro. coniungi poſtulaſſent a ſenatu, populoque Ro. id non obtinuerant. Neceſſe verò eſt hoc vinum, vetus admodum fuiſſe, cum bellum Marſicum conflatum ſit L. Iulio Cæſare, & Rutilio Lupo Coſſ. à quo tempore vſque ad M. Lullium, Q. Acinilium Lepidum, quibus Coſſ. annum ætatis ſuæ agebat Horatius quadrageſimum quartũ, ſi rationem inire voles, L x x. anni intercedunt.

Spartacum ſi] Bellum ſeruile, quod Chryſo & Spartaco ducibus cum populo Romano geſtum eſt, anno ferre decimo ſexto poſt Marſicum, ortum eſt, L. Licinio Lucullo & M. Aurelio Cotto Coſſ. De Spartaco ſic Athen. lib. 7. *καὶ Σπάρτακος δὲ ὁ μονομάχος ἐκ Καπύης πόλεως Ἰταλικῆς ἀποδρὰς κατὰ τὰ μιθέρια Ἀττικὰ, πολὺ πλῆθος ἀποςήσας οἰκετῶν(ἦν δὲ καὶ αὐτὸς οἰκέτης, Θρᾷξ γένος) κατέδραμε πᾶσαν Ἰταλίαν χρόνον οὐκ ὀλίγον, πολλῶν δούλων καθ' ἑκάστην ἡμέραν συῤῥεόντων ὡς αὐτόν· καὶ εἰ μὴ ἀπέθανεν ἐν τῇ πρὸς Λικίνιον Κράσσον παρατάξει, οὐ τὸν τυχόντα ἂν ἱδρῶτα τοῖς ἡμεδαποῖς παρέσχεν.* quibus ex verbis (ne verbum verbo reddamus) intelligere licet, hunc Spartacum ſeruum & gladiatorem, & genere Thracem fuiſſe, totamque Italiam diu populatum eſſe, maiore in dies ſeruorum multitudine ad eum confluente: & niſi in eo prælio, quod aduerſus Craſſum commiſit, occubuiſſet, magnum in diſcrimen rem Romanam fuiſſe venturam. Plutarchus autem in Craſſo ſcribit, quamuis in ea pugna, quæ aduerſus Spartacũ pugnata eſt, Craſſus (cui id bellum fuerat mandatũ à Senatu) ſeſe fortiſſimè geſſerit, ſuumque ipſius corpus periculo obtulerit: illius victoriȩ tamẽ gloriam Pompeio eſſe quȩſitam, atque aſcriptam, propterea quod eos, qui è prælio aufugerant, exceptos Pompeius interfecerit: ita vt ad Senatum ſcripſerit, Craſſum quidem aperto Marte viciſſe fugitiuos: ſe autem belli reliquias ſuſtuliſſe, & (vt ait Plutarchus) *τοῦ πολέμου τὴν ῥίζαν ἀνῃρηκέναι*, id eſt, belli radicem excidiſſe.

ſi qua potuit] ſi cetta, ſeu ſi qua quis cadus effugere potuit Spartaci, & fugitiuorum manus, totam Italiam ſuo arbitratu percurrentium ac vaſtantium.

fallere] *λανθάνειν*, latère, vt ſæpius iam dixi.

Dic & argutæ properet, &c.] dic & Neæræ, vt properet colligere crinem nodo: id eſt, religare comam in nodum: tale eſt illud Ode x I. lib. 2. *dic age cum lyra Maturet incomtum Lacænæ More comam religata nodum.*

Myrrheum] ſubflauum, & myrrhei coloris: vel myrrhino vnguento delibutum. Tibull. lib. 3. eleg. I I I I. *Stillabat Tyrio myrrhea rore coma.* Propert. lib. I. *Aut quid Orontheа crineis perfundere myrrha iuuat* repetendum *ἀπὸ κοινοῦ*.

nodo cohibere] colligere, ſeu religare in nodum, ſup. Ode x I x. lib. 2. dixit *nodo coercere.*

Lenit albeſcens animos, &c.] coniungenda ſunt hæc, *animos, litium & rixæ cupidos.* vt ſignificet *τὸν θυμόν.* canities (inquit) & ætas ingraueſcens me mitiorem & placidiorem reddidit.

Conſule Tullo] L. Volcatio Tullo, id eſt, anno ab vrbe condita D C C X X. quo tempore annum ætatis ſuȩ agebat circiter x x x I, ſi verum eſt eum natum eſſe L. Aurelio Cotta, & M. Manlio Torquato Coſſ. quidem de ſe ipſe teſtatur Od. x I I. epod. *Tu vina Torquato moue Conſule preſſa meo.*

IN CHLORIM. Ode 15.

Vt ſaltem vetula, nequitiæ & libidini modum conſtituat.

VXOR pauperis Ibici,
Tandem nequitię fige modum tuæ,
Famoſisque laboribus.
Maturo propior deſine funeri
Inter ludere virgines:
Et ſtellis nebulam ſpargere candidis.
Non, ſi quid Pholoen ſatis,
Et te Chlori decet. filia rectius
Expugnat iuuenum domos:
Pulſo thyas uti concita tympano.
Illam cogit amor Nothi
Laſciuę ſimilem ludere caprę.
Te lanę prope nobilem
Tonſę Luceriam, non citharę decent,
Nec flos purpureus roſę,
Nec poti uetulam fęce tenus cadi.

COMMENTARII.

nequitiæ fige modum tuæ] conſtitue modum tuæ libidini, tuæque incontinentiæ..quidam libri veteres habent *prue modum*: in his Tor.& Iann.

famoſiſque laboribus] Venereis & meretriciis. famoſus enim ſemper turpitudinem ſignificat, vt huius lib. Od. 3. *Famoſus hoſpes.*

Inter ludere virgines] ludere inter virgines. vide annot. ad Od. vii. lib. 2.

Et ſtellis nebulam, &c.] id eſt, & te vetulam, atque aridam puellis maturis, atque ętate florentibus admiſcere.

Pholoen] puellam, filiam tuam.

Expugnat iuuenum domos] non quòd iuuenum fores manibus, aut ſaxis effringat, ſed quòd mulieris forma, & flos ætatis, haſtarum & gladiorum inſtar, viros etiam fortiſsimos & conſtantiſſimos proſternat, ac labefactet. Teſtem huc producam locupletem Anacreontem. *Νικᾷ δὲ καὶ σίδηρον, Καὶ πῦρ καλή τις οὖσα.* id eſt, mulier formoſa ferrum & ignem ſuperat. Quòd ſi quis contendet hanc Pholoen reuera amore ſtimulatam, & concitatam vltrò ad iuuenum fores cucurriſſe, & in eas irrupſiſſe, non pugnabo. & fortaſſe hæc ſententia verior eſt.

Pulſo thyas vti, &c.] thyadi ſimilis, pulſu tympani exaudito, furore concitatæ. ſunt autem thyades Bacchi ſacerdotes, quæ aliis nominibus mænades, Baſſaræ, & Baſſarides, Bacchæ, &c appellantur.

Luceriam] oppidum Apuliæ, circa quod lanę optimæ tondebantur: aiunt etiam in hoc oppido templum fuiſſe Mineruæ conſecratum: cui deæ lanificium curæ eſt. decet (inquit) te colus, & fuſus, & radij, & lanificium.

Nec poti vetulam, &c.] nec te decet cados vſque ad fęcem exhaurire: ſed puellas, videlicet impudicas, vt Od.xxxvi. *Neu multi Damalis meri Baſſum Threicia,*&c. Nam fœminis,& matronis Romanis nefas erat omnino vinum guſtare. Scribunt Plutarchus, Valerius Max. & Athenæus. Athenæi verba ſunt hæc lib.10.ex Polybio. *Παρὰ Ρωμαίοις δὲ (ὥς φησι Πολύβιος ἐν τῇ ἕκτῃ) ἀπείρηται γυναιξὶ πίνειν οἶνον. τὸν δὲ καλούμενον πάσσον πίνουσι*, id eſt, apud Romanos autem (vt ait Polyb.lib.6.) interdictum eſt mulieribus vini potu. vinum autem ex vuis paſsis bibunt. Idem tradidit & Valerius Max.lib.2. cap.1. bibere autem fæce tenus, prouerbiũ olet. ſic loquũtur & Græci. Lycida quidẽ ille apud Theocr. in Thalyſijs, dicit ſe potaturum labris vſq, ad fecem impreſsis. *Αὐταῖσιν κυλίκεσσι καὶ ἐς τρύγα χεῖλος ἐρείδων*. cod.Rain.Card. *Sed poti.* non probo.

AD MAECENATEM. Ode 16.

Se contentum eſſe ſua ſorte. hac autem affectione animi uitam beatam conſtare.

INCLVSAM Danaen turris aenea,
Robuſtæque fores, & vigilum canum
Triſtes excubiæ munierant ſatis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acriſium, virginis abditæ
Cuſtodem pauidum, Iupiter & Venus
Riſiſſent: fore enim tutum iter, & patens
Conuerſo in pretium deo.
Aurum per medios ire ſatellites,
Et perrumpere amat ſaxa, potentius
Ictu fulmineo. concidit auguris
Argiui domus, ob lucrum
Demerſa excidio. diffidit urbium
Portas uir Macedo, & ſubruit æmulos
Reges muneribus. munera, nauium
Sæuos illa queant duces.
Creſcentem ſequitur cura pecuniam,
Maiorumque fames. iure perhorrui
Latè conſpicuum tollere uerticem,
Mæcenas equitum decus.
Quanto quiſque ſibi plura negauerit,
A Dijs plura feret. nil cupientium
Nudus caſtra peto: & transfuga, diuitum
Parteis linquere geſtio,
Contemtæ dominus ſplendidior rei,
Quam ſi, quicquid arat impiger Appulus,

Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.
Puræ riuus aquæ,ſiluaque iugerum
Paucorum,& ſegetis certa fides mea,
Fulgentem imperio fertilis Africæ
Fallit ſorte beatior.
Quanquam nec Calabræ mella ferunt apes:
Nec Leſtrigonia Cacchus in amphora
Langueſcit mihi,nec pinguia Gallicis
Creſcunt uellera paſcuis:
Importuna tamen pauperies abeſt:
Nec,ſi plura uelim,tu dare deneges.
Contracto melius parua Cupidine
Vectigalia porrigam,
Quàm ſi Mygdonijs regnum Alyattici
Campis continuem.multa petentibus
Deſunt multa.benè eſt,cui deus obtulit
Parca,quod ſatis eſt,manu.

COMMENTARII.

Incluſam Danaen] Acriſius conſulto de liberis maſculis, ſi quos filia ſua pareret,oraculo,reſponſum tulit,ſe ab eo,qui è filia ſua naſceretur,interfectum iri.Hoc igitur metuens,extructo ſub terra ærea thalamo (de quo Pauſanias Corinthiac.) Danaen acerrima cuſtodia ſeptam tenebat. Veruntamen illa (vt tradunt nonnulli) à Prœto patruo corrupta eſt. ex quo diſſidium inter fratres implacabile natum eſt.Alij autem ſcribunt(atq; hæc opinio magis vulgata & probata eſt)Iouem in aurum conuerſum,per impluuium in ſinum Danaæ influxiſſe, & cum ea rem habuiſſe. quam opinionem ſequitur & Pindarus Pyth. carmine duodec. υἱὸς Δανάας,τὸν ἀπὸ χρυσοῦ φάμεν αὐτοῤῥύτου ἔμμεναι, ex eo concubitu Perſeus natus eſt: de quo Homer. ιλ. ξ. Οὐδ᾽ ὅτε περ Δανάης καλλισφύρου Ακρισιώνης, Η τέκε Περσῆα πάντων ἀριδείκετον ἀνδρῶν. Hic Gorgonis caput, cuius aſpectus homines in lapides vertebat,abſcidit. Pind.Pyth. εἰδ.ι. ἔπεφνέν τε γοργόνα, &c. ſed idem Pindarus, quæ de auro & Danae dicuntur, videtur in carmine ſexto Iſthmiorum ad Alcmenam transtuliſſe.Quærit enim ex Thebis, quo maximè tempore lætitia affectæ ſint:vtrùm cum capillatum Bacchum genuerunt,an cum intempeſta noctē optimum,& maximum Deorum aurea niue ſtillantem in Alcmenæ Amphitryonis vxoris ſinum,complexumque venientem, vt Herculem procrearet,acceperunt? an, &c. Verba Pindari ſunt hæc, quæ quidem ad hunc locum pertineant. ἢ χρυσῷ μεσονύκτιον νίφοντα δεξαμένα τὸν φέρτατον θεῶν ὁπότε Αμφιτρύωνος ἐν θυρέτροις σταθεὶς ἄλοχον μετῆλθεν Ηρακλείοις γοναῖς. tabula autem picta illa, quam ſpectabat Chærea in Eunucho, non ſignificabat, Iouem ſeſe in aurum conuertiſſe, ſed in hominem conuerſum, imbrem aureum in Danaæ gremium demiſiſſe,ac per alienas tegulas,& per impluuium fucū factum mulieri veniſſe clanculum.Attingit & Sophocles in Antigone

gone hanc Danaæ fabulã his verbis. ἔτλα καὶ Δανάας οὐράνιον φῶς Ἀλλάξαι δέμας ἐν χαλκοδέτοις αὐλαῖς· Κρυπτομένα δ᾽ ἐν τυμβήρει θαλάμῳ κατεζεύχθη.

turris aênea] Sophocles *αὐλὰς χαλκοδέτους* appellat.

adulteris] amatoribus, corruptoribus. *adulter & adultera dicuntur, quia & ille ad alteram, & hac ad alterum ſe conferunt.* Feſtus.

fore enim tutum iter, &c.] Iupiter, & Venus Acriſij patris anxiam illam, & nimis diligentem cuſtodiam deriſerunt. ſciebant enim aditum ad Danaam, facilem, & expeditum futurum conuerſo in aurum Ioue.

Aurum per medios ire ſatellites] M. Tull. proœmio actionum Verr. Verrem, qui ſuos iudices corrumpere cogitabat, omnemque ſalutis rationem in ſola pecunia collocabat, ita diſputantem inducit: *nihil eſſe tam ſanctum, quod non uiolari, nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia poſſit.* Quod autem hic auro tribuit Horatius, idem argento Sophocles in Antigone. neque ſanè quicquam refert de vtro metallo verba fiant, cum vtroque ſermone ſignificent ſcriptores quantùm valeat pecunia. verba Sophoclis hæc ſunt. οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν οἷον ἄργυρος Κακὸν νόμισμ᾽ ἔβλαστε. τοῦτο καὶ πόλεις Πορθεῖ. Τόδ᾽ ἄνδρας ἐξανίστησι δόμων. Τόδ᾽ ἐκδιδάσκει, καὶ παραλλάσσει φρένας Χρηστὰς πρὸς αἰσχρὰ πράγμαθ᾽ ἵστασθαι βροτῶν· Πανουργίας δ᾽ ἔδειξεν ἀνθρώποις ἔχειν. Καὶ παντὸς ἔργου δυσσέβειαν εἰδέναι.

& perrump. amat ſaxa] amat, id eſt, ſolet, vt ſup. Od. III. lib. 2. *Vmbram hoſpitalem conſociare amant.* ſumtum eſt autem hoc genus loquendi à Græcis. exemplum ex Platone ad illum locum protulimus. Accedat nunc & ex Sophocl. in Antigone. φιλεῖ γὰρ τοῦτο καὶ ταύτῃ ῥέπειν.

concidit auguris Argiui] Amphiarai fabula talis eſt. Amphiaraus augur Eriphylam Talai filiam duxit vxorem. Huic cũ forte cum Adraſto neſcio quid controuerſiæ fuiſſet, iurauit vterq; ſe arbitrio Eriphylæ de omnibus controuerſijs tranſacturum. Bello autem inter Argiuos, & Thebanos orto, cum exercitus in expeditionem iam duceretur, idque vehementer improbaret, ac diſſuaderet Amphiaraus, perniciemque, & calamitatem eis imminentem multo antè denunciaret, ac prædiceret: Eriphyle accepto ab Adraſto, monili aureo, ijs aſſenſa eſt, qui bellum gerendum eſſe cenſerent, Amphiaraumque bello intereſſe oportere pronunciarent. Ita coactus eſt ille ei bello, à quo tantopere abhorrebat propterea, quòd ſciebat ſibi quoque peſtem, & calamitatem ex eo eſſe paratam, intereſſe. Sed cum cognouiſſet, vxorem ſuam auro corruptam fuiſſe: non antè neceſſario illo belli adminiſtrandi muuere fungi inſtituit, quam & vxorem acerrimè accuſaſſet, & filio Alcmæoni mandauiſſet, atque imperauiſſet, vt priuſquam in caſtra veniret, matrem Eriphylam necaret. Quo in facinore obeundo cum patri paruiſſet Alcmæon, in furorem incidit. Amphiaraus autem terrę hiatu abſumtus eſt. de quo M. Tull. ad Cecinam lib. 6. *Itaque uel officio, uel fama bonorum, uel pudore uictus, ut in fabula Amphiaraus, ſic ego prudens, & ſciens ad peſtem ante oculos poſitam, ſum profectus.* Idem M. Tullius accuſ. de ſignis, Verrem, qui pocula quædam Diodôri pulcherrima nunquam à ſe viſa, concupiuerat, cum Eriphyla comparat his herbis. *Eriphylam accepimus in fabulis ea cupiditate fuiſſe, ut cum uidiſſet monile (opinor) ex auro & gemmis: pulchritudine eius incenſa ſalutem uiri proderet. ſimilis iſtius cupiditas. hoc etiam acrior, atque inſanior, quòd illa cupiebat id, quod uiderat: huius libidines non ſolum oculis, ſed etiam auribus excitabantur.* Plato lib. nono de repub. pulcherrimam illam de iuſtitia, & iniuſtitia, vtra ſit vtilior, diſputationem concludens, ita loquitur. Eſt ne igitur ex iis, quæ diximus, quiſquam, cui expediat aurum iniuſtè accipere, ſi futurum eſt, vt aliquid ei eiuſmodi accidat, vt, cum aurum accipit, eadem opera

optimam ſui partem in poteſtatem deterrime redigat? an ita dicimus, ſi auro accepto filium, aut filiam ſęuis et immanibus hominibus conſtringendam traderet, futurum ei aurum inutile, etiam ſi multum auri eo nomine accipiat: partem verò ſui diuiniſſimam ſi impuriſſimę, et Deo inimiciſſimę parti ſeruire cogat, nihilq́; eius miſercatur: non fore miſerrimum, neque ſeſe auro corrumpendum prębiturum in perniciem, ac peſtem multo grauiorem, quàm Eriphylen, quę aureum monile in perniciem, atque interitum viri ſui accepit? verba Platonis Gręca, ſi quis noſtris Latinis non contentus, forte deſiderabit, ex ipſo fonte petat. Vlyſſes quoque apud Hom. *ὀδυσσ. λ.* Alcinoo narrat ſe vidiſſe Eriphylam apud inferos, quę aurum in caput viri acceperit. *στυγερήν τ' Ἐριφύλην, Ἣ χρυσὸν φίλου ἀνδρὸς ἐδέξατο τιμήεντα.* Sed, vt ad Amphiaraum redeam, de eo hęc pauca (quę ad hunc locum pertineant) ſcribit Pauſanias Atticis. *Λέγεται δ' Ἀμφιαράῳ φεύγοντι ἐκ Θηβῶν, διαστῆναι τὴν γῆν, καὶ ὡς αὐτὸν ὁμοῦ καὶ ἅρμα ὑπεδέξατο.*

Diſtidit vrbium portas] *Philippus Alexandri Magni pater* (vt ſcribit M. Tull. epiſt. lib. 1. ad Attic.) *omnia caſtella expugnari poſſe dicebat, in qua modò aſellus onuſtus auro poſſet aſcendere.* Plutarchus in Paulo Aemilio ſcribit traditum eſſe à veteribus hiſtoricis, nô Philippum, ſed eius aurum Gręciam ſubegiſſe, atq; euertiſſe: conſtatq́; inter omnes illum plures vrbes auro, quàm vi, et ferro cœpiſſe. Eundem Pauſanias in Arcad. ſcribit rerum geſtarum magnitudine ſuperiores quidem Macedonię Reges ſuperaſſe: bonum autem imperatorem non iccircò appellandum eſſe: quippe qui et iuſiurandum Deorum ſemper conculcarit, et fœdera ob quamlibet cauſam violarit, et fidem maximè omnium mortalium neglexerit, ac pro nihilo putarit. verba Pauſan. ſunt hęc. *Φίλιππον δὲ βασιλέων μὲν τῶν πρὸ αὐτοῦ, καὶ ὅσοι Μακεδόσι γεγόνασιν ὕστερον, τούτων μὲν πείθοιτο ἄν τις μέγιστα αὐτὸν ἔργα ἐπιδείξασθαι. στρατηγὸν δ' ἀγαθὸν οὐκ ἄν τις φρονῶν καλέσειεν αὐτὸν, ὅσγε καὶ ὅρκους θεῶν κατεπάτησεν ἀεὶ, καὶ σπονδὰς ἐπὶ παντὶ ἐψεύσατο, πίστιν τ' ἠτίμασε μάλιστ' ἀνθρώπων.* eidem conſulenti, quibus potiſſimum rationibus vrbes expugnare, et hoſtium copias profligare poſſet, Apollinem ita reſpondiſſe ferunt: *Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις*, id eſt, Argenteis haſtis confligito, et omnia vinces. Quod quidem Philippi conſilium, atque inſtitutum elegantiſſimè, vt omnia, exponit Dem. in orat. *περὶ παραπρ.* his verbis, *τίσι γὰρ τῶν πραγμάτων ἐγκρατὴς γέγονε Φίλιππος ἁπάντων, καὶ τίσι τὰ μέγιστα κατείργασται τῶν πεπραγμένων, σκέψασθε. τῷ παρὰ τῶν πωλούντων τὰς πράξεις ὠνεῖσθαι. τῷ τοὺς προεστηκότας ἐν ταῖς πόλεσι διαφθείρειν, καὶ ἐπαίρειν τούτους*, id eſt, quibus enim rationibus rerum omnium potitus ſit Philippus, et quibus modis maximas rerum à ſe geſtarum effecerit, videte. emendis actionibus, ac rebus à venditoribus: ijs corrumpendis, qui in ſingulis vrbibus ſummę rei pręerant, his locupletandis, atque ornandis.

ſubruit æmulos Reges muneribus.] ſubruit, proſtrauit, qui antea ſtabant. Sed, quod hic dicitur ab Horatio de ducibus corruptis, animaduertendum eſt, quod tradit Pauſanias Meſſen. primos omnium Lacedęmonios hoſti munera dare cœpiſſe, primosq́; belli victoriam auro venalem effeciſſe: antequàm autem Lacedęmonij in eo bello, quod cum Meſſenijs geſſerunt, belli adminiſtrandi leges, et iura violaſſent, Ariſtocratesq́; Arcas ſocios prodidiſſet: vel virtute, vel fortuna eos, qui pugnabant, de victoria decernere conſueuiſſe. M. Tull. off. 2. ſcribit *C. Pontium Samnitem optare ſolitum, vt ad illa tempora ſe fortuna ſeruaſſet, & tunc eſſet natus, quando Romani dona accipere cœpiſſent: non fuiſſe paſſurum diutius eos imperare.* hoc appellat Ennius, *bellum cauponari.*

illaqueant] capiunt. Medea apud Eurip. ait dici ſolere, etiam Deos flecti mune-

muneribus. *μή μοι σύ. πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος.*

Creſcentem ſequitur cura pecuniam] duo moleſtiſſima mala pecuniam creſcentem ſequuntur, cura ſeruandi, & augendi cupiditas. ſic M. Tull. Parad. *ὅτι μόνον ἀγαθὸν τὸ καλὸν* cupiditatem augendi, & metum amittendi, pecuniæ comites poſuit. *neque enim* (inquit) *unquam expletur, nec ſatiatur cupiditatis ſitis: neq; ea ſolum, quæ habent, libidine augendi cruciantur: ſed etiam amittendi metu.* quam igitur Cicero libidinem augendi dixit, Horatius maiorum famem nominat: quam ille metum amittendi, hic curam. Sed pauci hanc curam extimeſcunt, pauci pecuniam contemnunt. Anacreon quidem duobus à Polycrate Samio talentis acceptis, cum duas iam noctes inſomnes præ cura traduxiſſet, ea remittenda ad illum curauit, hanc vnam facti ſui cauſam afferens, *οὐ τιμᾶσθαι αὐτὰ τῆς φροντίδος*, id eſt, non tanti ea à ſe fieri, quanta illa cura fuiſſet. hunc metum pluribus verbis deſcribit, & exagitat Horat. ſaty. 1. lib. 1. *An vigilare metu exanimem, noctesq; diesq; Formidare malos fures, incendia, ſeruos, Ne te compilent fugientes, hoc iuuat? horum Semper ego optarem pauperrimus eſſe bonorum.* alterum autem malum, nempe maiorum famem, ſeu augendi libidinem, & cupiditatem, vt grauiſſimum cruciatum precatur auaris Theocritus *εἰδυλλ. ιϛ.* quod inſcribitur *Ἵερων. Χαιρέτω ὅστις τοῖος, ἀνήριθμος δ' ἐοὶ εἴη Ἄργυρος, αἰεὶ δὲ πλεόνων ἔχοι ἵμερος αὐτόν.* de eadem ſic Horat. Od. XXIIII. huius lib. *ſcilicet improbæ Creſcunt diuitiæ, tamen Curtæ neſcio quid ſemper abeſt rei.* & epiſt. ad Iul. Florum lib. 2. *Si tibi nulla ſitim finiret copia lymphæ, Narrares medicis: quòd, quanto plura pararſti, Tanto plura cupis, nulline faterier audes?* &c.

Iure perhorrui] id eſt, non immeritò diuitias immenſas, & nimiã potẽtiam fugi, quandoquidem tam ſollicito, & anxio animo ſunt pecunioſi, ac potentes.

Quanto quiſque ſibi plura] id eſt, quanto quiſque pauciora deſiderabit, tanto facilius cupiditatem ſuam explebit.

feret] auferet, accipiet, conſequetur, obtinebit. vide ann. ad Od. VIII. lib. 4.

& transfuga] tralatio, ſeu allegoria à re militari.

Contemtæ dominus ſplendidior rei.] ſed quomodo quiſquam eius rei dominus eſſe poteſt, quam contemnit, id eſt, quam non habet, neque poſſidet? dicam. qui rem aliquam contemnit, quamuis eam non poſſideat, non deſiderat tamen: ſi non deſiderat, non caret. At, qui quauis re non caret, eius verior eſt dominus, eaq; verius potitur, quàm, qui, quæ habet, ijs vti non audet. Nam, qui ijs bonis quæ poſſidet, miſer abſtinet, ac timet vti, vt alibi ait Horat. profectò ſi verum quærimus, talium bonorum non eſt dicendus dominus, vt pote, quæ ne tangere quidem audeat. Præterea, qui pecunia vti non audet, ne quid de ſumma deminuat, ac deperdat, non ille pecuniæ dominus eſt, ſed eius, pecunia domina eſt. Poſtremò id cuiuſque proprium eſt, quo quiſque vtitur, ac fruitur, vt ſcribit M. Tull. ad Curium: quanuis iuriſconſulti proprietatem, quam appellant, ab vſufructu ſeparent, ac diſtinguant, illud dominium directum, hoc vtile nominantes. ſit ita ſanè, dummodò hoc ſit vtile, illud inutile, atque inane. ſed plura hac de re dicemus, cùm ad locum illum peruenerimus, qui eſt in epiſt. ad Iulium Florum lib. 2. *ſed, quod non deſit, habentem,* &c. quem video à nemine adhuc eſſe intellectum.

impiger] ſic reperi ſcriptum in cod. Iannoct. Vrſ. tribus Vatic. Raînunt. Card. Torn.

Magnas inter opes inops] ſic Plaut. in Aulul. *Tenaces nimium dominos noſtra ætas tulit, Quos harpagonas, harpyias, et Tãtalos Vocare ſoleo, in opibus magnis pauperes, Et ſitibundos in medio Oceani gurgite. Nulla illis ſatis diuitiæ ſunt: nõ Midæ, nõ Crœſi, nõ omnis Perſarum copia Explere illorum Tartaream ingluuiem poteſt.* ſignificat ãt Horat.

vel

vel opulentiſſimos homines inopes eſſe, atque egentes, ſi augendi cupiditate inflammati, ſumtum facere non audeant.

Puræ riuus aquæ, ſiluaque iugerum, &c.] hoc dicit: hæc bonorum mediocritati fallit: hoc eſt, latet eum: vel ignoratur ab eo, qui Africæ imperat, beatior eſſe ſorte, id eſt, beatiore ſorte, ſubintellige, quam ipſius ingentes opes. Eſt autem hoc genus loquendi planè Græcum. ſic enim Græci loquerentur. *λανθάνει ὄντα εὐδαιμονικωτέρα τῷ κλήρῳ, τοῦτ' ἔστι τῇ μερίδι, ἢ τῇ μοίρᾳ*, ſubaudi *τῶν μεγίστων αὐτοῦ κτημάτων*. ſic Plato in Gorgia. *ἔλαθεν ἑαυτὸν ἀθλιώτατος γενόμενος*, id eſt, ſi verbum verbo reddas, latuit ſeipſum miſerrimus factus. latinè dicerem, miſerrimus factus eſt, cum aliter putet tamen: vel neſcit ſe miſerrimũ eſſe factum. Iam vero vox *ſorte* non regitur à nomine *beatior*, poteſtate comparationis: ſed eſt ſeptimi caſus: (vt loquuntur grammatici) quemadmodum cum dicimus aliquem eſſe beatum patria, parentibus, ingenio, diuitijs, &c. hunc igitur locum ſic explico, riuum aquæ puræ, ſiluamque breuem, & anguſtam, & fundum fidelem, & reſpondentem votis agricolæ, vt ait Virg. is qui toti Africæ imperat, neſcit eſſe beatiore ſorte, id eſt, meliore conditione: id eſt, neſcit plus valere ad vitam beatam comparandam, quam ſuas maximas opes, imperiumque latiſſimum. verba igitur illa *ſorte beatior*, ſic explico: ſorte beatiore, vt ſat. VIII. lib. 2. *deterior carne*, id eſt, deteriore carne. beatum autem accipe, pro eo, quod beatum & contentum efficit, *εὐδαιμονικὸν* Græci dicunt, vt opes beatæ. poteſt & ſic explicari, vt nihil tamen à priore explicatione diſcedamus. Is qui toti Africæ imperat, neſcit ſortem eſſe meliorem eius, qui aquæ puræ fonticulum habeat, ſiluamque exiguam, & fundum minimè mendacem, ſubintellige, quam ſuam, qui tot ciuitatibus, & prouincijs imperet. de verbo fallendi vide ſup. Od. X. lib. I. ſic loquitur infra Ode. II. libri epod. *num viperinus his cruor Incoctus herbis me feſellit?*

ſegetis certa fides meæ.] *fundus non mendax*, vt ſup. Od. I. huius lib.

Læſtrygonia] Læſtrygoniam amphoram ſublata omni controuerſia expono, Formianam, auctore M. Tull. ad Att. lib. 2. cuius hæc verba ſunt. *ſi verò in hanc τηλέπυλον veneris λαιστρυγονίην, Formias dico: qui fremitus hominum?* ad Hom. enim verſum reſpicit, qui eſt *ὀδυσσ. κ.* vt dicemus od. prox. Formiæ autẽ (inquit Strabo) *Λακωνικὸν κτίσμα ὁρμίαι λεγόμενον πρότερον διὰ τὸ εὔορμον.*

Langueſcit mihi] langueſcit vinum, quod deferueſcit, atque inueteraſcit. nam languidiora vina appellat (opinor) Oda XXI. huius lib. quæ ſunt vetuſtiora: quandoquidem vinum ætate vapores craſſiores & minus ſalubreis amittit; maturitatem autem amaram quidem illam, ſed ſalubrem tamen, & ad ventriculum accommodatam, capitique vtilem colligit & comparat. poteſt & ita dici, langueſcere vinum, quod matureſcit. Nam etiam Athenæus lib. I. ſcribit quædam vina tardiſſimè matureſcere, quale eſt Surrentinum, quod anno 25. poſt quam preſſum eſt, ad vſum bibendi idoneum eſſe incipit.

importuna] quæ neminem veluti in portu conquieſcere ſinit: vel quæ quodammodo à portu prohibet. ſic epiſt. ad Loll. I. lib. I. *argenti ſitim, importunam* appellat. & ſaty. VIII. lib. I. *importunas volucres*. ſic Virg. lib. II. Aen. *Bellum importunum* eadem ratione M. Tull. in Cluentiana, Saſſiã illam Cluentij matrem *mulierem importunam* nominat, & offic. 2. *tyrannum importunum*, & *Verris naturam immanem, atque importunam*. Eſt etiam importunus, qui vix vnquam, aut ne vix quidem quieſcit, vt epi. ad Iul. Flor. lib. 2. *Alter diues & importunus.* & ſaty. V. lib. 2. *Importunus amat laudari*, & Od. XIII. lib. 4. *Importunus enim tranſuolat aridas Quercus.* & epiſt. ad Numic. lib. I. *Cuilibet hic faſces dabit, eripietque curule. Cui volet, importunus ebur.* Hoc igitur ſentit Horat. ſe tãtum habere bonorum fortunæ, quantum ſatis

ſit

ſit & ad victum, cultumque, & ad animi æquitatem, ac vitę tranquilitatem. Nā quemadmodum, cui deſunt res ad victum neceſſariæ, is, quieto aut ocioſo animo eſſe non poteſt: ſic cui tantum, quantum ſatis eſt, ſuppetit, quieto, & ſoluto animo eſſe debet. Importunum ait eſſe Feſtus, in quo nullum auxilium eſt, velut eſſe ſolet portus nauigantibus.

contracto melius parua Cupidine] Cupido pro cupiditate ſemper, quod ſciam, apud hunc poetam, generis eſt maſculini, vt annot. ad Od. xvi. lib. 2. refrenata (inquit) & compreſſa cupiditate, facilius vectigal pendam, quam ſi Lydiam vſque ad Mygdones continuem. habitant autem Mygdones, vt tradit Strabo lib. 12. in ea Olympi montis parte, quæ ad Septentriones ſpectat.

Haliattici] Crœſi patris, vt aiunt.

Bene eſt] ſubintell. ei.

parca, quod ſatis eſt, manu] dedit parca manu, & tamen, dedit, quantum ſatis eſt. ſignificat, ei, qui modica re familiari contentus ſit, beatè viuere licere.

AD AELIVM LAMIAM. Ode 17.

Primum nobilitatem ipſius laudat: deinde admonet, ut ſe præparet ad diem craſtinum, qui pluuioſus fore uidebatur, hilariter exigendum.

AELI uetuſto nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, & nepotum
Per memores genus omne faſtos:
Auctore ab illo ducis originem,
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps, & innantem Maricæ
Littoribus tenuiſſe Lirim,
Latè tyrannus. cras folijs nemus
Multis, & alga littus inutili
Demiſſa tempeſtas ab Euro
Sternet, aquæ niſi fallit augur
Annoſa cornix. dum potes, aridum
Compone lignum: cras Genium mero
Curabis, & porco bimeſtri,
Cum famulis operum ſolutis.

COMMENTARII.

vetuſto ab Lamo.] etiam Homerus ὀδυσσ. κ. videtur Lamum Formiarum, quam λαιστρυγονίην nominat, conditorem fuiſſe, ſignificare. ſic Homer. Ἑβδομάτῃ δ᾽ ἱκόμεσθα Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον, Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην, ὅθι ποιμένα ποιμὴν ἠπύει εἰσελάων. fuit autè hic Lamus Neptuni filius, quemadmodum ad eum locum annot. Euſtathius

Per

Per memores gènus omne faſtos] ſiue faſtos,ſiue faſtus legas,nihil refert, vt rectè annotat Muretus: & teſtatur Priſcian.lib.6.vtranque ſcripturam reperiri:ſed illud tamen vſitatius eſt.ſic infrà Od.XIII.lib.4. *Notis condita faſtis.* memores nominat etiam Od.XIIII.eod.lib.

princeps.] primus.

Maricæ] Nymphæ,de qua Virg.lib.7.Aeneid.*hunc*(Latinum)*Fauno,& Nympha genitum laurente Marica.*

innantem] influentem tralatio ducta à rebus animatis.

Lirim] fluuium,qui in Minturnas influit,vt docet Strabo lib.5.his verbis, *παρὰ τὰς Φρεγγέλλας ὁ Λεῖρις ῥεῖ, ὁ εἰς τὰς Μιντούρνας ἐκδιδοὺς.* Horat. Ode. XXXI.lib.I.*taciturnum amnem* appellat.

alga inutili] alga,herba eſt,quam mare ad littus proijcit.Idem Horat.ſat.V.lib.2. *Et genus,& uirtus,niſi cum re,uilior alga eſt.*

aquæ niſi fallit augur] Ode XXVII. huius lib. *imbrium diuina auis imminentum.*

compone] extrue, vt frigus propulſes. facito vt focus tuus ſit luculentus. Od.IX.lib.I.*Diſſolue frigus ligna ſuper foco Largè reponens.*

cras genium mero] ſic epiſtola ad Auguſt.lib.2. *Floribus & uino Genium memorem breuis aui.*repete *ἀπὸ κοινοῦ* piabant.curabis ergo Genium porco,vt comedas. non vt immoles.

operum ſolutis.] feriatis,vacantibus ab opere,ocioſis.operum vacuis, vt ſaty.II.lib.I.*Siue operum uacuo gratus conuiua per imbres Vicinus,*&c.

AD FAVNVM: Ode 18.

Vt ſibi propitius ſit.

FAVNE, Nympharum fugientum amator,
Per meos fineis,& aprica rura
Lenis incedas:abeasque paruis
Aequus alumnis,
Si tener pleno cadit hædus anno:
Larga nec deſunt Veneris ſodali
Vina crateræ:uetus ara multo
Fumat odore:
Ludit herboſo pecus omne campo:
Cum tibi nonæ redeunt Decembres:
Feſtus in pratis uacat ocioſo
Cum boue pagus:
Inter audaceis lupus errat agnos:
Spargit agreſteis tibi ſilua frondeis:
Gaudet inuiſam pepuliſſe foſſor
Ter pede terram.

COM-

COMMENTARII.

Faune.] de Fauno diximus ſuprà ad Odam XVII. lib. I.

æquus] placatus, propitius, non offenſus. vide ad Oden III. lib. 2.

alumnis] vt agnis, hædis.

ſi tener] preces concipiebantur cum conditione. vide annot. ad ſaty. 6. lib. 2. ibi. *Si neque maiorem feci ratione mala rem.*

pleno] confecto.

cadit] tibi immolatur.

Veneris ſodali] ſic ſup. *Hebrum hiemis ſodalem* dixit. crateræ autem ſcriptum eſt in omnibus cod. antiquis. neque eſt quòd *crateri* ſubſtituamus in huius vocis locum, cum vtraque peræquè ſit in vſu pro re eadem, quanuis aliter ſentiat Nonius.

vetus ara] & ſi vetus ara, &c. ſic Virg. in Tityro. *Biſſenos cui noſtra dies altaria fumant.*

Cum tibi nonæ red. Decemb.] Faunalibus.

Feſtus in pratis, &c.] aiunt in Achillis Statij libro ita legi: *Feſtus in pratis uacat, ocioſo Cum boue, pardus.* quam lectionem ego etiam in cod. Tornes. reperi: ſed cum litura, & recentiore manu. Eam probare non videtur Muretus: ego autem magnopere improbo. quorſum enim pardum feſtum dicat, qui nunquam in opere faciendo verſatur? præterea cum de agro ſuo loquatur, quis vnquam pardos vidit in Sabinis?

vacat] vacat ab opere, ocioſus eſt.

inuiſam] ſub. inuiſam ſ. propter laborem, quem in ea fodienda & colenda perfert.

pepuliſſe terram] pellere & pulſare terram, idem valere, quod ſaltare, apud hunc poetam, admonuimus ſuprà ad Od. 4. lib. I.

AD TELEPHVM MVRAENAM AVGVREM. Ode 19.

Reprehendit eum, quòd veterum hiſtoriarum ſtudio deditus, ea, quæ ad hilariter & iucundè viuendum pertinent, negligat.

QVANTVM diſtet ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus mori,
Narras, & genus Aeaci,
Et pugnata ſacro bella ſub Ilio.
Quo Chium pretio cadum
Mercemur: quis aquam temperet ignibus:
Quo præbente domum, & quota
Pelignis caream frigoribus, taces.
Da lunæ propere nouæ,
Da noctis mediæ, da, puer, auguris

Murænæ.tribus,aut nouem
Miſcentur cyathis pocula commodis.
Qui Muſas amat impareis.
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates. treis prohibet ſupra
Rixarum metuens,tangere Gratia
Nudis iuncta ſororibus.
Inſanire iuuat.cur Berecynthiæ
Ceſſant flamina tibiæ?
Cur pendet tacita fiſtula cum lyra?
Parcenteis ego dexteras
Odi:ſparge roſas,audiat inuidus
Dementem ſtrepitum Lycus:
Et uicina ſeni non habilis Lyco.
Spiſſa te nitidum coma,
Puro te ſimilem Telephe ueſpero,
Tempeſtiua petit Chloe:
Me lentus Glyceræ torret amor meæ.

COMMENTARII.

Quantum diſtet ab Inacho] hiſtorias,quæ nihil ad hilariter,iucundeque viuẽdum pertinent,narras. vnde & quanti vinum generoſum paremus:quis aquam & balneum calfaciat:vbi cœnemus, & quota hora frigus foco luculento arceamus,non narras.

ab Inacho] Phoroneus Inachi filius rex Argiuorum primus homines fuſos ac diſperſos, & ſuo quenque arbitratu, modoque viuentes, vnum in locum congregaſſe, & ad ſocietatem, communitatemque ciuilem redegiſſe dicitur. ei ſucceſſit Argus ex eius filia natus Argi duo filij extiterunt, Piraſus,& Phorbas Phorbantis filius Triopa, Iaſi & Agenoris pater. Atque Iaſi quidem filia Io. Agenoris autem filius Crotópus poſt Agenorem regnauit,ex quo natus eſt Sthenela.Danaus porrò ab Aegypto profectus,Sthenelæ filium,illiusque poſteros regno ſpoliauit.Inachum Aeſchylus vocat Αργεῖον ποταμὸν.quem Argiuorum regem fuiſſe tradunt chronologi.

Codrus] Codrus rex Athenienſium vltimus, vt teſtatur Paterculus. Melanthi filius, qui ſeſe in medios hoſtes immiſit ſeruili veſtitu, ne poſſet agnoſci,ſi eſſet ornatu regio inſignis:quia ex oraculo reſponderat Apollo,quorũ rex ĩterfectus eſſet,eos ſuperiores futuros.ſcribit M.Tull. Tuſcu.1. & alii cõplures.

non timidus mori] ſic loqitur Od.1x.lib.4.*Non ille pro caris amicis, Aut patria timidus perire.*

genus Aeaci] Aeacus Iouis ex Oenone Aſopi filia, quæ poſtea Aegina fuit appellata.filius:Pelei & Telamonis & Phoci ex Endeide pater.ex Peleo & Thetide natus Achilles:ex Telamone Aiax,& Teucer, non ex eadem matre. Achillis filius Pyrrhus Neoptolemus,&c.

& pugnata ſacro bella ſub Ilio] pugnata bella,& pugnatæ pugnæ,genus

loquendi non inuſitatum bonis ſcriptoribus: cui ſimilia quędam alia collegimus ad Od. VI. lib. 2.

ſacro] execrando, vt Od. VII. epod. *ſacer nepotibus cruor.* & ſat. III. lib. 2. *is inteſtabilis & ſacer eſto.* ſup. Od. III. huius libri, Iuno ſibi & Mineruæ damnatum Ilium eſſe dicebat. Catull. ad C. Licinium Caluum. *Dij magni horribilem et ſacrum libellum* Plaut. Bacchid. *ego ſum ſacer, ſcelestus.*

Chium cadum] Cadum vini Chii. Vinum Chium numerat Athenæus li. I. in laudatiſſimis, & optimis vinis. Quemadmodum autem Horatius *cadum Chium dixit*, ita & Tibull. *cados Falernos* lib. 2. & ibidem *Chium cadum.*

quis aquam temperet ignibus] id eſt, quis balneum calfaciat. Notiſſimum eſt autem veteres, illotos ad cœnam venire non conſueuiſſe. Plautus in Sticho. *Quam mox cocta eſt cœna? impranſus ego ſum,* E. *abi intrò ad me, & laua.* & in Amphitryone. *lauiſti.* AMPH. *quid poſtquam laui?* ALC. *accubuiſti.* M. Tullius quidem lib. 2. epiſt. ad Att. ſic loquitur, Atticum inuitans. *Tu pridie Compitalia memento, balneum calfieri iubebo: & Pomponiam Terentia rogat: matrem adiungemus.* Iam aquam ignibus temperare, calefacere eſt, aut certe tepefacere. quam ſi quis malit intelligere adhiberi ad vinum hieme tepefaciendum, non diſſentiam, neque pugnabo.

quo præbente domum, &c.] cuius domi, & quota hora cœnantes Pelignum frigus luculento foco propulſemus. Præbere domum Græci παρέχειν dicunt, vt præbere aquam, ſalem, &c. de quo genere dicemus ſat. 4. lib. I. ſic locutus eſt & ſat. V. eiuſdem lib. *Murena præbente domum, Capitone culinam.* Peligni populi Samnitibus vicini. quorum metropolis eſt Corfinium.

quota] hora.

Da lunæ properè nouæ] Quemadmodum amatores amicarum ſuarum nomina toties commemorabant, quoties bibebant, ita & eorum, quos honeſtè amabant, abſentium, & Deorum quoque memoriam ſolebant inter bibendum recolere ac renouare. ſuperioris moris exemplum eſt apud Theocrit. εἰδ. β. ἀτὰρ τόσον αἰὲν ἔρωτος Ἀκράτω ἐπεχεῖτο. id eſt, ſemper amoris vinum fundebat, ſeu bibebat. Amoris vinum eſt (inquit interpres) quod quis bibit amicam ſuam, aut puerum memoria repetés. quod intelligere licet ex illo eiuſdem Theocriti verſu in θαλυσ. Καὶ πίομαι μαλακῶς μεμνημένος Ἀγιάνακτος. poſterioris apud Tibull. eleg. I. lib. 2. *Sed bene Meſſallam ſua quiſque ad pocula dicat, Nomen & abſentis ſingula verba ſonent.* In his verbis autem *Da lunæ, Da noctis mediæ*, ſubaudiendum cyathum, aut poculum.

Qui Muſas amat impares, &c.] poeta (inquit) Muſis deditus, Muſarumque amore perculſus, nouies bibet, ſi volet inſanire: ſed Gratiæ vetant eum, qui à rixis & conuiciis abhorreat, plus quam tres vini cyathos haurire.

tres prohibet ſupra] extat apud Græcos prouerbium tale, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρίας, ἢ μὴ τέτταρα. quod putabant quidam ad hunc locum pertinere, vt præſcribat, quoties bibendum. ſed Euſtath. commentar. in lib. ὀδυσσ. ἰῶτα ſic hoc prouerbium explicat, vt non ad numerum cyathorum vini, quos quis ebibit ſed ad vini & aquæ temperationem referat. Ait enim tria, ſignificare vnius vini cyathi, cum duobus aquæ, confuſionem: quinque, duorum vini, cum tribus aquæ: quattuor, totidem vini, quot aquæ: quod appellatur ἴσον ἴσῳ: ſuperiores illas temperationes, eſſe hominum ſanorum, & tamen hilarorũ: hanc inſanorum. eſſe & quartam bibendi rationem, ſi quis merum bibat, hancque παράλυσιν afferre. Athenæus autem lib. 10. videtur paulò aliter explicare. eius enim ſunt hęc verba: ἡ δ' ἐν κράσει αὕτη παρὰ τὸ ἔθος οὖσα ὑπέμνησε τάχα καὶ τὴν θρυλλουμένην παροιμίαν, ἢ πέντε πίνειν ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα.

ἢ γὰρ δύο πρὸς πέντε πίνειν φησὶ δεῖν, ἢ ἕνα πρὸς τρεῖς. Et profert eo loco Anacreontis uerſus aliquot corruptos. ex quibus intelligere licet Anacreontem duos aquæ cyathos quinque cyathis uini admiſceri uelle. utitur hoc prouerbio & Plautus in Sticho. *uide quot cyathos bibimus? St. tot, quot digiti ſunt tibi in manu. cantio eſt Græca, καὶ πέντε πῖνε, καὶ τρία, ἢ μὴ τέτταρα.* Nihil igitur hoc prouerbium ad hunc locum (opinor) pertinet. Sed id certè pertinet, quòd apud eundem Athen. lib. 2. Panyaſis primum potum Gratijs, Horis, & Baccho tribuit: ſecundum Veneri, & iterum Baccho: tertium contumeliæ & damno, ſeu noxæ, quam ἄτην uocat. Eubulus autem apud eundem, Bacchum ita facit loquentem: τρεῖς γὰρ μόνους κρατῆρας ἐγκεραννύω, τοῖς εὐφρονοῦσι. τὸν μὲν ὑγιείας ἕνα, Ὃν πρῶτον ἐκπίνουσι. τὸν δὲ δεύτερον Ἔρωτος, ἡδονῆς τε. τὸν τρίτον δ᾽ ὕπνου. & uſq; ad decimum progreditur, quem inſaniæ eſſe dicit. Nam tres cyathos tantùm ſanis ſe miſcere dicit: unum bonæ ualetudinis: alterum amoris & uoluptatis: tertium ſomni: quartum petulantiæ & contumeliæ: quintum clamoris, &c.

Rixarum metuens] ſic locutus eſt Od. XXIIII. lib. 3. *& metuens alterius uiri Certo fœdere caſtitas.*

Gratia Nudis iuncta ſororib.] ſic infrà Od. VII. lib. 4 *Gratia cum Nymphis, geminiſq; ſororibus audet Ducere nuda choros.* uide ſuprà Ode XXX. lib. 1. ibi, *& ſolutis Gratiæ zonis.*

Inſanire iuuat] ſic Anacreon ait ſe inſanire uelle bibentem. Ἄφες με τοὺς θεούς σοι Πιεῖν, πιεῖν ἀμυστί Θέλω, θέλω μανῆναι. Ἐμαίνετ᾽ Ἀλκμαίων τε, Χ᾽ ὁ λευκόπους Ὀρέστας, Τὰς μητέρας κτανόντες. Ἐγὼ δὲ μηδένα κτάς, Πιὼν δ᾽ ἐρυθρὸν οἶνον, Θέλω, θέλω μανῆναι. Suprà Od. VII. lib. 2. *non ego ſanius Bacchabor Edonis: recepto Dulce mihi furere eſt amico.*

Berecinthiæ] Phrygiæ. nam in Phrygia & Lydia tibiarum uſus primùm inuentus eſt. Itaque etiam adhibebantur in ſacris Cybeles matris Deorum. infrà Od. XV. lib. 4. Lydas appellat. *Lydis remiſto carmine tibiis.*

cur pendet tacita] ſic Sappho citharam ſuam appellans, hortatur, ut uocalis fiat. ἄγε μοι δῖα χέλυ, φωνάεσσα γένοιο.

Parcentes ego dext.] ignauas & ocioſas: uel parcè miniſtrantes.

non habilis] non conueniens: quia puella.

nitidum] nitida & benè curata cute. ut epiſt. ad Albium Tibull. lib. 1. *Me pinguem et nitidum, &c.* uel nitidum intellige, unguento nitentem, ut ſuprà Od. IIII. lib. 1. *Nunc decet aut uiridi nitidum caput impedire myrto.* & ita Græci λιπαρὸν ſæpe accipiunt. ego tamen malim hoc loco *nitidum* accipi pro eo, qui ſit benè curato, & benè habito corpore, qualis eſt ille Delphis apud Theocr. εἰδ. β. quem λιπαρόχρων Simætha nominat, id eſt, εὔτραφη, benè curatum nitida cute. ſic Virg. 6. Æn. *equos nitenteis* appellat. & Terent. in Eunu. *qui color, nitor, ueſtitus? quæ habitudo eſt corporis?*

Tempeſtiua] matura, uiri potens.

lentus] languidus: qui me languore afficit. ſic ſup. Ode XIII. lib. 1. *Quàm lentis penitus macerer ignibus.*

AD PYRRHVM. Od. 20.

Ne formoſum puerum à puella abſtrahere conetur.

NON *uides quanto moueas periclo*
Pyrrhe, Getulæ catulos leænæ?

Dura

Dura poſt paulo fugies inaudax
Pælia raptor:
Cum per obſtanteis iuuenum cateruas
Ibit, inſignem repetens Nearchum:
Grande certamen, tibi preda cedat
Maior, an illi.
Interim dum tu celereis ſagittas
Promis, hæc denteis acuit timendos:
Arbiter pugnæ poſuiſſe nudo
Sub pede palmam
Fertur, & leni recreare vento
Sparſum odoratis humerum capillis:
Qualis aut Nireus fuit, aut aquoſa
Raptus ab Ida.

COMMENTARII.

Non vides] ἀλληγορία eſt. Non vides (inquit) quanto periculo amanti puellæ formoſum adoleſcentem adimas? profectò tu, qui puerum ei eripuiſti, cùm illa Nearchum ſuum abs te repetet, bellumq; tibi ob eam cauſam inferet, non audebis cum ea prælium inire: ſed te ſtatim in fugam coniicies, victumq; fatebere. amantem mulierem, cum leęna: adoleſcentem amatum, cum catulis comparat.

inaudax] non audax, ignauus, timidus.

Grande certamen] certamen erit inter vos, vter veſtrum ſuperior ſit, id eſt vter Nearcho potiatur.

Interim dum tu] Intereà dum tu ſagittas expedis, quas in eam mittas: illa tanquam leæna, dentes acuit, quibus te diſcerpat, ac laceret.

Arbiter pugnæ &c.] ille autem Nearchus tanquam pugnæ arbiter, & iudex, victoriam pedibus ſuppoſuiſſe dicitur, vel pugnæ euentum expectans, vel declarans in ſua poteſtate eſſe ſitum, vtri potius gratificetur, victoriamq; adiudicet. *ponere* autem *ſub pede*, ſeu *ſub pedibus* dicuntur, qui domuerunt, qui ſunt ſuperiores, qui habent in poteſtate: quale eſt illud Lucretij lib. I. *Quare relligio pedibus ſubiecta uiciſſim Obteritur: nos exæquat uictoria cælo.* Titus liuius lib. 34. annalium. *Argos & Lacedæmonem duas clariſſimas urbes lumina quondam Græciæ, ſub pedibus tuis relinquemus?* Virg. Aen. lib. 7. *quorumque a ſtirpe nepotes Omnia ſub pedibus, quà ſol utrunque recurrens Aſpicit Oceanum, uertiq;, regiq; uidebunt.*

odoratis] uel roſa, vel alio ſuauis odoris flore, ut Od. xi. lib. 2. *& roſa Canos odorati capillos, Dum licet.* *Odoratus* autem participium eſt ſine origine verbi: de quo genere ſuprà ad Od. xi. lib. 2.

Qualis aut Nireus] omnium Græcorum, Achille excepto, pulcherrimus, ut ait Hom. ἰλ. β. Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε, Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα. Od. xv. epod. *Formaque uincas Nirea.*

aut aquoſa raptus] Ganymedes. Virgil. lib. I. Aen. *rapti Ganymedis honores.*

AD

AD AMPHORAM. Ode 21.

Vt in Coruini gratiam vina vetuſta promat.

O NATA mecum Conſule Manlio,
Seu tu querelas, ſiue geris iocos,
Seu rixam, & inſanos amores,
Seu facilem, pia teſta, ſomnum:
Quocunque lectum nomine Maſſicum
Seruas, moueri digna bono die,
Deſcende, Coruino iubente
Promere languidiora uina.
Non ille, quanquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus:
Narratur & priſci Catonis
Sępe mero caluiſſe uirtus.
Tu lene tormentum ingenio admoues
Plerunque duro: tu ſapientium
Curas, & arcanum iocoſo
Conſilium retegis Lyæo:
Tu ſpem reducis mentibus anxijs,
Vireisque, & addis cornua pauperi,
Poſt te, neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.
Te Liber, & ſi læta aderit, Venus,
Segnesque nodum ſoluere Gratię,
Viuæque producent lucernæ,
Dum rediens fugat aſtra Phœbus.

COMMENTARII.

Conſule Manlio] L. Manlio Torquato. L. Aurelio Cotta Coſſ. Hi. P. Sylla, & P. Antronio, qui erant deſignati, ambitus à ſe accuſatis, & conuictis, conſules in eorum locum facti ſunt, beneficio legis. ſic Od. XIII. epod. *Tu uina Torquato moue Conſule preſſa meo.*

Seu tu querelas, ſiue geris] nullum (opinor) vinum eſt, in quo ea vis ſit innata, vt vel querelas, vel iocos, vel amores, vel ſomnum afferat: verùm, vt Oda ſuperiore ex Athenæo oſtendimus, quędam ſunt neceſſitatis pocula, quædam Veneris & amoris, quædam rixæ & pugnæ, quædam ſomni. Prætereà conſtat vinum, cùm varia ſint hominum ingenia, ad illam varietatem commutari, & accommodari. verbi gratia, ſi quis iracundus natura paulo largius bibat, iracundiam ſuam ſtatim in promtu habet, ac declarat: ſi quis libidinoſus & voluptarius:

rius : libidine inflammatur: & ita de ceteris ſentiendum. vide annot. ad ſaty. 4 lib. 1. ibi. *Condita cum uerax aperit præcordia Liber.*

Seu facilem, &c.] ſomni epithetum apud Horat. vt Od. xi. lib. 2.

Quocunque lectum nomine] paulò ante dixit ſe, & hanc teſtam eiuſdem eſſe ætatis, iiſdemque Coſſ. natos : nunc hoc prætereà, cuiuſcunque Conſulis nomen teſta prę ſe ferat, dignam eſſe, quę ſuo loco moueatur lęto aliquo die. vſus eſt autem verbo *mouendi* & Oda xiii. epod. *Tu uina Torquato moue Conſule preſſa meo.*

Deſcende] ex verbo deſcendendi intelligere licet ſolitos eſſe veteres vaſa vinaria in apothecis editioribus locare. quod declarat & locus Odæ xxviii. huius lib. *Parcis deripere horreo Ceſſantẽ Bibuli Conſulis amphoram.* & Od. xii. lib. 4. *Nardi paruus onyx eliciet cadum : Qui nunc Sulpicijs accubat horreis.*

promere] vel deſcende promere, id eſt, vt ex te promas, vel iubente promere, id eſt, iubente Coruino, vt promam.

Languidiora vina] languidiora vina puto ea eſſe, quæ ætate maturuerunt, acerbitatemque inſitam, tempore amiſerunt, vt dixi ſup. Od. xvi.

Non ille, quanquam S. m. Serm. te negl. horr.] quanquam pectus eſt ei præceptis philoſophicis refertum : non ita ſe præbebit horridum tamen, vt te negligat. ſimilia loquendi genera annotauimus ſup. ad Od. viii. huius libri.

Narratur & priſci Catonis] virtus Catonis poſitum pro Catone, vt annotauimus ad Od. v. huius lib. fuit autẽ hæc opinio de Catone maiore, illum vino ſe nonnunquam largius inuitare ſolitum eſſe, ſed falſa. Plutarchus quidem in eius vita nihil tale de eo tradit. tantum ſcribit eum delectari ſolitum cœnis lautioribus, & copioſioribus, maximè cum ruſticis vicinis, non ſolùm æqualibus, verũ etiam adoleſcentibus. ſic Plutarch. ἦν δὲ καὶ τὸ δεῖπνον ἐν ἀγρῷ δαψιλέστερον. ἐκάλει γὰρ ἑκάστοτε τῶν ἀγρογειτόνων, καὶ περιχώρων τοὺς συνήθεις, καὶ συνδιῆγεν ἱλαρῶς οὐ τοῖς καθ' ἡλικίαν μόνοις ἡδὺς ὢν συγγενέσθαι, καὶ ποθεινὸς, ἀλλὰ καὶ τοῖς νέοις. Et M. Tull. in libello de ſenectute ſic eum loquentem facit : *Ego propter ſermonis delectationem tempeſtiuis conuiuijs delector, nec cum æqualibus ſolum, qui pauci admodum reſtant : ſed cum veſtra etiam ætate, atque vobiſcum : habeoque ſenectuti magnam gratiam, quæ mihi ſermonis auiditatem auxit : potionis & cibi ſuſtulit.* De iuniore autem idem Plutarchus in eius vita ſcribit. προϊόντι δὲ τῷ χρόνῳ μάλιστα προσίετο τὸ πίνειν· ὥστε πολλάκις ἐν οἴνῳ διάγειν εἰς ὄρθρον, &c. διὸ καὶ Μεμμίου τινὸς ἐν συλλόγῳ φήσαντος, ὅλας τὸν Κάτωνα μεθύσκεσθαι τὰς νύκτας, ὑπολαβὼν ὁ Κικέρων, ἐκεῖνο δὲ οὐ λέγεις, εἶπεν, ὅτι καὶ τὰς ἡμέρας ὅλας κυβεύει. id eſt, progreſſa autem iam ætate maximè recipiebat compotationes, vt ſępe vſque ad horam matutinam in vino permaneret, &c. Itaque cum Memmius quidam in conuentu dixiſſet Catonem totas noctes ebrium eſſe : ſuſcepto ſermone Cicero, at illud non addis (inquit) etiam totos dies eum alea ludere.

Tu lene tormentum] Plato lib. 1. de legib. in extremo ait nullum eſſe tormentum minus ſumtuoſum, minuſque noxium ac periculoſum, quam vinum, ad explorandos & exquirendos hominum affectus & mores. Verba Platonis ſunt hæc: καὶ μυρία δὴ λέγων οὐκ ἄν τις ποτε ἀνύσειεν, ὅσῳ διαφέρει τὸ μετὰ παιδιᾶς τηνάλλως ἄνευ μισθοῦ ζημιώδους, ἦθος ψυχῆς θεωρεῖν. καὶ δὴ τοῦτο μὲν αὐτὸ περί γε τούτων οὔτ' ἂν Κρῆτας, οὔτ' ἄλλους ἀνθρώπους οὐδένας οἰόμεθα ἀμφισβητῆσαι μὴ οὐ πεῖράν τε ἀλλήλων ἐπιεικῆ ταύτην εἶναι, τό τε εὐτελείας, καὶ ἀσφαλείας, καὶ τάχους διαφέρειν πρὸς τὰς ἄλλας βασάνους. huc pertinet locus ille in epiſtol. ad Piſon. *Reges dicuntur multis urgere culullis, Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborant, An ſit amicitia dignus.* & epiſtol. ad Lollium 1. lib. 1. *Commiſſumque*

miſſimúque teges & uino tortus, & ira. ſignificat autem Horatius, ingenia ſeueriora, & aſperiora vino interdum leniri ac temperari.

Tu ſpem reducis mentibus] ſic ſup. Od. XVIII. lib. I. *Quis poſt uina grauem militiam, aut pauperiem crepat?* & epiſt. ad Torq. lib. I. *Quid non ebrietas deſignat? operta recludit: Spes iubet eſſe ratas,* &c. extant in hanc ſententiam apud Athen. lib. 2. aliquot Diphili uerſus, quos me non pigebit aſcribere. Nam huncloců non ſolum illuſtrabunt, uerùm etiam explicabunt. ſic igitur Diph. Ὦ πᾶσι τοῖς φρονοῦσι προσφιλέστατε Διόνυσε καὶ σοφώτατ', ὡς ἡδύς τις εἶ. Ὅταν ταπεινὸν μέγα φρονεῖν ποιεῖς μόνος, Τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπείθεις γελᾶν, Τόν τ' ἀσθενῆ τολμᾶν τι, τὸν δειλὸν θρασύν. eódem pertinent illa Platonis lib. 1. de legib. de vino. πίνοντα τὸν ἄνθρωπον, αὐτὸν αὑτοῦ ποιεῖ πρῶτον ἵλεων εὐθὺς μᾶλλον, ἢ πρότερον, καὶ ὁπόσῳ ἂν πλέον αὐτοῦ γεύηται, τοσούτῳ πλειόνων ἐλπίδων ἀγαθῶν πληροῦται, καὶ δυνάμεως εἰς δόξαν· καὶ τελευτῶν δὴ πάσης ὁ τοιοῦτος παρρησίας, ὡς σοφὸς ὤν, μεστοῦται, καὶ ἐλευθερίας, πάσης δὲ ἀφοβίας, ὥστε εἰπεῖν τε ἀόκνως ὁτιοῦν, ὡσαύτως δὲ καὶ πρᾶξαι. id eſt hominem, qui biberit, primùm efficit placidiorem, quàm erat anteà, & quo plus de eo guſtarit, tanto illi pluresbonas ſpes præbet, tanto plus uirium ad gloriam & exiſtimationem ſuppeditat. ad extremum igitur omni orationis licentia, ac libertate, quaſi ſapiens ſit, omniq; confidentia, atque audacia completur, ita ut quiduis ſtrenuè atque impigrè & dicat pariter, & agat. & Ariſtoph. ἱππεῦσι. Ὁρᾷς, ὅταν πίνωσιν ἄνθρωποι, τότε πλουτοῦσι, διαπράττουσι, νικῶσι δίκας, Εὐδαιμονοῦσιν, ὠφελοῦσι τοὺς φίλους.

Regum apices] id eſt, Regum maieſtatem, potentiam, faſtigium. ſup. Od. XXXV. lib. I. *hinc apicem rapax Fortuna cum ſtridore acuto Suſtulit,* &c.

Segneſque nod. ſol. Grat.] id eſt, quę non facile concordiam diſſoluunt: quę uſque adeò arctis, & firmis uinculis inter ſe coniunctę ſunt, ut ęgrè diſſideant, aut diſtrahantur. *ſegnes ſoluere* autem genus eſt loquendi Gręcum, ut annot. ad Od. VIII. lib. 4.

viuæque producent lucernæ] id eſt, totam noctem bibetur, & Veneri indulgebitur. tota nox in uino, & hilaritate conſumetur. ſic ſup. Od. 8. huius libri. *et uigiles lucernas Perfer in lucem.* ad quem locum annotauimus, Romanos illos ueteres, atque etiam Gręcos, cœnas ſuas totam noctem producere ſolitos eſſe. crebra certe lucernarum, & lychnorum apud ſcriptores, cum de cœnis loquuntur, mentio ſatis declarat, eos noctu cœnare conſueuiſſe. ſuprà idem Horatius ſignificans multùm intereſſe inter arma, & conuiuia, ſic loquitur. *Vino et lucernis Medus acinaces Immane quantum diſcrepat.* M. Tull. pro Cęlio. *Quàm uolent in conuiuiis faceti & dicaces, nonnunquam etiam ad eumque diſerti ſint: alia fori uis eſt, alia triclinij: alia ſubſelliorum ratio, alia lectorum. non idem iudicum, comeſſatorumque conſpectus. lux denique alia ſolis, & lychnorum.*

IN DIANAM. Ode 22.

*M*ONTIVM *cuſtos, nemorumq; uirgo*
Quæ laboranteis utero puellas
Ter uocata audis, adimiſq; letho
Diua triformis:
Imminens uillæ tua pinus eſto:
Quam per exactos ego lætus annos,

Verris, obliquum meditantis ictum,
Sanguine donem.

COMMENTARII.

Quæ laborantes vtero puellas] Eandem eſſe Dianam, Ilithyiam, Lucinam, Genitalem, ex hoc loco, & ex carmine ſeculari pro Imperio populi Romani, intelligere licet: quo in carmine tribus his poſtremis nominibus eam appellat. *Rite maturos aperire partus Lenis Ilithyia, tuere matres, Sine tu Lucina probas vocari, Seu Genitalis.* de qua ſic M. Tull. ſecundo de nat. deor. *Dianam autem eandem eſſe putant, a lucendo utranq; nominatam. Itaque ut apud Græcos Dianam, eamque Luciferam: ſic apud nos Iunonem Lucinam in pariendo inuocant: quæ eadem Diana omniuaga dicitur, non a uenando: ſed quod in ſeptem numeratur tanquam uagantibus. Diana dicta, quia noctu quaſi diem efficeret. Adhibetur autem ad partus, quod ij matureſcunt aut ſeptem nonnunquã, aut plerũq; nouem Lunæ curſibus: qui, quia menſa ſpatia conficiunt, menſes nominantur. concinneque, ut multa, Timæus, qui, cum in hiſtoria dixiſſet, qua nocte natus Alexander eſſet, eadem Dianæ Epheſiæ templum deflagrauiſſe, adiunxit, minime id eſſe mirandum, quod Diana, cum in partu Olympiadis adeſſe voluiſſet, abfuiſſet domo.* hactenus M. Tull. Sed cum Diana Latonæ: Ilithyia autem Iunonis ſit filia: qui poteſt eſſe eadem Diana & Ilithyia? Atqui Pindarus Neme. carmine ſexto, Ilithyiam, & Iunonis eſſe filiam, & præſto adeſſe partubus, non obſcurè ſignificat. Ilithyia (inquit) quæ Parcis aſsides, filia Iunonis, filiorum genitrix. ſine te neque diem, neque noctem aſpicimus, neque pubeſcimus. Pindari verba ſunt hæc, ſi quis magis delectatur Græcis: Ειλειθυια πάρεδρος μοιρᾶν βαθυφρόνων, παῖ μεγαλοσθενέος, ἄκουσον, ἥρας· γενέτειρα τέκνων. ἄνευ σέθεν οὐ φάος, οὐ μέλαιναν δρακέντες εὐφρόναν τεὰν ἀδελφεὰν, ἐλάχομεν ἀγλαόγυιον ἥβαν. Heſiodus item Ilithyiam, Iunonis filiam facit in Theogon. ἡ δ' ἥβην καὶ Ἄρηα, καὶ εἰλείθυιαν ἔτικτεν. Homerus autem Ilithyiam, μογόστοκον appellat ἰλ. π. his verbis. Αὐτὰρ ἐπειδὴ τόν γε μογόστοκος εἰλείθυια ἐξάγαγε πρόφωσδε, καὶ ἠελίου ἴδεν αὐγάς. & ἰλ. λ. numero multitudinis μογοστόκους εἰλειθυίας Iunonis filias appellat. Ὡς δ' ὅταν ὠδίνουσαν ἔχῃ βέλος ὀξὺ γυναῖκα Δριμὺ, τό τε προϊεῖσι μογόστοκοι εἰλείθυιαι Ἥρης θυγατέρες. & Theocrit. εἰδ. λς. μογόστοκον Ἄρτεμιν. Pauſanias quoque aliam facit à Diana, & Iunonis filiam dicit haberi: quin etiam eam Latonæ partum adiuuiſſe ab Hyperboreis profectam: ceteros homines autem Ilithyiæ nomen ab his didiciſſe. Pauſaniæ verba ſunt hæc. Att. ἐλθοῦσαν ἐξ ὑπερβορέων εἰς Δῆλον, γενέσθαι βοηθὸν ταῖς Λητοῦς ὠδῖσι. Τοὺς δ' ἄλλους παρ' αὐτῶν φασι τῆς εἰλειθυίας μαθεῖν τὸ ὄνομα. καὶ θύουσι δὲ τῇ εἰλειθυίᾳ Δήλιοι. καὶ ὕμνον ᾄδουσιν ὠδῖνος. Κρῆτες δὲ τῆς χώρας τῆς Κνωσσίας ἐν Ἀμνισῷ γενέσθαι νομίζουσιν εἰλείθυιαν, καὶ παῖδα ἥρας εἶναι. Idē Arcad narrat ſe Ilithyię ſtatuã vidiſſe apud Agyenſes à Daſmophonte fictã. quæ tota eſſet à capite vſque ad calcem veſte textili tecta, cuiuſq; nihil eſſet nudum, præter faciẽ, & extremas manus, & pedes: eius alteram manũ porrectam eſſe, & explicatam: altera facem tenere: quæ res vnũ è duobus ſignificaret vel partus dolores mulieribus inſtar ignis eſſe: vel illam pueros ex vtero matris in lucem, atq; in luminis oras (vt ait ille) protrahere. verba Pauſaniæ ſunt hæc. εἰλειθυίᾳ δ' εἰκάσαι τις ἂν εἶναι δᾷδας, ὅτι γυναιξὶν ἐν ἴσῳ καὶ πῦρ εἰσὶν αἱ ὠδῖνες. Ἔχοιεν δ' ἂν λόγον καὶ ἐπὶ τοιῷδε αἱ δᾷδες, ὅτι εἰλείθυια ἐστιν ἡ εἰς φῶς ἄγουσα τοὺς παῖδας. Plato autem in Theæteto eandem eſſe Dianam, & Ilithyiam putat. vt ex eius verbis perſpicuum eſſe poteſt, αἰτίαν δὲ τὴν δ' οὐσίαν γυναῖκα αὐτὴν κυϊσκομένην τε καὶ τίκτουσαν ἄλλας μαιεύεσθαι. φασὶν εἶναι τὴν

optimam ſui partem in poteſtatem deterrime redigat? an ita dicimus, ſi auro accepto filium, aut filiam ſeuis et immanibus hominibus conſtringendam traderet, futurum ei aurum inutile; etiam ſi multum auri eo nomine accipiat: partem verò ſui diuiniſſimam ſi impuriſſimę, et Deo inimiciſſimę parti ſeruire cogat, nihilq; eius miſereatur: non fore miſerrimum, neque ſeſe auro corrumpendum prębiturum in perniciem, ac peſtem multo grauiorem, quàm Eriphylen, quę aureum monile in perniciem, atque interitum viri ſui accepit? verba Platonis Gręca, ſi quis noſtris Latinis non contentus, forte deſiderabit, ex ipſo fonte petat. Vlyſſes quoque apud Hom. ὀδυσσ. λ. Alcinoo narrat ſe vidiſſe Eriphylam apud inferos, quę aurum in caput viri acceperit. στυγερήν τ' Ἐριφύλην, Ἣ χρυσὸν φίλου ἀνδρὸς ἐδέξατο τιμήεντα. Sed, vt ad Amphiaraum redeam, de eo hęc pauca (quę ad hunc locum pertineant) ſcribit Pauſanias Atticis. Λέγεται δ' Ἀμφιαράῳ φεύγοντι ἐκ Θηβῶν, διαστῆναι τὴν γῆν, καὶ ὡς αὐτὸν ὁμοῦ καὶ ἅρμα ὑπεδέξατο.

Diffidit vrbium portas] *Philippus Alexandri Magni pater* (vt ſcribit M. Tull. epiſt. lib. 1. ad Attic.) *omnia caſtella expugnari poſſe dicebat, in qua modò aſellus onuſtus auro poſſet aſcendere.* Plutarchus in Paulo Aemilio ſcribit traditum eſſe à veteribus hiſtoricis, nõ Philippum, ſed eius aurum Gręciam ſubegiſſe, atq; euertiſſe: conſtatq; inter omnes illum plures vrbes auro, quàm vi, et ferro cœpiſſe. Eundem Pauſanias in Arcad. ſcribit rerum geſtarum magnitudine ſuperiores quidem Macedonię Reges ſuperaſſe: bonum autem imperatorem non iccirco appellandum eſſe: quippe qui et iuſiurandum Deorum ſemper conculcarit, et fœdera ob quamlibet cauſam violarit, et fidem maximè omnium mortalium neglexerit, ac pro nihilo putarit. verba Pauſan. ſunt hęc. Φίλιππον δὲ βασιλέων μὲν τῶν πρὸ αὐτοῦ, καὶ ὅσοι Μακεδόσι γεγένασιν ὕστερον, τούτων μὲν πείθοιτο ἄν τις μέγιστα αὐτὸν ἔργα ἐπιδείξασθαι. στρατηγὸν δ' ἀγαθὸν οὐκ ἄν τις φρονῶν καλέσειεν αὐτόν, ὅς γε καὶ ὅρκους θεῶν κατεπάτησεν ἀεὶ, καὶ σπονδὰς ἐπὶ παντὶ ἐψεύσατο, πίστιν τ' ἠτίμασε μάλιστ' ἀνθρώπων. eidem conſulenti, quibus potiſſimum rationibus vrbes expugnare, et hoſtium copias profligare poſſet, Apollinem ita reſpondiſſe ferunt: Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις, id eſt, Argenteis haſtis confligito, et omnia vinces. Quod quidem Philippi conſilium, atque inſtitutum elegantiſſimè, vt omnia, exponit Dem. in orat. περὶ παραπρ. his verbis, τίσι γὰρ τῶν πραγμάτων ἐγκρατὴς γέγονε φίλιππος ἁπάντων, καὶ τίσι τὰ μέγιστα κατείργασται τῶν πεπραγμένων, σκέψασθε. τῷ παρὰ τῶν πωλούντων τὰς πράξεις ὠνεῖσθαι. τῷ τοὺς προεστηκότας ἐν ταῖς πόλεσι διαφθείρειν, καὶ ἐπαίρειν τούτους, id eſt, quibus enim rationibus rerum omnium potitus ſit Philippus, et quibus modis maximas rerum à ſe geſtarum effecerit, videte. emendis actionibus, ac rebus à venditoribus: ijs corrumpendis, qui in ſingulis vrbibus ſummę rei pręerant, his locupletandis, atque ornandis.

ſubruit æmulos Reges muneribus.] ſubruit, proſtrauit, qui antea ſtabant. Sed, quod hic dicitur ab Horatio de ducibus corruptis, animaduertendum eſt, quod tradit Pauſanias Meſſen. primos omnium Lacedęmonios hoſti munera dare cœpiſſe, primosq; belli victoriam auro venalem effeciſſe: antequàm autem Lacedęmonij in eo bello, quod cum Meſſenijs geſſerunt, belli adminiſtrandi leges, et iura violaſſent, Ariſtocratesq; Arcas ſocios prodidiſſet: vel virtute, vel fortuna eos, qui pugnabant, de victoria decernere conſueuiſſe. M. Tull. off. 2. ſcribit *C. Pontium Samnitem optare ſolitum, vt ad illa tempora ſe fortuna ſeruaſſet, & tunc eſſet natus, quando Romani dona accipere cœpiſſent: non fuiſſe paſſurum diutius eos imperare.* hoc appellat Ennius, *bellum cauponari.*

illaqueant] capiunt. Medea apud Eurip. ait dici ſolere, etiam Deos flecti mune-

muneribus. *μή μοι σύ. πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος.*

Creſcentem ſequitur cura pecuniam] duo moleſtiſſima mala pecuniam creſcentem ſequuntur, cura ſeruandi, & augendi cupiditas. ſic M. Tull. Parad. *ὅτι μόνον ἀγαθὸν τὸ καλὸν* cupiditatem augendi, & metum amittendi, pecuniæ comites poſuit. *neque enim* (inquit) *unquam expletur, nec ſatiatur cupiditatis ſitis: neq; ea ſolum, quæ habent, libidine augendi cruciantur: ſed etiam amittendi metu.* quam igitur Cicero libidinem augendi dixit, Horatius maiorum famem nominat: quam ille metum amittendi, hic curam. Sed pauci hanc curam extimeſcunt, pauci pecuniam contemnunt. Anacreon quidem duobus à Polycrate Samio talentis acceptis, cum duas iam noctes inſomnes præ cura traduxiſſet, ea remittenda ad illum curauit, hanc vnam facti ſui cauſam afferens, *οὐ τιμᾶσθαι αὐτὰ τῆς φροντίδος*, id eſt, non tanti ea à ſe fieri, quanta illa cura fuiſſet. hunc metum pluribus verbis deſcribit, & exagitat Horat. ſaty. 1. lib. 1. *An vigilare metu exanimem, noctesq; diesq; Formidare malos fures, incendia, ſeruos, Ne te compilent fugientes, hoc iuuat? horum Semper ego optarem pauperrimus eſſe bonorum.* alterum autem malum, nempe maiorum famem, ſeu augendi libidinem, & cupiditatem, vt grauiſſimum cruciatum precatur auaris Theocritus *εἰδυλλ. ιϛ.* quod inſcribitur *Ἱέρων. Χαιρέτω ὅστις τοῖος, ἀνήριθμος δέ οἱ εἴη Ἄργυρος, αἰεὶ δὲ πλεόνων ἔχοι ἵμερος αὐτόν.* de eadem ſic Horat. Od. XXIIII. huius lib. *ſcilicet improbæ Creſcunt diuitiæ, tamen Curtæ neſcio quid ſemper abeſt rei.* & epiſt. ad Iul. Florum lib. 2. *Si tibi nulla ſitim finiret copia lymphæ, Narrares medicis: quod, quanto plura paraſti, Tanto plura cupis, nulline faterier audes?* &c.

Iure perhorrui] id eſt, non immeritò diuitias immenſas, & nimiã potẽtiam fugi, quandoquidem tam ſollicito, & anxio animo ſunt pecunioſi, ac potentes.

Quanto quiſque ſibi plura] id eſt, quanto quiſque pauciora deſiderabit, tanto facilius cupiditatem ſuam explebit.

feret] auferet, accipiet, conſequetur, obtinebit. vide ann. ad Od. VIII. lib. 4.

& transfuga] tralatio, ſeu allegoria à re militari.

Contemtæ dominus ſplendidior rei.] ſed quomodo quiſquam eius rei dominus eſſe poteſt, quam contemnit, id eſt, quam non habet, neque poſſidet? dicam. qui rem aliquam contemnit, quamuis eam non poſſideat, non deſiderat tamen: ſi non deſiderat, non caret. At, qui quauis re non caret, eius verior eſt dominus, eaq; verius potitur, quàm, qui, quæ habet, ijs vti non audet. Nam, qui ijs bonis quæ poſſidet, miſer abſtinet, ac timet vti, vt alibi ait Horat. profectò ſi verum quærimus, talium bonorum non eſt dicendus dominus, vt pote, quæ ne tangere quidem audeat. Præterea, qui pecunia vti non audet, ne quid de ſumma deminuat, ac deperdat, non ille pecuniæ dominus eſt, ſed eius, pecunia domina eſt. Poſtremò id cuiuſque proprium eſt, quo quiſque vtitur, ac fruitur, vt ſcribit M. Tull. ad Curium: quamuis iuriſconſulti proprietatem, quam appellant, ab vſufructu ſeparent, ac diſtinguant, illud dominium directum, hoc vtile nominantes. ſit ita ſanè, dummodò hoc ſit vtile, illud inutile, atque inane. ſed plura hac de re dicemus, cùm ad locum illum peruenerimus, qui eſt in epiſt. ad Iulium Florum lib. 2. *ſed, quod non deſit, habentem,* &c. quem video à nemine adhuc eſſe intellectum.

impiger] ſic reperi ſcriptum in cod. Iannoct. Vrſ. tribus Vatic. Rainunt. Card. Torn.

Magnas inter opes inops] ſic Plaut. in Aulul. *Tenaces nimium dominos noſtra ætas tulit, Quos harpagonas, harpyias, et Tãtalos Vocare ſoleo, in opibus magnis pauperes, Et ſitibundos in medio Oceani gurgite. Nulla illis ſatis diuitiæ ſunt: nõ Midæ, nõ Crœſi, nõ omnis Perſarum copia Explere illorum Tartaream ingluuiem poteſt.* ſignificat ãt Horat.

vel

vel opulentiſſimos homines inopes eſſe,atque egentes,ſi augendi cupiditate inflammati,ſumtum facere non audeant.

Puræ riuus aquæ,ſiluaque iugerum, &c.] hoc dicit: hæc bonorum mediocritati fallit:hoc eſt,latet eum:vel ignoratur ab eo,qui Africæ imperat,beatior eſſe ſorte,id eſt,beatiore ſorte,ſubintellige,quam ipſius ingentes opes. Eſt autem hoc genus loquendi planè Græcum. ſic enim Græci loquerentur. *λανθάνει ὄντα εὐδαιμονικωτέρα τῷ κλήρῳ,τοῦτ' ἔστι τῇ μερίδι,ἢ τῇ μοίρᾳ*, ſubaudi *τῶν μεγίστων αὐτοῦ κτημάτων*. ſic Plato in Gorgia. *ἔλαθεν ἑαυτὸν ἀθλιώτατος γενόμενος*, id eſt, ſi verbum verbo reddas, latuit ſeipſum miſerrimus factus latinè dicerem,miſerrimus factus eſt,cum aliter putet tamen: vel neſcit ſe miſerrimũ eſſe factum. Iam vero vox *ſorte* non regitur à nomine *beatior*,poteſtate comparationis:ſed eſt ſeptimi caſus:(vt loquuntur grammatici)quemadmodum cum dicimus aliquem eſſe beatum patria,parentibus,ingenio, diuitijs, &c. hunc igitur locum ſic explico,riuum aquæ puræ,ſiluamque breuem,& anguſtam, & fundum fidelem,& reſpondentem votis agricolæ, vt ait Virg. is qui toti Africę imperat, neſcit eſſe beatiore ſorte, id eſt,meliore conditione: id eſt,neſcit plus valere ad vitam beatam comparandam , quam ſuas maximas opes, imperiumque latiſſimum. verba igitur illa *ſorte beatior*, ſic explico:ſorte beatiore, vt ſat.VIII.lib.2. *deterior carne*, id eſt ,deteriore carne. beatum autem accipe , pro eo, quod beatum & contentum efficit, *εὐδαιμονικὸν* Græci dicunt,vt opes beatæ. poteſt & ſic explicari, vt nihil tamen à priore explicatione diſcedamus . Is qui toti Africæ imperat , neſcit ſortem eſſe meliorem eius, qui aquę puræ fonticulum habeat, ſiluamque exiguam, & fundum minimè mendacem , ſubintellige , quam ſuam, qui tot ciuitatibus,& prouincijs imperet. de verbo fallendi vide ſup.Od.X.lib.I. ſic loquitur infra Ode.II.libri.epod. *num viperinus his cruor Incoctus herbis me feſellit?*

ſegetis certa fides meæ.] *fundus non mendax*,vt ſup.Od.I.huius lib.

Læſtrygonia] Lęſtrygoniam amphoram ſublata omni controuerſia expono,Formianam,auctore M.Tull.ad Att.lib.2.cuius hæc verba ſunt. *ſi verò in hanc τηλέπυλον veneris λαιστρυγονίην, Formias dico: qui fremitus hominum?* ad Hom. enim verſum reſpicit,qui eſt *ὀδυσσ.κ.* vt dicemus od.prox. Formię autẽ (inquit Strabo) *Λακωνικὸν κτίσμα, ὁρμίαι λεγόμενον πρότερον διὰ τὸ εὔορμον.*

Langueſcit mihi] langueſcit vinum,quod deferueſcit, atque inueteraſcit. nam languidiora vina appellat (opinor) Oda XXI.huius lib. quæ ſunt vetuſtiora: quandoquidem vinum ætate vapores craſſiores & minus ſalubreis amittit; maturitatem autem amaram quidem illam, ſed ſalubrem tamen, & ad ventriculum accommodatam,capitique vtilem colligit & comparat. poteſt & ita dici, langueſcere vinum, quod matureſcit . Nam etiam Athenæus lib.I. ſcribit quædam vina tardiſſimè matureſcere , quale eſt Surrentinum , quod anno 25. poſt quam preſſum eſt,ad vſum bibendi idoneum eſſe incipit.

importuna] quæ neminem veluti in portu conquieſcere ſinit: vel quæ quodammodo à portu prohibet. ſic epiſt.ad Loll.I.lib.I. *argenti ſitim, importunam* appellat.& ſaty.VIII. lib.I. *importunas volucres*. ſic Virg. lib.II.Aen. *Bellum importunum* eadem ratione M.Tull.in Cluentiana,Saſſiã illam Cluentij matrem *mulierem importunam* nominat,& offic.2. *tyrannum importunum*;& *Verris naturam immanem,atque importunam*. Eſt etiam importunus,qui vix vnquam,aut ne vix quidem quieſcit,vt epi.ad Iul. Flor.lib.2. *Alter diues & importunus*.& ſaty.V.lib.2. *Importunus amat laudari*,& Od.XIII.lib.4. *Importunus enim tranſuolat aridas Quercus*. & epiſt.ad Numic.lib.I. *Cuilibet hic faſces dabit,eripietque curule. Cui volet, importunus ebur*. Hoc igitur ſentit Horat. ſe tãtum habere bonorum fortunæ, quantum ſatis

ſit

ſit & ad victum,cultumque,& ad animi æquitatem, ac vitę tranquillitatem. Nã quemadmodum,cui deſunt res ad victum neceſſariæ,is,quieto aut ocioſo animo eſſe non poteſt:ſic cui tantum,quantum ſatis eſt,ſuppetit,quieto, & ſoluto animo eſſe debet. Importunum ait eſſe Feſtus,in quo nullum auxilium eſt,velut eſſe ſolet portus nauigantibus.

contracto melius parua Cupidine] Cupido pro cupiditate ſemper,quod ſciam,apud hunc poetam,generis eſt maſculini,vt annot.ad Od.XVI.lib.2.refrenata(inquit)& compreſſa cupiditate,facilius vectigal pendam, quam ſi Lydiam vſque ad Mygdones continuem.habitant autem Mygdones,vt tradit Strabo lib. 12.in ea Olympi montis parte,quæ ad Septentriones ſpectat.

Haliattici] Crœſi patris,vt aiunt.

Bene eſt] ſubintell.ei.

parca,quod ſatis eſt,manu] dedit parca manu , & tamen,dedit,quantum ſatis eſt.ſignificat, ei, qui modica re familiari contentus ſit, beatè viuere licere.

AD AELIVM LAMIAM. Ode 17.

Primum nobilitatem ipſius laudat: deinde admonet, ut ſe præparet ad diem craſtinum,qui pluuioſus fore uidebatur, hilariter exigendum.

AELI uetuſto nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias ferunt
Denominatos,& nepotum
Per memores genus omne faſtos:
Auctore ab illo ducis originem,
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps,& innantem Maricæ
Littoribus tenuiſſe Lirim,
Latè tyrannus.cras folijs nemus
Multis,& alga littus inutili
Demiſſa tempeſtas ab Euro
Sternet,aquæ niſi fallit augur
Annoſa cornix.dum potes,aridum
Compone lignum:cras Genium mero
Curabis,& porco bimeſtri,
Cum famulis operum ſolutis.

COMMENTARII.

vetuſto ab Lamo.] etiam Homerus ὀδυσσ.κ. videtur Lamum Formiarum,quam λαιςρυγονίην nominat,conditorem fuiſſe,ſignificare.ſic Homer. Ἑβδομάτῃ δ' ἱκόμεσθα Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον, Τηλέπυλον Λαιςρυγονίην, ὅθι ποιμένα ποιμὴν Ἠπύει εἰσελάων. fuit autè hic Lamus Neptuni filius,quemadmodum ad eum locum annot. Euſtathius

Per

Per memores gènus omne faſtos] ſiue faſtos,ſiue faſtus legas, nihil refert, vt rectè annotat Muretus: & teſtatur Priſcian.lib.6.vtranque ſcripturam reperiri:ſed illud tamen vſitatius eſt.ſic infrà Od.xiii.lib.4. *Nitis condita faſtis.* memores nominat etiam Od.xiiii.eod.lib.

princeps.] primus.

Maricæ] Nymphæ,de qua Virg.lib.7.Aeneid.*hunc*(Latinum)*Fauno,& Nympha genitum laurente Marica.*

innantem] influentem tralatio ducta à rebus animatis.

Lirim] fluuium,qui in Minturnas influit,vt docet Strabo lib.5.his verbis, *παρὰ τὰς Φρεγγέλλας ὁ Λεῖρις ῥεῖ, ὁ εἰς τὰς Μιντούρνας ἐκδιδούς.* Horat. Ode. xxxi.lib.1.*taciturnum amnem* appellat.

alga inutili] alga,herba eſt,quam mare ad littus proijcit.Idem Horat.ſat.v. lib.2. *Et genus,& uirtus,niſi cum re,uilior alga eſt.*

aquæ niſi fallit augur] Ode xxvii. huius lib. *imbrium diuina auis imminentum.*

compone] extrue, vt frigus propulſes. facito vt focus tuus ſit luculentus. Od.ix.lib.1.*Diſſolue frigus ligna ſuper foco Largè reponens.*

cras genium mero] ſic epiſtola ad Auguſt.lib.2. *Floribus & uino Genium memorem breuis aui.*repete *ἀπὸ κοινοῦ* piabant.curabis ergo Genium porco,vt comedas. non vt immoles.

operum ſolutis.] feriatis,vacantibus ab opere,ocioſis.operum vacuis, vt ſaty.ii.lib.1.*Siue operum uacuo gratus conuiua per imbres Vicinus,*&c.

A D   F A V N V M.   Ode 18.

Vt ſibi propitius ſit.

FAVNE, Nympharum fugientum amator,
Per meos fineis,& aprica rura
Lenis incedas:abeasque paruis
Aequus alumnis,
Si tener pleno cadit hædus anno:
Larga nec deſunt Veneris ſodali
Vina crateræ:uetus ara multo
Fumat odore:
Ludit herboſo pecus omne campo:
Cum tibi nonæ redeunt Decembres:
Feſtus in pratis uacat ocioſo
Cum boue pagus:
Inter audaceis lupus errat agnos:
Spargit agreſteis tibi ſilua frondeis:
Gaudet inuiſam pepuliſſe foſſor
Ter pede terram.

COM-

COMMENTARII.

Faune.] de Fauno diximus ſuprà ad Odam XVII. lib. I.

æquus] placatus, propitius, non offenſus. vide ad Oden III. lib. 2.

alumnis] vt agnis, hædis.

ſi tener] preces concipiebantur cum conditione. vide annot. ad ſaty. 6. lib. 2. ibi. *Si neque maiorem feci ratione mala rem.*

pleno] confecto.

cadit] tibi immolatur.

Veneris ſodali] ſic ſup. *Hebrum hiemis ſodalem* dixit. crateræ autem ſcriptum eſt in omnibus cod. antiquis. neque eſt quòd *crateri* ſubſtituamus in huius vocis locum. cum vtraque peræquè ſit in vſu pro re eadem, quamuis aliter ſentiat Nonius.

vetus ara] & ſi vetus ara, &c. ſic Virg. in Tityro. *Biſſenos cui noſtra dies altaria fumant.*

Cum tibi nonæ red. Decemb.] Faunalibus.

Feſtus in pratis, &c.] aiunt in Achillis Statij libro ita legi: *Feſtus in pratis uacat, ocioſo Cum boue, pardus.* quam lectionem ego etiam in cod. Torneſ. reperi: ſed cum litura, & recentiore manu. Eam probare non videtur Muretus: ego autem magnopere improbo. quorſum enim pardum feſtum dicat, qui nunquam in opere faciendo verſatur? prętereà cum de agro ſuo loquatur, quis vnquam pardos vidit in Sabinis?

vacat] vacat ab opere, ocioſus eſt.

inuiſam] cur inuiſam? propter laborem, quem in ea fodienda & colenda perfert.

pepuliſſe terram] pellere & pulſare terram, idem valere, quod ſaltare, apud hunc poetam, admonuimus ſuprà ad Od. 4. lib. I.

AD TELEPHVM MVRAENAM AVGVREM. Ode 19.

Reprehendit eum, quòd veterum hiſtoriarum ſtudio deditus, ea, quæ ad hilariter & iucundè viuendum pertinent, negligat.

QVANTVM diſtet ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus mori,
Narras, & genus Aeaci,
Et pugnata ſacro bella ſub Ilio.
Quo Chium pretio cadum
Mercemur: quis aquam temperet ignibus:
Quo præbente domum, & quota
Pelignis caream frigoribus, taces.
Da lunæ propere nouæ,
Da noctis mediæ, da, puer, auguris

Muræne tribus, aut nouem
Miſcentur cyathis pocula commodis.
Qui Muſas amat impareis.
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates. treis prohibet ſupra
Rixarum metuens, tangere Gratia
Nudis iuncta ſororibus.
Inſanire iuuat. cur Berecynthiæ
Ceſſant flamina tibiæ?
Cur pendet tacita fiſtula cum lyra?
Parcenteis ego dexteras
Odi: ſparge roſas, audiat inuidus
Dementem ſtrepitum Lycus:
Et uicina ſeni non habilis Lyco.
Spiſſa te nitidum coma,
Puro te ſimilem Telephe ueſpero,
Tempeſtiua petit Chloe:
Me lentus Glyceræ torret amor meæ.

COMMENTARII.

Quantum diſtet ab Inacho] hiſtorias, quæ nihil ad hilariter, iucundeque viuẽdum pertinent, narras. vnde & quanti vinum generoſum paremus: quis aquam & balneum calfaciat: vbi cœnemus, & quota hora frigus foco luculento arceamus, non narras.

ab Inacho] Phoroneus Inachi filius rex Argiuorum primus homines fuſos ac diſperſos, & ſuo quenque arbitratu, modoque viuentes, vnum in locum congregaſſe, & ad ſocietatem, communitatemque ciuilem redegiſſe dicitur. ei ſucceſſit Argus ex eius filia natus Argi duo filij extiterunt, Piraſus, & Phorbas Phorbantis filius Triopa, Iaſi & Agenoris pater. Atque Iaſi quidem filia Io. Agenoris autem filius Crotôpus poſt Agenorem regnauit, ex quo natus eſt Sthenela. Danaus porrò ab Aegypto profectus, Sthenelæ filium, illiusque poſteros regno ſpoliauit. Inachum Aeſchylus vocat Ἀργεῖον ποταμὸν. quem Argiuorum regem fuiſſe tradunt chronologi.

Codrus] Codrus rex Athenienſium vltimus, vt teſtatur Paterculus. Melanthi filius, qui ſeſe in medios hoſtes immiſit ſeruili veſtitu, ne poſſet agnoſci, ſi eſſet ornatu regio inſignis: quia ex oraculo reſponderat Apollo, quorũ rex iterfectus eſſet, eos ſuperiores futuros. ſcribit M. Tull. Tuſcu. 1. & alii cõplures.

non timidus mori] ſic loqitur Od. 1x. lib. 4. *Non ille pro caris amicis, Aut patria timidus perire.*

genus Acaci] Aeacus Iouis ex Oenone Aſopi filia, quæ poſtea Aegina fuit appellata, filius: Pelei & Telamonis & Phoci ex Endeide pater. ex Peleo & Thetide natus Achilles: ex Telamone Aiax, & Teucer, non ex eadem matre. Achillis filius Pyrrhus Neoptolemus, &c.

& pugnata ſacro bella ſub Ilio] pugnata bella, & pugnatæ pugnæ, genus

loquendi non inuſitatum bonis ſcriptoribus:cui ſimilia quędam alia collegimus ad Od.vi.lib.2.

ſacro] execrando,vt Od.vii.epod.*ſacer nepotibus cruor.*& ſat.iii.lib.2.*is inteſtabilis & ſacer eſto.* ſup.Od.iii. huius libri, Iuno ſibi & Mineruæ damnatum Ilium eſſe dicebat.Catull.ad C.Licinium Caluum.*Dij magni horribilem et ſacrum libellum* Plaut.Bacchid. *ego ſum ſacer,ſceleſtus.*

Chium cadum] Cadum vini Chii. Vinum Chium numerat Athenæus li. 1. in laudatiſſimis, & optimis vinis. Quemadmodum autem Horatius *cadum Chium dixit,*ita & Tibull.*cados Falernos* lib.2.& ibidem *Chium cadum.*

quis aquam temperet ignibus] id eſt,quis balneum calfaciat. Notiſſimum eſt autem veteres,illotos ad cœnam venire non conſueuiſſe. Plautus in Sticho. *Quam mox coEta eſt cœna? impranſus ego ſum,*E.*abi intrò ad me,& laua.* & in Amphitryone. *lauiſti.*AMPH.*quid poſtquam laui?* ALC.*accubuiſti.* M.Tullius quidem lib.2. epiſt.ad Att.ſic loquitur,Atticum inuitans.*Tu pridie Compitalia memento.balneum calfieri iubebo: & Pomponiam Terentia rogat: matrem adiungemus.* Iam. aquam ignibus temperare, calefacere eſt, aut certe tepefacere. quam ſi quis malit intelligere adhiberi ad vinum hieme tepefaciendum, non diſſentiam, neque pugnabo.

quo præbente domum,&c.] cuius domi, & quota hora cœnantes Pelignum frigus luculento foco propulſemus. Præbere domum Græci παρέχειν dicunt,vt præbere aquam, ſalem, &c.de quo genere dicemus ſat.4.lib.1. ſic locutus eſt & ſat.v.eiuſdem lib.*Murena præbente domum,Capitone culinam.* Peligni populi Samnitibus vicini.quorum metropolis eſt Corfinium.

quota] hora.

Da lunæ properè nouæ] Quemadmodum amatores amicarum ſuarum nomina toties commemorabant,quoties bibebant, ita & eorum, quos honeſtè amabant, abſentium, & Deorum quoque memoriam ſolebant inter bibendum recolere ac renouare. ſuperioris moris exemplum eſt apud Theocrit. εἰδ.β. ἀτὰρ τόσον αἰὲν ἔρωτος Ἀκράτω ἐπεχεῦτο.id eſt,ſemper amoris vinum fundebat, ſeu bibebat. Amoris vinum eſt(inquit interpres)quod quis bibit amicam ſuam, aut puerum memoriæ repetẽs. quod intelligere licet ex illo eiuſdem Theocriti verſu in θαλυσ. Καὶ πίομαι μαλακῶς μεμνημένος Ἀγεάνακτος. poſterioris apud Tibull.eleg.1.lib.2. *Sed bene Meſſallam ſua quiſque ad pocula dicat, Nomen & abſentis ſingula uerba ſonent* In his verbis autem *Da lunæ, Da noctis mediæ,* ſubaudiendum cyathum,aut poculum.

Qui Muſas amat impares,&c.] poeta(inquit)Muſis deditus, Muſarumque amore perculſus,nouies bibet,ſi volet inſanire:ſed Gratiæ vetant eum, qui à rixis & conuiciis abhorreat,plus quam tres vini cyathos haurire.

tres prohibet ſupra] extat apud Græcos prouerbium tale,ἢ πέντε πίνειν,ἢ τρίας,ἢ μὴ τέτταρα.quod putabant quidam ad hunc locum pertinere, vt præſcribat, quoties bibendum. ſed Euſtath. commentat. in lib. ὀδυσσ. ἰῶτα ſic hoc prouerbium explicat, vt non ad numerum cyathorum vini,quos quis ebibit ſed ad vini & aquæ temperationem referat Ait.enim tria, ſignificare vnius vini cyathi, cum duobus aquæ, confuſionem: quinque, duorum vini, cum tribus aquæ: quattuor, totidem vini, quot aquæ: quod appellatur ἴσον ἴσῳ:ſuperiores illas temperationes, eſſe hominum ſanorum, & tamen hilarorũ: hanc inſanorum. eſſe & quartam bibendi rationem, ſi quis merum bibat, hancque παράλυσιν afferre. Atheneus autem lib.10. videtur paulò aliter explicare. eius enim ſunt hęc verba: ἡ δ᾽ ἐγκράσις αὕτη παρὰ τὸ ἔθος οὖσα ὑπέμνησε τάχα καὶ τὴν θρυλλουμένην παροιμίαν, ἢ πέντε πίνειν ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα.

ἢ γὰρ δύο πρὸς πέντε πίνειν φησὶ δεῖν, ἢ ἕνα πρὸς τρεῖς. Et profert eo loco Anacreontis uerſus aliquot corruptos. ex quibus intelligere licet Anacreontem duos aquæ cyathos quinque cyathis uini admiſceri uelle. utitur hoc prouerbio & Plautus in Sticho. *unde quot cyathos hic bibimus? ST. tot, quot digni ſunt tibi in manu. cantio eſt Græca, καὶ πέντε πῖνε, καὶ τρία, ἢ μὴ τέτταρα.* Nihil igitur hoc prouerbium ad hunc locum (opinor). pertinet. Sed id certè pertinet, quòd apud eundem Athen. lib. 2. Panyaſis primum potum Gratijs, Horis, & Baccho tribuit: ſecundum Veneri, & iterum Baccho: tertium contumeliæ & damno, ſeu noxæ, quam *ἄτην* uocat. Eubulus autem apud eundem, Bacchum ita facit loquentem: *τρεῖς γὰρ μόνους κρατῆρας ἐγκεραννύω, τοῖς εὖ φρονοῦσι. τὸν μὲν ὑγιείας ἕνα, Ὃν πρῶτον ἐκπίνουσι. τὸν δὲ δεύτερον Ἔρωτος, ἡδονῆς τε. τὸν τρίτον δ' ὕπνου.* & uſq; ad decimum progreditur, quem inſaniæ eſſe dicit. Nam tres cyathos tantùm ſanis ſe miſcere dicit: unum bonæ ualetudinis: alterum amoris & uoluptatis: tertium ſomni: quartum petulantiæ & contumeliæ: quintum clamoris, &c.

Rixarum metuens] ſic locutus eſt Od. XXIIII. lib. 3. *& metuens alterius uiri Certo fœdere caſtitas.*

Gratia Nudis iuncta ſororib.] ſic infrà Od. VII. lib. 4 *Gratia cum Nymphis, geminiſq; ſororibus audet Ducere nuda choros.* uide ſuprà Ode XXX. lib. 1. ibi, *& ſolutis Gratiæ zonis.*

Inſanire iuuat] ſic Anacreon ait ſe inſanire uelle bibentem. *Ἄφες με τοὺς θεούς σοι Πιεῖν, πιεῖν ἀμυστί Θέλω, θέλω μανῆναι. Ἐμαίνετ' Ἀλκμαίων τε, Χ' ὁ λευκόπους Ὀρέστας, Τὰς μητέρας κτανόντες. Ἐγὼ δὲ μηδένα κτὰς, Πιὼν δ' ἐρυθρὸν οἶνον, Θέλω, θέλω μανῆναι.* Suprà Od. VII. lib. 2. *non ego ſanius Bacchabor Edonis: recepto Dulce mihi furere eſt amico.*

Berecinthiæ] Phrygiæ. nam in Phrygia & Lydia tibiarum uſus primùm inuentus eſt. Itaque etiam adhibebantur in ſacris Cybeles matris Deorum. infrà Od. XV. lib. 4. Lydas appellat. *Lydis remiſto carmine tibiis.*

cur pendet tacita] ſic Sappho citharam ſuam appellans, hortatur, ut uocalis fiat: *ἄγε μοι δῖα χέλυς φωνάεσσα γένοιο.*

Parcentes ego dext.] ignauas & ocioſas: uel parcè miniſtrantes.

non habilis] non conueniens: quia puella.

nitidum] nitida & benè curata cute. ut epiſt. ad Albium Tibull. lib. 1. *Me pinguem et nitidum*, &c. uel nitidum intellige, unguento nitentem, ut ſuprà Od. IIII. lib. 1. *Nunc decet aut uiridi nitidum caput impedire myrto.* & ita Græci *λιπαρὸν* ſæpe accipiunt. ego tamen malim hoc loco *nitidum* accipi pro eo, qui ſit benè curato, & benè habito corpore, qualis eſt ille Delphis apud Theocr. *εἰδ. β.* quem *λιπαρόχρων* Simætha nominat, id eſt, *εὔτραφῆ*, benè curatum nitida cute. ſic Virg 6. Æn. *equos nitenteis* appellat. & Terent. in Eunu. *qui color, nitor, ueſtitus? quæ habitudo eſt corporis?*

Tempeſtiua] matura, uiri potens.

lentus] languidus: qui me languore afficit. ſic ſup. Ode XIII. lib. 1. *Quàm lentis penitus macerer ignibus.*

AD PYRRHVM. Od. 20.

Ne formoſum puerum à puella abſtrahere conetur.

N*ON uides quanto moueas periclo*
Pyrrhe, Getula catulos leænæ?

Dura

Dura poſt paulo fugies inaudax
Prælia raptor:
Cum per obſtanteis iuuenum cateruas
Ibit, inſignem repetens Nearchum:
Grande certamen, tibi præda cedat
Maior, an illi.
Interim dum tu celereis ſagittas
Promis, hæc denteis acuit timendos:
Arbiter pugnæ poſuiſſe nudo
Sub pede palmam
Fertur, & leni recreare vento
Sparſum odoratis humerum capillis:
Qualis aut Nireus fuit, aut aquoſa
Raptus ab Ida.

COMMENTARII.

Non vides] ἀλληγορία eſt. Non vides (inquit) quanto periculo amanti puellæ formoſum adoleſcentem adimas? profectò tu, qui puerum ei eripuiſti, cùm illa Nearchum ſuum abs te repetet, bellumq; tibi ob eam cauſam inferet, non audebis cum ea prælium inire: ſed te ſtatim in fugam coniicies, victumq; fatebere. amantem mulierem, cum leæna: adoleſcentem amatum, cum catulis comparat.

inaudax] non audax, ignauus, timidus.

Grande certamen] certamen erit inter vos, vter veſtrum ſuperior ſit, id eſt vter Nearcho potiatur.

Interim dum tu] Intereà dum tu ſagittas expedis, quas in eam mittas: illa tanquam leæna, dentes acuit, quibus te diſcerpat, ac laceret.

Arbiter pugnæ &c.] ille autem Nearchus tanquam pugnæ arbiter, & iudex, victoriam pedibus ſuppoſuiſſe dicitur, vel pugnæ euentum expectans, vel declarans in ſua poteſtate eſſe ſitum, vtri potius gratificetur, victoriamq; adiudicet. *ponere* autem *ſub pede*, ſeu *ſub pedibus* dicuntur, qui domuerunt, qui ſunt ſuperiores, qui habent in poteſtate: quale eſt illud Lucretij lib. I. *Quare relligio pedibus ſubiecta uiciſſim Obteritur: nos exæquat uictoria cælo.* Titus liuius lib. 34. annalium. *Argos & Lacedæmonem duas clariſſimas urbes lumina quondam Græciæ, ſub pedibus ſuis relinquemus?* Virg. Aen. lib. 7. *quorumque a ſtirpe nepotes Omnia ſub pedibus, quà ſol utrunque recurrens Aſpicit Oceanum, uertiq;, regiq; uidebunt.*

odoratis] uel roſa, vel alio ſuauis odoris flore, ut Od. XI. lib. 2. *& roſa Canos odorati capillos, Dum licet. Odoratus* autem participium eſt ſine origine verbi: de quo genere ſuprà ad Od. XI. lib. 2.

Qualis aut Nireus] omnium Græcorum, Achille excepto, pulcherrimus, ut ait Hom. ἰλι. β. Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε, Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ᾽ ἀμύμονα Πηλείωνα. Od. XV. epod. *Formaque uincas Nirea.*

aut aquoſa raptus] Ganymedes. Virgil. lib. I. Aen. *rapti Ganymedis honores.*

AD

AD AMPHORAM. Ode 21.

Vt in Coruini gratiam vina vetuſta promat.

O NATA mecum Conſule Manlio,
Seu tu querelas, ſiue geris iocos,
Seu rixam, & inſanos amores,
Seu facilem, pia teſta, ſomnum:
Quocunque lectum nomine Maſsicum
Seruas, moueri digna bono die,
Deſcende, Coruino iubente
Promere languidiora uina.
Non ille, quanquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus:
Narratur & priſci Catonis
Sępe mero caluiſſe uirtus.
Tu lene tormentum ingenio admoues
Plerunque duro: tu ſapientium
Curas, & arcanum iocoſo
Conſilium retegis Lyæo:
Tu ſpem reducis mentibus anxijs,
Vireisque, & addis cornua pauperi,
Poſt te, neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.
Te Liber, & ſi læta aderit, Venus,
Segnesque nodum ſoluere Gratię,
Viuæque producent lucernæ,
Dum rediens fugat aſtra Phœbus.

COMMENTARII.

Conſule Manlio] L. Manlio Torquato. L. Aurelio Cotta Coſſ. Hi. P. Sylla, & P. Antronio, qui erant deſignati, ambitus à ſe accuſatis, & conuictis, conſules in eorum locum facti ſunt, beneficio legis. ſic Od. XIII. epod. *Tu uina Torquato moue Conſule preſſa meo.*

Seu tu querelas, ſiue geris] nullum (opinor) vinum eſt, in quo ea vis ſit innata, vt vel querelas, vel iocos, vel amores, vel ſomnum afferat: verùm, vt Oda ſuperiore ex Athenæo oſtendimus, quędam ſunt neceſſitatis pocula, quædam Veneris & amoris, quædam rixæ & pugnæ, quædam ſomni. Prætereà conſtat vinum, cùm varia ſint hominum ingenia, ad illam varietatem commutari, & accommodari. verbi gracia, ſi quis iracundus natura paulo largius bibat, iracundiam ſuam ſtatim in promtu habet, ac declarat: ſi quis libidinoſus & voluptarius:

rius : libidine inflammatur: & ita de ceteris ſentiendum. vide annot. ad ſaty. 4 lib. 1. ibi. *Condita cum uerax aperis præcordia Liber.*

Seu facilem, &c.] ſomni epithetum apud Horat. vt Od. x1. lib. 2.

Quocunque lectum nomine] paulò ante dixit ſe, & hanc teſtam eiuſdem eſſe ætatis, iiſdemque Coſſ. natos: nunc hoc prætereà, cuiuſcunque Conſulis nomen teſta pręſe ferat, dignam eſſe, quę ſuo loco moueatur lęto aliquo die. vſus eſt autem verbo *mouendi* & Oda XIII. epod. *Tu uina Torquato moue Conſule preſſa meo.*

Deſcende] ex verbo deſcendendi intelligere licet ſolitos eſſe veteres vaſa vinaria in apothecis editioribus locare. quod declarat & locus Odæ XXVIII. huius lib. *Parcis deripere horreo Ceſſantē Bibuli Conſulis amphoram.* & Od. XII. lib. 4. *Nardi paruus onyx eliciet cadum: Qui nunc Sulpicijs accubat horreis.*

promere] vel deſcende promere, id eſt, vt ex te promas, vel iubente promere, id eſt, iubente Coruino, vt promam.

Languidiora vina] languidiora vina puto ea eſſe, quæ ætate maturuerunt, acerbitatemque inſitam, tempore amiſerunt, vt dixi ſup. Od. XVI.

Non ille, quanquam S. m. Serm. te negl. horr.] quanquam pectus eſt ei præceptis philoſophicis refertum: non ita ſe præbebit horridum tamen, vt te negligat. ſimilia loquendi genera annotauimus ſup. ad Od. VIII. huius libri.

Narratur & priſci Catonis] virtus Catonis poſitum pro Catone, vt annotauimus ad Od. v. huius lib. fuit autē hæc opinio de Catone maiore, illum vino ſe nonnunquam largius inuitare ſolitum eſſe, ſed falſa. Plutarchus quidem in eius vita nihil tale de eo tradit. tantum ſcribit eum delectari ſolitum cœnis lautioribus, & copioſioribus, maximè cum ruſticis vicinis, non ſolùm æqualibus, verūetiam adoleſcentibus. ſic Plutarch. ἦν δὲ καὶ τὸ δεῖπνον ἐν ἀγρῷ δαψιλέστερον. ἐκάλει γὰρ ἑκάστοτε τῶν ἀγρογειτόνων, καὶ περιχώρων τοὺς συνήθεις, καὶ συνδιῆγεν ἱλαρῶς οὐ τοῖς καθ' ἡλικίαν μόνοις ἡδὺς ὢν συγγενέσθαι, καὶ ποθεινὸς, ἀλλὰ καὶ τοῖς νέοις. Et M. Tull. in libello de ſenectute ſic eum loquentem facit: *Ego propter ſermonis delectationem tempeſtiuis conuiuijs delector, nec cum æqualibus ſolum, qui pauci admodum reſtant: ſed cum veſtra etiam ætate, atque uobiſcum: habeoque ſenectuti magnam gratiam, quæ mihi ſermonis auiditatem auxit: potionis & cibi ſuſtulit.* De iuniore autem idem Plutarchus in eius vita ſcribit. προϊόντι δὲ τῷ χρόνῳ μάλιστα προσίετο τὸ πίνειν· ὥστε πολλάκις ἐν οἴνῳ διάγειν εἰς ὄρθρον, &c. διὸ καὶ Μεμμίου τινὸς ἐν συλλόγῳ φήσαντος, ὅλας τὸν Κάτωνα μεθύσκεσθαι τὰς νύκτας, ὑπολαβὼν ὁ Κικέρων, ἐκεῖνο δὲ οὐ λέγεις, εἶπεν, ὅτι καὶ τὰς ἡμέρας ὅλας κυβεύει. id eſt, progreſſa autem iam ætate maximè recipiebat compotationes, vt ſępe vſque ad horam matutinam in vino permaneret, &c. Itaque cum Memmius quidam in conuentu dixiſſet Catonem totas noctes ebrium eſſe: ſuſcepto ſermone Cicero, at illud non addis (inquit) etiam totos dies eum alea ludere.

Tu lene tormentum] Plato lib. 1. de legib. in extremo ait nullum eſſe tormentum minus ſumtuoſum, minusque noxium ac periculoſum, quam vinum, ad explorandos & exquirendos hominum affectus & mores. Verba Platonis ſunt hæc: καὶ μυρία δ' ἂν λέγων οὐκ ἄν τις ποτε ἀνύσειεν, ὅσῳ διαφέρει τὸ μετὰ παιδιᾶς τινὰ ἄλλως ἄνευ μισθοῦ ζημιώδους, ἦθος ψυχῆς θεωρεῖν. καὶ δὴ τοῦτο μὲν αὐτὸ περί γε τούτων οὔτ' ἂν Κρῆτας, οὔτ' ἄλλους ἀνθρώπους οὐδένας οἰόμεθα ἀμφισβητῆσαι μὴ οὐ πεῖράν τε ἀλλήλων ἐπιεικῆ ταύτην εἶναι, τό τε εὐτελείας, καὶ ἀσφαλείας, καὶ τάχους διαφέρειν πρὸς τὰς ἄλλας βασάνους. huc pertinet locus ille in epiſtol. ad Piſon. *Reges dicuntur multis urgere culullis, Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborant, An ſit amicitia dignus.* & epiſtol. ad Lollium 2. lib. 1. *Com-*

miſſumque

Verris, obliquum meditantis ictum,
Sanguine donem.

COMMENTARII.

Quæ laborantes vtero puellas] Eandem eſſe Dianam, Ilithyiam, Lucinam, Genitalem, ex hoc loco, & ex carmine ſęculari pro Imperio populi Romani, intelligere licet: quo in carmine tribus his poſtremis nominibus eam appellat. *Rite maturos aperire partus Lenis Ilithyia, tuere matres, Siue tu Lucina probas vocari, Seu Genitalis.* de qua ſic M. Tull. ſecundo de nat. deor. *Dianam autem eandem eſſe putant, a lucendo utranq; nominatam. Itaque ut apud Græcos Dianam, eamque Luciferam: ſic apud nos Iunonem Lucinam in pariendo inuocant: quæ eadem Diana omniuaga dicitur, non a uenando: ſed quod in ſeptem numeratur tanquam uagantibus. Diana dicta, quia noctu quaſi diem efficeret. Adhibetur autem ad partus, quod ij maturescunt aut ſeptem nonnunquã, aut plerũq; nouem Lunæ curſibus: qui, quia menſa ſpatia conficiunt, menſes nominantur. concinneque, ut multa, Timæus, qui, cum in hiſtoria dixiſſet, qua nocte natus Alexander eſſet, eadem Dianæ Epheſiæ templum deflagrauiſſe, adiunxit, minime id eſſe mirandum, quod Diana, cum in partu Olympiadis adeſſe voluiſſet, abfuiſſet domo.* hactenus M. Tull. Sed cum Diana Latonæ: Ilithyia autem Iunonis ſit filia: qui poteſt eſſe eadem Diana & Ilithyia? Atqui Pindarus Neme. carmine ſexto, Ilithyiam, & Iunonis eſſe filiam, & præſto adeſſe partubus, non obſcurè ſignificat. Ilithyia (inquit) quæ Pareis aſsides, filia Iunonis, filiorum genitrix. ſine te neque diem, neque noctem aſpicimus, neque pubeſcimus. Pindari verba ſunt hæc, ſi quis magis delectatur Græcis: *Ειλείθυια πάρεδρος μοιρᾶν βαθυφρόνων, παῖ μεγαλοσθενέος, ἄκουσον, ἥρας· γενέτειρα τέκνων. ἄνευ σέθεν οὐ φάος, οὐ μέλαιναν δρακέντες εὐφρόναν τεὰν ἀδελφεὰν, ἐλάχομεν ἀγλαόγυιον ἥβαν.* Heſiodus item Ilithyiam, Iunonis filiam facit in Theogon. *ἡ δ' ἥβην καὶ Ἄρηα, καὶ εἰλείθυιαν ἔτικτεν.* Homerus autem Ilithyiam, *μογόστοκον* appellat *ἰλ. π.* his verbis. *Αὐτὰρ ἐπειδὴ τόν γε μογόστοκος εἰλείθυια ἐξάγαγε πρὸ φόωσδε, καὶ ἠελίου ἴδεν αὐγάς.* & *ἰλ. λ.* numero multitudinis *μογοστόκους εἰλειθυίας* Iunonis filias appellat. *Ὡς δ' ὅταν ὠδίνουσαν ἔχῃ βέλος ὀξὺ γυναῖκα δριμὺ, τό τε προϊεῖσι μογοστόκοι εἰλείθυιαι Ἥρης θυγατέρες.* & Theocrit. *εἰδ λς. μογόστοκον Ἄρτεμιν.* Pauſanias quoque aliam facit à Diana, & Iunonis filiam dicit haberi: quin etiam eam Latonæ partum adiuuiſſe ab Hyperboreis profectam: ceteros homines autem Ilithyiæ nomen ab his didiciſſe. Pauſaniæ verba ſunt hęc. Att. *ἣν ἐλθοῦσαν ἐξ ὑπερβορέων εἰς Δῆλον, γενέσθαι βοηθὸν ταῖς Λητοῦς ὠδῖσι. Τοὺς δ' ἄλλους παρ' αὐτῶν φασι τῆς εἰλειθυίας μαθεῖν τὸ ὄνομα. καὶ θύουσι δὲ τῇ εἰλειθυίᾳ Δήλιοι. καὶ ὕμνον ᾄδουσι τῆς ὠδῖνος. Κρῆτες δὲ τῆς χώρας τῆς Κνωσσίας ἐν Ἀμνισῷ γενέσθαι νομίζουσιν εἰλείθυιαν, καὶ παῖδα ἥρας εἶναι.* Idē Arcad narrat ſe Ilithyię ſtatuã vidiſſe apud Agyenſes à Daſmophonte fictã. quæ tota eſſet à capite vſque ad calcem veſte textili tecta, cuiuſq; nihil eſſet nudum, præter faciẽ, & extremas manus, & pedes: eius alteram manũ porrectam eſſe, & explicatam: altera facem tenere: quæ res vnũ è duobus ſignificaret vel partus dolores mulieribus inſtar ignis eſſe: vel illam pueros ex vtero matris in lucem, atq; in luminis oras (vt ait ille) protrahere. verba Pauſaniæ ſunt hæc. *εἰλειθυίᾳ δ' εἰκάσαι τις ἂν εἶναι δᾷδας, ὅτι γυναιξὶν ἐν ἴσῳ καὶ πῦρ εἰσὶν αἱ ὠδῖνες. Ἔχοιεν δ' ἂν λόγον καὶ ἐπὶ τοιῷδε αἱ δᾷδες, ὅτι εἰλείθυια ἐστὶν ἡ εἰς φῶς ἄγουσα τοὺς παῖδας.* Plato autem in Theæteto eandem eſſe Dianam, & Ilithyiam putat. vt ex eius verbis perſpicuum eſſe poteſt. *αἰτίαν δὲ τὴν ἀγονίαν γυναῖκα αὐτὴν κυϊσκομένην τε καὶ τίκτουσαν ἄλλας μαιεύεσθαι. φασὶν εἶναι τὴν*

Αρτεμιν, ὅτι ἄλοχοι ὖσα τὴν λοχείαν εἴληχε, id eſt, cauſam autẽ, cur nulla mulier, quæ ipſa grauida fieri, & parere poſſit, obſtetricis munere fungatur, aiunt hanc eſſe, quòd Diana à pariendo immunis, maturandorũ, & procurandorũ partuum prouinciam nacta eſt. Plautus, Terentius, Varro, Catullus, & ceteri Latini, Iunonem Lucinam coniunctè, vel Lucinam tantùm efferunt. Ter. Heautontim. *Iuno Lucina fer opem.* & item alibi. Plaut. Aulul. *Iuno Lucina tuam fidem.* Catull. in carmine ſæculari ad Dianam. *Tu Lucina dolentibus Iuno dicta puerperis. Tu potens Triuia, & notho es dicta lumine luna.* Plautus in Truculento. *date mihi Huc ligna, atque ignem in aram, ut venerer Lucinam deam.* Varro lib. 4. de lingua Lat: *quæ ideo uidetur a Latinis Iuno Lucina dicta, uel quòd terram, ut phyſici dicunt, iuuat, & lucet: uel quòd ab luce eius, qua quis conceptus eſt, una iuuat, donec menſibus actis produxit in lucem. Facta igitur à iuuando, & luce Iuno Lucina: à quo parientes eam inuocant. Luna enim naſcentium dux,* &c. ſic Hor. Od. v. epod. *Per liberos te, ſi uocata partubus Lucina ueris affuit.* Dionyſ. Halicarn. lib. 4. εἰλείθυιαν Ρωμαῖοι καλῦσιν Ηραν φωσφόρον. Theocritus ἐγκωμ. Πτολεμ. Εἰλείθυιαν, λυσίζωνον appellat. Ενθα γὰρ εἰλείθυιαν ἐβώσατο λυσίζωνον Αντιγόνας θυγάτηρ βεβαρυμένα ὠδίνεσσιν. Η δὲ οἱ εὐμενέοισα παρίσατο. *Virgil.* etiam ad equas transfert Georg. III. *Aetas Lucinam, iuſtoſque pati Hymenæos Deſinit ante decem, poſt quattuor incipit annos.* Oppianus lib. I. partus dolores omnibus animantibus acerbos, & moleſtos eſſe ſignificãs, ſic ait, Ως ὖ ῥηΐδιω γενεὴν, ὐδ' ἰχθύσι μοῖραι ὤπασαν, ὐδ' ἄρα μῦνον ἐπιχθονίοισι γυναιξὶν Αλγέα, πάντη δ' εἰσὶν ἐπαχθέες εἰλείθυιαι.

Diua triformis] τρίμορφος. Athenæus lib. 7. ait Apollodorum ſcribere in libris de Diis, triglam Hecatæ immolari propter communitatem, & coniunctionem nominis. Deam enim eſſe triformem. ſic Athen. Απολλόδωρος ἐν τοῖς περὶ θεῶν, τῇ Εκάτῃ φησὶ θύεσθαι τρίγλην διὰ τὴν ὀνόματος κοινότητα. τρίμορφος γὰρ ἡ θεός. citat & Chariclidæ cuiuſdam verſum. δέσποιν' Εκάτη τριοδῖτι, τρίμορφε, τριπρόσωπε, τρίγλαις κηλευμένη. iccircò autem triformem appellari dicunt alij, quòd eadem ſit Diana, & Lucina, & Hecate, ſeu Proſerpina. Virg. Aen. 4. *Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.* eandem, Triuiam appellat Ennius vel quod in triuio ponitur, vel quòd in cęlo tribus viis mouetur, in altitudinem, latitudinem, longitudinem.

exactos] confectos. *per exactos annos,* id eſt, quotannis.

obliquum meditantis] qui dum cæditur, conetur morſione obliqua eum, à quo cædatur, malè multare: vel qui videatur ſeſe ad obliquas morſiones aſſuefacere, & exercere. hæc enim vis eſt verbi *meditandi* propria. quod à Græco μελετᾷν tractum eſt.

AD PHIDILEN. Ode 23.

Suadens, vt deos puris manibus, & conſcientia benè actæ vitæ colat.

CAELO ſupinas ſi tuleris manus
Naſcente luna, ruſtica Phidile:
Si ture placaris, & horna
Fruge Lareis, auidaque porca:
Nec peſtilentem ſentiet Africum
Fœcunda uitis, nec ſterilem ſeges

Rubiginem,

Rubiginem, aut dulces alumni
Pomifero graue tempus anno.
Nam, quæ niuali paſcitur Algido
Deuota, quercus inter, & ilices:
Aut creſcit Albanis in herbis
Victima, pontificum ſecureis
Ceruice tinguet. te nihil attinet
Tentare multa cæde bidentium:
Paruos coronantem marino
Rore deos, fragilique myrto.
Immunis aram ſi tetigit manus:
Non ſumtuoſa blandior hoſtia,
Mollibit auerſos Penateis
Farre pio, & ſaliente mica.

COMMENTARII.

Cælo ſupinas] notat interpres Hom. ad illum verſum, *Λαοὶ δ' ἠρήσαντο, θεοῖσι δὲ χεῖρας ἀνέσχον*, ſolitos eſſe heroas manibus in cęlum ſublatis Iouem, ceteroſque deos cæleſtes precari. marinos, ad mare porrectis: manes, et inferos, terra percuſſa. Primi moris exempla ſunt hæc. Virgil. Aen. 1. *Ingemit, & duplices tendens ad ſidera palmas, Talia uoce refert.* Idem ſecundo. *Suſtulit exutas uinclis ad ſidera palmas.* Idē. 3. *tendoq; ſupinas Ad cælum cum uoce manus.* & 4. *Multa Iouem manibus ſupplex oraſſe ſupinis.* Lucret. lib. 5. *& pandere palmas Ante Deum delubra.* Salluſt. coniur. Catil. *manus ſupplices ad cælum tendere, miſerari paruos liberos, rogitare Deos.* Hom. ὀδυσσ. ι. *Εὔχετο χεῖρ' ὀρέγων εἰς οὐρανὸν ἀστερόεντα.* Apollon. lib 1. ἀργ. *αἱ δὲ γυναῖκες Πολλὰ μάλ' ἀθανάτοισιν ἐς αἰθέρα χεῖρας ἄειραν Εὐχόμεναι νόστοιο τέλος θυμηδὲς ὀπάσσαι.* præ lætitia manus ad cælum tollit ille apud Hor. ſat. v. lib. 2. *donec obe iam, Ad cælum manibus ſublatis, dixeris, urge.* Secundi hoc nunc mihi exemplum ſuccurrit. Virg. Aen. 5. *Ni palmas ponto tendens utraſque Cloanthus Fudiſſetque preces, diuoſque in uota uocaſſet: Dij, quibus imperium pelagi.* Poſtremi ſunt hæc. Eur. ἑκάβ. *Ὦ χθόνιοι θεοί, σώσατε παῖδ' ἐμόν, ὃς μόνος, οἴκων ἄγκυρά τ' ἐμῶν, τὴν χιονώδη Θρῄκην κατέχει.* Idem Oreſt. *πότνια, πότνια νύξ, ὑπνοδότειρα τῶν πολυπόνων βροτῶν, Ἐρεβόθεν ἴθι.* Homer. ἰλ. ι *Πολλὰ δὲ καὶ γαῖαν πολυφόρβον χερσὶν ἀλοία Κικλήσκουσ' Ἀΐδην, καὶ ἐπαινὴν Περσεφόνειαν.* idem & cum mortuos appellabant. M. Tull. Tuſc. 2. *Tum Cleanthem, cum pede terram percuſſiſſet, uerſum ex Epigonis dixiſſe ferunt, Audiſne hæc, Amphiarae, ſub terram abdite? Zenonem ſignificabat, a quo illum degenerare dolebat.*

horna fruge] hornotina: huius anni. Od. 11. epod. *Et horna dulci uina promens dolio.* M. Tull. Verr. de anteactis. *frumentum hornotinum.* Propert. lib. 4. *Illa dies hornis cædem denunciat agnis.*

ſterilem rubiginem] Virg. Georg. 1. *malam* vocat. *Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos Eſſet rubigo.*

Pomifero graue tempus anno.] autumnum ſignificat, quem pomiferum item appellat Od. vii. lib. 4. *ſimul Pomifer autumnus fruges effuderit.* & Od. 11. li. epod. ſic deſcribit. *Vel cum decorum mitibus pomis caput Autumnus aruis extulit.*

graue autem tempus hoc loco dicit, quia peſtilens, & inſalubre. vt ſat. VI. lib. 2. *Autumnuſque grauis Libitinæ quæſtus acerbæ.* ordo eſt: aut dulces alumni graue tẽpus non ſentient anno pomifero, id eſt, anni parte pomifera, nempe autumno.

niuali Algido] Algidum mons, & vrbs eiuſdem nominis. ſuprà Ode XXI. lib. 1. *gelidum* appellat. Od. IIII. lib. 4. *Nigræ feraci frondis in Algido.*

deuota] vota, & promiſſa, ſeu obligata ex voto. ſic deuotos appellat Cæſar lib. 3. de bello Gallico, ſoldurios illos, qui, cuius amicitiæ ſe deuouiſſent, cum eo omnibus in vita commodis fruebantur: omnia rurſus incommoda, & mala perferebant. ſuprà arborem illam, cuius caſu propemodum oppreſſus eſt, deuotam nominauit, Od. huius lib. 4.

Pontificum ſecur. Ceruí. ting.] à pontificibus publicè immolabitur.

bidentium] *bidentes* (inquit Feſtus) *ſunt pecudes, ſeu oues, quæ duos dentes cæteris longiores habent.* ſed alij, quorum ſententia à doctis probatur magis, aiunt bidentes dictas eſſe, quaſi biennes, quod bimæ immolarentur. Virgil. lib. 5. Aen. *cædit quinas de more bidentes.* idem VI. *totidem lectas de more bidentes.*

Paruos coronantem, &c.] te, quæ paruos deos habes domi.

Immunis aram ſi tetigit] manus immunis propriè, quæ nihil porrigit, inanis, vt Od. XII. lib. 4. *non ego te meis Immunem meditor tingere poculis*, id eſt, nihil afferentem. & epiſt. ad Villic. lib. 1. *Quem ſcis immunem Cynaræ placuiſſe rapaci.* ſed hoc loco videtur ſubaudiri, à ſcelere: vt ſit manus à ſcelere, aut culpa immunis, & ita Acr. & Porph. Solebant autem orantes aram tangere, ſeu tenere. Itaque Varro rerum diuinar. lib. 5. (vt refert Macrob. lib. 3.) *ſcribit aras primum anſas dictas, quod eſſet neceſſarium a ſacrificantibus eas teneri*: quemadmodum vaſorum anſas tenere & prendere ſolemus. ad quem morem reſpiciens Virg. Aen. XII. vt & hic Hor. Latinum Regem ſic facit loquentem. *Tango aras, medioſque ignes, & numina teſtor.* idem Aen. IIII. *Talibus orantem dictis, araſque tenentem.* & M. Tull. pro Flacco. *qui ſi aram tenens iuraret, crederet nemo, per epiſtolam, quod volet, iniuratus probabit?*

Non ſumt. bland. hoſt. &c.] *ſumtuoſa hoſtia* ſunt ſeptimi caſus: hæcque eſt huius loci ſententia. ſi tua manus immunis: id eſt, ſine vlla victima, vel, vt alij, innocens, aram tetigit: æquè placabit & flectet deos familiares farre, & mica ſalis, nihilo gratior Dijs futura propter ſumtuoſam aliquam hoſtiam. Plato in Alcibiade perſpicuè oſtendit Deos immortales, ſumtuoſas hoſtias non ſpectare, ſed animorum integritatem, & preces. Δεινὸν γὰρ εἴη (inquit) εἰ πρὸς τὰ δῶρα, καὶ πρὸς τὰς θυσίας ἀποβλέπουσιν ἡμῶν οἱ θεοὶ, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὴν ψυχήν. & mox. οἱ δὲ ἅτε ἀδωροδόκητοι ὄντες καταφρονοῦσιν ἁπάντων τούτων, &c. Sic & Xenop. ἀπομνημ. α. θυσίας δὲ θύων μικρὰς ἀπὸ μικρῶν, οὐδὲν ἡγεῖτο μειοῦσθαι τῶν ἀπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων πολλὰ καὶ μεγάλα θυόντων. οὔτε γὰρ τοῖς θεοῖς, ἔφη, καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς μεγάλαις θυσίαις μᾶλλον, ἢ ταῖς μικραῖς ἔχαιρον. πολλάκις γὰρ ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον, ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν εἶναι κεχαρισμένα. Οὔτ᾽ ἂν τοῖς ἀνθρώποις ἄξιον εἶναι ζῆν, εἰ τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἦν κεχαρισμένα τοῖς θεοῖς, ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν· ἀλλ᾽ ἐνόμιζε τοὺς θεοὺς ταῖς παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων τιμαῖς μάλιστα χαίρειν, id eſt, *cum autem ſacrificaret parua de paruis, nihilo ſe deteriore conditione eſſe putabat ijs, qui de multis ac magnis multa, & magna immolant. Nam neque Dijs beneficium fore, ſi magnis ſacrificijs magis delectarentur, quàm paruis. Sæpenumero enim ea, quæ ab improbis proficiſcantur, gratiora eis futura, quàm, quæ à uiris bonis: neque hominibus uitam optabilem, aut uitalē futuram, ſi, quæ ab improbis donentur, dijs ſint gratiora, quàm, quæ à probis: quin exiſtimabat deos immortaleis hominum piorum cultu, & muneribus magnopere delectari.* Iterum Plato in Euthyphrone ait dona noſtra (dona autem

quæ

quæ Dijs ab hominibus dari debent, ſunt τιμὴ, γέρας, χάρις, id eſt, honos, decus, gratia) ait igitur Plato dona noſtra Dijs nihil prodeſſe.

auerſos Penaces] Ode xi. epod. *preces & auerſum ad Iouem.*

ſaliente mica] Tibull. lib. 3. eleg. IIII. *At natum in curas hominum genus, omnia noctis Farre pio placant, & ſaliente ſale.* Idem lib. 4. ad Meſſal. *Paruaque caleſtes placauit mica.*

IN AVAROS. Ode 24.

INTACTIS opulentior
Theſauris Arabum, & diuitis Indiæ,
Cæmentis licet occupes
Tyrrhenum omne tuis, et mare Apullicum:
Si figit adamantinos
Summis verticibus dira neceſſitas
Clauos: non animum metu,
Non mortis laqueis expedies caput.
Campeſtres melius Scythæ,
Quorum plauſtra vagas rite trahũt domos,
Viuunt, & rigidi Getæ:
Immetata quibus iugera liberas
Fruges, & Cererem ferunt:
Nec cultura placet longior annua:
Defunctumque laboribus
Aequali recreat ſorte vicarius.
Illic matre carentibus
Priuignis mulier temperat innocens:
Nec dotata regit virum
Coniunx: nec nitido fidit adultero.
Dos eſt magna parentium
Virtus, & metuens alterius viri
Certo fœdere caſtitas.
Et peccare nefas, aut pretium eſt mori.
O, quiſquis volet impias
Cædeis, & rabiem tollere ciuicam:
Si quæret pater vrbium
Subſcribi ſtatuis, indomitam audeat
Refrenare licentiam,
Clarus poſtgenitis, quatinus, heu nefas,
Virtutem incolumen odimus:
Sublatam ex oculis quærimus inuidi.

Quid triſtes querimoniæ,
Si non ſupplicio culpa reciditur?
Quid leges ſine moribus
Vanæ proficiunt, ſi neque feruidis
Pars incluſa caloribus
Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
Durataq; ſolo niues
Mercatorem abigunt? horrida callidi
Vincunt æquora nauitæ.
Magnum pauperies opprobrium iubet
Quiduis & facere, & pati,
Virtutisq; uiam deſerit arduæ.
Vel nos in Capitolium,
Quò clamor uocat, & turba fauentium:
Vel nos in mare proximum
Gemmas, & lapides, aurum & inutile,
Summi materiam mali,
Mittamus. ſcelerum ſi bene pœnitet:
Eradenda Cupidinis
Praui ſunt elementa: & teneræ nimis
Mentes aſperioribus
Formandæ ſtudijs. neſcit equo rudis
Hærere ingenuus puer:
Venarique timet, ludere doctior,
Seu Græco iubeas trocho,
Seu malis uetita legibus alea.
Cum periura patris fides
Conſortem ſocium fallat, & hoſpitem,
Indignoque pecuniam
Heredi properet, ſcilicet improbæ.
Creſcunt diuitiæ, tamen
Curtæ neſcio quid ſemper abeſt rei.

COMMENTARII.

Theſauris Arabum] ſup. Od. xxix. lib. 1 *beatas Arabum Gazas* dixit, & ſecunda epiſt. ad Mæcen. lib. 1. *Diuitias Arabum.*

Cæmentis] lapidibus cæſis, ut ſupra Od. 1. huius libri, *huc frequens Cæmenta demittit redemtor.*

mare Apullicum] ſic reperi ſcriptum in duobus lib. Vatic. & item Faer. Tornaſ. in codice Donati autem *Ponticum* erat recenti manu ſcriptum, & in litura.

tura. Iam, quod ad ſyllabas attinet, ſimile eſt illud Od. 4. huius libri, *Altricis extra limen Apulliæ.*

adamantinos, &c.] ſolidiſſimos, firmiſſimos. fortaſſe, quos ſup. Od. xxxv. lib. 1. *clauos trabales* dixit, hic nominat adamantinos. vtrobique enim vim neceſſitatis ſignificat. Plato quidem lib. de rep. decimo *ἀδαμαντίνως*, id eſt, adamantinè, uſurpat pro eo, quod eſt *ἰσχυρῶς καὶ ἀμετακινήτως*, his uerbis, *ἀδαμαντίνως* (inquit) *δεῖ ταύτην τὴν δόξαν ἔχοντας εἰς ᾅδου ἰέναι.* Neque temerè porrò, neque ineptè adamantini claui *τῇ ἀνάγκῃ*, id eſt, neceſſitati, quæ eadem fere eſt hoc loco, atque *εἱμαρμένη*, tribuuntur. Significatur enim fati, mortiſque neceſſitas immutabilis, & uis inuicta. Pindarus autem cum de alia neceſſitate loquatur, ita quærit ex Muſa: Quod periculum Argonautas ſolidis ex adamante clauis vinctos ad nauigandum impulit? ſic Pindar. *τίς κίνδυνος κρατεροῖς ἀδάμαντος δῆσεν ἅλοις*, id eſt, quod periculum neceſſarium coegit, ut nauigarent? Aeſchylus item in Prometh. *ἀδαμαντίναις πέδησι* dixit pro ſolidiſſimis ac duriſſimis. uide annot. ad Od. III. & xxxv. lib. 1.

non mortis laqueis expedies] explicabis, extricabis. ſunt enim hi laquei *ἄφυκτοι, καὶ ἀδιέξοδοι*, id eſt, inexplicabiles, & quos effugere nemo queat. Homerus tantam vim Parcæ eſſe dicit, ut ne Dij quidem ab eo, qui ſibi ſit carus, mortem propulſare poſſint, ubi eum Parca ſemel comprehenderit. Verba Homeri ſunt hæc: *Α᾽λλ᾽ ἤτοι θάνατον μετὰ ὁμοῖιον, οὐ δὲ θεοί περ Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, ὁππότε κεν δὴ Μοῖρ᾽ ὀλοὴ καθέλῃσι τανηλεγέος θανάτοιο.*

Campeſtres melius Scythæ] ſuprà Od. xxxv. lib. 1. *profugos* appellauit. Strabo *ἁμαξοίκους*; id eſt, in plauſtris habitantes, tanquam in domibus.

rigidi Getæ] cur rigidi? an quòd cælibes, *ἀνέστιοι*, atque iccircò *ἄβιοι*, vt ſcribit Strabo? an quòd uitæ cultu utuntur tenuiſſimo, parciſſimo, ac duriſſimo? uide Strabonem lib. ſeptimo.

Immetata quibus] quorum agri, nullis limitibus cum ſint inter ſe ſeparati, aut diſtincti, ſed communes, etiam fruges efferunt liberas & communes. *immetata* autem *iugera* accipe nullis metis, id eſt, terminis diſtincta. vel nullis decempedis dimenſa, aut deſcripta.

Nec cultura placet, &c.] nemo unus per omnem uitam in eodem agro colendo uerſatur: ſed alij ad certum numerum deſcripti ac diſtributi unum annum agrum colunt: anno ſubſequente ſuccedunt his alij ad eundem numerum: quieſcunt ij, qui ſuperiore anno coluerant, & ita deinceps, Atque hanc ſententiam declarant ea uerba, quæ ſtatim ſequuntur. *Defunctumque laboribus Aequali recreat ſorte Vicarius*, id eſt, eum, qui in labore annum uerſatus, eoq; labore defunctus eſt, uicarius, qui eius locum, uicemque ſubit, reficit ac recreat æquali ſorte, id eſt, dat illi ſui reficiendi facultatem, æquali agricolendi, laboriſq; perferendi conditione viciſſim accepta. Sic Cæſar de Sueuis lib. 4. de bello Gall. *Hi centum pagos habere dicuntur, ex quibus quotannis ſingula millia armatorum bellandi cauſa ſuis ex finibus educunt. Reliqui, qui domi manſerint, ſe, atque illos alunt. Hi rurſus inuicem anno poſt in armis ſunt: illi domi remanent. Sic neque agricultura, neque ratio, atque uſus belli intermittitur.*

temperat] nouerca manus abſtinet à priuignis: priuignis parcit, neque eis inſidias comparat, vllamve perniciem molitur, vt ſolent nouercæ. ſic loquitur & Virg. georg. 1. *Iam ſibi tum curuis malè temperat unda carinis.* & M. Tull. Verr. 4. ſiue accuſation. lib. 2. *non ſolum ſocijs in eo bello conſuluit, uerumetiam ſuperatis hoſtibus temperauit.* ibidem: *ſi cuiquam denique ullæ in re unquam temperaueris, ut ei nos quoque temperetis.* Salluſt. coniur Catil. *Quippe ſecundæ res ſapientum animos fati*

gant: nedum illi corruptis moribus, uictoriæ temperarent. ſic enim hunc locum emen
dauimus, cum in omnibus libris vulgatis corruptè legatur *obtemperarent*. emen
dauimus & locum apud Cæſ. lib. 1. de bello Gall. itidem corruptum. *neque ſibi
homines feros ac barbaros temperaturos exiſtimabat, quin*, &c. ubi uulgo legitur *obtem
peraturos.*

temperat innocens] ideſt, temperando priuignis eſt innocens: uel in
eo ſe innocentem præſtat, quòd temperat, ut diximus ad Od. octauam hu-
ius libri.

Nec dotata regit virum] Ariſtoteles lib. octauo de moribus, uiri & uxo
ris ſocietatem ſcribit eſſe Ariſtocraticam, id eſt, ei reip. formæ ſimilem, in qua
præſtantiores, & meliores, & optimates imperant. iccircò uirum præeſſe debe-
re, cùm uxore uirtute præſtet. Sed interdum (inquit) imperant mulieres, nem
pe eæ, ad quas amplæ uenerunt hæreditates, & benè dotatæ. *ἐνίοτε δ' ἄρχου-
σιν αἱ γυναῖκες ἐπίκληροι οὖσαι*. ſic Plautus in Aſinaria: *argentum accepi: dote
imperium uendidi.*

nec nitido fidit adultero] nitido, uel comto, & benè curato: uel unguen-
tis delibuto, ut annot. ad Od. xix. huius lib. & alibi.

adultero] amatore, ut ſup. Od. xxxiii. lib. 1. uel propriè accipe.

Dos eſt magna parent. virt.] Querebatur iam ſua ætate Theognis non
ſpectari in uxore quærenda genus, & parentum virtutem, ſed pecuniam, his uer
bis: *Κριοὺς μὲν καὶ ὄνους διζήμεθα Κύρνε, καὶ ἵππους Εὐγενέας καί τις βούλε-
ται ἐξ ἀγαθῶν βήσεσθαι· γῆμαι δὲ κακὴν κακοῦ οὐ μελεδαίνει Ἐσθλὸς ἀ-
νὴρ, ἤν οἱ χρήματα πολλὰ διδῷ.* Magnam igitur habet dotem ſponſa, ait Horat.
quæ honeſto loco nata eſt, quæque ab alio uiro abhorret. Non admodum diſſi-
mile eſt huic Horatiano, Plautinum illud in Amphitry. *Non ego illam mihi dotem
duco eſſe, quæ dos dicitur: ſed pudicitiam & pudorem, & ſedatum Cupidinem, Deum me-
tum, parentum amorem, & cognatum concordiam* Priſcianus lib. 7. hunc locum pro-
fert oſtendens *parentium* æquè ut *parentum* uſitatum eſſe. idemque locum quen
dam ex M. Tull. Verr. vii. producit. metuere autem alterum uirũ, nihil aliud
eſt, quàm *φυλάττεσθαι*, id eſt, uitare, & fugere: ab alio uiro tangi nolle, ut an-
not. ad Od. ii. lib. 2.

Et peccare nefas, aut pretium] id eſt, aut non putant illorum matronæ
ſibi licere matrimonij caſtitatem, fidemq; uiolare: aut ſi violant, extremo ſup
plicio afficiuntur. ſic infrà Od. iiii. libri 4. *Culpam pœna premit comes.*

O, quiſquis volet] ſignificat ex peccandi licentia, & impunitate cædes, bel
laque ciuilia manare: quæ mala qui tollere velit, parensque patriæ appellari
cupiat, eum oportere ſeuuerißimis legibus latis maleficia coercere, & comprime
re: in eos autem, qui leges neglexerint, acerrimè animaduertere.

refrenare] comprimere. ſic dixit *inijcere frena licentiæ* Od. xv. libri 4. quem
locum, quemadmodum emendauerimus, videto ſuo loco.

Clarus poſt genitis] clarus futurus poſteris: immortalem nominis ſui
gloriam poſteris traditurus.

quatinus, heu nefas, Virtutem, &c.] *quatinus*, legendum, non *quatenus*. &
ita cod. Faerni, & vnus Vatic. Prætereà ſic legendum eſſe docent veteres gram-
matici. in his Feſtus. Pendent autem hæc ex ijs, quæ proximè antecedunt, ra-
tionemque continent, quamobrem dixerit eum, qui res illas geſſerit, clarum fo-
re non apud ſuæ ætatis homines, ſed apud poſteros, hoc modo. quoniam (in-
quit) virtutem incolumem odimus, id eſt, eorum virtutem, qui viui ſunt, & in-
columes: virorum autem virtute præſtantium mortuorum deſiderio afficimur.
ſed nomen *inuidi* non videtur ſuo loco eſſe poſitum: debuitque poni ſtatim poſt
verbum *odimus*. eſt enim inuidi præſtantes & excellentes viros odiſſe: mortuos
deſi-

deſiderare non item. vt epiſt. ad Auguſt. lib. 2. *diram qui contudit hydram, Notaque fatali portenta labore ſubegit, Comperit inuidiam ſupremo fine domari. Vrit enim fulgore ſuo, qui prægrauat artes Infra ſe poſitas*; &c. ſic Paterculus. *naturaliter audita uiſis laudamus libentius; & preſentia inuidia, præterita veneratione proſequimur: & his nos obrui, illis inſtrui credimus.*

Quid triſtes querimoniæ, ſi non, &c.] non eſt ſatis bonas leges ferri, ſed oportet præterea pœnas legibus conſtitutas ab improbis repeti. Leges enim ſine moribus nihil proſunt reip. Et quemadmodum præclaré dictum eſt *ex malis moribus bonas leges natas eſſe*: ita bonis legibus hoc propoſitum eſſe debet, ut ciues benè ſint morati: quem finem ſi lex non aſſequetur, inutilis & ocioſa futura eſt.

ſi neque feruidis, &c.] declarat qui ſint perditi, & corrupti mores: nempe immenſum pecuniæ ſtudium, & auaritia: paupertatis pudor & timor: cupiditates, & ſimiles animorum peſtes. ex hoc fonte omnia reip. mala manarunt. pendent autem hęc ab ijs, quæ proximé antecedunt, hoc modo: Quid leges proſunt ſine moribus, uerbi gratia, ſi neque ea mundi pars, quæ immoderatis torretur caloribus, neque eę, quæ frigore obriguerunt, mercatorem deterrent, quo minus pecuniam quęrat, & rem in dies magis ac magis amplificet? has mundi partes partim propter immoderatum ardorem (ut exiſtimarunt antiqui) partim propter nimia frigora inhabitabiles, commemorat & alijs locis. vt annot. ad Od. XXII. lib. I.

Magnum pauperies opprobrium] id eſt, quæ habetur turpis & probroſa. Itaque Eurip. in Med. *Πένητα φεύγει πᾶς τις ἐκποδὼν φίλος*, id eſt, Fugit omnis amicus longè amicum pauperem. At Demoſthenes in oratione *περὶ στεφάνου*, ait neque eum, qui paupertatem alteri maledicti loco obijciat, ſana mente eſſe: neque eum, qui eò, quòd diuitijs circunfluat, ſe ſe efferat inſolenter. *ἐγὼ γὰρ οὔτ' εἴ τις πενίαν προπηλακίζει, νοῦν ἔχειν ἡγοῦμαι· οὔτ' εἴ τις ἐν ἀφθόνοις, ἐπὶ τούτῳ σεμνύνεται.*

iubet quiduis & facere, & pati] ſic epiſt. I. lib. I *Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare*, &c. & ſat. IIII. lib. I. *Hic mutat merces ſurgente à ſole ad eum, quo Veſpertina tepet regio; quin per mala preceps Fertur uti puluis collectus turbine.*

Virtutiſque viam deſerit arduæ] ſi legeremus arduam, magis concineret cum Heſiodo, cuius verſus illi notiſſimi ſunt: *Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτήν*, &c. Sed cum omnes codices veteres hanc lectionem comprobent: nihil mutandum eſſe puto. Cur autem virtutem arduam appellat? an quòd homines claros, admirabiles, & præſtantes, & deorum ſimiles efficit? an quòd difficilis eſt, & ſine multo labore ad eam perueniri non poteſt? quam ſententiam profectò altera lectio magis exprimeret.

Vel nos in Capitolium, &c.] vel in Capitolium, aurum omnium malorum materiam, deferamus, quemadmodum cenſet populus & multitudo: vel in mare proximum proiiciamus.

quo clamor vocat, &c] id eſt, ſecunda populi voluntate, ſeu approbante populo.

Eradenda Cupidinis, &c.] ſi uerè nos ſcelerum pœnitet, funditus tollenda, & radicitus extirpanda ſunt vitioſæ cupiditatis primordia.

& teneræ nimis mentes] educationem, & exercitationem ſignificat. quæ duo magnam uim habent in utranque partem. ſic ſuprà Ode II. huius libri, *Anguſtam amici pauperiem pati Robuſtus acri militia puer Condiſcat*, &c.

Neſcit equo rudis] pueri ingenui diſcunt potius trocho Græco ludere,

aut alea, quàm equitare, aut venari. hærere in equo dixit & M. Tull. in orat. pro Deiot.

timet] φυλάττεται, non vult, vt alibi admonuimus.

trocho] vide annot. ad epiſt. de arte poet. ibi, *Indoctuſque pilæ, diſciue, trochiue quieſcit.*

Cum periura patris fidés, &c.] cum pater (inquit) in rebus contrahendis fidem iuriſiurandi religione obſtrictam non ſeruet : ſed ſocium fallat, & hoſpitem, omneque ſuum ſtudium eò conferat, vt citò heredem indignum locupletet : euenit ſcilicet, vt diuitiarum aceruus amplificetur: ſemper aliquid deſit tamen. Simile eſt illud ſup. Od. xvi. huius libri, *Creſcentem ſequitur cura pecuniam, Maiorumque fames.*

AD BACCHVM. Ode 25.

Se Bacchi inſtinctu, aſſlatuque concitatum, nòua quædam & inaudita de Auguſto dicturum.

QVO me, Bacche, rapis tui
Plenum? quæ in nemora, & quos agor in ſpecus
Velox mente noua? quibus
Antris, egregij Cæſaris audiar
Aeternum meditans decus
Stellis inſerere, & concilio Iouis?
Dicam inſigne, recens, adhuc
Indictum ore alio. non ſecus in iugis,
Exſomnis ſtupet Euias,
Hebrum proſpiciens, & niue candidam
Thracen, ac pede barbaro
Luſtratam Rhodopen. vt mihi deuio
Rupes, & vacuum nemus
Mirari libet? o Naiadum potens,
Baccharumque valentium
Proceras manibus vertere fraxinos:
Nil paruum, aut humili modo,
Nil mortale loquar. dulce periculum eſt,
O Lenæe, ſequi deum
Cingentem viridi tempora pampino.

COMMENTARII.

Quo me Bacche rapis tui plen.] ſignificat ſe Bacchi numine afflatum, & mente concitatum, Auguſti laudes canere, nouoque carminis genere celebrare velle, nempe lyrico: quod gloriatur à ſe primo Latinorũ poetarum inſtitutum,

tum,ac vulgatum.

mente noua] mente, quam mihi Bacchus innouauit, & diuino quodam inſtinctu concitauit.

ſtellis inſerere] *in cælum uocare*, vt loquitur Catullus, id eſt, immortalitati commendare & conſecrare: immortalibus laudibus afficere.

Dicam inſigne,&c.] non dicam res communes,vulgares, obſoletas,& omnium ſermone vſurpatas: ſed inſignes, nouas, & à nemine vſque adhuc cantatas,neque tractatas. ſic epiſt. ad Mæcenatem tertia libri primi. *Iuuat immemorata ferentem Ingenuis oculiſq; legi,manibuſque teneri.*

Non ſecus &c.]ſic concitari ſolent thyades,ſeu mænades,ſeu Euiades,ſeu Baſſarides, vt ego nunc mente concitata, & commota, feror ad Auguſti laudes meo carmine prædicandas.

Exſomnis] experrecta. ſic cod. Faer.Vrſ. Don.Tor.tres Vatic. ſed ad marginem libri Faer. aſcriptum erat *Inſomnis*.

niue candidam] ſic ſuprà Od.ix.lib.1. *niue candidum Soracte*: ubi diximus Soracte montem eſſe in Sabinis,cum ſit in Faliſcis potius,ut apparet ex Plinio.

Thracen] Θρήκην, alibi Thracam,ut epiſt.ad Iul. Florum lib. 1. *Thraca'ne uos,Hebruſque niuali compede uinctus.* uide ſup.annot. Od.xvi.lib.2.*Ocium bello furioſa Thrace*,&c.

vt mihi deuio] vago,erranti,uias inuſitatas,atq; à nemine tritas indaganti. ut libet? id eſt, quàm libet? ſignificat autem ſe uerſus lyricos primum protuliſſe Latinorum. *ut* igitur hoc loco ualet quàm: uel quo modo,ut ſit admirãtis.quale eſt illud Virgil.*ut perij,ut me malus abſtulit error?*quod ex Theocrito expreſſum eſt in Amarillide. Ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη, ὡς εἰς βαθὺν ἅλατ' ἔρωτα, ſic iterum Horatius Od.11. epod. *Vt gaudet inſitiua decerpens pyra?*& epiſt. ad Mæcen. 111. lib.1. *ut mihi ſæpe Bilem, ſæpe iocum ueſtri mouere tumultus?*

vacuum nemus] ἄλσος ἔρημον. epiſt. ad Mæcen.111. lib.1. *Libera per uacuum poſui ueſtigia princeps.*

o Naiadum potens] ò Bacche Naiadum, & Baccharum domine. ſic Od. 111. lib.1. *Sic te diua potens Cypri.* Naiades ſunt Nymphæ,ut ſup.diximus lib.1.

vertere] euertere. Virg.Aen.1. *Tyrias quæ uerteret arces.*

dulce periculum eſt, o Lenæe] Periculoſum illud quidem eſt,ò Bacche, profiteri ſe aliquid magnum,nouum,immortale,& elato quodam, & grandi modo dicturum: ſed tamen dulce eſt id facere Deo illo ducente, inſtigante,atque impellente, qui capiti uel ſuo,uel eorum, quos caros habeat, uiridem pampinum circundat. *Lenæus* dictus eſt Bacchus ἀπὸ τῶν ληναίων,id eſt,à Lenæis Bacchi diebus feſtis. λήναια autem fortaſſe ἀπὸ τοῦ ληνοῦ, id eſt, à torculari. Virg. Georg.2. *Huc pater ò Lenæe ueni.* idem dictus Lyæus ἀπὸ τοῦ λύειν, quòd animos curis diſtrictos ſoluat. Hor.Od.1x.libri epod.*Curam,metumque Cæſaris rerum iuuat Dulci Lyæo ſoluere.* Liber autem cur nominetur, nemini obſcurum eſt. *Thyoneus* à Thyone Bacchi matre, quæ alio nomine Semele appellatur. Od. xvii. lib.1. *nec Semeleius Cum Marte confundet Thyoneus Prælia.* *Euius* à uoce Bacchantium *euoe*,ut diximus ad Od. xviii.lib.1. *Baſſareus* ἀπὸ τῶν βασσαρῶν. βασσάρας autem aiunt fuiſſe calceos quoſdam,quibus vtebantur mulieres illæ bacchantes, à quibus Baſſarides etiam dictæ. alij βασσάραν veſtimenti genus fuiſſe putant,quo eædem amictæ bacchanalia agitabant.ſup. Od.xviii.lib.1. *Candide Baſſareu.* *Dionyſus*,quaſi è Ioue natus,& in Nyſa monte Thraciæ, ſeu,vt alij, Indiæ, educatus: vel à Ioue, & Nyſa eius nutrice appellatus. quanquam Plato in Cratylo,hoc ἔτυμον affert, ὁ Διόνυσος εἴη ἂν ὁ διδοὺς τὸν οἶνον, *Dithyrambus* autem vel ab antro quodam διθύρῳ, id eſt, quod duas ianuas haberet: vel ex eo,

quòd Bacchus bis natus,& è duabus quodammodo ianuis egreſſus ſit. Sed de Dithyrambo vide, quæ annotauimus ad Od. 1 1. lib. 4. *Bromius*, vel à ſtrepitu tympanorum,& voce mulierum bacchantium, & ſatyrorum, & Silenorum, & ceterorum Bacchi comitum : vel à tonitru,& ignis,fulminisque, quo Semele deflagrauit,ſonitu,fremitu,ac fragore.

Ode 26.

Se iam ſenem factum rebus amatorijs minus aptum eſſe.

VIXI puellis nuper idoneus,
Et militaui non ſine gloria:
Nunc arma, defunctúmque bello
Barbiton hic paries habebit:
Leuum marinæ qui Veneris latus
Cuſtodit. hic,hic ponite lucida
Funalia,& vecteis,& arcus
Oppoſitis foribus minaceis.
O,quę beatam diua tenes Cyprum,&
Memphim carentem Sythonia niue,
Regina, ſublimi flagello
Tange Chloen ſemel, arrogantem.

COMMENTARII.

Vixi puellis nuper idoneus] cum eſſem ętate integra, & ad amores accommodata: qualis eſt adoleſcentium ætas, & virorum vſque ad annum quadrageſimum.

Et militaui] amaui, amori operam dedi. Od. 1. lib. 4. *Et centum puer artium Latè ſigna feret militiæ tuæ.*

Nunc arma] quia dixerat ſe militauiſſe, perſtans in tralatione,ait nunc ſe ſe arma amatoria Veneri conſecrare velle. arma autem amatorum hæc ſunt, funalia ad nocturnas ambulationes, & comeſſationes, verſus lyrici, citharę, vectes, & arcus ad fores & feneſtras effringendas. ſic Delphis ille apud Theocr. φαρμακευτρ. dicit Simęthæ,à qua fuerat arceſſitus,ſe,ſi ſibi non patuiſſent eius fores, & ſi excluſus eſſet, lampades & ſecures in eius domum illaturum fuiſſe. Theocriti verba ſunt hęc. Καὶ μ' εἰ μέν κ' ἐδέχεσθε, τάδ' ης φίλα, &c. Εἰ δ' ἄλλα μ' ὠθεῖτε, καὶ ἁ θύρα εἴχετο μοχλῷ· Πάντως καὶ πελέκεις, καὶ λαμπάδες ἦνθον ἐφ' ὑμέας. & Thraſo apud Terent. in Eunucho, ædeis Thaidis expugnaturus, Donactem quendam iubet cum vecti in medium agmen prodire. Neque enim (vt vulgo putant) vectibus claudebantur fores,ſed effringebantur potius: muri, ſtatuæ, ædificia ſubruebantur : quemadmodum fugitiui illi, Verris iuſſu, duce Timarchide (vt ſcribit M. Tull. orat. in Verrem de ſignis) ſignum Herculis,quod erat in templo Agrigentino,ſubiectis vectibus commouere, & labefactare conantur.

defunctúmque bello] defunctus re aliqua dicitur,qui ea vſus eſt,quandiu

de-

debuit, aut quandiu licuit, vti autem iam deſijt: & defunctus munere, qui munus ſuſceptum, aut receptum adminiſtrauit: & defunctus opere, qui opus abſoluit: & defunctus periculo, qui periculo, in quo verſabatur, liberatus eſt. Ex his nata ſunt illa genera loquendi, defungi vita, defungi temporibus. Horat. epiſt. ad & Auguſt. lib. 1. *et niſi quæ terris ſemota, ſuisque Temporibus defuncta uidet, faſtidit, et odit.* Od. XXIII. huius libri. *Defunctumque laboribus Aequali recreas forte uicarius.*

Læuum mar. qui ven latus Cuſt.] id eſt, paries læuo Veneris lateri proximus, dexter ijs, qui ſtatuam ore aduerſo intuentur.

marinæ] eodem epitheto vſus eſt & Od. XI. lib. 4. *Qui dies menſem Veneris marinæ Findit Aprilem.* quamobrem autem Venerem marinam dicat, omnibus notum: idque declarat vocabuli notatio. ἀφρὸς enim ſpuma maris eſt: ex qua facit eam natam Heſio. in Theog. cui Plato in Crat. non putat quicquam contra dici æquum eſſe, his verbis, περὶ δὲ τῆς Ἀφροδίτης, οὐκ ἄξιον Ἡσιόδῳ ἀντιλέγειν, ἀλλὰ συγχωρεῖν, ὅτι διὰ τὴν τοῦ ἀφροῦ γένεσιν, Ἀφροδίτη ἐκλήθη.

tenes] κρατεῖς κύπρου, vt *Diua potens Cypri.* ſic ſuprà Od. IIII. huius libri de Apolline, *qui Lyciæ tenes Dumeta.* alij annotant *tenes*, hoc loco idem valere, quod Græcum ἀμφιβέβηκας.

Sithonia niue] Thracia. Sithonij enim ſunt Thraces, vt ſup. Ode XVIII. li. I. *Sithonijs non leuis Euius.*

ſublimi flagello] ſublato flagello, vt grauior ſit plaga.

Tange] feri, percute, vt ſit ἐλάττωσις.

ſemel] ἀθρόως: vel dic propriè *ſemel*, vt illa, quæ nunquam vim tuam ſenſit, aliquando & ſemel ſentiat, deſinatque tantum ſibi arrogare, & ſe tam ſuperbam ac ferocem in amantes præbere.

AD GALATHEAM NAVIGATVRAM.

Ode 27.

Deterret eam præcipue exemplo Europę

IMPIOS parræ recinentis omen
Ducat, & prægnans canis, aut ab agro
Raua decurrens lupa Lanuuino,
Fætaque uulpes.
Rumpat & ſerpens iter inſtitutum,
Si per obliquum ſimilis ſagittæ
Terruit mannos. ego cui timebo
Prouidus auſpex?
Ante quàm ſtanteis repetat paludes
Imbrium diuina auis imminentum,
Oſcinem coruum prece ſuſcitabo
Solis ab ortu.
Sis licet felix, ubicunque mauis,
Et memor noſtri Galathea uiuas:

Teque

Teque nec leuus uetat ire picus,
Nec uaga cornix:
Sed uides, quanto trepidet tumultu
Pronus Orion. ego, quid ſit ater
Adriæ, noui, ſinus: & quid albus
Peccet Iapyx.
Hoſtium vxores, puerique cæcos
Sentiant motus orientis Hædi, &
Aequoris nigri fremitum, & trementeis
Verbere ripas.
Sic & Europe niueum doloſo
Credidit tauro latus: & ſcatentem
Belluis pontum, mediasque fraudes
Palluit audax.
Nuper in pratis ſtudioſa florum, &
Debitæ nymphis opifex coronæ,
Nocte ſubluſtri, nihil aſtra præter,
Vidit, & undas.
Quæ ſimul centum tetigit potentem
Oppidis Creten: pater o relictum
Filiæ nomen, pietasque dixit
Victa furore,
Vnde? quò veni? leuis vna mors eſt
Virginum culpæ. uigilansne ploro
Turpe commiſſum? an uitijs carentem
Ludit imago
Vana: quæ porta fugiens eburna
Somnium ducit? meliusne fluctus
Ire per longos fuit: an recenteis
Carpere flores?
Si quis infamem mihi nunc iuuencum
Dedat iratæ: lacerare ferro, &
Frangere enitar modò multùm amati
Cornua tauri.
Impudens liqui patrios Penateis:
Impudens Orcum moror. O, deorum
Si quis hæc audis: utinam intererrem
Nuda leones.
Ante quàm turpis macies decenteis
Occupet malas, teneræque ſuccus

Defluat

Deſluat prædæ:ſpecioſa quæro
Paſcere tigreis.
Vilis Europæ pater urget abſens:
Quid mori ceſſas? potes hac ab orno
Pendulum,zona bene te ſecuta e-
Lidere collum.
Siue te rupes,& acuta letho
Saxa delectant:age,te procellę
Crede ueloci:niſi herile mauis
Carpere penſum
Regius ſanguis,dominęque tradi
Barbarę pellex. aderat querenti
Perfidum ridens Venus,& remiſſo
Filius arcu.
Mox ubi luſit ſatis,abſtineto
Dixit,irarum,calidæque rixæ,
Cum tibi inuiſus laceranda reddet
Cornua taurus.
Vxor inuicti Iouis eſſe neſcis?
Mitte ſingultus:bene ferre magnam
Diſce fortunam:tua ſectus orbis
Nomina ducet.

COMMENTARII.

Impios parræ recinentis,&c.] hoc ſentit Horatius. Impijs obijciantur huiuſmodi omina,auſpicia,oſtenta,quæ eos ab inſtituto itinere reuocent,ac deterreant:id eſt mala:tibi autem nihil tale metuendum eſt. Ego enim data opera auſpicium feci,vt ſcirem,ecquid tibi iſta nauigatio bene eſſet euentura.Itaque neq; coruus,quē ego ſolis ab ortu precibus ſuſcitaui, neq; picus, neque cornix, neque ceteræ aues alites,& oſcines vetant,quominus proficiſcare. quin licet tibi per auſpicia, vbicunq; malis vitam traducere, ſecundiſſima fortuna frui. aues mihi pro te auſpicanti, addixerunt. Dij immortales iter tuum approbant. Sed vides,quanto trepidet,&c.id eſt,ſed vides anni tempus: vides tempeſtatem imminentem. Orionis occaſus denunciat ingentes, & horribiles fluctus. quam periculoſum ſit mari Adriatico nauigare, ſcio. quantas procellas oriens Auſter excitare ſoleat,nemo eſt,qui neſciat.quid multa?etiam ſi tibi aues omnia ſecunda,ac lęta promittant, non debes te tamen tali anni tempore, tam infido mari committere.

parrę.] Feſtus.*picus autem Martius,Feroniuſque & in oſcinibus, & in alitibus habentur.* Plinius ſcribit lib.18.cap.29. autem parram Sirio oriente, ipſo die non apparere,donec occidat.

recinentis] iterum atque iterum canentis.vtitur Od.xii.lib.i. in aliam paulò ſententiam.*cuius recinet iocoſa Nomen imago.* & Od. proximè ſequ.*Tu curna reci-*

uarecines Lyra Latonam.& epiſt.1.lib.1.*hæc recinunt iuuenes dictata,ſeneſque.*

Omen] omen propriè vox eſt hominum,quæ aliquid faciendum, aut non faciendum eſſe ſignificat.M.Tull.de diuinat.lib.1. *Neque ſolum deorum uoces Pythagorei obſeruauerunt,ſed etiam hominum,quæ uocant omina:quæ maiores noſtri quia ualere cenſebant,iccircò omnibus rebus agendis,* QVOD BONVM, FELIX, FORTVNATVMQVE SIT,*præfabantur:rebusque diuinis,quæ publicè fierent,ut fauerent linguis,imperabatur:inque ferijs imperandis,ut litibus,& iurgijs ſe abſtinerent, itemque in luſtranda colonia, ab eo,qui eam deduceret,& cum imperator exercitum,cenſor populum luſtraret, bonis nominibus,qui hoſtias ducerent, eligebantur.quod item in delectu* COSS.*obſeruant,ut primus miles fiat bono nomine. quæ quidem à te ſcis & Conſule, & Imperatore ſumma religione eſſe ſeruata.Prærogatiuam etiam maiores omen iuſtorum comitiorum eſſe uoluerũt,* &c. Apud Hom. ὀδυσσ.υ. omen petit Vlyſſes domeſticum,quo exploratum habere poſſit, ſe deorum voluntate in patriam eſſe reſtitutum.petit & ſignum aliquod,aut portentum externum. At Iupiter eo audito intonuit,& hoc fuit ſignum externum. domi autem mulier quædam ex ijs, quæ triticum molebant, audito ingenti illo cæli fragôre,admirata,& pœne obſtupefacta,dicit non eſſe illum è nubibus ſonitum editum:ſed homini alicui ſignum aliquod, atque oſtentum proſperum datum:precaturq; à Ioue,vt proci eo die poſtremũ in ędibus Vlyſſis cibum capiãt: atque hoc fuit omen. verba Homeri ſunt hæc, *Ζεῦ πάτερ, εἴ μ' ἐθέλοντες ἐπὶ τραφερήν τε, καὶ ὑγρὴν, Ἤγετ' ἐμὴν ἐς γαῖαν, ἐπεί μ' ἐκακώσατε λίην, Φήμην τίς μοι φάσθω ἐγειρομένων ἀνθρώπων Ἔνδοθεν· ἔκτοσθεν δὲ Διὸς τέρας ἄλλο φανήτω.* cetera,qui volet,ex Homero petat, nos locũ indicauimus. Apud M.Tull. primo libr. accuſ. cum Verres ex Senatuſc. rationes prętturæ ſtatim referre deberet neque id faceret tamen, quod ſe quæſtorem expectare, idemq; Dolabellam impetraſſe diceret (fuerat autem Dolabella condemnatus) ſic M.Tull. *Itaque* (inquit) *omne, magis patribus conſcriptis, quam cauſa, placuit. probauerunt.* Significat autem ijs verbis Cicero, eam Verris orationem, condemnationis ipſius omen fuiſſe.

Ducat] voluerat dicere,deterreat,reuocet ab inſtituto ſuo: Impij hãc auem habeant ſuorum conſiliorum,& incœptorum ducem,cuius vox triſtis eſt, & infelix.

Raua] raui coloris,inquit Feſtus,appellantur,qui ſunt inter flauos, & cæſios quos Plautus rauiſtellos appellat.lectorem admonitum velim,quamuis de integritate huius loci non dubitem, hoc nomen tamen in duobus codicibus manu ſcriptis eſſe in litura.

Rumpat & ſerpens] ſerpens tranſuerſa ex parte equo terrorem inferens, præſignificabat apud veteres triſtem itineris euentum. huiuſmodi monſtris apud Terent in Phorm. Geta nuptias ait ſe diſturbaturum, vel certè tardaturum. *Introijt in ædes ater alienus canis. Anguis per impluuium decidit de tegulis. Gallina cecinit,*&c.

ſi per obliquum] id eſt,cum per obliquum.ſic Catull. *Nam ſi luxeris,ad librariorum Curram ſcrinia.*

mannos] equos minores.Od.IIII.epod.& *Appiam mannis terit.* & epiſt.ad Mæcen.II.lib.I.*Impoſitus mannis.*

ego cui timebo?] cod.Rain.Card.&.I.Vat.*quid timebo?* quæ ſcriptura fortaſſe vera eſt.

Imbrium diuina auis] ſup.Od.XVII.huius lib.*aquæ augur*,id eſt,præſignificatrix,prænuncia.in epiſt.ad Piſones de arte poët. *diuina futuri.*

Oſcinem coruum] Oſcines appellantur aues,quæ cantu,ſeu occentu augurium præbent,quaſi ore canentes:vel(vt Feſtus)auſpicium ore facientes: quales

ſunt

ſunt coruus, cornix, noctua M. Tull. de diuinat. lib. 1. *Eademque efficit in auibus diuina mens, ut tum huc, tum illuc volent alites, tum à dextra, tum a ſiniſtra parte canant oſcines.* Tit. Liu lib. 10. *Ante conſulem hæc dicentem coruus clara voce occinuit.* Apud Hom. ἰλ. ω. Priamus Hecubam diſſuadentem, ne ad Achillem eat redimendi Hectoris mortui gratia, cum diceret illum eſſe inimicum, inexorabilem, atque infidum, auem malam appellat his verbis. *Μὴ δέ μοι ὄρνις ἐνὶ μεγάροισι κακὸς πέλευ.* Tulit autem etiam ętas Homeri augures, & auſpices, id eſt, *οἰωνοσκόπους.* Hom. ὀδυσσ. α. *Οὔτε τι μάντις ἐών, οὔτ' οἰωνῶν σάφα εἰδώς.* Nam & ſenex ille Alitherſa ὀδ. β. ex aquilarum volatu, collorumque, & genarum laceratione, reditum Vlyſſis, & procorum interitum auguratur; & Priamus libro ἰλιάδ. quem paulò ante diximus, ab Hecuba admonitus, Iouem orat, vt aquilam mittat, cuius volatu in bonam ſpem erectus, auſpicioque ſecundo confiſus ad naues Græcorum ſeſe conferat. *Πέμψον δ' οἰωνὸν ταχὺν ἄγγελον, ὅς τέ σοι αὐτῷ φίλτατος οἰωνῶν, καί εὑ κράτος ἐστὶ μέγιστον Δεξιόν, ὄφρα μιν αὐτὸς ἐν ὀφθαλμοῖσι νοήσας Τῷ πίσυνος ἐπὶ νῆας ἴω Δαναῶν ταχυπώλων.*

Solis ab ortu] non temerè hoc dicit. nam augures cælum in quattuor parteis diuidebant, & cum augurium captabant, orientem ſolem ſpectabant; vt meridies eis eſſet pars dextera, ſeptentrio ſiniſtra.

Sis licet felix, &c.] nihil eſt (inquit Horat.) quod tibi nauigare cogitanti caſum vllum aduerſum minetur, aut prænunciet: non oſcinum cantus, non alitum volatus, non ſerpentis, aut canis pręgnantis, aut lupæ grauidę occurſus iter tuum impediunt; denique per hęc omnia licet nauigationem inſtitutam ſuſcipias. quocunque proficiſci, & vbicunque ætatem agere in animo habes, illic omnia tibi læta, ac ſecunda euenient: ſed Orion aſtrum infelix, & formidoloſum: maris, inconſtantiſſimi, atque infidiſſimi elementi, maximeque Adriatici natura: venti, res incertiſſimæ; tempeſtates denique impendentes te ab iſto nauigandi conſilio deterrere debent.

Sis licet felix] id eſt, licet tibi eſſe felici. nihil obſtat, quo minus feliciter ætatem agas.

Et memor noſtri] hæc legenda ſunt, quaſi interpoſita, quibus eam orat, vt, vbicunque vitam agat, ſui memor ſit.

Teque nec lęuus vetat] ſic eſt legendum, & ita reperi ſcriptum in vno codice Vaticano. Eſt enim hęc huius loci ſententia: (dicendum autem eſt ſæpius, propter eius difficultatem, cum videam doctiſsimos homines in eo hæſere) paulo antè dixerat ſe tanquam augurem, coruum oſcinem prece ſuſcitaturum ab oriente ſole, vt ex eius garritu de huius inſtitutæ nauigationis euentu iudicare, certique aliquid cognoſcere queat. Nunc proinde quaſi corui, & cęterarum auium garritum, ac volatum notauerit, atque obſeruauerit, hæc ſubiungit, ex quibus vult intelligi coruum, picum, cornicem addixiſſe, id eſt, Galateæ nauigationem comprobaſſe. ſis licet felix (inquit) id eſt, licet tibi per omnes alites, atque oſcines proſperè nauigare, beateque viuere, quocunque te conferre voles: omnes aues tibi ſecundum, ac lætum tuæ profectionis, tuique conſilij euentum promittunt, atque oſtentant. ſic Plaut. in *Aſinar. Picus, & cornix eſt ab læua: coruus porrò ab dextera Conſuadent.* huc etiam pertinet, quod eſt lib. 2. Academic. quæſt. *Non enim magis aſſentiuntur, neque approbant lucere nunc, quàm, cum cornix cecinerit, tum aliquid eam aut iubere, aut vetare.*

quanto trepidet tumultu] quantam tempeſtatem denunciet.

pronus] occidens. de Orione diximus ad Od. XXVIII. lib. I.

ſinus] κόλπος. dicitur autem maris ſinus per tranſlationem à corpore humano, ea maris pars, quam littora curuata complectuntur.

Mm albus]

albus] ſic ſup. Od. VII. lib. I. Notum, *album* dixit. *Albus vt obſcuro deterget nubila cælo Sæpe Notus.* Iapyx autem Calabriæ ventus eſt, vt ſuprà diximus. ad Od. III. lib. I.

Hoſtium vxores, puerique, &c.] vſitatiſſimum eſt ſcriptoribus Græcis, & Latinis, cùm magnum aliquod malum ſignificare, ac deſcribere volunt, ſine longiore vlla oratione, quicquid id eſt, hoſtibus precari, atque optare. Sophocl. in Electra. *Εἰ μὲν πέφυκεν ἐσθλά, δὸς τελεσφόρα. Εἰ δ' ἐχθρά, τοῖς ἐχθροῖσιν ἔμπαλιν μέθες.* Xenoph. *ἀναβάσ. γ. οἶμαι γὰρ ἂν ἡμᾶς τοιαῦτα ἂν παθεῖν, οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν.* tale eſt illud Homericum. (ſunt autem Achillis verba ad Aſteropæum.) *ἰλ. φ. τίς πόθεν εἷς ἀνδρῶν, ὅ μευ ἔτλης ἀντίος ἐλθεῖν; Δυστήνων δέ τε παῖδες ἐμῷ μένει ἀντιόωσι.* Dionyſius Alexandr. *ἐν περιηγήσει. Δυσμενέων τοι παῖδες ἑλισσόμενοι περὶ πόντον Κείνοις ἀντιάσειαν ἀλεύμενοι.* Virg. Georg. III. *Dij meliora pijs, erroremque hoſtibus illum.* Ouid. *Hoſtibus eueniant conuiuia talia noſtris.* Terent. Heautont. *Ah, obſecro te. iſtuc inimicis noſtris fiet.* Plaut. Mercat. *A. perimus. C. principium dato.* Idem in Aſin. *Vtinam, malè qui mihi volunt, ſic rideant,* non diſſimile eſt illud Marci Tullij, Catone maiore. *Mirari ſolitum C. Fabricium, quod, cum apud Regem Pyrrhum legatus eſſet, audiſſet à Theſſalo Cinea Athenis quendam eſſe, qui ſe ſapientem profiteretur: eumque dicere, omnia, quæ faceremus, ad voluptatem eſſe referenda: quod ex eo audientes M. Curium, & T. Coruncanum optare ſolitos, ut id Samnitibus, ipſiq; Pyrrho perſuaderetur quo facilius vinci poſſent, cum ſe voluptatibus dediſſent.* Propert. lib. 3. *Hoſtibus eueniat lenta puella meis.* Idem lib. ſecundo eleg. V. *Hoſtis ſi quis erit nobis, amet ipſe puellas: Gaudeat in puero, ſi quis amicus erit.*

cæcos] quorum cauſæ, & principia ignorantur. vt ſup. Od. XIII. lib. 2. *cæca fata.*

& trementeis Verbere] quæ videntur tremere, vndarum ictu, & fluctibus conquaſſatæ.

Sic & Europe] Europæ exemplo Galatheam deterret ne ſe mari, quantumuis in præſentia tranquillo, committat. Extat autem elegantiſſimum Theocriti carmen de Europa Phœnicis filia, & hoc tauro.

doloſo] qui deum tegebat, vt ait Theocr. in illo carmine. *Κρύψε θεὸν, καὶ τρέψε δέμας, καὶ γίγνετο ταῦρος.* ſic ſup. Od. I. li. 2, *cinerem, doloſum* appellauit. qui ignes ſuppoſitos tegeret, ac celaret.

credidit.] commiſit, *ἐπίστευσεν.* ſup. Od. V. huius lib.

Palluit audax.] extimuit pericula illa, in quæ ſeſe decepta, audacius coniecerat. neque eſt, quod quiſquam miretur hic ab Horatio cum pallore coniungi audaciam. Nam & Ariſtotel. lib. tertio de moribus ad Nicom. ſcribit multos eſſe *θρασυδειλούς*, id eſt, qui audaciam habeant cum timiditate coniunctam. *palluit* hoc loco *ἐνεργητικὸν*, cum verbum ſit abſolutum epiſt. I. lib. I. *Nil conſcire ſibi nulla pallеſcere culpa.* & ſaty. 3. lib. 2. *quiſquis Ambitione mala; aut argenti pallet amore,* & de arte poet. *Palleſcet ſuper his.*

ſubluſtri] aliquantulũ luminoſa. T. Liuius lib. 5. *nocte ſubluſtri, cum primò inermem, qui tentaret viam, præmiſiſſent. tradentes inde arma, ubi quid iniqui eſſet,* &c.

ſimul] ſimulatque, vt ſup. Od. IIII. lib. I. *Quò ſimul mearis.*

centum tetig. potent. Opp. Cret.] ſic Hom. *ἰλ. β. οἳ Κρήτην ἑκατόμπολιν ἀμφενέμοντο.* & Virg. Aen. II. de Cretenſibus. *Centum urbes habitant.* & Horat. Od. IX. epod. *Aut ille centum nobilem Cretam urbibus, Ventis iturus non ſuis.*

pater, ô relictum Filiæ nomen] ô pater, ô nomen paternum à filia relictum. *nomen* autem legendum, vt habent omnes libri veteres, & plerique excuſi: non, *numen.*

furore

furore] amore perdito,& inſano.

leuis vna mors eſt virginum] leuis eſt pœna virgini, quæ parentibus inſcijs corpus cum viro commiſcuerit, ſemel mori: grauiore pœna multari debet. Nauſicaa apud Hom. ὀδυσσ. ζ. grauem in ea virgine culpam reſidêre dicit, quæ vtroque parente inuito, præſertim propitio, cum viris rem habeat. καὶ δ' ἄλλῃ νεμεσῶ, ἥ τις τοιαῦτά γε ῥέζοι, Ἥ τ' ἀέκητι φίλων πατρὸς, καὶ μητρὸς ἐόντων Ἀνδράσι μίσγηται, πρίν γ' ἀμφάδιον γάμον ἐλθεῖν.

imago vana] ſpecies falſa in ſomnis occurrere ſolita. φάντασμα.

quę port. fug. ebur.] ſumtus eſt hic locus ex Hom. ὀδυ. τ. in extremo. Δοιαὶ γάρ τε πύλαι ἀμενηνῶν εἰσὶν ὀνείρων. Αἱ μὲν γὰρ κεράεσσι τετεύχαται, αἱ δ' ἐλέφαντος. Τῶν οἳ μέν κ' ἔλθωσι διὰ πριστοῦ ἐλέφαντος. Οἵ ῥ' ἐλεφαίρονται ἔπε' ἀκράαντα φέροντες· Οἳ δὲ διὰ ξεστῶν κεράων ἔλθωσι θύραζε, Οἵ ῥ' ἔτυμα κραίνουσι, βροτῶν ὅτε κέν τις ἴδηται. quos Homeri verſus expreſſit Virgil. Aen. VI. *Sunt geminæ ſomni portæ: quarum altera fertur Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris: Altera candenti perfecta nitens elephanto.* huc alludit Plato in Charmide. Ἄκουε δή, ἔφην, τὸ ἐμὸν ὄναρ, εἴτε διὰ κεράτων, εἴτε δι' ἐλέφαντος ἐλήλυθεν. eodem pertinet epigramma Græcum non inuenuſtum ex lib. 3. epigrammatum Græcorum, in Callimac. Ὦ μέγα Βαττιάδαο σοφοῦ περὶ μῦθον ὄνειαρ. Ἦ ῥ' ἐτεὸν κεράων, οὐδ' ἐλέφαντος ἔφυς. Τοῖα γὰρ ἄμμιν ἔφηνας, ἅ τ' οὐ πάρος ἀνέρες ἴσμεν Ἀμφί τε ἀθανάτων, ἀμφί τε ἡμιθέων.

Si quis infamem mihi nunc] re tranſacta ſolent puellæ virginitatem amiſſam deflere, venereamque illam voluptatem oratione deteſtari. Quod dico autem, id ſic accipi volo, quaſi Europa certò ſcierit, ſe cum Ioue rem habuiſſe. Nā ſi taurū eſſe putauiſſet, iuſta cauſa eſſet, cur eā talis turpitudinis pœniteret. ſed certè nouæ nuptę non ſine lacrymis primos illos Veneris fructus cum ſponſis ſuis decerpunt. Sunt ne igitur veræ hæ lacrymæ, an falſæ? falſas ait eſſe Catullus in carm de coma Berenices. *Eſt ne nouis nuptis odio Venus? an ne parentum Fruſtrantur falſis gaudia lacrymulis; Vbertim thalami quas intra limina fundunt? Non, ita me Diui, vera gemunt, iuuerint.* Ita puella illa apud Theocr. εἰδ. vltimo, à paſtore Daphnide mulier è virgine facta, ad oues ſuas reuertitur, oculis quidem pudore ſuffuſis: animo autem penitus exhilarato. ὄμμασιν αἰδομένη, κραδίη δέ οἱ ἔνδον ἰάνθη.

Impud. liq. par. pen.] impudens in eo fui, quòd patrem reliqui: impudens nunc ſum, quòd tali flagitio admiſſo maneam in vita. ſup. Od. XXIIII. *Et peccare nefas, aut pretium eſt mori.*

Orcum moror] Orcum moratur is, qui non moritur tum, cum mori debet. Eſt enim quodammodo Orco in mora. nam quamuis nos omnes morti debeamur, noſtraque, vt idem ait alibi: non vno tamen die ſumus omnes morituri: ſed alii aliis vel citius, vel tardius. ſic iunxit hoc verbum cum accuſandi caſu Od. XII lib 1. *rapidos morantem Fluminum lapſus.* plura exempla collegimus ad Od. VII. lib. 2.

Si quis hæc audis] cod. vnus Vatic. & Tornc. habent *hæc audit* in 3. perſona.

vtinam intererrem Nuda leon.] vtinam errem nuda inter leones. talia aliquot loquendi genera ſub vno quaſi aſpectu poſuimus ad Od. VII. lib. 2.

teneræque ſuccus Deſl. pr.] id eſt, & antequam ego prędá leonibus, & tigribus debita, ac pœnè deuota, contabeſcam, velim integra paſcere tigreis, & ſimiles feras. legendum fortaſſe eſt *teneræque ſucc. Deſl. prædæ*, niſi ita dictum intelligamus, vt illud, *Corticem demouebit amphoræ.* Ode VIII. libr. 3.

Vilis Europę pater vrg. abſ.] Vulgata quidem hæc eſt lectio: *vilis Europe, pater*

te, pater vrget abſens: quam ſi quis forte ei, quam ſecutus ſum, anteponet, ſic explico. O Europa, contemta iam, & minimi pretij, poſteaquam pudicitiam tuam prodidiſti: pater, qui abeſt, adeſſe videtur tamen, & te vrgere, tibique inſtare. Sed cum Europæ per æ diphtongum ſcriptum reperiſſem in vno cod. Vatic. eandemque ſcripturam codex Faerni, quanuis hoc loco interlitus, eam probaret, putaui mihi ſine arrogantiæ crimine à vulgata lectione diſcedere. acceſſit cod. Tornæſ. ad cuius oram hæc verba ſunt aſcripta. *vilem Europæ patrem dicit, quia eo relicto taurum ſecuta eſt.* ſolemus autem ea vilia nobis eſſe dicere, quæ non ſunt nobis cara, & quæ contemnimus, paruique facimus. ſic M. Tull. Philipp. XII. *vita mihi quidem minimè cara eſt, præſertim cum Dolabella fecerit, vt optanda mors eſſet, modo ſine cruciatu, & tormentis: nobis tamen, & populo Rom. vilis eſſe ſpiritus meus non debet.* Sic igitur hunc locum explico. Pater tibi Europæ filiæ vilis, id eſt, quem tu filia præ tauro contemſiſti, & pro nihilo putaſti, videtur te abſens vrgere, & ſtimulare, vt moriaris: ita me excruciat mei flagitij conſcientia, vt quoquo eam, patrem mihi coram videar audire, quanuis abſentem, qui me obiurget, atque increpet, &c. Et ſanè congruit hæc explicatio cum verbis illis ſuperioribus, *pietas victa furore.* idem ſunt enim pietatem, in patrem, victam eſſe ab amore, ac libidine: & patrem ab Europa filia contemtum eſſe præ amante.

Quid mori ceſſas?] putant quidem hęc eſſe verba patris Europam vrgentis. mihi contendere non placet ego tamen malim hæc quoque, Europæ eſſe verba intelligi, vt intelligamus eam perpetuo ſeipſam affari.

vrget] codex etiam ille Vatic. habet *vrguet.*

potes hac ab orno Pend.] potes te de hac orno ſuſpendere. quidam per ornum, naui malum ſignificari putant, vt intelligamus Europam in nauis eſſe. Sunt autem Europæ verba à principio vſque ad extremum, vt dixi: niſi quis malit hæc à patre tanquam præſente dici, vt Europa perturbata, & de gradu mentis deturbata hęc loquentem patrem audire ſibi videatur. Iam hæc *Pendulum ab orno*, coniunctè ſunt legenda, vt epiſt. ad Loll. II. lib. I. *ne fluitem dubiæ ſpe pendulus horæ.*

zona bene te ſec.] quam opportunè tecum deportaſti, vt ea tibi collum obſtringas, animamq; intercludas. erat autem veriſimile zonam virginem, quam taurus Europę ſoluiſſet, ei aliud agenti excidiſſe. Iam vero elidere repoſuimus ex cod. Rainunt. Card. & vno Vatic.

Siue te rupes, & ac.] ſiue, non geminatum annotatum ad Od. III. libri primi.

age, te proc. Crede] id eſt, committe, ſeu permitte te procellæ: ex hac rupe te præcipitem in mare deiice.

Regius ſanguis] ſic Od. II. lib. 4. *Seu Deos, Regesq; canit, Deorum ſanguinem.* & carm. ſæculari, *Clarus Anchiſæ, Venerisq; ſanguis.* & de art. poët. *Vos ò Pompilius ſanguis.*

querenti] Europæ. hoc loco adducor, vt credam orationem eſſe Europæ ab initio continuatam ad extremum.

Perfidum ridens] Helleniſmus, vt annot. Od. XXII. lib. I. ad illum locum, *Dulce ridentem.*

remiſſo] iam laxato, poſteaquam Europam ſuis ſagittis ſauciarat.

abſtineto (dixit) irarum] etiam hoc è Græco expreſſum puto, ἀπέχου τῶν ὀργῶν. nam latino more dixiſſet, *abſtineto ab iris.* Simile eſt illud ſuprà Od. IX. lib. 2. *Deſine mollium Tandem querelarum.*

Cum tibi inuiſus laceranda, etc.] cum taurus is, cui te tantopere iratam

eſſe oſtendis, te reuiſet: ne, quod te facturam eſſe minata es, eius cornua frangito, aut lacerato: ſed in eum te facilem ac placatam præbeto.

Vxor inuicti Iouis eſſe neſcis?] hoc quoque loquendi genus Græcum eſt. ſic enim loquuntur illi, *οὐκ οἶσθα τοῦ Διὸς γυνὴ οὖσα*, Latini autem ſic, te vxorē inuicti Iouis eſſe neſcis? tale eſt illud, *patiens vocari Cæſaris vltor*. Od. 11. lib. 1.

bene ferre magnam] *οὐ γὰρ παντὸς ἀνδρὸς φέρειν εὐτυχίαν*, inquit Ariſtot. lib. 5. polit. id eſt, non eſt cuiuslibet ferre res ſecundas. Vtrum ſit difficilius ſecundam, an aduerſam fortunam compoſitè ferre, non eſt facile pronunciare. Aiunt quidam, quemadmodum dolor interimit, voluptas autem liquefacit: ſic rebus aduerſis homines opprimi, atque affligi: ſecundis verò, duntaxat immoderata lætitia efferri. Ego tamen exiſtimarim, ſi mihi, quod ſentio, liceat dicere, difficilius eſſe res ſecundas æquo animo, placidè, & moderatè ferre, quàm aduerſas: propterea quòd ſecundæ res animos hominum vaniſſimis opinionibus imbuere, eoſdemque ad ſuperbiam, ferociam, ignorationem ſui denique facillime impellere ſolent. Ita fit, vt ſecundis rebus elati, præ ſe contemnant alios, ſeſe alijs omnibus anteponant, ſua profundant, alienis rebus manus afferant, leges negligant, ſacra cum profanis miſceant, omnia ſua libidine metiantur: poſtremo ſuæ intemperantiæ ac temeritatis meritas pœnas luant. Contrà in rebus aduerſis præcipua vis ineſt excitandorum ad virtutem animorum, acuendæ fortitudinis & induſtriæ, comprimendæ ſuperbiæ, coercendarum cupiditatum. Nam ſi quis exempli gratia, ſit inertior, ignauior, diſſolutior, mollior natura, is rebus aduerſis ſtimulatus, atque exſuſcitatus, omnem continuò ex animo inertiam, ac mollitiam diſcutit, atque eijcit, totumque ſe ad fortitudinis & patientiæ ſtudium traducit: ſi quis elatior, ferocior, ac ſuperbior: is à rebus aduerſis correctus, & quodammodo eruditus, ad modeſtiam & facilitatem ſeſe dicto citius inflectit: ex quo Græci ſolent ita loqui, *τοὺς ἀνθρώπους ταῖς ἀτυχίαις σωφρονίζεσθαι*. ſi quis luxurioſus, profuſus, ac ſumtuoſus: is conſilio mutato, frugalitatem, & parſimoniam amplectitur. Hanc ſententiam confirmat Cornelius Tacitus, non optimus ille quidem latinitatis auctor, ſed hiſtoriæ certe ſcriptor prudens, verus, atque acutus, lib. XVII. his verbis: *fortunam adhuc tantum aduerſam tuliſti. ſecundæ res acrioribus ſtimulis animum explorant; quia miſeriæ tolerantur, felicitate corrumpimur.* & item Salluſt. coniur. Catil. *Quippe ſecundæ res ſapientum animos fatigant; nedum illi (milites) corruptis moribus victoriæ temperarent.*

AD LYDEN. Od. 28.

Diem Neptuno ſacrum hilariter exigendum eſſe.

FESTO quid potius die
Neptuni faciam? prome reconditum
Lyde ſtrenua Cæcubum:
Munitæque adhibe vim ſapientiæ.
Inclinare meridiem
Sentis: ac, veluti ſtet volucris dies,
Parcis deripere horreo
Ceſſantem Bibuli conſulis amphoram.

Nos

Nos cantabimus inuicem
Neptunum, & uirideis Nereidum comas.
Tu curua recines lyra
Latonam, & celeris ſpicula Cynthiæ:
Summo carmine, quæ Cnidon
Fulgenteisque tenet Cycladas, & Paphon
Iunctis uiſit oloribus.
Dicetur merita Nox quoque nænia.

COMMENTARII.

Feſto quid potius die, &c.] ὕστερον πρότερον. Erat enim hic ordo. Prome Lyde reconditum Cæcubum, vt bibam. quid enim potius feſto Neptuni die facere poſſum?

Munitæque adhibe vim] id eſt, ſeueriorem iſtam ſapientiam ſeptam, & munitam aduerſus voluptates, expugna liberaliore potu, vt det loci aliquid ioco, & ludo. non diſſimile eſt illud, quod eſt ſuprà Od. XXI. ad teſtam. *Tu lene tormentum ingenio admoues Plerunque duro*. nam, qui ingenium durius, rebusque ſerijs ſemper deditum, & ſapientiam obfirmatam, atque in propoſito conſilio pertinacem vini potu temperat, ac relaxat, videtur cùm dulcem quandam vim ſapientiæ afferre, tùm lene quoddam tormentum ingenio duriori adhibere.

Inclinare meridiem ſentis] vides ſolem à meridie iam ad occaſum vergere. tu tamen proinde quaſi ſtet in cœlo fixus, neque ſe commoueat, ſicca manes, neque ea, quę ad curandum corpus pertinent, comparari iubes.

ac ueluti] ſic quidem omnes, quos vidi, libri calamo ſcripti: mallem tamen *at ueluti*.

Parcis deripere horreo.] deripere ſcriptum reperi in quattuor Vatic. Don. Vrſ. Torneſ. eamque ſcripturam puto eſſe rectam & germanam. condebant autem vini cados, & teſtas in horreis antiqui: id eſt, vini apothecis, vt Od. XXII. lib. 4. *elicies cadum, Qui nunc Sulpicijs accubat horreis*. Vide annot. ad Od. XXI. huius libri. quo loco cum vtatur verbo deſcendendi, ſatis declarat vini apothecas fuiſſe in locis editioribus collocatas, & in eis teſtas & amphoras ſeruari ſolitas, fortaſſe vt facilius fumũ biberent, & ita vinum inueteraſceret, quéadmodũ docet Columella lib. 1. cap. IX. & nos diximus ſuprà ad Odé VIII. huius libri.

Bibuli Conſulis amphoram.] ætatem huius vini notat. Fuit autem Bibulus C. Iulij Cæſaris collega, anno ab vrbe condita DCXCIV.

inuicem] viciſſim, vt ſup. Od. XXV. lib. 1. *Inuicem mœchos anus arrogantes Flebis*.

recines] iterum atque iterum canes, vt Od. XII. huius libri, *cuius recinet iocoſa Nomen imago?*

Cynthiæ] Dianæ. Cynthus mons Deli, à quo & Apollo, Cynthius: & Diana, Cynthia nominata eſt.

ſummo] vltimo, vt epiſt. 1. ad Mæcen lib. 1. *ſumma dicende camœna*.

quæ Cnidon, &c.] Venerem deſignat. ſuprà Od. XXX. lib. 1. *O Venus regina Cnidi, Paphique*.

iunctis viſit oloribus] cycnis: à quibus trahitur currus Veneris. Od. 1. lib. 4. *marmoreis ales oloribus*, id eſt, vtens olorum pennis, & alis ad currum tuum trahendum. Vtitur etiam Venus paſſeribus ad eandem rem. Sappho. πατρὸς

δὲ

δὲ δόμον λιποῖσα Χρύσεον ἦλθες Ἅρμ' ὑποζεύξασα, καλοὶ δέ σ' ἄγον Ὠκέες ςρουθοὶ πτέρυγας μελαίνας Πυκνὰ δινέοντες ἀπ' ὠράν', αἰθέ- ρος διὰ μέσσω.

merita nænia] carmine debito. aliàs nęnía carmen eſt funebre, ut ſupra Od. 1. lib. 2.

AD MAECENATEM. Ode 29.

Inuitat eum ad cœnam.

TYRRHENA regum progenies, tibi
Non ante uerſo lene merum cado
Cum flore Mæcenas roſarum, &
Preſſa tuis balanus capillis
Iandudum apud me eſt. eripe te moræ:
Ne ſemper vdum Tibur, & Eſulę
Decliue contempleris aruum, &
Telegoni iuga patricidę.
Faſtidioſam deſere copiam, &
Molem propinquam nubibus arduis:
Omitte mirari beatæ
Fumum, & opes, ſtrepitumque Romę.
Plerunque gratę diuitibus vices,
Mundæque, paruo ſub Lare, pauperum
Cœnæ ſine aulæis, & oſtro
Sollicitam explicuere frontem.
Iam clarus occultum Andromedæ pater
Oſtendit ignem. iam Procyon furit:
Et ſtella veſani leonis,
Sole dies referente ſiccos.
Iam paſtor vmbras cum grege languido,
Riuumque feſſus quærit, & horridi
Dumeta Siluani: caretque
Ripa vagis taciturna ventis.
Tu, ciuitatem quis deceat ſtatus,
Curas, & vrbi ſollicitus times,
Quid Seres, & regnata Cyro
Bactra parent, Tanaiſque diſcors.
Pruden s, futuri temporis exitum
Caliginoſa nocte premit Deus:
Ridetque, ſi mortalis vltra
Fas trepidat: quod adeſt, memento

Compo-

Componere æquus. cetera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alueo
Cum pace delabentis Etruſ-
Cum in mare, nunc lapides adeſos,
Stirpeisque raptas, & pecus, & domos
Voluentis vnà, non ſine montium
Clamore, vicinæque ſiluæ,
Cum fera diluuies quietos
Irritat amneis. ille potens ſui,
Lætusque deget: cui licet, in diem,
Dixiſſe, vixi: cras vel atra
Nube polum pater occupato,
Vel ſole puro: non tamen irritum
Quodcunque retro eſt, efficiet: neque
Diffinget, infectumque reddet,
Quod fugiens ſemel hora vexit.
Fortuna ſæuo læta negocio, &
Ludum inſolentem ludere pertinax,
Tranſmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alij benigna.
Laudo manentem. ſi celereis quatit
Pennas: reſigno, quæ dedit: & mea
Virtute me inuoluo: probamque
Pauperiem ſine dote quæro.
Non eſt meum, ſi mugiat Africis
Malus procellis, ad miſeras preces
Decurrere: & votis paciſci,
Ne Cypriæ, Tyriæque merces
Addant auaro diuitias mari.
Tunc me biremis præſidio ſcaphæ
Tutum per Aegeos tumultus
Aura feret, geminusque Pollux.

COMMENTARII.

Tyrrhena regum progenies] Mæcenatem ſignificat, ab Etruſcis Regibus oriundum, vt diximus ſup. Od. 1. lib. 1. *Mæcenas atauis edite Regibus.* & Propert. lib. 3. *Mæcenas eques Etruſco de ſanguine Regum, Intra fortunam qui cupis eſſe tuam.*

tibi Non ante verſ. l. m. c. Cum fl. &c.] tria ſe præcipue apparaſſe oſtendit: vinum, roſas, vnguenta. ſic ſup. Od. 11. lib. 2. *huc uina, & unguenta, & nimium breues Flores amœnæ ferre iube roſæ.*

non

non ante verſo cado] quid ſit cadum uertere, & cadus uerſus, ex Planto intelligere licet in Sticho. *Nolo ego nos pro ſummo bibere : nulli uelerimus poſteà : Nanque ædepol quamuis de-ſubito uel cadus uorti poteſt.* & Virg. Aen. IX. *Indulgent uino, & uertunt crateras aenos.* Vinum igitur è cado prompturi cadum uertebant: & ita uinum hauriebant, ſeu depromebant.

preſſa] id eſt, ex qua oleum expreſſum eſt, quod balaninum appellatur. per glandem igitur preſſam, oleum balaninum ex glande unguentaria expreſſum ſignificat.

tuis capillis] ut eo ungento tui capilli delibuti niteant.

balanus] balanus glans unguentaria. Plin. lib. 12. cap. XXVIII.

Eſulæ] Eſula oppidum in colle ſitum, Tiburi propinquum.

& Telegoni iuga patr.] id eſt, Tuſculum, item in colle ſitum. de quo multa Strabo lib. 5. De Telegono autem ſcribit Homeri interpres οδ. λ. recentiores poetas ea, quę de Telegono Vlyſſis & Circes filio dicuntur, confinxiſſe, nempe ab eo, cum in Ithacam patrem quęrens ueniſſet, imprudente patrem eſſe interfectum.

faſtidioſam copiam] quę faſtidium parit. nam *Puter aper, rhombusq; recens, mala copia quando Aegrum ſollicitat ſtomachum*, ut eſt ſatyra II. lib. 2. ſuprà Od. I. huius libri, dominũ, terrę faſtidioſum dixit, qui terrę faſtidio afficiatur.

Molem propinquam nubibus] ędificia ad eam altitudinem perducta, ut nubes attingere uideantur. ſup. Od. XV. lib. 2. *regias moles* appellauit.

Mundæ] neque ſordidę, neque nimis opiparę, & ſumtuoſę, ut ſaty. 2. lib. 2. *Mundus erit, qui non offendet ſordibus, atque In neutram partem cultus miſer.*

Sollicitam explicuere frontem] ademerunt curas, & exhilararunt animos *explicare frontem* dicitur tùm id, quod lętitię cauſam affert, ut hoc loco: tùm is, qui re aliqua lęta ſibi oblata, uultu & fronte lętitiam declarat. ſic. ſat. II. lib. 2. *Ac uenerata Ceres, ut culmo ſurgeret alto, Explicuit uino contracta ſeria frontis.* Terentius de eo, qui hilariter uiuit, dixit *exporrigere frontem.* Adelph. *da te hodie mihi : exporrige frontem.* paulo poſt idem dicit aliis uerbis, *hodie modò hilarum te face.*

Iam clarus occultum] uidetur hic Alcęum eſſe imitatus: cuius extant hi uerſus apud Athen. lib. 1. & 10. Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. Ἡ δ' ὥρη χαλεπὴ, πάντα δὲ δίψᾶ ὑπὸ καύματος, & alibi, Πίνωμεν: τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. ſignificatur autem ęſtatis aduentus.

Andromedę pater] Cepheus Andromedę pater ex Caſſiopea uxore. de quo ſic Aratus. Αὐτὸς μὲν κατόπισθεν ἑᾶς κυνοσουρίδος ἄρκτου Κηφεὺς ἀμφοτέρας χεῖρας τανύοντι ἐοικώς. Andromedę autẽ repoſui, ſecutus libros ueteres.

iam procyon furit] antecanem Aratus ſub geminis locat. Καὶ μὴν καὶ προκύων διδύμοις ὑπὸ καλὰ φαείνει. quem uerſum ſic uertit M. Tull. *et hic Geminis eſt ille ſub ipſis, Antecanem Graio procyon qui nomine fertur.*

& horrida Dumeta Siluani] ita ſcriptum reperi in duobus lib. Vatic. & Ianu. alij habent *horridi*, &c. unus, *horrida Dumeta ſiluarum.* ego probabiliorem, meo iudicio, ſcripturam ſecutus ſum.

caretq; ripa] cod. Achillis Statij *caret quà*, quam ſcripturam non memini me uſquam reperire.

regnata Cyro Bactra] in quibus regnauit Cyrus. notauimus hoc genus loquendi ſuprà ad. Od. VI. lib. 1. *et regnata petam Laconi Rura Phalantho.* Strabo. βάκτραν nominat numero ſingulari lib. 11. εἶτα εἰς βάκτραν τὴν πόλιν, &c. Plinius Bactra numero multitudinis, ut Horat.

Tanaisq; diſcors] cur diſcors? an quòd cum Mœotide palude Aſiam ab

Europa diſterminat? an quòd deſinens in duas ſe partes findit, unaque in Mœotidem paludem, altera in Cimmerium Boſporum influit? an quòd Scythæ & Sarmatę, per quos fluit, continua inter ſe bella gerunt?

Prudens fut.temp. exit] nihil eſt hac ſententia tritus. eam ſic complectitur Pindarus εἰδ.ιϐ. Olymp. *σύμβολον δ' ἔπω τις ἐπιχθονίων πιστὸν ἀμφὶ πράξιος ἐσσομένης εὗρεν θεόθεν. τῶν δὲ μελλόντων τετύφλωνται φράδαι.* id eſt, nullus dum mortalium certam rei futuræ notam diuinitus conſecutus eſt: & futurorum cognitio eſt obſcura.

vltra fas trepidat] vltra id, quod ei licet, laborat, id eſt, ſe cura rerum futurarũ macerat, vt Od.xvi.lib.2. *Lætus in præſens animus, quod ultrà eſt, Oderit curare.*

quod adeſt] id quod præſens eſt. ſic Pind. εἰδ.η. ἰσθμ *τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρειον ἀεὶ χρῆμα πάν. δόλιος γὰρ αἰὼν ἐπ' ἀνδράσι κρέμαται ἑλίσσων βιότυ πόρον,*

ęquus] id eſt, ęquo animo. annot. ad Od.iii. lib.2.

cetera fluminis ritu feruntur] ea tantùm, quę pręſentia ſunt, in noſtra poteſtate ſunt ſita, eaque noſtro arbitratu componere, & moderati poſſumus, inquit. cetera aũtem uel Dei immortalitatis uoluntate, ac prouidentia adminiſtrantur, & horum cauſę ſunt ęternę ac neceſſarię: uel temerè, arbitrioque fortunę eueniunt, & horum cauſæ ſunt fortuitę. dico autem hęc de philoſophorum ſententia. Quemadmodum autem fluuij, qui nunc lenis & pacatus eſt: nunc rapidus & uiolentus, curſum moderari non poſſumus: ſic neque rerum futurarum naturam, quę interdum tranquilla eſt, ſedata, lęta, optata: interdum concitata, & turbulenta, & mortalibus calamitoſa, atque aduerſa, immutare fas eſt. Sępe utuntur poëtę hac torrentis ſimilitudine. ſed uariè. Virgil. Aeneam armorum ſonitu & fragore è ſomno excitatum cum paſtore confert, è montis uertice torrentem ingenti cum murmure præcipitantem, omniaq; ſecũ trahentem, exaudiente. Aeneid. 2. *Excutior ſomno, & ſummi faſtigia tecti Aſcenſu ſupero, atque arrectis auribus aſto: In ſegetem ueluti cum flamma furentibus Auſtris Incidit, aut rapidus montano flumine torrens Sternit agros, ſternit ſata læta, boumq; labores, Præcipiteſq; trahit ſiluas. ſtupet inſcius alto Accipiens ſonitum ſaxi de uertice paſtor.* Sic Lucret. lib.1. ubi diſputat de primis principiis, docetq; ea cerni non poſſe: uentorum affert ſimilitudinem, qui, cùm oculis non cernantur, arbores ſternunt tamen, & mare turbant, & concitant, non aliter (inquit) *Quàm cum mollis aquæ fertur natura repente Flumine abundanti, quod largis imbribus auget Montibus ex altis magnus decurſus aquai, Fragmina conijciens ſiluarum, arbuſtaq; tota: Nec ualidi poſſunt pontes uenientis aquai Vim ſubitam tolerare. ita magno turbidus imbri Molibus incurrit ualidis cum uiribus amnis: Dat ſonitu magno ſtragem, uoluitq; ſub undis Grandia ſaxa: ruit, quà quicquam fluctibus obſtat.* & Hom. ἰλ. λ. Aiacem in prelio viros, equoſque ſternentem cum fluuio torrente comparat. *Ὡς δ' ὁπότε πλήθων ποταμὸς πεδίον δὲ κάτεισι Χειμάῤῥους κατ' ὄρεσφιν ὀπαζόμενος Διὸς ὄμβρῳ. Πολλὰς δὲ δρῦς ἀζαλέας, πολλὰς δέ τε πεύκας Εἰσφέρεται, πολλὸν δέ τ' ἀφυσγετὸν εἰς ἅλα βάλλει. Ὣς ἔφεπε κλονέων πεδίον τότε φαίδιμος Αἴας.* itemq; Diomedem ἰλ. ε *Θῦνε γὰρ ἂμ πεδίον ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς Χειμάῤῥῳ,* &c. Horatius quoque Od. ii. lib. 4. Pindarum cum tali fluuio comparat. *Monte decurrens uelut amnis, imbres Quem ſuper notas aluere ripas, Feruet, immenſuſq; ruit profundo Pindarus ore.* Idem Od. xiiii. eiuſdem libri, Claudium Neronem eiuſmodi fluuio ſimilem facit, *Sic Tauriformis uoluitur Aufidus: Qui regna Dauni perfluit Appuli, Cum ſæuit, horendamq; cultis Diluuiem meditatur agris: Vt Barbarorum,* &c. Sic Homerus ἰλ. γ. Vlyſſis orationem cum niuibus hibernis confert. *Ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπα τε μεγάλην ἐκ βύθεος ἵει, Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν, Οὐκ ἀντέρισ εἰ βροτὸς ἄλλος.*

delabentis

delabentis] ſic eſt legendum, non, dilabentis. & ita ſcriptum reperi in duob. codicib. Vaticanis, Don. Faer. Vrſ. Torn.

Irritat] irritandi verbum vnico, ſcribendum eſſe aliquando exiſtimaui, cum à verbo *iraſcor*, ſeu ab *ira* ducatur. ſed cum in omnibus libris calamo ſcriptis reperiatur ſcriptum irritare, & in lib. Faer. Vrſ. Don. Torn. hoc loco *Irritat* ſine vlla litura: & cum Plin. & Colum. vtantur verbo proritandi, à ſententia deſciſco. Eſt autem irritare propriè iram commouere, & concitare, fortaſſe à canibus iratis ductum. ἐρρίζειν dicunt Græci, ex quo excitare interdum ſignificat M. Tull. Phil. VII. *irritari Antonium non oportuit.* Brut. ad Att. *neſcio, quid ſcribam tibi, niſi unum, pueri & cupiditatem, & licentiam potius eſſe irritatam, quàm compreſſam.* Terent. Adelph. *ne ſi magis irritatus fiet, aliquà ad patrem hoc permanet, atque ego tunc perpetuò perierim.* Plaut. Amphit. *Nam ſi me irritaſſis, hodie lumbifragium hinc auferes.* Horat. in epiſtol. ad Piſon. *Segnius irritant animos dimiſſa per aureis*, &c.

Ille potens ſui, lætusque] ἐγκρατὴς ἑαυτοῦ: liber, & ſolitus omni cupiditate, & vacuus ab omnibus animi morbis.

In diem vixi] crebrò monet Horatius, vt in diem viuamus, id eſt, vt bonis præſentibus, & paratis, atque in noſtra poteſtate ſitis fruamur. vt Od. XVI. lib. 2.

cras vel atra] reſpexit ad illud ἐμοῦ θανόντος ἡ γῆ μιχθήτω πυρί. quæ oratio eſt eorum, qui futura ad ſe nihil pertinere putant. non diſſimile eſt illud ex Hymnide Cæcilij. *Mihi ſex menſes ſatis ſunt uitæ: ſeptimum Orco ſpondeo.*

Non tamen irritum] Ariſt. lib. 6. de morib. ad Nicom. quo loco diſputat περὶ προαιρέσεως, id eſt, de conſilio, vt nos quidem vertimus: duos verſus Agathonis profert in hanc ſententiam Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται, Ἀγένητα ποιεῖν, ἅν ἦ πεπραγμένα. quos verſus ſic vertimus. Hoc nãque duntaxat negatum etiam Deo eſt, Quæ facta ſunt, infecta poſſe reddere. eandem ſententiam ſic complexus eſt Simonides, τὸ γὰρ γεγενημένον, οὐκ ἔτι ἄῤῥεκτον ἔσαι.

Quodcunque retro eſt] quodcunque præterijt.

Diffinget] ex hoc loco intelligi poteſt, quid ſit diffingere, nempe contrarium eſſe verbo fingendi, quemadmodum ſuprà docuimus Od. XXXV. lib. I. vbi locum illum in omnibus exemplarib. corruptum, *diffingas retuſum*, &c. ita emendauimus, diſtringas recuſum. quidam tamen hoc loco legunt *Diffringet.* quam ſcripturam quanuis nuſquam repererim, probo tamen.

Ludere pertinax] de hoc genere loquendi dicemus ad Od. VIII. lib. 4. Iam *ludum ludere, & gaudium gaudere.* & ſimilia, Latinis ſunt vſitata. Terent. in Eunucho. *quia conſimilem luſeras Iam olim ille ludum.*

Tranſmutat incertos honores Nunc, &c.] ſic ſup. Od. XXXIIII. lib. I. *ualet ima ſummis Mutare*, &c. & *hinc apicem rapax Fortuna cum ſtridore acuto Suſtulit, hic poſuiſſe gaudet.*

benigna] quid ſit benignus, & benignitas, diximus ad Ode XVII. lib. I.

Laudo manentem] ſi fortuna manet, laudo, &c. fortuna manens intelligitur ſecunda: auolans, & fugiens, aduerſa. ita loquitur lib. de arte poet. *Vt redeat miſeris, abeat fortuna ſuperbis.* & Od. XXXV. lib. I. *Vtcunque mutata potentes Veſte domos inimica linquis.* ſic Eurip. Phœniſſ. Κρέων. Μεῖνον· τί φεύγεις; Τειρεσ. ἡ τύχη σ', ἀλλ' οὐκ ἐγώ.

ſi cele. quat. Penn.] id eſt, ſi auolat: ſi mutatur fortuna, ſi fugit, id eſt, ſi aduerſa eſt, vt diximus.

reſigno, q. d.] quæ obſignata habebam, aperio, & reddo. ſic epiſt. ad Mæcen. ſecunda lib. I. *Hac ego ſi compellor imagine, cuncta reſigno.*

mea Virtute me inuoluo] bona externa non deſidero: ſed meis cõtentus

viuo : in mea virtute meæ vitæ præſidium conſtituo,non in rebus externis:meis me viribus tutor,ac defendo,non alienis.

probamq; paup.ſ.d.q.] id eſt, paupertatem cum virtute coniunctam expeto. ducta eſt ſimilitudo ab ijs vxoribus, quæ indotatæ ducuntur domum. congruit cum his id,quod eſt Od.IX. lib.4. *Non poßidentem multa uocaueris Rectè beatum,*&c. quæ ſequuntur.

Non eſt meum,&c.] non eſt meum nauigare, nauigationiſq; me periculo committere, vt diteſcam. ſolent autem homines in dubijs temporibus,& rebus aduerſis, quemadmodum coorta in mari tempeſtate, ad deos confugere. ſup. Od. I. huius libri. *Deſiderantem, quod ſatis eſt neque Tumultuoſum ſollicitat mare: Nec ſæuus,*&c.

& votis paciſci] non eſt meum (inquit) votis,& precibus cum dijs quodam modo tranſigere,ac paciſci,ne naufragio facto merces meæ in mari pereant.

Tunc me biremis] ſignificat id nunquam futurum. Quis enim ſe in mari Aegæo,tempeſtate coorta, & ventis increbreſcentibus naui biremi tutò nauigaturum ſperet? quanquam Catullus faſelum laudans negat vlla vota *littoralibus Deis ſibi eſſe facta,cum ueniret à mare Nouiſſimo uſque ad Benacum lacum.* Melius igitur Eurip. Ναῦς ἡ μεγίστη κρεῖσσον, ἢ μικρὸν σκάφος.

geminuſq; Pollux] ſic Catull. *Gemelle Caſtor,& Gemelle Caſtoris.* de Caſtore,& Polluce diximus ad Od. XII. lib. I.

Ode 30.

Carminum ſuorum gloriam æternam fore.

EXEGI monimentum ære perennius.
Regaliq; ſitu Pyramidum altius:
Quod non imber edax,non Aquilo impotens
Poßit diruere,aut innumerabilis
Annorum ſeries, & fuga temporum.
Non omnis moriar: multaq; pars mei
Vitabit Libitinam. vſque ego poſtera
Creſcam laude recens,dum capitolium
Scandet cum tacita uirgine pontifex.
Dicar,quà uiolens obſtrepit Aufidus:
Et,quà pauper aquę Daunus agreſtium
Regnauit populorum,ex humili potens
Princeps Aeolium carmen ad Italos
Deduxiſſe modos. ſume ſuperbiam
Quæſitam meritis: & mihi Delphica
Lauro cinge uolens Melpomene comam.

COMMENTARII.

Exegi] abſolui, perfeci.

Quod non imber edax,&c.] hæc videntur è Pindaro expreſſa: qui Pyth.

Pyth. εἰδ. ἕκτῳ, ait laudum theſaurum Xenocrati, eiusq; maioribus in Apollinis fano opulentiſſimo repoſitum neque ab imbre hiberno, neque ui uentorum in altiſſimos maris receſſus, ac latebras delatum iri. ſic Pind. Τὸν (ſub. θησαυρὸν) οὔτε χειμέριος ὄμβρος ἐπακτὸς ἐλθὼν ἐριβρόμου νεφέλας, στρατὸς ἀμείλιχος, οὔτ᾽ ἄνεμος ἐς μυχοὺς ἁλὸς ἄξει παμφόρῳ χεράδι τυπτόμενος.

ſitu] ſtatu, poſitu.

impotens] vehementer ſæuiens. tralatio ducta ab impotentibus, & inconti nentibus hominibus, qui ſibi temperare non poſſunt, quo minus, quod ira ſuadet, aut libido, exequantur. vide annot. ad Od. XXXVII. lib. I.

innumerabilis Annorum ſeries] immenſa temporis longinquitas.

fuga temporum] curſus temporum. ſic ſuprà Od. XIIII. lib. 2. *fugaces annos dixit*. & oda ſuperiore. *horam fugientem*.

Non omnis moriar] non totus moriar. ſic loquitur epiſt. I. *Quid uerum, atque decens, curo, & rogo, & omnis in hoc ſum*.

multaq; pars mei] mens, ingenium, conſilium, maxima, & præſtantiſſima hominis pars.

vitabit Libitinam] erit immortalis, mortem effugiet. Libitina Dea funerum. epiſt. ad Aug. lib. 2. *Miraturq; nihil, niſi, quod Libitina ſacrauit*, id eſt, niſi, quod ſepultum, & munere uiuendi defunctum eſt. & ſaty. VI. lib. 2. *Autumnusq; grauis Libitinæ quæſtus acerbæ*. T. Liuius. li. 41. annalium. *Ne liberorum quidem funeri Libitina ſufficiebat*. uide quæ annotata ſunt ad illum locum *Libitinæ quæſtus acerbæ*. Sed vtrùm hoc ſentit Horatius, animum eſſe immortalem, quemadmodum nos Chriſtiani credimus, an id ſignificat, ſe laude, & gloria libris ſuis parta perpetuò victurum? quod ſanè credibilius eſt. Nam Horatius quidem animorum immortalitatem nuſquam probat: eam autem immortalitatem ſolam nouit, quæ ſit in memoria uiuorum poſita, quemadmodum omnes ferè veteres exiſtimabant, præter Platonem, & paucos alios. Nam de Ariſtotele quidem vtram ſententiam ſequatur, philoſophi certant, *& adhuc ſub iudice lis eſt*. Videtur tamen non obſcurè, quid ſentiat, ſignificare, ſi quis eius uerba attentè conſideret.

recens] nunquam ſeneſcens, ſemper incolumis, incorruptus, atque integer.

Dum capitol. Scand. cum tac. virg.] ſolitas eſſe uirgines Veſtales ſacris publicis intereſſe, declarant hæc uerba Dionyſij Halicarn. lib. III. ἔπειτα ταῖς ἱεραῖς παρθένοις, ὑφ᾽ ὧν τὸ ἄσβεστον φυλάττεται πῦρ, τέτταρσιν οὔσαις δύο προσκατέλεξεν ἑτέρας. πλειόνων γὰρ ἤδη συντελουμένων ὑπὸ τῆς πόλεως ἱερουργιῶν, αἷς ἔδει τὰς τῆς ἑστίας παρεῖναι θυηπόλους, οὐκ ἐδόκουν αἱ τέτταρες ἀρκεῖν.

Violens] violentus. acrem appellat ſaty. I. lib. I. *Cum ripa ſimul auulſos ferat Aufidus acer*.

Aufidus] Apuliæ fluuius, de quo Strabo lib. V. commemorat Horat. Od. IX. lib. 4. *longè ſonantem natus ad Aufidum*. & ſaty. I. lib. I. *Cum ripa ſimul auulſos*, &c. & Od. XIIII. lib. 4. *Sic tauriformis voluitur Aufidus*.

Et quà pauper aquæ Daunus] Od. XIIII. lib. 4. *Qui regna Dauni perfluit Appuli*. pauperem aquæ autem Daunum intellige fluuium eiuſdem nominis.

Regnauit populorum] ego ſic hunc locum emendaui à Seruio admonitus XI. lib. Aeneid. idq; duob. locis: uno, *Iuſtitiæ ne prius mirer*, &c. altero, *nec ueterum memini, lætorue malorum*: & item à Porphyrione. *regnauit* autem idem ualet, quod rex fuit, ἐβασίλευσε, ἦρξε. ſolet enim Horat. ſtructuram Græcam ſeruare etiam in ſermone Latino, ut *deſine mollium querelarum, abſtineto irarum, & inuidis auenæ*, &c. ſententia igitur, & ordo horum uerborum talis eſt, Dicar ego, qui ex humili, potens & clarus extiti, qua parte labitur Aufidus, & quà regnauit

uit Daunus,princeps,id eſt, omnium primus deduxiſſe carmen Aeolium ad modos,ſeu cantus Latinos.

Princeps] primus: ſuprà lib. 1. Od. XVI. *principi limo*. ſic Lucret. lib. 1. de Iphianaſſa. *Nec miſeræ prodeſſe in tali tempore quibat, Quòd patrio princeps donarat nomine regem.* M. Tull. lib. 2. accuſ. *omnium nationum exterarum princeps Sicilia ſe ad amicitiam, fidemq; populi Rom. applicuit.*

ſume ſuperbiam] ſume ſpiritus iuſtos, & tibi iure debitos, nempe ingenio partos. Nam cum Muſam alloquitur,eamq; laudat, ſibi eodem tempore, eademq; opera blanditur, & fauet.

CARMINVM LIBER QVARTVS.

Ode I.

Se iam ea ætate eſſe,vt à rebus Venereis alieno eſſe animo debeat: & tamen Ligurini væſano amore torreri.

INTERMISSA Venus diu,
Rurſus bella moues, parce, precor, precor.
Non ſum qualis eram bonæ
Sub regno Cynaræ: deſine dulcium
Mater ſæua Cupidinum,
Circa luſtra decem flectere mollibus
Iam durum imperijs. abi
Quò blandæ iuuenum et reuocant preces.
Tempeſtiuis in domo
Paulli, purpureis ales oloribus,
Comaſſabere Maximi,
Si torrere iecur quæris idoneum.
Nanque & nobilis, & decens,
Et pro ſollicitis non tacitus reis,
Et centum puer artium,
Latè ſigna feret militiæ tuæ.

Eu

Et, quandoque potentior
Largis muneribus riſerit æmuli,
Albanos prope, te, lacus
Ponet marmoream ſub trabe Cypria.
Illic plurima naribus
Duces tura: lyræq;, & Berecinthiæ
Delectabere tibię
Miſtis carminibus non ſine fiſtula.
Illic bis pueri die
Numen cum teneris virginibus tuum
Laudentes, pede candido
In morem Salium ter quatient humum,
Me nec fœmina, nec puer
Iam, nec ſpes animi credula mutui,
Nec certare iuuat mero:
Nec uincire nouis tempora floribus.
Sed cur, heu, Ligurine, cur
Manat rara meas lacryma per genas?
Cur facunda parum decoro
Inter uerba cadit lingua ſilentio?
Nocturnis te ego ſomnijs
Iam captum teneo: iam uolucrem ſequor
Te per gramina Martij
Campi, te per aquas, dure, uolubileis.

COMMENTARII.

precor, precor] ſic Sappho, apud quam crebrę ſunt hę repetitiones: *Λίσσομαί σε, λίσσομαι.* eadem *παρθενία, παρθενία, ποῖ με λιποῖσα οἴχῃ*; ſic idem Horat. Od. xvii. lib. 2. *ibimus, ibimus.* Od. iii. lib. 3. *Ilion, Ilion.* Od. iiii. epod. *Deus, Deus nam me uetat,* &c.

bonę ſub regno Cynaræ] bonam (opinor) appellat propterea, quód liberaliter gratificabatur Horatio, neque ullam mercedem exigebat, ut fatetur ipſe epiſt. ad uillicum lib. 1. *Quem ſcis immunem Cynaræ placuiſſe rapaci.* neque obſtat, quòd epiſtola ad Męcenatem ii. lib. 1. proteruam appellat. *Inter uina fugam Cynaræ mærere proteruæ.* Nam nihil pertinet hoc ad queſtum meretricium, neq; quicquam prohibet, quominus eadem puella dici poſſit & liberalis, & proterua. ut ſup. Od. xix. lib. 1. *Vris grata proteruitas.* & Od. v. lib. 2. *Iam proterua Fronte petet Lalage maritum.* Mentionem huius Cynarę facit etiam Od. xiii. huius lib. *Felix poſt Cynaram.* ſub regno autem dixit, quia qui amant, ſeruiunt.

Mater ſæua Cupidinum] hic idem uerſus poſitus eſt ſuprà Od. xix. lib. 1. in principio.

mollib.

mollib. Iam dur. imp.] antitheſis. mollia autem appellat Cupidinis, ſeu amoris imperia quia molliunt animos. ſic Homer. *χλωρὸν δέος*. & idem Horat. *pallidam mortem* nominat, quod annot. ad Od. IIII. lib. I. ſic Ouid. lib. I. de remed. amor. *Lude. decent animos mollia regna tuos.*

marmoreis ales olorib.] id eſt, quæ celeriter uehi ſoles curru oloribus iuncto. Sed quòd *marmoreis* repoſui, pro *purpureis*: fateor equidem me in omnib. ueterib. libr. quos uidi, ſcriptum reperiſſe *purpureis*. Verùm cum mihi uideretur hæc uulgata ſcriptura inepta, & corrupta: (quis enim uidit unquam cycnos purpureos, ſeu purpurei coloris? aut quid ineptius, quàm *purpureis* interpretari, pulchris, & nitidis? Nam quamobrem dicat *purpureos tyrannos* Od. XXXIV. primi lib. *& autumnum purpureo uarium colore* Od. 5. lib. 2. *et purpureum, latè qui ſplendeat, pannum* de arte poët. ratio perſpicua, & in promtu poſita eſt.) Cum igitur hic locus mihi corruptus uideretur: approbantibus compluribus viris doct. hanc ſcripturam veram eſſe exiſtimaui. marmoreum enim pro candido, & candidi coloris, vſurpant optimi ſcriptores. Lucret. lib. 2. *Quòd ſi cæruleis conſtarent æquora ponti Seminibus, nullo poſſent albeſcere pacto. Nam quocunque modo perturbes: cærula quæ ſint, Nunquam in marmoreum poſſunt migrare colorem.* ibid. ſup. *Vt mare cum magni commorunt æquora ponti, Vertitur in canos candenti marmore fluctus.* Virg. Georg. 4. *Tum quoque marmorea caput à ceruice reuulſum Gurgite cum medio portans Oeagrius Ebrus Volueret,* &c. & Ouid. lib. 4. faſt. *Aurea marmoreo redimicula demiſe collo.*

Comaſſabere] laſciuies, iocabere, voluptariè viues. eſt autem ita legendum, *comaſſabere*, non, *comeſſabere*, vt putat vulgus, exiſtimans à comedendo, aut comeſſe ductũ eſſe, & ita emendauerat Fuluius Vrſinus vir doctiſſ. in cod. Rain. Card. Mutuati autem ſunt Latini hoc uerbum à Græcis, vt alia pleraque, apud quos *κωμάζειν* eſt ebriorũ, aut intemperantium more ſe gerere, laſciuire, ſcortatum ire, &c. Theocr. Amaryllide. *Κωμάσδω ποτὶ τὰν Ἀμαρυλλίδα, ταὶ δέ μοι αἶγες Βόσκονται κατ' ὄρος*, &c. Neque uero me fugit apud Feſtum legi comiſſatio. ſed eò errat Feſtus, quòd *ἀπὸ τῶν κωμῶν*, id eſt, à vicis dictum putat. melius Varro lib. 6. de lingua Lat. qui *ἀπὸ τοῦ κώμου* dicit appellatam eſſe comaſſationem: ſeu, vt ſcriptum eſt in exemplarib. Varronis, comiſſationem Omnino vel comiſſatio, & comiſſari dicendum, vel comaſſari, & comaſſatio.

Si torrere iecur quæris] iecur ſedes eſt libidinis, & ita ſentiunt etiam ipſi philoſophi. Nam Plato quidem perſpicuè, vt in corde *τὸ θυμῶδες, καὶ τὸ ὀργιστὸν*, id eſt, iraſcendi vim locat: ita in hepate *τὸ ἐπιθυμητικὸν*, id eſt, cupiditatem. & Ariſtoteles ita ſcribit topic. 4. *καὶ ἡ μὲν λύπη ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ. ἐν τούτῳ γὰρ καὶ ἡδονή. ἡ δὲ ὀργὴ ἐν τῷ θυμοειδεῖ.* Poëtæ autem minus accuratè hanc diſtinctionem ſeruant. Horat. epiſt. ad Lollium II. lib. I. *Non ancillarum iecur ulceret ulla, puerue.* ſup. Od. XXV. lib. I. *Cum tibi flagrans amor, & Cupido Sæuiet circa iecur ulceroſum.* & Od. IIII. lib. 3. *Incontinentis nec Tityi iecur Relinquit ales.* quibus locis, & hac ode, perſpicuè iecur, libidinis, & amoris ſedem facit. at Od. XIII. eiuſdem primi libri, iræ: *ne, meum Feruens difficili bile tumet iecur.* & ſaty. IX. lib. I. *meum iecur urere bilis.* ſic Iuuen. ſaty. I. *Quid referam, quanta ſiccum iecur ardeat ira?* Homerus declarat in corde iam efferueſcere *ἰλ. υ. κραδίη δέ οἱ ἔνδον ὑλάκτει.* & *ἰλ. ι. Ἀλλά μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ.* quem verſum ſic Latinè vertit M. Tull. *Corq; meum penitus turgeſcit triſtibus iris.* Apud eundem libidinis tale exemplum eſt *ἰλ. ξ. Οὐ γάρ πώποτέ μ' ὧδε θεᾶς ἔρος, οὐδὲ γυναικὸς Θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι περιπροχυθεὶς ἐδάμασσε.* nuſquam enim Homerus (quod ſciam) hepar æſtuare libidine dicit: ſed pectus potius. aut aliquid ſimile. ceteri libidinem nõ obſcurè in hepate locant. Theoc. Hyla *ὁ δ', ἀπίδες ἦγον, ἐχώρει Μαινόμενος.*

Μαινόμενος. χαλεπὸς γὰρ ἔστω θεὸς ἧπαρ ἀμύσσειν. & Anacr. de Cupidine arcum tenente. Τανύσας δὲ, καί με τύπτει Μέσον ἧπαρ, ὥσπερ οἶστρος.

& decens] pulcher. ut ſup. Od. xxvii. lib. 3. *malas decentes*.

non tacitus] non mutus, immo facundus, & eloquens.

& centum puer artium] & quamplurimis laudabilibus artibus inſtructus.

quandoq; , &c.] id eſt, quandocunque ſuperiore apud amicam loco fuerit, quàm æmuli quantumuis in eam largi, & profuſi. ſic Od. proxima. *quandoque trahet feroces Per ſacrum cliuum merita decorus Fronde Sicambros.* & in epiſt. ad Piſones. *et idem Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.*

Albanos prope, te, lacus] te prope Albanos, lacus, &c. totius huius loci hæc ſententia eſt, quandocunque ſuperior fuerit æmulis ſuis, qui primum locum apud amicam pretio emere conantur: te marmoream locabit prope lacus Albanos.

plurima naribus duces tura.] plurimi tibi ex ture incendentur odores.

Berecynthiæ] Phrygiæ. ſup. Od. xviii. lib. 1. *cornu Berecynthium* dixit; quo vtebantur in ſacris Bacchi, & matris deorum. vide annot. ad Od. xvi. lib. 1.

pede candido In mor. Sal. ter quat.] Saliorum in morem ter ſaltabunt. Od. xxxvi. lib. 1. *Nec morem in Salium ſit requies pedum.* pellere, aut pulſare, aut quatere terram, pro eo quod eſt, ſaltare, apud hunc poetam valdè ſunt vſitata. vide Od. iiii. lib. 1.

nec ſpes animi credula, &c.] nec ſpes cum perſuaſione coniuncta fore, vt mutuò amer ab ea, cuius impotenti amore captus ſum.

Nec certare iuuat mero] epiſt. ad Mæcen. iii. lib. 1. *Nocturno certare mero, putere diurno.* Ode xii. lib. 2. *certare ioco.*

Sed cur heu, Ligurine, cur] poſteaquàm multis verbis oſtendit ſe iam ad amorem eſſe ineptum, atque (vt ita dicam) mancum, denique iudicio tandem, ac voluntate ab huiuſmodi delicijs, ineptijs, ac nequitijs abhorrere: nunc vi amoris coactus fatetur ſe, quamuis ætate iam ingraueſcente à tali mollitie, ac nequitia remotiſſimus eſſe debeat, amore Ligurini pueri incenſum tamen ad priſtinas laſciuias reuocari.

Manat rara meas lacryma] lacrymarum raritas acrem quidem ſignificat doloris vim eſſe, quæ lacrymas exprimat: veruntamen ita lentum, & tabificum morbum, vt non vniuerſæ erumpant, ſed ſpatio interpoſito guttatim defluant.

inter verba cadit] titubat, hęſitat. Plutarchus in Demetrio ἐπίσχεσιν φωνῆς appellat. Vide annot. ad Od. xiii. lib. 1.

Nocturnis te ego ſomnijs] quo quiſque in ſtudio diem conterit, & quibus in curis eſt occupatus, eas res plerunque ſomniare ſolet: quod elegantiſſimis verſibus docet Lucret. lib. 4. *Et, quo quiſque ferè ſtudio defunctus adhæret, Aut quibus in rebus multum ſumus ante morati, Atque, in qua ratione fuit contenta magis mens, In ſomnis eadem plerunque uidemur obire: Cauſidici cauſas agere, et componere leges: Induperatores pugnare, et prælia obire,* &c. Virgil. pharm. *an qui amant ipſi ſibi ſomnia fingunt?* ſic Philippides ille apud Ariſtoph. ἐν νεφέλαις equos ſomniat.

dure] inexorabilis.

AD ANTONIVM IVLVM. Ode 2.

Pindarum imitari periculoſum eſſe.

PINDARVM quiſquis ſtudet æmulari,
Iule, ceratis ope Dædalea
Nititur pennis, uitreo daturus
Nomina ponto.
Monte decurrens uelut amnis, imbres
Quem ſuper notas aluere ripas,
Feruet, immenſusq; ruit profundo
Pindarus ore,
Laurea donandus Apollinari,
Seu per audaceis noua dithyrambos
Verba deuoluit, numerisque fertur
Lege ſolutis:
Seu deos, regesq; canit, deorum
Sanguinem: per quos cecidere iuſta
Morte Centauri: cecidit tremendæ
Flamma Chimæræ:
Siue, quos Elea domum reducit
Palma cæleſteis: pugilem'ue, equum'ue
Dicit: & centum potiore ſignis
Munere donat:
Flebili ſponſæ iuuenem'ue raptum
Plorat: & uireis, animumq;, moreſ-
Que aureos educit in aſtra, nigrò-
Que inuidet Orco.
Multa Dircæum leuat aura cycnum,
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus: ego apis Matinæ
More, modoque
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus, uuidique
Tiburis ripas, operoſa paruus
Carmina fingo.
Concines maiore poeta plectro
Cæſarem, quandoque trahet feroceis
Per ſacrum cliuum, merita decorus
Fronde, Sicambros:

Quo

Quo nihil maius, meliùs ve terris
Fata donauere, bonique diui,
Nec dabunt: quamuis redeant in aurum
Tempora priſcum.
Concines lætosque dies, & vrbis
Publicum ludum, ſuper impetrato
Fortis Auguſti reditu, forumque
Litibus orbum.
Tum meæ, ſiquid loquar audiendum,
Vocis accedet bona pars: & o Sol
Pulcher, o laudande, canam recepto
Cæſare felix.
Tuque dum procedis, Io triumphe,
Non ſemel dicemus, Io triumphe,
Ciuitas omnis: dabimusque diuis
Tura benignis.
Te decem tauri, totidemque vaccæ,
Me tener ſoluet vitulus relicta
Matre, qui largis iuueneſcit herbis
In mea vota,
Fronte curuatos imitatus igneis
Tertium Lunæ referentis ortum,
Quà notam duxit, niueus videri
Cetera fuluus.

COMMENTARII.

æmulari] æmulari cum quarto caſu iunctum, imitari ſignificat.

ceratis ope Dædalea, &c.] quemadmodum Icarus. De Dædalo, & Icaro, ſatis multa diximus ad Od. I. & IIII lib. I.

vitreo] pellucido inſtar vitri: διαφανεῖ, vt Od. XIII. lib. 3. *ò fons Blanduſiæ ſplendidior uitro*, lib. I. & Od. XVIII. *Arcanique fides prodiga pellucidior uitro.*

Monte decurrens velut amnis, &c.] Ordo verborum talis eſt. feruet Pindarus velut amnis monte decurrens, quem imbres, &c. de hoc autem genere ordinis aliquantum perturbati dicemus ad illum locum ſaty. v. lib. I. *aquæ non ditior urna Qui locus à forti Diomede eſt conditus olim.* huc pertinent, quæ annotauimus ad illum locum, *cetera fluminis Ritu feruntur*, &c Od. XXIX. libri tertij.

Laurea donandus Apollinari] Sup. Od. vlt. libri tertij *laurum Delphicam* dixit.

Seu per audaces noua dithyrambos] M. Tull. lib. 3. de oratore, de numeris oratorijs diſputans, *Nanque ego* (inquit) *Theophraſto aſſentior, qui putat orationem, quæ quidem ſit polita, atque facta quodammodo, non aſtricte; ſed remiſſius numeroſam eſſe oportere. Etenim, ſicut ille ſuſpicatur, ex illis modis, quibus hic uſitatus*

uerſus efficitur, poſt anapaſtus procerior quidam numerus effloruit: inde ille licentior & diuitior fluxit dithyrambus, cuius membra, & pedes (ut ais idem) ſunt in omni locuplete oratione diffuſa: & ſi numeroſum eſt id in omnibus ſonis atque uocibus, quod habet quaſdam impreſsiones, & quod metiri poſſumus interuallis æqualibus, rectè genus hoc numerorum, dummodo ne continuum ſit, in orationis laude ponetur. quo ex loco colligi poteſt dithyrambum, pedem non fuiſſe, ſed vel chorum, vel carmen aliquod, idque in Bacchum, qui præter alia, etiam hoc nomine appellatur, vt ſup. diximus. Idem Tull. in eo libello, qui inſcribitur de optimo genere oratorum, dithyrambicum genus in poematis numerat. *Poematis enim* (inquit) *tragici, Comici, Epici, Melici etiam, ac Dithyrambici, quod minus eſt tractatum à Latinis, ſuum quodvis genus eſt diuerſum à reliquis.* Iam Dithyrambum Olymp. carm. XIII. Pindarus ſignificat Corinthi eſſe inuentum, cumque *βοηλάτην* nominat, vel quòd victoribus erat premium, vel quòd cum clamore recitabatur: quamuis idem Pindarus in primo dithyrambo (vt ſcribit eius interpres: Nam nihil nos quidem comperti habere poſſumus, cum omnes Pindarici dithyrambi interierint) dicat Thebis eſſe repertum. Tradunt nonnulli dithyrambum, chorum fuiſſe in orbem actum, ad honorem Bacchi, laudemque pertinentem: eumque eſſe appellatum ἀπὸ τοῦ Διονύσου τοῦ ἐκ δύο θυρῶν ἐξελθόντος, id eſt, à Baccho duabus ianuis egreſſo, nempe ex vtero materno, & Iouis femore: Poſtremò illius inuentores fuiſſe Corinthios in Dionyſiacis. hæc Pindari interpretes. Fuiſſe autem dithyrambos planè Bacchicos, in eiſque magnam vim ad animos concitandos & perturbandos fuiſſe, neque eos vllis, præterquam furore quodam affectis, & lymphaticis conueniſſe, declarat Plato in Phædro his uerbis, Σιγῇ τοίνυν ἄκουε. τῷ ὄντι γὰρ θεῖος ἔοικεν ὁ τόπος εἶναι. ὥστε ἐὰν ἄρα πολλάκις νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου γένωμαι, μὴ θαυμάσῃς. τὰ νῦν γὰρ οὐ πόῤῥω διθυράμβων φθέγγομαι, id eſt, tacitus ergo audi. Reuera enim diuinus hic locus videtur eſſe. Itaque ſi crebrò tibi progrediente oratione lymphatus fieri videar, ne mirare. Nunc enim, quæ loquor, non longè abſunt à dithyrambis.

deuoluit] deorſum uoluit, id eſt, quaſi è ſuperiore loco uerba fundit, uerba grandia loquitur. permanſit autem in priore ſimilitudine fluminis magna ui delabentis, & præcipitantis.

Deorum ſanguinem] Homerus multis locis διοτρεφέες βασιλῆες, & Heſiod. ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες.

cecidit trem. Flam. Chimæ.] Bellerophontem ſignificat. de quo lege Pindar. carmen XIII. Olymp. vide annot. ad Od. XXVII. lib. I.

pugilem ve, equum ve] ſiue eum laudat, qui pugilatu vicerit, ſiue eum, qui curſu, & certamine equeſtri ſuperior fuerit. epiſt. ad Piſones, *Et pugilem uictorem, & equum certamine primum*. alij de Caſtore & Polluce dictum volunt, à quibus diſſentio.

& centum potiore ſignis Munere] videlicet carminibus donat, quę quibuslibet ſignis & operibus manu factis ſunt diuturniora. Pindarus Nem. quinto carmine ait ſe non eſſe ſtatuarum faciendarum artificem, neque ſigna fingere motu carentia, & quæ perpetuò inſiſtant in ſua baſi: ſed carmina condere, quę terras & maria peragrent, eorumque, qui certamine aliquo victores extiterint, laudes nuncient, & coronas. Verba Pindari ſunt hæc, οὐκ ἀνδριαντοποιός εἰμ', ὥστ' ἐλινύσοντα ἐργάζεσθ' ἀγάλματ' ἐπ' αὐτᾶς βαθμίδος ἑσταότ', ἀλλ' ἐπὶ πάσας ὁλκάδος ἔν τ' ἀκάτῳ, γλυκεῖ' ἀοιδά, στεῖχ' ἀπ' Αἰγίνας διαγγέλλοισ', ὅτι Λάμπωνος υἱὸς Πυθέας εὐρυσθενὴς νίκη Νεμείοις παγκρατίου στέφανον.

Flebili ſponſæ] flebilis hoc loco valet triſtis, mæſtus. ſiue (inquit) deplorat ſponſum ſuæ ſponſæ immatura, atq; acerba morte ereptum. Flebilis interdum ſignifi-

ſignificationem habet patiēdi, vt Od.xxIIII.li.I. *Multis ille quidem flebilis occidit.*

mores aureos] id eſt, mores antiquos, & aureæ ætatis, vt Od.xvI.epod. *Vt inquinauit ære tempus aureum*. eōdem pertinet, quod ſtatim ſequitur. *quamuis redeant in aurum Tempora priſcum*. Nota eſt autem ex Heſiodo ætas aurea, argentea, ærea, ferrea. *Χρύσεον μὲν πρώτιστα γένος μερόπων ἀνθρώπων Ἀθάνατοι ποίησαν.*

educit in aſtra] id eſt, vt Od.xxv.lib.3. loquitur, *ſtellis inſerit*. Catull. *vocare in cælum*. Virg. Aen.3. *tollere in aſtra*. M. Tull. *ferre in cælum*. idem ad Att.lib.2. *laudes noſtras in aſtra ſuſtulis*. ſic idem Horat. ſaty.vII.lib.2. *abſentem ruſticus urbem Tollis ad aſtra leuis*. Idem epiſt.ad Fuſc.Ariſt. *Quæ nos ad cælum efferris rumore ſecundo*. corruptè autem legitur in alijs libris *deducit*, cum libri ferè omnes veteres habeant *educit*. ſic Virg.lib.2. Aen. *cæloque educere iuſſit*. ibid. *ſummisq; ſub aſtra Eductam tectis.*

nigroq; Inuidet orco] adimit Orco, id eſt, à morte vindicat.

Dicæum] Pindarum poetam Thebanum. Dirce fons Thebanus. de cycnis dicemus Ode proxima. horum autem verborum hæc ſententia eſt: Pindarus longe ſe ab humo tollit, quoties canit Deorum, aut regum, aut victorum laudes. non ſerpit humi, ſed ſublimis, & longiſſimè remotus à terra volat.

ego apis Mat. M.] ſic Lucret.lib.4. in princip. ſe cum apibus comparat. *Floriferis ut apes in ſaltibus omnia libant, Omnia nos itidem depaſcimur aurea dicta*. vſus eſt eadem comparatione & Simonides, vt refert Plutarchus *πῶς ἄν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ*, &c. his verbis, *Ὥσπερ γὰρ ἄνθεσιν ὁμιλεῖν ὁ Σιμωνίδης φησὶ τὴν μέλιτταν, ξανθὸν μέλι μηδομέναν*, &c.

Matinæ] ſup.Od.xxvIII.lib.I. *littus Matinum* & Od.xvI.epod. *Matina cacumina.*

carpentis thyma] ſic ſup.Od. xxvII. *carpere flores*: quod Græci vno verbo dicunt *ἀνθολογεῖν*. vide annot.ad Od.xI.lib.I.

vuidiq; Tiburis] ſup. Od.xxIx. lib.3. *udum Tibur*. idque propter aquarum, quibus irrigatur, copiam, vt Od. proxima. *Sed quæ Tibur aquæ fertile perfluunt.*

operoſa] elaborata, laborioſa, multo labore perfecta. Od.xII.lib.3. *Mineruam operoſam* dixit. & Od.I.lib.2. *diuitias operoſiores.*

concines] canes. vtitur Catull. in nupt. Iuliæ & Manl. *Nuptialia concinens Voce carmina tinnula*. aliter M.Tull. de finibus 5. *uides'ne ut hæc concinant?* id eſt, concordent.

quandoque] quandocunque, vt Od.ſuperiore.

per ſacrum cliuum] per cliuum capitolinum, qui forum Romanum ſpectat. Nam, qui triumphabant, per viam ſacram, & forum Romanum in capitolium vehebantur, vt intelligere licet ex M.Tull. orat. de ſupplicijs. *At etiam, qui triumphant, eoq; diutius uiuos hoſtium duces ſeruant, ut his per triumphum ductis, pulcherrimum ſpectaculum, fructumque uictoriæ populus Rom. percipere poſſit, cum de foro in capitolium, currum flectere incipiunt, illos duci in carcerem iubent, idemq; dies, & uictoribus imperij, & uictis uitæ finem facit*. Alij putant per eum cliuum, triumphum agi ſolitum eſſe, qui velabrum attingit, auctoritate Suetonij adducti, in Iulio Cæſare: cuius hæc verba ſunt, *Gallici triūphi die Velabrum prætereuehens pænè curru excuſſus eſt, axe effracto, aſcenditq; capitolium ad lumina quadraginta elephantis dextra, atque ſiniſtra lychnuchos geſtantibus.*

boniquе diui] ſic Od.v.huius lib. *Diuis orte bonis optime Romulæ Cuſtos gentis* boni autem Dij appellantur, id eſt, benefici, largi, liberales:

in aurum priſcum] in aureos mores: in mores illius ętatis aureæ.

forumque

ſorumque litibus orbum] Aeſchines in nobili illa oratione contra Cteſiphontem, reprehendens ſtatim à principio orationis ſuorum temporum mores, querensque veterum inſtituta eſſe corrupta, dicit ſi hoc, & illud fiat, tum & ciuitatem optimè adminiſtratum iri, & iudicia pauciſſima futura, quaſi iudiciorum frequentia, & multitudo ſit vnum ex reip. malis non minimum. verba Aeſchinis hæc ſunt: *ὅτω γὰρ ἄν μοι δοκεῖ ἥ τε πόλις ἄριστα διοικεῖσθαι, αἵ τε κρίσεις ἐλάχισται γίνεσθαι.* & Plato lib. 3. de rep. oſtendit in ea ciuitate, vbi increbruerit intemperantia, multa iudicia, multasque lites exiſtere: quemadmodum, vbi eſt morborum multitudo, ibi ſunt crebræ medicorum, & pharmacopolarum officinæ.

Tu meæ, ſi quid loquar, &c.] bona & præcipua meæ vocis pars, conſtat è laudibus Cæſaris. ea igitur meæ vocis pars tum accedet ad tuos cantus, cum Cæſar Sicambros deuictos & captiuos ducet in triumpho. & tum ego recepto Cæſare incolumi, felix & beatus, hęc canam: *o ſol candide, o dies pulcher, & laudande.* Catull. ad ſeipſum, *Fulſere quondam candidi tibi ſoles.* contrà *ſolem nigrum* dicit Horat. ſat. IX lib. 1.

recepto Cęſare] recuperato, qui videbatur amiſſus: vel de cuius ſalute laborabamus propter incertos belli euentus. vtitur eodem vocabulo ſup. Od. VII. lib. 2. *recepto Dulce mihi furere eſt amico.* & epiſt. 11. lib. 2. *Idem finitis ſtudijs, et mente recepta.*

io triumphe] Od. IX. epod. *Io triumphe, tu moraris aureos Currus, et intactas boues.* Varro lib. 5. de lingua latina: *triumphare appellatum, quod cum imperatore milites redeuntes clamitant per vrbem in capitolium euntis io triumphe, &c. idque Θριάμβῳ Græco Liberi patris cognomento, poteſt dictum eſſe.*

benigni] liberalibus & beneficis erga nos, qui Cæſarem nobis ſaluum reddiderint. eodem ſenſu hic deos *benignos*, quo paulo antè *bonos* dixit.

ſoluet] voto. damnantur votis ii, quibus id, quod optarunt, contigit: & ita obligantur: ſoluuntur, cum id, quod Diis promiſerant vel tacitè, vel diſertè, perſoluunt.

iuueneſcit] adoleſcit.

Fronte curuatos imitatus ignes Tertium lunę, &c.] id eſt, qui cornibus imitatus eſt curuam tertiæ lunæ figuram. variæ ſunt lunæ vultus, variæ figuræ, atque ex hac varietate, ſimilitudines, & locutiones varias ducunt poëtæ. Hom. ἰλ. ψ Diomedis equum deſcribens, ait cum toto corpore rufum fuiſſe, præterquam quod in fronte notam candidam, & rotundam inſtar lunæ habuerit. *Ὃς τὸ μὲν ἄλλο τόσον φοῖνιξ ἦν, ἐν δὲ μετώπῳ λευκὸν σῆμ᾽ ἐτέτυκτο περίτροχον, ἠΰτε μήνη.* Horat. ſup Od. XII. lib. 1. *micat inter omnes Iulium ſidus, velut inter igneis Luna minores.* Od. XI. lib. 2. *neque uno Luna rubens nitet Vultu.* eiuſdem lib. Ode. XVIII. *nouaque pergunt interire Lunæ.* Ode. VII. huius lib. *Damna tamen celeres reparant cæleſtia Lunæ.* & Od. VI. *canentes Rite creſcentem face Noctilucam.* & carmine ſęculari ad Deos, *Siderum regina bicornis.* Virgilius georgic. 1. *Luna reuertenteis cum primum colligit igneis.* Idem lib. 3. Aen. *qua ſe Plena per inſertas fundebat luna feneſtras*: ibidem, *Tertia iam Lunæ ſe cornua lumine complent.*

Quà notam duxit] qua parte notam contraxit, candidus eſt, cętero corpore fuluus.

niueus videri] Græca loquendi figura eſt. ſic enim Græci λευκὸς, ἢ φαιδρὸς ἰδέσθαι de qua plura dicemus ad Od. VIII. huius lib.

cetera] τἄλλα. etiam hoc genus Græcum eſt. Euripid. in Oreſte. ὦ, πλὴν γυναικὸς οὕνεκα στρατηλατεῖν τἄλλ᾽ οὐδὲν. Horatius epiſt. ad Fuſcum Ariſtium li. 1.

Excepto,

Excepto, quòd non ſimul eſſet, cetera lætus. Plinius libro 36. cap. VI. *Lucullеum marmor atrum alioqui, cum cetera maculis, aut coloribus commendetur*. Idem alibi, *Tradunt in Myſia feram eſſe, quæ Bonaſus uocatur. equina iuba, cetera tauro ſimilem*. Virg. Aen. 3. *Conſertum tegmen ſpinis: at cetera Graius*. Salluſt. bello Iugurth. *Mauris omnibus rex Bocchus imperitabat, præter nomen, cetera populi Ro. ignarus*. Patercul. lib. poſter. de Craſſo. *qui uir cetera ſanctiſſimus, immuniſque uoluptatibus*, &c. M. Tull. aliter hanc ſententiam efferret, vt in orat. perf. *ſubtilem hunc oratorem, niſi quid ſolum, ceteroqui rectè quidam uocant Atticum*. Idem ad Q. fratr. lib. 2. *Ego me in Cumano et Pompeiano, præterquam quod ſine te, ſatis commode oblectabam*.

AD MELPOMENEM. Ode 3.

Se natum eſſe ad artem poeticam, eiuſque beneficio nominis immortalitatem, & gloriam conſecutum eſſe.

QVEM tu Melpomene ſemel:
Naſcentem placido lumine uideris:
Illum non labor Iſthmius
Clarabit pugilem: non equus impiger
Curru ducet Achaico
Victorem: neque res bellica Delijs
Ornatum folijs ducem,
Quòd regum tumidas contuderit minas,
Oſtendet Capitolio.
Sed, quæ Tibur aquæ fertile perfluunt,
Et ſpiſſæ nemorum comæ,
Fingent Aeolio *carmine nobilem.*
Romæ principis urbium
Dignatur ſuboles inter amabileis
Vatum ponere me choros:
Et iam dente minus mordeor inuido.
O, teſtudinis aureæ
Dulcem *quæ ſtrepitum Pieri temperas:*
O mutis quoque piſcibus
Donatura *cycni, ſi libeat, ſonum,*
Totum *muneris hoc tui eſt,*
Quòd monſtror digito prætereuntium
Romanæ fidicen lyræ:
Quòd ſpiro, & placeo: ſi placeo: tuum eſt.

COMMENTARII.

Quem tu Melpomene, &c.] ſignificat eum, qui ad poëticam factus ſit natura,

natura,neque clarum,neque ludis Olympicis equeſtri certamine victorem, neque præſtantem imperatorem vnquam futurum:ſed p[illegible]am nobilem.

placido lumine] oculis placidis,beneuolis,amicis, non obliquis, vt Callim. *ὄμμασι λοξοῖς*. Sapph. *λοξὸν βλέπουσα*.

videris] aſpexeris:vt ſup.Od.XVII.lib.2.*Seu libra, ſeu me ſcorpius aſpicit.*

Illum non labor Iſtmius] certamen iſtmium, ſeu Iſthmicum à Siſypho fuiſſe inſtitutum Melicertæ cadauere, quod à delphino in Iſthmum, vbi ſita Corinthus eſt,delatum fuerat,reperto,tradunt ſcriptores certaminis prçmium pinea corona erat: quæ prius ex apio fuerat. Iſthmia ne Corintho quidem à Memmio euerſa, fuiſſe intermiſſa: ſed tantiſper dum ciuibus infrequens, ac deſerta fuit, à Sicyonijs fuiſſe procurata, atque adminiſtrata ſcribit Pauſan.Corinth.

Achaico] Eleo,olympiaco.

clarabit] clarum reddet. Vtitur hoc verbo M. Tull. in poemate illo de ſuis rebus geſtis in ſecundo conſulatu. *Iuppiter excelſa clarabat ſceptra columna.* & Lucret.lib.2.pro verbo declarandi.*Haſce ſecundum res animi natura uidetur, Atque animæ claranda meis iam uerſibus eſſe.*

neque res bellica Delijs,&c.] neque rebus bene geſtis in bello, deuictiſque ac ſubactis hoſtibus,laureatus,& aurato curru vectus triumphabit.

Delijs] Delphicis & Apollinaribus folijs: id eſt,laurea corona.

Oſtendet Capitolio.] hoc iccirco dicit,quia qui triumphabant, in Capitolium(vt ſuprà dixit)vehebantur.

perfluunt] duo cod.Vatic.*præfluunt*: de qua ſcriptura iudicet lector. T.Liuius quidem lib.44.annal.ferè ita loquitur.*Duo cingunt eam flumina: Clauſula laeve urbis,quod in orientem patet,præfluens:Barbana ab regione.* &c.

comę] frondes, vt infr. Od.VII. *redeunt iam gramina campis, Arboribusq; comæ.*

fingent] reddent,efficient.

Aeolio] Sapphico,& Alcaico.Od.XXX.lib.3.*Princeps Aeolium carmen ad Italos Deduxiſſe modos.*

ſuboles] ſic habēt tres Vatic.& ita apud Lucret.in emendatis codicib.lib.5. *Siue uirum ſuboles, ſiue eſt muliebris origo.* & Virg.Pollione, *Cara Deum ſuboles, magnum Iouis incrementum.* Feſtus & Nonius.

Et iam dente minus mordeor inuido] tanquam inuidia maior, vt ſup. Od.XX lib.2.*inuidiaq; maior Vrbeis relinquam.*

Dulcem quę ſtrepitum] teſtudinis cantum,ſtrepitum dixit, vt epiſt.II. lib.1.*Ad ſtrepitum citharæ ceſſatum ducere curam.*& epiſt.XIII. *nec meretrix tibicina, cuius Ad ſtrepitum ſalias,* ſed hoc loco addidit epithetum, *dulcem*. in illis duobus non item.Petrus Victorius in commentarijs ſuis in lib.2.Ariſtot.de arte dicendi,ſcribit fortaſſe Horatium in eandem culpam incidiſſe,cum tibicinæ,ſeu tibię & citharæ cantum,ſtrepitum nominauit,in quam Dionyſius ille, qui æneus dictus eſt,cum Calliopæ vocem *κραυγὴν*, id eſt,clamorem,ſeu clangorem appellauit. Ego Horatium proprio nomine, non tranſlato, vſum eſſe putarim. At Ariſtoteles diſertè dicit nomen *κραυγὴν* tranſlatè ab illo poeta eſſe poſitum,eamque tranſlationem, vt vitioſam & ineptam reprehendit. ſtrepitum autem, quem *ψόφον* Græci vocant, propriè conuenire inanimatis, docet idem Ariſt. lib. β de animo his verbis, *ἡ δὲ φωνὴ ψόφος τίς ἐστιν ἐμψύχου. τῶν γὰρ ἀψύχων οὐδὲν φωνεῖ. ἀλλὰ καθ᾽ ὁμοιότητα λέγεται φωνεῖν, οἷον αὐλὸς, καὶ λύρα, καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἀψύχων.* Quòd ſi quis ſtrepitum citharæ tranſlatè dictum eſſe contendet:ſic Horatiũ defendam, ſtrepitum ab eo eſſe poſitum,pro eo,quod

Græci

Græci τερέτισμα, vel κρεγμὸν, vel quippiam ſimile, dicunt. τερετίζειν autem tranſlatum eſt ab hirundinis, aut cicadæ ſtrepitu. κρέκειν verò verbum eſt fictum à re ipſa: ſignificatque ſtrepitum quendam edere: ex quo κρεγμὸν citharæ ſonitum appellat Apollon lib. 4. Argon. vbi de Orpheo loquitur, citharæ cantu Sirenum voces auertente. Idem ibid. φόρμιγγα εὔκρεγκτον nominat, id eſt, εὔηχον, ſuauiter ſonantem, ſeu ſtrepentem. eodem pertinet verſiculus ille, quem producit Suidas. Ἀλλ᾽ ὄκα δὴ πλάκτρῳ λοχρὶς ἔκρεξε χέλυς.

temperas] moderaris. modularis, ad concentum concordem inflectis. vide annot. ad Od. VIII. lib. 1.

O mutis quoque piſcibus] Piſces omnes præter ſcarum, & fluuiatilem porcum, mutos eſſe, id eſt, vocem non mittere ſcribit Ariſtot. ſed Mnaſeas Patrenſis (vt ſcribit Athen. lib. 8.) ait piſces, qui ſunt in fluuio Clitore, vocales eſſe. Præterea Philoſtephanus piſces quoſdam ποικιλίας nomine, in Aorno vocem mittere tradit. Sed Pauſanias Arcad. narrat ſe propterea, quòd acceperat ποικιλίας eſſe vocales, ad fluuium Aornum à prima luce vſque ad veſperam (quo tempore maximè vocem mittere dicebantur) commoratum eſſe: verùm ne tenuiſſimum quidem eorum ſonum audiuiſſe. Vniuersè igitur piſcium genus eſt ἄφωνον, id eſt, mutum, ſeu vocis expers. ex quo natus iocus ille Stratonici citharistæ in quendam Propin nomine, citharœdum magna quidem corporis ſtatura, ſed imperitum artificem: μέγας ἰχθύς, id eſt, magnus piſcis. piſcem nominauit διὰ τὴν ἀφωνίαν, inquit Athenæus propterea quòd nihil caneret, quod quidem eſſet ἀξιολόγον.

Cycni.] Plato in Phædone cycnos vult eſſe cùm in omni reliqua vita, tùm maximè mortis tempore muſicos, & canoros. ſic enim apud illum loquitur Socrates. ἀλλὰ φοβεῖσθε μὴ δυσκολώτερόν τι νῦν διάκειμαι, ἢ ἐν τῷ πρόσθεν βίῳ, καὶ, ὡς ἔοικε, τῶν κύκνων δοκῶ φαυλότερος ὑμῖν εἶναι τὴν μαντικήν. οἳ ἐπειδὰν αἴσθωνται, ὅτι δεῖ αὐτοὺς ἀποθανεῖν, ᾄδοντες καὶ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ, τότε δὴ πλεῖστα καὶ μάλιστα ᾄδουσι γεγηθότες ὅτι μέλλουσι παρὰ τὸν θεὸν ἀπιέναι, οὗπερ εἰσὶ θεράποντες. mox ſubiicit ἅτε οἶμαι τοῦ Ἀπόλλωνος ὄντες. id eſt, *ſed veremini, ne amariore, atque iniquiore animo ſim, quam ſuperiore vita fui: atq; (ut appares) ego uobis diuinandi ſcientia deterior cycnis eſſe uidear: qui, ubi ſenſerint ſibi moriendum eſſe, cum antea canere ſoliti ſint, tum illo tempore plurimum, & maximè canunt, lætanter ſe ſtatim ad Deum, cuius famuli ſunt, abituros:* Lucianus autem in bello περὶ τοῦ ἠλέκτρου, ἢ τῶν κύκνων, ſignificat totum illud eſſe fabuloſum de electro, & de cycnorum cantu apud Eridanum. Nam irrident eum nautæ, qui putat quoſdàm homines canendi ſcientia, & facultate præditos, eo loco in aues fuiſſe commutatos, atque iccircò etiam nunc canere, muſicæ non oblitos. Aelianus lib. 1. ποικίλης ἱστορ. omnino nihil à Luciano diſſidet. ſic enim ſcribit de cycnis. ὅτι δ᾽ εἰσὶ φιλῳδοὶ, τοῦτο μὲν ἤδη καὶ τεθρύλληται. ἐγὼ δ᾽ ᾄδοντος κύκνου οὐκ ἤκουσα. ἴσως δ᾽ οὐδ᾽ ἄλλος. πεπίστευται οὖν ὅτι ᾄδει· καὶ λέγουσί γε αὐτὸν μάλιστα ἐκεῖνον εἶναι τὸν χρόνον εὐφωνότατον, καὶ ᾠδικώτατον, ὅταν ᾖ περὶ τὸν καταστροφὸν τοῦ βίου, id eſt, *Cycnos autem canendi ſtudia teneri, hoc quidem iam etiam omnium ſermone uulgatum eſt. Ego autem canentem cycnum audiui nunquam, & fortaſſe neque alius quiſquam. ſibi igitur omnes perſuaſerunt cycnum canere, a unq; eum illo maximè tempore, maximè uocalem, & maximè canorum eſſe, cum agit ſupremum uitæ diem.*

Quòd monſtr. dig. prętere] notum illud eſt de Demoſthene, *qui illi ſuſurro* (vt ait M. Tull. Tuſcul. v.) *aquam ferentis mulierculæ, ut mos in Græcia eſt, inſuſurrantisq; alteri, hic eſt ille Demoſthenes,* οὗτος ἐκεῖνος Δημοσθένης, delectari ſe dicebat.

Pp DRV-

· 2

DRVSI LAVDES.

Ode 4.

QVALEM miniſtrum fulminis alitem,
Cui rex deorum regnum in aueis uagas
Permiſit expertus fidelem
Iupiter in Ganymede flauo,
Olim iuuentas, & patrius vigor
Nido laborum propulit inſcium:
Verniq́ue, iam nimbis remotis,
Inſolitos docuere niſus
Venti pauentem: mox in ouilia
Demiſit hoſtem uiuidus impetus:
Nunc in reluctanteis dracones
Egit amor dapis, atque pugnę:
Qualemue lætis caprea paſcuis
Intenta, fuluæ matris ab ubere
Iam lacte depulſum leonem,
Dente nouo peritura uidit:
Videre Rhæti bella ſub Alpibus
Druſum gerentem, Vindelici: quibus
Mos vnde deductus per omne
Tempus Amazonia ſecuri
Dextras obarmet, quærere diſtuli:
Nec ſcire fas eſt omnia: Sed diu,
Lateq́ue uictrices cateruæ
Conſilijs iuuenis reuictæ
Senſere, quid mens rite, quid indoles
Nutrita fauſtis ſub penetralibus
Poſſet, quid Auguſti paternus
In pueros animus Nerones.
Fortes creantur fortibus: & bonis
Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum
Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.
Doctrina ſed vim promouet inſitam:
Rectiq́ue cultus pectora roborant:
Vtcunque defecere mores,
Dedecorant bene nata culpę.

Quid debeas, o Roma, Neronibus
Teſtis Metaurum flumen, & Aſdrubal
Deuictus, & pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris:
Qui primus alma riſit adorea,
Dirus per urbeis Afer ut Italas,
Ceu flamma per tedas, vel Eurus
Per Siculas equitauit undas.
Poſt hoc ſecundis uſque laboribus
Romana pubes creuit: & impio
Vaſtata Pœnorum tumultu
Fana deos habuere rectos:
Dixitq; tandem perfidus Annibal,
Cerui luporum præda rapacium
Sectamur ultro, quos opimus
Fallere, & effugere eſt triumphus.
Gens, quæ cremato fortis ab Ilio
Iactata Tuſcis æquoribus ſacra,
Natoſque, maturoſque patres
Pertulit Auſonias ad urbeis,
Duris ut ilex tonſa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædeis ab ipſo
Ducit opes, animumque ferro.
Non Hydra ſecto corpore firmior
Vinci dolentem creuit in Herculem:
Monſtrumue ſummiſere Colchi
Maius, Echioniæue Thebæ.
Merſes profundo: pulchrior euenit.
Luctere: multa proruet integrum
Cum laude uictorem: geretque
Prælia coniugibus loquenda.
Carthagini iam non ego nuncios
Mittam ſuperbos: occidit, occidit
Spes omnis, & fortuna noſtri
Nominis, Aſdrubale interemto.
Nil Claudiæ non perficient manus:
Quas & benigno numine Iupiter
Defendit, & curæ ſagaces
Expediunt per acuta belli.

COMMENTARII.

Qualem miniſtrum fulminis, &c.] Quo tempore in lucem editus eſt Iupiter, eodem natam eſſe aquilam, & ad di prælium, quod aduerſus gigantes commiſſum eſt, aduolaſſe tradunt fabularum ſcriptores, quaſi victoriæ Deorum nunciam. Itaque in auium partitione, Iupiter aquilam ſibi adoptauit, qua miniſtra, & nuncia vti ſolet ad eos, quibus læti aliquid ſignificare, quosque inſignes, & claros efficere in animo habet. Propterea *αἰετὸν* à Græcis appellatam eſſe volunt non *ἀπὸ τοῦ ἀίσσειν*, ſed *παρὰ. τὸ ἐτεὸν δηλοῦν*, id eſt, quia verum pateſaciat, ac declaret. Qualis igitur (inquit) Aquila eſt, quam iuuenta volandi imperitam è nido primum foras extruſit, ventique verni docuerunt inſolitos volandi conatus, mox in ouium greges, & ſepta vigor à natura inſitus deorſum immiſit, tum edendi, pugnandique cupiditas in dracones incitauit, atque impulit: aut qualis eſt catulus leonis, quem caprea paſcuis intenta eius dẽtibus iamiam dilaceranda, ac peritura vidit, talem Druſum Rhœti, & Vindelici videre, lege hac de re Strabonem lib. 4. & Paterculum lib. poſter.

expertus fidelem] immo Iupiter ipſe (vt eſt in fabulis) aquilæ ſpecie Ganymedem rapuit.

patrius] paternus: nempe aquilæ. Itaque ſtatim ſequitur. *neque imbellem feroces Progenerant aquilæ columbam.*

nido propulit] nido foras expulit nondum ad volatum aſſuefactam. in alijs libris *protulit*: ſed *propulit* malo: & ita libri aliquot manuſcripti: in quibus eſt Faer. Vr ſ. Vatic. II.

lacte depulſum leonem] catulum leonis ab vbere matris deiunctum.

Rhœti] Strabo lib. 4 Rhœtos, & Vindelicos in ijs Alpium partibus collocat, quæ ad orientem, & Auſtrum ſpectant, vt ſint Heluetijs, & Boijs finitimi: vbi & de Druſo eadem ſcribit, quæ hic laudat Horatius. de Vindelicis etiam Ode XIIII. huius libri. *Vindelici didicere nuper, Quid Marte poſſet. Rhæti, Vindelici* autem eſt *ἀσύνδετον*, vel addenda copulatio, &, quę tamen abeſt à codicibus Donati, Faer. Torn. & duob. Vatic.

Druſum.] Claud. Druſum, qui in Germania diem ſuum obijt.

quibus Mos vnde deductus, &c.] id eſt, qui Vindelici quamobrem vrantur ſecuribus in prælio Amazonum more, non nimis diligenter hoc quidem tẽpore exquiſiui, atque in aliud tempus diſtuli. Strabo lib. II. quæ de Amazonibus tradita ſunt, monſtri ſimilia, fabuloſa, incredibilia demq; eſſe exiſtimat his verbis. *Περὶ δὲ τῶν Ἀμαζόνων τὰ αὐτὰ λέγεται καὶ νῦν καὶ πάλαι τερατώδη, καὶ πίστεως πόῤῥω. Τίς γὰρ ἂν πιστεύσειεν ὡς γυναικῶν στρατὸς, ἢ πόλις, ἢ ἔθνος συσταίη ἂν χωρὶς ἀνδρῶν, καὶ οὐ μόνον γε συσταίη, ἀλλὰ καὶ ἐφόδους ποιήσαι ἐπὶ τὴν ἀλλοτρίαν χώραν;*

Nec ſcire fas eſt omnia] fas, id eſt, pote, *δυνατὸν* vt diximus ſup. ad Od. XI. lib. I. vel ita interpretare. nec ſcire licet omnia, vt alij malunt: quibuſcum pugnare nolo. Tibullus quidem fas pro eo, quod *δυνατὸν* dicunt Græci, vſurpauit eleg. IX. lib. I. *Nec tibi celanti fas ſit peccare*: fortaſſe & eleg. V. *proprios ego tecum, Sit modo fas, annos contribuiſſe uelim.* & Propert. lib. I. *Mi neque amare aliam, neque ab hac diſcedere fas eſt.* & Virg. lib. 7. Aen. *Quem neque fas igni cuiquam, nec ſternere ferro.* & Cæſ. lib. I. de bell Gall. *Eas ita dicere, non eſſe fas Germanos ſuperare, ſi ante nouam Lunam prælio contendiſſent.*

ſed diu, lateque, &c.] ſuperiora illa, *quibus mos unde*, &c. vſque ad hunc locũ, includenda ſunt interpoſitionis nota: vel potius ita ſunt legenda, vt à propoſito

ſermone

ſermone aberrantia: quod genus appellant Græci hyperbatum. iccircò hac particula, *ſed*, vtitur Horatius, quā adhibere ſolent ſcriptores in hyperbatis, cum ad id, unde aberrarunt, regredi uolunt. adhibent & has: ueruntamen, igitur, & ſimiles. cuius rei paſſim occurrunt exempla. apud M. Tull.

conſiliis iuuenis reuictæ] ſic puto legendum, non, ut alij volunt, reuinctæ: & ita liber Faer. Don. Vrſ. Torne. Vatic. 11. Eſt autem hæc ſententia. Rhœti (inquit) & Vindelici, qui olim victores latiſſimas excurſiones etiam vſque ad agros Italiæ finitimos fecere, nunc conſilijs Druſi viciſſim victi, ac domiti ſenſere, quid mens, &c. hæc enim vis eſt verbi, *reuinco* ſic Lucret. lib. 5. *Ignis enim ſuperare poteſt, ubi materiai Ex infinito ſunt corpora plura coorta: Inde cadunt uires aliqua ratione reuictæ.* non diſplicet tamen altera ſcriptura, *repreſſæ*, quæ reperitur in nonnullis emendatis codicibus. vide Strabonem lib 4.

Nerones] Tiberium, & Druſum.

Fortes creantur fortibus] primo loco ponit naturam, & genus: deinde doctrinam, & educationem. ſic Plato in oratione funebri. *ἀγαθοὶ δ᾽ ἐγένοντο διὰ τὸ φῦναι ἐξ ἀγαθῶν. τὴν εὐγένειαν οὖν πρῶτον ἐγκωμιάζωμεν· δεύτερον δὲ τροφήν τε, καὶ παιδείαν.* ſic Ariſtoteles politicorum tertio ſcribit eſſe probabile, viros præſtantiores eſſe eos, qui è præſtantioribus nati ſint. verba Ariſtotel. hęc ſunt. *ἡ δ᾽ εὐγένεια παρ᾽ ἑκάστοις οἴκοι τίμιος, ἔτι διότι βελτίους εἰκὸς τοὺς ἐκ βελτιόνων. εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους.* Quantum ualeat ad ingenium hoc, vel illo habitu imbuendum, moresque conformandos, atque etiam inferendos ſtirps generis, & educatio, declarant poetæ, qui, quem ſignificare volunt ſæuo, immiti, inhumano eſſe ingenio, eum dicere ſolent è ſaxis, ac rupibus, è mari natos, à leonibus educatos, ut Hom. *ἰλ. π. γλαυκὴ δέ σ᾽ ἔτικτε θάλασσα, Πέτραι τ᾽ ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής.* Theocrit. *εἰδ. γ. Νῦν ἔγνων τὸν ἔρωτα· βαρὺς θεός· ἦ ῥα λεαίνας Μασδὸν ἐθύλαζε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μήτηρ*, quos verſus Virgil. expreſſit Pharmaceutr. *Nunc ſcio, quid ſit amor: duris in cotibus illum Iſmarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes Nec noſtri generis puerum, nec ſanguinis edunt.* Idem Aen. 4. *Nec tibi Diua parens, generis nec Dardanus auctor, Perfide, ſed duris genuit te cautibus horrens Caucaſus.* Catull. de nuptijs Pelei. *Quænam te genuit ſola ſub rupe leæna? Quod mare conceptum ſpumantibus expuit undis? Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ vaſta Charybdis?*

promouet] prouehit, *προάγει*. amplificat virtutem à natura inſitam.

feroces aquilæ] ferox plerunque in laude ponitur, & ſiquando in vitio, non crudelem, ſed elatum, aut animoſum ſignificat, ut ſuprà Od. v. lib 2. *ferox ætas.* & infr. Od. ix. huius lib. *ferox Hector.* annotatum ad Od. xv. lib. 1.

Rectique cultus] nihil equidem muto, cum hæc lectio ab omnibus codicibus, quos quidem viderim, confirmetur: ſed putaui aliquādo, Porphyrionis verbis motus, ſcriptum eſſe ab Horatio, *Recti q; cultus pectora roborat*: vt, *cultus* ſit numeri ſingularis. *recti* autem patrij caſus à nomine neutro rectum cti. quod eſt *τὸ ὀρθόν*. Nam hoc modo explicat Porph. niſi quòd *cultus* vult eſſe numeri multitudinis. nomen *rectum* uſurpat Hor. & ſat. III. lib. 2. *Rectum animi ſeruas?* id eſt, *τὴν ὀρθότητα*. rectitudinem redderemus Latinè, ſi pateretur Latini ſermonis uſus. colere rectum autem, honeſtum, uirtutem, ueritatē: & cultus, ideſt, amor & ſtudiū recti, honeſti, uirtutis, ueritatis, bonis ſcriptoribus ſunt uſitata loquendi genera. Iam ſi *recti cultus* utrunque numero multitudinis eſſe intelligetur, idem ualebit, quod, rectæ inſtitutiones, ſeu potius recta uiuēdi inſtituta: quemadmodum, primorum illorum hominū feram, & agreſtem uiuendi conſuetudinem *feros cultus hominum recentum* dixit Od. x. lib. 1. quā interpretationē multo malim, quàm illā Porphyrionis, niſi una opera legamus roborat, &

nomen

nomen *cultus* ita accipiamus, vt ſit numeri ſingularis, vt dixi.

roborant] ſi *cultus* ſit numeri multitud. vt accipit Porph. legendum roborant: ſi ſingul. quod malo, roborat.

Vtcunq; defecere mores, &c.] id eſt, ubicunque, ſeu quandocunque naturæ bonitas, quam *εὐφυΐαν* Græci nominant, à bonis moribus, qui ſtudiũ, exercitationemque deſiderãt (vt docet Ariſtotel. lib. 2. de moribus ad Nicom.) deſtituta eſt: vitæ turpitudo bonum illud generis, & naturæ dedecore, maculaque afficit. de particula, *utcunque*, diximus ſuprà ad Od. XVII. lib. 1. licet & *bonè natæ* interpretari *εὐγένειαν*, id eſt, generis præſtantiam, ac nobilitatem.

Dedecorant] ſic liber Donati, & omnes vulgati. Faerni autem, & II. Vatic. *Indecorant.*

Neronibus] Claudio Neroni. de quo ſic Sueton. *Claudius Nero aduenientem ex Hiſpania cum ingentibus copijs Aſdrubalem, priuſquam Annibali fratri coniungeretur, oppreſſit.*

Metaurum flumen] ſic ſup. Od. IX. lib. 2. *Medum flumen.* & in epiſt. ad Piſon. *Rhenum flumen.* fluuius eſt in Vmbria, quod nomen retinet, niſi quòd aliquantùm corruptum eſt. Nam hodie, *il Metro*, appellant Itali.

& Aſdrubal] Narrat T. Liuius lib. 27. Aſdrubalem, qui cum recente exercitu Alpes tranſcenderat eo conſilio, vt ſeſe cum fratre Annibale coniungeret, à M. Liuio Salinatore victum, ac cæſum eſſe, cum haberet in ſuo exercitu quinquaginta ſex hominum millia: eamque victoriam non minore opera Claudij Neronis alterius conſulis eſſe partam propterea, quòd, cùm Annibali oppoſitus eſſet, relictis ita caſtris, vt hoſtem lateret, lecta manu profectus Aſdrubalem circumuenit.

riſit] lætus, & hilaritatis plenus fuit, *ἐγέλασε*· vt infrà Ode XI. *Ridet argento domus.* & Lucretius libr. 5. *ridentes undas* dixit. vide annot. ad Oden XVIII. libr. 2.

adorea] victoria, & gloria. Plinius lib. 18. cap. 3. *Gloriam ipſam à farris honore adoream appellabant.* Pompeius Feſtus. *Adoream, laudem, ſeu gloriam dicebant, quia glorioſum eum putabant, qui farris copia abundaret.* Plaut. in Amphitry. *Qui præda, atque agro, adoreaque affecit populares ſuos.*

Dirus per vrbes Afer vt] horum verborum hæc ſententia eſt: pendentque à ſuperioribus. vt, id eſt, poſteaquàm Italiam peruaſit, & percurſauit Annibal, veluti flamma tedas, vel Eurus vndas peragrare ſolet, hic primus dies parta victoria lætitiam attulit populo Rom.

equitauit] ſic Eurip. in Phœniſſ. Zephyrum equitaſſe in cœlo dicit, *Ἰόνιον κατὰ πόντον ἐλάτᾳ πλεύσασα, περιῤῥύτων ὑπὲρ ἀκαρπίστων πεδίων Σικελίας Ζεφύρου πνοαῖς ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ.* annotat. Muretus lib. Var. lect.

Poſt hoc] poſt Aſdrubalis cędem, victoriamque populi Rom.

ſecundis laboribus] prælijs.

impio] impio tumultu dixit, quoniam impiorum, & barbarorum eſt templa deorum, aras, ſtatuas vaſtare, incendere, euertere, quod fecerunt Perſæ, quo tempore Xerxe duce toti Græciæ bellum intulerunt. quam eorum immanitatem, atque impietatem barbaram Aeſchylus his uerſibus deſcribit in Perſis. *Οἳ γῆν μολόντες Ἑλλάδ᾽, οὐ θεῶν βρέτη Ἠιδοῦντο συλᾶν, οὐδὲ πιμπράναι νεώς, Βωμοὶ δ᾽ ἄϊστοι, δαιμόνων θ᾽ ἱδρύματα Πρόῤῥιζα φύρδην ἐξανέστραπται βάθρων*, id eſt. Qui cum in Græciam veniſſent, neque deorum ſimulacra diripere, neque templa incendere veriti ſunt: aræ autem deletæ, deorumque ſtatuæ funditus è ſedibus ſuis euerſæ ſunt.

Vaſt. Pœn. tum. Fana Deos hab. rect.] horum verborum hæc ſententia

tia eſt. fana à Carthaginienſibus anteà vaſtata, poſt hanc victoriam, Deorū ſtatuas habuere rectas, quæ fuerant videlicet de ſuis ſedibus deturbatæ. ſic hunc locum explico, non, vt inepti quidam homines ſomniant, deos propitios. Deos autem pro Deorum ſtatuis poni non eſt nouum, neque inuſitatum. M. Tull. accuſ. Verr. procem. *Deum denique nullum Siculis, qui ei paulo magis affabre, atq; antiquo artificio factus uideretur, reliquit.* Idem frumentar. *Deum uerò nullum uiolauit, nullum attigit.* Idem de ſignis. *Dij ablati, fana uexata.* ibidem. *Tum imperator populi Rom. uir clariſsimus Deos patrios reportabat Segeſtanis ex urbe hoſtium recuperatos.* T. Liuius. lib. 27. *Sed maiore generis eius præda abſtinuit Fabius, quam Marcellus, qui interroganti ſcriba, quid fieri de ſignis uellet, (ingentis magnitudinis Dij ſunt, ſuo quiſque habitu in modum pugnantium formati) Deos iratos Tarentinis relinqui iuſsit.* Iam uerò quòd rectos hoc loco pro iuſtis, ac propitijs accipi uolunt, in eō non ſatis mihi videntur Latini ſermonis vſum tenere. rectum enim appellant propriè Latini, quod eſt directum, quod obliquo, prauoque contrarium, quod erectum eſt, quod ſtat: quorum reperiuntur exempla apud hunc poetam, Catull. M. Tull. Horat. ſaty. 11. lib. 1. *Candida, rectaq; ſit*, epiſt. ad Auguſt. lib. 1. *Securus cadat, an recto ſtet fabula talo.* Catull. *Quinctia formoſa eſt multis, mihi candida, longa, Recta eſt.* idem rectos homines appellat, ſeruos lecticarios. M. Tull. Academ. lib. 2. *intereſſe oportet, ut inter rectum, & prauum: ſic inter uerum, & falſum.* pro Murena. *homines, cum rectè, & in loco conſtitiſſent, iuberi abire.* & *recti anguli* (εὐθεῖς nominãt Græci) qui neque ſunt acuti, neq; obtuſi, ſed pares. Idem valet apud Græcos ὀρθός. Hom. Ἰλιάδ. ω. ὀρθαὶ τρίχες. Pauſan. in Att. τὸ δ᾽ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ὀρθόν ἐστιν ἐν χιτῶνι ποδήρει. & Eurip. in Hecuba. Ἕως μετὰ οὖν γῆς ὀρθ᾽ ἔκειθ᾽ ὁρίσματα. & Athen. lib. 4. ſcribit Athenienſes templum Dionyſi rectum condidiſſe, ab Amphictyone vini, & aquę temperationē edoctos. tunc enim (inquit) rectus Bacchus eſt, & non ad prolapſionem procliuis, cum vinum dilutum eſt, & cum modicè bibitur: ut fortaſſe locus ille, qui eſt Od. XVIII. lib. 1. *non ego te candide Baſſareu, Inuitum quatiam*, ſic explicari poſſit. ego te inuito neque vinum immodicum, neque aqua minus, quàm oporteat, temperatum bibam. *inuitum* autē dixit, quia quicquid fit dijs inuitis, atque iratis, infeliciter cadit, ut alibi dicemus. ſed verba Athe. ſunt hæc. διὰ τοῦτο ἱερὸν Διονύσου ὀρθὸν ἱδρύσασθαι. τότε γὰρ ὀρθός ἐστι τῷ ὄντι, καὶ οὐ σφαλερὸς, ὅταν συμμέτρως, καὶ κεκεραμμένως πίνηται. Plato Lachete. ὀρθὴ ἂν ἡμῶν ἡ πόλις ἦν, καὶ οὐκ ἂν ἔπεσε τοιοῦτο πτῶμα. Per tranſlationem autem ſermonis, rectum pro eo, quod eſt cum virtute coniunctum, & pro bono ponitur, & rectè pro benè. M. Tull. pro Mure. *Negat fuiſſe rectum Cato me tam ſeuerè geſto conſulatu pro Murena dicere.* & *rectè facta*, quæ Græci κατορθώματα *dicunt*: & *rectæ ſtudia* in Topicis. & Horat. Od. IX. huius libri, *rectum animum ſecundis, dubijsq; rebus* appellat eum, qui neque ſecūda fortuna effertur, neque aduerſa deprimitur, qui ſemper erectus eſt, nunquam aut nimium elatus, aut nimium demiſſus. & ſaty. 3. lib. 2. *rectum animi*, conſtantiam, æquabilitatem, tranquillitatem. Quod ita eſſe, ut dico, declarat eadem ſententia alijs uerbis expreſſa eadem ſatyra. *ſtare animo.* ſic Horat. *Cum prudens ſcelus ob titulos admittis inaneis, Stas animo?* *ſtare animo* enim ualet, animum habere à uitio purum, & incorruptum, minimeque deprauatum. Et Plautus in Bacchid. *rectum ad ingenium bonum* dicit, qui non eſt deprauatus, qui non eſt procliuis ad nequitiam, aut libidinem. & Ennius. *Quò uobis mentes, rectæ quæ ſtare ſolebant Antehac, dementi ſeſe flexere ruina?* rectus autem pro eo, quem propitium, aut placatum, aut beneuolum dicimus, mihi non uidetur eſſe uſitatum in tota lingua Latina.

Cerui luporum præda] hæc dicuntur, ab Annibale. nos Carthaginienſes

ſes tanquam cerui lupos, Romanos inſequimur.

quos opimus fallere, & effugere] quos ſi effugere poſſimus, magnam Dijs habere gratiam, magnique triumphi loco ducere debeamus. tale eſt illud Terent. in Heauton. *triumpho, ſi licet me latere tecto abſcedere*, id eſt, triumphi loco habeo, ſi mihi licet latus tegere, periculumque in quo uerſor, declinare.

Opimus triumphus] amplus, magnificus. ſic ſpolia opima dicuntur, quæ dux populi Rom. duci hoſtium detraxit. quod alibi annotauimus.

Fallere] id eſt, latere. uide annot. ad Od x.lib.1.

Gens. quæ cremato, &c.] hæc ſunt uel ex ſecundo lib. Aen. notiſſima. ad hunc locum pertinent illa ex carm. ſæcul. ad Deos: *Cui per ardentem ſine fraude Troiam Caſtus Aeneas patriæ ſuperſtes Liberum muniuit iter.*

maturóſque patres] Virg. Aeneid. v. *æui maturus Aceſtes*. in lib. de art. poet. *Maturusne ſenex, an adhuc florente iuuenta.*

Algido] Algidum nomen montis eſt hoc loco, in agro Tuſculano. ut Ode xxi. lib. 1. *aut gelido prominet Algido*. oppidum etiam eodem nomine appellatur.

Ducit] acquirit, ſumit, comparat. ut de arte poet. *& nouas hinc ducere uoces*. & ſaty. 1. lib. 2: *aut, qui Duxit ab oppreſſa meritum Carthagine nomen.*

Non hydra ſecto corpore] Hydram Alcæus ἐννεακέφαλον: Simonides πεντηκοντακέφαλον facit. hanc in Lerna deliteſcentem (Lernam autem alij fontem, alij locum denſa ſilua obſitum fuiſſe uolunt) interfecit Hercules. Pauſanias Corinth. narrat hydram ſub platano quadam, quæ fonti Amymonæ fluuij propinqua erat, uixiſſe, eamque ceteris hydris magnitudine præſtitiſſe. caput unum ei, non plura fuiſſe: (quod poſtremum abhorret ab inueterata, & per uulgata omnium opinione) hydræ uno capite ab Hercule abſciſſo, neſcio quot alia renaſci confictum eſſe: quam opinionem hoc loco ſequitur Horatius. Idem Pauſanias ibidem tradit, Herculem Hydræ cruore, & ueneno, telorum ſuorum cuſpides tinxiſſe. multa alia de hydra ſcribunt poetæ, quæ, ne ſim longior, prætermitto. Horat. epiſt. 1. ad Auguſt. lib. 2. *Diram qui contudit hydram, Notaq; fatali portenta labore ſubegit, Comperit inuidiam ſupremo fine domari.*

firmior Creuit in H.] ſubintell. quàm hæc gens in nos.

Monſtrumue ſummiſere Colchi] uel tauros ignem ſpirantes, quos tamen à Medea edoctus Iaſon iunxit aratro, & agrum ſulcauit: uel potius draconem illum ingentem, uelleris aurei cuſtodem. uide annot. ad Od. 3. epod.

Echioniæ ue Thebæ] Thebæ dicuntur Echioniæ ab Echione Cadmi genero. ſignificatur autem hoc loco draco ille Marti ſacer Aretiani fontis cuſtos, quem Cadmus propterea, quòd eos, qui ex illo fonte aquabantur, necabat, iratus interfecit: ex cuius dentibus Palladis monitu ſatis, nati ſunt quinque homines armati, Vdæus, Chthonius, Pelor, Hypernor, Echion (Pherecydes autem, & Apollonius multo plures natos eſſe uolunt) qui omnes, præter unum Echionem, mutuis uulneribus confoſſi pierunt. Virg. Georg. 2. hanc utranque fabulam tangit. *Hæc loca non tauri ſpirantes naribus ignem Inuertere, ſatis immanis dentibus hydri: Nec galeis, denſiſq; uirum ſeges horruit haſtis, Sed grauidæ fruges*, &c. Hanc fabulam perſequitur item Eurip. in Phœniſſ. & Apollon. lib. 3. Argon.

Merſes profundo, &c.] ſi merſes in mare, pulchrior emergit: ſi luctere, &c.

proruet] proſternet proruendi uerbo etiam ſuprà uſus eſt Od. xxxv. lib. 1. *Iniurioſo ne pede proruas Stantem columnam*. & Lucret. lib. 3. *neque autem corpora deſunt, Ex infinito quæ poſſint forte coorta Proruere hanc rerum uiolento turbine molem*, & c.

& v. *Proruere hanc rerum uiolento turbine ſummam*. ſic enim utrobique eſt legendum, non *corruere*: vt in ſcholijs Lucretianis pluribus uerbis oſtendemus.

integrum] hoſtem etiam integrum, & incolumen, & paulò antè victorem, profligabit ac ſubiget. nam minus eſſe mirum, ſi ſaucium percelleret, ac perverteret.

coniugibus loquenda] id eſt, à coniugibus. Sed ab utrorum coniugibus? eorum ne, qui uicerint, uirorum ſuorum uirtutem, ac uictoriam prædicantibus: an eorum, qui proſtrati, ac ſubacti ſint, uiros ſuos interemtos deſiderantibus, ac lugentibus?

Carthagini iam non ego] ueriſimile eſt Annibalem toties iam in Italia uictorem, quamplurimos Carthaginem miſiſſe ſuarum uictoriarum nuncios. Nunc igitur ait Annibalem, tanta clade accepta, & Aſdrubale occiſo deſiturum de ſe poſthac tam glorioſè & ſcribere, & prædicare.

occidit, occidit Spes omnis] interijt. Plautus Moſtell. *occidit ſpes noſtra*.

perficient] ſic habent codices 2. Vatic. Iann. Faer. Vrſ. Torneſ.

curæ ſagaces] diligentia, & cura cum ingenio, & conſilio coniuncta.

Expediunt] expeditum reddunt. dant ei facultatem euadendi, & uincendi. ſic Virg. libr. 2. Aen. *Deſcendo, ac ducente Deo flammam inter & hoſtes Expedior*.

per acuta belli] Cum Hugolinus Martellius Florentinus vir doctiſſimus Laurentij Strozzij Cardinalis familiaris, me admonuiſſet ita ſcriptum eſſe in codice quodam manu ſcripto, non ut in vulgatis, *acuta bella*, ego eos libros, quos domi habebam, à Iann. Faer. Vrſino mihi commodatos ſtatim conſului: in eiſque eandem ſcripturam ſine ulla litura expreſſam reperi. quam confirmarunt duo Vatic. à me poſtea aditi. acceſſit omnium poſtremus Torn. Itaque de lectionis quidem ueritate minimè dubitandum eſt quid autem ſignificet per acuta belli, uidendum. Ego exiſtimabam per *acuta belli* intelligi poſſe, diſcrimina, & pericula belli, ſeu prælij potius, inquibus celeritate, & ingenio, & ſagacitate, & uſu opus eſt. conſilio autem nullus locus. Sed Hugolinus dicebat per acuta belli, Achilli Statio Luſitano uideri ſignificari acumina, & (ut ita dicam) ſubtilitates belli: quæ Græci στρατηγήματα nominant. Cuius ſententiam ſi probemus, erit hęc huius loci ſententia, Eam curam in re militari adhibet Claudius, eaque ſagacitate eſt, ut hoſtium artes, & ſtratagemata facile declinet ac propulſet. Sex. Iulius Frontinus quidem in præfatione lib. 1. ſtratagematicon, ſtratagematica interpretatur *belli ſollertiæ*, & *ſollertia ducum facta*. Iam verò hoc loquendi genus *acuta belli* & Horatio vſitatum eſt, & illis ſimile, *ſubita belli*, *obliqua tumuli*, & cet. quæ extant apud T. Liuium, ſic ille lib. vi. annal. *tres exercitus ſcriberent, unum ad præſidium urbis: alterum, qui ſi qui alicubi motus extitiſſent, ad ſubita belli mitti poſſet. tertium longè ualidiſſimum*, &c. Idem xxvii. *obliqua tumuli*. idem lib. 30. *incerta belli*. eodem libro. *incerta fortunæ, & incerta caſuum*. idem lib. xxxiii. *quaſſata muri*. eodem libro, *auerſa inſulæ*. Catull. de coma Beren. *condita pectoris*. Lucret. lib. 1. *Ardua dum metuunt, amittunt uera uiai*. ibid. n n. *ibi cæca Nox iter eripiet, quin ultima naturai Per uideas*. ſic Cæſar lib. 3. de bello ciuili, *Pergamique in occultis, ac remotis templi, quò præter ſacerdotes adire fas non eſt, quæ Græci ἄδυτα appellant, tympana ſonuerunt*. Nam ſic hunc locum emendamus, cum in omnibus exemplaribus legatur *templis*.

AD AVGVSTVM. Od. 5.

Vt tandem in vrbem redeat.

DIVIS orte bonis, optime Romule
Cuſtos gentis, abes iam nimiùm diu:
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto concilio, redi.
Lucem redde tuæ dux bone patrię.
Inſtar veris enĩm vultus vbi tuus
Affulſit populo, gratior it dies,
Et ſoles melius nitent,
Vt mater iuuenem, quem Notus inuido
Flatu Carpathij trans maris æquora
Cunctantem ſpatio longius annuo
Dulci diſtinet à domo:
Votis, ominibusq́ue, & precibus vocat
Curuo nec faciem littore demouet:
Sic deſiderijs icta fidelibus
Quærit patria Cæſarem:
Tutus bos etenim rura perambulat:
Nutrit rura Ceres, almaq́ue Fauſtitas:
Pacatum volitant per mare nauitæ:
Culpari metuit fides:
Nullis polluitur caſta domus ſtupris:
Mos, & lex maculoſum edomuit nefas:
Laudantur ſimili prole puerperæ:
Culpam pœna premit comes,
Quis Parthũ paueat? quis gelidum Scythen?
Quis, Germania quos horrida parturit
Fætus incolumi Cæſare? quis feræ
Bellum curet Iberiæ?
Condit quiſque diem collibus in ſuis:
Et vitem viduas ducit ad arbores:
Hinc ad vina redit lætus, & alteris
Te menſis adhibet deum.
Te multa prece, te proſequitur mero
Defuſo pateris: & Laribus tuum
Miſcet numen, vti Græcia Caſtoris,
Et magni memor Herculis.

Lon-

Longas o utinam, dux bone, ferias
Præſtes Heſperiæ, dicimus integro
Sicci manè die: dicimus uuidi,
Cum ſol oceano ſubeſt.

COMMENTARII.

abes iam nimium diu] ſic loquitur Liuius lib. 29. *ut mos eſt ijs, qui diu abſunt.*

patrum Sancto concilio.] ſenatui, ſeu potius ſenatorum conuentui, ut loquitur M. Tull. epiſt ad Ser. Sulpic. lib. 4. Eſt enim concilium cœtus, congregatio, conuentus, frequentia quædam, à concalando, id eſt, conuocando dictum, inquit Feſtus. Plaut. Milite glorioſo, *ſed, ſi ambas uidere in uno miles concilio uolet.* Lucr. lib. 2. *Multaque præterea magnum per inane uagantur, Concilijs rerum quæ ſunt reiecta*: id eſt, quę non potuerunt congregari, & cohęrere. Idem lib. 3. *Quàm, mortale quod eſt, immortali, atque perenni Iunctum, in concilio ſæuas tolerare procellas?* iterum lib. 2. *Quod tamen ut poſſint, ab cœtu, concilioque Nil facient præter uulgum, turbamque animantum.* Virg. Aen. 3. Cyclopibus, *Concilium horrendum.* itaque concilio per c non per ſ ſcribendum eſt hoc loco.

Lucem redde tuæ] redde te patriæ, cui lux es.

Inſtar ueris enim, &c.] horum verborum hęc ſententia eſt: Cum vultus tuus, qui inſtar veris eſt, affulſit populo, dies ſunt lætiores, & ſol quodammodo nitidius, ac purius lucere uidetur, id eſt, maior eſt dierum ſerenitas. ſic infrà in carmine ſæculari ad Deos. *Alme ſol, curru nitido diem qui Promis, & celas.* Sol maculoſus, atque in nubem conditus imbreis, Notoſque denunciat: pallidus grandinem: cęruleus pluuiam: ruber & igneus Euros: at nitidus ac lucidus, ſerenitatem Virg. Georg. 1.

inuido] qui inuidet matri reditum filij: aduerſo:

Diſtinet] detinet libri vulgati. Sed neſcio quomodo. mihi magis placet ea ſcriptura, quam ſequitur Porphyr. *Diſtinet*: confirmaturque auctoritate librorum. 2. Vatic. Vrſ. Torn.

demouet] ſic legendum potius, quàm *dimouet*, vt ſit ἀναστροφὴ, pro de littore mouet. Tali fere ſimilitudine utitur Oppianus lib. 4. de piſcib. vbi de ſargis loquitur. Ὡς δ', ὅτε τηλύγετον μήτηρ γόνον, ἢ καὶ ἀκοίτην Εὐνέτις ἀλλοδαπὴν τῆλε χθόνα γαῖαν ἰόντα Ἀχνυμένη στέλλῃσι, νέος δέ οἱ ἔνδον ἀλύει, Ὅσσα τέ οἱ μεσσηγὺς ἁλὸς χύσις, ὅσσα τε κύκλα Μηνῶν, ἀκροτάτοισι δ' ἐπεμβαίνουσα θαλάσσης Κύμασι, δακρυόεσσαν ἐπὶ στόμα γῆρυν ἵησι Σπεύδειν λισσομένη, καί μιν πόδες, οὐκ ἔτ' ὀπίσσω Ἱεμένην φορέουσιν, ἔχει δ' ἐπὶ πόντον ὀπωπὰς, &c.

Sic deſideriis icta fidelibus] ſic pio deſiderio affecta.

Tutus bos etenim rura] tuti ſunt agricolæ, & aratores.

perambulat] peragrat. Od. XVII. epod. *Perambulabis aſtra ſidus aureum.*

uolitant] nauigant. non eſt infeſtum mare prædonibus. tralatio. ſic ſup. Od. XXXVII. lib. 1. *ab Italia uolantem Remis adurgens.*

Culpari metuit fides.] non culpatur cuiuſquam fides, quia nemo eſt, qui fidem datam non ſeruet: nemo, qui eam uiolet, aut labefactet. metuit valet hoc loco φυλάττεται cauet, non vult, vt annot. ad Od. II. lib. 2.

Mos & lex maculoſum] boni mores, & lex Iulia de adulterijs, compreſ-

ſerunt adulteria.

Laudantur ſimili prole] Heſiod. *ἔργ. καὶ ἡμέρ.* in ceteris bonis, ac præmijs, quę ait eos homines, qui iuſtitiam colant, conſecuturos eſſe, hoc numerat, filios parentibus ſimiles, his uerbis, *Τίκτουσιν δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσι.* & Theocr. *ἐγκωμ. Πτωλεμ.* eius mulieris, quæ uirum ſuum non amat, mentem dicit in alio uiro ſemper eſſe occupatam, eamque liberos patri diſſimiles parere: ſic Theocr. *Ἀστόργου δὲ γυναικὸς ἐπ' ἀλλοτρίῳ νόος αἰὲν· Ῥηΐδιοι δὲ γοναί, τέκνα δ' οὔποτ' ἐοικότα πατρί.* Politiſſimus autem poeta Catull. in eo carmine, quod ſcripſit in Iuliæ nuptias, precatur, ut Torquatus filius naſciturus ſuo ſit ſimilis patri Manlio, *& facile inſcijs Noſcitetur ab omnibus, Et pudicitiam ſuæ Matris indicet ore.* Ariſtot. lib. 2. politicorum, ſcribit populis quibuſdam Libyæ ſuperioris (quos Garamantes eſſe ex Pomponio Mela ſuſpicor) communes eſſe inter ipſos uxores: liberos autem natos diuidi ex parentũ ſimilitudine in eis expreſſa. ſic Ariſtot. *τὰ μέντοι γενόμενα τέκνα διαιρεῖσθαι κατὰ τὰς ὁμοιότητας.*

Culpam pœna premit comes] id eſt, culpam continuò ſequitur pœna. ſtatim, ut aliqua peccauit, ſupplicio afficitur. ſic ſup. Ode XXIII. lib. 3. *Et peccare nefas, aut pretium eſt mori.*

Quis Parthum paueat] Quis Parthos extimeſcat, viuo & ſaluo Cæſare? Auguſto Cæſare imperium obtinente, Parthi ſigna, quæ Craſſo, & Antonio ademerant, Romam ultrò remiſerunt. vide Od. XV. huius lib.

Condit quiſq; diem, &c.] diem totum uſque ad ueſperum traducit in uinetis ſuis, occupatus in uitis cultu, uerbi gratia in adminiculorum ordinibus, capitum coniugatione, & religatione, & ſimilibus. conditur dies, cum ſol occidit, aut certè paulo poſt ſolis occaſum.

Et vitem viduas, &c.] *quæ natura caduca eſt,* (inquit M. Tull.) *&, niſi fulta ſit, ad terram fertur, eademq; ut ſe erigat, claviculis ſuis, quaſi manibus, quicquid eſt nacta, complectitur.* Vitem igitur iungit cum uiduis arboribus: quales ſunt ulmi, populi, & ſimiles, quæ uiduæ ſunt, antequam iungantur uiti: *iunctæ* autem, *maritæ* dicuntur, ut ſup. Od. XV. lib. 2. *platanuſq; cælebs Euincet ulmos.* & Od. II. epod. *Altas maritat populos,* ad quē locum aliquot ex Catullo exempla annotauimus.

alteris] ſecundis. ſat. 1. lib. 2. *tum penſilis uua ſecundas, Et nux ornabat menſas cum duplice ficu.* Athenæus lib. 14. docet etiam apud ueteres fuiſſe ſecundas menſas eleganter, & accuratè apparatas, idque confirmat Pindari teſtimonio, Athenæi uerba ſũt hæc: *ὅτι γὰρ ἦσαν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις αἱ δεύτεραι τράπεζαι πολυτελῶς μεμεριμνημέναι, παρίστησι Πίνδαρος ἐν ὀλυμπιονίκαις περὶ τῆς Πέλοπος κρεουργίας διηγούμενος. τραπέζαισί δ' ἀμφὶ δεύτατα κρεῶν σέθεν διεδάσαντο, καὶ φάγον· ἐμοὶ δ' ἄπορον γαστρίμαργον μακάρων τιν' εἰπεῖν.*

Defuſo pateris] id eſt, de pateris fuſo. quod faciunt libantes Dijs immortalibus, ut annotauimus ſup. Od. XXXI. lib. 1. ad illum locum, *quid orat de patera nouum Fundens liquorem?* Idque docet Feſtus in uoce calpar. *Calpar* (inquit) *uinum nouum, quod ex dolio demitur ſacrificij cauſa antequam guſtetur. Ioui enim prius ſua uina libabant, quæ appellabantur Vinalia:* Iam *Defuſo pateris*; pro *Fuſo de pateris*, *ἀναστροφὴ* eſt, & genus loquendi Horatio, ceteriſque poetis uſitatum, & familiare, ut annotatum eſt ad Od. VII. lib. 2. Virg. lib. Aen. 5. ſine præpoſitione, & cum uerbo ſimplici, dixit, *Vinaque fundebat pateris.* cui ſimile eſt illud Georg. 2. *hic fertilis uuæ, Hic laticis, qualem pateris libamus, & auro.* Cum haberent autem omnes cod. vulgati *Diffuſo*, ego auctoritatem cod. duor. Vatic. & Iann. Facr. Torneſ. ſecutus *Defuſo* repoſui.

Heſperiæ] Italiæ, ut ſup. Od. 1. lib. 2. *Heſperiæ ſonitum ruinæ.*

integro

Integro Sicci mane die] quid ſit integro die, declarat vox interiecta *ſicci*. id eſt, non poti. vt ſup. Od. XVIII. lib. 1. Eſt enim dies integer is, quo quis nihil dum guſtauit, neque bibit. *ſolidum* appellat Od. 1. lib. 1. *Nec partem ſolido demere de die Spernis.* ex quo *frangere diem* Od. VII. lib. 2. vide, quæ ſunt annotata hac de re ad Odam illam primam lib. 1.

vuidi] contrarium eſt hoc nomini *ſicci*. idem enim valet *uuidi*, quod madidi poti. Græci dicunt *βεβρεγμένοι*, à verbo *βρέχειν*, ὅ εἴρηται καὶ ἐπὶ τοῦ πίνειν (inquit Athenæus) id eſt, madefacere vſurpatur pro eo, quod eſt, bibere. Profert ille eo loco verſiculum Antiphanis *δεῖ γὰρ φαγόντας δαψιλῶς βρέχειν*. ſic Virg. Gallo. *Vuidus hiberna venit de glande Menalcas.*

IN APOLLINEM ET DIANAM. Ode 6.

Carmen ſæculare.

DIVE, quem proles Niobæa magnę
Vindicem linguæ, Tityosq; raptor
Senſit, & Troiæ prope uictor altæ
Phthius Achilles
Ceteris maior: tibi miles impar:
Filius quamuis Thetidos marinę
Dardanas turreis quateret tremenda
Cuſpide pugnax.
Ille, mordaci uelut icta ferro
Pinus, aut impulſa cupreſſus Euro,
Procidit latè: poſuitque collum in
Puluere Teucro.
Ille non incluſus equo Mineruæ
Sacra mentito, malè feriatos
Troas, & lętam Priami choreis
Falleret aulam:
Sed palàm captis grauis, heu nefas, heu,
Neſcios fari pueros Achiuis
Vreret flammis etiam latenteis
Matris in aluo:
Ni tuis uictus, Venerisque gratę
Vocibus, diuum pater annuiſſet
Rebus Aeneę potiore ductos
Alite muros.
Doctor argutę fidicen Thaliæ
Phœbe, qui Xantho lauis amne crineis:
Daunię defende decus camœnę
Leuis Agyieu.

Spiritum

Spiritum Phœbus mihi Phœbus artem
Carminis,nomenque dedit poetæ.
Virginum primæ,puerique claris
Patribus orti,
Deliæ tutela deæ,fugaceis
Lyncas,& ceruos cohibentis arcu,
Leſbium ſeruate pedem, meique
Pollicis ictum,
Ritè Latonæ puerum canentes,
Rite creſcentem face noctilucam,
Proſperam frugum, celeremque pronos
Voluere menſeis.
Nupta iam dices,ego Dijs amicum,
Seculo feſtas referente luces,
Reddidit carmen docilis modorum
Vatis Horati.

COMMENTARII.

proles Niobea] Niobe Tantali filia Amphionis vxor, liberos ex eo luſcepit duodecim,ſex mares,totidemque fœminas. Hæc liberorum multitudine, & pulchritudine ferox Latonem præ ſe contemnere auſa eſt, cum diceret illam duos ſolum peperiſſe,Apollinem,& Dianam. Iccircò Dij hac contumelia oſtenſi,Niobæ filios ad vnum interemerunt: Apollo maſculos in Cithærone venantes,Diana fœminas intra parietes domeſticos, & propemodum in complexu,& gremio matris ſagittis confixit. Iupiter autem Nioben ſuas miſerias deflentem,ac deplorantem miſeratus, eam in ſaxum vertit: quod vſque ad hoc tempus(vt aiunt) in Sipylo monte Phrygiæ lacrymarum fontes profundens ab omnibus cernitur. Hæc interpres Hom. ἰλ.ω. quo loco hanc fabulam ſic perſequitur poeta. Καὶ γάρ τ' ἠΰκομος Νιόβη ἐμνήσατο σίτου, τῇ περ δώδεκα παῖδες ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο, Ἓξ μὲν θυγατέρες, ἓξ δ' υἱέες ἡβώοντες. Τοὺς μὲν Ἀπόλλων πέφνεν ἀπ' ἀργυρέοιο βιοῖο Χωόμενος,&c. Pauſanias autem Atticis narrat, ſi propius ſpectes,ſaxum illud nullam mulieris ſpeciem præ ſe ferre. ſin longius abſis, videberis(inquit)tibi mulierem mærore, & lacrymis contabeſcentem intueri: ſic Pauſan. Ταύτην τὴν Νιόβην καὶ αὐτὸς εἶδον ἀνελθὼν εἰς τὸν Σίπυλον τὸ ὄρος. ἡ δὲ πλησίον μὲν, πέτρα καὶ κρημνός ἐστιν, οὐδὲν παρόντι σχῆμα παρεχόμενος γυναικὸς, οὔτ' ἄλλως, οὔτε πενθούσης. εἰ δέ γε πορρωτέρω γένοιο, δεδακρυμένην δόξεις ὁρᾶν. καὶ κατηφῆ γυναῖκα. Ariſtoteles lib. ſeptimo de moribus ad Nicomach. vbi de continentia, & incontinentia diſputat, volens oſtendere vtranque verſari in iiſdem rebus, in quibus temperantia, atque intemperantia, non in iis, quæ natura bonæ, aut honeſtæ ſunt, quales ſunt victoria, honos, liberi, parentes, neque in earum nimio: ita loquitur. καὶ ἐπαινοῦνται οἱ περὶ ταῦτα σπουδάζοντες, ἀλλ' ὅμως ἐστί τις ὑπερβολὴ καὶ ἐν τούτοις, εἴτις ὥσπερ ἡ Νιόβη μάχοιτο πρὸς τοὺς θεούς. &c. id eſt, & qui in hæc ſtudium ſuum conferunt, laudantur: verumtamen etiam in his aliquod eſt nimium, ſi quis, vt Niobe cum dijs pugnet. Callimachus in hymno εἰς Δῆλον. Nioben κακόγλωσσον nominat, id eſt,

malæ

malæ linguę, propterea quod ſe liberorum numero, & pulchritudine Latonę præſtare dixerat.

Tityoſque] de Tityo diximus ſup. ad Od. v. lib. 3.

Troiæ prope victor.] cur prope victor? quia Hectorem interfecit, quo facto facilius Troia capi potuit. vt Od. IIII. lib. 2. *& ademtus Hector Tradidit feſſis leuiora tolli Pergama Grais.* Victorem autem non dixit ἁπλῶς, quia ante Troiam captam à Paride interemtus eſt, idque Apollinis impulſu. Sed quid locutus eſt Achilles, quod Apollinem offenderit? id fortaſſe, quod eſt apud Homer. ἰλ. χ. in princip. Nam eo loco Achilles minatur Apollini ſe de eo pœnas ſumturum, ſi poteſtas detur. Troianis autem ſui recipiendi facultatem, ſpatiumque dederat Apollo Agenori ſimilatus. ſic Hom. Ἦ σ᾽ ἂν τισαίμην, εἴ μοι δύναμίς γε παρείη.

altę] ἰλιάδ. ο. αἰπεινὸν πτολίεθρον. & alibi ſæpius Τροίης αἰπὺ πτολίεθρον. & ὀδυσσ. γ. αὐτὰρ ἐπεὶ πριάμοιο πόλιν διεπέρσαμεν αἰπύν.

Phthius] Phthia Achillis patria: quod quidem notum eſt vel ex illo vulgatiſſ. Hom. verſu ἰλ. ι. Ἤματί κεν τριτάτῳ φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην.

Thetidos marinę] Nerei filiæ. Nereus autem Deus marinus.

mordaci velut icta ferro, &c.] ſic Homer. ἰλ. δ. Simoiſium Anthemionis filium, ab Aiace Telamonio interfectum, & lethali vulnere accepto cadentem, cum vlmo comparat, quam curruũ opifex ferro abſcidit. Hom. ἰλ. δ. ὁ δ᾽ ἐν κονίῃσι χαμαὶ πέσεν αἴγειρος ὥς, &c. Et ἰλιάδ. ν. Imbrium Mentoris: filium ab eodem Aiace cæſum cum fraxino. ὁ δ᾽ αὖτ᾽ ἔπεσεν μελίη ὥς, Ἥ τ᾽ ὄρεος κορυφῇ ἑκάθεν περιφαινομένοιο Χαλκῷ τεμνομένη τέρενα χθονὶ φύλλα πελάσσῃ. & ἰλ. π. Sarpedonem à Patroclo interfectum cum quercu, aut populo, aut pinu. Ἤριπε δ᾽ ὡς, ὅτε τις δρῦς ἤριπεν, ἢ ἀχερωὶς. Ἠὲ πίτυς βλωθρή, τήν τ᾽ οὔρεσι τέκτονες ἄνδρες Ἐξέταμον πελέκεσσι νεήκεσι νήϊον εἶναι.

poſuitque coll. in Pul. Teucro.] id eſt, occubuit. ſimilia ſunt illa. *Turpe ſolum tetigere mento. & humum ore momordit.* de quibus diximus Od. VII. lib. 2. Verum Achillis mortem nõ narrat Hom. in Iliade, vt ante diximus. Tantum ὀδυσσ. γ. fit de ea mentio. lib. autem vltimo ὀδυσσ. facit animas Achillis, & Agamemnonis apud inferos vna colloquentes. hoc modo. Τὸν δ᾽ αὖτε ψυχὴ προσεφώνεεν Ἀτρεΐδαο Ὄλβιε πηλέος υἱὲ θεοῖς ἐπιείκελ᾽ Ἀχιλλεῦ, Ὃς θάνες ἐν Τροίῃ ἑκὰς Ἄργεος· ἀμφὶ δέ σ᾽ ἄλλοι Κτείνοντο Τρώων καὶ Ἀχαιῶν υἷες ἄριστοι Μαρνάμενοι περὶ σεῖο, σὺ δ᾽ ἐν στροφάλιγγι κονίης Κεῖσο μέγας μεγαλωστὶ λελασμένος ἱπποσυνάων. quorum verſuum ſi quis poſtremum, & partem eius, qui antecedit, cum hoc loco Horatiano conferet, videbitur Horatius Homeri verba Latinè exprimere voluiſſe. hanc autem ſcripturam *poſuitq; collum in Pul. Teuc.* reperi in duob. Vat. & Faer. Iann. eamque putó veram, & germanam.

Ille non incluſus equo Min. ſacr.] id eſt, ſi Achilles vitam vſque ad Troiam captam produxiſſet, neque à Paride, Apollinis hortatu, atque impulſu interfectus eſſet: non per dolores, neque per inſidias Troianos inopinantes, & ſecuros oppreſſiſſet: ſed primum eos aperto Marte cepiſſet, deinde omnem in eos immanitatem effudiſſet.

equo] In hoc equo totius Gręcię principes incluſi Menelaus, Vlyſſes, Diomedes, Pyrrhus, Mneſtheus, Teucer, alijq́; complures Troiam igni, ferroq́, vaſtarũt. de quo ſic Hom. ὀδυσ. δ. Ἵππῳ ἔνι ξεστῷ, ἵν᾽ ἐνήμεθα πάντες ἄριστοι Ἀργείων, Τρώεσσι φόνον, καὶ κῆρα φέροντες. & θ. τοὶ δ᾽ ἤδη ἀγακλυτὸν ἀμφ᾽ ὀδυσῆα Εἵατ᾽ ἐνὶ Τρώων ἀγορῇ κεκαλυμμένοι ἵππῳ. & δ. Αὐτὰρ ὅτ᾽ εἰς ἵππον κατεβαίνομεν, ὃν κάμ᾽ Ἐπειός, Ἀργείων οἱ ἄριστοι, &c. Virg. Aen. ſecundo. *Inſtar montis equum diuina Palladis arte Aedificant, &c.* ſequitur mox. *Huc delecta virum*

fortiti

Sortiti corpora furtim includunt cæco lateri. M. Tull. lib. 2. de oratore ſcribit *ex Iſocratis ludo, tanquam ex equo Troiano, meros principes exiſſe.* idem pro Murena de Catilina eiusque copijs ac ſocijs loquens, oſtendenſq́; coniurationis Catilinariæ contagionē ad plures pertinere, neq; oēs illius ſceleris participes cum Catilina ex vrbe exiiſſe: ſed intra mœnia reſtitiſſe: magnopere deniq; me tuendas eſſe inſidias, *latius patet* (inquit) *illius ſceleris contagio, quam quiſquam putat, atque ad plures pertinet: Intus, inquam, eſt equus Troianus.* & in orat. pro M. Cælio, eo loco, quo loco de amatoribus Clodiæ verba facit, quos illa in quibuſdam latebris delitescere: deinde, cum veniſſet Licinius, qui venenum, quo ipſa necaretur, traditurus erat, proſilire, & hominem comprehendere iuſſerat: quærit, *quonam modo latuerint, aut ubi: alueus ne ille, an equus Troianus fuerit, qui tot inuictos uiros muliebre bellum gerentes tulerit, ac texerit.* Plautus Bacchid. totam hanc equi Troiani fabulam ſub Chryſali ſerui perſona, multis verbis perſequitur: eamque, ad rem, quæ agitur, facetiſſime accommodat. Lucretius hunc equum, Durateum appellat lib. 1. his verbis. *Nec clam durateus Troianis Pergama partu Inflammaſſet equus nocturno Graiugenarum.* idem autem valet Durateus apud Lucretium, quod apud Plautum ligneus. Eundem Pauſanias Durium nominatum eſſe tradit eodem fere nomine, Epeique fuiſſe machinam bellicam ad verberandos, ac perfringendos muros comparatam. Pauſaniæ verba ſunt hæc Atticis. *ἵππος ὁ καλούμενος δούρειος ἀνάκειται χαλκοῦς. καὶ ὅτι μὲν τὸ ποίημα τοῦτο Ἐπειοῦ μηχάνημα ἦν εἰς διάλυσιν τοῦ τείχους, οἶδεν, ὅστις μὴ πᾶσαν ἐπιφέρει τοῖς Φρυξὶν εὐήθειαν. λέγεται δὲ ἔς τε ἐκεῖνον τὸν ἵππον, ὡς τῶν Ἑλλήνων ἔνδον ἔχοι τοὺς ἀρίστους, καὶ δὴ καὶ τοῦ χαλκοῦ τὸ σχῆμα ἐστι κατὰ ταυτά, καὶ Μενεσθεὺς, καὶ Τεῦκρος ὑπερκύπτουσιν ἐξ αὐτοῦ. προσέτι δὲ καὶ οἱ παῖδες οἱ Θησέως.* Appellatur eodem quoque nomine apud Eurip. Troad ſed alia ratione *ὅθεν πρὸς ἀνδρῶν ὑστέρων κληθήσεται Δούρειος ἵππος κρυπτὸν ἀμπισχὼν δόρυ.*

Miner. ſat. ment.] id eſt, quem ſimulabant Græci à ſe fabricatum eſſe, vt Palladem offenſam placarent. Virg. Aen. II. *Hanc pro Palladio moniti, pro numine læſo Effigiem ſtatuere, nefas quæ triſte piaret.*

male feriatos] intempeſtiuè, & magno ſuo malo ociantes, quia tum non debuerunt ferias agitare, nec ocioſi eſſe. M. Tull. ferè ſemper *feriatum* pro ocioſo ponit. de natura deorum 1. *deum ſic feriatum uolumus ceſſatione torpere, ut, ſi ſe commouerit, uereamur, ne beatus eſſe non poſſit.* & de orat. 3. *ſic illi à negocijs publicis aut temporibus excluſi, aut uoluntate ſua feriati,* &c. Plaut. in Milite glorioſo. *tibi ego dico, feriatus ne ſis.*

fallere] lateret. ἔλαθεν ἄν.

palam captis] aperto Marte, non inſidioſè captis.

grauis] acerbus, ſæuus, immitis.

neſcios fari] neſcios fandi, infantes. *νήπια τέκνα,* ἰλιάδ. β. & δ.

etiam latentes matris in aluo] ſic Agamemnon apud Hom. ἰλιάδ. Ζῆτα Menelaum hortatur, ne quenquam Troianum pretio accepto ſuis incolumem reddat, ac ne pueris quidem parcat adhuc cuſtodia ventris materni ſeptis. Homeri verba ſunt hæc. *τῶν μή τις ὑπεκφύγοι αἰπὺν ὄλεθρον, Χεῖράς θ' ἡμετέρας, μηδ', ὅντινα γαστέρι μήτηρ Κοῦρον ἐόντα φέροι, μηδ' ὃς φύγοι, ἀλλ' ἅμα πάντες Ἰλίου ἐξαπολοίατ' ἀκήδεστοι, καὶ ἄφαντοι.*

potiore alite] melioribus auibus, melioribus auſpicijs. vide Od. xv. lib. 1.

muros] Romanos. ductos autem muros ita dixit, vt Græci *ἠλαυμένα τείχη.*

argutæ] argutè canentis.

lauis] ſic loquebantur veteres, & ita ſemper Horatius, vt annot. ad Od. III. libr. 2.

qui Xantho lau. amne] tale eſt illud. ſup. Od. IIII. lib. 3. *Qui rore puro Caſtaliæ lauit Crineis ſolutos, qui Lyciæ tenet Dumeta, &c.*

Dauniæ] Latinæ. vt ſup. Od. I. lib. 2. *Dauniæ cædes.*

leuis.] imberbis, vt ſup. ad Od. II. lib. I. annotauimus.

Agyieu] Apollo, Ἀγυιεὺς dictus eſt παρὰ τὰς ἀγυιάς. appellant autem ἀγυιὰς Elei τοὺς ὑπ' ἀθλωταίων καλουμένους στενωπούς. Hęc Pauſanias Eliacorum primo id eſt, appellant Elei ἀγυιὰς ea angiporta, quæ dicuntur ab Athenienſibus στενωποί. commemorat idem Pauſanias Apollinem Ἀγυιέα in Corinthiacis.

Spiritum Phœbus mihi] ſuprà Od. XVI. lib. 2. *mihi parua rura, et Spiritum Graia tenuem camænæ Parca non mendax dedit.*

virginum primæ] Iulia Auguſti filia, Marcellæ Marcelli, & Octauiæ ſororis Auguſti, filiæ: vel Iulia, & Agrippina neptes, ex Agrippa, & Iulia.

puerique claris patribus orti] C. & L. nepotes Auguſti.

Deliæ tutela deæ] qui eſtis ſub tutela Dianæ venatricis, & iaculatricis. quos Diana tuetur. idem ſenſit Catullus alijs verbis, carm. ſæcul. ad Dianam. *Dianæ ſumus in fide Puellæ, et pueri integri.* Iuriſconſulti eos ad ſuam tutelam perueniſſe dicunt, quibus deſijt eſſe tutor, & qui ipſi per ſe res ſuas adminiſtrare, & tueri poſſunt: ſed Horatius hos principes pueros, & virgines Dianæ tutelam appellat, quia ſub eius ſunt tutela. aliter Od. XIIII. *Auguſtum Italiæ, Romæq; tutelam* appellat.

Lesbium] Sapphicum. Sappho enim Lesbia fuit.

Latonæ puerum] Apollinem Latonæ filium.

noctilucam] lunam nocte lucentem. Varro libr. 4. de lingua Latina. *itaque ea dicta Noctilucain palatio. nam ibi noctu luces templum.* Fortaſſe expreſſit epithetum νυκτιλαμπῆ quod vſurparat antè Simonides, vt intelligere licet ex quibuſdam eius verſibus, qui reperiuntur apud Dionyſ. Halicarn. quod annotat. Muretus, ab Achille Statio admonitus.

Proſperam frugum] ineſt in nomine *proſper* interdum vis quædam agendi, vt hoc loco. & apud M. Tull. lib 6. de repub. *Deinde eſt hominum generi proſper, et ſalutaris ille fulgor, qui dicitur Iouis. proſperam frugum* igitur interpretor, *fruges proſperantem.* ſuo more autem iunxit hoc nomen patrio caſui.

celeremq; pronos Voluere] *celerem voluere* genus eſt loquendi Horatio familiare, quod ode octaua annotabimus: id eſt, celerem in voluendis menſibus, vel celeriter voluentem menſes. hoc eo pertinet, quod Luna 28. circiter diebus orbem ſuum conficit: quod eſt ſpatium menſtruum, ex quo luna Græci μήνην, & μῆνας menſes appellant.

pronos] epiſt. de arte poet. *Vt ſiluæ folijs pronos mutantur in annos.*

Sęculo feſtas referente luces] anno centeſimo, aut centeſimo decimo. vt infra dicemus.

Diis amicum] φίλον, id eſt, gratum, atque acceptum.

reddidi] quod accepi, reddidi, id eſt, cecini, recitaui. vide ann. ad Od. XI. huius lib.

Docilis modorum] quæ ſtudioſè, & facilè didici verſus, ſeu cantus Horatianos.

AD TORQVATVM. Ode 7.

Veris aduentu, & aqua moriendi conditione propoſita, inuitat ad hilariter viuendum.

DIFFVGERE nius:redunt iam gramina campis,
Arboribuſque comæ.
Mutat terra uices, & decreſcentia, ripas
Flumina prætereunt.
Gratia cum Nymphis, geminiſque ſororibus audet
Ducere nuda choros:
Immortalia ne ſperes, monet annus, & almum
Quæ rapit hora diem.
Frigora miteſcunt zephris:uer proterit æſtas
Interitura, ſimul
Pomifer autumnus fruges effuderit: & mox
Bruma recurrit iners.
Damna tamen celeres reparant cæleſtia Lunæ:
Nos ubi decidimus,
Quo pius Aeneas, quo Tullus diues, & Ancus:
Puluis, & umbra ſumus.
Quis ſcit, an adijciant hodiernæ craſtina ſummę
Tempora Dij ſuperi?
Cuncta manus auidas fugient heredis, amico
Quę dederis animo.
Cum ſemel occideris, & de te ſplendida Minos
Fecerit arbitria,
Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
Reſtituet pietas.
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
Liberat Hippolytum:
Nec lethæa ualet Theſeus abrumpere caro
Vincula Pirithoo.

COMMENTARII.

comæ] frondes, vt ſup. Od. III. huius lib *Et ſpiſſæ nemorum comæ.* & Od. xx. lib. I. *Vos lætam fluuÿs, & nemorum coma,* &c. honorem appellat Od. XI. epodon. *Hic tertius december, ex quo deſtiti Inachia furere. ſiluis honorem decuſſit.*

Mutat terra vices.] id eſt, mutatur anni tempus. fit in terris temporis commutatio, & viciſſitudo.

& de-

& decreſcentia, ripas, &c.] id eſt, flumina, quæ niuibus, & pluuijs hibernis creuerant, nunc decreſcentia intra alueos; & intra ripas ſuas labuntur, & fluunt.

Gratia cum Nymph. &c.] Pauſanias Bœoticis, complures enumerat Gratiarum imagines, & ſtatuas à veteribus pictoribus ac fictoribus pictas, & fictas. ſua autem ætate miratur, cur fingantur, & pingantur nudæ. nos ſuprà Ode xxx. lib. I. rationes aliquot probabiles attulimus, cum hoc loco congruit id, quod eſt Od. xix. lib. 3. *Gratia, Nudis iuncta ſororibus.*

Immortalia ne ſperes] ſæpe nos deterret Pindarus à ſpe, & cogitatione immortalitatis, iubetque ea & ſperare, quæ in nobis ſita ſunt. vt Pyth. εἰδ. γ. μὴ φίλα ψυχὰ βίον ἀθάνατον σπεῦδε· τὰν δ' ἔμπρακτον ἄντλει μαχανάν, & itē εἰδ. ἐκτῳ 10ϑ. quem locum producemus infra Od. xi. huius lib. Annus (inquit Horat.) in quo magnæ exiſtunt varietates, & qui certo dierum numero clauditur, ac terminatur, menſes, dies, hora monent nos ne immortalia ſperemus.

miteſcunt Zephyris] mitigantur à vere, cuius nuncij ſunt, & prodromi Zephyri.

ſimul] ſimulatque, ſimul vt. vide annot. ad Od. IIII. lib. I.

Pomifer autumnus] ſup. Od xxiI. lib. 3. *Pomifero graue tempus anno.* Scribit Feſtus quoſdam exiſtimare autumnum ex eo dictum, quod tum maximè augeantur opes hominum coactis fructibus.

bruma iners] Virg. Gorg I. *hiems ignaua colono.* ſup. Od. Ix. lib. 2. *glacies iners*

Damna tamen celeres, &c.] attamen hęc damna temporum reparant, & reſarciunt Lunę, Soles, & ceteri planetæ (Lunam autem poſuit, quia nobis eſt omnium proxima, & quia eius vim maximè ſentimus.) tempora igitur redeunt. ſed nos ſemel extincti nunquam renaſcimur. aliter M. Tull. in Catone maiore de temporibus. *horæ quidem cedunt, & dies, & menſes, & anni, nec præteritum tempus unquam reuertitur.* Catullus hanc Horatij ſententiam ſic complectitur. *Soles occidere, et redire poſſunt: Nobis cum ſemel occidit breuis lux, Nox eſt perpetua una dormienda.* Theocr. epitaph. Bionis, eandem paſtorali quidem ſermone & more, ſed in primis eleganter, & venuſte expreſſit, Αἲ, αἲ· ταὶ μαλάχαι μὲν ἐπὰν κατὰ κᾶπον ὄλωνται. Η τὰ χλωρὰ σέλινα, τό τ' εὐθαλὲς οὖλον ἄνηθον· Ὕστερον αὖ ζώοντι, καὶ εἰς ἔτος ἄλλο φύοντι· Ἄμμες δ' οἱ μεγάλοι, καὶ καρτεροὶ, ἢ σοφοὶ ἄνδρες, Ὁππότε πρῶτα θάνωμες, ἀνάκοοι ἐν χθονὶ κοίλᾳ Εὕδομες εὖ μάλα μακρὸν. ἀτέρμονα, νήγρετον ὕπνον. quos ego verſus ſic Latine reddidi ludibundus. *Eheu: cum ſemel in culto malua erunt horto, Aut uiuax apium, foliumq; uirentis anethi, Vere reuiuiſcunt, aliū et naſcuntur in annum. Nos autem magni, et ſapientes, Vt ſemel occidimus, ſub terra lumine caſſi Dormimus longum, immenſum, æternumq; ſoporem.* Homerus omniū antiquiſſimus, vt facilius, qui volet, diſputare, ac defendere queat, nihil hodie dici, quin prius ſit dictum, eſſeque in omnium noſtrum animis innatas, atque inſitas communes quaſdam ſententias, & generales, ἰλ. ι ſub Achillis perſona ait pecudes boues, equos, tripodes quæri, comparari, & redimi poſſe: animum autem hominis, poſteaquam ſemel è corpore euolarit, nunquam emiſſum retrahi, nunquam recuperari, nunquam apprehendi poſſe, id eſt, nunquam eum, qui mortuus ſit, reuiuiſcere. Vrſus Homeri ſunt hi. Ληϊστοὶ μὲν γάρ τε βόες, καὶ ἴφια μῆλα, Κτητοὶ δὲ τρίποδές τε, καὶ ἵππων ξανθὰ κάρηνα· Ἀνδρὸς δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λεϊστὴ, Οὔθ' ἑλετὴ, ἐπεὶ ἄρ κεν ἀμείψεται ἕρκος ὀδόντων. Non diſſimili admodum ratione queritur Tibullus lib. I. pueritiam, & florem ætatis reuerti nunquam, vbi ſemel defloruerit. *Crudeles Diui: ſerpens nouus exuit annos: Formæ non ullam fata dedere moram. Solis æterna eſt Phœbo, Bacchoq; iuuenta. Nam decet intonſus crinis utrunq; Deum.*

Quò pius Aeneas, quò Tullus, &c.] ad inferos voluit dicere: ſed vel extenuandæ rei tam formidoloſæ, vel conſolandæ conditionis humanæ gratia, ita locutus eſt. Nam, qui dicit eundem eſſe, quò Aeneas, quò Romulus, quò Themiſtocles, quò Socrates, quò Plato, molliore oratione vtitur, quã ſi diſertè diceret, moriendum eſſe: ſimulq; magnum affert tali oratione ſolatium ei, qui cum loquitur, cum ille eodem tempore cum animo ſuo conſiderat, ſibi non eſſe recuſandum, quo minus eadem, atque illi clariſſimi, & præſtantiſſimi viri, conditione vtatur. ſic loquitur epiſt. ad Numicium libr. I. *Ire tamen reſtat, Numa quò deuenit, et Ancus.* lege annot. ad Od. XXVIII. libr. I. lectorem non celabo in cod. Faern. legi. *Quò pater Aeneas.* ego tamen ſcripturam alteram ſequor.

Puluis & vmbra ſumus] Pleni ſunt veterum libri huius ſententiæ. Soph. in Aiace. *Ορῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο, πλὴν εἴδωλ', ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν.* Pindarus duo inaniſſima coniunxit inter ſe: vmbram, & ſomnium. Ait enim homines eſſe vmbræ ſomnium, εἰδ. η. Πυθ. ἐπάμεροι. τί δέ τις, τί δ' οὔ τις; σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωποι. Athenæus lib. octauo verſo neſcio cuius poetæ producit: quorum hæc ſententia eſt: ſuadere omnibus mortalibus, vt in diem viuant, volo. nam hominem mortuum, eſſe nihil, & vmbram ſub terra. verba illis poetæ non nominati ſunt hæc. *Πᾶσιν θνητοῖσι βούλομαι παραινέσαι, Τοὐφήμερον ζῆν ἡδέως· ὁ γὰρ θανὼν Τὸ μηδέν ἐστι, καὶ σκιὰ κατὰ χθονός.* Theognis item animum ſuum hortatur, vt ſeſe tantiſper dum viuit, oblectet, quando ætas ſuccedat ætati, alijque homines citò orituri ſint: ipſe autem puluis, & cinis futurus. *Τέρπεό μοι φίλε θυμέ, τάχ' ἄν τινες ἄλλοι ἔσοιντο Ἄνδρες· ἐγὼ δὲ θανὼν γαῖα μέλαιν' ἔσομαι.* Anacreon ſimiliter. *Ολίγη δὲ κεισόμεσθα Κόνις ὀστέων λυθέντων.* & in epig. Græcis. *ἐν δ' Ἀχέροντι Οσία καὶ σποδιὴ παρθένε κεισόμεθα.* Eurip. in Proteſilao apud Stob. *οὐ θαῦμ' ἔλεξας θνητὸν ὄντα δυστυχεῖν, Ἄνθρωπός ἐστι πνεῦμα, καὶ σκιὰ μόνον.*

Quis ſcit, an adiiciant, &c.] Quis ſcire poteſt, an Dij immortales diem craſtinum vitæ noſtræ adiecturi ſint, quando ne id quidem exploratum habemus, an vſque ad veſperum victuri ſimus? Quia autem dies craſtinus hodierno eſt proximus, icircò Horatius ſignificans vitæ noſtræ ſpatium eſſe incertiſſimũ: ait incertum nobis eſſe etiã vtrùm die craſtino ſimus victuri, necne. ſic Theocr. in Hyla. *Οἱ θνατοὶ πελόμεσθα, τὸ δ' αὔριον οὐκ ἐσορῶμες.* Eurip. in Alceſtide. *Βροτοῖς ἅπασι κατθανεῖν ὀφείλεται, Κοὐκ ἔστιν αὐτῶν ὅστις ἐξεπίσταται, Τὴν αὔριον μέλλουσαν εἰ βιώσεται. Τὸ τῆς τύχης γὰρ ἀφανὲς ὅποι βήσεται.* Sophoc. in Trach. *ὥστ' εἴ τις δύο, Ἢ καί τι πλείους ἡμέρας λογίζεται, Μάταιός ἐστιν. οὐ γὰρ ἔσθ' ἥ γ' αὔριον Πρὶν εὖ πάθῃ τις τὴν παροῦσαν ἡμέραν,* id eſt, ſi quis duos, aut plures dies ſecum reputet, ſuoſque numeret, inanis eſt. non eſt enim dies craſtinus prius, quàm quis hodie ſibi fecerit benè.

hodiernę ſummę] id eſt, ad numerum, aut multitudinem dierum, quos vſque ad hodiernum diem viximus. cod. Faer. Iann. Torn. Rainunt. Card. & duo Vaticani habent *vitæ*, non, *ſummæ*. alij, quibuſcum omnes ferè vulgati conſentiunt, *ſummæ*, eoſque ſecutus ſum: non quòd alteram illam ſcripturam improbem: ſed quòd hæc vulgata videatur mihi quodammodo venuſtior & magis Horatiana. Eſt enim tralatio. & ita ferè locutus eſt Od. IIII. lib. I. *Vitæ ſumma breuis ſpem nos vetat inchoare longam.*

Cuncta manus auidas, &c.] id eſt, ea omnia, quę tu in curando corpore, & explenda libidine conſumſeris, tua erunt, neque ad heredem peruenient. Planè hæc ſentẽtia cum iis, quę Sardanapali ſepulcro litteris Chaldaicis fuiſſe inſcripta tradit Athenæus lib. 12. conſentanea eſt. ea autẽ ſunt hmõi *ἐγὼ*

ἐβασίλευσα,

ἐβασίλευσα, καὶ ἄχρις ἑώρων φῶς τοῦ ἡλίου, ἔφαγον, ἔπιον, ἠφροδισίασα εἰδὼς τόντε χρόνον ὄντα βραχὺν, ἐν ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ τοῦτον πολλὰς ἔχοντα μεταβολὰς, καὶ κακοπαθείας· καὶ ὅτι, ὧν ἂν καταλίπω ἀγαθῶν, ἄλλοι ἕξουσι τὰς ἀπολαύσεις. διὸ κἀγὼ ἡμέραν οὐδεμίαν παρέλιπον τοῦτο ποιῶν, idest, *ego regnaui, & quandiu mihi lucis uſura data eſt, edi, bibi, rei Venereæ operam dedi, cum ſcirem, & perbreue eſſe uitæ humanæ curriculum, & in hoc multas rerum commutationes, & calamitates incidere: &, quæ bona reliquero, eorum bonorum fructum alios percepturos. Quocircà nullum diem intermiſi, quin hoc agerem*. uerborum autem illorum *amico animo*, eam, quam dixi ſententiam eſſe, Grçcorum teſtimonio uincam, à quibus Latini hoc genus mutuati ſunt. ſic enim loquuntur illi, *φίλῃ ψυχῇ χαρίζεσθαι*, id eſt, caro animo obſequi, aut gratificari, pro, *libidini ſuæ ſeruire*. Simonides apud Stobæū. *Νήπιοι, οἷς ταύτῃ κεῖται νόος, οὐδέ τ' ἴσασιν, Ὡς χρόνος ἔσθ' ἥβης, καὶ βιότου ὀλίγος θνητοῖς, ἀλλὰ σὺ ταῦτα μαθὼν βιότου ποτὶ τέρμα ψυχῇ τῶν ἀγαθῶν τλῆθι χαριζόμενος*, id eſt, ut nos quidem uertimus, *Stulti, mens quibus eſt talis, nec, quanta iuuenta, Et uitæ humana ſit breuis hora, tenent. Tu uerò hæc doctus, bona donec luce frueris, Obdura caro gratificans animo*. Theocr. Hierone. *οὐχ ἁδὲ πλούτου φρονέουσιν ὄνασις· Ἀλλὰ τὸ μὲν ψυχᾷ, τὸ δέ καί τινι δοῦναι ἀοιδῶν*, id eſt, non eſt hic diuitiarum uſus, ſeu fructus aurum domi conditum ſeruare: ſed alteram partem animo, alteram poetæ alicui donare. & apud Athenæum, Bacchida ille, qui conſimilem, & geminam Sardanapali uitæ uitam egit, ita loquitur in ea inſcriptione, quam in ſepulchro ſuo incidit iuſſit: *Πίεν, φάγεν, καὶ πάντα τᾷ ψυχᾷ δόμεν*, id eſt, ede, bibe, & omnia animo largire. Atque ita Latini Græcorum exemplo *animum* uſurparunt. Plautus Aulular. *egomet me fraudaui, Animumq; meum, Geniumq; meum*: Idem Bacchid. *Pauliſper, Lyde, lubido eſt homini animo obſequi. Iam aderit tempus, cum ſeſe etiam ipſe oderit.* Idem Mil. glo. *meo animo morem gero.* Idem in Trinummo, *ſi animus hominem perculit, actum eſt*, id eſt, libido à ratione auerſa: quem locum aliàs explicabimus. Teren. Adelph. *Vxor, ſi ceſſes, aut te amare cogitat, Aut tete amari, aut potare, aut animo obſequi.*

Cum ſemel occideris, &c.] ubi ſemel mortuus fueris, reuiuiſces nunquam, cum *θάνατοι* ſit *ἀθάνατος*, ut inquit ille apud Athen.

& de te ſplendida Minos Fecerit] & cum de te Minos iudicarit, ſententiamque tulerit. Homerus Minoa iudicem facit apud inferos *ὀδυσσ. λ.* Narrat enim Vlyſſes Alcinoo inter cetera, ſe illum uidiſſe iudicantem cum ſceptro, his uerbis, *Ἔνθ' ἦτοι Μίνωα ἴδον Διὸς ἀγλαὸν υἱὸν Χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιστεύοντα νέκυσσιν Ἥμενον, οἱ δέ μιν ἀμφὶ δίκας εἴροντο ἄνακτα.* Plato, quoque in Gorgia, in ea fabula, quam narrat de iudicijs morientium, quæ anteà penes uiuos erant, ad mortuos translatis: Iouem inducit duos ex Aſia iudices dantem, Minoem & Rhadamantum: vnum ex Europa, Aeacum, quia cum ipſi quoq; mortui ſint, ueriſimile ſit eos integrè & incorruptè de mortuis iudicaturos. Primæ autem, & præcipuæ iudicandi partes Minoi dantur, ut ex his Platonis verbis intelligere licet. *Μίνωϊ δὲ πρεσβεῖα δώσω ἐπιδιακρίνειν ἐὰν ἀπορῆτόν τι ἑτέρω, ἵνα ὡς δικαιοτάτη ἡ κρίσις ᾖ περὶ τῆς πορείας τοῖς ἀνθρώποις.* vide annot. ad Od. XIII. lib. 2.

non te Reſtituet pietas, ſic ſup. Od. XIIII. lib. 2. *Eheu, fugaces Poſthume, Poſthume, Labuntur anni, nec pietas moram Rugis, & inſtanti ſenectæ Afferet, indomitæq; morti.* habet autē hæc repetitio, *Non genus, non te fac, non te. &c.* quam Græci *ἀναδίπλωσιν* vocant, multum venuſtatis. Sic Sappho, *οὐκ ἔτι ἥξω πρὸς σε, οὐκ ἔτι ἥξω.*

infernis neque enim tenebris, &c.] Pallas apud Hom. *ὀδυσσ. γ.* ait ne

deos

deos quidem immortales ab eo, quem carum habeant, mortem arcere aut propulſare poſſe, his verſibus, Ἀλλ' ἤτοι θάνατον μὲν ὁμοίϊον οὐδὲ θεοί περ Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, &c. quos ſuprà produximus ad Od. 24. libri tertij.

pudicum] pudicus eſt propriè, qui alterius libidinem in ſuo corpore non eſt paſſus; ut epiſt. ad Quinct. libr. 1. *neget eſſe pud cum* quæ ſignificatio huic loco conuenire non poteſt. Itaque putauerim hic pudicum accipiendum, pro eo qui alterius pudicitiam non uiolet: & qui alterum non efficiat impudicum.

Liberat Hippolitum] Theſeus Aegei filius Hippolyto ex Antiopa Amazone ſuſcepto, Phædram Minois filiam duxit vxorem. Ille vxoris in filium inſidias veritus, Hippolytum Trœzenem amandauit, ut illic regnaret. Phædra autem illius amore incenſa, primùm Veneri templum conſecrauit Athenis, ut eâ ſibi placatam, propitiamq; haberet, quod poſteà Hippoliteum appellatum eſt. Deinde Trœzenem profecta, ſperans ſe iuueni perſuaſuram, vt ſecum rem haberet, ab eoq; malè accepta, ac repudiata, dicitur crimen, quod erat ipſius proprium, in illum tranſtuliſſe, Theſeoque renunciaſſe ſe ab illo de ſtupro eſſe appellatam. Theſeus re credita, Hippolyto iratus, cum tres ei optiones dediſſet Neptunus, filij ſui interitum optauit. Neptunus autem Hippolyto ſeſe quadrigarum curriculo exercente, repente belluam marinam in equos immiſit: cuius aſpectu territi Hippolytum diſtraxerunt. lege Euripidis Hippolytum coronatum. Sed quòd hic negat Horatius Hippolytum à Diana liberatum eſſe, nihil videtur ad rem attinere, cum Pindarus Πυθ. εἰδ. γ. eū ab Aeſculapio ad lucem, uitamq; ab inferis reuocatum eſſe auro accepto tradat: atque ob id Iouem iratum fulmen in vtrunque miſiſſe: quo confirmat Pauſan. Corinth. his verbis: ταύτης τῆς στήλῃ τῷ ἐπιγράμματι ὁμολογοῦντα λέγουσιν Ἀργεῖοι, ὡς τεθνεῶτα Ἱππόλυτον ἐκ τῶν Θησέως ἀρῶν ἀνέστησεν Ἀσκληπιός. & Plato lib. 3. de legibus, Ἀπόλλωνος μὲν φασιν Ἀσκληπιὸν εἶναι· ὑπὸ δὲ χρυσοῦ πεισθῆναι πλούσιον ἄνδρα θανάσιμον ὄντα ἰᾶσασθαι· ὅθεν δὴ κεραυνωθῆναι αὐτόν.

Nec lethæa valet Theſeus abrump. &c.] de Pirithoo diximus ſup. ad Od. IIII. lib. 3. ibi, *amatorem trecentæ Pirithoum cohibent catenæ*. de Theſeo uide Plutarchum in Theſeo.

AD MARCIVM CENSORINVM. Ode 8.

Nihil eſſe carminibus potentius ad ſempiternam ſui nominis memoriam poſteris prodendam, atque ab obliuione hominum uindicandam.

DONAREM pateras, grataque commodus
Cenſorine, meis æra ſodalibus:
Donarem tripodas, præmia fortium
Graiorum: neque tu peſſima munerum
Ferres: diuite me ſcilicet artium,
Quas aut Parrhaſius protulit, aut Scopas,
Hic ſaxo, liquidis ille coloribus
Sollers nunc hominem ponere, nunc deum.
Sed non hæc mihi uis: non tibi talium

Res eſt, aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus: carmina poſſumus
Donare: & pretium dicere muneris.
Non inciſa notis marmora publicis,
Per quæ ſpiritus, & uita redit bonis
Poſt mortem ducibus: non celeres fugę,
Reiectęque retrorſum Annibalis minæ,
Non incendia Carthaginis impiæ,
Eius, qui domita nomen ab Africa
Lucratus redijt, clarius indicant
Laudes, quàm Calabræ Pierides: neque,
Si chartę ſileant, quod bene feceris,
Mercedem tuleris. quid foret Iliæ,
Mauortisque puer: ſi taciturnitas
Obſtaret meritis inuida Romuli?
Ereptum Stygijs fluctibus Aeacum
Virtus, & fauor, & lingua potentium
Vatum diuitibus conſecrat inſulis.
Dignum laude uirum Muſa uetat mori:
Cælo Muſa beat. ſic Iouis intereſt
Optatis epulis impiger Hercules.
Clarum Tyndaridæ ſidus ab infimis
Quaſſas eripiunt æquoribus rateis.
Ornatus uiridi tempora pampino
Liber uota bonos ducit ad exitus.

COMMENTARII.

Commodus] ſic reperi ſcriptum in duob. cod. Vatic. longè optimis, & Iannoct. alij cum vulgatis conſentiunt, qui omnes (præter Aldinos) habent *commodis*. Ego ita priorem ſcripturam amplexus ſum, ut tamen vulgatam, præſertim à ueteribus codicibus confirmatam non damnem. ſed hæc certè mihi uidetur elegantior, Horatioque familiarior. quam ſic explico, *Donarem commodus*, id eſt, in eo me commodum præberem, & in eo commodus eſſem, quòd donarem pateras meis ſodalibus, &c. Iam uerò commodi dicuntur ij, qui ſeſe ad aliorum mores uel ſuo iudicio accommodant, uel ſunt accommodati natura, & qui alijs facilè, & libenter obſequuntur, & proſunt. Cic. pro Muræ. *Nemo Catone prodno tuo commodior, comior, moderatior fuit ad omnem rationem humanitatis.* Idem de amicit. *Qui autem commodis fuerint moribus, eos proſperis rebus immutari.* Idem frumentar. *tantamque habebat morum ſimilitudo coniunctionem, atque concordiam, ut Apronius, qui alijs inhumanus, ac barbarus, iſti unus commodus ac diſertus uideretur,* Horat. in epiſt. ad Piſones, *Spondeos ſtabileis in iura paterna recepit Commodus, & patiens.* & in epiſt. ad Auguſt. *commodus ultro arceſſas.* Terent. Heautont. *mu-*

lier

lier commoda & facet a hæc eſt meretrix. Plaut. Pœnulo, *commodos continuas.* ἀρθμίους appellant Græci. *Donarem commodus* autem ex illo genere eſt, cuius illa ſunt, *ne parce malignus, Parce negligens, Si uenerer ſtultus,* & ſimilia, quę annotata ſunt ad Od VIII. lib. 3.

æra] ſigna ęrea, ſtatuas ęreas: nel uaſa ęrea affabrè facta, & antiqua. epiſt. ad Numic. *I nunc, argentum, & marmor uetus, æraque, & artes Suſpice.* & ſaty. IIII. lib. 1. *Stupet Albius ære.* & ſaty. III. lib. 2. *Quo uafer ille pedes lauiſſet Siſyphus ære.*

tripodas præmia fortium] exemplum eſt apud Hom. ἰλ. ψ. Δῶκε δ' ἄγειν ἑτάροισιν ὑπερθύμοισι γυναῖκα, Καὶ τρίποδ' ὠτώεντα φέρειν. ita Heſiod. ἔργ. καὶ ἡμερ. cuius uerſ. mox proferemus.

ferres] auferres, acciperes, ut ſup. Od. XVI. libr. 3. *à Dijs plura feret.* & epiſt. ad Iulium Florum lib. 2. *non temerè à me Quiuis ferret idem.* ead. epiſt. *Grandia laturus meritorum præmia.* & epiſt. ad Auguſt. eod. lib. *Munera, quæ multa dantis cum laude tulerunt.* & ſaty. I. lib. 2. *multa laborum Præmia laturus.* & epiſt. III. lib. 1. *Prima feret ederæ uictricis præmia.* & epiſt. XVII. eiuſdem lib. *Coram rege ſuo de paupertate tacentes Plus poſcente ferent.* ſic loquuntur & Græci. Heſiod. ἔργ. καὶ ἡμερ. ἔνθα μέ φημι Ὕμνῳ νικήσαντα φέρειν τρίποδ' ὠτώεντα. ſic Virg. Aen. 4. *magnum das ferre talentum.*

diuite me ſcilicet artium, &c.] id eſt, ſi abundarem ſignis & tabulis pictis.

Parrhaſius] pictor, de quo Xenoph. ἀπομνημονευμ. γ. εἰσελθὼν μὲν γάρ ποτε πρὸς Παῤῥάσιον τὸν ζωγράφον, καὶ διαλεγόμενο αὐτῷ, &c.

Scopas] ſtatuarum fictor. cuius opus commemorat Pauſanias Corinth. Herculem è ſaxo. Idem Atticis opera omnium præſtantiſſima uel ipſius artificis iudicio, Satyrum, & Cupidinem.

Hic] Scopas. refertur enim ad id, quod propius abeſt.

Sollers] ſollers dictus quaſi ὅλος ἀρτή. id eſt, totus ars, ſeu uirtus: Itaque prior ſyllaba rectè ſcribitur duobus ll, ut producatur. vel à uoce Oſca ſollo, id eſt, toto, & arte, inquit Feſtus.

Sollers nunc homi. ponere] id eſt, ſollers in ponendo. frequens eſt Horatius hoc loquẽdi genere: quod à Græcis ſine dubio manauit. ſolet. n. ita loqui, δεινὸς λέγειν ἱκανὸς ποιεῖν. Aeſchylus in Promet. Δεινὸς γὰρ εὑρεῖν κἀξ ἀμηχάνων, πόρον. Plutarchus de Catone maiore, ἡδὺς συγγενέσθαι, id eſt, ſuauis in congreſſibus. Hom. ἰλ. μ. Τάφρος οὔτ' ἄρ ὑπερθορέειν σχεδὸν, οὔτε περῆσαι ῥηϊδίη. Libet autem mihi hoc loco Horatiana omnia, quę ad hoc genus pertinent, colligere, ac ſua uno ueluti aſpectu ponere. Od. XII. libr. 1. *Blandum & auritas fidibus canoris Ducere quercus.* ibid. *ſuperare pugnis Nobilem.* Od. X. eiuſdem. *Callidum, quicquid placuit, iocoſo Condere furto.* Ode XI. eiuſdem, *ſcire nefas.* niſi quis malit illud *ſcire*, pertinere ad uerbum *quæſieris.* Od. XXXV. *Præſens uel imo tollere de gradu.* ibid. *Ferre iugum pariter doloſi.* Od. XXXVII. eiuſd. *quidlibet impotens Sperare.* Od. XI lib. 3. *Tuq; teſtude reſonare ſeptem Callida neruis.* Od. XII. eiuſd. *catus iaculari.* ibid. *celer excipere.* Ode III. eiuſd. *Aurum irrepertum ſpernere fortior, Quam cogere humanos in uſus.* Ode XXI. eiuſd. *Segnesq; nodum ſoluere Gratiæ.* Od. XXIX. eiuſd. *Ludum inſolentem ludere pertinax.* Od III. lib. 1. *Audax omnia perpeti Gens humana.* in carmine ſæculari ad Deos, *maturos aperire partus Lenis Ilithyia.* Od. VI. huius lib. *celeremq; pronos Voluere menſes.* Od XIIII. eiuſdem, *impiger hoſtium Vexare turmas.* Od. IIII. lib. 2. *leuiora tolli Pergama Grajs.* Od. II. hoc libro, *uiuens uideri.* de arte poet. *Cereus in uitium flecti.* Od. XII. huius, *Curas eluere efficax.* ibid. *Spes donare nouas largus.* epiſt. ad librum ſuum lib. primo, *Iraſci celerem* & epiſt. ad Scæuam eod. libro, *fundus nec paſcere firmus.* ſaty. IIII. lib. 1. *durus compe-*

componere verſus. ibid. *piger ſcribendi ferre laborem.* ſaty. VIII. lib.2. *Ridiculus totas ſimul abſorbere placentas.* ſatyra VII. eiuſdem libri, *Reſponſare cupidinibus, contemnere honores Fortis.* in carmine ſæculari ad Deos, *Veraces cecinisſe Parcæ.* & Od. XVI. epod. *Nefas uidere.* & epiſt. ad Quinctium, *Fons etiam riuo dare nomen idoneus.* de arte poet. *amata relinquere pernix.* ibid. *foramine pauco Aſpirare, & adeſſe choris erat utilis.*

Sed non hæc mihi uis] ſed non eſt mihi hæc facultas, ſeu poteſtas, δύναμις.

res] res familiaris. aut quia abundas, aut quia non deſideras, ut declarat id, quod ſequitur.

& pretium dicere muneris] æſtimare munus, & indicare quanti ſit, non, ut uendamus tamen: ſed ut ſcias, quanti pretij rem accipias à nobis. *muneris* autem, non *muneri* legendum eſt. & ita Porph. accedit unius cod. antiq. Vatic. auctoritas, & Torneſ.

Non inciſa notis marmora, &c.] horũ uerborum ſententia hæc eſt, Non ſtatuæ marmoreæ, ceteraque monimenta à ſenatu P. Scipioni Africano decreta, neque retractus Annibal ab Italia in Africam conſilio, & uirtute P. Scipionis, non domita ab eo Carthago, clariorem illum reddiderunt, quàm Ennij poema. Non enim omnes, qui res præclaras ac laudabiles geſſerunt, ijdem ſui nominis memoriam poſteritati prodere potuerunt: ſed ij demum, qui præconem aliquem ſuarum uirtutum, rerumque geſtarum nacti ſunt, ut dicemus ex Pindaro Od. proxima. non diſſimile eſt id, quod ait epiſt. ad Aug. lib. 2. *Nec magis expreſſi uultus per aenea ſigna, Quàm per uatis opus mores, animique uirorum Clarorum apparent.*

inciſa notis publicis] uerbi gratia his litteris, S.P.Q.R. AD AETERNAM P. CORNELII SCIP. AFRICANI MEMORIAM.

bonis] fortibus ἀγαθοῖς, ἐσθλοῖς.

reiectæque retrorſum] reuocatæ, ac retractæ in Africam. uide T. Liuium lib. 28. 29. 30. annal.

Eius, qui, &c.] P. Corn. Scipionis Africani.

quàm Calabræ Pierides] quàm Ennij ſcripta, qui Calaber fuit, nempe Rudius. Pindarus Olymp. εἰδ. ἰώτα. ἔχοντι δ᾽ εὐρὺ κλέος κόραι Πιερίδες Διός.

neque, Si chartæ ſileant, quod, &c.] ſi litteris (inquit Horat.) non mandentur rectè facta, pręclaraque facinora: nulla erit eorum merces, nullum pręmium: erunt autem tenebris ſepulta ſempiternis. Hanc ſententiam ſplendidè ſanè, atque ornatè perſequitur Pindarus Nem. carm. ſeptimo, hoc modo. *Magnæ corporis uires, magnæq; animi uirtutes, abs hymnis et laudationibus derelictæ denſis tenebris circunfunduntur. Vnicum eſt autem rerum fortiter geſtarum ſpeculum, quo uidelicet illæ poſteritati prodantur, atque immortalitati commendentur, et conſecrentur, carmen à docto aliquo poeta conſcriptum, quod illarum rerum laudes, tanquam laborum præmia, complectatur.* Verba Pindari ſunt hæc, ταὶ μεγάλαι γὰρ ἀλκαὶ σκότον πολὺν ὕμνων ἔχοντι δεόμεναι. ἔργοις δὲ καλοῖς ἔσοπτρον ἴσαμεν ἐνὶ σὺν τρόπῳ, εἰ μνημοσύνας ἕκατι λιπαράμπυκος εὕρηται τις ἄποινα μόχθων κλυταῖς ἐπέων ἀοιδαῖς.

mercedem tuleris] abſtuleris, acceperis, vt ſup. annot.

Quid foret Iliæ, Mauortiſque puer] Romulus. hanc ſententiam uidetur ex Theocrito, nominibus duntaxat immutatis, expreſsiſſe. ſic autem ille in Hierone, Τίς δ᾽ ἂν ἀριστῆας Λυκίων ποτὲ, τίς κομόωντας Πριαμίδας, ἢ θῆλυν ἀπὸ χροιᾶς Κύκνον ἔγνω, Εἰ μὴ φυλόπιδας προτέρων ὕμνησαν

ἀοιδοῖς; Οὐδ᾽ Ὀδυσσεὺς ἑκατόν τε καὶ εἴκατι μῆνας ἀλατεὶς Πάντας ἐπ᾽ ἀνθρώπους ἵδεσαν τ᾽ εἰς ἔσχατον ἐλθὼν Ζωὸς, καὶ σπήλυγγα φυγὼν ὀλοοῖο Κύκλωπος, Δηναιὸν κλέος ἔσχεν· ἐσιγάθη δ᾽ ἂν ὑφορβὸς Εὔμαιος, καὶ βουσὶ Φιλοίτιος ἀμφ᾽ ἀγελαίαις Ἔργον ἔχων, αὐτός τε περισπλάγχνος Λαέρτης, Εἰ μὴ σφᾶς ὤνασαν Ἰάονος ἀνδρὸς ἀοιδαί. id eſt, Quis vnquam optimates Lyciorum, quis Priami filios, aut Cycnum nouiſſet, niſi ſuperiora bella ceciniſſent poetæ? Neque verò Vlyſſes poſt errores decem annorum, per omnium ferè hominum urbes uagatus, etiam ad inferos profectus viuus, tot denique periculis perſunctus, atque ex antro Cyclopis ſaluus reuerſus, diuturnam laudem conſecutus eſſet: tùm ſubulcus Eumæus ſilentio prateritus eſſet, & Philœtius, & Laertes: niſi eos Homeri cantus ab obliuione uindicaſſent. ſic Tibull. lib. 1. *Carmine purpurea eſt Niſi coma: carmina ni ſint, Ex humero Pelopis non nituiſſet ebur.*

diuitibus conſecrat inſulis] conſecrat immortalitati. ſic & Od. xvi. epod. fortunatas inſulas diuites appellat.

Cælo Muſa beat] in cælo collocans beatum efficit. annotatum ad Od. III. lib. 2.

ſic Iouis intereſt Optatis, &c.] Vlyſſes apud Hom. ὀδ. λ. Alcinoo narrat ſe Herculis idolum quidem apud inferos uidiſſe: ipſum Herculem autem cum ceteris dijs immortalibus ſuauiſſimis epulis oblectari, Iouisq; & Iunonis filiam Heben in matrimonio habere. Verba Homeri ſunt hæc; *Τὸν δὲ μετ᾽ εἰσενόησα βίην Ἡρακληείην, Εἴδωλον· Αὐτὸς δὲ μετ᾽ ἀθανάτοισι θεοῖσι Τέρπεται ἐν θαλίῃς, καὶ ἔχει, καλλίσφυρον Ἥβην Παῖδα Διὸς μεγάλοιο καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου.* Hoc idē ſcribit Heſiod. in Theogon. his verbis, *Ἥβην δ᾽ Ἀλκμήνης καλλισφύρου ἄλκιμος υἱὸς Ἲς Ἡρακλῆος τελέσας στονόεντας ἀέθλους, Παῖδα Διὸς μεγάλοιο, καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου, Αἰδοίην λάχ᾽ ἄκοιτιν ἐν Οὐλύμπῳ νιφόεντι, Ὄλβιος, ὃς μέγα ἔργον ἐν ἀθανάτοισι τελέσας Ναίει ἀπήμαντος, καὶ ἀγήραος ἤματα πάντα.* Pindarus item. Nem. εἰδ. α. Tireſiam facit cùm alia, tùm hęc de Hercule uaticinantem, ac prædicentem, multis cum exhauſtis laboribus, omni reliquo tempore ocioſum, quietumque victurum, & in domicilio Deorum immortalium commorantem & epulantem Hebes nuptijs potiturum. & ἰσθμ. εἰδ. δ. de eodem ſic, *Νῦν δὲ παρ᾽ Αἰγιόχῳ κάλλιστον ὄλβον ἀμφέπων ναίει, τετίματαί τε πρὸς ἀθανάτων φίλος· Ἥβαν τ᾽ ὀπυίει χρυσέων οἴκων ἄναξ καὶ γαμβρὸς Ἥρας.*

impiger Hercules] ſup. Od. III. lib. 3. *uagus Hercules.*

Tindaridæ] Caſtor & Pollux, quamuis unus Caſtor, Tyndari: Pollux, Ioui s eſſet filius.

AD LOLLIVM. Ode 9.

Scripta ſua nunquam interitura. ſine poetarum ope, uirtutem obliuione ſempiterna deleri. ſe ſuis uerſibus res à Lollio geſtas memorię proditurum. Laus conſtantię, abſtinentiæ, & ceterarum uirtutum.

NE forte credas interitura, quæ
Longè ſonantem natus ad Aufidum,
Non antè uulgatas per arteis
Verba loquor ſocianda chordis:

Non

Non ſi priores Mæonius tenet
Sedeis Homerus: Pindaricæ latent,
Ceæque, & Alcæi minaces,
Steſichoriq́ue graues camænæ.
Nec, ſi quid olim luſit Anacreon,
Deleuit ętas. ſpirat adhuc amor:
Viuuntq́ue commiſſi calores
Aeoliæ fidibus puellæ.
Non ſola comtos arſit adulteri
Crineis, & aurum veſtibus illitum
Mirata, regaleiſq́ue cultus,
Et comites, Helene Lacena:
Primùsue Teucer tela Cydonio
Direxit arcu: non ſemel Ilios
Vexata: non pugnauit ingens
Idomeneus, Sthenelùsue ſolus
Dicenda Muſis prælia: non ferox
Hector, vel acer Deiphobus graueis
Excepit ictus pro pudicis
Coniugibus, puerisq́ue primus.
Vixere fortes ante Agamemnona
Multi, ſed omnes illacrymabiles
Vrgentur, ignotiq́ue longa
Nocte: carent quia vate ſacro.
Paulùm ſepultæ diſtat inertiæ
Celata uirtus. non ego te meis
Chartis inornatum ſileri,
Tòtue tuos patiar labores
Impune Lolli carpere liuidas
Obliuiones. eſt animus tibi
Rerumq́ue prudens, & ſecundis
Temporibus, dubijsq́ue rectus,
Vindex auaræ fraudis, & abſtinens
Ducentis ad ſe cuncta pecuniæ,
Conſulq́ue non unius anni,
Sed, quoties bonus, atque fidus
Iudex honeſtum prætulit vtili: &
Reiecit alto dona nocentium
Vultu: & per obſtanteis cateruas
Explicuit ſua victor arma.

Non, poſſidentem multa, uocaueris
Rectè beatum: rectius occupat
Nomen beati, qui deorum
Muneribus ſapienter vti,
Duramq; callet pauperiem pati:
Peiusq; letho flagitium timet:
Non ille pro caris amicis,
Aut patria timidus perire.

COMMENTARII.

Ne forte credas,] ut ne forte credas,&c. *Non ſi priores*,&c.

Longe ſonantem natus] ego Hor. de Aufido ſup. Od. ult. lib.3. & ſat.1. lib.1. *Aufidus acer.*

Non antè uulgatas per artes] nouis, & inuſitatis artibus, quia primus ſum poeta Lyricus Latinus. ut ſup. Od. ult. lib.3. *Dicar,&c. ex humili potens Princeps Aeolium carmen ad Italos Deduxiſſe modos*. & epiſt. ad Mæcen. 3. lib.1. *Libera per uacuum poſui ueſtigia princeps.*

ſocianda chordis] Lyrica, ad lyrā canenda. in cod. Rain. Card. ſcriptum eſt, neruis. non clauditur autem hic ſententia, ſed cohærent hæc uerba cum ijs, quæ deinceps ſequuntur, hoc modo. ut ne forte exiſtimes uerſus meos propterea, quòd non ſum poeta Latinorum primus, nec Epicus, ſed Lyricus, interituros: non continuò ſi Homerus primum in poetis locum meruit, Pindarus, Simonides, Alcæus, Steſichorus, Anacreon, Sappho ſunt obſcuri: ita non, ſi principem inter poetas Latinos locum non obtineo, quem Ennius occupauit, exiſtimare debes nullum mihi, in quo conſiſtam, eſſe reliquum. non enim accipiendum eſt illud *ne* quaſi ſit prohibentis particula, ut diximus, ſed ut ualeat *ut non*. ſic Od.1. lib.1. *ſed ne relictis Muſa procax iocis, Ceæ retractes munera Næniæ, Quære modos*,&c. & epiſt. de arte poet. *ne forte ſeniles Mandentur iuueni partes.* ibid. *ne forte pudori Sit tibi Muſa Lyræ ſollers.*

Mæonius.] ſup. Od. VI. lib. 1. *Mæonij carminis alite.*

Ceæque] Simonideæ. ſup. Od.1. lib.2. *Ceæ retractes munera næniæ.* quo loco notauimus Simonidis præcipuam uirtutem fuiſſe in commouenda miſeratione, Quinctiliano teſte citato. accedat, ſi uoles, Dionyſij Halicar. de eodem teſtimonium. Σιμωνίδου δὲ παρατήρει τὴν ἐκλογὴν τῶν ὀνομάτων· τῆς συνθέσεως τὴν ἀκρίβειαν. πρὸς τούτοις (καθ' ὃ βελτίων εὑρίσκεται καὶ πινδάρου) τὸ οἰκτίζεσθαι μὴ μεγαλοπρεπῶς, ὡς ἐκεῖνος ἀλλὰ παθητικῶς, id eſt, *Simonidis autem delectum uerborum obſerua, compoſitionis concinnitatem accuratam: praterea (in quo etiam Pindaro præſtat) rationem miſerationis commouendæ non magnificè, ut ille, ſed dolenter, et miſerabiliter.* Iam, quòd ad huius loci ſententiam pertinet, ſic M. Tull. in perfecto orat. *Prima enim ſequentem honeſtum eſt in ſecundis, tertijsque conſiſtere. Nam in poetis non Homero ſoli locus eſt (ut de Græcis loquar) aut Archilocho, aut Sophocli, aut Pindaro: ſed horum uel ſecundis, uel etiam infra ſecundos.*

Steſichorique græca.] Steſichorus, Tiſias prius dictus eſt, ut ſcribit Suidas: Steſichorus poſtea appellatus, ὅτι κιθαρῳδίᾳ πρῶτος χορὸν ἔστησεν, id eſt, quia primus citharæ cantu chorum ſtatuit, & ſtabiliuit. fuit autem Himereus: quæ eſt urbs. Siciliæ.

luſit

Luſit Anacreon.] Teius.ſup.Od.xvii.lib.i. *et fide Teia Dices laborantes in uno*,&c. luſit autem,quia res leues,& amatorias ſcripſit.ſic Virg.in Tityro. *Ludere,quæ uellem*.Horat.ſaty.iiii.lib.i.*ubi quid datur oci,Illudo chartis*.,

Deleuit ętas] Anacreontis odas aliquot,maiorum noſtrorum negligentia & ſuperiorum temporum culpa ſepultas, ac demerſas, in lucem reuocauit non ita dudum Erricus Stephanus Roberti F.

Spirat adhuc amor,&c.] amor (inquit) quem Lesbia puella Sappho ſuis politiſſimis, & eruditiſſimis verſibus lyricis mandauit, & commiſit, nondum obliuione hominum ſepultus eſt. Quanquam huius quidem poetrię verſus nobis eripuit vetuſtas. Extant tantum quędam eorum fragmenta pauca,ac minuta:& de ea Græcorum,Latinorumque ſcriptorum teſtimonia, quibus illius memoria ab hominum obliuione vindicatur.

calores] amores,Od.xi.huius lib.*Non enim poſthac alia calebo Fæmina.*

Non ſola comtos,&c.] Poſteaquam oſtendit ſibi locum aliquem eſſe inter poetas relictum, docet nunc idem ferè, quod oda ſuperiore, quæcunque vnquam fortiter, & præclarè geſta ſunt,eorum memoriam ad poſteros non fuiſſe peruenturam, ſi litteris mandata non eſſent, atque ab aliquo vel poeta, vel quouis alio ſcriptore probato,ab obliuione vindicata: indicat præterea multa olim,magnaque bella eſſe geſta,in quibus viri fortiſſimi interfuerint, quorum nomen tamen,& memoria eò deleta ſit,quia ſuarum laudum ſcriptore,ac pręcone caruerint. Athen.lib.13.plurima bella enumerat præter Troianum, propter mulieres conflata:cum quo concinit illud.ſat.iii.lib.i. *Nam fuit ante Helenam cunnus deterrima belli Cauſa*.Non ſola igitur Helena Paridis formam, capillos accuratè pexos, & comtos, veſtes auro pictas, ſeu limbis aureis prętextas, cultum & ornatum regium,comitatum denique tali duce dignum mirata,arſit amore. Nam verbum *arſit* malim ita accipi,vt ſit abſolutum,nec actionem ſignificet. Nō ſola(inquam)Helena alterius viri amore capta belli cauſam præbuit.

& aurum veſtib.illitum] ſic deſcribit Paridis cultum Eurip. Iphigen.in Aulide Ἀνθηρὸς μὲν εἱμάτων στολῇ, Χρυσῷ τε λαμπρὸς, βαρβάρῳ χλιδήματι.

Primus'ue Teucer,&c.] aut non primus Teucer bonus fuit iaculator. Homerus de Teucro ἰλ.ν. Τεῦκρός θ', ὃς ἄριστος Ἀχαιῶν τοξοσύνῃ, ἀγαθὸς δὲ καὶ ἐν σταδίῃ ὑσμίνῃ. Menelaus autem apud Sophoclem in Aiace,Teucrum maledicti loco ſagittarium appellat. Menel. ὁ τοξότης ἔοικεν οὐ σμικρὰ φρονεῖν.

Cydonio] Cretenſi. Virgil.Gallo. *libet Partho torquere Cydonia cornu Spicula.*

Non ſemel Ilios vexata] Ilios vrbs ipſa:Ilium arx vrbis: quanquam interdum Ilium pro Troia vſurpatur: vt ſuprà Od.xix. *Et pugnata ſacro bella ſub Ilio*.quo loco tametſi ſacrum Ilium interpretati ſimus execrandum,tamen probabilius eſt ſacrum ideo dicit quia Troia à Dijs condita eſt. Nam & Hom.ſæpe Troiam appellat Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον. Troiam ter obſeſſam eſſe traditum eſt:ſemel ab Hercule:iterum ab Amazonibus:tertium à Menelao,& ijs,qui eum ſecuti ſunt.

Idomeneus] cum alibi,tum ἰλ.ν.licet præclara, & glorioſa Idomenei cognoſcere facinora.

Sthenelusve] de Sthenelo diximus ſup. ad Od.xv.lib.i. Iam hoc loquendi genus *pugnauit prælia*,annotauimus ad Od.vi.lib.2.

Hector] Aiax Hectorem grauiter vulnerauit ἰλ.ξ.adeò vt ille ingenti lapide ictus ex prælio ablatus,atque ad ripas Xanthi fluuij collocatus,animo pœnè deficeret: etiā prę dolore humi ſupinus iacère cogeretur,ſanguinem vomeret, vſum oculorum immenſę offuſæ tenebræ adimerent.

vel

velacer Deiphobus] Deiphobus ἰλ. ν. à Merione vulneratur in brachio. Itaque à Polita germano ſuo tectus, ac defenſus, & in curru collocatus in vrbem reuehitur.

ſed omnes illacrymabiles Vrgentur] ſed omnes iacent æternis demerſi tenebris, propterea quòd nullum poetam nacti ſunt, à quo ſua facta memoriæ proderentur.

illacrymabiles] quos nemo lacrymis decorat (vt loquitur Ennius) propter quos nemo lacrymatur. vel *illacrymabiles* accipe, qui nullis lacrymis ab inferis reuocari poſſunt. Supra Od. XIIII. lib. 2. *illacrymabilem Plutona* nominauit, id eſt, inexorabilem lacrymis, inflexibilem, qui lacrymis non commouetur.

vrgentur longa nocte] æternis tenebris obruuntur: obliuione ſui nominis ſempiterna merguntur. vel longam noctem, mortem intellige, vt ſup. Ode. XXVIII. lib. 1. *ſed omnes una manet nox.*

ſacro] poetas Græci *ἱεροὺς ἀοιδοὺς* appellant, id eſt, ſacros cantores. ſunt enim Muſis ſacri, earumque ſacris initiati: res ſacras, & diuinas, & humano ſenſu maiores plerunque nunciant Virg. Georg. II. *Me vero primum dulces ante omnia Muſæ, Quorum ſacra fero ingenti perculſus amore, Accipiãt.* Horat. de arte poet. *Silueſtres homines ſacer interpresque deorum Cædibus, & uictu fœdo deterruit Orpheus.* Itaque fortaſſe propter hanc cauſam ſuprà idem Hor. Od. XIII. lib. 2. de Alcæo & Sapph. dixit illud. *Vtrunque ſacro digna ſilentio Mirantur umbræ dicere.*

Paulum ſepultæ diſtat, &c.] id eſt, virtus nullis litteris illuſtrata, & incognita, parum differt ab ignaua, & ocioſa vita. parum intereſt, vtrum quis totam vitam ocio, & deſidia traduxerit, nulla ſui nominis memoria poſteris prodita, an rebus præclariſſimè geſtis nemo extiterit, quia eas ſcriptis eruditis ac politis memoriæ ſempiternæ conſecret, & commendet. Nam (vt ait Pindarus) Pyth. εἰδ. γ. *γιγνωσκομένα δ' ἀρετὰ κλειναῖς ἀοιδαῖς, χρονία τελέθει.* id eſt, virtus carminibus eruditis illuſtrata, & celebrata, diuturna eſt. tum verba lecta, & ornata, quę lingua ex alto animi receſſu depromſerit, diuitius viuunt, quam facta, vt idem Pindarus ait Nem. carm. 4. verba Pindari ſunt hęc. *ῥῆμα δ' ἐργμάτων χρονιώτερον βιοτεύει, ὅ, τί κε σὺν χαρίτων τύχᾳ γλῶσσα φρενὸς ἐξέλοι βαθείας.* & εἰδ. Ζῆτα Νεμ. ait hymnos, & carmina, eſſe quædam rerum fortiter, & præclare geſtarum ſpecula. verbum *diſtat* autem cum dandi caſu coniunxit, vt diſcrepandi, & differendi verba in lib. de arte poet. *niſi quod pede certo Differt ſermoni, ſermo merus.* & ſaty. 4. lib. 1. *& tamen idem Scire uolam, quantum ſimplex, hilariſque nepoti Diſcrepet.*

Non ego te meis Chart. inornat. ſil. Totue tuos, &c.] non committam, vt ſilẽtio à me prætermiſſus meis ſcriptis non illuſtreris, ac celebreris: nec ſinam tot tuas res geſtas vetuſtate paulatim obſcurari, poſteritatisque obliuione deleri. Vetus eſt dictum (inquit Pindarus Nem. εἰδ. θ.) non oportere id, quod fortiter, & cum virtute geſtum eſt, ſilentio tegere. verba Pindari ſunt hæc *ἐστὶ δέ τις λόγος ἀνθρώπων τετελεσμένον ἐσλὸν μὴ χαμαὶ σιγᾷ καλύψαι.*

carpere] id eſt, paulatim obſcurare, atque imminuere. tranſlatio eſt. vide annot. ad Od. XI. lib. 1.

rerumque prudens, &c.] id eſt, rerum cognitione pręſtans, vel rerum futurarum prouidus.

& ſecundis Temporibus, &c.] & in ſecunda, atque aduerſa fortuna conſtans, & æquabilis: & in neutram partem propenſus, id eſt, neque inſolens, & elatus, neque fractus, ac demiſſus. Eſt autem elegans metaphora à corpore ad animum. nam quemadmodum corpus rectum eſſe dicitur, quod non eſt inflexũ, aut incuruatum, vt ann. ſup. ad Od. IIII. ſic animus dicitur eſſe rectus, qui non

eſt per-

eſt perturbatus,neque concitatus,neque anxius:ſed ſedatus,tranquillus, & pacatus. eadem tranſlatione vtitur ſatyr. III. lib.2. *Rectum animi ſeruas?* cui par eſt illud,quod eſt ibidem, *Stas animo?* vt ſuprà diximus.

dubiis] *dubia tempora,res dubiæ,caſus dubij* dicuntur à Latinis non admodum ſecundi,& propemodum aduerſi. Cælius Cicer.lib.8. epiſt. *nunc te contra uictorem facere,quem dubijs rebus lædere noluiſti*. Horat.ſaty.II. lib.2. *uter nam Ad caſus dubios fidet ſibi certius*, &c. Plautus in Moſtellar. *Qui homo timidus erit in dubijs rebus,is nauci non erit*. Salluſt.coniur.Catil. *qui labores,pericula,dubias,atque aſperas res facile tolerauerant,ijs otium, diuitiaq;, optandæ alijs,oneri, miſeriaq,fuere.* Catull. de Pel.& Thet.nup. *Gnate,ego quem in dubios cogor dimittere caſus.* T.Liuius li.30. annalium. *In bonis tuis rebus,noſtris dubijs,tibi ampla; ac ſpecioſa,danti eſt, pax: nobis petentibus,magis neceſſaria,quam honeſta.*

Vindex auaræ fraudis] qui pœna coërcet auaritiam, & animaduertit in auaros. *uindex* (inquit Feſtus) ab eo dictus, *quod uindicat; quo minus is,qui prenſus eſt ab aliquo, teneatur.*

Conſulque non vnius anni] conſul eſt vnius anni, qui comitijs centuriatis, populi beneficio, & ſuffragijs conſulatum adeptus eſt.magiſtratus enim Romæ erant annui: conſul autem perpetuus eſt ille, atque etiam Rex,qui ſuas cupiditates comprimere, ſuiſq; appetitionibus imperare poteſt, qui honeſtum vtili anteponit,qui muneribus nõ capitur,vt ſup.Od.II.li 2. *regnum & diadema tutu Deferens uni,propriamq; laurum,Quiſquis ingentes oculo irretorto Spectat aceruos.*

Reiecit alto dona nocentium Vultu.] erecto vultu,excelſoque animo munera hoīum nocentiũ repulit: non accepit pecuniam,vt nocentem abſoluat.

& per obſtantes cateruas, &c.] qui ſibi per mediam hoſtium aciem vi, & ferro iter patefecit.

Non poſsidentem multa, &c.] ordo eſt, non rectè vocaueris eum beatum,qui multa poſſidet.

Duramque call.paup.] ſup.Od.3I.lib.3. *Anguſtam, amici, pauperiem pati, Robuſtus acri militia puer Condiſcat.* paupertatem Od xxv.eiuſd.lib.diximus non eſſe alteri maledicti loco obijciendam,collectis aliquot exemplis: quibus adde verſus Heſiodi eiuſdem ſententiæ. *Μηδέ ποτ' οὐλομένην πενίην θυμοφθόρον ἀνδρὶ Τέτλαθ' ὀνειδίζειν μακάρων δόσιν αἰὲν ἐόντων.*

flagitium] turpitudinem,vt ſuprà Od.v.lib.3. *flagitio additis Damnum.*

Non ille pro car.am. Aut patr.timid.perire.] ſup.Od.II.lib.3. *Dulce et decorum eſt pro patria mori.timidus perire* autem ſic dictum hac Oda, vt illud lib 3.Od.XIX. *Codrus pro patria non timidus mori.*

AD LIGVRINVM. Od. 10.

Vt,dum per ætatem licet, fruatur formæ ſuæ bono: alioqui fore, vt ipſum pœniteat, cum flos ille ætatis exaruerit.

O Crudelis adhuc, & Veneris muneribus potens:
Inſperata tuæ cum veniet pluma ſuperbię:
Et,quę nunc humeris inuolitant,deciderint comæ:
Nunc & qui color eſt Puniceę flore prior roſæ,
Mutatus Ligurinum *in faciem uerterit hiſpidam,*
Dices, heu (quoties te ſpeculo uideris alterum)

Quæ

Quę mens eſt hodie, cur eadem non puero fuit?
Vel cur his animis incolumes non redeunt genæ?

COMMENTARII.

Veneris muneribus potens] formoſus, & florens ætate. hunc Ligurinum credibile eſt amatum eſſe ab Horat. ſup. Od. I. huius lib. *Sed cur, heu, Ligurine, cur Manat rara meas lacryma per genas?* & Lyciſcum Od. xI. epod. *Nunc gloriantis quamlibet mulierculam Vincere mollitia amor Lycisci me tenet.*

Inſperata tuę cum veniet, &c.] cũ tibi pili, & barba os, parteſq; corporis nunc læues, & politas occupabunt. ſuperbiam Ligurini appellat, oris, & totius corporis læuitatem: comam vſque ad humeros pẽdentem: florem ætatis deniq;.

Et, quę nunc humeris inuolit. dec. co.] pueri concubini alebant comam puellarum in morem. vt Od. xI. epod. *Aut teretis pueri longam renodantis comam.* & ſuprà de Gyge puero Od. v. lib. 2. *Quem ſi puellarum inſereres choro, Mirè ſagaces falleret hoſpites Diſcrimen obſcurum ſolutis Crinibus, ambiguoq; vultu.* Detondebantur autem, cum vel domini vxorem ducebant, vel pueri ipſi ætate adulta, & corroborata eſſe cœperant. Catull. in nuptias Iuliæ. *Nunc tuum cinerarius Tondet os, miſer ah, miſer Concubine nuces da.* hęc verba igitur *cum deciderint comæ*, licet ita accipere: cum exoletus fueris, cum ad vſum illum puerilem, & impudicum, quem nunc prębes, ineptus fueris, nempe adultus, & vir factus, & detonſa coma.

puniceę] purpureæ. Od. Ix. *Punico Lugubre mutauit ſagum.*

hiſpidam] hirſutam, horridam, barbatam, piloſam, aſperam. Theocritus Ἐρας ᾳ̃, formę puerilis breuitatem cum roſa, viola, lilio, niue confert his verſibus, Καὶ τὸ ῥόδον καλόν ἐστι, καὶ ὁ χρόνος αὐτὸ μαραίνει· Καὶ τὸ ἴον καλόν ἐστιν ἐν εἴαρι, καὶ ταχὺ γηρᾷ. Λευκὸν τὸ κρινόν ἐστι, μαραίνεται ἁνίκα πίπτει. Α δὲ χιὼν λευκά, καὶ τάκεται ἁνίκα παχθῇ. Καὶ κάλλος καλόν ἐστι τὸ παιδικόν, ἀλλ᾽ ὀλίγον ζῇ.

alterum] differentem, diſſimilem, mutatum ab hoc, qui nunc es, Græci ἕτερον dicunt, id eſt, alterum. Ἀριστ. ῥητορ. β. τὸ γὰρ δεινὸν ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ. & ἠθικῶν κ. ὁ φίλος ἕτερος ὢν τοῦ κόλακος. qua de re plura alibi.

Quę mens eſt hodie, cur eadem, &c.] Non diſſimile eſt illud Tibulli lib. I. *At te pœna manet. niſi deſinis eſſe ſuperba, Quam cupies votis hunc reuocare diem?* & Terent. in Hecyra. *Eheu, me miſeram, cur non aut iſtac mihi Aetas & forma eſt, aut tibi hac ſententia?* & Hom. ὀδ. π. Αὐτὰρ ἐγὼν εἴτοι νέος εἴην τῷδ᾽ ἐνὶ θυμῷ.

incolumes] læues, & imberbes. quandiu enim tales manent impudici pueri genæ, ſaluę ſunt, & integrę: barbatæ autem, & hirſutę, corruptę ſunt, & quodam modo mortuę, neque iam integrę, neque incolumes.

AD PHYLLIDEM. Ode II.

Inuitat eam ad epulas.

EST mihi nonum ſuperantis annum
Plenus Albani cadus: eſt in horto
Phylli, nectendis apium coronis,
Eſt ederæ vis

Multa,

Multa, quæ crineis religata fulges:
Ridet argento domus:ara caſtis
Vincta verbenis auet immolato
Spargier agno:
Cuncta feſtinat manus: huc, & illuc
Curſitant mixtæ pueris puellæ:
Sordidum flammæ trepidant rotantes
Vertice fumum.
Vt tamen noris, quibus aduoceris
Gaudijs: idus tibi ſunt agendæ,
Qui dies menſem Veneris marinæ
Findit Aprilem
Iure ſollennis mihi, ſanctiorque
Pœnè natali proprio, quòd ex hac
Luce Mæcenas meus affluenteis
Ordinat annos.
Telephum, quem tu petis, occupauit
Non tuæ ſortis iuuenem puella
Diues, & laſciua: tenetque grata
Compede uinctum.
Terret ambuſtus Phaeton auaras
Spes: & exemplum graue præbet ales.
Pegaſus, terrenum equitem grauatus
Bellerophontem:
Semper ut te digna ſequare: & vltrà,
Quàm licet, ſperare nefas putando,
Diſparem vites. age, iam meorum
Finis amorum,
(Non enim poſthac alia calebo
Fœmina) condiſce modos, amanda
Voce quos reddas. minuentur atræ
Carmine curæ.

COMMENTARII.

Plenus Albani cadus] Albanum vinum commemorat Athenæus lib 1. Nectendis apium coronis] vtebantur veteres illi coronis in conuiuijs, obſcurè ſignificantes rerum abundantiam, & copiam. στέψαι enim, quòd valet coronare Latinè, implere eſt: vt apud Hom. ὀδυσσ. α. Κοῦροι δὲ κρητῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο, quem verſum propemodum ad verbum expreſſit Virgil. lib. 1. Aen. *Crateras magnos ſtatuunt, et uina coronant.* quanquam nonnulli arbitrantur ſolitos eſſe poculis imponere coronas, quæ ſnia Tibulli auctoritate confirmari

poteſt lib.2. *Aut è uefle ſacris tendent umbracula ſertis Vinctæ. coronatus ſ'abit et ipſe calix.* Virg. Aen.111. *Tum pater Anchiſes magnum cratera corona Induit, implet itque mero.* conficiebant autem ex edera, vel apio coronas ad ſignificandam eam, quæ in conuiuio verſari debet, hilaritatem, & iucũditatem. Theocr. in Amaryllide. *Τὸν σέφανον τῖλαι με καταυτίκα λεπτὰ ποιησεῖς, Τόν τοι ἐγὼν Ἀμαρυλλὶ φίλα, κισσοῖο φυλάσσω.* Anac. *ἐπὶ δ' ὀφρύσι σελίνων σεφανίσκους θέμενοι, θάλειαν ἑορτὴν ἀγάγωμεν Διονύσω.* Aenea, & ſocijs eius, cum primùm in Italiam aduenisſent, humi diſcumbẽtibus, ac prandentibus, ſolum apio fuiſſe ſubſtratum, idque illis menſæ loco fuiſſe ſcribit Dionyſius Halycarn. lib.1. *ἀρχαιο. ῥωμ* vide ſupra annot. ad Od.xvii.lib.1. conficiebantur etiam ex philyra coronæ. ſed hæ erant ſumtuoſiores, vt Od.vlt.lib.1. *Diſplicent nexæ philyra coronæ,* commemorat coronas etiam lib.2. ſat.111. *potus ut ille Dicitur ex collo furtim carpſiſſe coronas, Poſtquam eſt impranſi correptus uoce magiſtri.*

crineis religata] ſup. Od.xi.lib.2. *comam religata.* & Od,v.lib.1. *cui flauam religas comam.* & Od.xi.epod. *Flauam renodantis comam.* *fulges* autem pro eo, quod eſt, fulgere ſoles, ut rectè Porph.

Ridet argento domus.] *γελᾷ.* renidei. hilaritatem quandam præ ſe fert. vide annot. ad Od.xviii.lib 2.

ara caſtis Vincta verbenis] aræ cæſpitibus, & terra extructę verbenis reuinciebãtur. Eſt autem verbena (vt ſcribit Plin. lib.22. cap.11. gramen ex ara, ſeu ex arce cum ſua terra euulſum: Hac vtebantur legati cum ad hoſtes clarigatum, id eſt, res repetitum mittebantur: hac Iouis menſa verrebatur, domus purgabantut, ac luſtrabantur, vt idem ſcribit lib.25. cap 9.

auet immolato, &c.] vĩ cupere infici, ſeu imbui ſanguine agni mactati.

Cuncta feſtinat manus] omnes diligentiam adhibent, manuſque admouent ad eam rem, quam paro. feſtinat *σπεύδει*, ſtudium adhibet. ſic Theoc. *Ἡρακλίσκῳ, ἐνεπλήσθη δ' ὁ δόμος σπεύδοντος ἑκάστου.*

trepidant] cum trepido, ſeu tremulo motu ſurſum feruntur. vide ann. ad Od.1111.lib.2.

rotantes] torquentes, rotarum in morem voluentes. ſic Virg. Georg.1. & Aen.3. *globos flammarum* appellat, flammas Aetnæ globorum in modum erumpentes.

Idus] Idus Apriles, vt ſtatim declarat. eidus malim ſcribi per ei, vt docet Plut. & vetera marmora admonent.

marinę] ſup. Od.xxvi.lib.3. *Laeuum marinæ qui Veneris latus Cuſtodit.* Aprilem autem à Venere, quam *Ἀφροδίτην* Græci appellant, nomen traxiſſe docet Plutarc. in Numa, vel, vt alij volunt, ab aperiendo, quod idem auctor ſcribit.

ſollennis] dies feſtus ſtatus, & fixus: vt dicimus ſacrificium ſollenne, quod & certo anni tempore, & omnibus annis prętari debet; à ſollo, id eſt, toto. Feſtus. M. Tull. Tuſcul. 1. *cum enim illam ad ſollenne, et ſtatum ſacrificium curru uehi ius eſſet ſatis longè ab oppido ad fanum,* &c. de hac voce vide anno. ad epiſt.1. ibid. *Inſanire putas ſollennia me.*

quod ex hac luce, &c.] id eſt, quia ab hoc die annos ætatis ſuæ numerat. ab hoc die annorum ætatis ſuæ numerandorum initium ducit. hic dies eſt eius natalis.

affluenteis] accedentes. tralatio eſt à fluminibus. Virg. Aen.2. *leni fluit agmine Tibris.* Sic iterum Horat. epiſt.1.li.1. *Sed mihi tarda fluunt, ingrataq; tempora.*

Telephum, quem tu petis, occupauit, &c.] Telephus, quem tu amas, & expetis, in puella tibi valde diſſimili, loco, re, genere, amorem ſuum collocauit, eiuſq; amore irretitus eſt.

non tuæ ſortis] non tui generis,loci,rei, fortunę.

Terret ambuſtus Phaethon] Notiſſimum eſt Phaetontem, cum ętate iam adulta ſe Solis eſſe filium ex matre Rhoda cognouiſſet, curruumque patris moderari illo diu, multumque negante voluiſſet, cęlumque,& terras ob aurigandi inſcitiam incendio miſcuiſſet, ambuſtum ipſum, fulmineque percuſſum in Eridanum fluuium decidiſſe. Plato in Timæo ſic interpretatur Phaetontis fabulam: *Τὸ γὰρ οὖν καὶ παρ' ὑμῖν λεγόμενον, ὥς ποτε Φαέθων ἡλίου παῖς τὸ τοῦ πατρὸς ἅρμα ζεύξας διὰ τὸ μὴ δυνατὸς εἶναι κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς ὁδὸν ἐλαύνειν, τά τ' ἐπὶ γῆς ξυνέκαυσε, καὶ αὐτὸς κεραυνωθεὶς διεφθάρη, τοῦτο μὲν, μύθου σχῆμα ἔχον λέγεται· τὸ δ' ἀληθές ἐστι τῶν περὶ γῆν, καὶ κατ' οὐρανὸν ἰόντων παράλλαξις, καὶ διὰ μακρῶν χρόνων γιγνομένη τῶν ἐπὶ γῆς, πυρὶ πολλῷ φθορά.* Quæ verba (vt ſummatim perſtringam) hanc ſententiam continent: per illam Phaethontis fabulam, omnium, quæ circum terram, & ſub cælo feruntur ac mouentur, mutationem, eorumque quæ ſunt in terra, longo temporis ſpatio interitum, & deflagrationem multo igni erumpente ſignificari. Lucretius lib. 5. Platoni aſſentiens idem complectitur his pulcherrimis verſibus, *Ignis enim ſuperauit, et ambens multa percuſſit, Auia cum Phaetonta rapax uix Solis equorum Aethere raptauit toto, terraſq; per omnes. At pater omnipotens ira tum percitus acri Magnanimum Phaetonta repenti fulminis ictu Deturbauit equis in terram, Solq; cadenti Obuius æternam ſuſcepit lampada mundi, Diſiectoſq; redegit equos, iunxitque trementes. Inde ſuum per iter recreauit cuncta gubernans, Scilicet ut ueteres Graium cecinere poetæ. Quod procul à uera eſt animi ratione repulſum.* Horatius autem hoc Phaetonis exemplo Phyllidem deterret, ne maiora, quam, quę ſibi conueniunt expetat, & concupiſcat.

& exempl. gr. pręb. ales Pegaſ.] poeticè id attribuit Pegaſo Horatius, quod à Iouis ira natum eſt. Nam Bellerophon Anteę calumnia liberatus, grauiſſimiſque periculis perfunctus, denique gener Prœti, regnique ſocius ac particeps factus, his rebus omnibus elatus, & Pegaſo fretus, dicitur, quid in cælo eſſet, quidque ibi fieret, explorare voluiſſe. Qua audacia offenſus Iupiter, œſtrum in Pegaſum immiſit. Ita excuſſus equo Bellerophon in Lycię campum decidit, qui Aleius *ἀπὸ τοῦ ἀλᾶσθαι*, quod eſt errare, dictus eſt, quia in eo cāpo, debilitato corpore errarit. hęc Homeri interpretes *ἰλ. ζ.* Vtitur eodem exēplo Pindarus Iſtm. *εἰδ. ζ.* monens, ne quis ſibi immortalitatis ſpem proponat, cum ſimus mortales, vitæque multo breuioris, quàm vt Deorum ſedem attingere poſſimus. Verba Pindari ſunt hæc, *τὰ μακρὰ δ' εἴ τις παπταίνει, βραχὺς ἐξικέσθαι χαλκόπεδον θεῶν ἕδραν· ὅ, τι πτερόεις ἔρριψε Πάγασος δεσπόταν ἐθέλοντ' ἐς οὐρανοῦ σταθμοὺς ἐλθεῖν μεθ' ὁμάγυριν Βελλεροφόνταν Ζηνός.*

ales] alatus. *πτερόεις*, Pindarus. de Pegaſo ſup. Od. xxvii. lib. 1.

terrenum equitem grauatus] *grauatus equitem*, pro eo, quod eſt, grauatus ferre equitem, Horatianum eſt. Nam ſic loquuntur & Græci. *βαρύνομαι τὴν πενίαν, τὴν ἀτιμίαν*, etc. Plutarchus in Cæſare, *τοῖς βασκαίνουσι, καὶ βαρυνομένοις τὸν δύναμιν.* ſic & Sueton. in Tiberio. *matrem Liuiam grauatus.* idem in Auguſto. *Ampla et operoſa prætoria grauabatur.*

te digna] tibi apta, tibi conuenientia.

Diſparem vites] Prouerbium eſt vulgatum apud Grecos, quod monet, vt ſibi quiſque æqualem vxorem ducat. *τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.* natum à luſu puerorum turbines flagellis circumagentium ac verſantium. lege in libris epigrammatum Gręcorum, pulcherrimum Callimachi epigramma ad Dionē. Ita igitur & Horat. Phyllidi ſuadet, vt amicum ſibi parem deligat: ab amore Telephi animum auertat.

Finis amorum] ô Phylli, quam omnium poſtremam amare conſtitui. ſi Propert.lib.1.*Cin bia prima ſuis, Cinthia finis erit.*

Calebo] incendar, ardebo, vt Od.IX.lib.3.*Donec non alia magis Arſiſti.*

modos] cantus, carmina modulata.

reddas] reddere interdum eſt id, quod ab aliquo acceperis, ac didiceris vel recitare, vel cantare, vt hic, & ſup. Od.VI. huius libri. *Reddidi carmen docilis modorum Vatis Horati.* & epiſt. ad Lollium II.lib.1. *Vt puerum ſaeuo credas dictata magiſtro, Reddere.* idem ad Piſones de arte poet. *Reddere qui uoces iam ſcit puer.* & Lucret. *reddere dicta*.lib.4. *Et ſonitus audire (ſeuera ſilentia noctis Vndiq; cum conſtent) & reddere dicta tacentes.*

atræ] vſitatum eſt Horatio hoc epithetum. ſup. Od.XIIII.lib.3. *Hic dies uere mihi feſtus atras Eximet curas.* & Od.I. eiuſd. *Poſt equitem ſedet atra cura.* & ſaty.VII. lib.2. *nam comes atra premit, ſequiturq; fugacem.*

AD VIRGILIVM. Ode 12.

Deſcribit veris aduentum: tùm eum inuitat ad epulas, ea conditione, vt ſecum pro ſymbola, vnguenti nardini onycem afferat.

IAM veris comites, quæ mare temperant,
Impellunt animæ lintea Thraciæ:
Iam nec prata rigent, nec fluuij ſtrepunt
Hyberna niue turgidi.
Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix auis, & Cecropiæ domus
Aeternum opprobrium, quòd malè barbaras
Regum eſt ulta libidines.
Dicunt in tenero gramine, pinguium
Cuſtodes ouium, carmina fiſtula:
Delectantque deum, cui pecus, & nigri
Colles Arcadiæ placent.
Adduxere ſitim tempora Virgili:
Sed, preſſum Calibus ducere Liberum
Si geſtis, iuuenum nobilium cliens,
Nardo uina merebere.
Nardi paruus onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpicijs accubat horreis,
Spes donare nouas largus, amaraque
Curarum eluere efficax.
Ad quæ ſi properas gaudia, cum tua
Velox merce ueni. non ego te meis

Immunem meditor tinguere poculis,
Plena diues ut in domo.
Verùm pone moras, & ſtudium lucri:
Nigrorumq; memor, dum licet, ignium
Miſce ſtultitiam conſilijs breuem.
Dulce eſt deſipere in loco.

COMMENTARII.

Iam veris comites] hæc Ode eiuſdem fere eſt argumenti, atque Ode ſeptima.

animæ Thraciæ] venti Thracij, nempe Fauonij. Quidam putant Eteſias ſignificari. à quibus ualde diſſentio. nam Eteſiæ æſtate ſpirant: Fauonij vere ineunte. Iam ex Lucretio, M. Tullio, Plauto, Terentio intelligere licet, quid interſit inter animum, & animam. Lucret. lib. 3. *Nunc animum, atque animam dico coniuncta teneri Inter ſe, atque unam naturam conficere ex ſe: Sed caput eſſe quaſi, & dominari in corpore toto Conſilium, quod nos animum, mentemque uocamus.* Idem lib. 5. *ac prece quæſit Ventorum pauidus paces, animasque ſecundas.* Idem lib. 3. *Et magis eſt animus uitai clauſtra coercens, Et dominantior ad uitam, quàm uis animai. Nam ſine mente, animoque nequit reſidere per artus Temporis exiguam partem pars ulla animai, Sed comes inſequitur facile, & diſcedit in auras, Et gelidos artus in lethi frigore linquit,* &c. Et M. Tull. Tuſcul. lib. 1. *Animum autem animam noſtri declarant nominari. Nam & agere animam, & efflare dicimus.* animam, id eſt, ventum, ibid. *ipſe autem animus ab anima dictus eſt.* Idem ibid. *quam regionem cum ſuperauit animus, naturamq; ſui ſimilem contigit, et agnouit; iunctus ex anima tenui, et ex ardore ſolis temperato, ignibus inſiſtit,* &c. Idem ibidem. *anima ſit animus, ignis'ne, neſcio.* Plaut. Aſinar. DE. *Animam ædepol ſuauiorem, quàm uxoris meæ.* PHILAEN. *Dic, amabo, an fœtet anima uxori tuæ?* idem Aulular. *ſed me animam recipere ſinas, te rogo.* idem ibid. S. *Quin cum it dormitum, follem obſtringit ob gulam.* A. *cur?* S. *nequid animæ forte amittat dormiens.* Terent. Adelph. *quid feſtinas, mi Geta? animam recipe.* Idem in Phorm. *Animam compreſſi, aurem admoui.* Iterum M. Tull. frumentaria, de Apronio, *qui nō modò animum integrum, ſed ne animam quidem puram conſeruare potuiſſe:* idem in Timæo, *ita contigit, ut inter ignem, & terram, aquam Deus, animamq; poneret, eaq; inter ſe compararet, et proportione coniungeret, ut, quemadmodum ignis animæ, ſic anima aquæ: quodq; anima aquæ, id aqua terræ proportione redderet.* Virg. in Sileno, *Semina terrarumque, animæq;, mariſq; fuiſſent, Et liquidi ſimul ignis.* Idem Georg. 2. *animasq; & olentia Medi Ora fouent illo, et ſenibus medicantur anhelis.*

rigent] horrent, ſquallent: frigore, glacie, gelu.

Nidum ponit Itin fleb. gem.] hirundo (inquit) Ityn filium gemens à ſe interfectum in odium Terei viri ſui, nidum ponit. Heſiodus ἐργ. καὶ ἡμ. hirundinem ὀρθρογόην appellat, id eſt, manè gementem. Τὸν δὲ μετ' ὀρθρογόη Πανδιονὶς ὦρτο χελιδὼν Ἐς φάος ἀνθρώποις ἔαρος νέον ἱσταμένοιο. apud Homerum item ὀδυσσ. τ. Penelopa Vlyſſem uirum ſuum nōdum agnoſcens, & tamen cum eo loquens, ſeſe cum luſcinia comparat Itylum filium ſuum lugente, his uerbis. Ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρηῒς ἀηδὼν Καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν, Ἥτε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνὴν, Παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον, &c. Plato autem in Phædone, negat hirundinem, luſciniam, upupam, cycnos doloris, gemitus'ue cauſa canere, his uerbis, οὐδ' αὐτὴ ἡ ἀηδὼν, καὶ χελιδὼν, καὶ ἔποψ,

ὃν δή φασι διὰ λύπην θρηνοῦντα ᾄδειν, ἀλλ' οὐδὲ ταῦτα φαίνεταί μοι λυπούμενα ᾄδειν, οὔτε οἱ κύκνοι.

Cecropiæ dom. Aeter. opprob. &c.] Eryſichthon Cecropis filius non regnauit Athenis. nam patre uiuo mortuus eſt. Cecropi ſucceſſit Cranaus, quem Amphictyon eius gener regno ſpoliauit. Hic rurſus ab Erichthonio eiectus eſt. Erichthonij autem patrem mortalem fuiſſe negant, natumque eum dicunt ex Marte & Terra. Huius filius fuit Pandion: cuius filię Procne, & Philomela. Itaque, quòd hanc auem æternum Cecropiæ domus opprobrium dicit eſſe, non eſt ita intelligendum, eam ex ſtirpe & ſanguine Cecropis ortam eſſe: ſed Cecropia domus intelligenda eſt, regum Athenienſium familia, tametſi non ſit una. Fabula autem notiſſima eſt de Procne in hirundinem, Philomela in luſciniam mutata: quam cum Tereus Rex Thraciæ, qui Procnen in matrimonio habebat, conſtupraſſet, ei ipſi, quam conſtuprarat, linguam pręcidit, ne vxori ſuæ rem enunciaret. quanquam alij putant Philomelam in hirundinem, Procnem in luſciniam eſſe uerſas: ut Gorgias, qui, cum hirundinis uolantis ſtercore inquinatus eſſet, *αἰσχρόν γε* (inquit) *ὦ φιλομήλα*. refert Ariſtotel. lib: 3. Rhetoricor. Sic Virg. in Sileno: *Quas illi Philomela dapes*. ſic & Varro lib. 4. de lingua latina.

quòd malè barbaras, &c.] quia barbaram illam Terei uiri ſui libidinem immaniter, & crudeliter ulta fuerat, nempe filio communi Iti interfecto. Propert. lib. 3. *Increpet abſumtum ne ſua mater Itym.*

Delectantq; Deum] Pana. fuit autem Pan (ut ſcribit Theocriti interpres) Penelopæ, & procorum filius: ideoque Pan uocatus eſt, quia *ἐκ πάντων ἐσπάρη*, id eſt, omnium ſemine ſatus eſt. alij Mercurium eius patrem fuiſſe, in hircum mutatum. De Pane ſcribit Plutarchus mirabile quiddam lib. *περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρ.* Epitherſen quendam ſibi narraſſe, cum ille in Italiam nauigaret, & ad inſulas Echinadas perueniſſet, ueſperi, mari placido, & tranquillo uocem eſſe auditam cuiuſdam Thamum appellantis. Erat autem is Thamus gubernator Aegyptius non omnibus uectoribus notus. Qui cum bis appellatus tacuiſſet, atque ad tertiam appellationem reſpôdiſſet: eum, cuius erat illa vox, ſumma uocis contentione ita locutum eſſe: Vbi ad Palodes delatus fueris, nunciato, Pana magnum obijſſe. qua uoce audita, primùm omnes, qui in naui erant, metu perterritos eſſe: deinde conſultaſſe utrum præſtaret, eine uoci obtemperare, an totam rem negligere. re inter eos communicata, & conſultata, ad extremum placuiſſe, ut Thamus, quod iuſſus eſſet, faceret, maximè ſi tum, cum ad illum locum perueniſſent, malacia eſſet. itaque fecit: & quàm clariſſima uoce potuit, proclamauit magnum Pana obijſſe. Vixdum clamandi finem fecerat, cum ingens factus eſt non unius, ſed ueluti complurium hominum gemitus. Id cum Romam perlatum eſſet, Tiberium, qui tum imperium obtinebat, ira ei nuncio fidem habuiſſe, ut doctiſſimis quibusque hominibus conuocatis, quærere inſtituerit de Panis ortu, genere, & natura. Illos autem re multum, diuque diſputata, ad extremum ſine ulla diſſenſione ac uarietâte pronunciaſſe Pana, de quo quæreretur, & qui diê ſuum obiiſſe diceretur, Mercurij, & Penelopę filium fuiſſe. Non defuerunt Chriſtiani homines, qui hunc Pana, Chriſtum fuiſſe putarint, magnum omnium mortalium paſtorem, & ſeruatorem: tempora certè conueniunt. Herodotus in Euterpe Pana ſcribit à Mendeſijs in octo dijs numerari. hos autem deos octo, duodecim dijs priores haberi. Addit præterea Pana à pictoribus & fictoribus *αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα*, id eſt, facie caprina, & crinibus hircinis pingi, & ſculpi ſolere.

nigri Colles Arcad.] Virg. Gallo, *Pan deus Arcadiæ.*

Addu-

Adduxere ſitim tempora, Virgili] Alcæus, *πάντα δὲ δεψᾷ ὑπὸ καύματος.*

Sed preſſum Calib.] ſed ſi uinum Calenum haurire, & bibere cupis. ſup. Od. II. libr. I *Cæcubum, et prælo domitam Caleno Tu bibes uuam.* *ducere* interdum eſt ſpiritu attrahere, ut hic, & ſup. Od. XVII. libr. I. *Hic innocentis pocula Lesbij Duces ſub umbra.*

geſtis] id eſt, uehementer cupis. *Geſtit* (inquit Feſtus) *qui ſubita felicitate exhilaratus, nimio corporis motu præter conſuetudinem exultat.*

iuuenum nobilium] Claudij, & Druſi.

Nardo uina merebere] unguento nardino dato, uinum Calenum accipies: id eſt, ſi unguentum nardinum afferes, ego uinum Calenum tibi depromam.

Nardi paruus onyx] idem dicit, quod paulo antè dixerat. nam Virgilium ad cœnam ea conditione inuitat, ſi nardi concham, aut onychem afferat. Contrà Catull. cœnaturum eſſe apud ſe Fabullum dicit paucis poſt diebus, ſi modò ille cœnam lautam, & copioſam attulerit cum uino, & ſale: ſe autem nihil præter unguentum fragrantiſſimum præbiturum. ſic Catull. *Cœnabis benè mi Fabulle apud me Paucis, ſi tibi Dij fauent, diebus, Si tecum attuleris bonam, atque magnam Cœnam, non ſine candida puella, Et uino, et ſale, et omnibus cachinnis.* deinde paucis uerſibus interpoſitis, *Nam unguentum dabo, quod meæ puellæ Donarunt Veneres, Cupidineſque.* ὄνυξ autem (ut ait Dioſcorides lib. 2.) *πῶμά ἐστι κογχυλίου ὁμοίου τῷ τῆς πορφύρας, εὑρισκόμενον ἐν τῇ Ἰνδίᾳ ἐν ταῖς ναρδοφόροις λίμναις. διὸ καὶ ἀρωματίζει, νεμομένων τῶν κογχυλίων τὴν νάρδον.* id eſt, onyx conchylij eſt operculum, purpuræ operculo ſimile, quod reperitur in India in paludibus ijs, quæ nardum ferunt. Itaque & odores ſuauiſſimos afflat, quoniam conchylia nardo ueſcuntur. Ex his igitur ſiue teſtis, ſiue conchis, fieri poterant uaſa ad unguentum ſeruandum aptiſſima, quippe quæ nardi odore iam eſſent penitus imbuta. Eſt enim ὄνυξ lapis idem, qui alabaſtrites, ex quo ὄνυξ unguentarius: id eſt, uas ad diuturnam unguenti cuſtodiam probatiſſimum. uide Hermolaum Barbarum. Duxerunt autem appellationem & hic lapis, & hæc concha à ſimilitudine unguis humani, quia nihil ſit in eis rugoſum, nihil aſperum: ſed omnia, ut in ungue, læuia ac polita. Propertius lib. 3. *Sit menſæ ratio, noxq; inter pocula currat. Et crocino nares myrrheus ungat onyx.* & Catull. de coma Berenices, *Nunc uos, optato quas iunxit lumine tæda, Non prius unanimis corpora coniugibus Tradite nudantes reiecta ueſte papillas, Quàm iucunda mihi munera libet onyx.* Eſt etiam onyx gemma coloris candidi, ex qua uas unguentarium fieri ſolitum eſſe conſtat.

Qui nunc Sulp. accub. horr.] ſuprà Od. XXVIII. libr. 3. *parcis deripere horreo Ceſſantem Bibuli conſulis amphoram.*

Spes donare nouas largus] largus & liberalis in afferenda noua ſpe. ut epiſt. ad Torqu. lib. 1. *Spes iubet eſſe ratas.*

amaraque curarum] id eſt, amaras curas, ſeu potius amaritudines (ſi dicere liceat) curarum, ſic loquitur Od. I. lib. 2. *Et cuncta terrarum ſubacta.* & ſatyra ſecunda libri ſecundi, *Corruptus uanis rerum.* & ultima eiuſdem, *dumq; Ridetur fictis rerum Balatrone ſecundo.* & epiſtola ad Piſones *Indicijs monſtrare recentibus abdita rerum.* & epiſtola ad Scæuam, *tu poſcis uilia rerum.* ſic Liuius, *ſubita rerum* lib. IX. *incerta caſuum* lib. XXX. & alibi, *diuerſa montium.* & Lucret. lib. I. *Interſepta meant uoces: et clauſa domorum Tranſuolitant.* idem lib. 2. *Nunc hic, nunc illic ſuperant uitalia rerum, Et ſuperantur item.* ibidem. *Contemplator enim, cum ſolis lumina cunque Inſertim fundunt radios per opaca domorum.* & lib. 6. *penetrat per rara uiarum.* Virg. lib. 6. Aen. *per opaca uiarum Corripiunt ſpatium medium, foribusq; propinquant.*

quant. idem lib. 2. *Obſedere alij telis anguſta uiarum.* Paterculus *auerſa uiarum*, & *auia itinerum*. ſic etiam Græci. Ariſtoph. Pluto. ὁ ζεὺς μὲν οὖν εἰδὼς τὰ τούτων μωρά.

eluere efficax] ad eluendas curas efficax. ſuprà annot. ad Od. VIII. iam, quòd hoc vinum ad curas eluendas efficacem eſſe dicit, id omnium vinorum commune ferè eſt: atque hanc laudem omnibus propemodum vinis tribuunt poetæ. itaq; vinum καθαικηδέα, & παυσίλυπον, & νηπενθὲς, & κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων appellant Græci: obliuioſum Latini, vt Horat. ſuprà Od. VII. lib. 2. *Obliuioſo pocula Maſſico Ciboria exple.* eodem pertinet illud Od. IX. epod *Curam, metumq; Cæſaris rerum iuuat Dulci Lyæo ſoluere.* & illud Od. XIII. eod. lib. *Illic omne malum uino, cantuque leuato Deformis ægrimoniæ Dulcibus alloquijs*: & illud ſat. VII. lib. 2. *Nunc uino quærens, nunc ſomno fallere curam.* & hi Alcæi verſus apud Athenæum, Οὐ χρὴ κακοῖσιν θυμὸν ἐπιτρέπειν. Προκόψομεν γὰρ οὐδὲν ἀσάμενοι, Ω Βακχὶ· φάρμακον δ᾽ ἄριστον Οἶνον ἐνεικαμένους μεθυσθῆναι. quos ſic vertimus, *Stultum eſt malis cor dedere languidum, Bacchi: aſſequemur prorſus enim nihil Mærendo. pharmacum optimum autem eſt, Feruidiore madere uino.*

immunem] inanem, nihil afferentem, ut annot. ad Od. XXIII. lib. 3. Sed Græcum uerbum exprimere uoluit, aſymbolum: quo utitur Terent. Phor. *te' ne aſymbolum uenire unctum, atque lautum è balneis?* Non uult igitur Horatius Virgilium uenire ἀσύμβολον, id eſt, ſine ſymbola. Animaduertendum eſt autem tùm apud Græcos, tùm apud Latinos, quemadmodum & apud nos, cœnas alias fuiſſe conuiuatoris ſumtu apparatas, atque inſtructas: alias, in quas ſuam quiſque partem conferebat. has ἐράνους, illas εἰλαπίνας appellant Græci. Hom. ὀδυσσ. α, Τίς δαὶς, τίς δὲ ὅμιλος ὅδ᾽ ἔπλετο, τίπτε δέ σε χρεώ; Εἰλαπίν᾽, ἦε γάμος: ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ᾽ ἐστίν. & ὀδυσσ. λ. Ἠ γάμῳ, ἢ ἐράνῳ, ἢ εἰλαπίνῃ τεθαλυίῃ. in ἐράνῳ autem, id quod confertur à conuiuis, συμβολὴν Græci, & ſymbolam Latini uſucapto uocabulo nominant: *collectam* Latino & proprio. itaque quòd apud Ter. And. uulgò legitur *ſymbolum dedit*, corrupta ſcriptura eſt. nam, ut aliàs admonui, ſymbolam legendum, quod item dudum docuit Adrianus Turnebus uir doctiſs. & ita ſcriptum eſt apud Plautum in Sticho, *eadem nocte ſymbolam dabo.* Præterea interpretes Homeri ſic docent, ἔρανος λέγεται τὸ ἐκ συμβολῆς γινόμενον δεῖπνον. & interpres Theocriti ad εἰδ. ζ. ἐπὶ δὲ τῶν βραδυνόντων παροιμία, ὅστις ἐπὶ δεῖπνον κληθεὶς ὀψὲ ἔρχεται, ἢ χωλός ἐστιν, ἢ οὐ δίδωσι συμβολάς. & Proclus in hunc locum Heſiodi. Μηδὲ πολυξείνου δαιτὸς δυσπέμφελος εἶναι. Ταῦτά, φησι, χάριν δίδωσι ταῖς καλουμέναις συμβολαῖς. αὗται γὰρ πολύξενοι ἂν εἶεν, ἐκ κοινοῦ πολλοῖς συσσιτεῖν πράξενουσαι μὴ οὐκ εἶναι δυσπρόσιτον ἐν ταύταις, καὶ δύσκολον, ἐχούσαις δαπάνην μὲν ἐλαχίστην, χάριν δὲ πλείστην διὰ τὴν κοινωνίαν. οὕτω γὰρ πάλαι συνεσίτουν ἀλλήλοις συνεισφέροντες εἰς τὸ κοινὸν ἕκαστοι. καὶ μετ᾽ ἀλλήλων ἑστιώμενοι. ſic Alexis apud Athen. lib. 6. οὐ γὰρ μὴ τίθενται συμβολὰς, Πρυτανεῖα ταῦτα προσαγορεύεται. Hegeſander apud eundem lib. 8. τὴν συμβολὴν τὴν εἰς τὰ συμπόσια ὑπὸ τῶν συμπινόντων εἰσφερομένην Ἀργεῖοι χῶν καλοῦσι, τὴν δὲ μερίδα, αἶσαν. Erat & tertium genus, γάμος, id eſt, conuiuium nuptiale, ut intelligere licet ex illis uerſibus Homeri, quos ſuprà protulimus. quod quamobrem præberetur, nomen ipſum declarat. Erat autem hoc quoque, quod nuptiale dicitur conuiuium, magnificum, & ſumtuoſum, & liberale, ut perſpicuum eſt tùm ex ijſdem uerſibus, tum ex Ariſtot. lib. 4. de morib. ad Nicom. ubi loquitur de eo, quem βάναυσον Græcè nominat, ego operariorum more inſolentem in ſumtu faciendo Latinè reddidi. verba Ariſtot. ſunt hæc. καὶ λαμπρύνεται παρὰ μέλος. οἷον ἐρανιστὰς γαμικῶς ἑστιῶν, id eſt, & ſplendorem

dorem ac magnificentiam oſtentat inconcinnè, atq; inuenuſtè, exempli gratia, nuptiali apparatu eos accipit, qui ſymbolam in cœnam dederunt.

tingere] *τέγγειν*, quo uerbo utitur Alcæus: uel dicendum poſitum eſſe tingere, pro madefacere: cui reſpondet Græcum *βρέχειν*. Sed nō diſſimulabo me reperiſſe in uno cod. Vatic. & Iannoct. *tinguere.*

Nigrorumq; memor] id eſt, rogi, buſti, mortis memor.

Dum licet] dum vita manet, & dum fert ætas. ſic ſat. vi. lib. 2. *quo, bone, circà, Dum licet, in rebus iucundis uiue beatus: Viue memor, quàm ſis æui breuis,* vide annot. ad Od. ix. lib. 1.

Miſce ſtultitiam conſilijs breuem] *Quid æternis minorem Conſilijs animum fatigas?* ſup. Od. xi. lib. 2.

in loco] opportunè: cum tempus, & locus ferunt, aut etiam poſtulant.

IN LYCEN. Ode 13.

Inſultat ei, quòd iam anus fiat, & libidine flagrans, contemnatur à iuuenibus.

AVDIVERE, Lyce, dij mea uota: dij
Audiuere, Lyce: ſis anus: & tamen
Vis formoſa uideri:
Ludiſque, & bibis impudens:
Et cantu tremulo pota Cupidinem
Lentum ſollicitas. ille uirentis, &
Doctæ pſallere Chię
Pulchris excubat in genis.
Importunus enim tranſuolat aridas
Quercus: & refugit, te quia luridi
Dentes, te quia rugę
Turpant, & capitis niues.
Nec Coę referunt iam tibi purpurę,
Nec clari lapides tempora, quę ſemel
Notis condita faſtis
Incluſit uolucris dies.
Quò fugit Venus? heu: quo ue color decens?
Quò motus? quid habes illius, illius,
Quę ſpirabat amores:
Quę me ſurpuerat mihi,
Felix poſt Cynaram, notaque, & artium
Gratarum facies? ſed Cynarę breueis
Annos fata dederunt,
Seruatura diu parem

Vu Corni-

Cornicis uetulæ temporibus Lycen.
Poſſent ut iuuenes uiſere feruidi
Multo non ſine riſu,
Dilapſam in cineres facem.

COMMENTARII.

Ludiſq;] & ludis ludos amatorios, & Venereos. hoc enim ſignificat *ludere* interdum. vt *Luſiſti ſatis, ediſti ſatis, atque bibiſti.* epiſt. II. lib 2.

& bibis impudens] in eo declaras, quàm ſis impudens, quòd ludas, & bibas proinde ac ſi puella eſſes. puellas autem hoc loco accipio pro ſcortis. nam neque puellę virgines, & pudicæ, neque matronæ Romanæ vinum bibebant, ut annotauimus ſup. ad Od. xv. lib. 3. quem locum huc aſcribere libet, quia cum hoc congruit. *Te lanæ prope nobilem Tonſæ Luceriam, non citharæ decent: Nec flos purpureus roſa, Nec poti uetulam fece tenus cadi.* vbi quidam non rectè cenſuerunt legendum *Sed poti uetulam*, &c.

cantu tremulo] qualis eſt ſenum, & uetularum.

Cupidinem lentum ſollicitas] amoris flammam in te iam extinctam, & pœnè emortuam, cantu prouocas, & excitas.

Ille virentis & Doct.] Ille autem, népe Cupido, vigil cubat in genis Chiæ puellæ ætate florentis, & pſallendi peritæ.

excubat] vigil cubat, cum in te ſit ſopitus, ac, pœnè dicam, ſepultus.

Importunus] qui nec quieſcit, nec alios conquieſcere ſinit. diximus ſup. ad Od. xvi. lib 3.

aridas quercus] vetulas ſignificat, quæ ætate defloruerunt, atque exaruerunt.

luridi dentes] illuuie ſquallidi, & crocei coloris: putridi ſuprà *Orcum luridum* dixit Od. IIII. lib. 3. & infra Od. xvii. epod. *oſſa pelle amicta lurida.* γηραλέους ὀδόντας eodem ſenſu dixit Anacr.

Nec clari lapides] nihil muto. Nam quanuis mihi valde placeat altera ſcriptura, quæ reperitur in duobus cod. Vatican. Iannoct. Vrſin. Torneſ. *cari lapides*: mouet me tamen illud apud M. Tull. lib. accuſ. 4. *Candelabrum è gemmis clariſſimis opere mirabili perfectum.* niſi quis locum quoque illum dicat eſſe corruptum, & legendum contendat *e gemmis cariſſimis.*

Capitis niues] canities, cani. ſic loquitur Antipater in epigram. illo, quod ſcripſit in Biantem lib. 3. epigr. *Τῇδε Βίαντα κέκευθα, τὸν ἀτρέμας ἤγαγεν Ἑρμῆς Εἰς ἀΐδην πολιῷ γήραϊ νιφόμενον.* Iam Græci *γῆρας πολιοχρόταφον* ſolent appellare.

Nec Coæ referent] nec Coæ veſtes (inquit) id eſt, tenues, ſubtiliq;, & bombycino filo contextæ: nec gemmæ ætatem illam florentem, quæ iam abijt, tibi reducent. Coas veſtes fuiſſe admodum tenues, & pœnè pellucidas declarat locus ſaty. II. lib. I. *Altera nil obſtat Cois tibi, pæne uidere eſt, Vt nudam.* Hermolaus Barbarus conatus eſt oſtendere, in omnibus libris, vbi Coæ veſtes appellantur, mendum ineſſe, & Ceas veſtes, ab inſula Ceo, non Coas eſſe nominatas. ego tamen non ſum auſus ſcripturam inueteratam immutare.

tempora, quæ ſemel Notis, &c.] id eſt, tempora præterita, ætatem exactam, præteritos annos vt Virg. Aen. v. *O, mihi præteritos referat ſi Iupiter annos.* ſolebant autem Romani (ut ſciunt omnes) cùm res foris geſtas, tum acta vr-

bana ſingulorum annorum, & COSS. nomina in faſtis, memoriæ publicæ cauſa, perſcribere. icciredò ſuprà *memores faſtos* appellat Od.XVII. lib.3. & ſat.III. lib.1. *faſtos mundi. Tempora ſi, ſa orq; voles euoluere mundi.* Quæ ſunt igitur in faſtis perſcripta, aut inciſa, ea ſunt præterita: & quæ præterita, ſi modo ſunt alicuius momenti, faſtis includuntur.

quo've color decens] colorem decẽtem eadem ratione, eodemq; fere ſenſu dixit, quo ſuprà Od. XXVII. lib.3. *malas decentes. Antequàm turpis macies decentes Occupet malas.* in quibuſdam lib. ſcriptum eſt *calor decens.*

ſpirabat amores] *ἔρωτας ἔπνει.* ſic enim loquuntur Græci. Anacreon *ἄπαλὸν παῖδα κατέχων, Κύπριν ὅλην πνέουσαν.* M Tull. ad Q. Fratr. lib. 3. *ſed minantur tamen, in primisq; Ἄρη πνέων Q. Scæuola,* id eſt, Martem ſpirans. ſic epiſtola ad Auguſtum lib. 2. *Et ſpirat tragicum ſatis.* & Virgil. *ſpirantes naribus ignem.*

Quę me ſurpuerat mihi] id eſt, quæ optimam mei partem mihi furtim ademerat. ſurpuerat autem *συγκοπὴ*, pro ſubripuerat: quod eſt admodum vſitatum & huic, & ceteris poetis. ut ſaty. III. lib.2. *unum me ſurpite morti,* pro ſubripite. Lucr. II. *quapropter ubi ipſa Cernere iam nequeas, motus quoque ſurpere debent.* Virg. Aen. VIII. *Cingite fronde comas, et pocula porgite dextris.*

felix poſt Cynaram] de Cynara ſic epiſt. ad villicum lib.1. *Quem ſcis immunem Cynaræ placuiſſe rapaci.* & epiſt. ad Mæcen. 2. lib.1. *Inter uina fugam Cynaræ mærere proteruæ.* poſt Cynaram, quia ſoli Cynaræ cedebat.

parem Cornicis Vetulæ temporibus] ſup. Od. XVII. lib. 3. *Annoſa cornix.* cornicum viuacitas prouerbij locum obtinuit. Heſiodus *Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη Ἀνδρῶν ἡβώντων.* Lucr. lib. 1. *cornicum ut ſecla vetuſta.*

Dilapſam in cineres facem] vel te, quæ olim oris tui ſuauitate, & flagrantia oculorum iuuenes incendebas, nunc conſumtam, aridam, exanguem, rugoſam: uel formam tuam olim eximiam, nunc corruptam *dilapſam* autem legendum eſt, non *delapſam*, ut habent nonnulli mendoſi codices, etiam ueteres. ſic Virg. Georg. IIII. *dilapſus in aquas* dixit, ubi de Proteo loquitur.

AD AVGVSTVM. Ode 14.

A ſenatu, populoq; R. dignos ei honores tribui non poſſe.

QVAE cura patrum, quæ ue Quiritium,
Plenis honorum muneribus tuas
Auguſte, uirtutes in æuum
Per titulos, memoreſque faſtos
Aeternet? o, quà ſol habitabileis
Illuſtrat oras, maxime principum,
Quem legis expertes Latinæ
Vindelici didicere nuper,
Quid Marte poſſes. milite nam tuo
Druſus Genaunos, implacidum genus,
Brencoſque ueloceis, & arceis
Alpibus impoſitas tremendis,

Deiecit acer plus uice ſimplici
Maior Neronum. mox graue pręlium
Commiſit: immaneiſque Rhætos
Auſpicijs pepulit ſecundis,
Spectandus in certamine Martio,
Deuota morti pectora liberæ
Quantis fatigaret ruinis:
Indomitas prope qualis undas
Exercet Auſter Pleiadum choro
Scindente nubeis: impiger hoſtium
Vexare turmas: & frementem
Mittere equum medios per igneis.
Sic tauriformis uoluitur Aufidus:
Qui regna Dauni perfluit Appuli,
Cum ſęuit: horrendamque cultis
Diluuiem meditatur agris:
Vt barbarorum Claudius agmina
Ferrata uaſto diruit impetu:
Primoſque, & extremos metendo
Strauit humum ſine clade uictor,
Te copias, te conſilium, & tuos
Præbente diuos. nam tibi, quo die
Portus Alexandrea ſupplex,
Et uacuam patefecit aulam,
Fortuna luſtro proſpera tertio
Belli ſecundos reddidit exitus:
Laudemq;, & optatum peractis
Imperijs decus arrogauit:
Te Cantaber non ante domabilis,
Medusq;, & Indus: te profugus Scythes
Miratur, o tutela præſens
Italię, dominęq; Romę:
Te, fontium qui celat originem
Nilusque, & Iſter, te rapidus Tigris,
Te belluoſus, qui remotis
Obſtrepit Oceanus Britannis,
Te non pauentis funera Galliæ,
Duræque tellus audit Iberię.
Te cæde gaudentes Sicambri,
Compoſitis uenerantur armis.

COM-

COMMENTARII.

patrum] ſenatorum. Salluſt. de bello Catil. *Delecti, quibus corpus annis infirmum, ingenium ſapientia ualidum erat, Reip. conſulebant. hinc uel aetate, uel curae ſimilitudine patres appellabantur.*

Quiritium] populi Rom. ſuprà Od. I. lib. I. *Hunc ſi mobilium turba Quiritium*, &c.

Plenis honorum muneribus] honorificis muneribus, vt ſtatuis, triumphis, monimentis publicis.

memoresque faſtos] qui continent memoriam rerum foris, & domi geſtarum, actorumque publicorum, ſup. Od. XVII. lib. 3. & Ode ſuperiore.

Aeternet] perpetuet, æternas reddat. Varro lib. 2. rerum humanar. *litteris ac laudibus aeternare*, ex Nonio.

ô, quà ſol habitabiles] ô omnium principum, qui terrarum partes habitabiles incolunt, maxime. non enim omnes terrarum partes ſunt habitabiles, vt ſup. Od. XXII. lib. I. quà, id eſt, qua parte, ſeu quibus partibus. cod. Rain. Card. habet *O, quà lux*, &c.

Quem legis exper. Lat. Vindel.] de Vindelicis ſup. Od. IIII. huius libri. *Videre Rhaeti bella ſub Alpibus Druſum gerentem, Vindelici.* Iam hoc genus loquendi, Quem, nempe te, Vindelici didicere, Quid Marte poſſes, Græcorum proprium, quo ſæpe vtuntur Comici, & Tragici, & alij. Ariſtoph. in Pluto. *ἄγε δὴ πρότερον σαυτὸν, ὅστις εἶ, φράσον*, Sophoc. in Trachin. *πρὸς θεῶν, φράσον, φίλη Δέσποινα, τόνδε, τίς ποτ' ἐστὶν ὁ ξένος.* Plato in Phædro. *καὶ εἰδέναι χρὴ τὴν ἐραστοῦ φιλίαν, ὅτι οὐ μετ' εὐνοίας γίνεται.* Terent. in Eunucho. *Ego illum neſcio, qui fuerit. hoc quod fecit, res ipſa indicat.* M. Tull. epiſt. ad Q. Frat. lib. 2. *Hac me, ut confidam, faciunt.* Plautus Aſinar. *Verum meam uxorem neſcis qualis ſiet.* Idem Aulular. *Ego te faciam, miſerrimus mortalium uti fies.* Idem in Menæchmis. *Solem uides, ut ſtatim occaecatus eſt prae huius corporis candoribus?*

Genaunos, &c.] Magna eſt in his nominibus librorum antiquorum varietas. alij habent *Geraunos, Breunosq;*. alij *Genaunos, Breunosque*: ſed plures *Genaunos, Breucosq;*. Strabo lib. 4 ſi locus emendatus eſt, hos populos Tenauos, & Brencos appellat his verbis. *οἱ δὲ Οὐινδελικοὶ, καὶ Νωρικοὶ τὴν ἐκτὸς παρωρείαν κατέχουσι τὸ πλέον μετὰ Βρέγκων καὶ Τεναύων.* Itaque, vel ex illo Strabonis loco Horatius eſt emendandus, & legendum hic Tenauos, ſeu Tenaunos, & Brencos: vel ex Horatio, Strabo eſt corrigendus. omnino vel *Tenaunos, & Brencos*, vel *Genaunos*, vel *Genaunos, & Brennos*: non *Gelonos* legendum puto.

Implacidum genus] horum populorum immanitatem ex paucis verbis Strabonis cognoſcere licet. *οὐ μόνον ἀνδροφονοῦσιν, ἀλλὰ καὶ μέχρι νηπίων ἀῤῥένων προέρχονται. καὶ μηδ' ἐνταῦθα παυόμενοι, καὶ τὰς ἐγκύους γυναῖκας κτείνουσιν, ὅσας φαῖεν οἱ μάντεις ἀῤῥενοκυεῖν*, id eſt, non ſolùm viros interficiunt, verùm etiam vſque ad infantes maſculos progrediuntur: & ne hic quidem deſinentes, etiam grauidas mulieres trucidant eas, quas vates dixerint in vtero maſculos gerere.

Deiecit] aptiſſimo verbo vſus eſt, & pœnè dicam, militari: vtitur eo ſæpiſſime & Cæſar.

Maior Neronum] Claudius Tiberius Nero. de quo ſic Sueton. *Exhinc Rhaeticum, Vindelicumq; bellum, inde Pannonicum, inde Germanicum geſſit. Rhaetico, ac Vindelico gentes Alpinas, Pannonico Brencos & Dalmatas ſubegit.* epiſt. ad Iul. Florũ lib. I. *Iuli Flore, quibus terrarũ militet oris Claudius Auguſti priuignus, ſcire laboro.*

Maior

Maior Neronum autem ſic dixit hoc loco, vt in lib. de arte poet. *O maior iuuenum.* & ſaty. VI. lib. I. *qui ſe Vultum ferre negat Noniorum poſſe minoris.*

Pleiadum choro] Pleiadas Atlantis fuiſſe filias, nunc ſtellas in Tauri cauda locatas, quarum ſex duntaxat cernantur, ſeptima ſit obſcurior: earumque ortû, atq; obitû pluuioſum eſſe: præterea eas ortu matutino, qui eſt à Kal. Maijs vſque ad decimum Kal. Quinctiles, æſtatê: veſpertino, qui eſt à Kal. Octobreis vſq; ad V. Idus Decemb. hiemem pręſignificare, ac nunciare, notû eſt vel pueris Heſiodus ἔργ. ἡμ. Πληϊάδων ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων Ἄρχεσθ' ἀμητοῦ, ἀρότοιο δὲ δυσομενάων. & Aratus. Ἑπτάποροι δὴ ταίγε μετ' ἀνθρώποις καλέονται, Ἓξ οἴαίπερ ἐοῦσαι ἐπόψιαι ὀφθαλμοῖσιν· Ἀλκυόνη, Μερόπη τε, Κελαινώ τ', Ἠλέκτρη τε, Καὶ Στερόπη, καὶ Τηϋγέτη, καὶ πότνια Μαῖα. & Theoc. in Hyla. Ἆμος δ' ἀντέλλοντι πελειάδες, ἐσχατιαὶ δὲ Ἄρνα νέον βόσκοντι τετραμμένω εἴαρος ἤδη, Τῆμος ναυτιλίας μιμνάσκετο θεῖος ἄωτος Ἡρώων. Oſtendit autem his verſibus Aratus æſtatis, & brumæ nuncias eſſe. Ζεὺς σφισὶ καὶ θέρεος, καὶ χείματος ἀρχομένοιο Σημαίνειν ἐπένευσεν, ἐπερχομένου τ' ἀρότοιο Athenæus lib. II. docet Pleiadas ab Aeſchylo, Pindaro, Simonide Peleiadas, quod valet περιστερὰς, id eſt, columbas, nominari. Vnius Simonidis verba aſcribam ea, quę ad hunc locum pertinent. Ἔτικτε δ' Ἄτλας ἑπτὰ ἰοπλοκάμων φίλαν θυγατέρων τὰν (Μαῖαν) ἔξοχον εἶδος. αἳ καλέονται πελειάδες οὐράνιαι. Sed de his, qui plura ſcire volet, legat eundem Athenæo, quem dixi, libro.

Exercet] fatigat, agitat. Virg. Georg. 3. *exercita curſu Flumina.*

impiger hoſtium Vexare turmas] impiger in vexãdis hoſtium turmis.

Sic tauriformis voluitur, &c] Hercules ab inferis reuerſus, in Aetoliam profectus eſt ad Oeneum, filiam ſuam Deianiram, vxorem ille ſibi vt daret. quam cum offendiſſet Acheloo fluuio vicino iam deſponſam, cum eo luctatus eſt, tauri ſpeciem præ ſe ferente: cuius altero cornu auulſo puella potitus eſt. Eſt autem Achelous omnium, qui ſunt in Græcia, fluuiorum maximus, videturque tauriformis habitus, vel propter eius multas flexiones, vel potius propterea, quòd multis locis relicto ſuo alueo exundabat. Ab eo cæteri fluuij maximè ij, qui imbribus augentur, non ſolùm tauriformes, ſed etiam Acheloi ſolent appellari. Quin etiam tam Græci, quàm Latini Acheloum pro aqua vſurpare ſolent. Eurip. Bacch. ὁ δ' ὡς ἐσεῖδε, δώματ' αἴθεσθαι δοκῶν, Ἦσσ' ἐκεῖσε, κᾆτ' ἐκεῖσε δμωσὶ Ἀχελῷον φέρειν Ἐννέπων, &c. Virgil. Geor. I. *Poculaque inuentis Acheloia miſcuit undis.* Homerus ἰλ. φ. Xanthum Achilli iratum, quòd alueum ſuum cadaueribus impediret, facit erumpentem, atque exęſtuantem, corpora denique in terram reiicientem cum mugitu inſtar tauri: ex quo fortaſſe, qui Homerum ſecuti ſunt, poetæ, fluuijs omnibus tauri ſpeciem tribuerunt. verba Hom. ſunt hęc Τοὺς ἔκβαλλε θύραζε μεμυκὼς ἠΰτε ταῦρος Χέρσονδε. his conſentanea ſcribit interpres Sophoclis in Trach. οἱ πόταμοι ταυρόκρανοι διετυποῦντο, ἢ ὅτι μυκηθμῷ εἰσὶ παραπλήσιοι περὶ τὰς ἐκβολὰς, ἢ ὅτι σχίζουσι τὸν γῆν, ὡς βόες, ἢ διὰ τὸ τὰς κατανομὰς παρὰ τοῖς ποταμοῖς εἶναι, id eſt, fluuij taurinis cornibus fingebantur, vel quòd mugitu ad oſtia, taurorum ſunt ſimiles, vel quòd terram ſcindunt, vt boues: vel quia paſcua ſunt propter fluuios. ſic Aelianus ποικίλ. ἱστορ. 6. τὸν τῶν ποταμῶν φύσιν, καὶ τὰ ῥεῖθρα αὐτῶν ὁρῶμεν. ὅμως δ' οἱ τιμῶντες αὐτοὺς, καὶ τὰ ἀγάλματα αὐτῶν ἐργαζόμενοι, οἱ μὲν ἀνθρωπομόρφους αὐτοὺς ἱδρύσαντο, οἱ δὲ βοῶν εἶδος αὐτοῖς περιέθηκαν. ſic enim emendandus Aelianus, vt hoc notem ἐν παρόδῳ.

Aufidus] ſuprà *longè ſonantem* appellat Od. IX. de quo plura ad Od. vlt. li. 3.

perfluit] reclamantibus ferè omnibus, in quibus ſcriptum eſt pręfluit, aut præfluit, vulgatos ſecutus ſum, non pugnaturus, ſi quis malit, *præfluit*. tantùm

rationem

rationem eius ſcripturæ requiſiturus. ſic ſupra Od. 3. huius libri, vbi vulgati habent *perfluunt*, veteres plerique omnes habebant, *præfluunt*.

Cum ſæuit] cum auctus imbribus *Fleuit ſata læta, boumq́; labores*, vt ait Virg. vide ſup. ann. ad Od. xxix. lib. 3. ſic Hom. de Diomede. *ἰλ. ε.* Θῦνε *γὰρ ἀμπεδίον ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς* Χειμάρρῳ, *ὅς ὦκα ῥέων ἐκέδασσε γεφύρας· Τὸν δ' οὔτ' ἄρτε γεφύραι ἐεργμέναι ἰσχανόωσι*, Οὔτ' *ἄρα ἕρκεα ἴσχει ἀλωάων ἐριθηλέων* Ἐλθόντ' *ἐξαπίνης, ὅτ' ἐπιβρίσῃ* Διὸς ὄμβρος, Πολλὰ *δ' ὑπ' αὐτοῦ ἔργα κατήριπε κάλ' αἰζηῶν.*

meditatur] ſecutus ſum ſcripturam trium veterum codicum: in his Torn. quam & viri docti valde probant: agnoſcit Porphir. at vulgati habent minitatur, quam tamen non aſperno. nam ita legit Non. Marcell. citans hunc locum. in eſt autem in verbo *meditatur* mirabilis, & longè audacior, quam in illo altero *minitatur* tralatio à re animata ad inanimam.

Strauit humum] ſic ſcriptum reperi in libris calamo exaratis, tribus Vatic. & Iann. Faer. Vrſ. Torn. *Strauit humum* autem, id eſt, operauit, & compleuit humum.

ſine clade victor] victor ſiue vlla ſuorum iactura. longe huic diſſimilis eſt ea, quam victoriam Cadmeam nominant.

Præbente] ſufficiente, ſuppeditante, *πορίζοντος, ἐπαρκοῦντος.*

tuos Diuos] qui tibi fauent, qui tua omnia incœpta fortunant.

Nam tibi, quo die portus, &c.] ſententia huius loci hæc eſt. Quo die Alexandria, in quam Antonius, & Cleopatra confugerant, potitus es, anno ſcilicet, poſt initium belli Mutinenſis, decimo tertio: eo ipſo die omnium bellorum præteritorum felicem exitum habuiſti. Nam bellis omnibus compoſitis, & victoria parta, remp. conſtituiſti, imperium populi Rom. ſtabiliuiſti, laudem, & gloriam tibi ſempiternam tot victorijs partis comparaſti, tertium denique conſulatum, dominatumque perpetuum conſecutus es. Priſcian. lib. 2. docet vtrunque eſſe vſitatum, Alexandrea, & Alexandria: vt Antiochia & Antiochea.

luſtro tertio] nondum finito, id eſt, anno decimo tertio nondum exacto. Errant autem, qui duo luſtra nouem annis duntaxat putant conſtare, quaſi quintus annus finis ſit vnius, & principium alterius.

arrogauit] peperit, vendicauit.

Te Cantaber] ſup. Od. viii. lib. 3 *Cantaber ſera domitus catena.*

profugus] Od. xxiiii. lib. 3. *Campeſtres melius Scythæ.* & Od. xxxv. lib. 1. *te profugi Scythæ.*

O tutela præſens Italię, dominæque] qui tanquam Deus preſens Italiam, Romamque tutaris alia ratione dixit ſup. Od. vi. *Virginum primæ, puerique*, &c. *Deliæ tutela deæ*, id eſt, quos Diana tuetur. magna autem vis eſt in nomine *præſens*. dicimus enim *Deum præſentem*, cuius numinis vim, auxiliumque, quaſi præſentis, ſentimus. vide annot. ad Od. xxxv. lib. 1.

Te, fontium qui celat originem] Herodotus in Euterpe ſcribit neminem vnquam neque Græcum, neque Afrum, neque Aegyptium auſum eſſe ſibi profiteri ſe ſcire Nili originem, præterquàm quendam tabularum, & ædis Mineruæ, pecuniæq; cuſtodem in vrbe Sai: atque eum tamen ſibi luderre, & nugari viſum eſſe: quippe qui dixerit Nilum ex quodam lacu infinitæ altitudinis inter duos montes interiecto manare. Scriptores recentiores, quibus hæc exquirere fuit curæ, aiunt Nilum ex montibus Lunę oriri. Tibull. lib. 1. *Nile pater, qua nam poſſum te dicere cauſa, Aut quibus in terris occuluiſſe caput? originem* autem excudendum curaui ſecutus cod. Faer. & Iann.

Iſter] quem eundem eſſe, atque Danubium nonnulli volunt, ſed alijs atque alijs

alijs gentibus. Appollonius lib.4.argon. ſcribit Iſtrum ex hyperboreis montibus oriri,& cum ad eum locum,qui interiectus eſt inter Scythiam,& Thraciam peruenerit,in duas partes ſecari:quarum altera in Pontum Euxinum, altera in mare Tyrrhenum influit:eademq; tradit interpres ad eum locum.

Te non pauentis funera] Ariſt.li.3.de moribus.ad Nicom.ſcribit Celtas neque terræmotus,neque fluctus extimeſcere. Aelianus autem lib.12.var.hiſt. etiam amplius,nempe illos pugnare coronatos: argumentumque eis ſuarum cãtilenarum conſtare ex hominibus ijs, qui fortiter in bello pugnãtes ceciderint: eoſdem partim rebus pręclarè geſtis gloriantes,partim ſuę ipſorum virtutis monimenta Gręcorum more relinquentes,tropęa victorię excitare. fugere autem apud eos,vſque adeo turpe eſſe,vt ne ex domibus ruinoſis quidem, ac labantibus ſeſe auferant. quin ne his quidem incendio deflagrantibus ſaluti ſuę fuga conſulere,à flamma iam occupatos:nonnullos autem maris ęſtum accedentem expectare,ac ſubire:alios vltrò fluctibus arma inferre, eorumq; impetũ excipere nudis gladijs, haſtisq; diſtrictis, quaſi eos poſſint vel exterrere,vel ſauciare.

compoſitis] vno conſenſu,vnoq; tempore de manu poſitis: vel conditis.vt Od.VII.epod.*cur dexteris Aptantur enſes conditi?*

AVGVSTI LAVDES. Ode 15.

PHOEBVS uolentem prælia me loqui,
Victas & urbeis, increpuit lyra:
Ne parua Tyrrhenum per æquor
Vela darem. tua, Cæſar,ętas
Fruges & agris retulit uberes,
Et ſigna noſtro reſtituit Ioui,
Derepta Parthorum ſuperbis
Poſtibus:& uacuum duellis
Ianum Quirini clauſit: & ordinem
Rectum euaganti frena licentia
Iniecit,emouitque culpas:
Et ueteres reuocauit arteis:
Per quas Latinum nomen, & Italę
Creuere uires:famaque,& imperi
Porrecta maieſtas ad ortum
Solis ab Heſperio cubili.
Cuſtode rerum Cęſare non furor
Ciuilis,aut uis exiget ocium:
Non ira,quę procudit enſeis,
Et miſeras inimicat urbes.
Non,qui profundum Danubium bibunt,
Edicta rumpent Iulia:non Getę,
Non Seres,infidiue Perſę,
Non Tanain propè flumen orti.

Non

Noſque & profeſtis lucibus, & ſacris
Inter iocoſi munera Liberi
Cum prole, matroniſque noſtris,
Rite deos prius apprecati,
Virtute functos more patrum duces,
Lydis remiſto carmine tibijs,
Troiamque, & Anchiſen, & almæ
Progeniem Veneris canemus.

COMMENTARII.

Phœbus volentem prælia, &c.] ſic Virgil. in Sileno, *Cum canerem reges & prælia, Cinthius aurem Vellit, & admonuit, paſtorem Tityre pingues Paſcere oportet oues*, &c.

Ne parua Tyrrhenum per ęquor] allegoria eſt. nam alijs verbis aliud ſignificat, nempe vetuiſſe Phœbum, ne humilibus verſibus, & imbelli Muſa, res grandes, amplas, & bellicas canat. quod ſup. Od. III. lib. 3. dixit, *Magna modis tenuare paruis*. Quemadmodum enim periculoſum eſt paruo nauigio in mari Tyrrheno nauigare, ſic non eſt tutum tenuibus, & humilibus verſibus res magnas & graueis perſequi.

Et ſigna noſtro reſtituit Ioui, Derepta, &c.] Parthi Phraate regnum obtinente ſigna, quę Craſſus amiſerat, Romam ad Auguſtum vltro remiſerunt. ſcribunt Strabo, Sueton. Paterculus, & alij. Horat. epiſt. ad Lollium II. lib. I. *& Cantabrica bella tuliſti Sub duce, qui templis Parthorum ſigna refixit*. Idem ad Auguſt. *Et formidatam Parthis te principe Roman.* & ſaty. v. lib. 2. *Tempore quo iuuenis Parthis horrendus ab alto Demiſſum genus Aenea*, &c.

Derepta] id eſt, detracta. Sic autem legendum vel inuitis codicibus omnibus & antiquis, & recentioribus, non *Direpta*.

& vacuum duellis Ianum Quirini, &c.] Hac de re ſic Sueton. in Auguſto, *Ianum Quirini ſemel atque iterum à condita urbe ante memoriam ſuam clauſum, in multo breuiore temporis ſpatio, terra, mariq; pace parta, tertio clauſit.*

euag. fre. licen. Inie.] hanc ſcripturam in uno duntaxat Vatic. repertam, cum quo tamen conſentiunt cod. Iannoct. Faer. & Torn. ſic probo, vt contendam eam eſſe veram & germanam. dicimus enim latinè frenos, aut frena inijcere, vt M. Tull. Philip. XIII. *nãque illi exultanti tanquam frenos furoris iniecit. Ordinem inijcere*, nemo, qui latinè loqueretur, meo quidẽ iudicio, dixit vnquã. Significat autem Auguſti Cæſaris ætate immoderatam, & ordine carentem peccandi licentiam veluti quibuſdam frenis eſſe repreſſam. ſup. Od. XXIIII. lib. 3. *indomitam audeat Refrenare licentiam.* ordo autem eſt, Iniecit frena licentiæ euaganti ord. rect. id eſt, extra ordinem rectum vaganti: ordinem non ſeruanti.

emouitque culpas] nempe ſupplicio in improbos conſtituto. ſic ſuprà Oda quam modo commemoraui. *Quid triſtes querimoniæ, Si non ſupplicio culpa reciditur? Quid leges ſine moribus.* &c. ſecutus ſum autem hoc loco cod. Ian. Tor. 2. Vatic. qui ita habent, non *amouit*. neque vero dubitabit quiſquam latine doctus, quin hæc ſcriptura ſit vera. vtitur eodẽ verbo. ſat. III. lib. 2. *Emouit veterem mirè nouus.* & epiſt. II. lib. 2. *Dura ſed emouere loco me tempora grato.* & Virg. lib. 6. Aen.

His dictis curæ emotæ, pulſusq; parumper Corde dolor triſti. ibidem, *Egregia intereà coniux arma omnia tectis Emouet.*

Et veteres reuocauit arteis] id eſt, virtutes: vt frugalitatem, patientiam paupertatis, contemtum pecuniæ & diuitiarum, ſtudium laudis & gloriæ, continentiam, &c.

porrecta] prolata, amplificata, propagata.

ad ortum Solis] quidam lib. ueteres *ad ortus*, in his Torneſ.

ab Heſperio cubili] à ſolis occaſu. ἕσπερος Græcis, veſper eſt Latinis.

furor ciuilis] bellum ciuile: quod ciues furore concitati inter ſe gerunt.

exiget ocium] ſecutus ſum meliorum codicum, Iannocti, & Vaticanorum 2. ſcripturam, quam & Porphyr. comprobat. nam vulgati habent *eximet*. exigere autem hoc loco valet, eijcere, expellere. vt dicimus, Regibus exactis.

procudit enſes] ad procudendos enſes impellit.

inimicat] inimicas inter ſe reddit. συγκρούει στασιάζει. verbum non admodum vſitatum.

Non qui profund. Danub. bib.] Thraces, Pannones, Taurici, Germani.

infidive Perſæ] Duo Cod. Vatic. Rain. Card. Torneſ. *infidiq;*.

Tan. pr. flu. orti] Scythæ, & Sarmatę,

profeſtis] dies profeſti hominibus conceſſi ſunt ad rem priuatam ac publicam adminiſtrandam. vtitur hoc nomine ſat. III. lib. 2. *Qui Veientanum feſtis potare diebus Campana ſolitus trulla, nappamq; profeſtis.* & ſaty. II. lib. 2. *luce profeſta.*

Virtute functos more patrum] apud Homerum ἰλ. ι. Aiax, Vlyſſes, Phœnix ad Achillem miſſi, vt eius animum placarent, atque ad lenitatem inflecterent, offendunt eum citharæ cantu animum oblectantem, priſcorumque virorum laudes canentem, his verbis, Τῇ ὅγε θυμὸν ἔτερπεν, ἄειδε δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν, &c.

Lydis tibiis] ſiue Phrygijs, nihil refert. Tibiæ enim in Barbaria primum repertæ ſunt, in quas cum aliquando incidiſſet Minerua, easq; ſemel inflaſſet, continuò reiecit, vt omnium organorum muſicorum deterrimas.

remiſto] in libro de arte poet. *ſic veris falſa remiſcet.*

& almæ Progeniem Veneris] Iulium Cęſarem, Auguſtum, Tiberium Druſos: vel ſi quis malet, Iuliam gentē ab Iulo nominatam. ſic Lucret. princip. lib. I. *Aeneadum genitrix, hominum, diuumq; voluptas Alma Venus.*

A
EPODŌN LIBER

Diu, multumq; dubitaui, & quæſiui: neque dum dubitandi finem feci, quamobrem hic liber vel epôdon, vel epodos nomínetur. Nam quid ſit στροφὴ, ἀντιστροφὴ, ἐπῳδὸς apud Pindarum, docent eius interpretes. Apud Horatium autem vbi locus eſt ἐπῳδῷ, ſi nequn στροφαὶ neque ἀντιστροφαὶ reperiuntur? an dicemus ἐπῳδῶν librum dici propter adiunctos breuiores verſiculos: quos qui canebant, in neutram partem mouebantur: ſed in vno loco inſiſtebant? atque in his Odis eſſe ſtrophen, ſiue antiſtrophen cum epodo, vt in chorea moueretur à ſiniſtra parte in dexteram, deinde quieſcerent, vnoque in loco inſiſterent? an epodòn liber dictus propterea, quòd duo eſſent, qui canerent: vnus, qui longiores verſus pronunciaret: alter, qui breuiores ſubiiceret, qui dicebatur ἐπῳδὸς, quaſi accentor, aut ſuccentor quidam, reſpondendi munere fungens? an, quod vir quidam doctiſſimus Florentinus mihi dixit in ſermone, cum eius hac de re ſententiam exquirerem, in ſuperioribus libris fuiſſe στροφὴν, & ἀντιστροφὴν, in hoc eſſe ἐπῳδὸν; an placebit huius libri odas appellatas eſſe ἐπῳδὰς quaſi odas poſteriores, non ἐπῳδὸν quemadmodum liber poſterior Platonis de legibus ἐπινομὶς inſcribitur? an ἐπῳδοὶ appellati verſiculi breuiores, eò quòd accinuntur longioribus, vt, *Beatus ille qui procul negocijs*, *Vt priſca gens mortalium*? an, quod quidem teſtantur ſe vidiſſe in quodam codice vetere, hunc librum ita inſcriptũ *Quinctus Odarum liber*, id ſequemur, vt nullus iam dubitandi locus ſit relictus, nihilq́, cauſę, quamobrem hāc de re plura quęramus? ego quidem neque vnius codicis auctoritate ſtandum eſſe cenſeo, neque vllam earum, quas expoſui, cauſarum, ſatis certam, aut neceſſariam eſſe puto. Itaque vetus illud Academicum verbum hic vſurpans, ἐπέχω, ne rei falſæ aſſentiens, temeritatis culpam ſuſtineam. Intereà tamen placet Diomedis, & Marij Victorini, & aliorum Grāmaticorum veterum ſententiam probare, qui propterea hunc librum ita inſcriptum eſſe dicunt, quia ſingulis longioribus verſibus, ſinguli breuiores accinuntur, qui ἐπῳδοὶ appellantur. Docent enim illi carminis genus vnum eſſe, in quo verſus ita inter ſe connexi ſunt, vt alter ſine altero audiri non poſſit: quorum prior προῳδικὸς, id eſt, præcinens: poſterior ἐπῳδικὸς, id eſt, quaſi ſuccinens, nominatur, vt in elegis, longus & hexameter, eſt προῳδικὸς: breuior, & pentamenter ἐπῳδικὸς. Eadem igitur ratione hic trimeter *Ibis Liburnis inter alta nauium*, προῳδικὸς erit, quaſi præcinens. alter autem, dimeter, ἐπῳδικὸς, quaſi ſuccinens.

AD MAECENATEM Ode 1.

Ait ſe cum eo ad bellum Actiacum proficiſcente ire velle.

IBIS *Liburnis inter alta nauium,*
Amice, propugna cula,
Paratus omne Cæſaris periculum
Subire, Mæcenas, tuo.
Quid nos? quibus te uita ſit ſuperſtite
Iucunda: ſi contrà, grauis?
Vtrumne iuſſi perſequemur ocium
Non duce, ni tecum ſimul?
An hunc laborem mente laturi, decet
Qua ferre non molleis uiros?
Feremus? & te uel per Alpium iuga,
Inhoſpitalem & Caucaſum,
Vel occidentis uſque ad ultimum ſinum,
Forti ſequemur pectore.
Roges, tuum labore quid iuuem meo,
Imbellis, ac firmus parum.
Comes minore ſum futurus in metu:
Qui maior abſenteis habet.
Vt aſſidens implumibus pullis auis
Serpentium allapſus timet:
Magis, relictis: non, ut adſit, auxili
Latura plus præſentibus.
Libenter hoc & omne militabitur
Bellum in tuæ ſpem gratiæ:
Non ut iuuencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis:
Pecusue Calabris ante ſidus feruidum
Lucana mutet paſcua:
Nec, ut ſuperni uilla candens Tuſculi
Circea tangat mœnia.
Satis, ſuperque me benignitas tua
Ditauit. haud parauero,
Quod aut, auarus ut Chremes, terra premam:
Diſcinctus aut perdam ut nepos.

COM-

COMMENTARII.

Liburnis] nauibus ſic dictis a Liburnorum gente: de qua Veget. lib. 4. cap. xxxiii. & tribus deinceps ſequentibus cap. vide Od. xxxvii. lib. 1. nauibus igitur Liburnis, quæ ſunt aliquanto triremibus humiliores, ibis inter altas & magnas triremes, ac naues roſtratas. fortaſſe Antonianas ſignificat. Nam Cæſarianæ humiliores erant. Plutarch. in Anton.

ſubire] excipere, *ἀναδέχεσθαι*, ſufferre.

Vtrum'ne iuſſi] vtrum nos, quos manere, & quieſcere iubes, ociabimur vitam iniucundam victuri, niſi tecum viuamus?

An hunc laborem mente laturi, &c.] an hunc militiæ laborem laturi ſumus ea mente, eoq; animo, quo viros forteis, & patientes laborum ferre decet? ſubaudi verbum ſumus, vt ſit, laturi ſumus. vel, quod minus probo, repete *ἀπὸ κοινοῦ* perſequemur. legendum autem *qua*, non *quem*.

non molles] id eſt, patientes & tolerantes, quos Græci *καρτερικοὺς* appellant *μαλακοῖς* contrarios.

Feremus] ſibi ipſe reſpondet.

inhoſpitalem] *ἄξενον*. ſic ſup. Od. xxii. lib. 1. *Siue facturus per inhoſpitalem Caucaſum.*

Roges] quæras fortaſſe, quid ego tibi ſim comes profuturus, qui neque admodum ſim bellicoſus, neque valde robuſto corpore.

Comes] reſpondet ſuperiori tacitę quæſtioni hoc modo. ſi tecum proficiſcar: multo minus ſollicitus ſum futurus, quàm ſi maneam, & à te abſim.

Vt aſsidens implumibus, &c.] id eſt, quemadmodum auis pullis implumibus aſſidens, atque accubans, ſerpentium illa quidem inſidias & impetus extimeſcit: ſed multo magis tamen timet abſens; cum ſcilicet pullos ſuos reliquit. Tali ſimilitudine utitur Theocritus εἰδ. κϛ. quod inſcribitur Μέγαρα. Ὡς δέ τ' ὀδύρεται ὄρνις ἐπὶ σφετέροισι νεοσσοῖς Ὀλλυμένοις, οὕς τ' αἰνὸς ὄφις ἔτι νηπιάχοντας Θάμνοις ἐν πυκινοῖσι κατεσθίει· ἡ δὲ κατ' αὐτοὺς Πωτᾶται κλάζουσα μάλα λιγὺ πότνια μήτηρ, Οὐδ' ἄρ' ἔχει τέκνοισιν ἐπαρκέσαι. ἦ γάρ οἱ αὐτῇ Ἆσσον ἴμεν μέγα τάρβος ἀμειλίκτοιο πελώρου, Ὣς ἐγὼ, &c. nec admodum diſcrepant illa Oppiani lib. quinto ἁλιευτ. Ὡς δ' ὁπότ' ὀρταλίχοισι χελιδόσι νηπιάχοισι Νέρθεν ὕπ' ἐξ ὀρόφοιο τυχὼν ὄφις ἄγχι πελάσσῃ. Καὶ τοὺς μὲν κατέπεφνε, καὶ ἔσπασεν ἔνδον ὀδόντων· Μήτηρ δὲ πρῶτον μὲν ἀτυζομένη πεπότηται Λοίγια τετριγυῖα φόνου γόον, ἀλλ' ὅτε παῖδας Ἀθρήσει φθιμένους, ἡ δ' οὐκ ἔτι φύξιν ὀλέθρου Δίζεται, ἀλλ' αὐτῇσιν ὑπαὶ γενύεσσι δράκοντος Εἰλεῖται, μέσφ' ὄρνιν ἕλῃ παιδοκτόνος ἄτη. Ὡς ἄρα, &c.

Non, vt adſit, auxili] id eſt, quæ, quamuis adſit, plus auxilij non eſt latura præſentibus, quàm relictis. in quibuſdam libris calamo exaratis ſcriptum reperi, *Non uti ſit auxili latura*, &c. quorum verborum hic ſenſus eſt, Non quo ſit plus auxilij latura præſentibus, ſubintell. quàm, &c. ego tamen priorem ſcripturam malo.

militabitur bellum] tale eſt hoc, *militabitur bellum*, qualia illa, *bella pugnata*, & *rura regnata*. de quibus vide ad Od. vi. lib. 2. ego (inquit) totius huius belli laborem ac periculum ſubibo ac perferam, nulla abs te ſperata mercede, nulloq; pręmio expectato: ſed tuæ erga me beneuolentiæ retinendæ ſtudio & ſpe ductus.

Non, vt iuuencis] id eſt, non vt plura agri iugera poſſideam.

Pecus've Calabris ante ſidus &c.] aut vt pecus meum paſcuis Calabris paulo ante Caniculam relictis, quæ poſt ortum Caniculæ nimio ſolis ardore

ſunt

ſunt torrida, in Lucaniam, quæ temperatior eſt, transferatur.

Lucana mut. paſcua] *paſcuis* habent complures cod. ueteres. in his tres Vat. & Torneſ. quam ſcripturam non reijcio.

Nec, ut ſuperni uilla] ſupernum Tuſculum ideò dixit, quia in colle ſitum eſt. Strabo libr. v. ſup. Od. xxix. libr. 3. *Telegoni iuga parricidæ*, nec (inquit Horatius) ut uilla mei fundi Tuſculani perueniat, & producatur uſque ad mœnia Circæa

benignitas tua] liberalitas, & munificentia. ut docuimus ſup. ad Od. xvii. libr. 1.

haud parauero, Quod aut auarus] nolim parauiſſe, quod aut defodiam & condam in terra auarorum more, qui bonis quæſitis parcunt ut ſacris, aut profundam ut luxurioſus nepos.

Diſcinctus] diſſolutus, luxurioſus, intemperans. nam diſcingi ferè mollitiem & turpitudinem quandam ſignificat. Itaque turpe erat Romanis illis ueteribus in publicum prodire diſcinctos. unde prouerbium *diſcincta ueſtis, diſcinctus animus*. ſaty. 11. libr. 1. *Diſcincta tunica fugiendum eſt, ac pede nudo*. diſcinctus tamen aliquando etiam accipitur pro eo, qui remiſſiore, & liberiore quidem interdum uictu, ac ludo, uitæ quotidianæ ſeueritatem leuat ac temperat: uerùm ſine flagitio, & turpitudine, ut ſat. 1. libr. 1. *Nugari cum illo, & diſcinctis ludere, donec Decoqueretur olus*.

nepos] nepos præter uulgatam ſignificationem, profuſum & perditum hominem ſignificat, quem Græci ἄσωτον nominant. *Nepotes* (inquit Paullus in epitome Feſti) *luxurioſæ uitæ homines appellati, quòd non magis his rei ſuæ familiaris cura eſt, quàm iis, quibus pater, auusque uiuunt*. Horat. ſat. viii. lib. 1. *Pantolabo ſcurræ, Nomentanoque nepoti*. epiſt. ad Vallam, *Scilicet ut uentres lamna candente nepotum Diceret urendos*. ſat. iiii. lib. 1. *quòd meretrice nepos inſanit amica Filius*.

VITAE RVSTICAE LAVDES. Ode 2.

BEATVS ille, qui procul negocijs,
Vt priſca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet ſuis,
Solutus omni fænore:
Neque excitatur claſſico miles truci:
Nec horret iratum mare:
Forumque uitat, & ſuperba ciuium
Potentiorum limina.
Ergo aut adulta uitium propagine
Altas maritat populos:
Aut in reducta ualle mugientium
Proſpectat erranteis greges:
Inutileisq; falce ramos amputans,
Feliciores inſerit:
Aut preſſa puris mella condit amphoris:
Aut tondet infirmas oueis:

Vel,

Vel,cum decorum mitibus pomis caput
Autumnus aruis extulit,
Vt gaudet inſitiua decerpens pyra
Certantem,& uuam purpuræ:
Qua muneretur te Priape, & te pater
Siluane tutor finium.
Libet iacere modò ſub antiqua ilice:
Modò in tenaci gramine.
Labuntur altis interim ripis aquæ:
Queruntur in ſiluis aues:
Fonteſque lymphis obſtrepunt manantibus,
Somnos quod inuitet leueis.
At,cum tonantis annus hibernus Iouis
Imbreis, niueiſque comparat:
Aut trudit acreis hinc & hinc multa cane
Apros in obſtanteis plagas:
Aut amite leui rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos:
Pauidumque leporem, & aduenam laqueo gruem
Iucunda captat præmia.
Quis non malarum,quas amor curas habet,
Hæc inter obliuiſcitur?
Quòd ſi pudica mulier in partem iuuet
Domum, atque dulceis liberos:
Sabina qualis,aut peruſta ſolibus
Pernicis vxor Appuli:
Sacrumque uetuſtis extruat lignis focum
Laſſi ſub aduentum uiri:
Claudenſque textis cratibus lætum pecus,
Diſtenta ſiccet ubera:
Et horna dulci uina promens dolio,
Dapes inemtas apparet:
Non me Lucrina iuuerint conchylia,
Magiſue rhombus, aut ſcari:
Si quos Eois intonata fluctibus
Hiems ad hoc uertat mare:
Non Afra auis deſcendat in uentrem meum,
Non attagen Ionicus
Iucundior,quàm lecta de pinguiſſimis
Oliua ramis arborum:

Aut

Aut herba lapathi prata amantis, & graui
Maluæ ſalubres corpori:
Vel agna feſtis cæſa Terminalibus:
Vel hædus ereptus lupo.
Has inter epulas, ut iuuat paſtas oueis
Videre properanteis domum?
Videre feſſos uomerem inuerſum boues
Collo trahenteis languido:
Poſitosq́ue uernas, ditis examen domus,
Circum renidenteis Lareis?
Hæc ubi locutus: fœnerator Alphius,
Iam iam futurus ruſticus,
Omnem relegit idibus pecuniam:
Quærit Kalendis ponere.

COMMENTARII.

exercet] colit, ſubigit. Virg. Georg. II. *Aut preſſo exercere ſolum ſub uomere.*

Neque excitatur claſſ. mil. &c.] id eſt, neque militat, neque nauigat quæſtus cauſa, neque uel litigat, uel litigatoribus operam dat, neque in potentiorum hominum ædibus emolumenti ſpe inuitatus commoratur.

Nec horret ir.] Glauco comœdus dicere ſolebat ſe libentius iuxta mare pedibus iter facere, quam iuxta terram nauigare.

Altas maritat populos.] ſic Catullus ulmum maritum appellat in carmine nuptiali. *At ſi forte eadem eſt ulmo coniuncta marito.* & in eodem carmine *uitem uiduam. Vt uidua, in nudo uitis quæ naſcitur aruo, Nunquam ſe extollit, nunquam mitem educat uuam.* Horat. ſup. Od. xv libr. 2. *Platanusq́ue cælebs Euincet ulmos.* Idem contra Od. v. lib. 4. Vlmum, populum, & ſimiles arbores *uiduas* appellat. *Et uitem uiduas ducit ad arbores.* Idem in epiſt. ad Quinctium lib. I. *Pomisne an pratis, an amicta uitibus ulmo.*

Aut in reducta ualle] ſic ſup. Od. xvii. libr. I. *Hic in reducta ualle Caniculæ Vitabis æſtus.*

Inutilesq́ue] ſuperuacaneos.

amputans] *putare* (inquit Varro lib. 5 de ling. Latin.) *eſt purum facere.*

Feliciores] ſteriles arbores, infelices nominantur. M. Tull. in orat. pro C. Rabirio. *Infelici arbori ſuſpendito.* & ita Liuius.

decorum mit. pom. cap.] pomis ornatum. ſic ſup. Od. vii. lib. 4. *Pomifer autumnus.*

mitibus] maturis, non acerbis. ſic Virg. Tityro *ſunt nobis mitia poma.*

Vt gaudet] quàm gaudet. ut ſuprà. Od. xxv. lib. 3. *ut mihi deuio Ripas, & uacuum nemus Mirari libet.* & hac eadem Oda infrà. *Has inter epulas, ut iuuat paſtas oues Videre properantes domum*: annot. ſup. ad Od. xxv. lib. 3.

Certantem & vuam purpuræ] liuidam, purpuream, certantem colore cum purpura. de uerbis pugnandi, & certandi, & ſimilibus uide annot. ad Od. vi. lib. 2.

muneretur te] donet te. Terent. Heaut. *munerarier ancillas primum.*

Pria-

Priape] de Priapo dicemus ſaty. VIII. lib. I.

tenaci gramine] tenax gramen appellat, quod terrę firmiter adhæret. ſup. Od. XII. lib. 4. *tenerum*. Od. III. lib. 2. *remotum*.

Labuntur] fluunt. ut epiſtola ad Lollium lib. I. *at ille Labitur, & labetur in omne uolubilis æuum*. & Od. XXIX. lib. 3. *cetera fluminis Ritu feruntur, nunc medio alueo Cum pace delabentis Etruſcum in mare*, &c.

Queruntur in ſiluis aues] ita canunt, ut queri uideantur: quod refellit Plato, ut alibi annotauimus.

Somnos quod inuitet] Theocr. εἰδ. η. Αδὺ δὲ τῷ θέρεος παρ' ὕδωρ ῥέον αἰθριοκοιτεῖν.

leues] ſic Od. XVI. lib. 2. *Nec leues ſomnos timor, aut Cupido Sordidus aufert*. alibi *ſomnum facilem* appellat.

tonantis Iouis] eadem ratione hic Iouem tonantem dixit, qua ſup. Od. I. lib. *Iouem frigidum*. & Virg. Georg. I. *Iouem humidum*. & Theocr. δία αἴθριος. ut annot. ad Od. I. lib. I.

multa cane] id eſt, multis canibus. ut ſup. Od. XV. libr. I. *multo milite*. pro eo, quod eſt, multis militibus. & infr. Od. XVI. *Argoo remige*. & Virg. lib. 2. Aen. *uterumque armato milite complent*.

obſtantes] oppoſitas, obiectas.

amite læui] *pertica, ſeu furcula aucupali*. Feſtus.

Turdis edacibus dolos] Turdorum, quos κίχλας Græci nominant, tria genera ponit Ariſtoteles. ordo autem uerborum eſt: tendit retia, dolos turdis.

aduenam gruem] aptiſſimum epithetum. Grues enim in oris ſeptentrionalibus non niſi uere, æſtate, & autumno commorantur. ſub finem autumni in regiones commigrant temperatiores, ac tepidiores. nos Galli hanc ob cauſam peregrinatrices, ſeu (ſi dicere liceat) uiatrices appellamus. Ariſtoteles hanc auem ait eſſe ἀγελαίαν καὶ πολιτικὴν, id eſt, congrebabilem, & ciuilē. Itaq; ducem habere cuius imperio pareat: ducē autem nudo capite proſpicere, & ſpeculari. tum, ſi quid forte periculi impendeat, clamando ſignificare, ac denunciare.

captat] non dixit capit. iucundius enim eſt captare, quàm capere. ut ſaty. II. lib. I. *nam Tranſuolat in medio poſita, & fugientia captat*. & ibid. *poſitum ſic tangere nolis. Captas, & apponis*.

Quis non malarum] mendosè legitur in nonnullis cod. *Quis non malorum*, cum omnes manuſcripti habeant, *malarum*. hoc autem epithetum diſtinguit curas malas à bonis. ſunt enim aliquæ curæ laudabiles, & cum uirtute coniunctæ: ut cura rei familiaris, cura ualetudinis, cura eius noſtri partis, quæ præeſt, & imperat: amoris autem curæ uitioſæ ſunt, ac uituperabiles. ſed quod attinet ad amoris, aut curarum earum, quæ propter amorem ſuſcipiuntur, obliuionem, ſcribit Pauſanias in Achaicis, aquam Selemni fluuij uiris, & fęminis ex amore laborantibus mederi, eamque uim habere, ut, qui in eo fluuio loti fuerint, illos amoris capiat obliuio: quod ſi uerum eſt (inquit ille) τιμιώτερον πολλῶν χρημάτων ἐστὶν ἀνθρώποις τὸ ὕδωρ τοῦ Σελέμνου, id eſt, aquam Selemni multo pluris facere debent homines, quàm magnam pecuniæ vim.

Quod ſi pud. mul. in part. iuuet, &c.] quemadmodum nihil uiro optabilius eſt uxore pudica: ita nihil mulieri iucundius euenire poteſt uiro, qui vnū, & idem cum ea ſentiat, eamque amet ex animo: quod quidem Nauſicaæ precatur Vlyſſes ſummæ felicitatis loco ὀδυσσ. ζ. nihil enim (inquit) præſtabilius, nihil melius eſt, quàm uiri, & uxoris conſentiens, & conſpirans uoluntas: taliſque coniunctio inimicis acrem dolorem inurit, amicis uoluptatem affert: ipſi autem experiendo ſentiunt, quanta inſit in tali coniunctione, uitæ iucunditas,

uerba Homeri ſunt hæc ſub Vlyſſis perſona. Σοὶ δὲ θεοὶ τόσα δοῖεν. ὅσα φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς Ἄνδρα τε, καὶ οἶκον, καὶ ὁμοφροσύνην ὀπάσειαν Ἐσθλήν. οὐ μὲν γὰρ τοῦ γε κρεῖσσον, καὶ ἄρειον, Ἢ ὅθ' ὁμοφρονέοντε νοήμασιν οἶκον ἔχητον Ἀνὴρ, ἠδὲ γυνή, πόλλ' ἄλγεα δυσμενέεσσι, Χάρματα δ' εὐμενέτῃσι, μάλιστα δέ τ' ἔκλυον αὐτοί. Heſiodus item ἔργ. ἡμ. ait virum nihil ſibi bona, & pudica vxore melius parare poſſe: contrà nihil grauius, atque acerbius mala. his verbis. Οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ' ἄμεινον Τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ' αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο Δειπνολόχης, &c.

Sabina qualis] quales ſunt Sabinæ mulieres, aut Apulæ.

peruſta ſolibus] Græci uno uocabulo dicunt, ἡλιοκαυστός. Theocr.

Sacrumque] focus ſacer eſt Veſtæ, & Lari.

extruat lignis focum] hypallage eſt, id eſt, extruat ligna ſuper focum. Od. IX. lib. I. *ligna ſuper foco Large reponens.* Ad hunc locum pertinent ea, quæ ſunt apud Eurip. in Electra. vbi Electra colono cuidam, & operario nupta, ſic cum eo loquitur. ſatis tibi negocij exhibent, quæ foris ſunt: nos autem domeſtica curare, & adornare oportet. aduenienti enim foris operario iucundum eſt domeſtica, compoſita & pulchre adornata reperire. Verba Euripid. hæc ſunt ἅλις δ' ἔχεις Τἄξωθεν ἔργα. τ' ἂν δόμοις δ' ἡμᾶς χρεὼν Ἐξευτρεπίζειν. εἰσιόντι δ' ἐργάτῃ Θύραθεν ἡδὺ τἄνδον εὑρίσκειν καλῶς.

ſub] paulo ante, ut annotauimus ſup. ad Od. IX. lib. I.

Diſtenta] Virg. Pollione. *Ipſæ lacte domum referent diſtenta capellæ Vbera.* Idē in Melibœo. *Thyrſis oues, Corydon diſtentas lacte capellas.* Lucret. lib. I. *& candens lactens humor Vberibus manat diſtentis.*

Et horna] huius anni: ut ſuprà Od. XXIII. lib. 3. *hornam frugem* dixit. & ſat. VI. lib. 2. *palea porrectus in horna.*

promens] ſup. Od. XXVIII. lib. 3. *prome reconditum Lyde ſtrenua Cæcubum.* & Od. XXI. eiuſdem *Coruino iubente Promere languidiora uina.*

Dapes inemtas] eſcas domi natas; non piſces vrbe petitos. vt ſat. 2. lib. 2. *bene erat, non piſcibus urbe petitis, Sed pullo, atque hædo.* Virgil. Georg. 4. *ſeraq; reuertens Nocte domum dapibus menſas onerabit inemtis.* nam inemtas malè quidam uiles interpretantur.

Lucrina] in lacu Lucrino capta. ut ſat. 4. lib. 2. *Lucrina peloris.*

conchylia] conchylium nomen eſt generale omnia teſtacea complectens, ut muſculos, mitylos, oſtrea, pectines, echinos, &c. putatq; Athenæus conchylia eſſe dicta παρὰ τὸ κεχηνέναι, id eſt, ab hiando.

rhombus] quem Romani rhombum Græco nomine appellant; Greci alio etiam Græco ψῆτταν dicunt, ut ſcribit Athenæus lib 7. in extremo. à figura autem Rhombus appellatus eſt. nos Galli noſtra lingua turbidem, & (ut propius accedam ad conſuetudinem noſtri ſermonis) turbonem nominamus. piſcem fuiſſe magni pretij declarat etiam locus Hor. ſat. II. lib. 2. *quia tanto rhombos minus æquora alebant? Tutus erat rhombus, &c.* Hodie quoque apponitur in menſis diuitum, & in caris piſcibus habetur. Idem Athen. lib. 8. videtur ψῆτταν à rhombo diſtinguere.

Scari] Diphilus apud Athen. lib. 8. his verbis ſcarum commendat. σκάρος ἁπαλόσαρκος, ψαθυρὸς, γλυκὺς, κοῦφος, εὔπεπτος, εὐαναδοτος, εὐκοίλιος, id eſt, Scarus molli, ſeu tenera carne præditus eſt, friatilis, dulcis, leuis, ad concoquendum facilis, facile redditur, uentrem mollit. Addit idem, recentem ſcarum eſſe ſuſpectum propterea, quòd lepores marinos captat, iiſq; ueſcitur. ideò eius inteſtina vim bilis effectricem habent. Idem lib. 7. hunc ſolum ex omnibus piſcibus dormire dicit, & propter eam cauſam nunquam noctu capi. Op-

pia-

pia. lib. 1. Αλιευτ. ſolum vocalem eſſe ſcribit. *Καὶ σκάρον, ὃς δὴ μοῦνος ἐν ἰχθύσι πᾶσιν ἀναύδοις φθέγγεται ἰκμαλέην λαλαγὴν, καὶ μοῦνος ἐδωδὴν ἀμφοτέρην προΐησιν ἀνὰ στόμα δεύτερον αὖθις*; &c. vide annotata ad Od. III. lib. 4.

Si quos Eois inton.] ad Eleuſinem ſcaros pulcherrimos capi Lynceus quidam Samius ſcribit in epiſtolis, ut tradit Athen. lib. 7. Priſcian. lib. 9. docet tonitum a uerbo tonandi vſitatius eſt, quàm tonatum, & producit hunc locum, ut nouum, & pęnè inuſitatum.

ad hoc uertat mare.] Tyrrhenum, ſeu Etruſcum.

Afra auis] gallinam Africanam, ſeu Numidicam ſignificat, de qua Columella, & Plinius.

attagen Ionicus] Mart. *Ionicarum guſtus attagenarum.* Ariſtoteles lib. 6. *περὶ ζώων ἱστορ.* Attagenam ponit inter eas aues, quas *ὄρνιθας κονιστικοὺς* vocant Græci, id eſt, quæ in puluere uolutantur: qualis eſt gallina, perdix, phaſianus. Idem lib. 9. *ὁ ἀτταγὴν κονιστικὸς ὄρνις. τῶν γὰρ ὀρνίθων ὅσοι μὲν μὴ πτηνοὶ, ἀλλ' ἐπίγειοι, κονιστικοί*, &c.

Aut herba lapathi] lapathum Latini rumicem nominant. eam commendat Lucillius apud M. Tull. lib. 2. de finibus. *O lapathe, ut iactere neceſſe eſt, cognitu' cui ſis.* hæc herba mollit aluum, ut docet infrà ſat. 4. lib. 2. *ſi dura morabitur aluus, Mitulus, & uiles pellent obſtantia conchæ, Et lapathi breuis herba, ſed albo non ſine Coo.* & uerſ. ſeq. *& graui Maluæ ſalubres corpori.* & Od. XXXI. lib. 1. *me paſcunt oliuæ, Me cichorea, leueſque maluæ.*

Terminalibus] Terminalia dies feſti, qui agebantur in honorem Termini Dei.

uel hædus ereptus lupo.] vir quidam doctiſſ. annotat Plutarchum libro ſecundo *συμποσιακῶν* tradere earum pecudum, quas lupus momorderit, carnem quidem teneriorem fieri, lanam autem corrumpi: ex hoc intelligi poſſe, cur Horatius ereptum lupo hędum dixerit. Ego hæc uerba *ereptum lupo* non icirco ab Horatio eſſe addita puto, quòd hædi caro a lupo morſa, ſit tenerior: ſed propterea quòd ruſtici, & aratores, quorum hominum uitam, & uictum hic laudat Horatius, non aliter eſſent hædum in cęnam appoſituri, niſi a lupo dentibus appetitus, ac laceratus eſſet. multo enim malunt caprum adultum habere viuum, quàm hædum tenellum, ac delicatum eſſe. nunc autem, poſteaquàm à lupo morſus, & fortaſſe interemtus eſt, multo ſatius eſt eum lupo ereptum comeſſe, quàm deuorandum reliquiſſe. præterea, quod è lupi faucibus ereptum edunt, non videntur ex hædili ſuo ſumere: ſed alienum, neq; iam ſuum capere, & apponere: & ita de lucro quodammodo cęnare. ſententiam meam adiuuat Martialis lib. 10. in epigrammate, cuius initium eſt, *Nuncias octauam Phariæ*, &c. ex quo paucos hos verſus producam. *Paruus onyx, una ponetur cænula menſa, Hædus inhumani raptus ab ore lupi, Et, quæ non egeant ferro ſtructoris, offellæ, Et faba fabrorum, prototomiq; rudes: Pullus ad hoc, cæniſq, tribus iam perna ſuperſtes Addetur, ſaturis mitia poma dabo*, &c.

ut iuuat] quàm delectat? *ὡς ἡδύ*: quàm iucundum eſt?

renidentes] ridentes, hilaros, ut ſup. Od. XVIII. lib. 2.

Hæc ubi locutus] nihil ſubaudiendum puto. fingit autem ſuperiora illa omnia dicta eſſe à fęneratore Alphio. oſtenditq; tãtam eſſe vitæ ruſticæ iucunditatem, & opportunitatem, vt etiam homines ab hac alieniſſimi, eam laudare cogantur: qui tamen lucri dulcedine, & ſordibus irretiti, eius ſuauitatem guſtare non poſſint. nonnulli ſubaudiunt uerbum, ſum, ut totus ille ſermo ſit poetæ. quod ſi placet, addenda diſtinctionis nota: alioqui tollenda.

Iam iam futurus] id eſt, eo animo, & conſilio, ut ruſticam vitam colat.

Yy 2 omnem

omnem relegit] id eſt, omnem pecuniam in fænore poſitam, exegit idibus · ſtatim ad ingenium rediens denuo quærit apud quos Kalendis collocet.

relegit] in nonnullis cod. redegit. ego tamen relegit malo, ut habent cod. duo Vatic. Iann. Vrſ. Torn.

Idibus]idibus nomina exigebant, ut ex hoc loco intelligere licet, & ſaty. VI. lib. I. *magni Quò pueri magnis e centurionibus orti Ibant octonis referentes Idibus æra:* Kalendis autem, & exigebant, & collocabant, ut ſat. III. lib. I. *Qui, niſi cum triſtes miſero uenere kalendæ, Mercedem, aut nummos unde unde extricat, amaras Porrecto iugulo hiſtorias, captiuus, ut audit*, quod item declarat Plutarchus in libello *περὶ τοῦ μὴ δανείζεσθαι. Οὐδ' ἀναμνήσει τῶν Καλανδῶν, καὶ τῆς νεομηνίας, ἣν ἱεροτάτην ἡμερῶν οὖσαν, ἀποφράδα ποιοῦσιν οἱ δανεισταὶ, καὶ στύγιον.*

AD MAECENATEM. Ode 3.

Allium deteſtans.

PARENTIS olim ſi quis impia manu
Senile guttur fregerit:
Edit cicutis allium nocentius.
O dura meſſorum ilia,
Quid hoc ueneni ſæuit in præcordijs?
Num uiperinus his cruor
Incoctus herbis me fellit: an malas
Canidia tractauit dapes?
Vt Argonautas præter omneis candidum
Medea mirata eſt ducem:
Ignota tauris illigaturum iuga,
Perunxit hoc Iaſonem:
Hoc delibutis ulta donis pellicem,
Serpente fugit alite.
Nec tantus unquam ſiderum inſedit uapor
Siticuloſæ Apulliæ
Nec munus humeris efficacis Herculis
Inarſit æſtuoſius.
At, ſi quid unquam tale concupiueris
Iocoſe Mæcenas, precor,
Manum puella ſuauio opponat tuo:
Extrema & in ſponda cubet.

COMMENTARII.

Parentis olim ſi quis] id eſt, ſi quis poſthac patrem ſenem ſtrangulauerit, aut iugulauerit; nō cicutam, aut aliud uſitatum uenenum, ſed allium quouis uene-

veneno pernicioſius,ac præſentius edat. *frangere guttur* ita dictum vt ſuprà *frangere ceruicem.* Od.XIII.lib.2. *Illum & parentis crediderim ſui Fregiſſe ceruicem.*

Edit] Petrus victorius, quem ſemper honoris cauſa nomino, variar. lectionum lib.6. ſcribit hoc loco legendum eſſe *edit*, ab edim, is, it, teſtaturque ita ſe reperiſſe ſcriptum in codicibus manu ſcriptis. Cui aſſentior, nanque eam ſcripturam & agnoſcũt Acro, ac Porph. & ego in trib. cod. Vatic. & Iann. Vrſ. Torn. ſine vlla litura expreſſam reperi. Denique ita loquitur Plaut. in Trinum. *heſterne, an ciues comedis, parui pendere.*

O dura meſſorum ilia] quę ferre poſſint tam dirum venenum, vt quidem Hor. videtur. nam allium cibus eſt ruſticis, & meſſoribus non iniucundus. Virg. Alex. *Theſtylis & rapido feſſis meſſoribus æſtu Allia, ſerpillumque herbas contundis olenteis.*

Quid hoc ven. ſæu.] Quid hoc eſt veneni, quod ſæuit in præcordijs? ſæuit, id eſt, æſtuat: ventriculum, & totum corpus nimio calore incendit.

Num viperinus his cruor, &c.] num me inſciente cruor viperinus his verbis incoctus eſt? fefellit, id eſt, latuit. ἔλαθε. *fefellit incoctus*, id eſt, ignoraui eſſe incoctum. de verbo fallendi diximus ad Od.x.lib.1. *incoctus herbis* autem ſic dictum, vt infra ſaty.8.lib.2. *Erucas virideis inulis ego primus amaris Monſtraui incoquere.* & ita Virgil. Georg.IIII. *Huius odorato radices incoque Baccho.*

Canidia Gratidia venefica, quam multis locis exagitat, & inſectatur acerbiſſimis verſibus Horatius, vt infr. Od.XVII. & ſaty.1.lib.2. *Canidia Albuci, quibus eſt inimica, venenum.* & tota ſaty.VIII.lib.1. Canidiam autem nominat, quia non licebat quenquã nominatim ſcripto maledico, & contumelioſo deſcribere.

Vt Argonautas, &c.] id eſt, poſteaquam Medea præ omnibus Argonautis Iaſonis amore capta eſt, hoc illum veneno perunxit, ne à tauris illis ignem ſpirantibus, quos aratro iungere ab Aeta cogebatur, vlla ex parte offenderetur. nonnulli ex interpretibus Pindari ſcribunt Medeam Iaſoni præcepiſſe, ne tauros reflante, & aduerſo vento ageret. ſed ſecundo vento, vt ita vis flammæ in anteriorem partem auerteretur. Itaque conſuluit ei eadem opera, vt ſulco vno confecto, ne ab eius extremo nouum ſulcum inſtitueret, vt ſolent aratores: ſed ad eundem locum reuerſus, vnde primum arare cœpiſſet, ſulcum ſecundum deſignaret. alij tradunt Medeam neſcio quod pharmacum cum oleo confudiſſe, & miſcuiſſe, eoque Iaſonem perunxiſſe, ne flamma quicquam in eum valere poſſet. hanc totam fabulam perſequitur Pindarus in carmine illo elegantiſſimo quarto Pyth. cuius hæc pauca verba mihi aſcribere libet. Ἀλλ' ὅτ Αἤτας ἀδαμάντινον ἐν μέσσοις ἄροτρον σκίμψατο, καὶ βόας, οἳ φλόγ' ἀπὸ ξανθᾶν γενύων πνέον καιομένοιο πυρὸς· χαλκέαις δ' ὁπλαῖς ἀράσσεσκον χθὸν ἀμειβόμενοι. τοὺς ἀγαγὼν ζεύγλᾳ πέλασσε μόνος, id eſt, ſed vbi Aetas ferreum aratrum medio in agro ſtatuit, taurosque, qui flammas ignis ardentis ex naribus, & faucibus ſpirabant, vngulisq́, ferreis terram gradientes pulſabant: eos adductos Iaſon ſolus admouit iugo. de his tauris ſic Apoll. lib.3. δύω πεδίον τὸ ἀρήϊον ἀμφινέμοντες Ταῦροι χαλκόποδες στόματι φλόγα φυσιόωντες. cetera vide apud eundem Apollon. de tauris illis, & de Medea amore Iaſonis capta. dicemus nos quoque nonnihil ad Od.v. huius lib.

Hoc delibutis vlta donis pellicem] Glaucam Creontis filiam: de qua dicemus ad illum locum Od.v. *cur dira barbaræ minus Venena Medeæ valent, Quibus ſuperbam fugit vlta pellicem Magni Creontis filiam? Cum palla tabo munus imbutum* &c. *hoc delibutis*, id eſt, allio imbutis.

Serpente fugit alite.] à dracone alis inſtructo, & pennigero vecta. notum eſt hoc ex Medea Euripidis in extrem. Λέγ', εἴτι βύλει. χειρὶ δ' ὐ ψαύσεις

φαύσειν ποτε· Τοῖον δ' ὄχημα πατρὸς ὤλεσ πατὴρ Δίδωσιν ἡμῖν, ἔρυμα πολεμίας χερός.

Nec tantus vnquãm ſiderum, &c.] vapor apud Lucretium, & ceteros bonos ſcriptores ſemper valet idẽ, quod calor. Lucr. lib. 3. *Tenuis enim quædam moribundos deſerit aura Miſta vapore: vapor porrò trahit aera ſecum: Nec calor eſt quiſquã, cui non ſit miſtus, & aer.* duobus nominibus vaporis, & caloris, eandem rem ſignificat. Virg. Aen. v. *lentusq; carinas Eſt vapor, & toto deſcendit corpore peſtis.* ibid. *reſtinctus donec vapor omnis, & omnes, Quatuor amiſſis, ſeruatæ à peſte carinæ.*

Siticuloſę] aridæ. ſiti hiulcæ, vt loquitur Virg. Georg. II.

Nec munus humeris, &c.] id eſt, nec id munus, quod Deianira ad Herculẽ miſit, Neſſi Centauri cruore imbutum, vehementiore calore humeros eius, & viſcera excruciauit, quàm allium, eorum, qui eo veſcuntur, inflammare corpora ſolet. De hac tunica ad Herculem miſſa, qui plura ſcire volet, legat Sophoclis Trachinias, & M. Tulij Tuſcul. lib. 2. vbi aliquot Sophoclis verſus, qui ad hanc rem pertinent, producuntur, ab ipſo Tullio Latini facti. *Sed uideamus Herculem ipſum* (inquit M. Tull.) *qui tum dolore frangebatur, cum immortalitatem ipſa morte quærebat: quas hic uoces apud Sophoclem in Trachinijs edit? cui, cum Deianira ſanguine Centauri tinctam tunicam induiſſet, inhæſiſſetq; ea uiſceribus, ait ille: O multa,* &c. vide & annot. ad Od. XVII. huius lib.

efficacis] ideſt, ad agendum, & efficiendum apti. πρακτικοὶ, δραστήριοι, ῥεκτήριοι.

tale] allium.

Manũm puella ſuauio &] id eſt, te oſculari volentem oppoſita manu prohibeat.

Extrema, & in ſponda cubet] & ſeſe quàm longiſsimè abs te remoueat, neq; ſe tibi cõplectendam, potiendamq; prębeat, cum in cõi tecũ lecto cubabit.

IN MENAM LIBERTVM POMPEII MAGNI. Ode 4.

LVPIS, & agnis quanta ſortito obtigit,
Tecum mihi diſcordia eſt,
Ibericis peruſte funibus latus,
Et crura dura compede.
Licet ſuperbus ambules pecunia:
Fortuna non mutat genus.
Vides ne ſacram metiente te uiam
Cum bis ter ulnarum toga,
Vt ora uertat huc, & huc euntium
Liberrima indignatio?
Sectus flagellis hic triumuiralibus
Præconis ad faſtidium,
Arat Falerni mille fundi iugera:
Et Appiam mannis terit:
Sedilibusque magnus in primis eques
Othone contemto ſedet.

Quid

Quid attinet tot ora nauium graui
Roſtrata duci pondere
Contra latrones, atque ſeruilem manum,
Hoc hoc tribuno militum?

COMMENTARII.

Lupis & agnis] Luporum & agnorum diſcordiam, atque inimicitias etiã Homerus ſignificat his verſibus *ἰλ. χ. Οὐδὲ λύκοιτε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν· Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διάμπερες ἀλλήλοισι.* & Plato in Phædro, *Ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ', ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί.* verſus eſt neſcio cuius poetæ. infra Od. XII. *ut pauet acreis Agna lupos.*

ſortitò] ſortitò non eſt fortuitò: ſed hoc ſentit Horatius, cum primùm nata animalia ſunt, ſuum cuique animali à natura proprium quendam, & vt ita dicam, peculiarem affectum, verbi gratia, alicuius rei perſecutionem vel fugam, amorem vel odium eſſe attributum. Quanta igitur inter lupos & agnos diſcordia eſt natura: tantę mihi tecum inimicitiæ intercedunt.

Ibericis peruſte funibus] ſignificat eum fuiſſe ſeruum, vtpote cuius in lateribus & tergo, verberum: in cruribus, vinculorum & compedum extarent veſtigia. Funes Iberici autem è ſparto intelliguntur: cuius magna eſt in Hiſpania copia. iam peruſte latus, eſt Helleniſmus, id eſt, tu cuius latus peruſtum eſt.

ſacram metiente te viam] cum per viam ſacram incedis. Via ſacra ad Capitolium ducit. ſic autem dicta eſt, quòd in ea fœdus inter Romulum & Tatium ictum fit. auctor Feſtus Pomp. Ode VII. eodem lib. *ut deſcenderet Sacra catenatus uia.* & ſaty. IX. lib. I. *Ibam forte uia ſacra, ſicut meus eſt mos.*

Cum bis ter vlnarum toga] ampliſſima. togæ laxitas & amplitudo diuitum eſt: contrà arcta toga eorum, qui ſunt mediocris, aut etiam tenuioris fortunæ, vt epiſt. ad Loll. II. lib. I. *Arcta decet ſanum comitem toga.* Porphyr. iuſtam togæ magnitudinem ſex vlnis conſtitiſſe vult intelligi.

Vt ora vertat, &c.] quo pacto homines prætereuntes, in te ora vertentes indignentur? indignationem Græci *νέμεσιν*, & indignari *νεμεσᾶν* vocant. quod diſtinguit Ariſtoteles *ἀπὸ τοῦ φθονεῖν*. lib. 2. de moribus ad Nicomachum, his verbis, *νεμεσητικὸς λυπεῖται ἐπὶ τοῖς ἀναξίως εὐπράττουσι. φθονερὸς ὑπερβάλλων τοῦτον ἐπὶ πᾶσι λυπεῖται.* id eſt, indignabundus, ſeu is, qui ad indignãdum propenſus eſt, dolet eorum rebus ſecundis, qui eis indigni ſunt: inuidus hunc ſuperans rebus omnium ſecundis contabeſcit. Idem propemodum ſcribit *ῥητορ. β. εἰ γάρ ἐστι τὸ νεμεσᾶν λυπεῖσθαι ἐπὶ τῷ φαινομένῳ ἀναξίως εὐπραγεῖν πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἐπὶ πᾶσιν ἀγαθοῖς νεμεσᾶν, ἀλλ' ἐπὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει*, &c. & item Topic. *β. νεμεσητικὸς δὲ ὁ λυπούμενος ἐπὶ τῇ τῶν κακῶν εὐπραγίᾳ*. huc pertinet locus ille Ciceronis ad Atticum lib. V. non ſatis explicatus. *ut libet. ſed planè gaudeo, quoniam τὸ νεμεσᾶν intereſt τοῦ φθονεῖν. ut libet* (inquit M. Tull.) *ſed planè gaudeo*, videlicet Hirrum repulſam tuliſſe. erat enim indignus eo honore, quem petebat, nempe auguratu. Itaque ſi eum obtinuiſſet, ego meritò indignatus eſſem, neque propter meam indignationem, inuidere ei honorem dicendus eſſem. differt enim *τὸ νεμεσᾶν*, quod indignari latinè dicimus, ab eo, quod eſt inuidere, ſeu *φθονεῖν*, vt Græci nominant. Atque hunc quidem locum ſic arbitror eſſe explicandum, non, vt alij interpretantur, intereſt, id eſt, vtile eſt, &c. nam illud *intereſt*, pro differt, eſt poſitum,

ſitum,vt Academic.2.*qui illa uiſa,è quibus omnia decreta ſunt nata, negant quicquam à falſis intereſſe.*

Sectus flagellis hic] *μίμησις* eſt orationis eorũ,qui indignantur hunc Menam eſſe tribunum militum, ſumtuoſiſſimis & molliſſimis veſtibus collucère, tot agri iugera poſſidere,in quattuordecim ordinibus ſedere,cum ciuis Romanus non ſit.Nã triumuiri capitales de maleficio eorum cognoſcebant,qui ciues Romani nõ erant. iidem Treuiri dicebantur.erant & triũuiri,ſeu treuiri monetales,qui his litteris ſignificabantur,III V.AAA FF.id eſt,Treuiri auro,argento, æri flando fundendo.vnde natus iocus Ciceronis in epiſt.ad.Trebat.*Treuiros uites cenſeo:audio capitales eſſe:mallem auro,argento,æri eſſent*,&c.id eſt, Treuiros populos Belgis & Germanis interiectos vites cenſeo. audio eſſe bellicoſos & pugnaces,mallem eſſent monetales,id eſt,pecunioſi & locupletes,vt eorum ſpoliis & præda te locupletare poſſes.

Sedilibusque magnus in primis eq.Oth.] L.Roſcius Otho legem tulit,nequis equeſtris ordinis eſſe poſſet, qui quadringenta millia ſeſtertiûm non haberet, & vt equitibus Rom.ſolis in quattuordecim ordinibus ludos ſpectare liceret.excepti autem erant duo primi tribunis. Ideireo hunc Menam dicit lege Roſcia contemta,in primis ſedilibus ſedere,qui eſſet indignus tribunatu. De hoc Roſcio Othone ſic M.Tull in orat.pro Muræna, *L.Otho uir fortis meus neceſſarius equeſtri ordini reſtituit non ſolum dignitatem,ſed etiam uoluptatem.* Idẽ Philipp.2. *Illud tamen audaciæ tuæ , quod ſediſti in quattuordecim ordinibus , cum eſſet lege Roſcia decoctoribus certus locus conſtitutus, quamuis quis fortunæ uitio,non ſuo decoxiſſet.* Hor. epiſt.1.ad.Mæcen.lib.1.*Roſcia dic ſodes, melior lex, an puerorum Nænia,quæ regnum rectè facientibus offert?*

Contra latrones] piratas,cum hic ipſe Mena pirata eſſet,vt eum appellat Plutarch.in Antonio.

ſeruilem manum] de bello ſeruili diximus ſuprà nonnulla ad Od. XIIII. lib.3.ſed præſtat ſeruilem manum,fugitiuos accipi,quos armauit Sex. Põpeius Magni filius,in quo exercitu Mena & Menecrates erant tribuni militum.

IN CANIDIAM VENEFICAM. Ode 5.

AT o,deorum quicquid in cælo regit
Terras,& humanum genus:
Quid iſte fert tumultus?& quid omnium
Vultus in unum me truces?
Per liberos te,ſi uocata partubus
Lucina ueris affuit:
Per hoc inane purpuræ decus,precor:
Per improbaturum hæc Iouem,
Quid,ut nouerca,me intueris?aut uti
Petita ferro bellua?
Vt hæc trementi queſtus ore conſtitit
Inſignibus raptis puer,
Impube corpus,quale poſſet impia
Mollire Thracum pectora:

Canidia breuibus implicata uiperis
Crineis,& incomtum caput,
Iubet ſepulcris caprificos erutas,
Iubet cupreſſus funebreis,
Et uncta turpis oua ranæ ſanguine,
Plumamque nocturnę ſtrigis,
Herbasque, quas Iolchos, atque Iberia
Mittit uenenorum ferax:
Et oſſa ab ore rapta ieiunæ canis,
Flammis aduri Colchicis.
At expedita Sagana per totam domum
Spargens Auernaleis aquas,
Horret capillis,ut marinus, aſperis
Echinus,aut currens aper.
Abacta nulla Veia conſcientia,
Ligonibus duris humum
Exhauriebat ingemens laboribus,
Quò poßet infoſſus puer
Longo die bis,terue mutatæ dapis
Inemori ſpectaculo:
Cum promineret ore,quantùm extant aqua
Suſpenſa mento corpora:
Exſucta uti medulla , & aridum iecur,
Amoris eſſet poculum:
Interminato cum ſemel fixæ cibo
Intabuißent pupulæ.
Non defuiße maſculæ libidinis
Ariminenſem Foliam,
Et ocioſa credidit Neapolis,
Et omne uicinum oppidum:
Quæ ſidera excantata uoce Theſſala,
Lunamque cælo deripit.
Hic irreſectum ſæua dente liuido
Canidia rodens pollicem,
Quid dixit? aut quid tacuit? o rebus meis
Non infideles arbitræ
Nox,& Diana,quæ ſilentium regis,
Arcana cum fiunt ſacra:
Nunc nunc adeſte:nunc in hoſtileis domos
Iram,atque numen uertite.

Formidoloſę dum latent ſiluis ferę
Dulci ſopore languidæ:
Senem, quod omnes rideant, adulterum
Latrent Suburanæ canes,
Nardo perunctum, quale, nec perfectius
Meę laborarunt manus.
Quid accidit? cur dira barbaræ minus
Venena Medeę ualent,
Quibus ſuperbam fugit ulta pellicem
Magni Creontis filiam,
Cum palla, tabo munus imbutum, nouam
Incendio nuptam abſtulit?
Atqui nec herba, nec latens in aſperis
Radix fefellit me locis.
Indormit vnctis omnium cubilibus
Obliuione pellicum.
Ah, ah, ſolutus ambulat veneficæ
Scientioris carmine.
Non uſitatis, Vare, potionibus,
(O multa fleturum caput,)
Ad me recurres: nec uocata mens tua
Marſis redibit uocibus.
Maius parabo: maius infundam tibi
Faſtidienti poculum:
Priusque cælum ſidet inferius mari
Tellure porrecta ſuper:
Quàm non amore ſic meo flagres, uti
Bitumen atris ignibus.
Sub hæc puer, iam non, ut antè, mollibus
Lenire uerbis impias:
Sed dubius unde rumperet ſilentium,
Miſit Thyeſteas preces,
Venena, magnum fas, nefasq; non ualent
Conuertere humanam uicem.
Diris agam uos: dira deteſtatio
Nulla expiatur uictima.
Quin, ubi perire iuſſus expirauero:
Nocturnus occurram furor:
Petamq; uultus umbra curuis unguibus:
Quæ uis deorum eſt Manium:

Et inquietis aſſidens prẹcordijs,
Pauore ſomnos auferam.
Vos turba uicatim hinc, & hinc ſaxis petens
Contundet obſcenas anus.
Poſt inſepulta membra different lupi,
Et Eſquilinæ alites.
Neque hoc parentes, heu, mihi ſuperſtites,
Effugerit ſpectaculum.

COMMENTARII.

At ô, deorum quicquid] facit quendam puerum loquentem, quem Canidia, Sagana, & ceteræ veneficę mento tenus ſub terra defoderant, fameque necare conſtituerant, vt ex eius hepate, & medulla amoris poculum conficerēt. *quicquid* autem ſcriptum reperitur in codicibus manuſciptis, Donati, Faer. quinque Vatic. Torneſ. Vrſ. eamq́ue ſcripturam ſecutus ſum. non enim vnum aliquem Deum, ſed omnes implorat. ſic loquitur Horat. ſatyra VI. lib. I. *Non, quia Mæcenas, Lydorum quicquid Etruſcos,* &c. & Liuius lib. XXIII. *paucæ horæ ſunt, intra quas iurantes per, quicquid Deorum eſt, dextras dextræ iungentes fidem obſtrinximus.* in eo diſſident inter ſe, quòd alij habent *regis*: alij *regit*, ſed plures *regit*: nempe quinque Vatic. Faer. & Torneſ. Iam quod Priſcian. lib. XVII. ait, *at* hoc loco abundare, id mihi mirum eſt, & pœne dicam, incredibile. Eſt enim interiectio dolorem, aut conqueſtionem exprimens, non coniunctio.

Quid iſte fert tumultus?] quid ſibi vult iſte tumultus? quid affert? quorſum tumultuamini?

& quid omnium] ſic quinque lib. Vatic. & Torneſ. non *aut*.

ſi vocata partubus Lucina] de Lucina diximus ſup. ad Od. XXII. lib. 3. hoc igitur dicit, Oro te per liberos tuos, ſi vnquam vere peperiſti: ſi vnquam tibi parienti Lucina affuit, &c.

veris] vult intelligi Canidiam falſos ſibi ſuppoſuiſſe partus, neque vnquam peperiſſe. cui concinit illud antiphraſticum Od. XVII. infrà, *Tuusq; uenter partum eius.* Catull. ad Ianuam, *Longus homo eſt, magnas cui lites intulit olim Falſum mendaci uentre puerperium.*

Per hoc inane purpuræ] prætextam ſignificat, qua vtebantur pueri vſque ad annum decimum quartum: deinde ſumebant togam uirilem, quam puram appellabant. inane autem appellat purpurę decus, qui nihil ei prodeſt ad molliendam aut flectendam harum mulierum immanitatem, & crudelitatem.

Quid, vt nouerca] quæ inimica eſt liberis (inquit Eurip. in Alceſt.) nihiloq; vipera mitior. Ἐχτρὰ γάρ ἡ πιῦσα μητρυὰ τέκνοις Τοῖς πρόσθ' ἐχίδνης ὐδ' ἐν ἠπιωτέρα.

aut vti Petita ferro bellua] Ariſtoteles lib. 3. de moribus ab Nicomach. ait feras, ſi non laceſſantur, & quandiu in ſilua ſunt, non temerè ſæuire in quenquam: ſed tum denique cum percuſſæ fuerint, aut perterritę.

Vt hęc trem.] poſteaquam puer hæc tremula voce queſtus, finem querendi fecit, &c. participium queſtus iunxit cum quarto caſu, vt Od. II. lib. I. *Seculum Pyrrhæ noua monſtra queſtæ.*

inſignibus raptis] prætexta, & fortaſſe etiam bulla ſibi à Canidia ereptis. Bullā ſic deſcribit Virg. Aen. 5. *It pectore ſummo Flexilis obtorti per collum circulus*

uri M.Tull. primo accuſ.lib.de Iunio pupillo. *Itaque tibi Hortenſi non illius ætas, ſed cauſa: non veſtitus, ſed fortuna popularis videbatur. Neque te tam commouebat, quòd ille cum toga prætexta, quàm quòd ſine bulla venerat. Veſtitus enim neminem commouebat is, quem illi mos, & ius ingenuitatis dabat: quod ornamentum pueritiæ pater dederat, indicium atque inſigne fortunæ, hoc ab iſto prædone ereptum eſſe, grauiter, et acerbè homines ferebant*. prętexta vtebantur pueri omnes, modò ingenui: prætexta & bulla, ſenatorum filij duntaxat.

Canidia breuibus implicata] Canidia, cui crines erant viperis implicati. Helleniſmus eſt, *implicata crines & caput*.

cupreſſos funebreis] ſuprà Od.xIIII.lib.2. *inuiſas* appellat. in duobus Vatic.& Vrſ.ſcriptum reperi *cupreſſus*. in aliis *cupreſſos*.

. Et vncta turpis oua ranæ] rubetæ. Propertius quoque ſignificat rubetam adhiberi ſolitam à veneficis ad amatoria pocula. ſic enim ille lib.3.ad Lygdamum *Illum turgentis ranæ portenta rubetæ, Et lecta ex ſectis anguibus oſſa trahunt.*

Plumamq; nocturnę ſtrigis] idem Propert. deinceps, *Et ſtrigis inuenta per buſta iacentia plumæ*. ſtrigem deſcribit Ouid.lib.6. Faſtor.

Iolcos] vrbs Theſſaliæ. Iam Theſſalica venena celebrantur à ſcriptoribus. ne longius abeamus, ſup.Od.xxvII.lib.1. *Quæ ſaga, quis te ſoluere Theſſalis Magus venenis, quis poterit deus?* & mulieres Theſſalæ veneficæ habebātur. Ariſtoph. Nubib. *Γυναῖκα φαρμακίδ' εἰ πριάμενος Θετταλὴν, &c.* Iolcos autem eſſe legendum admonuit iampridem Beroaldus: quam lectionem comprobant boni codices. in his Faer. & duo Vatic. agnoſcit Porphyr.

Et oſſa ab ore rap.ie.c.] vtrùm dentes ieiunæ canis, an oſſa aliena, quæ ieiuna canis rodebat? quod probabilius eſt. Iam ieiuna canis auida, & deſiderio ęſtuans. Iccirco, quæ ab eius ſaliua cōtacta ſunt, ad philtrum conficiendū vtilia.

Flammis aduri Colchicis] qualibus tota Creontis domus, & eius filia Glauca, ſeu Creuſa conflagrauit, vt mox dicemus. Colchicas autem appellat, quia opera & arte Medeæ Colchidis excitatæ ſunt.

At expedita Sag.] εὔζωνος. Saganam commemorat etiam ſatyra octaua lib.1.

Horret capillis, vt marinus, &c.] Echinus marinus è genere eſt oſtreorum, ſeu teſtaceorum malis. eſt & terrenus, quorum vtriſque aduerſus eorum, à quibus captatur, inſidias, eſſe cautiſſimum ac munitiſſimum ſpinis & capillis ſuis oppoſitis, ſcribit Athen.lib.3.his verbis, *ἔτι δ' οἱ ἐχῖνοι, λέγω καὶ τοὺς χερσαίους καὶ τοὺς θαλαττίους, καὶ ἑαυτῶν εἰσὶ φυλακτικοὶ πρὸς τοὺς θηρῶντας προβαλλόμενοι τὰς ἀκάνθας, ὥσπερ τι χαράκωμα, Ἴων ὁ Χῖος μαρτυρεῖ λέγων οὕτως. Ἀλλ' ἔν γε χέρσῳ τὰς λέοντος ᾔνεσα, Ἢ τὰς ἐχίνου μᾶλλον οἰζυρὰς τέχνας· Ὃς οὖτ' ἂν ἄλλων κρεισσόνων ὁρμὴν μάθῃ, Στρόβιλος ἀμφ' ἄκανθαν εἰλίξας δέμας, Κεῖται δακεῖν τε, καὶ θιγεῖν ἀμήχανος.* quæ verba latinè reddemus ad ſatyr.IIII. lib.2.

Abacta nulla Veia, &c.] id eſt, Veia non vllius facinoris, aut maleficij conſcientia ab inſtituto depulſa, nec deterrita.

Humum exhauriebat] ſcrobem faciebat, in quam puerum defoderet.

Quò poſſ.] quam in terram defoſſus puer, poſſet immori longo ſpectaculo dapis bis, aut ter die mutatæ.

Cum promineret ore, &c.] cum puer in terram defoſſus mento tenus, ore è terra tantùm promineret, quantùm ex aqua extant corpora mento ſuſpenſa.

Exſucta vti medulla] cum in omnibus lib. ſcriptis Vaticanis, & ceteris, Iann. Faer. Vrſ. ſcriptum repeiſſem *exſecta*, idq; ad Guliel. Faernum hominē acerrimo iudicio, & ad reſtituendos veterum ſcriptorum libros tēporis iniuria corruptos

corruptos cum natura factum, tum arte comparatum, retuliſſem: is re aliquantiſper conſiderata, reſpondit ſibi uideri legendum exſucta ab exſugendo, mihique, ut ita excudendum curarem, auctor fuit. libri uulgati autem habent Excreta: quos ſi quis malet ſequi, non inuidebo.

Amoris eſſet poculum] φίλτρον. quod infrà deſiderij poculum nominat. Od. ultima. *Deſideriique temperare poculum.*

Interminato] id eſt, interdicto. interminari eſt minando uetare, ut Terent. And. *Interminatus ſum ne faceres?* & Heautont. *meministin' me eſſe grauidam, & mihi te magnopere interminatum, Si puellam parerem, nolle tolli?* habet autem hoc quidem uerbum ſignificationem agendi: ſed nobiles grammatici tradiderunt, omnium uerborum, quæ deponentia nominantur, participia etiam paſſionem ſignificare. itaque interminatus cibus intelligendus eſt, quem quis tangere prohibitus eſt: cibus uetitus, & interdictus.

pupulæ] pupulæ oculorum acies, κόραι.

maſculæ libidinis.] ſignificat hanc fuiſſe tribada, & amore fęminarum, tanquam uirum, arſiſſe, qualem fuiſſe Sapphonem plerique tradiderunt.

voce Theſſala] carminibus, & cantionibus Theſſalicis. τῇ ἐπῳδῇ de cantionibus, quas Græci ἐπῳδὰς appellant, quibus conſtat ueteres ſtudioſè uſos eſſe, quibusque multum tribuiſſe, dicemus alio loco.

Lunamq; cælo deripit] Virgil. dicit, *deducere Lunam*, in Pharmac. *Carmina uel cælo poſſunt deducere lunam.* Horat. infra Od. ultima. *deuocare Lunam*: *Per atque libros carminum ualentium Refixa cælo deuocare ſidera.* & ibid. *& polo Deripere Lunam uocibus poſſum meis.* Prop. lib. 2. *Et iam Luna negat toties deſcendere cælo.* καθαιρεῖν, & κατάγειν τὴν σελήνην. dicunt Gręci. Plato in Gorgia. ὅπως μὴ πεισόμεθα, ὅπερ φασὶ τὰς τὴν σελήνην καθαιρούσας τὰς Θετταλικὰς, &c. & κατασπᾶν Lucianus in φιλοψευδ. deripere autem eſt è loco ſuperiore rapere, ut ſuprà Od. XXVIII. lib. 3. *deripere horreo.* & Virg. Georg. II. *tu ſpiſſo uimine qualos, Colaque prælorum fumoſis deripe tectis.*

irreſectum] pollicis unguem, quem ita roſerat ad uiuum, ut amplius reſecari non poſſet. uel ſimpliciter, non reſectum.

Quid dixit? aut quid tacuit?] epiſt. ad Męcen. 11. libr. 1. *dicenda, tacenda locutus.*

rebus meis] hæc dicuntur à Canidia.

& Diana] Hecate, ſeu Luna. Sed cur Lunam implorat? ſcribunt Gręci interpretes, mulieribus amore captis uſitatum eſſe Lunam inuocare: ut uiris Solem: quemadmodum, & Euripides Phædram inducit in Hippolyto: uel propterea quòd nox taciturna eſt: amoribus autem furtiuis, & clandeſtinis ſilentio, & nocte opus eſt: uel quia Luna quoque ex amore aliquando laborauit: ex quo fieri, ut mulieribus, quæ eodem malo affligantur, adiutricem ſe præbeat: uel quia hæc dea ignis colorem præ ſe fert: amor autem ignis inſtar eſt. hæc interpr. Theocr.

Nocturna] arcana, & muliebria, & malefica.

numen] uim & potentiam ueſtram diuinam.

Formidoloſæ dum latent, &c.] noctu. ſic Virg. libr. 4. Aen. *Nox erat, & placidum carpebant feſſa ſoporem Corpora per terras, ſiluaque, & ſæua quierant Aequora, &c. formidoloſæ*, quæ metum incutiunt, horribiles. alij timidas interpretantur. in quibuſd. libris legitur *formidoloſis*, ut cohæreat cum uoce *ſiluis.*

adulterum] Varum amatorem: qui me ſpreta aliam expetit.

quod omnes rideant] eſt enim ridiculum quiddam, ſenex amator.

Suburanæ canes.] Primùm hoc ſit conſtitutum, ita legendum conſentientibus

tibus omnibus Veterib. codicibus, non *ſuburbana*, neque *Suburrana*: deinde quid ſit Subura uideamus. Subura locus in urbe Roma, in quo ſunt mons Cælius, & Carinæ. Varro lib. 4. de ling. Latina putat Suburam dictam eſſe à pago Sucuſano c in b mutato. idem eodem lib. Suburanam regionem, primam ſcriptam eſſe tradit. P. Victor autem Suburam in ſecunda regione urbis collocat. à Subura dicta eſt tribus Suburana. de quibus lege Dionyſ. Halicar. lib. 4. ἀρχ. Ῥωμ.

Nardo perunct. quale, nec perf.] id eſt, tali unguento nardino perunctum, quale meæ manus non laborarunt, & quo perfectius non laborarunt: ſic enim mihi uidetur explicandus hic locus: ne cogamur dicere, quod quidam, *quale* hic poſitum pro *quali*: quemadmodum, inquiunt, loquebantur antiqui. quod ſi demus ita eſſe, non uideo tamen, quomodo hæc poſſint cohęrere: nardo perunctum tali, quali non elaborarunt meæ manus perfectius. nunquam enim quiſquam Latinus *quale* uſurpauit pro *quod*: nec *quali* pro *quo*. Denique, ne ſim longior, præſertim in re non ita magni momenti, ſic eſt locutus Horat. ſaty. v. lib. 1. ut hoc loco: *animæ, quales neque candidiores Terra tulit, neque queis me ſit deuinctior alter*. quorum uerſuum explicationem uideto ſuo loco. eſt enim plane huic ſimilis, & geminus.

Quid accidit, &c.] Adhibuerat Canidia in Varum pręſtantiſſima uenena, quæ nihil in eum ualuerant tamen.

Cur dira barbaræ, &c.] cur ea ipſa uenena, quibus uſa Medea Creuſam, ſeu Glaucam Creontis filiam, & totam regiam incendio conſum ſit, nihil mihi proſunt, nullamque uim habent in Varum?

ſuperbam] ita legendum, non ſuperba, ut referatur ad Glaucam Creontis regis filiam, & ita lib. Don. & Vatic. duo, & Torn.

Cum palla tabo munus] Medea dolore illo muliebri excruciata, ſtimulata, atque impulſa propter Iaſonis, & Glaucæ Creontis Corinthiorum regis filiæ nuptias, pallam dicitur ad pellicem ſuam miſiſſe ueneno infectam: qua accepta & Creontis domus, & eius filia conflagrauit. lege Euripidis Medeam. ubi ita loquitur Λεπτόν τε πέπλον, καὶ πλόκον χρυσήλατον, (repete πέμψω ἀπὸ κοινοῦ.) Κἄνπερ λαβοῦσα κόσμον ἀμφιθῇ χροΐ, Κακῶς ὀλεῖται, πᾶς θ', ὃς ἂν θίγῃ κόρης. Τοιοῖσδε χρίσω φαρμάκοις δωρήματα. Iam verò Medeam fuiſſe ueneficam multi boni ſcriptores memoriæ prodiderunt. Theocritus Pharmac. eam inter ueneficas numerat, Circen uidelicet, & Agamedam: quarum illa pharmacis homines ex hominibus exuebat, atque in feras uertebat: hanc tot uenena cognouiſſe ait Homerus, quot alit terra, his uerbis, ἣ τόσα φάρμακα οἶδεν ὅσα τρέφει εὐρεῖα χθών. Scholiaſtes Theocriti ſcribit in monte quodam, quem Selenæum appellat. quaſi Lunę montem, Circes, & Medeæ tunſilla oſtendi, in quibus ſua pharmaca tundebant. Theocriti uerſus ſunt hi. Φάρμακα ταῦθ' ἔρδοισα χερείονα μήτε τι Κίρκης, Μήτε τι Μηδείας, μήτε ξανθῆς Περιμήδης. accedat ad Theocr. Tibullus eleg. 4. lib. 2. *Quicquid habet Circe, quicquid Medea uenenι, &c.*

me feſellit] me latuit, me fugit. Verbum fallo coniunxit cum participio latens. ita in libro de arte poetica. *Nunquam te fallant animi ſub uulpe latentes.*

Indormit unctis omnium cubilibus, &c.] ordo eſt. indormit cubilibus omnium mearum pellicum, unctis obliuione mei, neque mea mihi quicquam proſunt pharmaca: uel indormit cubilib. unctis obliuione omnium pellicum, ut intelligamus hoc dicere, & queri Canidiam, Varum non ſolum ſui amore ſolutum, ſuique oblitum in utranque aurem dormire: ſed etiam omnium ſuarum pellicum.

car-

carmine] ἐπῳδῇ cantione. credibile eſt (inquit Canidia) Varum ſolutum & liberatum eſſe meis ueneficijs opera, & carminibus alicuius potentioris ueneficæ.

(o multa fleturum caput)] hæc ſunt includenda, interpoſitionis nota. Verſiculus autem, qui antecedit, cohæret cum ijs, quę deinceps ſequuntur. *multa* porrò ualet multum. ut Virg. Georg. tertio. *Multa gemens, ignominiam, plagas, atq; ſuperbi Victoris.* o caput multum fleturum, id eſt, o quàm grauia tibi impendent mala. ſic Grçci loquuntur οἰμώξεις. flebis, id eſt, miſereris. &, cui malum minantur, aut precantur, eum iubent οἰμώζειν, id eſt, plorare, quod loquendi genus multis locis expreſſit Hor. ut ſaty. x. lib. 1. *Demetri, teq; Tigelli Diſcipularum inter iubeo plorare cathedras.* ſaty. 1. lib. 2. *Qui me commorit, (melius nil tangere clamo) Flebit, & inſignis tota cantabitur urbe.* & ſaty. v. lib. 2. *inuenietq; Nil ſibi legatum præter plorare, ſuiſq;* ſic (ut dixi) ſępe loquuntur Græci. Xenop. ἑλλην. β. de Theramene. λέγεται δὲ ἓν ῥῆμα καὶ τοῦτ' αὐτοῦ, ὅτι, ὡς εἶπεν ὁ Σάτυρος, ὅτι οἰμώξοιτο, εἰ μὴ σιωπήσειεν, ἐπήρετο, ἂν δὲ σιωπῶ, οὐκ ἄρα οἰμώξομαι; Athenęus lib. 4. ex Hegeſandro de quodam aſoto. Ἐλευσῖνί τε μυστηρίων ὄντων ἔθηκεν Ἀρισταγόρᾳ τῇ ἐρωμένῃ θρόνον παρὰ τὸ Ἀνάκτορον, οἰμώξεσθαι φήσας τοὺς κωλύσοντας. utitur & M. Tull. epiſt. ultima lib. 3. ad Q. Fratr. ἀλλ' οἰμωζέτω. nos modò ualeamus. Eurip. in Cyclope τὴν Κύκλωπος ἀμαθίαν κλαίειν κελεύων, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν μέσον. Apud Ariſtophanem autem locis innumerabilibus hæc uerba iterantur κλαίειν, & οἰμώζειν. & totidem apud Lucianum.

Marſis vocibus] Marſis carminibus. Virg. Aen. VII. *neque eum iuuere in uulnera cantus Somniferi, & Marſis quæſita in montibus herbæ.* ſententia autem hęc eſt, nec mens tua ſemel meis uenenis alienata, carminibus Marſis reuocata ad ſanitatem reuertetur.

ſidet infer. m.] ſubſidet, & ſubiacebit mari.

Tellure porr. ſup.] terra ſuperiecta. ſic enim locutus eſt. ſup. Od. 11. lib. 1. *Et ſuperiecto pauidæ natarunt Aequore damæ.*

Sub hæc] paulo poſt quàm hæc locuta eſt Canidia. de prępoſitione *ſub*, uide annot. ad Oden IX. lib. 1.

lenire] lenibat. ut ſaty. IX. lib. 1. *meum iecur urere bilis.* uide annot. ad ſat. 8. lib. 1. *at illa currere in urbem.*

Sed dub. vnd. rump. ſil.] unde exordium loquendi ſumeret. ſic loquitur Lucr. lib. 4. *Quorum noctiuago ſtrepitu, ludoq; iocanti Affirmant uulgò taciturna ſilentia rumpi.* & Virg. lib 10. Aen. *quid me alta ſilentia cogis Rumpere, & obductum uerbis uulgare dolorem?* idem uidetur ualere *rumpere uocem*, Virg. Aen. 11. *Compoſito rumpit uocem, & me deſtinat aræ.* & lib. 3. *rupitq; hanc pectore uocem.* Sed hoc ita dictum, vt illud ab eodem lib 4. *Tantos illa ſuo rumpebat pectore queſtus.* & ita Grçci. ῥῆξαι φωνήν. Ariſtoph. νεφελ. Οὐρανομήκη ῥήξατε καὐτοὶ φωνὴν ὦ παμβασίλειαι. Herod. lib. 1. ὁ δὲ παῖς οὗτος ὁ ἄφωνος, ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν πέρσην, ὑπὸ δέους τε, καὶ κακοῦ ἔρρηξε φωνήν, &c. & ῥῆξαι σιωπήν. Oppia. lib. 1. κυνηγετ. Ἵππος ἐν ἱστμίῃ ῥῆξεν ποτὲ δεσμὰ σιωπῆς.

Thyeſteas preces] diras precationes, & execrationes, quale Thyeſtæ fuerunt in fratrem Atreum; quia illi Atreus filios eius trucidatos, & infruſta ſectos, & coctos appoſuerat. epiſt. de arte poet. *Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus.* qua de re ſic M. Tull. lib. 1. Tuſcul. quæſt. *Execratur luculentis ſanè uerſibus apud Ennium Thyeſtes primum, ut naufragio pereat Atreus. durum hoc ſanè. talis enim interitus non eſt ſine graui ſenſu. Illa inania. ſummis ſaxis fixus aſperis Euiſceratus latere pendens ſaxa ſpargens tabo, ſanie, & ſanguine atro. Neque ſepulcrum, quo recipiatur, habeat, portum corporis, ubi remiſſa humana uita corpus requieſcat à malis.*

malis. Idem in L. Piſonem. *Thyeſtea iſta execratio eſt, poetæ vulgi animos, non ſapientum mouentis, ut Tu naufragio expulſus uſpiam ſaxis fixus aſperis,* &c. preces etiam Cæſar uſurpat pro execrationibus diris lib. 6. de bello Gall. *Catiuulcus rex dimidia partis Eburonum omnibus precibus deteſtatus Ambiorigem, qui eius conſilij auctor fuiſſet, taxo ſe exanimauit.* ſic Horat. infr. ſat. VI. lib. 2. *improbus urget Iratis precibus.* & ſupra Od. XXVIII. lib. 1. *precibus non linquar inultis.* Græci ἀρὰς appellant. Eurip. Phœniſſ. Ἀρὰς ἀρᾶται παισὶν ἀνοσιωτάτας.

Venena magnum fas, nefasque] hunc locum alij aliter, ego ſic explico. Venena magnum fas, nefasq; quidem conuertere poſſunt, atque adeò conuertunt, ac peruertunt: ſed humanam vicem conuertere, aut immutare non poſſunt. Venena confundunt fas, & nefas, cum venefici fas violent: ſed venenis non poteſt ſors humanæ uitæ immutari. Itaque licet venenis iura omnia humana, ac diuina perfringatis: effugere tamen non poteritis, quin veſtrorum maleficiorum pœnas detis, morteq; miſerabili pereatis. Virg. Georg. 1. *Quippe ubi fas verſum, atque nefas.* Quòd ſi quis dicat hoc loquendi genus eſſe impeditum, & perplexum: ita locutus eſt & M. Tull. lib. 10. epiſt. ad Att. epiſt. 1. *Iſtum, qui filium Brundiſium de pace miſit, me legatum iri non arbitror.*

Diris agam vos] diris precibus vos perſequar: diras vobis precabor. Tibull. eleg. 7. lib. 2. *Tunc tibi lena precor diras: ſatis anxia uiuas, Moueris è votis pars quotacunque Deos.*

Nocturnus occurram furor.] ſic minatur Dido lib. 4. ſe mortuam Aeneam perſecuturam. *ſequar atris ignibus abſens: Et, cum frigida mors anima ſeduxerit artus, Omnibus umbra locis adero, dabis improbe pœnas.* ſic Furius ille Heracleenſis apud M. Tull. de ſupplicijs, cum moriendum iam ſibi eſſe videret, dicebat, *non teſtium modo caternas, cum rei Verris ageretur, ſed tum à Dijs manibus innocentium pœnas, ſceleratorumq; Furias in eius iudicium eſſe uenturas.* tales in impios Furias immitti fingunt poetæ. ſic enim loquitur Oreſtes apud Euripidē in Oreſte. ὦ μῆτερ, ἱκετεύω σε· μὴ ἐπίσειέ μοι τὰς αἱματωποὺς, καὶ δρακοντώδεις κόρας. Αὗται γὰρ αὗται πλησίον θρώσκουσί μου. M. T. aūt in oratione pro Roſc. Amerino, & in L. Piſonem, ait hæc eſſe à poetis conficta, *reuera autem à ſua quemque fraude, & ſuo terrore maxime uexari, à ſuis malis cogitationibus, conſcientiaq; animi terreri. Has eſſe impijs aſſiduas, domeſticasq; Furias, quæ dies, noctesq; parentum pœnas ab impijs filijs repetunt.*

Poſt inſepulta membra different] διαφορήσουσι. Ariſtoph. equit. Διαφορήσω σ', εἴ τι γρύξεις. different, id eſt, diſcerpent, dilacerabunt, diuerſa ferent, diſſipabunt, vt infr. Od. x. *Fractosq; remos differat.* Nihil autem fuit veteribus illis horribilius, quàm inſepultum corpus canibus, atque auibus dilaniandum relinqui. Hoc minatur Hector, vt grauiſſimam pœnam, Troianis ignauis ἰλ. ο. Ὃν δ' ἂν ἐγὼν ἀπάνευθε νεῶν ἑτέρωθι νοήσω, Αὐτοῦ οἱ θάνατον μητίσομαι, οὐδέ νυ τόνγε Γνωτοί τε, γνωταί τε πυρὸς λελάχωσι θανόντα, Ἀλλὰ κύνες ἐρύουσι πρὸ ἄστεος ἡμετέροιο. Et idem Hector moriens ἰλ. χ. petit ab Achille in maximi beneficij loco, ne ſe canibus apud naues dilacerandū præbeat: ſed Troiam pretio accepto remittat, vt à viris, matroniſq; Troianis ſepeliatur. Et Priamus ἰλ. ω. id vnum extimeſcens, ac deteſtans, audet per media Græcorū caſtra ad inimiciſſimū hominem Achillē ſupplex ire, ab eoq; petere, vt filij corpus quāplurimis muneribus acceptis ſibi reddat, ſepeliendiq; poteſtatem faciat: & Elpenor ὀδυσσ. λ. vnus e ſocijs Vlyſſis, qui, cum potus in tabulato obdormiſſet, ſubitoq; experrectus nō per ſcalas deſcendiſſet: ſed è tecto delapſus ſibi ceruices fregiſſet, orat Vliſſem apud inferos, ne ſe inſepultū, fletuq;, ac lacrymis amicorū carētē, iacere patiatur, his uerbis, Μή μ' ἄκλαυτον, ἄθαπτον ἰὼν ὄπιθεν καταλείπειν

Νοσφι-

Νοσφισθεὶς, μή τοι τι θεῶν μήνιμα γένωμαι. Et Aiax apud Sophoclem iamiam ſibi latus gladio perfoſſurus, Iouem orat, vt ſimul atque occubuerit, mittat a ſe aliquem, qui ſuæ mortis nuncium ad Teucrum perferat, ut ab illo ſepeliatur, neque à quopiam inimico prius conſpectus obijciatur canibus, atque auibus diripiendus. Aiacis uerba ſunt hæc. καὶ μὴ πρὸς ἐχθρῶν του κατοπτευθεὶς πάρος ῥιφθῶ κυσὶ πρόβλητος, οἰωνοῖς θ' ἕλωρ. hac eadem de re diximus non nulla ad Od. XXVIII. lib. I.

Eſquilinæ alites] ita reperi ſcriptum in omnibus libris manuſcriptis: neque aſſentior ijs, qui hoc loco legi uolunt Eſquiliniæ. nam ab Eſquilijs colle vrbis Romæ, dicuntur aues Eſquilinę, quę in illo colle uolitare ſolent. diphthongum autem ſequente uocali non elidi non eſt nouum, ut dicemus ad Od. XI. huius libr. Iam verò quod ad primam ſyllabam attinet, ea conſtat ex e. uocali, non diphthongo æ. & ex s. conſonante, non x. Atque hanc ſcripturam comprobant cùm antiqua marmora, tùm manuſcripti codices, ut omittam, quòd apud Dionyſ. Halic. libr. 2. Ρωμ. ἀρχ. ita ſcriptum eſt hoc nomen ἐσκύλινον λόφον, & item alijs locis.

Neque hoc parentes (heu) mihi ſupereſt.] acerbum quidem, & luctuoſum eſt parentibus, ipſos ſuperſtites eſſe liberis: ſed magnum tamen illis affert ſolatium, uidere eos, quorum opera hi morte immatura interierint, quàm acerbiſſimas pœnas perſoluere. hoc igitur dicit puer. erunt quidem mihi parentes (quo nihil eis grauius accidere poteſt) ſuperſtites: ſed hoc ſolatio tamen ſuum luctum, mærorémque lenient, ac leuabunt, quod vos inſepultas, ac proiectas, a canibus, lupis, & auibus dilacerari uidebunt:

IN MALEDICVM. Ode 6.

QVID immerenteis hoſpites uexas canis,
Ignauus aduerſum lupos?
Quin huc inaneis, ſi potes, uertis minas:
Et me remorſurum petis?
Nam, qualis aut Moloſſus, aut fuluus Lacon,
Amica uis paſtoribus,
Agam per altas aure ſublata niueis,
Quecunque precedet fera.
Tu, cum timenda uoce compleſti nemus:
Proiectum odoraris cibum.
Caue: caue. nanque in malos aſperrimus
Parata tollo cornua:
Qualis Lycambæ ſpretus infido gener,
Aut acer hoſtis Bupalo.
An, ſi quis atro dente me petiuerit,
Inultus vt, flebo, puer?

COMMENTARII.

immerentes] immeritos,nihil commeritos.

canis] Marcus Tull. in oratione pro Roſcio Amerino accuſatores cum anſeribus,& canibus comparat: *alios enim eſſe,qui clamare poſſint tantum,non etiam nocere: alios,qui latrare,& mordere poſſunt.* illos anſeribus: hos canibus eſſe ſimiles. eadem ratione maledicos homines canes appellare licet. Itaque Menæchmus ille apud Plautum, Hecubam eò canem ait cœptam eſſe appellari,quòd,quencunque aſpexerat,in eum omnia mala ingerebat.

lupos] eos,qui remordere poſſunt.

Moloſſus.] canis magnus,& procerus,quales naſcuntur in Epiro. infrà ſaty. VI. lib. I. *ſimul domus alta Moloſſis Perſonuit canibus.* Lucret. lib. 5. *Irritata canum cum primum magna Moloſſum Mollia ricta tremunt duros nudantia dentes.* Virg. Georg. III. *Veloces Spartæ catulos,acremq; Moloſſum Paſce ſero pingui.*

Lacon] canis Laconicus, ſeu Lacedæmonius. Virg. Amyclæum nominat Georg. III. *Armaq;, Amyclaumq; canem, Creſſamq; pharetram.*

Amica vis paſtoribus] φίλη, amantiſſima paſtorum. Theocr. εἰδ. ϛ. κύνα φιλοποίμνιον dicit,id eſt,canem amicum gregi.

Agam] perſequar, vrgebo, διώξω. vt Virgil. Aen. VII. de canibus. *Vt ceruum ardentes agerent.* Oda ſeq. *Acerba fata Romanos agunt.* epiſt. ad Auguſt. *Nemem agere.*

Quæcunque præcedet fera] quiſquis erit improbus, & maledicus.

Tu, cum timenda voce, &c.] tu poſteaquam diu, multumque latraſti, cibo tibi oblato nares admoues, & tum latrare deſinis. allegoria eſt. ſignificat enim hunc lingua promtum eſſe, voceque admodum valere: ſed re & factis ignauum.

Qualis Lycambæ ſpretus] id eſt, qualis Archilochus: qui Lycamben ſocerum propterea,quòd ille filiam ſuam ſibi iam deſponſam mutata voluntate ſe daturum negarat,tam maledicis,& contumelioſis verſibus inſectatus eſt, vt illum ægritudini animi remedium ſuſpendio quærere coegerit,atq; ad idem mortis genus ſponſam quoque ſuam adegerit. infr. epiſt. ad Mæcen. III. lib. I. *Nec ſocerum quærit,quem verſibus oblinat atris, Nec ſponſæ laqueum famoſo carmine nectit.* & in epiſt. de arte poet. *Archilochum proprio rabies armauit iambo.*

Aut acer hoſtis Bupalo] Hipponax poeta iamborum item ſcriptor, Archilocho ætate poſterior: qui,vt tradit Dionyſ. Halicarn. trimetrum Archilochium de induſtria in ſcazontem inflexit, vt vehementius feriret. M. Tull. lib 7. epiſt. de Tigellio. *eumq; addictum iam tum puto Calui Licinij Hipponactèo præconio. Hipponacti* (inquit Plinius lib 36. cap. 5.) *notabilis fœditas vultus erat. quàobrem imaginem eius laſciuia iocorum Bupalus,& Anthermus ſculptores fratres propoſuere ridentium oculis. Quod Hipponax indignatus amaritudinem carminum diſtrinxit in tantum,vt credantur aliquibus ad laqueum eos compuliſſe: quod falſum eſt. complura enim in finitimis inſulis ſimulacra poſteà fecere, ſicut in Delo, quibus ſubiecerunt carmen, non vitibus tantum cenſeri Chium,ſed & operibus Anthermi filiorum.* Bupalo autem legendum eſſe non Bubalo, & libri ferè omnes veteres fidem faciunt,& illa declarant, quæ extant libro 3 epigr. Græc. in Hippon. Ὦ ζεῖνε φεῦγε τὸν χαλαζεπῆ τάφον, Τὸν φρικτὸν Ἱππώνακτος. οὗτε χ' ἁ τέφρα Ἰαμβιάζει Βουπάλειον ἐς στύγος, &c.

Inultus vt, flebo puer?] frequens eſt his generibus loquendi Homerus, non me terrebis,vt puerum. non te extimeſcam, vt puer. vno contenti erimus exemplo. Hector Achilli ἰλιάδ. υ. Πηλείδη, μὴ δή μ' ἐπέεσσί γε νηπύτιον ὥς,

Ἔλπεο δειδίξεσθαι, id eſt, Pelide, ne ſpera te mihi, vt puero, terrorem incuſſurum. ſic igitur Horatius hoc loco. an, ſi quis mihi maledixerit, confugiam ad fletum, & lacrymas inultus, vt puer, qui dolorem ſuum nulla alia ratione vlciſci poteſt? minimè verò.

IN BELLVM CIVILE GESTVM. Ode 7.

Contra Brutum & Caſsium.

QVO, quò ſceleſti ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enſes conditi?
Parùmne campis, atque Neptuno ſuper
Fuſum eſt Latini ſanguinis?
Non ut ſuperbas inuidæ Carthaginis
Romanus arceis ureret:
Intactus aut Britannus ut deſcenderet
Sacra catenatus uia:
Sed ut, ſecundum uota Parthorum, ſua
Vrbs hæc periret dextera.
Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus
Vnquam, niſi in diſpar, feris.
Furor ne cæcus, an rapit uis acrior?
An culpa? reſponſum date.
Tacent: & ora pallor albus inficit:
Menteſque perculſæ ſtupent.
Sic eſt. acerba fata Romanos agunt,
Sceluſque fraternæ necis,
Vt immerentis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor.

COMMENTARII.

ſceleſti] impij, qui bellum ciuile meditemini. in quo ciuem à ciue interfici neceſſe eſt.

aut cur dexteris, &c.] cur enſes vagina tecti nudantur, & diſtringuntur?

Non vt ſuperbas, &c.] non vt Romanus miles Carthaginem, quæ de imperio cum populo Rom bello ancipiti diu decertauit, ſeu (vt ait Paterculus priore libro) quæ imperij Ro. diu æmula fuit, euerteret, atque incenderet, neque vt Britanni nondum bello laceſſiti, aut nondum domiti, vincti per triumphum ducerentur: ſed vt Roma ſua manu labefactata concideret.

deſcenderet] erat enim via Sacra declinis à Carinis ad forum: deinde accliuis ad capitolium. M. Tull. lib. 4. epiſt. ad Att: *Itaque ad tertium Id. Nouemb. cum ſacra uia deſcenderem, inſecutus eſt me.*

vota] optata, ut ſat. VI. lib. 2. *Hoc erat in uotis.* epiſt. de arte. *uiti ſententia cita* *pos.* & in reſponſ. Canid. Od. XVII. inf. *Si tardiora fata te uotis manent?*

niſi in diſpar] genus, ſeu animal.

Furor'ne cæcus] inſania'ne vos agit præcipites, an vis aliqua maior, nempe θεοῦ βία, ſeu θεοβλάβεια, ſeu θεόπεμπτος συμφορά, an culpa?

& ora pallor albus. &c.] Virgil. Aen. 4. *Hac eſſata ſilet, pallor ſimul occupat ora.*

Menteſque perculſæ ſtupent] obſtupuerunt. Hom. ὀδ. α. Τέκνον ἐμὸν, θυμός μοι ἐνὶ ϛήθεσσι τέθηπεν. percellere autem eſt ita commouere, vt proruas ac proſternas: peruertere, euertere. infra Od. XI. *Amore perculſum graui.*

Sceluſque fraternę necis] vult bella ciuilia ex ſcelere Romuli, qui fratrem Remum interfecit, à Dijs immortalibus in Romanos eſſe immiſſa, atque inuecta. Virg. Georg. I. refert accepta periurio Laomedontis, *ſatis iampridem ſanguine noſtro Laomedonteæ luimus periuria Troiæ.*

Vt immerentis] Poſteaquam Remus immeritò, & iniuria à fratre Romulo interfectus eſt.

ſacer] pernicioſus, execrabilis, vt ſuprà *ſacrum Ilium* dixit Od. XIX. lib. 3. quanquam mihi magis placet ideò ſacrum dici, quia Troiana męnia à Dijs ſtructa ſunt. & Catull. ad Virronem, *Si cui, Virro, homini ſacer alarum obſtitit hircus,* &c.

IN ANVM LIBIDINOSAM. Ode 8.

ROGARE longo putidam te ſęculo,
Vireis quid eneruet meas?
Cum ſit tibi dens ater: & rugis uetus
Frontem ſenectus exaret:
Hietque turpis inter aridas nateis
Podex, uelut crudę bouis?
Sed incitat me pectus, & mammę putres,
Equina quales ubera:
Venterq; mollis, & femur tumentibus
Exile ſuris additum.
Eſto beata: funus, atque imagines
Ducant triumphales tuum:
Nec ſit marita, quæ rotundioribus
Onuſta bacis ambulet.
Quid? quòd libelli Stoici inter Sericos
Iacere puluillos amant?
Illitterati num minus nerui rigent?
Minus'ue languet faſcinum,
Quod ut ſuperbo prouoces ab inguine,
Ore allaborandum eſt tibi?

COM-

COMMENTARII.

Rogare longo putidã, &c.] Præciſio eſt, qua vtimur in indignationibus. ſubaudiendum enim, verum ne eſt? oportet ne? ferendum ne eſt? aut ſimilia. ſic infrà ſat. IIII. lib. 2. *Ten' lapides Varios lutulenta radere palma?* Cic. pro Roſc. Amerino, *Eſſe ne quenquam tanta audacia præditum?* Idem Philipp. XIIII. *quenquamne fuiſſe tam ſceleratum, qui hæc fingeret?* Terent. in And. *Nihil ne eſſe proprium cuiquam,* Idem in Phorm. *Tanta'ne affectum hominem quenquam eſſe audacia?* Iterum Horat. ſat. VIII. lib. 2. *Te ne, ut ego accipiar lautè, torqueriet omni Sollicitudine diſtrictum?* ſic Ariſtoph. in Pluto. τὸ γὰρ ἀντιλέγειν τολμᾷν ὑμᾶς, οἷς ὁ πάντ' ἐς' ἀγαθ' ὑμῖν διὰ τὴν πενίαν; vbi tale quiddam ſubaudiri annotat ſcholiaſtes, τίς ἂν ἀκέων ἀνάσχοιτο; vel πῶς ὐκ ἄνεσιν φορτικόν;

longo ſeculo] longa ætate. ὑπερβολή. nam cum ætas triginta: ſæculum centum annorum ſpatio terminetur, vix credibile eſt hanc mulierẽ tandiu vixiſſe.

enervet] infirmet, frangat, ad Venerem ineptum reddat.

& rugis Vetus Frontem ſenectus] & cum ſenectus frontem tibi rugoſam effecerit. frons exarata, rugoſa eſt intelligenda per tralationem.

Hietque turpis inter] & cum tibi ſit podex ita hiulcus, & patens, vt podex crudæ bouis; id eſt, quæ cruditate laborat, quę cibum non concoquit, ideoque cibum non cõtinet, ſed crudum ejicit. ineſt autem flagitioſa in his verbis obſcenitas. ſignificat enim hanc vetulam eſſe εὐρύπρωκτον.

Sed incitat me pectus, &c.] amara ironia eſt, hoc modo. Sed debent me pectus aridum, & mammæ flaccidæ, putreſque, & venter mollis ad Venerem incitare.

Equina quales vbera] id eſt, mammę putres, tales, qualia ſunt equina vbera, ſic enim loquuntur Latini. At Horatius Græcorum morem loquendi ſecutus eſt, apud quos id prouocabulum, quod referendi vim habet, cum eo nomine quod antecedit, congruere ſolet, nulla habita eius, quod ſequitur, ratione, vt Plato lib. nono de rep. in princip. τούτου δὲ ἐνδεῶς ἔχοντος, ἀσαφεςέρα ἔσται ἡ ζήτησις, ὃ ζητοῦμεν. ſic L. Lucceius M. T. Ciceroni lib. v. epiſt. *ſi ſolitudine delectaris, cum ſcribas, & aliquid agas eorum, quorum conſueſti, gaudeo.*

& femur tumentibus, &c.] femur exile cum ſuris tumidis, vel tabem, vel aquam inter cutem, vel languorem totius corporis, & ἀτροφίαν vel ſimilem aliquem morbum ſignificat.

Eſto beata: funus atque] conceſſio eſt. eſto quantumuis diues, & nobilis: imagines in funere tuo circumlatæ antiquitatem tui generis declarent. ſolebant enim in pompa funebri maiorum imagines, præſertim eorum, qui triumphaſſent, & res pręclaras geſſiſſent, præferri. M. Tull. de orat. 2. *Quid illam anum* (Iuniam, quę efferetur) *patri nunciare vis tuo? quid illis omnibus, quorum imagines duci vides? quid maioribus tuis?*

bacis] gemmis, lapillis, ſat. III. lib. 2. *aceto Diluit inſignem bacam.*

amant?] ſolent, vt ſuprà Od. III. lib. 2. *umbram hoſpitalem conſociare amant.* Quid, quod inter puluillos molles, & delicatos, philoſophorum libros eorum, quorum diſciplina ſeueriſſima eſt, adhibere, & oſtentare ſoles?

Illitterati num minus nerui rigent?] num mentulę minus arriguntur, ſi ſunt ineruditæ: num mentulę ſine litteris non arriguntur?

Minusve languet faſcinum, &c.] hic verſiculus coniungendus eſt cum duobus, qui deinceps ſequuntur, & interrogationis nota ei appoſita, ad finem vltimi transferenda. Sed mihi prius exorandæ ſunt aures verecundiores,

vt

vt mihi ignoſcant, ſi, dum huiuſmodi locos explico, verbis flagitioſis, & obſcenis vtar, nam vel intacti erant mihi relinquendi: vel, ſi ſententiam verborum exprimere meæ partes erant, id commodè facere ſine verborum turpitudine non poteram. *faſcinum* igitur hoc loco mentulam ſignificat, vt in Priapeis, *Pædicabere faſcino pedali.* ſignificat autem hãc anum ita eſſe deformem, victam, rugoſam, putidam, vt ad eam nemo arrigere poſſit, niſi ea mentulam languidam, & iacentem ore exſuſcitet. hęc igitur erit ſententia, Mentula, quam tu turpiſſimè ore & lingua mulcendo excitas, & erigis, minusne iccircò languida eſt, quòd ore tuo prouocata arrigitur? profectò nihilominus languida eſt. nam quantumuis licet ore obſceniſſimo, atque impuriſſimo eam prouoces, tandiu ſtat, quandiu eam permulces, & lingis: ſimulatque verò deſiiſti mulcere, & cum tuam libidinem explere conaris, concidit, ventris tui mollitudine, femorum exilitate, frontis rugis, reliqua denique totius corporis deformitate offenſa.

ſuperbo] faſtidioſo: quia contemnit te.

Ore allaborandum eſt tibi?] ore tibi præterea laborandum eſt? ore tibi permulcenda & adiuuanda mentula eſt?

AD MAECENATEM.

Præſentit voluptatem, quam percipiet, cum Auguſtus de Antonio, & Cleopatra triumphum aget.

QVANDO *repoſtum Cęcubum ad feſtas dapes,*
Victore lętus Cęſare,
Tecum ſub alta (ſic Ioui gratum) domo
Beate Męcenas, bibam,
Sonante mistum tibijs carmen lyra,
Hac Dorium, illis Barbarum?
Vt nuper, actus cum freto Neptunius
Dux fugit uſtis nauibus,
Minatus urbi uincla quę detraxerat
Seruis amicus perfidis.
Romanus (eheu poſteri negabitis,)
Emancipatus fœminæ,
Fert uallum, & arma miles: & ſpadonibus
Seruire rugoſis poteſt:
Interque ſigna turpe militaria
Sol aſpicit conopeum.
Ad hunc frementeis uerterunt bis mille equos
Galli canentes Cæſarem:
Hoſtiliumque nauium in portu latent
Puppes ſiniſtrorſum citæ.
Io triumphe, tu moraris aureos
Currus, & intactas boues

Io triumphe, nec Iugurthino parem
Bello reportaſti ducem,
Neque Africano: cui ſuper Carthaginem
Virtus ſepulcrum condidit.
Terra, marique uictus hoſtis, Punico
Lugubre mutauit ſagum:
Aut ille centum nobilem Cretam urbibus
Ventis iturus non ſuis,
Exercitatas aut petit Syrteis Noto:
Aut fertur incerto mari.
Capaciores affer huc, puer, ſcyphos,
Et Chia uina, aut Lesbia:
Vel, quod fluentem nauſeam coerceat,
Metire nobis Cæcubum.
Curam, metumque Cæſaris rerum iuuat
Dulci Lyæo ſoluere:

C O M M E N T A R I I.

repoſtum] repoſitum, reconditum, vt Od.xxviii.lib.3. *prome reconditum Lyde ſtrenua Cæcubum.*

victore lætus Cæſare] in prælio nauali aduerſus Anton.& Cleop.

Sonante miſtum tibiis] ſic Od. 1.lib.4. *lyraq; & Berecynthia Delectabere tibiæ Miſtis carminibus non ſine fiſtula.* & Od.xix.lib.3. *cur Berecynthiæ Ceſſant flamina tibiæ?* cod. Fact.& vnus Vatic.habent *Sonante mixtis tibijs carm.*&c. quæ ſcriptura mihi non diſplicet.

Hac Dorium, illis barbarum] lyra ſonante carmen Dorium, tibijs barbarum. Per barbarum autem vel Phrygius modus, vel Lydius ſignificatur, licet aliter dicat Glareanus. Nã Atheneus lib. 14. tradit ex Heraclida Pontico lib. 3. de muſica, quemadmodum tria totius Græciæ genera ſunt, nẽpe Dores, Aeoles, Iones: ita treis harmonias eſſe duntaxat, Doriam ſeu Doricam, Aeoliam, Ioniam. Phrygia autem, & Lydia à barbaris, qui Pelopem in Peloponeſum venientem ſecuti ſunt, manauit. Ac Doria quidem grauior, virilior, ſeuerior, & pœnè dicam, triſtior fuit: cui non admodum diſſimilis erat Ionia antiqua, quæ degenerauit poſteà, à barbaris mutata & corrupta. Aeolia verò remiſſior, hilarior, mollior denique, & ad res amatorias aptior habebatur. Sed præſtat hac de re ipſa Heraclidę verba aſcribere. Ἁρμονίας γὰρ εἶναι τρεῖς· τρία γὰρ καὶ γενέσθαι Ἑλλήνων γένη, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Ἴωνας. Οὐ μικρᾶς οὖν οὔσης διαφορᾶς ἐν τοῖς τούτων ἤθεσι, Λακεδαιμόνιοι μάλιστα τῶν ἄλλων Δωριέων τὰ πάτρια διαφυλάττουσι. Lucianus quoque in Harmonide his conſentanea ſcribit, καὶ ἑκάστης ἁρμονίας διαφυλάττειν τὸ ἴδιον, τῆς φρυγίου τὸ ἔνθεον· τῆς Λυδίας τὸ βακχικὸν, τῆς Δωρίου τὸ σεμνὸν· τῆς Ἰωνικῆς τὸ γλαφυρόν. id eſt, &, quod cuiuſque harmoniæ proprium eſt, ſeruare: Phrygiæ concitationem, & furoris diuini ſimilitudinem quandam: Lydiæ, agitationem Bacchicam: Doriæ, grauitatem ſeueritatis plenam: Ionicæ hilaritatem lepidam, & concinnam. & Ariſtoteles lib. 8. de rep. eo loco, vbi de harmoniarum diſſimilitudine diſputat,

oſtendens ex diſſimilibus cantibus aliter atque aliter affici auditores, Doriam harmoniam ſolam ex omnibus ait moderatos, ſedatos, temperatos affectus in animis auditorum ingenerare. Verba Ariſtot. ſunt hęc, *Εὐθὺς γὰρ ἡ τῶν ἁρμονιῶν διέστηκε φύσις, ὥστε ἀκούοντας ἄλλως διατίθεσθαι.* &c. In eod. libro Phrygiā harmoniam ait non rectè à Socrate eſſe relictam ac retētam cum Doria, præſertim cum ex organis tibias reiecerit. habet enim (inquit Ariſtot.) eandem vim in vocibus Phrygia harmonia, quam tibia in organis. Nam vtraque ad animos concidandos & permouendos valet. Sed plura de his lege apud Platon. lib. 3. de rep. & apud Ariſtotelem lib. 8.

actus] fugatus, *διωχθεὶς*. agere enim interdum valet inſequi, *διώκειν*, vt ſup. Od. VI. *Agam per altas aure ſublata niues:* quemadmodum (inquit) nuper fecimus cū victus eſt Sex. Pompeius in freto Siculenſi, nempe ante pugnā Actiacā.

Neptunis Dux] Sext. Pompeius Magni filius, qui ſe Neptuni filium prædicabat.

Minatus vrbi vincla] minatus ciuibus Rom. ſeruitutem, quam ſeruis & fugitiuis ademerat. ſup. Od. IIII. *Contra latrones, atque ſeruilem manum.*

Romanus] nunc redit ad victoriam Actiac. ſpe. præceptam, & ad Anton.

eheu, poſteri negabitis] negabitis vnquam factum eſſe, vt incredibile quiddam, & à ciuis Romani ingenio, atque indole alienum.

Emancipatus] Antonius traditus fœminæ Cleopatræ. Emancipatus, id eſt poteſtati permiſſus, & pœne dicam, in manum datus. Emancipare enim non eſt id propriè, quod quidā & litterarum, & iuris ciuilis imperiti exiſtimant, patria poteſtate liberare. Nam quamuis hoc quoque ſignificet, non eſt tamen hæc propria huius verbis ſignificatio: ſed tralata, & ex ſimulata illa, ſeu (vt loquuntur) imaginaria venditione, quæ in emancipationibus intercedebat, nata. mancipare enim dicebatur emtor, id eſt, quaſi manu capere: emancipare venditor, id eſt, è manu dimittere, & alteri tradere. Sic Plautus in Bacchid. *nunc mulier tibi me emancupo: tuus ſum, tibi operam do.* M. Tull. in Catone maiore. *ita ſenectus honeſta eſt, ſi ſe ipſa defendit, ſi ius ſuum retinet, ſi nemini emancipata eſt.* ſic enim legit Nonius Marcellus, non vt vulgo, *mancipata.* & lib. 1. de finibus, *Quid L. Torquatus, is qui Conſul cum Cn. Octauio fuit: cum illam ſeueritatem in eo filio adhibuit, quem in adoptionem D. Silano emancipauerat,* &c. & Philipp. 2. *tum iſte uel ditum, atque emancipatum Tribunatum conſilijs noſtris oppoſuit.* Rectè igitur Feſtus, *Emancipati duobus modis intelliguntur, aut ij qui ex patris iure exierunt, aut ij qui aliorum ſiunt domini: quorum utrumque fit emancipatione,* id eſt (vt ego interpretor) traditione.

fert vallum] miles Romanus, vt intelligamus quantū interſit inter diſciplinam militarē hodiernā, & veterem illam Romanā, ferebat plus dimidiati mēſis cibaria, ferebat ſi quid ad vſum vellet, ferebat vallum, vt ſcribit M. Tull. Tuſcul. 2. *nam ſcutum, gladium, galeam, in onere noſtri milites non plus numerant* (inquit idem) *quam humeros, lacertos, manus. arma enim membra militis eſſe dicunt.* ſed hæc ſub imperio fœminæ perferre turpe eſt.

ſpadonibus Seruire rugoſis] qui erant in comitatu Cleopatræ. ſup. Od. XXXVII. lib. 1. *Contaminato cum grege turpium Morbo uirorum.* Propert. lib. 3. *Et famulos inter fœmina trita ſuos.*

Conopeum] *κωνωπεῖον* nominant Græci velum ad culices excludendos, atque arcendos comparatum: quos illi *κώνωπας* dicunt. Quod autem ſyllaba huius nominis ea, quæ eſt vltimæ proxima, corripitur ab Horatio, & item à Propertio lib. quem modo commemoraui, *Fœdaq; Tarpeio conopea tendere ſaxo,* id minus eſt vſitatum. Nam diphthongus Gręca *ει* fere ſemper à Latinis vertitur

in

longa,ut chichorea,chorea,Alexandrea, ſiue Alexandria. Sed cur turpe conopeum? quia molle,& delicatum,& thalamis aptum,non caſtris,aut militię: neque Romanæ grauitati,ac diſciplinæ decorum.

Ad hunc] Antonium. Iam hoc totum, *ad hunc uerterunt*, idem valet,quod, huic aduerſi fuerũt,vel cõſtiterũt. Nã nomẽ *aduerſus* ex præpoſit. ad, & vertẽdo factũ eſt. vnde *uēti aduerſi, fortuna aduerſa, præliũ aduerſũ*: & *aduerſi hoſtes*, qui terga nõ vertunt,& *aduerſæ naues*, quæ prorã habẽt obuerſã, ſeu aduerſam. Cæſar. li. 3. de bello Gall. *circiter* CCXX. *naues eorum paratiſſimæ, atque omni genere armorum ornatiſſ. è portu profectæ, noſtris aduerſa conſtiterunt*. Contrà *auerſi*, qui terga vertũt. Idem lib. 1. de bell. Gall. *cum ab hora ſeptima ad uesperum pugnatum ſit, auerſum hoſtem nemo uidere potuit.*

frementeis] vſitatum equorum epithetum. ſic ſup. Od. XIIII. lib. 4. *et frementem Mittere equum medios per igneis*. Virg. Georg. 1. *tuq; o, cui prima frementem Fudit equum magno Tellus percuſſa tridenti, Neptune*. &c.

Galli] proinde ac ſi dicerent: Galli Antonium reliquerunt, atque ad Cæſarem transfugerunt: Romani autem ſpadonibus Aegyptijs ſeruire maluerunt. Fortaſſe ſignificat Gallos equites Amyntæ, aut Deiotari, qui ambo ab Antonio ad Cæſarem transfugerunt. Iam quòd equites commemorat, cum agatur de pugna nauali, notum eſt ex Plutarcho, aliisq;, Cæſari & Antonio eodem tempore, quo claſſes erant ad pugnam naualem paratæ, fuiſſe etiam in terra, & in littore exercitus aduerſarios, pedeſtres & equeſtres.

Hoſtiliumq; nauium] & hoſtilium nauium puppes, id eſt, naues hoſtiles: vel propriè poſteriores nauium partes, fugam & Alexandriam ſpectantes in portu deliteſcunt. *cita* habent omnes libri manu ſcripti: quod nomen alij interpretantur, ad fugam paratæ, & expeditę: ad fugiendum, quàm ad pugnandum aut vincendum paratiores. quam ſententiam confirmat Plutarch. in Antonio, his verbis, de Cleopatra loquens. *ἤδη πρὸς φυγὴν ὁρῶσα, καὶ τιθεμένη τὰ καθ' ἑαυτὴν οὐχ ὅπου πρὸς τὸ νικᾶν ἔσται χρήσιμα, ἀλλ' ὅθεν ἄπεισι ῥᾷστα τῶν πραγμάτων ἀπολλυμένων*, id eſt, iam fugam ſpectans, & res ſuas ita inſtruens & adornans, non vt ad vincendum eſſent accommodatæ, & vtiles, ſed quomodo rebus perditis facillimè ſe reciperet. alij ſimpliciter, celeres, vt Homer. & ceteri Græci *θοὰς νῆας* dicunt. ſed nonnulli *ſita* legunt, & ita habent quidam lib. typis excuſi, vt intelligamus Cleopatrę naues LX. poſt ſiniſtrum cornu collocatas: cui præerat Cælius.

Io triumphe, tu mor.] id eſt, tu nimis tardus es, currus ipſi triumphales parati ſunt; tu eis in mora es. Erat autem *Io triumphe* vox militum Imperatorem triumphantem proſequentium. quod declarat T. Liuius lib. 45. his verbis, *Militum quidem propria eſt cauſa: qui & ipſi laureati, & quiſque donis, quibus donati ſunt, inſignes, triumphum nomine cient.* & Varro lib. 5. de ling. lat. *Triumphare appellatum, quòd cum imperatore redeuntes milites clamitant per urbem in Capitolium euntes, io triumphe.*

ducem] Marium cuius legato Syllæ Iugurtha vinctus traditus eſt, & ab eo Marium deductus. auctores Salluſt. & Plutarch.

neque Africano] neque Africano bello parem Auguſto ducem reportaſti, nempe P. Cornelium Scipionem Africanum minorem.

cui ſuper Carthaginem Virtus, &c.] id eſt, qui ſua virtute Carthaginem vrbem olim potentiſſimam ac florentiſſimam deleuit, atque euertit, ſepulcrumque ſibi ſuper eius ruinas poſitum, atque extructum ampliſſimum, atque ad ſempiternã hominum memoriam clariſſimum cõparauit. Nam videtur mihi hoc ſignificare Horatius, gloriam, & immortalitatẽ P. Cornelij Scipionis

Africani minoris mortui in euerſione & exciſſione Carthaginis poſitam eſſe, quia illius vrbis buſtum ac funus, ipſi Africano ſit inſtar magnificentiſſimæ ſepulturæ, quæ non ſinat illum iacêre inſepultum. M. Tull. in orat. contra Rull. *Quam* (de Carthagine loquitur) *P. Africanus nudatam tectis, ac mœnibus, ſiue ad notandam Carthaginienſium calamitatem, ſiue ad teſtificandam noſtram uictoriam, ſiue ad oblatam aliquam religionem, ad æternam hominum memoriam conſecrauit.* Idem Off. 1. *At Carthaginem & Numantiam funditus ſuſtulerunt.* ex quib. duobus M. Tull. locis, & ex hiſtoria cum inter omnes conſtet Carthaginẽ funditus à Scip. fuiſſe euerſam, hanc huius loci ſententiam eſſe arbitror, Carthaginem euerſam & deletam P. Corn. Scipioni Africano L. Pauli filio ſepulcri loco eſſe. Quemadmodum enim dum manent ſepulcrorum monimenta, manet & eorum, qui in eis conditi ſunt, memoria: ſic dum extabũt Carthaginis ruinæ, ſeu potius dum extabit dirutę Carthaginis memoria, Scipionis virtus ac victoria celebrabitur. atque hanc explicationem huius loci confirmat Paterculus his verbis, *Eam urbem* (nempe Carthaginem) *magis inuidia imperij. quam ullius eius temporis noxia inuiſam Romano nomini P. Scipio funditus ſuſtulit, fecitque ſuæ uirtutis monimentum, quod fuerat aui ſui clementiæ.*

Punico Lugubre mutauit ſagũm] hoc dicit, Punico, id eſt, purpureo ſago poſito, lugubre ſumſit. vide annot ad Od. xvi. lib. 1.

Aut ille centum nobilem, &c.] ſic ſup. Od. xxvii. lib. 3. *centum tetigit potentem Oppidis Creten.*

non ſuis] id eſt, aduerſis, inimicis

Exercitatas] vſitatius erat *exercitas*, id eſt: vexatas, vt Od. xiiii. lib. 4. *Indomitas propè qualis undas Exercet Auſter Pleiadum choro.* & M. Tull. pro Milone. *Quid enim nobis duobus iudices laborioſius? quid magis ſollicitum, magis exercitum dici, aut fingi poteſt?* T. Liuius lib. 49. de Catone, *ſimultates multo plures & exercuerunt eum, & ipſe exercuit eas.* Catull. ad Manlium, *Nam, mihi quam dederis duplex Amathuſia curam, Scitis, & in quo me exercuerit genere.* nam mendosè proximo verſiculo legitur in omnibus exemplaribus, *corruerit*. Virg. Aen. 3. *nate Iliacis exercite fatis.* de Syrtibus diximus ſuprà ad Od. xxii. lib. 1.

Aut fertur incerto mari] errat, neſciens quò in ſinu, quaue in regione maris nauiget.

Capaciores affer huc, &c.] affer maiores calices, vt bibamus liberalius. ſic ſatyr. vii. lib. 2. *Et calices poſcunt maiores.* quod Gręci dicunt, αἰτεῖν μείζω subaud κύλικας. Athenæus lib. 11. αἰτοῦντος δὲ τοῦ γραμματικοῦ Λεωνίδου μεῖζον ποτήριον, &c. M. Tull. autem Verr. 3. *fit ſermo inter eos, & inuitatio, ut Græco more biberetur. hoſtes hortatur. poſcunt maioribus poculis.* ad quem locum annotat Aſcon. Pædianus *poſcunt*, id eſt, *prouocant*. ſed mihi videtur hoc quoque loquendi genus à Græcis expreſſum. ſic enim loquuntur αἰτεῖν πιεῖν μεγάλῃ κύλικι. Athen. lib. 15. ἐπὶ τούτοις ὁ Οὐλπιανὸς ᾔτει πιεῖν μεγάλῃ κύλικι. & ita Plaut. in rudente. *Neptunus magnis poculis hac nocte eum inuitauit.*

Vel, quod fluent. nauſ. coerc.] quamobrem vinum Cæcubum dicatur hic vim habere nauſeę coercendæ, ex iis quę ſuprà ad Od. xx lib. 1. de hoc vino annotauimus, intelligere licet, nempe eſſe πληκτικὸν, id eſt, ſenſum pungere, ac ferire. nam, quæ pungunt, mordent ac feriunt ſenſum, ea nauſeam ſedant.

Curam, metumque, &c.] ſuprà Od. vii. lib. 1. *nunc uino pellite curas.* Iam de hoc genere loquendi *ſoluere metum*, & *ſoluere curam* diximus ad Od. xii. lib. 1.

Lyæo ſoluere] alludit ad Græcum nomen Lyæi, id eſt, Bacchi: quod ductum eſt à verbo λύειν, id eſt, ſoluere: interpretatioque nominis eſt. ſic M. Tull.

pro

pro Roſcio Amerino alludens ad Chryſogoni Syllæ liberti nomen *Venio nunc ad illud nomen aureum Chyſogoni.* Idem Philipp. x i. *Lyſidicum ipſum Græco uerbo qui omnia iura diſſoluit.*

IN MEVIVM. Ode 10.

Naufragium ei precatur.

MALA ſoluta nauis exit alite,
Ferens olentem Meuium.
Vt horridis utrunque uerberes latus,
Auſter memento, fluctibus.
Niger rudentes Eurus inuerſo mari,
Fractosq; remos differat.
Inſurgat Aquilo, quantus altis montibus
Frangit trementeis ilices.
Nec ſidus atra nocte amicum appareat:
Qua triſtis Orion cadit.
Quietiore nec feratur æquore,
Quàm Graia uictorum manus:
Cum Pallas vſto vertit iram ab Ilio
In impiam Aiacis ratem.
O, quantus inſtat nauitis ſudor tuis,
Tibiq; pallor luteus,
Et illa non uirilis eiulatio,
Preces & auerſum ad Iouem:
Ionius udo cum remugiens ſinus,
Noto carinam ruperit.
Opima quòd ſi præda curuo littore
Porrecta mergos iuueris:
Libidinoſus immolabitur caper,
Et agna tempeſtatibus.

COMMENTARII.

Mala alite] malo auſpicio, ſup. Od. xv. lib. I. *mala ducis aui domum, Quem multo repetet Græcia milite.*

olentem] tetri odoris hominem: qui odor ex alis exiſtit, ſed non in omnibus æquè grauis: in rufis, in edacibus, in immundis, atque illotis plerunque intolerabilis. *naſorum peſtem* appellat Catullus, vt alibi dicemus.

Vt horridis vtrunque verberes latus, &c.] optat ei nauigationem incommodam, atque aduerſam: denique naufragium.

inuerſo] concitato, agitato, ſed in voce *inuerſo* maior vis ineſt. ſignificat enim mare ita eſſe concitatum, vt inuerſum videatur,

diſſerat] diuerſos ferat, diſſipet. ſup. Od. v. huius libri. *inſepultà membrà diſferens lupi.* Terent. Adelph. *miſeram me, differor doloribus.* Idem in Andria. *Orationem ſperat inueniſſe ſe, Qua differat te.* Lucret. lib. 2. *Scintillaſq; agere, ac latè differre fauillam.* Plaut in milite glor. *nempe ut aſſimulem me amore iſtius differri.* Itaque quemadmodum hic Horat. *remos differat*, ſic Virg. Aen. 1. *Franguntur remi*, dixit.

ſidus amicum] φίλον, gratum, optatum, ſalutare: nempe Caſtor, & Pollux. ut ſup. Od. x11 lib. 1.

Nec ſidus arra, &c.] ſic deſcribit aduerſam tempeſtatem, & naufragium Apollon. lib. 2. ὦρτο δὲ κῦμα Κεκληγὼς πνοιῇσι. κελαινὴ δ' οὐρανὸν ἀχλὺς Ἄμπεχεν, οὐδέ πῃ ἄστρα διαυγέα φαίνετ' ἰδέσθαι Ἐκ νεφέων, σκοτόεις δὲ πέρι ζόφος ἠρήρειστο. Sed omnium, mea quidem ſententia, optimè Virg. lib. 1. Aen. *Eripiunt ſubitò nubes caluinq; , diemq; ,* &c.

Quietiore] placatiore, tranquilliore, ſedatiore.

Quàm Graia victorum manus] quàm Græci victores, qui vel oẽs ferè naufragio perierunt, vel magnis tempeſtatibus agitati, longiſq; erroribus circumacti, uix tandem nudi, & egentes in patriã redierunt. Agamemnon aũt tot periculis terra, mariq; deſũctus, ab Aegiſto & Clytẽneſtra vxore interfectus ẽ.

In impiam Aiacis ratem] Aiacis Oilei. Aiax Oilei filius Locrus pleriſq; Græcis coniectoribus ſuis Troia exſciſſa calamitati, & exitio fuit, propterea quòd Caſſandram Mineruæ ſupplicem in eius templo ſtuprauerat. quo facinore Dea offenſa dicitur etiam oculos auertiſſe. Itaque reuertentibus Græcis, iãq; Eubœę uicinis, tantos fluctus, tantaſq; tempeſtates excitauit, ut complures naufragio perierint. Neptunus autem, cum ille ad uada Gyræa ſaluus delatus eſſet, dixiſſetq; ſe dijs inuitis ſeruatum eſſe, periculumque effugiſſe, eam uocem tam impiam indignè ferens, ſaxum Gyræum, cui ille inſidebat, dirupit, ac diſcidit: quo facto præcipitem illum in medios fluctus exturbauit. auctor Hom. ὀδυσσ. δ. Καί νύ κεν ἔκφυγε κῆρα, καὶ ἐχθόμενός περ Ἀθήνῃ, Εἰ μὴ ὑπερφίαλον ἔπος ἔκβαλε, καὶ μέγ' ἀάσθη· Φῆ ῥ' ἀέκητι θεῶν φυγέειν μέγα λαῖτμα θαλάσσης. Τοῦ δὲ Ποσειδάων μεγάλ' ἔκλυεν αὐδήσαντος. Αὐτίκ' ἔπειτα τρίαιναν ἑλὼν χερσὶν στιβαρῇσιν, Ἤλασε γυραίην πέτρην, ἀπὸ δ' ἔσχισεν αὐτήν, Καὶ τὸ μὲν αὐτόθι μεῖνε, τὸ δὲ τρύφος ἔμπεσε πόντῳ, Τῷ ῥ' Αἴας τὸ πρῶτον ἐφεζόμενος μέγ' ἀάσθη, Τὸν δ' ἐφόρει κατὰ πόντον ἀπείρονα κυμαίνοντα.

O, quantus inſtat nauitis, &c.] quantum ſudabunt nautæ tui in ea, quę tibi impendet, tempeſtate? quantum tu pallebis?

pallor luteus] pallor luridus, fuluus, aurei coloris. ut Catull. ad Iuuent. *Hoſpes inaurata pallidior ſtatua?*

eiulatio] fletus muliebris M. Tull. de leg. 11. *Cælius leſſum quaſi lugubrem eiulationem eſſe dicit ſe ſuſpicari* Idem Tuſcul. 2. *eiulatus ne mulieri quidem conceſſus: et hic nimirum fletus eſt, quem* x11. *Tabulæ funeribus uetant adhiberi.*

auerſum] minus audientem preces ut ſup. Od. 11. lib. 1. *minus audientem Carmina Veſtam?*

remugiens] iterum, atque iterum murmurans. tralatio eſt à bobus. ut Od. x. lib. 3. *Audis quo ſtrepitu ianua, quo nemus Inter pulchra ſitum tecta remugiat uentis?*

Opima quòd ſi præda curuo littore, &c.] Quòd ſi tu naufragio perieris, & corpus tuum in litus eiectum, præda mergis fueris, libidinoſus, &c. iueris autem non iuuerit eſſe legendum peruincunt libri manu ſcripti: duo Vatic. Iann. Faer.

Libidinoſ. immol. cap. Et agn. temp.] caper Baccho potius ſolebat immolari, ut annot. ſuprà ad Od. v111. lib. 3. *album Libero caprum*, interdum etiã tem-

tempeſtatibus,& item agna. Virg. Aen.v. *uitulos, & tempeſtatibus agnam, Caedere deinde iubet.*

A D P E C T I V M. Ode II.

Se amore captum, non poſſe ad verſus faciendos operam, ſtudium've conferre.

PECTI, nihil me, ſicut anteà, iuuat
Scribere uerſiculos, amore perculſum graui:
Amore, qui me, praeter omneis, expetit
Mollibus in pueris, aut in puellis urere.
Hic tertius december, ex quo deſtiti
Inachia furere, ſiluis honorem decutit.
Heu me, per urbem (nam pudet tanti mali)
Fabula quanta fui? conuiuiorum & poenitet:
In queis amantem & languor, & ſilentium
Arguit, & latere petitus imo ſpiritus.
Contraq; lucrum nil ualere candidum
Pauperis ingenium querebar applorans tibi,
Simul calentis inuerecundus deus
Feruidiore mero arcana promorat loco.
Quòd ſi meis inaeſtuet praecordiis
Libera bilis, ut haec ingrata uentis diuidat
Fomenta, uulnus nil malum leuantia:
Deſinet imparibus certare ſummotus pudor.
Vbi haec ſeuerus te palàm laudaueram:
Iuſſus abire domum, ferebar incerto pede
Ad non amicos, heu, mihi poſteis, &, heu,
Limina dura, quibus lumbos, & infregi latus.
Nunc gloriantis quamlibet mulierculam
Vincere mollitia, amor Lyciſci me tenet:
Vnde expedire non amicorum queant
Libera conſilia. nec contumeliae graues:
Sed alius ardor, aut puellae candidae,
Aut teretis pueri longam renodantis comam.

C O M M E N T A R I I.

amore perculſum] tralatio eſt. ſic Virgil. Georg. II. *Quorum ſacra fero ingenti perculſus amore.* percellere propriè ſignificat ita impellere, vt peruertas, quem-

quemadmodum ſuprà diximus. ad O. VII. huius lib. *Menteſque perculſæ ſtupent.* quod quidem exempla ex bonis ſcriptorib. declarabunt. Lucret. lib. I. *Aeriæ primum uolucres te diua, tuumque Significant initum perculſæ corda tua ui.* Idem lib 6. *Nimirum quia cum uehementi perculit ictu, Confluere ex ipſo poſſunt elementa uapori.* Idem lib. V. *regeſque ſuperbi Corripiunt Diuum perculſi membra timore.* Catull. ad Manlium. *Tempore, quo certa Stymphalia monſtra ſagitta Perculit.* Virg. Aen. V. *Victorem Buten, immani corpore qui ſe Bebrycia ueniens Amyci de gente ferebat, Perculit, & fulua moribundum extendit arena.* Plaut. Epid. *pery, plauſtrum perculi.* Terent. Eunucho. *Quo tradis? perculeris iam tu me.* M. Cato lib. originum. *Ventus Cercius, cum loquare, buccam implet: armatum hominem, plauſtrum oneratum percellit.* libet autem mihi ἐν παρέργῳ, vt ſtudioſis bonarum litterarum adoleſcentibus conſulam, & gratificer, Plautum, & M. Tullium, quibus in locis hoc uerbo uſi, a librarijs corrupti ſunt, ſuæ integritati reſtituere. Plautus in Trinummo. *Si animus hominem perculit, actum eſt, ſi animo ſeruiuit non ſibi. Si ipſe animum perculit: dum uiuit, uictor uictorum cluet. Tu ſi animum uiciſti potius, quàm animus te, eſt quòd gaudeas.* quo loco omnia, quæ quidem uiderim exemplaria, habent, *perpulit.* Idem Epidico. *plane hic eſt, qui mihi in Epidauro primus pudicitiam perculit.* ubi corruptè *pepulit.* M. Tull. in orat. pro M. Cælio. *Quid tumultuaris ſoror? quid inſanis? quid a clamore exorſa, uerbis, paruam rem, magnam facis? uicinum adoleſcentulum aſpexiſti: candor huius te, & proceritas, uultus, oculique perculerunt,* id eſt, de recto mentis ſtatu deturbarunt, ἐξέπληξαν. ubi uulgò legitur *perpulerunt* mendoſè. Idem li. I. de orat. ad Q. Fratrem. *Equidem, & Ser. Galbam memoria teneo, diuinum hominem dicendo, & M. Aemilium Porcinam, & Cn. ipſum Carbonem, quem tu adoleſcentulus perculiſti, ignarum legum, hæſitantem in maiorum inſtitutis, rudem in iure ciuili:* ubi uulgati codices habent *perpuliſti,* uitioſè: cum ſignificet Cn. Carbonem, quem M. Craſſus accuſauerat, ſententijs iudicum damnatum, & fortunis ſuis euerſum eſſe. & epiſt. ad Nigid. Figul. lib. 4. *Nulla enim meipſum priuatim perculit inſignis iniuria.* ubi mendoſe uulgò *pepulit.*

Mollibus in pueris, aut in puellis] ſic Lucret. de amore lib. 4. *Sic igitur, Veneris qui telis accipit ictum, Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur, Seu mulier toto iactans è corpore amorem, Vnde feritur, eò tendit, geſtitq; coire, Et iacere humorem in corpus de corpore ductum.*

Hic tertius December] tertius annus.

honorem] frondes, quæ ſunt arboribus ornamento.

Fabula quanta fui?] quàm multus de me ſermo habitus eſt dedècoris, & ignominię plenus? ſic loquitur Tibull. de Apolline libr. 2. eleg. III. *Fabula nunc ille eſt. ſed, cui ſua cara puella eſt, Fabula ſit, mauult, quàm ſine amore, Deus.* Idem lib. I. eleg. IIII. *Parce puer quæſo, ne turpis fabula fiam.* ſic Horat. infrà epiſt. ad Vinn. Aſellam *Aſinaque paternum Cognomen uertas in riſum, & fabula fias.* Non diſſimile eſt illud Propertij lib. I. *Quòd ſi parua tuæ dederis ueſtigia culpæ, Quàm citò de tanto nomine rumor eris?* idem propè ualet uenire in ora de quo genere lege an not. ad epiſt. ad Iul. Flor. lib. I. *Quid Titius Romana, &c.*

In queis aman. & lang. & ſilent. &c.] hæc ſunt amoris argumenta: de quibus ſuprà ad Od. XIII. lib. I.

& latere petitus imo ſpiritus] Plautus. in Ciſtell. *Hoc, ſis uide: ut ſuſpirium petiuit alte.* notandum autem in nomine *latere* ſyllabam ultimam *re* produci: niſi quis dicat eſſe legendum, & *latere ex petitus imo ſpiritus,* id eſt, è latere petitus. Interdum uocalis longa ante uocalem ſequentem non eliditur quidem, ſed tamen producitur, ut infrà eadem Od. *Vincere mollitia amor Lyciſci me tenet.* & quinto ab hinc uerſu. *Feruidiore mero arcana promorat loco.* & Od. XXVIII. lib. I. *Oſſibus*

bus,& capiti inhumato. ſic Catull. in Lesbiam. *Quo ſigno? eadem totidem mox depre-cor illi Aſſiduè.* Lucret. lib. 6. *Sed natura loci opus efficit ipſa ſua ui.* ibid. *Denique res auro argentum copulat una, Aeraq;.* Propertius lib. II. *Regna ue prima Remi, animos Carthaginis alta.* Virg. Georg. II. *Orchites, & radij, & amara Pauſia baca.* Aen. v. *ſed amœna piorum Concilia, Elyſiumq; colo: huc caſta Sibylla Nigrarum,* &c. idem in Pharmac. *duris in cotibus illum Iſmarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes,* &c. idem in Palæmone. *Et ſuccus pecori, & lac ſubducitur agnis.* Idem Aen. IIII. *Quid ſtruit aut qua ſpe inimica in gente moratur?* Idem Aen. I. *Poſthabita coluiſſe Samo: hic illius arma.* Idem lib. 10. *Mæonia generoſe domo, ubi pinguia culta,* &c. Interdum non ſolùm non eliditur, verum etiam corripitur, etiam ſi ſit vocalis natura longa, aut etiam dipthongus, vt ſuprà Od. v. *Et Eſquilinæ alites.* & ſat. IX. lib. I. *Si me amas (inquit) paulum hic ades.* Catullus in Mamurr. & Cæſ. *Vno in lectulo erudituli ambo.* Idem ad Camerium. *Te quæſiuimus in minore campo, Te in Circo, te in omnibus tabernis.* Virg. Aen. VI. *Nomen, & arma locum ſeruant, te amice nequiui Conſpicere,* &c. idem lib. 3. *Inſulæ Ionio in magno.* idem Pharm. *an, qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt?* Lucr. lib 4. *Nam ſi abeſt, quod ames, præſto ſimulacra tamen ſunt Illius, & nomen dulce obuerſatur ad aures.* Idem lib. 5. *Pectora, terrarum qui in orbi ſancta tuetur Fana.* Idem lib. 2. *Viuam progeniem, qui in oras luminis edant.*

Contraque lucrum nil valere] Etiam Anacr. queritur in amore nihil valere genus, ſapientiam, mores: ſolamq; pecuniam ſpectari: prætereà oſtendit pecuniam cùm rebus omnibus humanis peſtem afferre, atque interitum, maximè miſeris amantibus eſſe calamitoſam, & capitalem, his verbis Ἀπόλοιτο πρῶτος αὐτὸς ὁ τὸν ἄργυρον φιλήσας. Διὰ τοῦτον οὐκ ἀδελφὸς· Διὰ τοῦτον οὐ τοκῆες· Πόλεμοι, φόνοι δι᾽ αὐτόν· Τὸ δὲ χεῖρον, ὀλλύμεσθα Διὰ τοῦτον οἱ φιλοῦντες. hac eadem de re lege eleg. nonam Tibull. lib. I.

ſimul] ſimul vt, vt ſæpe alibi.

inuerecundus Deus] Bacchus. contrà ſup. Od. XXVII. lib. I. *uerecundumq; Bacchum Sanguineis prohibete rixis.* inuerecundum hoc loco Bacchum dicit, quia, qui immoderatè vinum biberunt, nihil verentur.

Feruidiore mero arcana promorat loco] quæ tacenda erant, me, vt proloquerer, coegerat: è pectore in lucem protulerat. ſic lib. I. ſat. 4. *Condita cum uerax aperit præcordia Liber.* Ouid. lib. I. de arte. *Tunc aperit mentes æuo rariſſima noſtro Simplicitas, artes excutiente Deo.* ſic Alcæus. Οἶνος ἀνθρώποις δίοπτρα, id eſt, vinum hominibus eſt inſtar dioptræ, qua cognoſcantur eorum mores.

Quod ſi meis inæſtu, &c.] horum, qui deinceps ſequuntur, quattuor verſuum, hęc mihi videtur eſſe ſententia. Quòd ſi hæ iniuriæ, quę mihi ab Inachia inferuntur, iuſtum, ac liberum mihi dolorem commouerint, meque ita irritarint, vt has inanes querelas, & indignationes, quibus non modò non conſaneſcit amoris vulnus, verum etiam recrudeſcit, ex animo deponere, ac delere poſſim: deſinam impudenter cum potentioribus contendere: vel non pudebit me cedere ſuperioribus.

vt hęc ingrata ventis diuidat] id eſt, vt hæc amoris pabula eijciam ex animo. *uentis diuidat,* id eſt, diſſipet, diſcutiat: ex animo meo deleat. vide annot. ad Od. XXVI. lib. I. ibi *Tradam proteruis in mare Creticum,* &c.

Fomenta] amoris fomenta ſunt, niſi fallor, eæ omnes cogitationes, quæ dolorem, & curam ex amore proficiſcentem, alunt, fouent, amplificant. Lucr. appellat *amoris pabula* lib. 4. *Sed fugitare decet ſimulacra, & pabula amoris, Abſtergere ſibi.* Prop. alimenta lib. 3. *Creſcit enim aſſiduè ſpectando cura puellæ: Ipſe alimenta ſibi maxima præbet amor.* Horat. epiſt. ad Iul. Florum lib. I. *fomenta curarum* appellat curarum ſegetem, ac materiam. *quòd ſi frigida curarum fomenta relinquere poſſes,*

ſes, Quo te cæleſtis ſapientia duceres, ires.

Deſinet imparibus certare ſummotus] locus eſt, meo quidem iudicio, perobſcurus, quem ſic explano: *ſummotus pudor*; id eſt, impudentia deſinet certare cum æmulis me ſuperioribus: proinde ac ſi ita dicat, deſinam vſque eò eſſe impudens, vt certem cum ſuperioribus: Nam & lib. 1. epiſt. ad Claud. Neronem per depoſitum pudorem, impudentiam ſignificat. *quòd ſi Depoſitum laudas ob amici iuſſa pudorem*: vel hoc modo: deſinam depoſito pudore contendere cum potentioribus, id eſt non pudebit me iam finem cum potentioribus pugnãdi facere: ſummoto pudore deſinam iam cum ſuperioribus certare, id eſt, non iam me pudebit à ſuperioribus vinci.

Vbi hæc ſeuerus te palàm] poſteaquàm te audiente hæc iactaueram ac probaram: abs te dimiſſus, redibam tamen ad illam amore coactus.

- ferebar incerto pede Ad non amicos, &c.] tametſi conſtitueram animum obfirmare, ne Inachiã expeterem, ne'ue amarem: ego tamen ad eas ędes, quæ mihi tam iniquæ, atque inimicæ fuerant, recurrebam: ad ea veſtibula, ſuper quæ iacueram noctes totas, reuertebar. ſic Tibull. lib. 2. eleg. VII. *Iuraui quoties rediturum ad limina nunquam? Cum bene iuraui: pes tamen ipſe redit.* & Lucre. lib. 4. *At lacrymans excluſus amator limina ſæpe Floribus, & ſertis operit, poſteſq; ſuperbos Vnguit amaricino, & foribus miſer oſcula figit.* Eſt autem miſerrima amãtis conditio, cum ab ea puella, de qua ſe bene meritum eſſe exiſtimat, & quam ex animo amabat, iniuſte læſus, amandi tamen finem facere nõ poteſt. tum enim cum odio pugnat amor: quo grauius malum amanti accidere nullum poteſt. id declarat Catull. hoc elegantiſſimo epigr. ad Lesbiam. *Dicebas quondam, ſolum te noſſe Catullum Lesbia, nec præ me uelle tenere Iouem. Dilexi tum te, non tantum ut uulgus amicam, Sed, pater ut gnatos diligit, et generos. Nunc te cognoui. quare et ſi impenſius uror, Multo mi tamen es uilior, et leuior. Qui potis eſt? inquis. quòd amantem iniuria talis Cogat amare magis, ſed bene uelle minus. amare magis* autem (ut dicam ὁδοῦ πάρεργον) valet magis vri, & μᾶλλον ἐρᾷν, non μᾶλλον φιλεῖν. eiuſdem argumenti eſt etiam hoc in eandem. *Odi et amo. quare id faciam, fortaſſe requiris. Neſcio, ſed fieri ſentio, & excrucior.* eodem pertinet illud Græcorum epigr. quo negat amatorem uerum eſſe, quod uulgo dici ſolet, contumelia amorem diſſolui, quippe qui experiatur puellæ ſuæ contumelia amoris ſui inſaniam magis irritari, atque excitari. ſic habet epigr. Ὕβρις ἔρωτας ἔλυσε. μάτην ὁ δὲ μῦθος ἀλᾶται. Ὕβρις ἐμὴν ἐρέθει μᾶλλον ἐρωμανίην.

Limina dura, quibus lumb.] ab hoc loco non abhorret ille Od. x. libr. 3. *Non hoc ſemper erit liminis, aut aquæ Cæleſtis patiens latus.*

Nunc glorian. quamlib. mulierc.] nunc uix dum Inachiæ amore ſolutus, Lyciſcum puerum quauis muliere molliorem perditè amo.

Vnde expedire] quo me amore explicare, ac ſoluere nõ poſſint amici, neq; liberè monendo, ac reprehendendo: neq; grauiter, & cõtumelioſè obiurgãdo.

Libera conſilia] infr. ſat. 4 lib. 1. tria proponit, quibus ſua quiſque uitia corrigere poſſit, his uerbis. *fortaſſis et iſtinc Largiter abſtulerit longa ætas, liber amicus, conſilium proprium.*

Sed alius ardor, &c.] alius amor. Lucr. lib. 4 nõ minimum hoc eſſe oſtendit è remedijs amoris, *aliò conuertere mentem: Et iacere humorem collectum in corpora quæq;, Nec retinere ſemel conceptum unius amore, Et ſeruare ſibi curam, certumq; dolorem. Vlcus enim uiueſcit, et inueteraſcit alendo, Inq; dies gliſcit furor, atque ærumna graueſcit, Si non prima nouis conturbes uulnera plagis, Vulgiuagaq; uagus Venere ante recentia cures.* Pauſan. in Ach. (vt ſupra diximus) tradit aquam Selemni flu. mederi animis amore saucijs.

teretis

teretis] proceri: vel membris teretibus, ſolidis, & politis.

Longam renod. comam] religantis: in nodum colligentis. alebant enim comam formoſi, & impudici pueri, vt annot. ſup. ad Od. x. li. 4.

Ode 12.

In anum fœdam, ac fœtidam, quæ ſe ab eo ſubigi cupiebat.

QVID tibi uis mulier nigris digniſſima barris?
Munera cur mihi quid've tabellas
Mittis nec firmo iuueni, neque naris obeſę?
Nanque ſagacius unus odoror,
Polypus, an grauis hirſutis cubet hircus in alis:
Quàm canis acer, ubi lateat ſus.
Quis ſudor uietis, & quàm malus undique membris
Creſcit odor, cùm pene ſoluto
Indomitam properat rabiem ſedare: nec illi
Iam manet humida creta, colorque
Stercore fucatus crocodili: iamque ſubando
Tenta, cubilia, tectaque rumpit:
Vel, mea cum ſæuis agitat faſtidia uerbis:
Inachia langues minus, ac me.
Inachiam ter nocte potes, mihi ſemper ad unum
Mollis opus. pereat malè, quę te
Lesbia quærenti taurum, monſtrauit inertem:
Cum mihi Cous adeſſet Amyntas,
Cuius in indomito conſtantior inguine neruus,
Quàm noua collibus arbor inhęret:
Muricibus Tyrijs iteratæ uellera lanæ,
Cui properabantur? tibi nempe.
Ne foret æqualeis inter conuiua, magis quem
Diligeret mulier ſua, quàm te.
O ego non felix, quam tu fugis, ut pauet acreis
Agna lupos, capreæque leones.

COMMENTARII.

nigris digniſſima barris] valentiſſimis ac mentualiſſimis amatoribus digniſſima: vel propriè & litteratè, elephantis digna, non viris. nonnulli exiſtimant ſignificari nefarium concubitum, id eſt, auerſum. in cod. Faer. neq; vſquam alibi, ſi bene memini, ſcriptum eſt *longis dign. barr.*

tabellas] litteras, epiſtolas.

nec firmo] non admodum ſtrenuo in certamine Venereo.

neque nares obeſæ] ſic habent omnes fere uet. cod. non *nec naris*. ſignificat hanc mulierem eſſe immundam ac fœtidam: quod cùm ita ſit, ſibi illius immunditiem, ac fœtorem uirulentum placere non poſſe, utpote qui ſit ſagaciſſimus, ac naris emunctiſſimæ.

Nanque ſagacius] Cic. ad Att. lib. VI. *illud præterea μυστικώτερον ad te ſcribam: tu ſagacius odorabere.*

Polypus] polypus narium morbus. *caruncula eſt* (inquit Corn. Celſus lib. 6.) *modò alba, modò ſubrubra, quæ narium oſſi inhæret, et modò ad labra pendens narem implet, modò retrò per id foramen, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeò increſcit, uti poſt uuam conſpici poſſit: ſtrangulatque hominem, maximè Auſtro, aut Euro flante: fereq; mollis eſt, rarò dura.*

an grauis hirſutis cubet hircus in] an inſit fœtor ille teter in alis. Catul. ad Virronem, *Si cui, Virro, homini ſacer alarum obſtitit hircus.* idem in Rufum, caprum appellat. *Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur Valle ſub alarum trux habitare caper. Hunc metuunt omnes: neque mirum. nam mala ualde eſt Beſtia,* &c. ibidem *naſorum peſtem* dicit. Horat. ad Torquat. lib. 1. epiſt. *capram. Sed nimis arcta premunt olida conuiuia capræ.*

Quis ſudor, &c.] loquitur iam ſecum de hac anu cum quadam exclamatione, in tertia perſona.

vietis] marcidis, languidis, tempore corruptis, & imminutis. Vietum dictum à uiendo, quod eſt uincire, ut docet Varro lib. quarto de lingua Lat. M. Tull. de diuinat. lib. 2. *contactum aliquo morbo, bouis exile, et exiguum, et uietum cor fuiſſe.* Idem in Catone maiore, *ſed tamen neceſſe fuit eſſe aliquid extremum, et tanquam in arborum baccis, terræq; frugibus, maturitate tempeſtiua quaſi uietum, et caducum.* Iam cùm tertia huius nominis ſyllaba longa ſit, ut apud Lucre. lib. 3. *Nec ſupra caput eiuſdem cecidiſſe uietam Veſtem*, dicendum eſt duarum uocalium *i* & *e* fieri συναίρεσιν, ut apud eundem Lucret. eodem lib. *ſeorſum* eſt diſſyllabum. *At neque ſeorſum oculi, neque nares, nec manus ipſa Eſſe poteſt anima,* &c. qua de re plura aliàs.

pene ſoluto] pene meo à me depromto, nudato, & expedito: & ita accipiendum eſt uerbum λύειν in Græco illo oraculo, quod Aegeo ab Apolline editum refert Plutarchus. *Ἀσκοῦ τὸν προύχοντα πόδα μέγα φέρτατε λαῶν Μὴ λύσῃς πρὶν δῆμον Ἀθηναίων ἀφικέσθαι* vel pene meo languente. alij *pene ſoluto* interpretantur re tranſacta. quod non placet. penem antiqui caudam vocabant, inquit Feſtus.

Indomitam rabiem] libidinem effrenatam, & rabioſam.

properat] hæc anus. alij legunt *properas*: quos ego neque ſequor, neque refello. ſcripturam, quam in omnibus codicibus reperi, tueor, ac retineo.

illi] anui. quidam volunt legi illis, vt ſubaudiatur membris. ſed reclamant omnes codices. volunt autem ijdem legi hæc omnia in ſecũda perſona *properas, rumpis, agitas*, quæ ſcriptura mihi placeret, ſi eam vetus aliquis codex comprobaret.

creta] ad candefaciendum, qualem uim habet & ceruſſa. Mart. lib. 6. *Pthiſitheru uiuet, aut acida latet oblita creta.*

Stercore fucatus crocodili] Paulus Aegineta ſcribit crocodili terreſtris fimum, porriginem, & furfures abſtergere, his uerbis, ἡ δὲ τῶν χερσαίων κροκοδείλων κόπρος ἄλφε ἀποσμήχει. Sola autem Lybia terreſtres crocodilos alit, ut ſcribit Pauſan. Corinth. duorum ferè magnitudine cubitorum. Iam uerò è crocodili ſtercore, ſeu fimo, fucum fieri declarat & Clemens Alexand. his uerbis, in mulieres ſuæ ætatis inuehens, *Κροκοδείλων ἀποπάτοις χρῶνται, καὶ*

σηπι-

ἐντεδόντων ἀορῖς ἰσχριόμεναι, καὶ τοῖς ἐφρύσι τὴν ἀσβολὴν ἀναματτόμεναι, καὶ ψιμμυθίῳ τὰς παρειὰς ἐντριβόμεναι.

ſubando] clunes agitando. Feſtus: *quidam autem ſuillum genus iccirco Veneri inuiſum eſſe prodiderunt, quia immundiſſimi ſunt ſues ex omni manſueto pecore, et ardentiſſimæ libidinis, ita ut opprobrium in alteribus inde tractum ſit, cum ſubare, et ſubire dicuntur.*

Tenta] penem. Catull. ad Gell. *Neſcio quid certè eſt. an uerè fama ſuſurrat, Grandia te medij tenta uorare uiri?* Itaque nomen *tenta*, diſtinctionis nota ſeparo à uoce ſequente.

vel mea cum] diſiunctio *uel* pertinet ad alterum *cum*, quod antecedit ſupra, *cum pene ſoluto Indomitam properat*, &c. id eſt, uel cum hęc anus verbis iracundis atque aſperis faſtidia mea exagitat.

Inachia langues minus, ac me] verba vetulæ ad Horatium. minus languẽs Inachiæ complexu, quàm meo: minus remiſſus, aut ignauus es cum Inachia, quàm mecum.

Inachiam ter nocte potes] honeſtè & pudenter verbum turpe tacuit. quale eſt illud Terentianum Eunuch. *Ego illum eunuchum, ſi ſit opus, uel ſobrius.* & Virgil. Palæm. *Nouimus et qui te, tranſuerſa tuentibus hircis: Et quo, ſed faciles nymphæ riſere, ſacello.*

mollis] languidus, eneruatus.

opus] Venereum.

pereat malè, quæ te Lesbia] ordo eſt, pereat malè Lesbia lęna, quę mihi robuſtum aliquem, boniſque lateribus iuuenem quærenti, te mihi commonſtrauit ignauum, inualidum, atque ad Venerem ineptum.

quærenti taurum] ualidum, firmumque iuuenem. Od. v. libr. 2. *nec tauri ruentis in Venerem, tolerare pondus.*

Muricibus Tyrijs iteratæ] bis tinctæ, *διβαφεῖς.* uide ſup. Od. 7. lib. 1.

Cui properabantur?] cui magna cum celeritate texebantur, uel ſarciebantur? uide annot. ad Od. vii. lib. 2.

Ne foret æqualeis inter] ut omnium ęqualium tuorum dici poſſes fortunatiſſimus, & puellę, ſeu amicę tuę cariſſimus.

Vt pauet acreis Agna lupos] ſic Theoc. in Cyclope, *φεύγεις δ' ὥσπερ ὄϊς πολιὸν λύκον ἀθρήσασα.* Ouid. lib. 1. de arte, *Vtque fugit uiſos agna nouella lupos.* uide ſup. ad Od. IIII. huius lib. in princip.

AD AMICOS. Ode 13

Hiemem voluptatibus traducendam.

HORRIDA tempeſtas cælum contraxit: & imbres,
Niueſque deducunt Iouem. nunc mare, nunc ſiluę
Threicio Aquilone ſonant. rapiamus amici
Occaſionem de die: dumque uirent genua,
Et decet, obducta ſoluatur fronte ſenectus.
Tu uina Torquato moue conſule preſſa meo.
Cetera mitte loqui. deus hęc fortaſſe benigna
Reducet in ſedem uice: nunc & Achæmenia

Perfundi nardo iuuat: & fide Cyllenea
Leuare diris pectora ſollicitudinibus:
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno,
Inuicte mortalis dea nate puer Thetide,
Te manet Aſſaraci tellus: quam frigida parui
Findunt Scamandri flumina, lubricus & Simois.
Vnde tibi reditum certo ſubtemine Parcæ
Rupere: nec mater domum cærula te reuehet.
Illic omne malum uino, cantuque leuato,
Deformis ægrimoniæ dulcibus alloquijs.

COMMENTARII.

Horrida tempeſtas cęlum] deſcriptio turbulentæ tempeſtatis, qualis eſt illa apud Hom. ὀδ. ε, Ὣς εἰπὼν σύναγεν νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον Χερσὶ τρίαιναν ἑλών, πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας Παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε Γαῖαν ὁμοῦ, καὶ πόντον· ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ. ſed propius ad Horatianam accedit illa Anacreontis, Μεὶς μὲν δὴ Ποσειδηΐων ἕστηκε· Νεφελαὶ δ' ὕδατι βαρύνονται· Ἄγριοι δὲ χειμῶνες παταγοῦσιν. adde & illam Archilochi, Γλαῦκε ὅρα· βαθὺς γὰρ ἤδη κύμασι ταράσσεται πόντος· ἀμφὶ δ' ἀκρὰ γυρεὸν ὀρθὸν ἵσταται νέφος.

& imbres, Niueſque deducunt Iouem] ita cælum eſt nubilum, niuibuſque atque imbribus obſcurum, & turbulentum, ut uideatur Iupiter in terram deſcendere. cęlum enim (inquit Euripides) imbribus refertum in terram decidere cupit. ἐρᾷ δ' ὁ σεμνὸς οὐρανὸς πληρούμενος ὄμβρου πεσεῖν εἰς γαῖαν Ἀφροδίτης ὕπο.

ſiluæ] diærεſis, ut Od. XXIII. libr. I. *non ſine uano Aurarum, et ſiluæ metu.*

Threicio] Thracio, ut ſup. Od. XXIIII. lib. I. *Threicio blandius Orpheo.*

rapiamus amici Occaſionem de die] arripiamus (inquit) ex hoc die occaſionem hilariter uiuendi. eſt autem uſus uerbo ad rem aptiſſimo, quemadmodum Ennius, *uiue Vlyſſes, dum licet, Oculis poſtremum lumen radiatum rape. Non dixit cape, non pete* (inquit M. Tull. de oratore 3.) *haberet enim moram ſperantis diutius eſſe ſeſe uicturum: ſed rape. hoc uerbum eſt ad id aptatum, quod ante dixerat, Dum licet.*

Dumque virent genua] hac de re ſup. diximus ad Od. IX. lib. I. & XIII. lib. 4. ſed mihi uidetur Horatius hoc loco Theognidem exprimere uoluiſſe: qui poſt illa, quæ dixit de homine iam mortuo, ac ſepulto, nulla eum amplius re delectari, nulla poſteà uoluptate potiri, addit, Ταῦτ' ἐσορῶν κραδίην εὖ πείσομαι, ὄφρα τ' ἐλαφρὰ Γούνατα, καὶ κεφαλὴν ἀτρεμέως προφέρω. veteres autem per genuum viriditatem, vires corporis integras ſignificāt, vt apud Homerum, Agamemnon optat Neſtori, vt quali eſt animo, talibus ſit & genibus. ſic Hom. ἰλ. δ. ὦ γέρον, εἴθ' ὡς θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι φίλοισιν, Ὣς τοι γούναθ' ἕποιτο, βίη δέ τοι ἔμπεδος εἴη. & Theoc. Κυνίσκας ἔρωτι. verſu vltimo, ποιεῖν τι δεῖ ἕως γόνυ χλωρόν. Iterum Hom. ἰλ. κ. εἰσόκ' ἀυτμὴ Ἐν στήθεσσι μένῃ, καί μοι φίλα· γούνατ' ὀρώρῃ. eodem pertinent illa apud eundem ſæpe repetita. Ἀλλ' ἤτοι μὲν ταῦτα θεῶν ἐν γούνασι κεῖται.

Et decet] dum fert ætas. Horat. inf. epiſt. ad Iul. Florum lib. 2. epiſto verſu vltimo,

vltimo, *laſciua decentius ætas*, Tibull. eleg. 1. lib. 1. *Iam ſubrepet iners ætas, nec amare decebit*, &c.

obducta ſoluatur fronte ſenectus] ſenectus hoc loco fortaſſe non ætatem, ſed ætatis vitium, triſtitiamque ac ſeueritatem ſenilem ſignificat, vt & ſenium. M. Tull. pro Milone, *tota ciuitas confecta ſenio eſt.* Statius in Synephebis, *tibi ego Antipho has ſero, inquit. ſenium eſt cum audio.* hoc igitur dicit, explicetur, ſeu exporrigatur frons.

Tu vina Torquato moue. &c.] Suprà Od. xxi. lib. 3. *moueri digna bono die.* moue igitur, loco ſcilicet, profer ex cælla, ſeu apotheca.

Torquato meo] Horatius natus eſt L. Manlio Torquato, & M. Aurelio Cotta Conſulibus, vt ſuprà ea Ode, quam modò diximus. notabantur autem ea di Coſſ nominibus. ita enim tempus ſignificabatur. ex quo more *optima nota*, *de meliore nota*, & *interiore nota*. Od. 3. lib. 2. *Interiore nota Falerni.*

preſſa] calcata. vt ſup. Od. xII. lib. 4. *Sed preſſum Calibus ducere Liberum Sigeſtis.* aliter Od. xxix. lib. 3. *Preſſa tuis balanus capillis.*

Reducet] reſtituet. Priſc. legit *redducet.*

vice] viciſſitudine Od. IIII. lib. 1. *Soluitur acris hiems grata uice ueris, & Fauoni.* aliter ſup. Od. xIIII. lib. 4. *plus uice ſimplici.*

Achæmenia perfundi nardo] Perſico, vel Aſſyrio vnguento nardino, vt ſup. Od. xI. lib. II. *Aſſyriaq; nardo Potamus uncti*, & Od. vII. eiuſd. lib. *nitentes Malobathro Syrio capillos.* ſic Anacr. Ἐμοὶ μέλει μύροισι Καταβρέχειν ὑπήνην. nardus Achæmenia ab Achæmene Perſarum, & Aſſyriorum Rege Od. I. lib. 3. *Achæmeniumq; coſtum* & Od. xII. lib. 2. *quæ tenuit diues Achæmenes.*

fide Cyllenea] lyra Mercuriali, à Mercurio inuenta, vel conformata.

leuare diris pectora ſollicitudinibus] curis animos leuare. ſupra Od. xI. lib. 4. *minuentur atræ Carmine curæ.* & Od. xxxII. lib. I. ad barbytum. *o laborum Dulce lenimen.* & hac Od. inf. *Illic omne malum uino, cantuq; leuato.*

Nobilis vt grandi cecinit] Chironem ſignificat: cuius pater Saturnus, mater Philyra, vxor Chariclo, de quo ſic Apollon. lib. ſecund. Argon. Ἔνθ' ἵνα δὴ χείρωνα πελώριον ἄλλα μὲν ἵππῳ, Ἄλλα θεῷ ἀτάλαντον ἀμοιβαίην τέκεν εὐνῇ. fuit aũt hic Chiron præſtantiſſimus doctor ac magiſter, ſiquidem ei Deus vnus Aeſculapius, & duo clariſſimi Heroes Iaſon, & Achilles traditi ſunt educãdi, & inſtituendi. Atque Aeſculapiũ quidem medicinã docuit, vt teſtatur Pindarus εἰδ. γ. πυθ. καί ῥά μιν (Aeſculapium) Μάγνητι φέρων πόρεν Κενταύρῳ διδάξαι πολυπήμονας ἀνθρώποισιν ἰᾶσθαι νόσους. Iaſon aũt ait apud eũdem Pindarũ εἰδ. δ. πυθ. ſe à parentibus ſuis Chironi traditũ eſſe educandum, his verbis, Κρονίδα δὲ τράπον Χείρωνι δῶκαν. quod itẽ cõfirmat Heſiodus in Theogonia. Αἴσων, ὅς τίκεθ' υἱὸν Ἰάσονα ποιμένα λαῶν, Ὃν Χείρων θρέψεν ἐνὶ Πηλίῳ ὑλήεντι. Achillem præterea (quemadmodum hic declarat Horatius) erudijt, cique præcepit in primis, vt pietatem in Deos, & parentes coleret: quod prodidit Pindarus εἰδ. ἕκτῳ. Πυθ. ταύτην εὐθυμόσυναν ποτὲ ἐν ὄρεσι φαντὶ μεγαλοσθενεῖ φιλύρας υἱὸν ὀρφανιζομένῳ Πηλεΐδα παραινεῖν, μάλιστα μὲν Κρονίδαν βαρυόπαν στεροπᾶν, κεραυνῶν τε πρύτανιν θεῶν σέβεσθαι· ταύτας δὲ μήποτε τιμᾶς ἀμείρειν γονέων βίον πεπρωμένον. idem Pindarus de Achille, εἰδ. γ. Νεμ. Ξανθὸς δ' Ἀχιλλεὺς τὰ μὲν μένων φιλύρας ἐν δόμοις παῖς ἐὼν ἄθυρεν μεγάλα ἔργα χερσὶ θαμινά, βραχυσίδαρον ἄκοντα πάλλων, μάχᾳ λεόντεσσιν ἀγροτέροις ἔπρασσεν φόνον, κάπρους τ' ἔναιρεν. &c. id eſt, flauus autem Achilles in domo Philyræ, & Chironis habitans, puer cũm eſſet, ludos ſerios ludebat: crebrò manibus telum mucrone ferreo celerrimum iaciens, leonibus immanibus cędem inferebat, apros que interficiebat, &c.

grandi]

grandi] non ætate,ſed genere, animo,virtute, & ſpe rerum gerendarum:

alumno] Achilli, quem aluit· atque erudiit. alumnus ſemper eum ſignificat qui alitur: quanuis amicus quidam meus aliter ſentiat. epiſtol.IIII.lib.I. *Quid voueat dulci nutricula maius alumno*, .&c. innumerabilia ſunt alia ex bonis ſcriptoribus exempla.

mortalis, Dea] ineſt antitheſis in his duobus nominibus.

nate puer Thetide] Vbique Homerus Achillem Thetidis filium facit. alij autem, (vt tradit interpres Apollonij lib.I. Argon.) à Philomila quadam natum eſſe volunt. Catullus in pulcherrimo illo, & elegantiſſimo carmine de Pelei,& Thetidis nuptijs,ab Homero,& Pindaro diſſentiens,ſcribit Thetidem ſibi turpe eſſe non duxiſſe Peleo mortali nubere. Nam apud Homerum ἰλ.σ. Thetis in maxima ſuarum miſeriarum parte numerat, quòd ipſa immortalis, mortalis lectum & complexum ſubire coacta ſit. his enim verbis de Ioue queritur, Ἥφαιστ' ἦ ἄρα δή τις, ὅσαι θεαὶ εἰσ' ἐν Ὀλύμπῳ, Τόσσα δ' ἐνὶ φρεσὶν ᾗσιν ἀνέσχετο κήδεα λυγρὰ, Ὅσσ' ἐμοὶ ἐκ πασέων Κρονίδης Ζεὺς ἄλγε' ἔδωκεν; &c. deinde paulò poſt, καὶ ἔτλην ἀνέρος εὐνὴν Πολλὰ μάλ' οὐκ ἐθέλουσα. Pindarus autem in Nem. carm.4.perſpicuè ſignificat Thetidem,cum eam Iupiter in matrimonium Peleo collocare vellet, ſeſe in ignem, leonem, atque alias formas, Protei in morem,vertiſſe:Peleum verò his omnibus repreſsis ac ſuperatis,eius nuptias expugnaſſe.Verba Pidari ſunt hæc de Peleo,Πῦρ δὲ παγκρατὲς, θρασυμαχάν τε λεόντων ὄνυχας ὀξυτάτους, ἀκμάν τε δεινοτάτων σχάσαις ὀδόντων, ἔγαμεν ὑψιθρόνων μίαν Νηρεΐδων, id eſt, Peleus autem, cùm ignem omnia ſuperantem, & audacium leonum acutiſſimos vngues, aciemque horribiliũ dentium cohibuiſſet, vnam ex Nereidibus vxorem duxit. Idem Iſthm. εἰδ.η. narrat Iouem,& Neptunum Thetidis amore mirum in modum flagraſſe, deque eius nuptijs diu inter ſe contendiſſe.ſed Themin,ne has nuptias ita cupidè expeterent,diſſuaſiſſe, quia à Pareis conſtitutum, & prædictum eſſet, eum, qui ex Thetide naſceretur, patre meliorem ac præſtantiorem futurum, telumque Iouis fulmine potentius, miſſurum, ſi Iupiter eam duceret vxorem: aut Neptuni tridente, ſi Neptuno Thetis nuberet. Verba Pindari ſunt hęc, Εἶπε δ' εὔβουλος ἐν μέσοισι θέμις εἵνεκεν πεπρωμένον ἦν φέρτερον γόνον ἄνακτα πατρὸς τεκεῖν ποντίαν θεὸν, ὃς κεραυνοῦ τε κρέσσον ἄλλο βέλος διώξει χειρὶ, τριόδοντός τ' ἀμαιμακέτου Δὶ μισγομέναν, ἢ Διὸς παρ' ἀδελφοῖσιν. cum Pindaro congruit & Apollonius lib.4.Argon. Ἔμπης δ' οὐ μεθίεσκεν ὀπιπτεύων ἀέκουσαν, Εἰσότε οἱ πρέσβειρα θέμις κατέλεξεν ἅπαντα, Ὡς δή τοι πέπρωται ἀμείνονα πατρὸς ἑοῖο Παῖδα τεκεῖν. Homeri interpretes tradunt ἰλ.α. Iouem Thetidem vſque ad Caucaſum montem eſſe perſecutum, ſtuprumque ei per vim inferre conatum, verùm à Prometheo,ne id faceret, eſſe deterritum.

Te manet] tibi debetur, tibi parata eſt. vide ſuprà annot. ad Oden XXVIII.lib.I.

Aſſaraci tellus] ſic Virgilius Aeneidos primo, Aſſaraci domum eos, qui à Troianis orti ſunt, appellat. *veniet luſtris labentibus ætas, Cum domus Aſſaraci Phthiam,clarasq; Mycenas Seruitio premet.* Aſſaraci autem, & duorum eius fratrũ Ili & Ganymedis pater fuit Tros, Trois Erichtonius, Erichthonij Dardanus, Dardani Iupiter: Aſſaraci filius Capys Anchiſæ pater. vide Hom. ἰλ.υ. & Dionyſium Halicarnaſſ. ῥωμ. ἀρχαιολ.α. Aſſaraci tellurem Troiam intellige.

Scamandri flumina] ſic ſuprà Od.VI.lib.2. *Galeſi flumen.*

ſubtemine] *ſubtemine* legendum,vt eſt ſcriptum in omnibus fere codic manuſcriptis Vaticanis,& Faer.Iann.Rain.Vrſ.Torn.non *ſubtegmine*. & item apud Catull.carmine de nupt.Pelei, & Thetid. *Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.*

eſt

eſt aũt ſubtemen filum, quod ſtamini ſubtexitur: vel, vt Varro, quod ſubit ſtamini. ex quo loco quidam dicendum putant *ſubſtamen*. Terent. in Heautont. *anus ſubtemen nebat*. vbi vulgò legitur *ſubtegmen*.

mater cærula] Pindarus ποντίαν θεὸν, id eſt, marinam Deam appellat. idem Hora. ſup. Od. xvii. lib. i. Circen vitream, id eſt, marinam, & in aqua habitantem.

Illic omne malum, &c.] apud Hom. *ἰλ. ι.* qui ad Achillem, vt illum placarent, miſſi ſunt, offendunt eum in naui citharę cantu ægritudinem animi lenientem. ſic Hom. Τὸν δ' εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ Καλῇ, δαιδαλέῃ, &c. Heſiodus autem in Theogon. maximum dicit hominibus eſſe ęgritudinum, & mærorum ſolatium, ac leuamentum, ſi quis cantor Muſarum famulus ac miniſter, eorum, qui olim vixerint, Deorumque immortalium laudes cantibus & carminibus ſuis concelebret. verſus Heſiodi poſuimus ad Od. xxvi. lib. i. Εἰ γάρ τις καὶ πένθος ἔχων νεοκηδέϊ θυμῷ Ἄζηται κραδίην ἀκαχήμενος, αὐτὰρ ἀοιδὸς Μουσάων θεράπων, &c. Itaque meritò hoc loco Horat. vinum & cantum ęgritudinis alloquia, id eſt, ſolatia, καὶ παραμύθια appellat.

ęgrimoniæ] ægritudinis. vtitur infrà Od. xvii. eodem nomine. *Faſtidioſa triſtis ægrimonia*. Cic. ad Att. lib. xii. *ferrem grauiter, ſi nouæ ægrimoniæ locus eſſet*.

Deform. ægr. dulcib. alloq.] ſic reperi ſcriptum in omnib. cod. manuſcr. tum Vatic. tum alijs ſine copulatione & ante vocem *alloquijs*: neque eſt quòd quiſquam de ſcripturæ veritate dubitet. corruperant autem hunc locum ij homines, qui cùm in litteris cæcutiant, videri tamen volunt perſpicaces, atque oculati. hęc igitur verba *dulcibus alloquijs* coniungenda ſunt cum illis, quæ antecedunt, *vino, cantuque*, vt vinum & cantum intelligamus dici ab Horatio ægritudinis alloquia, id eſt, vt Latini loquuntur, ſolatia. Græci enim ſolatium παρηγορίαν, & παραμύθιον nominant, id eſt, verbum de verbo, alloquium. Atque hunc locum ita eſſe intelligendum vir quidam doctiſſimus profeſſus amicum, & meo me quaſi onere leuare, measque parteis agere geſtiens, non ita pridem docuit.

AD MAECENATEM. Ode 14.

Phrynes amorem cauſam eſſe, quamobrem promiſſos Iambos non abſoluat.

MOLLIS inertia cur tantam diffuderit imis
Obliuionem ſenſibus,
Pocula letheos ut ſi ducentia ſomnos
Arente fauce traxerim,
Candide Mæcenas occidis ſæpe rogando.
Deus, deus nam me uetat,
Inceptos olim, promiſſum carmen, iambos
Ad umbilicum adducere.
Non aliter Samio dicunt arſiſſe Bathyllo
Anacreonta Teium:
Qui perſæpe caua teſtudine fleuit amorem
Non elaboratum ad pedem.

Vreris

Vreris ipſe miſer. quòd ſi non pulchrior ignis
Accendit obſeſſam Ilion,
Gaude ſorte tua. me libertina neque uno
Contenta Phryne macerat.

COMMENTARII.

Mollis inertia] mollities, μαλακότης, laboris impatiens ignauia.

ducentia ſomnos] adducentia, ſeu afferentia ſomnos, ὑπνωτικά, ὑπνοποιά, quæ ſomnos gignunt, & (ut Virg. loquitur) *ſoporifera.* aliter dixit idem Virg. lib. 4. *potes hoc ſub caſu ducere ſomnos?*

traxerim] hauſerim, biberim. Virg. Aen. 6. *Lethei ad fluminis undam Securos latices, et longa oblinia potant.* ſic Horat. ſaty. VI. libr. 2. *Ducere ſollicitæ iucunda oblinia uitæ.*

occidis ſępe rogando] toties me rogas, ut eneces: perſæpe me rogas.

Deus, Deus] Cupido deus potentiſſimus, & imperioſiſſimus. magna autem uis ineſt in huiuſmodi repetitionibus *Ilion, Ilion* Od. III. lib. 3. *Poſthume, Poſthume* Od. XIIII. lib. 2. *Ibimus, ibimus* Od XVII. eiuſd.

ad vmbilicum adducere] abſoluere, finire. ſolebant enim veteres illi librorum ſuorum tegumenta umbilicis ornare. Catull. ad Varum. *Noui umbilici, lora rubra, membrana Deſecta, plumbo et pumice omnia æquata.* Mart. lib. 4. *Ohe iam ſatis eſt, ohe libelle, Iam peruenimus uſque ad umbilicos.*

Non aliter Samio] Bathyllum Anacreontis delicias fuiſſe, ex eius carminibus intelligere licet.

Anacreonta Teium] ſup. Od. XVII. libr. I. *et fide Teia Dices laborantes in uno,* &c. Traditum eſt Anacreontem interrogatum, cur carmina non ſcriberet in Deos, ſed in pueros, reſpondiſſe hos nobis deos eſſe: Pindarus quidem, qui Anacreonte poſterior fuit, ſcribit ἰσθμ. εἰδ. β. ueteres poetas lyricos formoſorum puerorum amores canere ſolitos eſſe: non enim illo tempore Muſam mercenariam, neque lucri ſtudio deditam fuiſſe. uerba Pindari ſunt hæc, οἱ μὲν πάλαι ὦ θρασύβουλε φῶτες, οἳ χρυσαμπύκων ἐς δίφρον μοισᾶν ἔβαινον, κλυτᾷ φόρμιγγι συναντόμενοι ῥίμφα παιδείους ἐτόξευον μελιγάρυας ὕμνους, ὅστις ἐὼν καλὸς, εἶχεν Ἀφροδίτας εὐθρόνου μνάστειραν ἁδίσταν ὀπώραν. ἁ μοῖσα γὰρ, οὐ φιλοκερδής πω τότε ἦν, οὐδ᾽ ἐργάτις, &c.

Non elaboratum ad pedem] ex Anacreontis paucorum, qui ad nos peruenerunt, uerſuum lectione, cuiuis intelligere licet, incredibilem in eo eſſe carminis facilitatem, ac ſimplicitatem: ſed, quam tamen nullus labor, nulla cura, nulla cogitatio conſequi poſſe uideatur.

Vreris ipſe] Tu quoque Mæcenas amore flagras.

quòd ſi non pulchrior ignis] id eſt, quòd ſi Helena, quæ Paridem amore incendit: uel quæ Troiani incendij cauſa fuit, non erat tua puella formoſior: tuo te bono oblecta, eoque fruere: uel eo contentus eſto.

nec vno Contenta] Terent. Eunucho. *quia Neque tu uno eras contenta, neque ſolus dedit.*

Phryne] commemoratur ab Athenæo li. 14. meretrix huius nominis Phryne Theſpienſis, uſque adeò uenuſta, & eximia forma, ut cum in iudicium capitis adducta eſſet, plurimiſque & grauiſſimis criminibus premeretur, nulla ei res alia ad abſolutionē fuerit ſuffragata, quàm formæ præſtantia. Nam Hyppe-

rides

rides orator, qui eam defendebat, cum eſſet hæc opinio, iudices eam condemnaturos, conſtituit eam in eorum conſpectu, tunicaſque à pectore abſcidit, vt nudas eius papillas, & nudum pectus aſpicerent: tantamque & oratione, & hoc facto iudicum miſericordiam commouit, cum eam tanquam Veneris ſacerdotem oleo perfunderet, vt iudices religione quadam animis eorum occupatis, ac deterritis, non ſint auſi eam condemnare: qua abſoluta Euthias accuſator iratus quod è iudicio victus in re tam aperta diſceſſiſſet, nullam poſteà cauſam dixit.

AD NEAERAM. Ode 15.

Non ſeruatam ab ea fidem conqueritur.

NOX erat, & cælo fulgebat luna ſereno
Inter minora ſidera:
Cum tu magnorum numen læſura deorum
In verba iurabas mea,
Arctius, atque edera procera aſtringitur ilex
Lentis adhærens brachijs:
Dum pecori lupus, & nautis infeſtus Orion
Turbaret hibernum mare:
Intonſoſq; agitaret Apollinis aura capillos,
Fore hunc amorem mutuum.
O dolitura mea multùm uirtute Neæra:
Nam, ſi quid in Flacco uiri eſt,
Non feret aſſiduas potiori te dare noctes:
Et quæret iratus parem.
Nec ſemel offenſæ cedet conſtantia formæ,
Si certus intrarit dolor.
At tu, quicunque es felicior, atque meo nunc
Superbus incedis malo:
Sis pecore, & multa diues tellure licebit:
Tibiq; Pactolus fluat:
Nec te Pythagoræ fallant arcana renati:
Formaque vincas Nirea;
Eheu, translatos aliò mœrebis amores:
Aſt ego viciſſim riſero.

COMMENTARII.

Nox erat] ſic Virg. Aen. III. *Nox erat, & terris animalia ſomnus habebat* & 4. *Nox erat, et placidum carpebant feſſa ſoporem Corpora*, &c. Apollon. lib. 3. Argon. Νὺξ μὲν ἔπειτ' ἐπὶ γαῖαν ἄγεν κνέφας. οἱ δ' ἐνὶ πόντῳ Ναῦται εἰς Ἑλίκην τε, καὶ ἀστέρας Ὠρίωνος ἔδρακον ἐκ νηῶν, &c.

& cælo fulg. luna ſer. Int. minora,] ſuprà Od. XII. *uelut inter ignes Luna minores.*

In verba iurabas mea] iurare in verba, ſermo militaris Cęſar. lib. I. de bello ciuili. *Princeps Petreius in hac uerba iurat ipſe: ad idem iuſiurandum adigit Afranium: ſubſequuntur tribuni militum.* T. Liuius lib. 3. *Nobis uerò* (inquit Quinctius) *nihil delectu opus eſt, cum, quo tempore P. Valerius ad recipiendum Capitolium arma plebi dedit, omnes in uerba iurauerint, conuenturos ſe iuſſu Conſulis.* Idem lib. 45. *omnes, qui in conſulis uerba iurauerint.* Horat. Od. prox. *Sed iuremus in hæc, ſimul imis ſaxa renarint Vadis leuata, ne redire ſit nefas.* & epiſt. I. lib. I. *Nullius addictus iurare in uerba magiſtri.* eſt autem *in uerba iurare*, uerbis ab altero conceptis, iurare ſe ita feciſſe, vel non: facturum, vel non. verumtamen non diſſimulabo me ſcriptum reperiſſe in lib. Don. *In uota iurabas.*

Arctius, atque edera, &c.] me arctius amplectens, quàm ab edera aſtringitur ilex. ſic Catull. carm. in nuptias Iuliæ. *Mentem amore reuinciens, Vt tenax edera hac, & hac Arborem implicat errans.* ibidem. *Lenta quin uelut aſſitas Vitis implicat arbores, Implicabitur in tuum Complexum.* Hor. ſup. Od. XXXI. lib. I. *Nec Damalis nouo Diuelletur adultero Laſciuis ederis ambitioſior.*

Orion.] de Orione diximus ſup. ad Od. XXVIII. lib. I.

Intonſosq;] ſup. Od. XXI. lib. I. *Intonſum pueri dicite Cinthium.* ἀκερσεκόμαν dicunt Græci.

O dolitura mea, &c.] minatur Neæræ ſe amorem ſuum, ab ea in aliam translaturum.

Nam, ſi quid in Flacco viri eſt] id eſt, ſi quid virtutis. appellata eſt à viro virtus, inquit M. Tull. Tuſcul. II.

parem] puellam.

Nec ſemel offenſæ, &c] locus eſt obſcurus, quem ſic declaro. Nec, ſi certo, & uero dolere affectus fuero, conſtantia mea, quę me diu tuos mores, tuamq; iniuriam perferre coegit, cedet tuæ formæ ſemel offenſæ, id eſt, quę ſemel offenderit, quæ ſemel peccarit: quæ mihi ſemel offenſa atque inuiſa, dum alios amas, fuerit. Ea autem eſt interdum nominis offenſus, ſignificatio, apud bonos ſcriptores. ſic M. Tullius, exiſtimationem ordinis ſenatorij, offenſam dixit, propterea quòd ſenatores malè adminiſtrabant iudicia. Verr. de iuredicundo. *Si me animus, atque amor in Remp. exiſtimatioque offenſa noſtri ordinis, ac iudiciorum non hoc facere coegiſſet,* &c. Idem in frumentaria. *o miſerum, atque inuidioſum, off. noſtrumq; paucorum culpa, atque indignitate ordinem ſenatorium.* Idem Catilin. I. *Et, ſi me meis ciuibus iniuria ſuſpectum tam grauiter, atque offenſum uiderem: carere me aſpectu ciuium, quam infeſtis oculis omnium conſpici mallem.* Idem pro Sextio. *alius ne eſt aliquis improbis ſeculi. aris populus, cui nos offenſi, inuiſiq; fuerimus?* Idem pro Cluentio. *etiam ſi te inuidioſus, aut multis offenſus eſſe uideatur: etiam ſi eum oderitis,* &c. Idē ad Attic. lib. 2. *ſcito nihil unquam fuiſſe tam infame, tam turpe, tam peræquè omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offenſum, quam hunc ſtatum, qui nunc eſt.* talia ſunt *tacitus, iratus,* quę tametſi à verbis taceo, iuro manent, vocemq; habeant patiēdi, ſignificant actionem tamen. Porphyrio autem *offenſa formæ* interpretatur *periurio pollutæ.* quod ſi cui placeat magis, non reclamabo, offenſus etiam nonnunquā idem ualet, quod infenſus, & iratus propterea, quòd, qui offenſi, & læſi fuerunt, iraſci ſolent. Plancus Ciceroni lib. I. epiſt. *Si hominem offenſum mihi, coniunctum cum R. p. non ſubleuaſſem.* Propert. lib. 3. *Offenſa illa mihi, non tibi amica dedit.*

Si certus intrarit dolor] ſi certum animo dolorem conceperit Flaccus: ſi certus in animum Flacci ſe inſinuarit dolor. ſubaudiendum enim in verbo intrarit, in mentem, aut in animum Flacci: & ita loquitur M. Tull. de orat. ſecundo.

do. *deſinitio in ſenſum, & in mentem iudicis intrare non poteſt*. Corn. Tacitus lib. I. annalium. *pauidos, & conſcientia uecordes intrat metus.*

At tu, quicunque es.] ἀποστροφὴ ad æmulum, ſeu riualem ſuum.

felicior] qui nunc Neæra frueris, me extruſo, atque expulſo.

meo malo] meo incommodo exultas, quòd ſpernor à Neæra.

licebit] licebit per me ſis opulentiſſimus, ſapientiſs. pulcherrimus. ſic loquitur ſaty. II. lib. 2. *licebit ille repotia, natales, aliosue dierum Feſtos albatus celebret.*

Nec te Pythagoræ fallant] & quanuis philoſophiam Pythagoricam perdidiceris, animoque comprehenderis. de Pythagora diximus ſup. ad Od. XXVIII. lib. I.

Formaq; vincas Nirea] quo nemo, Achille excepto, ad bellum Troianum pulchrior profectus eſt Hom. auctore ἰλ.β. vt ann. ſup. ad Od. XX. lib. 3. *Qualis aut Nireus fuit*, &c. ſed quòd hoc loco formam in amore haud multùm valere ſignificat Horatius, Pauſanias in eandem ſententiam tradit Achaicis, ædificium quoddam fuiſſe in Aegiria: & in eo, Fortunæ ſignum, quod Amaltheę cornu in manu teneret: tùm huic ſigno proximum aſtitiſſe Cupidinem pennigerum: Atque huius operis hanc fuiſſe ſignificationem, fortunam magis, quàm formam in amore dominari.

Eheu, translatos aliò] tale eſt illud Od. VI. lib. I. *Heu, quoties fidem, Mutatosq; deos flebit, & aſpera Nigris æquora uentis.* ſic Tibull. lib. I. eleg. V. *At tu, qui potior nunc es, mea furta caueto. Verſatur celeri fors leuis orbe rotæ.* Iam quemadmodum hic *marebit amores*, ſic epiſt. ad Mæcen. II. lib. I. dixit *marere fugam*. *Atque inter uina fugam Cynara marere proterua.*

QVERITVR BELLORVM CIVILIVM nullum eſſe finem. Ode 16.

ALTERA iam teritur bellis ciuilibus ætas,
Suis & ipſa Roma viribus ruit:
Quam neque finitimi ualuerunt perdere Marſi,
Minacis aut Etruſca Porſenæ manus,
Aemula nec uirtus Capuæ, nec Spartacus acer,
Nouisq; rebus infidelis Allobrox:
Nec fera cærulea domuit Germania pube,
Parentibuſque abominatus Annibal:
Impia perdemus deuoti ſanguinis ætas:
Feriſque rurſus occupabitur ſolum.
Barbarus, heu, cineres inſiſtet uictor: & urbem
Eques ſonante uerberabit ungula:
Quæque carent uentis, & ſolibus, oſſa Quirini,
Nefas uidere, diſſipabit inſolens.
Forte, quid expediat, communiter, aut melior pars
Malis carere quæritis laboribus.
Nulla ſit hac potior ſententia: Phocæorum
Velut profugit execrata ciuitas:

Agros, atque Lareis proprios, habitandaq; fana
Apris reliquit, & rapacibus lupis:
Ire, pedes quocunque ferunt: quocunque per undas
Notus uocabit, aut proteruus Africus.
Sic placet? an melius quis habet ſuadere? ſecunda
Ratem occupare quid moramur alite?
Sed iuremus in hæc: ſimul imis ſaxa renarint
Vadis leuata, ne redire ſit nefas:
Neu conuerſa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina lauerit cacumina:
In mare ſeu celſus procurrerit Apenninus:
Nouaq; monſtra iunxerit libidine
Mirus amor, iuuet ut tigreis ſubſidere ceruis:
Adulteretur & columba miluio:
Credula nec fuluos timeant armenta leones:
Ametq; ſalſa leuis hircus æquora.
Hæc, & quæ poterunt reditus abſcindere dulceis,
Eamus omnis execrata ciuitas,
Aut pars indocili melior grege. mollis, & expes
Inominata perprimat cubilia.
Vos, quibus eſt uirtus, muliebrem tollite luctum:
Etruſca præter & uolate littora.
Nos manet Oceanus circumuagus: arua, beata
Petamus arua, diuites & inſulas:
Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis:
Et imputata floret uſque uinea:
Germinat & nunquam fallentis termes oliuæ:
Suamq; pulla ficus ornat arborem:
Mella caua manant ex ilice: montibus altis
Leuis crepante lympha deſilit pede.
Illic iniuſſæ ueniunt ad mulctra capellæ:
Refertq; tenta grex amicus ubera:
Nec ueſpertinus circum gemit urſus ouile:
Nec intumeſcit alta uiperis humus:
Pluraq; felices mirabimur, ut neque largis
Aquoſus Eurus arua radat imbribus,
Pinguia nec ſiccis urantur ſemina glebis:
Vtrunque rege temperante cælitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus:
Neque impudica Colchis intulit pedem,

Non huc Sidonij torſerunt cornua nautæ:
Laborioſa nec cohors Vlyſſei.
Nulla nocent pecori contagia: nullius aſtri
Gregem æſtuoſa torret impotentia.
Iupiter illa piæ ſecreuit littora genti,
Vt inquinauit ære tempus aureum:
Aere, dehinc ferro durauit ſecula. quorum
Pijs ſecunda uate me datur fuga.

COMMENTARII.

Altera iam teritur bellis] ætas triginta annorum ſpatium continet, ut ſupra admonui ad Od. x. lib. 2. Prior igitur ætas bellis ciuilibus uexata, ea eſt, quæ intra Syllæ & Sulpicij, Octauij & Cinnæ, Marij & Syllę, Pompeij & Cęſaris tempora uertitur. M. Tull. epiſt. lib. 4. ad M. Marcell. *Omnia ſunt miſera in bellis ciuilibus, quæ maiores noſtri ne ſemel quidem, noſtra ætas ſæpe iam ſenſit.* Idem Philipp. VIII. *Sylla cum Sulpicio de iure legum, quas per uim latas Sylla dicebat, contendit: Cinna cum Octauio de nouorum ciuium ſuffragijs: rurſus cum Mario, & Carbone Sylla, ne dominarentur indigni, & ut clariſſimorum hominum crudeliſſimam puniretur necem. De proximo bello ciuili non libet dicere: ignoro cauſam; deteſtor exitum. Hoc bellum quintum ciuile geritur, atque omnia in noſtram ætatem inciderunt.*

Suis & ipſa Roma uiribus] ſic ſup. Od. VII. *ut ſua Vrbs hæc periret dextera.*

Marſi] à quibus Marſicum bellum appellatum, quorum dux Propedius, ut ſup. annotauimus ex Strabone ad Od. XIIII. lib. 3.

Porſenæ manus] Porſena dux Etruſcorum, de quo uide T. Liuium. libr. 2. annalium.

Aemula nec uirtus Capuę] M. Tull. in ea orat. quam habuit in ſenatu de lege agr. contra Rull. ſic ait. *Maiores noſtri Capua magiſtratus, ſenatum, conſilium commune, omnia denique inſignia Reip. ſuſtulerunt: neque aliud quicquam, niſi inane nomen Capuæ reliquerunt, non crudelitate (quid enim illis fuit clementius, qui etiam externis hoſtibus uictis ſua ſæpiſſimè reddiderunt?) ſed conſilio, quòd uidebant, ſi quod Reip. ueſtigium illis mœnibus contineretur, urbem ipſam imperio domicilium præbere poſſe.* Idem in ea, quam habuit ad populum contra eundem, dicit populum Rom. tres ſolum urbes in terris omnibus, Carthaginem, Corinthum, Capuam ſtatuiſſe poſſe imperij grauitatem, ac nomen ſuſtinere. *Deleta Carthago eſt* (inquit) &c. *De Capua multum eſt, & diu conſultatum. Extant litteræ, Quirites, publicæ: ſunt S.C. complura.*

Spartacus] de Spartaco ſeruorum duce, & bello ſeruili ab eo conflato, diximus ſuprà ad Od. XIIII. lib. 3.

Nouiſque rebus infidelis] Cęſar commentar. de bello Gallico lib. 3. & 4. ſcribit omnes Gallos rebus nouis ſtudere, & ad bellum celeriter, mobiliterque excitari. Poteſt igitur fieri, ut Horatius hoc loco nomine Allobrogum, qui Ciceronis, & Cæſaris ætate fuerunt pacati, ceteros Gallos ſignificet, qui Romanorum imperium non ęquo admodum animo perferebant. Quanquam mihi ſit uериſimilius Allobrogum nomine, Allobroges ipſos, non alios Gallos, intelligi. Neque me mouebit, quòd obijcit Glareanus, Allobroges in coniuratione

illa

illa Catilinaria, populi Rom. maieſtatem conſeruare, quàm coniuratorum cõſilijs aſſentiri, & fauere maluiſſe: neque vſquam alibi alienos à populo Roma. animos habuiſſe: quare non facilè explicari poſſe, quamobrem nunc eos dicat Horatius infideles: ſed hæc (ut dixi) non me mouent. Non enim, ſi nihil moleſti ſunt aduerſus populum Rom. continuò ſequitur, metuendum non fuiſſe, ne facerent. Præterea infideles non hi ſolum appellantur, qui fidem non ſeruant: quales ſunt perfidi; ſed & ij, quibus tutò non creditur, & qui data occaſione libenter, & cupide ſint nocituri, fidemq; violaturi. Itaque M. Tull. Catil. tertia, hanc Allobrogum in rebus tam turbulentis, & periculoſis quietem, atque hoc ocium non eorum erga populum Rom. exercitati, aut fidei, aut cõſtantiæ tribuendum eſſe cenſet; ſed Deorum in populum Rom. beneuolentiæ, ac benignitati. ſic enim ſcribit eo loco. *Iam uerò illa Allobrogum ſollicitatio à Lentulo, cæteriſque domeſticis hoſtibus, tanta res, tam dementer credita et ignotis, et barbaris, commiſſaq; litteræ nunquam eſſent profectò, niſi à Dijs immortalibus huic tantæ audaciæ conſilium eſſet ereptum.* Præterea conſtat ex oratione M. Tull. de prouinc. c o s s. Allobroges non perpetuò in officio, neq; in fide erga populum Rom. manſiſſe, his uerbis. *Modò C. Pontinius fortiſſimus uir ortum repente bellum Allobrogium, a quo hac ſcelerata coniuratione excitatum, prælijs fregit, eoſq; domuit, qui laceſſierant.* Poſtremò in oratione pro M. Fonteio, Belgarum, & Allobrogum infidelitatem disertè notat idem Cicero his verbis. *quibus neque propter iracundiam, fidem; neque propter infidelitatem, honorem habere debetis.* Nam hos ſignificari declarant ea, quæ tribus pagellis poſt ſequuntur. *Vos Belgarum, atque Allobrogum teſtimonijs non credere timetis?* quidam vir doctus hunc locum ita uidetur intelligere, vt Allobroges eo dixerit Horatius infideles nouis rebus, quia ſe præbuerint in eos infideles, qui nouis rebus ſtuderent, nempe in coniuratos. hæc enim illius verba ſunt in commentarijs eius in Catilinariam tertiam. *ſed illi cum ſimularent ſe ei conſilio fauere, totam rem tamen ad Q. Fabium Sangam detulerunt. unde dictum eſt ab Horatio. Nouiſq; rebus infidelis Allobrox.* Mihi autem hæc ſententia probari nullo modo poteſt. Nam cum Horatius Allobroges hic cum Marſis illis, qui bellũ Marſicum excitarunt, cum Porſena, cum Capua, Spartaco, Germanis, Annibale numeret, qui fuerunt hoſtes populi Rom. perſpicueq; hoc dicat Horatius, Romam, quæ hoſtibus externis reſtiterit, aut quæ ab hoſtibus externis labefactari nõ potuerit, à ciuibus euerti: pugnantia loqueretur, ſi hunc ſenſum probaremus. Multa in Allobroges M. Tull. pro Fonteio. Sed dici poteſt, eum inſeruire cauſæ.

Nec fera cærulea, &c.] cærulea iuuentute. Sed cur cæruleam appellat? an quòd ſe Germani cæruleo colore inficiunt, vt formidoloſiores ſint in prælijs? quod quidem de Germanis à quoquam memoriæ proditum eſſe non memini. At de Britannis ſic Cæſar lib. 5. *Omnes uerò ſe Britanni glaſto inficiunt, quod cæruleum efficit colorem, atque hoc horridiore ſunt in pugna aſpectu.* Item Propert. lib. 2. *Nunc etiam infectos demens imitare Britannos, Ludis & externo tincta nitore caput.* an quòd Germani ferè omnes cæruleis ſunt oculis? quæ ratio probabilior eſt. nam etiam hoc traditum eſt à Corn. Tacito.

Parentibuſque abominatus Annibal] eorum parentibus, qui bellis Punicis in prælijs cæſi ſunt. ut ſup. Od. 1. lib. 1. *bellaq; matribus Deteſtata.* abominatus igitur πατὰ ἀντιχόν.

Impia perdemus] nos impij, qui huius ætatis ſumus, Romam perdemus, quam tot hoſtes violare non potuerunt.

deuoti ſanguinis] quorum ſanguis Dijs, vel morti uidetur eſſe deuotus ad expianda maiorum noſtrorum ſcelera. vide ſup. Od. III. lib. 3. de uoce, *deuotus.*

Feriſq;

Feriſque rurſus,&c.] ſolum vrbis Romæ rurſus erit incultum, inſtequès vaſtum, ac deſertũ, feriſq; receptaculũ, ac latebras præbebit. ſup. Od. III. lib. 3 *Paridiq; buſto Inſultet armentum, et catulos fera Celent inultæ.*

Barbarus (heu) cineres] cineres vrbis, vel ciuium pedibus conculcabit.

Quæque carent uentis, & ſolibus] & oſſa Romuli, quæ ſunt penitus in terram defoſſa, & in urna condita, atque ita neque uentis commouentur, neque à ſolis radijs attinguntur, uictor inſolens diſſipabit. Iam quod ad uerbum carendi attinet, non ſemper in eo ineſt uelle. dicimus enim *carere febri, carere culpa, carere malo,* & ſimilia.

Nefas uidere] uidere Romuli cineres diſperſos. cod. unus Vatic. & Torn. habent *Nefas uideri*: quam ſcripturam probarem, niſi omnes hi uerſus conſtarent ex Iambis.

inſolens] ſup. Od. XVI. lib. I. *exercitus inſolens.*

Fortè, quid expediat] fortè dictum pro fortaſſe. quod exemplum, ut rarum, notandum eſt.

expediat] utile ſit, ut ſup. Od. VIII. lib. 2. *Expedit matris cineres opertos Fallere.* Catull. in Priapeijs *Manumq; ſeorſum habebis hoc tibi expedit.*

communiter, aut melior pars] aut uos omnes communi conſilio, aut melior pars ueſtrum. melior autem propriè poſitum, non pro maiore.

Malis carere quæritis, &c.] ordo eſt hic, Fortaſſe quid expediat, uos omnes quæritis, aut melior pars ueſtrum: carere, id eſt, ut careatis malis laboribus. Græci ſubintelligunt in huiuſmodi loquendi generibus, particulam ὥστε, quæ ualet, ut. interdum etiam, & quidem ſæpius, non ſubintelligitur, ſed adhibetur. quod item imitatus eſt Horat. Od. XI. lib. I. *ut melius, quicquid erit, pati.* quomodo interpretatur Linacer, & Eraſmus. uel repetendum eſt uerbum quæritis hoc modo, *quæritis quid expediat, & quæritis carere,* ut loquitur Od. XVI. lib. I. *mitibus Mutare quæro triſtia.* & epiſt. I. ad Mæcenatem, *quæris me includere ludo.* adde cetera exempla, quæ aſcripſi ad Od. XI. lib. I.

malis laboribus] *malis* epithetum eſt diſtinguendi cauſa adhibitum. ſunt, enim aliqui boni & laudabiles labores. ſunt & ſecundi, ut Od. IIII. lib. 4. *Poſt hoc ſecundis uſque laboribus Romana pubes creuit. malos labores* igitur intellige, qui perferuntur in bellis ciuilibus.

Nulla ſit hac potior] hanc ſententiam potiſſimum ſequamur, vt eamus quocunque nos pedes ferent, veluti Phocæi, &c.

Phocæorum] à quibus Maſſiliam eſſe conditam traditum eſt. Athæneus lib. 13. Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Μασσαλιωτῶν πολιτείᾳ γράφει οὕτως. Φωκαεῖς οἱ ἐν Ἰωνίᾳ, ἐμπορίᾳ χρώμενοι ἔκτισαν Μασσαλίαν. Idem prodidit Herodotus libro. I. T. Liuius lib. XXXIIII. *Iam tum Emporiæ duo oppida erant muro diuiſa: unũ Græci habebant, a Phocæa, unde & Maſſilienſes oriundi; alterum Hiſpani.*

execrata] execrationibus vſa, quas Græci ἀρὰς appellant, unde ἀρᾶσθαι execrari. Cicer. Off. 3. *erranti uiam non monſtrare: quod Athenis execrationibus publicis ſancitum eſt.* ſic loquitur Liuius lib. XXXIX. de Annibale. *Execratus deinde in caput, regnumq; Pruſiæ, & hoſpitales Deos uiolatæ ab eo fidei teſteis inuocans, poculum exhauſit.* huiuſmodi execrationum exemplum eſt apud Aeſchinem in oratione κατὰ Κτησιφῶντος. ſatis erit mihi locum indicaſſe. γέγραπται γὰρ οὕτως ἐν τῇ ἀρᾷ. εἴ τις τάδ᾽, φησί, παραβαίνοι ἢ πόλις, ἢ ἰδιώτης, ἢ ἔθνος, ἐναγὴς ἔστω τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, &c. ſequitur, καὶ ἐπεύχεται αὐτοῖς μήτε γῆν καρποὺς φέρειν, μήτε γυναῖκας τέκνα τίκτειν γονεῦσιν ἐοικότα, ἀλλὰ τέρατα, &c. & apud T. Liuium lib. XXVIII. Annal. *His adhortationibus execratio dira adiecta eſt, ſi quem a propoſito ſpes, mollitiaq; animi flexiſſet.*

atque Lares proprios] duo cod. Vatic. & item Don. Faer. Torn. habent *patrios*, quæ ſcriptura non eſt reijcienda. nam ita locutus eſt ſat. v. lib. 2. *patriosq; Penates Aſpicere.*

pedes quocunq; ferunt] quocunque via patuerit, nullo nobis ab initio loco, quò eamus, propoſito. ſic & ſuprà Od. xi. lib. 3. *I, pedes quò te rapiunt, & auræ.* ſic loquuntur & Græci, ᾗ πόδες ἄγουσι, id eſt, quò pedes ducunt. Theoc. in Hyla. ὁ δ᾽, ᾇ πόδες ἆγον, ἐχώρει Μαινόμενος. Apollon. lib. 1. Argon. ἐς δὲ κέλευθον τὴν θέεν, ᾗ πόδες αὐτὸν ὑπέκφερον ἀίσσοντα. idem lib. 4. Ὣς ἄρ᾽ ἔφα. τὴν δ᾽ αἶψα πόδες φέρον ἐγκονέουσαν. Plautus mercat. *Nec podagricus, nec articularius eſt, quem tus pedes ducunt.* Virg. Mœr. *Quo te Mœri pedes?*

proteruus Africus] tralatio eſt. ſic ſuprà uentos proteruos appellauit Od. xxvi. lib. 1. *Tradam proteruis in mare Creticum portare uentis.*

ſecunda alite] auſpicatò, bonis auibus. uide annot. ad Od. xv. lib. 1.

Sed iuremus in hæc] quid ſit in uerba iurare, dixi ſuprà ad Oden ſuperiorem.

ſimul imis ſaxa renarint, &c.] uerba ſunt ita concepta, poſteaquàm ſaxa ex imis aquarum uadis in ſummam aquam emerſerint, & extiterint: tum nobis fas eſſe putemus in patriam, quam relinquimus, redire. prius autem redire, quàm ſaxa enatarint è profundo, ſit nefas, ne prius in patriam redeamus, quàm ſaxa, quæ ſunt in profundo, in ſummam aquam euaſerint: proinde ac ſi dicat, nunquam redeamus.

Neu conuerſa domum, &c.] nève tum pigeat nauibus domum reuehi, cum Padus citerioris Galliæ fluuius ad montis Matini, qui eſt in Calabria, uerticem peruenerit. antequam id fiat uerò, pigeat nos in patriam reuerti. tale eſt illud Virgil. in Tityro *Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrin.*

In mare ſeu celſus] ſeu quando Apenninus, &c. ne pigeat, &c.

ſubſidere] ſuccumbere, ſubiacere.

Credula nec flauos] id eſt, & quando non timuerint armenta leones, &c.

credula] id eſt, quando uſqueadeò fuerint credula, ut ſibi non timeant à leonibus. *non timeant credula*, genus eſt loquendi, quod ſuprà notauimus: in quo nomen appoſitum uim uerbi adiuuat. quale & illud Od xxiiii. lib. 1. *Prinigvis mulier temperat innocens.* de quibus uide annot. ad Od. viii. lib. 3. Nam hoc totum, *nec timeant leones credula*, perinde ualet ac ſi dixiſſet, & in non timendis leonibus credula ſint.

læuis hircus] factus læuis, qui eſt horridus, & hirſutus natura.

abſcindere] præcidere, intercludere, abrumpere.

indocili melior grege] melior multitudine indocta, atque imperita, cui perſuaderi non poteſt, ut patria relicta, alias terrarum oras petat. indocilis eſt, qui ad diſcendum ineptus eſt, qui doceri non poteſt, ut ſup. Od. i. lib. 1. *indocilis pauperiem pati.* & Od. iii. lib. 3. *tigres indocili iugum Collo trahentes.*

mollis & expes] pars autem mollis, & laboris impatiens: & ab omni ſpe derelicta, &c. tale illud eſt Virg. Aen. v. *Tranſcribunt urbi matres, populumq; uolentem Deponunt, animos nil magnæ laudis egentes.*

Inominata perprimat cubilia] ſedes malè ominatas, & infelices, δυσοιωνίστους κοίτας perpetuò incolat.

perprimat] perpetuò premat: quod ualet, perpetuò in eis inſideat, & hæreat.

tollite luctum] in uno cod. antiq. *pellite.*

præter & uolate] & præteruolate, præteruehimini, præterite.

Nos manet] nobis eſt præternauigandus, uel nobis debetur, idque dicit pro-

pter inſulas fortunatas. de verbo manendi ſup. Od. XXVIII. lib. I.

circumuagus] à quo vniuerſa terra circunfunditur. M. Tull. lib. VI. de rep. *omnis enim terra, quæ colitur à nobis; anguſta uerticibus, lateribus latior, parua quædam inſula eſt, circunfuſa illo mari, quod Atlanticum, quod magnum, quod Oceanum appellatis in terris.* Catull. de nupt. Pel. & Thet. *Oceanusq; pater, totum qui amplectitur orbem.* Horatius autem videtur Homericum epithetum expreſſiſſe, ἀψόῤῥοον, id eſt, εἰς ἑαυτὸν ῥέοντα, ἤγουν ἐπανιόντα, καὶ εἰς κύκλου σχῆμα περιαγόμενον· qui in ſeipſum reuertitur, dum circuli inſtar circunducitur. Sic Orpheus, Κύκλον ἀκαμάτου καλλιῤῥόου ὠκεανοῖο, Ὃς γαῖαν δίνῃσι πέριξ ἔχει ἀμφιελίξας.

diuites & inſulas] quas fortunatas appellant Latini: & Græci ὀλβίους νήσους. ſic ſuprà Od. VIII. lib. 4. *diuitibus conſecrat inſulis*. in quibus eſt campus Elyſius. Homer. ὀδ. δ. Ἀλλά σ᾽ ἐς ἠλύσιον πεδίον, καὶ πείρατα γαίης Ἀθάνατοι πέμψουσιν, ὅθι ξανθὸς ῥαδάμανθυς· Τῇπερ ῥηΐστη βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν, Οὐ νιφετὸς, οὔτ᾽ ἂρ χειμὼν πολὺς, οὔτε ποτ᾽ ὄμβρος· Ἀλλ᾽ αἰεὶ ζεφύροιο λιγυπνείοντας ἀήτας Ὠκεανὸς ἀνίησιν ἀναψύχειν ἀνθρώπους.

tellus inarata] ἀνήροτος. Homerus de Cyclopibus ὀδ. ι. Οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ᾽ ἀρόωσιν, Ἀλλὰ τάγ᾽ ἄσπαρτα, καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται.

imputata] non putata, non culta. Feſtus, *Putum antiqui dicebant pro puro. unde putatæ uites et arbores, quòd deciſis impedimentis remanerent puræ.*

nunquam fallentis] nunquam fallentis ſpem domini. ſup. Od. I. lib. 3. *fundum mendacem* dixit, qui ſpem agricolæ fallit. tale eſt illud epiſto. ad Mæcen. II. lib. I. *Spem mentita ſeges.* eadem ratione agrum fidelem appellamus, qui multo plus reddit domino, quàm accepit. ſic ſupra Od. XVI. lib. 3. *et ſegetis certa fides meæ.*

termes] ramus ex arbore dereptus, nec folijs repletus, nec nimis glaber. Feſtus. alij ramum oliuæ eſſe volunt.

pulla] nigra. non viridis, nec acerba: ſed matura.

leuis crepante lympha] illuſtris ὑποτύπωσις aquæ cum murmure è loco decliui defluentis. per translationem à rebus animatis. codices Faer. & Iann. habent *crepitante*: quæ ſcriptura mihi non diſplicet.

iniuſſæ] ſua ſponte. αὐτόματοι, αὐτοκέλευτοι.

veniunt ad mulctra] mulctrum, & mulctra æquè ſunt vſitata. Virgil. in Palæmone, *Bis uenit ad mulctram.*

tenta] diſtenta, vt ſup. Od. II. *Diſtenta ſiccet ubera.* vtitur & ſat. V. lib. 2. eodem ſimplici *ſeu pingui tentus omaſo Furius, &c.*

grex amicus] φίλος; carus, vt ſup. multis locis.

Nec veſpertinus. &c.] id eſt, nec vrſus veſperi gemit circum ouile. ſic loquitur Virg. Georg. 3. *Nec gregibus nocturnus obambulat*, id eſt, noctu. idem ibid. de Leandro, *Nocte natat cæca ſerus freta*, id eſt, ſerò. & Aen. 8. *Nec minus Aeneas ſe matutinus agebat.* Horat. ſaty. III. lib. I. *Et qui nocturnus Diuum ſacra legerit.* Idem epiſt. ad Numiciũ lib. I. *Nauus manè forum, et ueſpertinus pete tectum.* Idem ſaty. IIII. lib. 2. *Si ueſpertinus ſubitò te oppreſſerit hoſpes.* & ſat. VI. lib. I. *Fallacem circum, ueſpertinusq; peverro Sæpe forum.* & ſaty. VI. lib. 2. *urbis auentes Mænia nocturni ſubrepere.* & ſaty. VII. eiuſd. lib. *iuſſerit ad ſe Mæcenas ſerum ſub lumina prima uenire.* & Od. XV. lib. I. *tamen, heu, ſerus adulteros Crines puluere collines.* fluxit aũt hoc loquendi genus à Græcis. Hom. ἰλ. β. Ὥς κε πανημέριοι στυγερῷ κρινώμεθ᾽ Ἄρηϊ. & ἰλ. η. Παννύχιοι μὲν ἔπειτα καρηκομόωντες Ἀχαιοὶ Δαίνυντο. Iterũ ἰλ. β. Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα. Idem. ἰλ. ι. χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα. Heſiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. Εὖτε λοεσσαμένη τέρενα χρόα, καὶ λίπ᾽ ἐλαίῳ

Χρισαμένη νυχίη καταλέξεται ἔνδοθι οἴκου. idem ibid. *Πρῶτον παμφαίνων ἐπιτέλλεται ἀκρόκνεφαῖος.* idem in Apſide. *Παννύχιος δ' ἄρ' ἔλεκτο παρ' αἰδοίῃ παρακοίτι,* Theoc. *θαλυσίοις. ὁ δ' ὄρθριος ἄλλον ἀλέκτωρ Κοκκύσδων νάρκαισιν ἀνιηρῇσι διδοίη.* Eurip. Hecuba. *μεσονύκτιος ὀλλύμαν.*

circumgemit vrſus ouile]. circum ouile gemit. talia ſunt illa quæ ſuprà collegimus ad Od. VII. lib. 2. *inter errem Nuda leuies. purgatam crebrò qui perſonet aurem.,* &c.

Vt neque largis] mirabimur quo modo neque Eurus nimijs imbribus terras abſtergeat,& pœnè obruat: neque ſol nimijs caloribus caurat. ſic loquitur ſat. VI. lib. 2. *Sine Aquilo radit terras.*

Vtrumque rege temperante] moderante,modificante. de verbo temperandi ſuprà Od. VIII. lib. I.

Non huc Arg.] tale propemodum eſt illud Virg. de Italia lib. 2. Georg. *Hæc loca non tauri ſpirantes naribus ignem Inuertere,* &c.

Argoo remige.] Argoois remigibus,ut ſuprà *multo milite, multa cane.* dixi ad Od. II. huius lib. Argoos remiges appellat heroas illos,& Græciæ principes,qui Argo naui vecti ſunt,vellus illud aureum petentes: quæ ſola, vt aiunt Hom. Pindarus,Theocritus,Apollonius,Cyaneas illas,ſeu Symplegadas, beneficio Palladis incolumis prætergreſſa eſt. ſic Home. ὀδ. μ. *Οἴη δὴ κείνηγε παρέπλω ποντόπορος νηῦς Ἀργὼ πᾶσι μέλουσα.* Pind. πυθ. ὠδ. δ. *Ἐς δὲ κίνδυνον βαθὺν ἱέμενοι δεσπόταν λίσσοντο ναῶν συνδρόμων κινηθμὸν ἀμαιμάκετον ἐκφυγεῖν πετρᾶν.* Theocr. in Hyla. *Ἅτις κυανεᾶν οὐχ ἥψατο συνδρομάδων ναῦς. Ἀλλὰ διεξάϊξε, βαθὺν δ' εἰσέδραμε φᾶσιν, Αἰετὸς ὡς μέγα λαῖτμα.* Apollon. ἀργοναυτ. β. *Καὶ τότ' Ἀθηναίη στιβαρῆς ἀντέσπασε πέτρης Σκαιῇ. δεξιτερῇ δὲ διαμπερὲς ὦσε φέρεσθαι. Ἡ δ' ἰκέλη πτερόεντι μετήορος ἔσσυτ' ὀϊστῷ.*

Colchis] Medea. Propert. lib. 2. *Seu mihi Circæo pereundum eſt gramine, ſiue Colchis Colchiacis urat aena focis.*

Sidonij] Cadmo duce. Hic Phœnicum claſſe vectus,rudibus adhuc Græcorum populis, & ciuilioris cultus,& litterarum pingendarum auctor fuiſſe dicitur. quod cum multi ſcriptores memoriæ prodiderint, tum Corn. Tacit. Annal. lib. 11. ſcriptum reliquit.

cornua] cornua antennarum. Virg. Aen. 3. *Cornua uelatarum obuertimus antennarum.*

Laborioſa nec cohors Vlyſſei] Ode proxima. *Laborioſi remiges Vlyſſei*, laborioſus appellatur is,qui multum laborem perfert, vt M. Tull. pro Cælio. *Vos laborioſos exiſtimet.* & res laborioſa,laboris plena. & magno labore perfecta. Catull. *Doctis Iupiter, et laborioſis.*

Nulla nocent pecori] Virgil. in Tityro, *Nec mala uicini pecoris contagia lædent.* vſitatius eſt nomen contagionis. & eo ſemper vtitur M. Tullius.

Vt inquinauit] Poſteaquam ætas ærea ſucceſſit aureæ. notiſſima ex Heſiodo hæc ætatum diſſimilitudo eſt. & diximus ſuprà ad Od. II. libr. 4. nonnulla.

quorum] quorum,nempe ſæculorum ferreorum, datur fuga pijs: id eſt, quæ tempora ferrea licet pijs,me vate,effugere.

AD CANIDIAM. XVII.

Petit ut ſibi ignoſcat. eam autem dum uult uideri placare, grauiſſimè & acerbiſſimè uellicat, atque adeò lacerat.

IAM iam efficaci do manus ſcientiæ:
Supplex & oro regna per Proſerpinæ,
Per & Dianæ non mouenda numina,
Per atque libros carminum ualentium
Refixa cælo deuocare ſidera,
Canidia parce uocibus tandem ſacris:
Citumque retrò ſolue, ſolue turbinem.
Mouit nepotem Telephus Nereium:
In quem ſuperbus ordinarat agmina
Myſorum: & in quem tela acuta torſerat.
Luxère matres Iliæ addictum feris
Alitibus, atque canibus homicidam Hectorem:
Poſtquam relictis mœnibus rex procidit
Heu, pervicacis ad pedes Achillei.
Setoſa duris exuère pellibus
Laborioſi remiges Vlyſſei
Volente Circe membra: tunc mens, & ſonus
Relatus, atque notus in uultus honor.
Dedi ſatis, ſuperque pœnarum tibi
Amata nautis multùm, & inſtitoribus.
Fugit Iuuentas, & verecundus color
Reliquit oſſa pelle amicta lurida:
Tuis capillus albus eſt odoribus:
Nullum à labore me reclinat ocium:
Vrget diem nox, & dies noctem: neque eſt
Leuare tenta ſpiritu præcordia.
Ergo negatum, vincor, ut credam miſer,
Sabella pectus increpare carmina:
Caputque Marſa diſſilire nænia.
Quid amplius uis? ô mare, & terra, ardeo:
Quantùm neque atro delibutus Hercules
Neſſi cruore: nec Sicana feruida
Vibrans in Aetna flamma. tu, donec cinis
Iniurioſis aridus uentis ferar,

Cales uenenis officina Colchicis.
Quæ finis? aut quod me manet ſtipendium?
Effare: iuſſas cum fide pœnas luam:
Paratus expiare, ſeu popoſceris
Centum iuuencos: ſiue mendaci lyra
Voles ſonari: tu pudica, tu proba:
Perambulabis aſtra ſidus aureum.
Infamis Helenæ Caſtor offenſus uice,
Fraterque magni Caſtoris, uicti prece
Ademta uati reddidere lumina.
Et tu (potes nam) ſolue me dementia,
O nec paternis obſoleta ſordibus,
Nec in ſepulcris pauperum prudens anus
Nouendialeis diſſipare pulueres:
Tibi hoſpitale pectus: & puræ manus:
Tuusque uenter partumeius: & tuo
Cruore rubros obſtetrix pannos lauit,
Vtcunque fortis èxilis puerpera,

Canidia reſpondet, oſtendens ſe nullis precibus exorari, nulla ratione placari poſſe.

Quid obſeratis auribus fundis preces?
Non ſaxa nudis ſurdiora nauitis
Neptunus alto tundit hibernus ſalo.
Inultus ut tu riſeris Cotyttia
Vulgata, ſacrum liberi Cupidinis?
Et Eſquilini pontifex uenefici
Impune ut urbem nomine impleris meo
Quid proderit ditaſſe Pelignas anus,
Velociúſue miſcuiſſe toxicum,
Si tardiora fata te uotis manent?
Ingrata miſero uita ducenda eſt in hoc:
Nouis ut uſque ſuppetas doloribus.
Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignæ Tantalus ſemper dapis:
Optat Prometheus obligatus aliti:
Optat ſupremo collocare Siſyphus
In monte ſaxum: ſed uetant leges Iouis.
Voles modò altis deſilire turribus:

Modò enſe pectus Norico recludere:
Fruſtraque uincla gutturi nectes tuo,
Faſtidioſa triſtis ægrimonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques:
Meæque terra cedet inſolentiæ.
An, quæ mouere cereas imagines,
(Vt ipſe noſti curioſus) & polo
Deripere Lunam uocibus poſſim meis:
Poſſim crematos excitare mortuos,
Deſideriique temperare poculum:
Plorem artis in te nil agentis exitum?

COMMENTARII.

do manus] *dare manus* eſt cedere, & fateri ſe inferiorem eſſe. M. Tull. ad Att. lib. 11. *aiebat illum primò ſæuè diu multa contrà: ad extremum autem manus dediſſe.* Lucret. lib. 2. *& ſi tibi uera uidetur, Dede manus: aut, ſi falſa eſt, accingere contrà.* Idem ibid. *Nam certè fluere, atque recedere corpora rebus Multa, manus dandum eſt: ſed plura accedere debent; Donec aleſcendi ſummum tetigere cacumen.* Iterum M. Tull. in Lælio, *qui aduerſando ſæpe aſſentetur, & litigare ſe ſimulans blandiatur, atque ad extremum det manus.* Cæſar libr. v. de bello Gallico, *tandem dat Cotta manus permotus ſuperiore ſententia Sabini.* Virg. libr. XI. *neque ipſe manus feritate dediſſet.*

non mouenda] ἀκίνητα, uel non irritanda.

deuocare] deducere, ut ſup. Od. v.

uocibus tandem ſacris] carminibus, cantionibus, ἐπῳδαῖς, ut epiſt. 1. lib. 1. *Sunt uerba, et uoces.*

turbinem] rhombum magicum ſignificat, quem Martialis appellat Theſſalicum lib. IX. *Quæ nunc Theſſalico lunam deducere rhombo, Quæ ſciet hos, illos uendere lana toros?* de quo & Theocr. in Pharmac. Χ' ὡς δινεῖθ' ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος ἐξ Ἀφροδίτας, Ὥς κεῖνος δινοῖτο ποθ' ἁμετέρῃσι θύραισι. & Propert. lib. 3. ad Lygdamum. *Staminea rhombi ducitur ille rota.* & Lucian. διαλ. ἑταιρ. in eo cuius principium eſt Εἴ τιν' οἶσθα, &c. εἶτα ἐκ τοῦ κόλπου προκομίσασα ῥόμβον, ἐπιστρέφει ἐπῳδὴν τινα λέγουσα ἐπὶ τρόχῳ τῇ γλώττῃ βαρβαρικὰ καὶ φρικώδη ὀνόματα.

Mouit nepotem Telephus] Telephus Myſorum rex ab Achille, quem armis, & manu facta prohibere conatus erat, ne ad Troiam oppugnandam ueniret, uulneratus, cùm conſulto oraculo reſponſum tuliſſet, uulnus ab Achille illatum alio medicamento ſanari non poſſe, quàm ferrugine enſis Achillis, (reſponderat enim Apollo ὁ τρώσας ἰάσεται) illum orauit ut eius rei ſibi copia fieret, & impetrauit. Propert. libr. 2. ad Mæcen. *Myſus et Aemonia iuuenis, qua cuſpide uulnus Senſerat, hac ipſa cuſpide ſenſit opem.* hic, qui rex anteà fuerat, exulauit & mendicauit. uide in epiſt. de arte poet. *Telephus et Peleus, cum pauper et exul uterque,* &c.

Luxere matres] Cum & manu ſcripti, & typis excuſi codices hoc loco inter ſe diſſentirent, alijque *unxere*, alij *luxere* haberent, (quanquam, ne quid diſſimulem, ex ijs, quos ego uidi, plures habent *unxere*) ego eam ſcripturam ſecutus

ſum,

ſum,quæ mihi probabilior uiſa eſt,ſuum cuique iudicium liberum relinquens ut hanc, uel illam amplectatur, quemadmodum ego unam altera meliorem iudicaui. cuius mei iudicij, factique rationem reddere lectori non recuſo. Nego igitur apud Hom. ἰλ.ω.corpus Hectoris à mulieribus Troianis unctum eſſe,ſed ploratum primùm,lacrymisquè decoratum, & combuſtum : deinde oſſa pannis molliſſimis inuoluta, & in urnam coniecta: poſtremò exſtructum ei è grandibus ſaxis monumentum: Iam verò, quòd unctionis mentio fit interdum apud ſcriptores, id non magis ad honorem ſepulturæ pertinet, quàm lotio, & pleraque alia,quæ nonnunquam in exequijs,& funeribus mortuorum ſolebant adhiberi: quale eſt hoc exemplum ex Ennio. *Tarquinij corpus bona fœmina lauit,et unxit* : & item hoc ex Virg. lib. 7. Aen. de Miſeno. *Principio pinguem tedis, & robore ſecto Ingentem ſtruxere pyram,cui frondibus atris Intexunt latera,& ferraleis ante cupreſſos Conſtituunt,decorantq; ſuper fulgentibus armis: Pars calidos latices, & ahena undantia flammis Expediunt, corpusq; lauant frigentis, & ungunt*. apud eundem lib 9. mater Euriali queritur ſe filio oculos non preſſiſſe,neque uulnera lauiſſe, his uerbis. *Heu,terra ignota canibus data præda Latinis, Alitibusq; iaces,nec te tua funera mater Produxi, preſſi'ue oculos, aut uulnera laui*. eodem pertinet illud Eurip. Phœniſſ. ἐγὼ δ' ἤκω μετασείλλων Ἀδελφὴν Ἰοκάστην, ὅπως Λούσῃ,προθῆταί τ' ἐκεῖτ' ὄντα παῖδ' ἐμόν. Quis autem unquam uel poeta,uel alius ſcriptor in miſerijs mortui numerauit,quòd lotus non fuerit,aut quòd ei morienti oculi preſſi,uel clauſi non fuerint? nemo, quod ſciam. At omnes poetę harum commiſerationum pleni ſunt,dum uel eorum,qui naufragio perierunt,uel eorum, qui in acie ceciderunt, uel ſimilium calamitoſorum conditionem miſerantur, ac deplorant: *iacet inſepultus,& indefletus*,aut *non luctus*. Optabant enim omnes ſe ſepeliri,inhumari,fleri,ac lugeri poſt mortem: & hæc crebrò à ſcriptoribus commemorantur: *lauari corpus* autem,*ungi*,*oculos claudi*,& ſimilia,uel non ita expetebant,uel dicere licet illa eſſe horum acceſſiones, & ad ſupremum honorem, id eſt, luctum, & ſepulturam tanquam ad finem referri. Iam uerò quod ſcribunt quidam ungere cadauera ſolitos eſſe ueteres, ut diutius integra conſeruarentur: id uerum eſſe non puto: Nam unctionem,uel munditiei,& nitoris, uel luxus cauſa adhibebant, & ſciebant eam ad corporum integritatem conſeruandam nihil adiuuare: Corpora autem cum diu manere incorrupta,& integra uolebant, ea uel condiebant, uel cera circumlinebant, quod oſtendit M. Tullius libr. 1. Tuſcul. his uerbis. *Condiunt Aegyptij mortuos, & eos domi ſeruant: Perſæ etiam cera circumlitos condunt,ut quam maxime permaneant diuturna.* ad eſdem uſum cedrum, & cupreſſum adhibebant. Sed cuius hominis eſt dicere hoc loco, ungi ſolita apud antiquos cadauera, ut diutius integra ſeruarentur, cum conſtet, & Troianos, & Romanos, maximè Horatij ætate, corpora mortuorum in rogum imponere, & comburere, non integra ſeruare conſueuiſſe? *Unxere* igitur mihi propter has cauſas non admodum probatur. *luxere* autem, maximè: propterea quòd ubique apud ſcriptores lugeri, & luctu, ſeu fletu honorari mortuos legimus. Itaque Homerus non ſemel κλαίειν θανόντας, id eſt, flere mortuos, dicit eſſe γέρας θανόντων,id eſt,decus, premiumque mortuorum, ut ann. eſt ſup. ad Od. v1. lib. 2. Tùm crebra ſunt hęc apud Tragicos ἄκλαυστος, ἄταφος, id eſt, non ploratus,non ſepultus. Eurip. Phœn. ἐᾶν δ' ἄκλαυστον, ἄταφον οἰωνοῖσι βοράν, id eſt, relinquere non ploratum, inſepultum, uolucribus eſcam. quæ Virg. expreſſit lib. 11. *Nec animæ uiles,inſ'eta,inhumataq; turba*. Iterum apud Eurip. in Medea Iaſon Medeam orat,ut ſinat ſe filios ſuos ſepelire,& lugere. his uerbis. Θάψαι νέκρους μοι τούσδε, καὶ κλαῦσαι πάρες. apud eund. in Hecuba, ſic umbra Polydori loquitur: πολλοῖς διαύλοις κυμάτων φορούμενος Ἄκλαυστος,ἄταφος.

pos. apud eundem in Androm. ij qui nunciant Peleo interfectum eſſe Neoptolemum, aiunt ſe corpus eius afferre, ut nepotem defleat, & ſepeliat. *Κομίζομέν σοι κατθανόντα γόοις, Κλαῦσαι τε πρέσβυ, γῆς τε κοσμῆσαι τάφῳ.* Alcæus lib. 3. epig. Græc. *Ἄκλαυστοι, καὶ ἄθαπτοι ὁδοιπόρε τῷδ' ἐπὶ τύμβῳ Ἠμαθίης τρισσαὶ κείμεθα μυριάδες,* &c. Itaque Solon mortem ſuam lacrymis carere non vult. *linquamus amicis* (inquit) *Mærorem, ut celebrent funera cum gemitu.* At Ennius contrà. *Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu Faxit: cur? uolito uiuu' per ora uirum.* Iam quod aliquis mihi dicat, licere mortuos lugere, & deflere, etiam ſi corpus abſit: ergo hoc loco legendum *anxere*, quia ad luctum, & ploratum, & ſimilia non erat neceſſe corpus Hectoris redimi, & Troiam referri: reſpondeo ploratus illos, & fletus non niſi poſito ante omnium lugentium oculos cadauere, eſſe ſolitos vſurpari. quod ex Homero, Virgilio, & ceteris, cuiuis perſpicuum eſſe poteſt. M. Tullius autem hæc genera lugendi enumerat lib. 3. quæſt. Tuſcul. *pedores, muliebres lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percuſſiones*: & Euripides in Alceſt. non admodum diſſimilia. *Πυλῶν πάροιθεν δ' οὐχ ὁρῶ πηγαῖον, ὡς νομίζεταί γε, χέρνιβ' ἐπὶ φθιτῶν πύλαις, Χαίτα τ' οὔτις ἐπὶ προθύροις τομαῖος, ἃ δὴ νεκύων πένθεσι πιτνεῖ· Οὐ δουπεῖ νεολαία γυναικῶν.* ſic igitur hunc locum explico. Matres Troianæ corpus Hectoris, quod Achilles canibus, & auibus deſtinauerat, luxerunt, honoreq; ſepulturæ affecerunt, poſteaquàm Achilles Priami ſupplicis oratione, & precibus flexus eſt. Achilles apud Homer. *ἰλ. ω.* à Mercurio præmonitus, & de Iouis voluntate certior factus, Priamo corpus Hectoris Troiam deportandum, ac ſepeliendum tradit. ſic Hom. *Υἱὸς μὲν δή τοι λέλυται γέρον, ὡς ἐκέλευες· Κεῖται δ' ἐν λεχέεσσ'· ἅμα δ' ἠοῖ φαινομένηφι Ὄψεαι αὐτὸς ἄγων.* Virgil. Aen. 11. *At non ille, ſatum quo te mentiris, Achilles, Talis in hoſte fuit Priamo, ſed iura, fidemq; Supplicis erubuit, corpusq; exangue ſepulchro Reddidit Hectoreum.* Cum huius loci explicationem propemodum eo quo nunc eſt, ordine diſpoſitam Muretus apud me legiſſet, probauit ille quidem coràm: ſed mutata poſteà ſententia, & conſilio ſuo diſſimulato, neq; mihi præſignificato, in libris variarum lectionum conatus eſt oſtendere vtranq; ſcripturam æque probabilem eſſe.

Addictum feris] Addixerat Hectorem canibus, & auibus Achilles iam ab eo tempore, quo Hector mortifero illo inter humeros, & ceruices, *ἵνα τε ψυχῆς ὤκιστος ὄλεθρος*, id eſt, vbi celerrimus eſt interitus, vulnere accepto, iacéſq; & pœnè exanimis, Achillem orabat, vt corpus ſuum patri Priamo comburendum, ac ſepeliendum redderet, neque canibus dilacerandum apud naues relinqueret. ſic enim reſpondet Achilles. *ἰλ. χ.* *Μή με κύον γούνων γουνάζεο, μηδὲ τοκήων. Αἲ γάρ πως αὐτόν με μένος, καὶ θυμὸς ἀνείη Ὤμ' ἀποταμνόμενον κρέα ἔδμεναι, οἷά μ' ἔοργας. Ὣς οὐκ ἔσθ' ὅς γε κύνας κεφαλῆς ἀπαλάλκοι,* &c. & *ἰλ. ψ.* in ſepultura Patrocli cum duodecim illos Troianos iuuenes, quos viuos ceperat, manu ſua interfectos in rogum conieciſſet, ait ſe Hectorem non flammis exuſturũ, ſed canibus dilaniandum proiecturum. *Ἕκτορα δ' οὔτι Δώσω Πριαμίδην πυρὶ δαπτέμεν, ἀλλὰ κύνεσσιν.*

Homicidam] *ἀνδροφόνον.* neque verò deterius multo eſt nomen Latinum Græco. nam *ἀνδροφόνος* apud Homerum idem ferè valet, quod *ἀνδροκτόνος*, & item apud Eurip. in Hecuba, vbi Polymneſtor mulieres Troianas, à quibus eius liberi parui pueri fuerant interfecti, *ἀνδροφόνους* appellat.

Poſtquam relictis mœnibus rex] Priamus *ἰλ. ω.* à Mercurio per media Græcorum caſtra noctu deductus, vt ſuprà diximus ad Od. x. lib. 1. neque à quoquam viſus, ad Achillem peruenit: & cum eius genua manibus tetigiſſet, manuſq; exoſculatus eſſet: ſeſe ad pedes abiecit orans, vt corpus Hectoris, pretio

-tio accepto, ſibi redderet, ſepeliendiq́; poteſtatem faceret. Homeri verba ſunt hæc ἄγχι δ' ἄρα ςὰς Χερσὶν Ἀχιλλῆος λάβε γούνατα, καὶ κύσε χεῖρας Δεινὰς ἀνδροφόνους, αἵ οἱ πολέας κτάνον ὗας. ſequitur aliquot poſt verſibus Κλαῖ' ἀδινὰ προπάροιθε ποδῶν Ἀχιλῆος ἐλυσθείς.

peruicacis] in ſententia ſua obfirmati, pertinacis, & vt alibi, cedere neſcij.

Setoſa duris exuere] id eſt, porcorum, & ceterarum beſtiarum, in quas à Circe fuerant verſi, figuras exuerunt, & humanas recuperarunt Circe volente, ac libente. hac de re Hom. ὀδ. κ. Κίρκη δὲ διὲκ μεγάροιο βεβήκει Ῥάβδον ἔχουσ' ἐν χειρὶ, θύρας δ' ἀνέωξε συφειοῦ, &c. ſequitur. Τῶν δ' ἐκ μὲν μελέων τρίχες ἔῤῥεον, ἃς πρὶν ἔφυσε φάρμακον οὐλόμενον, τό σφιν πόρε πότνια Κίρκη· Ἄνδρες δ' αἶψ' ἐγένοντο νεώτεροι, ἢ πάρος ἦσαν.

remiges Vlyſſei] ſocij Vlyſſis. epiſt. 2. libr. 1. *remigium uitioſum Ithacenſis Vlyſſei.*

Relatus] ſic habent duo cod. Vatic. Iann. Rainun. Vrſ. Torneſ. & ita legendum, non *relapſus.*

Amata nautis multum] o tu, quam nautę, & inſtitores multùm amant. Cum uideri uelit eam honorificè appellare, eique blandiri, reuera tamen contumeliosè inſectatur. qui ſint inſtitores dixi ſup. ad Od. VI. lib. 3.

Iuuentas] id eſt, iuuenta. nam quamuis Dei nomen ſit, eodem tamen etiam ætas hæc ſignificatur.

verecundus color] purpureus, & rubicundus: qualis ineſt in pueris, & adoleſcentibus, qui uerecundi ſunt natura: uel per uerecundum colorem, ideò rubicundus ſignificatur, quia, quos pudet, ij erubeſcunt. ſignificat ſibi cantiones, & ueneficia Canidiæ pallorem, maciem, canitiemque attuliſſe.

pelle lurida] pallida, ſubuiridi, uel crocei coloris: qualis umbrarum, arquatorum, Orci. ut ſup. Od. IIII. lib. 3.

Tuis capillus albus eſt] tui odores, tuaque unguenta mihi canitiem attulerunt.

Nullum a labore me] nulla mihi à labore datur intermiſſio, nulla conquieſcendi poteſtas.

Vrget diem nox, &c.] id eſt, ſine ulla temporis intermiſſione laboro, continuis laboribus exerceor. diurno labori ſuccedit nocturnus, & nocturno diurnus.

Neque eſt ualere] οὐδ' ἔςι, uel ἔξεςι. non licet, non datur reſpirare. diſtenta mihi ſunt ſpiritu pręcordia, neque ea reſpirando leuare poſſum. icircò enim data eſt reſpiratio, ut & attrahatur aer frigidus, qui calorem inteſtinum, ac naturalem refrigeret: & uiciſſim pectus ſpiritu, & aere concalefacto diſtentum, atque inflatum ſubleuetur.

Ergo negatum vincor, vt credam] horum uerborum hæc ſententia eſt. ergo ego nunc tandem infelix meis malis uincor, ut credam, & fatear id, quod initio negaueram: quid nam? Sabella carmina, id eſt, Canidię Sabellę cantiones uim habere ad permouendos, & perturbandos hominum animos.

Caputq; Marſa.] & ut credam caput Marſis cantionibus, ſeu carminibus, quodammodo diſrumpi, amentiaque affici.

Quantum neque atro delibutus] Hercules Eunomo Architelis filio, à ſe non ſponte interfecto, uoluntario ſe exilio multauit, atque in oppidum Trachinem proficiſci conſtituit. Cum ad Euenum fluuium, cuius portitor erat Neſſus centaurus, perueniſſet, ipſe fluuium pedibus ſuperauit: Deianiram autem mercede pacta Neſſo traijciendã reliquit. Hic, dum eam traijcit, uim ei inferre

cona-

ſonatur. Hercules Deianirę vim propulſantis clamore exaudito, egredienti Neſſo mortiferum uulnus inflixit. Neſſus moribundus, Deianirę ad ſe euocatæ dixit, ſe philtrum ei dare velle, quo Herculis erga ſe amorem perpetuum, ac ſempiternum retinèret. (conſtabat autem id philtrum ex ipſius Neſſi cruore, & eo veneno, quo ſuorum telorum cuſpides Hercules inficere ſolebat.) Quo cupidè accepto, & ſtudioſè ſeruato, cum Deianira parum gratum de Iola Euryti filia nuncium accepiſſet, vereretur que ne Iolam ſibi anteponeret Hercules, tunicam ad eum miſit cruore illo imbutam, cum exiſtimaret philtrum eſſe: quam cum ille induiſſet, venenumque illud corporis contactu concalefactum, vſque ad viſcera permanaſſet, voces illas miſerabiles edidit, quæ leguntur apud Sophoclem in Trachini. vide Od. 11. huius lib.

nec Sicana feruida Vibrans] ego hunc locum partim coniectura, partim à veterum codicum ſcriptura adiutus emendaui. ſic enim ſcriptum reperi in cod. Don. Iann. & duobus Vatic. *Virens in Aetna.* quod ſine dubio ineptum eſt, & mendoſum, niſi quis dicat virẽtem flammam nominari, quę perpetua ſit, & nunquam langueſcat, aut moriatur, quod mihi non probatur. V*rens* autem, quod in ceteris omnibus manuſcr. reperitur, longè eſt ineptiſſimum. Sed ego ex illo Virens, quod vt dixi, deprauatum eſt, coniectura ductus ſum, tanquam, manu quadam, ad veram, ac germanam lectionem. Vibrans autem flamma (opinor) ab Horatio appellatur, quæ ſtricti ferri, aut luminis in morem ſplendet, ac micat: vel quæ ſe attollit, atque eiaculatur in auras: qualem deſcribit Lucr. lib. 6. Aetnę flammam, & Virg. lib. 3. Aen. ſic Lucr. *Nunc tamen illa modis quibus irritata repente Flamma foras uaſtis Aetnæ fornacibus efflet, Expediam. primum totius ſubcaua motis Eſt natura, ferè ſilicum ſuffulta cauernis,* &c. Et Virg. *ſed horrificis iuxta tonat Aetna ruinis: Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem Turbine fumantem piceo, & candente fauilla. Attollitq; globos flammarum, & ſidera lambit: Interdum ſcopulos, auulſaq; uiſcera montis Erigit eructans, liquefactaq; ſaxa ſub auras Cum gemitu glomerat, fundoq; exæſtuat imo.* Iam verbum vibrare, ſępius eſſe abſolutum, quàm ἐνεργητικὸν, id ex Lucr. Virg. M. Tull. intelligere licet. Lucr. lib. 3. *Quin etiam tibi ſi lingua uibrante minacem Serpentem, & caudæ procero corpore utrinque Sit libitum in multas parteis diſcindere ferro,* &c. Virg. Aen. 11. *Sibila lambebant linguis uibrantibus ora.* Idem lib. 9. *Vibranti gladio connixus ab aggere dexter Occupat.* & lib. 10. *Vibranti cuſpis medium tranſuerberat ictu.* M. Tull. orat. perf. de Demoſt. *Cuius non tam uibrarent fulmina illa, niſi numeris contorta ferrentur.* Idem in Lucullo. *Nobiſmetipſis modò cæruleum mare uidebatur, nunc flauum: nunc, quia à ſole collucet, albeſcit, & uibrat.* Idem in Bruto extremo. *et erat oratio cum incitata, et uibrans, tum etiã accurata et polita.* Quinctil. lib. 10. de Archiloco. *cum ualidæ, tum breues, uibranteſq; ſententiæ.* hanc igitur ego ſcripturam veram eſſe puto. *Vibrans in Aetna flamma.* Nam quòd quidam emendauerunt, *Furens in Aetna flamma,* non equidem inuideo: & ſcio Virg. lib. 4. Aen. in extr. dixiſſe: *flammæq; furentes Culmina perque hominum uoluantur, perq; Deorum.* Verùm hæc lectio, quam ſequor, & propius abeſt à vetere ſcriptura *Virens*, & ſignificantius (meo quidem iudicio) exprimit flãmæ è fornacibus illis erumpentis, & in altum ſeſe eiicientis, & conglobantis naturam. *Vrens* autem factum eſſe puto ex *Virens*: & *Virens* ex *Vibrans* [errore, & negligentia librariorum.

tu donec cinis, &c.] tu veluti quædam venenorum officina, non ceſſabis me tuis venenis exurere, donec exaruerim, et cineris in modum conſumtus, atque à ventis diſperſus fuerim

. Colchicis] Medeæ venenorum ſimillimis. ſuprà Od. v. *flammis aduri Colchicis.*

Quæ finis?] finis generis fœmi. vt ſuprà Od. xvIII. lib. 2. *fine destinata.* & Luc. lib. 1. *Denique iam quoniam generatim reddita finis Creſcendi rebus conſtat.* & Virg. lib. v. *Quæ finis ſtandi?*

quod me manet ſtipendium?] quod tibi à me vis ſtipendium perſolui? id eſt, quàm mihi pœnam irrogabis aut impones? quam me pœnam vis ſuſferre, ac ſuſtinere?

cum fide] tralatio à pecunia. quæ cum fide ſolui dicitur, ſi tota, & ad diem ſoluatur.

expiare] pœna ſubeunda luere, ac delere. vt Od. I. lib. 2. *arma Nondum expiatis uncta cruoribus.* & huius lib. Od. v. *dira deteſtatio Nulla expiatur uictima.* Cicero de aruſp. reſp. *nomen populi Rom. tanto ſcelere contaminauit, ut id nulla re poſſit, niſi ipſius ſupplicio, expiari.*

mendaci lyra Voles ſonari] id eſt, laudari. ſignificat eam veris laudibus ornari non poſſe.

tu pudica, tu proba.] ſignificat eam eſſe impudicam, & improbam. ſic Catull. in quandam. *Pudica & proba redde codicillos.*

Perambulabis aſtra ſidus] tanquam Erigone referêris in ſiderum numerum.

Infamis Helenæ Caſtor offenſus] Quæ ſunt peruulgata, omnibuſque notiſſima de Steſichoro poeta, icircò cum oculis eſſe multatum, quia Helenam verſibus maledicis, & contumelioſis lacerarat, prætermitto. Pauſanias autem in Laconicis, noua quędam hac de re, atque inaudita profert, Leonymum quendam Crotoniatam in inſulam Λευκὴν profectum, Achillem in ea, duos Aiaces, alioſque Heroas, & vnà cum illis Helenam vidiſſe: hanc etiam cum ipſo eſſe locutam, eique mandauiſſe, vt cum primùm Himeram (qua in vrbe natus eſt Steſichorus) nauigaſſet, Steſichoro nunciaret, ſe iratam ob carmen in ſe ſcriptum, oculos ei ademiſſe: Quo nuncio accepto Steſichorum ſtilum vertiſſe, Helenamque, quam antea vituperarat, laudauiſſe. Eius autem palinodię principium ponit Plato in Phędro his verbis ἔστι δὲ τοῖς ἁμαρτάνουσι περὶ μυθολογίαν καθαρμὸς ἀρχαῖος, ὃν Ὅμηρος μὲν οὐκ ᾔσθετο. Στησίχορος δέ. τῶν γὰρ ὀμμάτων στερηθεὶς διὰ τὴν Ἑλένης κακηγορίαν, οὐκ ἠγνόησε, ὥσπερ Ὅμηρος, ἀλλ᾽ ἅτε μουσικὸς ὢν, ἔγνω τὴν αἰτίαν, καὶ ποιεῖ εὐθύς, Οὐκ ἔστ᾽ ἔτυμος ὁ λόγος οὗτος, οὐδ᾽ ἔβας ἐν νηυσὶ εὐσέλμοις, οὐδ᾽ ἵκεο πέργαμα τροίης. ποιήσας δὴ πᾶσαν τὴν καλουμένην παλινῳδίαν παραχρῆμα ἀνέβλεψεν, id eſt, iis, qui in fabulando peccarunt, vetus eſt expiatio, quæ Homerum quidem fugit, ſed non Steſichorum. Nam cùm oculis orbatus eſſet propterea, quòd Helenæ maledixerat, non ignorauit, quemadmodum Homerus, ſed, vt pote qui muſicus eſſet, cauſam eius rei intellexit, & continuò hoc carmen fecit. *Non uerus ille eſt ſermo: nunquam puppibus Veſta es uelinolis ep: lenia ad pergama Troiæ.* Abſoluta igitur tota illa, quæ appellatur, palinodia, oculorum ſenſum continuò recuperauit. vſurpat. M. Tullius huius carminis principium lib. 9. epiſt. ad Attic. οὐκ ἔστ᾽ ἔτυμος λόγος (vt opinor) *ille de nauibus*, id eſt, non eſt verus ille rumor de Pompeij nauibus. Extat & alius Steſichori verſus apud Lycophronis interpr. ad eãdem rem pertinens. Τρῶες τοί ποτ᾽ ἴσαν Ἑλένης εἴδωλον ἔχοντες.

Infamis Helenæ] quam infamarat Sthesichorus: dedecore & infamia notatæ à Steſichoro. non diſſimulabo me reperiſſe in vno Vatic. libro Infimis. de qua ſcriptura equidem nihil pronuncio. tantùm admonitum lectorem velim, vt conſideret, idem ne ſit ſentiendum de nomine infamis, quod de infacetus cenſuit Hermolaus Barbarus: nempe ſcribendum eſſe inficetus.

vati] Steſichoro. de quo ſuprà ad Ode ix. libr. 4. & M. Tullius Verr. de iu-rediciundo. *Erat etiam Steſichori poetæ ſtatua, ſenilis, incurua; ſummo (ut putant) artificio facta ab eo, qui fuit Himeræ: ſed eſt, & fuit tota in Græcia ſummo propter ingenium honore, & nomine.* vide de eod. multa apud Quinct. lib. 10.

Et tu] tu quoque eorum exemplo.

O nec paternis] hæc palinodia irriſionis contumelioſæ pleniſſima eſt: immò verò mera irriſio eſt. Vult enim Horatius intelligi, quæ laudandę Canidię cauſa dicit, eſſe planè falſa.

Nec in ſepulcris, &c.] id eſt, nec docta, ſeu quæ neſcis pauperum mortuorum cineres nono poſt eorum mortem die diſpergere, ac diſſipare. innuit hoc eam factitare ſolere.

Nouendiales.] nouendiales pulueres, nouendiale ſacrum, nouendiales feriæ à numero dierum ſunt dictę.

Puræ manus] non maculatæ ſanguine: quod eſt falſum, vt cetera omnia.

Tuuſq; venter partumeius] venter partumeius eſt, qui partum edere & ſolet, & poteſt. venter fæcundus: qualis profectò non eſt Canidiæ. eſt autem nomen conflatum à partu, & verbo meio.

tuo Cruore rubros] tuo cruore, & tabo commaculatos in puerperio tuo.

Vtcunque, &c.] quoties, vel quandocunque tu parto edito è lecto ſurgis fortis puerpera. quod nunquam tibi contigit. nunquam enim nec paris, nec peperiſti. videtur enim ſignificare Canidiam obſtetricis opera, & miniſterio vti, quę pannos eius cruore ex partu inquinatos, abluat, cum longe aliud & ſentiat, & velit intelligi. Nam nec vnquam puerpera fuit, neque obſtetrice vſa eſt, neque pannos habet cruentos, vt pote quæ ſuppoſitos partus oſtentet, non veros. vt ſup. Od. v. *ſi uocata partubus Lucina ueris affuit.* Exilis autem ſecundæ perſonæ eſt, à verbo exilio.

C A N I D I A.

obſeratis] obturatis, clauſis. obſerare à ſera factum. vtitur & Catull. ad pſithil. *Ne quis liminis obſeret tabellam.*

Non ſaxa nudis ſurd.] huius verſus, & proximi ſententia eſt. Non ſunt nautis ſurdiora ſaxa, quæ fluctibus hibernis verberantur, ſubintell. quàm ego tibi ſum. vel hoc modo. non magis audiunt nautas miſeros, nudos, & eiectos ſaxa, quæ à fluctibus hibernis verberantur, quàm ego te. *nudis* autem, id eſt ſpoliatis, naufragis.

tundit] verberat. Virg. Aen. v. *Eſt procul in pelago ſaxum, ſpumantia contra Littora: quod tumidis ſummerſum tunditur olim Fluctibus, hiberni condunt ubi ſidera Cori.* Idem in Daphn. *Nec percuſſa iuuent fluctu tam littora.*

Neptunus hibernus] id eſt, mare tempeſtatibus commotum, atque à ventis concitatum: quod fit maximè brumali tempore.

ſalo] fluctu, maris agitatione, & iactatione. Græcum nomen eſt, ex quo σαλεύειν agitare, concutere.

Inultus vt tu riſeris &c] ego ne committam, vt tu impune riſeris Cotyttia, quæ ſacra tu tuis verſibus vulgauiſti?

Cotyttia] ſic ſcribendum docuit Politianus, non Cocytia. Cotyttia autem dicta ſunt, à Cotyttone, quæ his ſacris præerat; de qua Iuuenalis ſatyr.2. *Talia ſecreta coluerunt orgia tæda Cecropiam ſoliti Baptæ laſſare Cotytto.*

Et Eſquilini pontifex venefici] conſcius, & particeps à me factus eorum ſacrorum & veneficiorum, quæ in Eſquilijs tracto: vel dic pontificem eum appellari veneficij Eſquilini, quia veluti pontifex quidam hæc ſacra reprehendat, & de his exiſtimare, & iudicare audeat. erat enim pontificum religiones, & cerimonias tueri. Feſtus, *Pontifex maximus iudex, atque arbiter habetur rerum diuinarum, humanarumque.*

Impune vt vrbem, &c.] ego ne te patiar inultum eſſe: qui me populi fabulam feceris?

Quid proderit ditaſſe, &c.] id eſt, quid prodeſt tibi te Pelignas anus impenſo pretio conduxiſſe, vt te dolore, & cruciatu corporis liberarent: præſentibusque venenis vſum eſſe, vt ſtatim exanimatus miſeriarum tuarum portum occupares, ſi tardius quàm optas, moriturus es?

ducenda] producenda, extrahenda. ſic dicimus *ducere bellum.*

in hoc] ad hoc, propter hoc. ἐπὶ τούτῳ.

ſuppetas] vt ſufficias, ac ſuppedites materiam, & locum nouis doloribus.

doloribus] ſic aliquot libri ſcripti, & excuſi: quidam ſcripti *laboribus*: quidam *cruciatibus.*

infidus] qui Deorum conſilia recondita vulgauit, vt dicemus ad ſatyr.1. lib.1. ſed mihi tacendum non videtur, me in duobus libris manuſcriptis legiſſe *Pelopis infidi pater.*

benignę] copioſę, affluentis, abundantis, largę. videntur quidem hæc pugnare, copioſum eſſe, & egere: ſed ea eſt Tantali, & Tantali ſimilium pœna, vt in media rerum copia egeant. de hac autem Tantali pœna vide annot. ad ſatyr.1. lib.1.

Optat Prometheus] de Prometheo ſuprà diximus nonnulla ad Od.III. lib.I.

Optat ſupremo, &c.] de Siſypho, & eius ſaxo, cùm fabula ſit notiſſima, tùm collegimus quædam ad Od.XIIII. libr.II. ibi *damnatusque longi Siſyphus Aeolides laboris.*

enſe pectus Norico Recludere] tibi pectus ferro transfigere Noricus enſis autem à gente Norica dictus, Rhœtis, & Lepontijs finitima. Nam inter Noricos, & Rhœtos Rhenus fluuius interfluit. ſuprà Od.XVI. lib.I. *quas neque Noricus Deterret enſis.*

nectes] ſic reperi ſcriptum in tribus cod. Vat. Faer. Torn. in al. *innectes.*

Vectabor humeris] tuis humeris inſidebo mihi inuiſis.

An, quæ mouere cereas] an ego, quæ cereas imagines motu præditas efficere, & animare poſſum, &c. adhibebantur autem cereæ, & laneæ imagines in rebus magicis. vt ſatyr.VIII. *Lanea & effigies erat, altera cerea.*

Vt ipſe noſti curioſus, & polo] in libro Iann. ſcriptum eſt, *Vt ipſe curioſus noſti, & polo.* quam ſcripturam non reiicerem, niſi magis mihi placeret vulgata.

Deripere Lunam] ſup.Od.V. *Lunamq; cælo deripit.* Deripere autem non diripere ſcriptum eſt in libris calamo exaratis.

excitare] excitare mortuos ab inferis.

Deſiderig; temperare poculum] & conficere, ac miſcere poculum amatorium. ſup.Od.V. *Amoris eſſet poculum.*

Plorem

Plorem artis in te nil agentis] Cum diſſentirent hoc locò inter ſe libri veteres, alijq́; ita haberent, vt excudendum curaui: alij *Plorem artis in te nil habentis exitum*: alij *nil habentis exitus*: ego eam ſcripturam, quę mihi probabiliſs. viſa eſt, quæq́ue reperitur in duobus cod. Vat. Iann. Torn. (quanquam in vno ex his, non ſine litura) ſecutus ſum. quam ſic explico, ego quę Lunam è cælo poſſum deducere, & mortuos excitare ab inferis, & amatoria pocula præſentiſſima conficere, vſque adeòne infelix ero, vt ars mea in te ſit inanis, nullamq́ue vim aut poteſtatem habeat? hæc quidem videtur eſſe verborum ſententia: ſed reſtat ſcrupulus, quòd genus hoc loquendi, *ars nil agit in aliquo*, ſeu *in aliquem*, pro eo, quod eſt, inanis eſt, & nullam vim habet, & nil valet, videtur mihi parùm Latinum, & Horatio eleganti ſcriptori indecorum. nam nil agere quidem, inanem operam ſumere eſt. quo ſæpe vtuntur Latini. vtitur & Hor. ſat IX. lib. I. *ſed nil agis: uſque tenebo*. & ſatyr. III. lib. 2. qui locus videtur præcipuè huius lectionis ſententiam adiuuare. *Nil agis exemplum, litem quod lite reſoluit*. ſignificat enim inutile, atque inane eſſe exemplum, quod rem dubiam & controuerſam, alia re dubia ſoluit. hoc igitur in præſentia afferre poſſum, quo hanc ſcripturam defendam. nam illam alteram, *artis in te nil habentis exitum*, ſiue exitus, planè reiicio. quæ tamen reperitur ferè in omnibus libris excuſis, Venetis, Lugdunenſibus, Pariſienſibus, Germanicis, & maiore parte manuſcriptorum. ego autem eam annos ab hinc duodecim ita in meo libro emendaram, *Plorem artis in te nil ualentis exitum*. quod idem nuper venit in mentem Paullo Manutio viro doctiſſimo, ſeu potius Mureto: qui ita curauit excudendum, cum Aldini antiquiores habeant, *nil habentis*. neque verò hęc mihi ſcriptura diſpliceret, ſi eius extaret in libris veteribus vel tenuiſſimum ueſtigium. Nunc cùm id non ſit: hanc quam explanaui, & quæ reperitur in libris ſcriptis, teneo, quia non habeam meliorem. Nam, ne mentiar, ne eam quidem magnoperè probo. Videtur enim mihi inelegans & inſolens, ac, pœnè dicam, barbarum loquendi genus: *ars nil agit in te*, ut ſuprà dixi. Itaque (ut, quod ſentio, liberè dicam) hanc ipſam ſcripturam, quam religione quadam deterritus immutare, aut reiicere non ſum auſus, corruptam eſſe, neque ullum mendum ineſſe in verbo *habentis*, ſed in uoce *nil*. &, ne longum faciam, totum hunc locum ſic eſſe legendum puto. *Plorem artis in te nullum habentis exitum?* Natum autem fortaſſe mendum eſt ex hac ſcriptura, *null' habentis*, & ex ignoratione conſuetudinis loquendi Horatianæ. Nam cum indocti quidam ſiue librarij, ſiue lectores, quid ſibi uellet illud *null'* non intelligerent, neque quò referri poſſent hi patrij caſus *artis habentis*, uiderent, ex ea uoce *null'*, *nil* fecerunt. Ita nobis locus corruptus per manus traditus eſt, quem poſteà nonnulli ita corrigere conati ſunt, ut agentis reponerent in locum uerbi, habentis. in libro quidem Don. perſpicuè uox agentis alia & recentiore manu ſcripta eſt. in ſolo autem codice Torneſ. & duob. Vatic. integram reperi. hanc igitur germanam, & integram ſcripturam eſſe arbitror. uerborum autem hic ordo eſt, Plorem artis nullum exitum in te habentis? Iam hoc *Plorem artis* Græcorum more dictum eſt, pro eo quod eſt, plorem cauſa artis, uel ob artem. ſolent enim illi in huiuſmodi loquendi generibus ſubintelligere ἕνεκα. Plato in Euthyd. μακαρίζω ἄρ᾽ ὑμᾶ ἔγωγε τοῦ κτήματος, πολὺ μᾶλλον, ἢ μέγαν βασιλέα τῆς ἀρχῆς. Ariſtot ῥητορ. α. πολλοὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν, ὥσπερ ἡρόδικος λέγεται, οὓς οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονίσειε τῆς ὑγιείας. id eſt, ad uerbum, quos nemo beatos duxerit ualetudinis. quod ualet, ob ualetudinem, uel cauſa ualetudinis. Dionyſ. Halicarnaſſeus, ἀρχαιολ. βιβ. ζ. Ταύτης μὲν τοίγε τῆς γνώμης ἐπαινοῦντες ὑμᾶς, id eſt, huius ſententiæ

tentiæ vos laudantes. quod valet, ob hanc mentem, vel ob hanc ſententiam Euripid. in Androm. *κατὰ μὲν ὑνςένω δαΐας τόλμας, ἂν ἔρεξα, ὢ κατάρατος ἐγὼ, κατάρατος ἀνδράσι*, id eſt, gemo igitur facinoris hoſtilis, quod perpetraui, &c. Idem Iphi genia in Aulide. *Ελλάδος μάλιςʼ ἔγωγε τῆς ταλαιπόρυ ςένω*. id eſt, maximè equidem Græciꝫ calamitoſꝫ gemo ac ploro. Idem Phœniſſ. *φεῦ, φεῦ. κακῶν σῶν Οἰδίπυ σὲς ὢν ςένω*. malorum tuorum Oedipe ploro. quæ tria poſtrema exempla proximè accedunt ad hanc locutionem Horatianam. Integrum eſt illud genus apud Aeſchyl. in Prometh. *Aἰαῖ προμηθεῦ, σῶν ὕπερ ςένω πόνων*. imitatus eſt etiã Virg. xi. Aen. *Vir Troiane, quibus cælo te laudibus æquem? Iuſtitiæ'ne prius mirer, belli'ne laborum?* id eſt, te ne mirer ob iuſtitiã prius, an ob belli labores? ſic enim hunc verſum explico, quamuis paulò aliter Seruius. Iam hæc loquendi genera, *habere exitum*, nullum habere exitũ Latinis ſcriptoribus valde ſunt uſitata: quorũ hoc proximum ſignificat quippiã non conſequi finem, cuius gratia cœptum eſt, atque ita inane & inutile eſſe: illud alterum, contrarium, nempe ad exitum optabilem peruenire. M. Tull. lib. vii. epiſtol. ad Att. *Rurſus autem ex dolore municipali, ſermonibusq; eorum, quos conuenio, uidetur hoc conſilium exitum habiturum.* Idem Philipp. 2. *Fugam quærebamus omnes, quæ ipſa exitum non habebat.* idem de diuinat. lib. 2. *Quid ego Aruſpicum reſponſa commemorem? (poſſum equidem innumerabilia) quæ aut nullos habuerunt exitus, aut contrarios.* Idem Acad. 2. *Ipſa autem philoſophia: quæ rationibus progredi debet, quem habebit exitum?* Idem ferè valet *reperire exitum.* Idem Cicero lib. 1. de finib. *Quòd ſi ne ipſarum quidem uirtutum laus reperire poteſt exitum, niſi dirigantur ad uoluptatem*, &c.

Quòd ſi cui mea coniectura non probatur, omnium ſcripturarum tolerabiliſſima mihi videtur ea, quam dixi reperiri in codice Iann. & Torneſ. & duobus Vaticanis, quamq; ſecutus ſum.

CARMEN SAECVLARE.

PHOEBE, ſiluarumque potens Diana,
Lucidum cæli decus, o colendi
Semper, & culti, date, quę precamur
Tempore ſacro:
Quo Sibyllini monuere uerſus,
Virgineis lectas, puerosque caſtos
Dijs, quibus ſeptem placuere colles,
Dicere carmen.
Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis, & celas: aliusque, & idem
Naſceris: poſſis nihil urbe Roma
Viſere maius.
Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres:
Siue tu Lucina probas uocari,
Seu genitalis.
Diua, producas ſubolem, patrumque
Proſperes decreta ſuper iugandis
Fœminis, prolisque nouæ feraci
Lege marita:
Certus vndenos decies per annos
Orbis ut cantus, referatque ludos,
Ter dię claro, totiesque grata
Nocte frequenteis.
Vosque ueraces ceciniſſe Parcę,
Quod ſemel dictum eſt, ſtabilisque rerum
Terminus ſeruat, bona iam peractis
Iungite fata.

Fertilis frugum, pecoriſque tellus
Spicea donet Cererem corona:
Nutriant fœtus & aquæ ſalubres,
Et Iouis auræ.
Condito mitis, placiduſque telo
Supplices audi pueros Apollo:
Siderum regina bicornis audi
Luna puellas.
Roma ſi ueſtrum eſt opus: Iliæque
Littus Etruſcum tenuere turmæ,
Iuſſa pars mutare Lareis, et urbem
Soſpite curſu:
Cui per ardentem ſine fraude Troiam
Caſtus Aeneas patriæ ſuperſtes
Liberum muniuit iter, daturus
Plura relictis:
Dij probos mores docili iuuentæ,
Dij ſenectuti placidæ quietem:
Romulæ genti date remque, prolem-
Que, & decus omne.
Quique uos bubus ueneratur albis
Clarus Anchiſæ, Veneriſque ſanguis,
Imperet bellante prior, iacentem
Lenis in hoſtem.
Iam mari, terraq; manus potenteis
Medus, Albanaſq; timet ſecureis:
Iam Scythæ reſponſa petunt, ſuperbi
Nuper, & Indi:
Iam fides, & pax, & bonor, pudorq;
Priſcus, & neglecta redire uirtus
Audet: apparetq; beata pleno
Copia cornu.
Augur, & fulgente decorus arcu
Phœbus, acceptuſq; nouem camœnis,
Qui ſalutari leuat arte feſſos
Corporis artus:
Si Palatinas uidet æquus arceis,
Remque Romanam, Latiumque felix:
Alterum in luſtrum, meliuſque ſemper
Proroget æuum:

Quęque Auentinum tenet, Algidumque
Quindecim Diana preces virorum
Curet: & votis puerorum amicas
Applicet aureis.
Hæc Iouem ſentire, deosq; cunctos,
Spem bonam, certamq; domum reporto
Doctus, & Phœbi chorus, & Dianæ
Dicere laudes.

COMMENTARII.

Carmen ſæculare dictum, quòd ludis ſæcularibus caneretur. Ludos autem ſęculares primos à Valerio Poplicola inſtitutos eſſe anno CCXLV. poſt vrbem conditam quidam tradiderunt. alij multis annis poſt reges exactos, & Poplicola iam mortuo. quam ſententiam confirmant xv. virûm, qui ludis ſęcularibus procurandis, & faciendis præerant commentarij. De tempore magna etiam diſſenſio eſt inter ſcriptores. alij enim centeſimo quoque anno fieri ſolitos eſſe, vt ſæculum centum annorum ſpatium continere intelligamus. alij centeſimo decimo quoque anno vt ſęculum ſit ambitus annorum centum & decem. atque huic ſententiæ conſentanei ſunt verſus illi Horatiani. *Certus undenos decies*, &c. ſuperiorem autem confirmat Pompeius Feſtus his verbis *ſæculares ludi apud Rom. poſt centum annos fiebant, quia ſæculum in centum annos extendi exiſtimatur.* ſed de ſæculo, & ludis ſęcularibus ſi quis plura ſcire volet, legat libellum Onufrij Panuini, qui accuratiſſime de his ſcripſit.

ſiluarumq; potens] ſiluarum domina. ſic locutus eſt ſup. Od. III. lib. I. *Sic te diua potens Cypri*, & Od. xxv. lib. 3. ad Bacchum *ô Naiadum potens*, &c.

Sibyll. mon. verſ.] tanta erat apud veteres illos Romanos librorum Sibyllinorum auctoritas, vt in rebus aduerſis, ac difficilibus reip. temporibus non minore ſpe ad eos, quàm ad Etruſcorum diſciplinam confugerent, quod teſtatur M. Tull. lib. 4. accuſ. Verr. his verbis *Itaque apud maiores noſtros atroci, ac difficili reip. tempore, cum Tib. Graccho occiſo magnorum periculorum metus ex oſtentis portenderetur. P. Mutio, L. Calpurnio Coſſ. aditum eſt ad libros Sibyllinos, in quibus inuentum eſt Cererem antiquiſſimam placari oportere.*

Dijs, quibus ſeptem] Dijs vrbis Romæ præſidibus, & cuſtodibus, πολιούχοις.

Alme ſol] qui omnia alis & foues.

curru nitido diem qui &c.] id eſt, qui diem curru nitido aperis, & idem claudis. de curru ſolis ſuprà Od. VI. lib. 3.

Promis & celas] promis oriens, celas, & condis occidens. & ſuprà Od. v. lib 4. dixit *condere diem collibus in ſuis.*

aliusq; & idem Naſceris] alius, quia alio quotidie loco oritur, vel quia alius eſt dies hodiernus ab heſterno: vel quia alio colore eſt propter cęli, temporisque diſſimilitudines. idem autem, quia ſemper vnus eſt. ſuprà Od. XVI. lib. I. *quid terras alio calentes Sole mutamus?*

poſsis] optantis, ſeu precantis oratio eſt.

aperire Lenis] quæ lenem te prębes in aperiendis partubus. de Ilithyia diximus ſupra ad Od. XXII. lib 3.

patrumq; Proſperes decreta] facito, vt ſenatuſconſulta, & leges de con-

trahendis matrimonijs,& de maritandis ordinibus,ſanctè ſeruentur,ſecundoſque habeant exitus.

lege marita] id eſt, & ſuper lege Papia Poppęa de maritandis ordinibus à M. Papio Mutilo,Qu. Poppæo Secundo Coss. Auguſto Imperium obtinente, lata: per quam ſanciebatur, ne quinquaginta annis minor ſexagenario nuberet: aut ne vir ſexagiuta annis minor quinquagenariam vxorem duceret: & vt omnibus ingenuis, præterquàm ſenatoribus, eorumque liberis libertinas vxores habere liceret. De hac lege Cornel. Tacitus lib.3. Annalium, his verbis, *Relatum deinde de moderanda Papia Poppæa, quam ſenior Auguſtus poſt Iulias rogationes incitandis calibum pœnis, & augendo ærario ſanxerat.* & Sueton. in Auguſto.

Certus vndenos decies] diſſentiunt etiam hic codices manu ſcripti. in alijs enim ſcriptum eſt. *Certus ut denos decies per ann. Orbis & cantus*,&c. in alijs, & quidem multo pluribus,trib. vatic. Iann. Faer.Torneſ. *Certus undenos dec. per ann. Orb. ut cant.* &c. quam ſcripturam ſecuti ſumus, vt veram & rectam, & ab omnibus viris doctis comprobatam: & ita intelligemus ludos ſæculares centeſimo decimo quoque anno fieri ſolitos eſſe.

Orbis] ſæculum: quod vel centum & decem, vel centum duntaxat annorum ſpatium continet.

& cantus, referatq; ludos] cantus referat, & ludos ſæculares. ſed hi ludi non ſemper centeſimo,vel centeſimo decimo quoque anno fiebant. Nam & Suetonius ſcribit ab Auguſto anticipatos eſſe, & Cornel. Tacitus libr. 11. Annal. tradit quarto & ſexageſimo anno poſt quā Auguſtus ediderat, Imperatore Claudio ſpectatos eſſe. Iterum Suetonius in Domitiano narrat,eum feciſſe ludos ſæculares habita ratione temporis, & anni non quo Claudius proximè, ſed quo olim Auguſtus ediderat.

Ter die claro, totieſq;,] tribus diebus,totidemque noctibus.

Voſq; veraces eciniſſe Par.] ordo verborum,& ſententia hæc mihi videtur eſſe. Voſque o Parcæ veraces ceciniſſe: id eſt,quæ vera ceciniſtis,vel quę veraces eſtis in ijs,quę ceciniſtis,iungite bona fata fatis iam peractis,id eſt,præteritis,ac tranſactis: quod quidem ſemel iam à vobis dictum eſt, & ſtabilis, id eſt,ratus,& fixus,atque immutabilis rerum terminus id ſeruat,neque id vllo pacto poteſt immutari. quid nam ſemel dictum eſt? vos iuncturas bona præteritis fata. Quòd ſi legamus *ſeruet*,vt habent nonnulli libri, erit oratio benè precantis,& optantis,hoc modo,& Dij faciant,vt ſtabilis, fixus,& altè hærens terminus id ſeruet. quale illud apud Virgil. Aen. XII. *Vt potius reor, & pit ins Dij numine firment.* atque ita legiſſe videtur Porph. ego tamen non improbo,*ſeruat*, vt intelligamus eſſe εὐφήμησιν, id eſt, orationem boni ominis. Neque verò eſt, quòd quiſquam mihi dicat,prouocabulum,*quod* referri ſolere ad ea,quę antecedunt potius, quàm ad ea, quæ ſubſequuntur. Nam quanuis negare non poſſim ita eſſe, conſtat tamen interdum etiam ad ea referri, quæ ſequuntur. M. Tull. ad Att. lib.2. *Pompeius noſtri amores, quod mihi ſummo dolori eſt, ipſe ſe afflixit.* quorum verborum hic ordo eſt. Pompeius noſtri amores, ipſe ſe afflixit, quod mihi ſummo dolori eſt. Pompeius ad Domit. lib.8. epiſt. ap Attic. *In quibus* (literis) *ſcribis, Cæſarem apud Corfinium caſtra poſuiſſe. quod putaui, & prædmonui, fit, ut nec in præſentia committere tecum prælium uelit, & omnibus copijs conductis te implicet, ne ad me iter expeditum tibi ſit*, &c. verba illa, *quod putaui*, referenda ſunt ad ea, quę ſequuntur, non ad ſuperiora. T. Liuius libr. 22. *quod nunquam anteà factum erat, prodictatorem populus creauit.* Idem libr. 27. *Id quod nullo antè bello acciderat, duo conſules ſine memorando prælio interfecti uelut orbam rempub. reliquerant.* Iterum

M.

M. Tull. Acade. lib. I. *Dabitis enim profectò, ut in rebus inuſitatis, quod Græci ipſi faciunt, à quibus hæc iandiu tractantur, utamur uerbis interdum inauditis.* quanquam in hoc poſtremo exemplo hęc verba, *quod Græci ipſi faciunt* videntur media eſſe interiecta, hoc modo, dabitis enim, vt in rebus inuſitatis vtamur verbis interdum inauditis, quòd Græci ipſi faciunt, &c. Porphyrio autem longè aliter hunc Horatij locum explicat: quam explicationem ego hic proponam, vt de ea iudicet lector intelligens, & eruditus. eius verba ſunt hæc aliquanto obſcuriora: *ſyllepſis eſt. ex uerbo enim ſingularis numeri, ſeruet, pluralis uaſ itur, ſeruent.* hec Porphyrio: nihil prætereà ex quibus apparet, cum ſic intelligere hunc locum. Voſque, o Quirites, Parcæ veraces cecinisse id, quod ſemel dictum eſt, ſeruent, & ſtabilis rerum terminus vos ſeruet, &c. & ita *Parcæ ueraces* erunt recti caſus, non vocandi. quam explicationem nullo modo probo, putoque Porphyrionem, vt hominem, lapſum eſſe.

Fertilis frugum] frugibus abundans, & pecore. Lucret. lib. 2. quamobrem terra, magna Deum mater habita & dicta ſit, multis verſibus, iiſque elegantiſſimis declarat: quos ſatis erit mihi indicaſſe. *Quare magna Deum mater, materq; ferarum, Et noſtri genitrix hæc dicta eſt corporis una*, &c.

Spicea donet Cer. cor.] Heſiodus Cererem εὐστέφανον appellat, id eſt, pulchrè coronatam.

& Iouis auræ] auræ ſalubres: cælum ſalubre.

Condito mitis, placidusq;] nunquam enim niſi iratus, iaculatur Apollo, vt alibi notauimus. Itaque Pæan dictus eſt, παρὰ τὸ παίειν, quod valet ferire. Tum eius ſagittæ peſtem ac perniciem mortalibus afferunt. Homer. ἰλ. α. ſuprà Od. x. lib. 2. *neque ſemper arcum Tendit Apollo.*

Iliæq;] Troianæ.

Iuſſa pars] quæ Aenean ſecuta eſt, ab Apolline iuſſa. Virg. Aen. IIII. *Italiam Lyciæ iuſſere capeſſere ſortes*. iccirco Romam Apollinis, & Dianę opus eſſe dicit quarto ab hinc verſu.

Soſpite curſu] id eſt, ſecundo curſu: vel ſaluo curſu potius: nam ſalui quidem in Italiam peruenerunt Troiani cum Aenea: ſed non ſemper ſecundis ventis, nec ſecundo curſu vſi ſunt.

Cui per ard. ſ. f.] id eſt, cui per medium incendium Troianum, ſeu per medias flammas, quibus Troia conflagrauit, liberè atque impune effugiendi facultatem dedit, &c.

ſine fraude] ſine damno, aut incommodo, vt ſuprà Od. XIX. libr. 2. *Nodo coerces uiperino Biſtonidum ſine fraude crines.*

patrię ſuperſtes] qui patria incenſa, ac deleta, ſaluus, & incolumis euaſit.

iuuentæ] iuuentæ nomen pro iuuenibus vſurpauit quod eſt vſitatius in voce iuuentutis, vt Od. VI. lib. 3. *Non his iuuentus orta parentibus Infecit æquor ſanguine Punico*, & ita ferè ſemper à M. Tull. vſurpatur.

Romulæ] id eſt, Romanæ. ſic Od. V. lib. 4. *optime Romulæ Cuſtos gentis.*

bobus] duo Vatic. & Torn. *bubus.*

veneratur] precatur. vt dicemus ad Saty. VI. lib. 2.

Clarus Anchiſę, Venerisq; ſanguis] Auguſtus à Iulio Cæſare: Iulius Cæſar autem ab Iulo. ſic ſuprà Od. XV. libr. 4. *& almæ progeniem Veneris canemus.* Venus oraculo edito & vulgato Troianorum imperium, genere Priami funditus deleto, ad Anchiſæ poſteros peruenturum, Anchiſæ concubitum vltrò expetiuit, cum eſſet ille ætate iam affecta & ingraueſcente. Ex quo concubitu Aenea nato cauſas ac ſemina belli quærens, quo bello opes Priami conciderent,

rent, imperiumque frangeretur, Alexandrum ad amorem Helenę impulit. Quo facto, Helenaque rapta, Venus opinione quidem hominum, & dicis cauſa, Troianis opitulabatur ac fauebat, ſed reuera cladem eis imminentem ſubleuabat, ne ſalute prorſus deſperata Helenam redderent, & ita poſitis armis & pace confirmata, diſcordijsque compoſitis ac ſedatis, Priami imperium multos annos incolume maneret: quòd ſi factum eſſet; neque Aeneas à quo Romani profecti ſunt, Troia profugiſſet, neque imperio Ro. initium dediſſet.

Imperet bell. pr. iac.] ſic Virg. Aen. VI. *Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.*

prior] id eſt, ſuperior, maior, præſtantior. Saty. V. libr. 2. *fama ciuem, cauſaque priorem Sperne, domi ſi natus erit, facunda'ne coniux.* Virg. Aen. XI. *Hic pietate prior.* propriè poſuit epiſto. II. libr. 2. in extr. *Extremi primorum, extremis uſque priores.*

manus potenteis] potentiam Ro. vim imperij Rom.

Albanasq;] vel Romanas: populus enim Albanus Romam translatus eſt: Vel dic Albanus propriè, id eſt, Latinus à monte Albano, in quo carnem accipere erant ſoliti aliquot Italiæ populi: & vbi fiebat ſacrificium Ioui Latiali à Pontifice Romano.

pleno Copia cornu] vt ſup. Od. XVII. lib. 1. *Hinc tibi copia Manabit ad plenum benigno Ruris honorum opulenta cornu.*

Augur] ſic ſup. Od. II. lib. 1. *Augur Apollo.*

æquus] placatus, placidus, propitius. vt ſup. Od. XVIII. lib. 3. *abeasq; paruis Aequus alumnis.*

meliusq; ſemper, &c.]. & ſemper proferat, ac producat in ętatem meliorem, imperium Romanum, & Italiam.

Quindecim preces virorum] ad Quindecimuirum, qui ſacerdotes erant Sibyllini, collegium, ludorum ſęcularium procuratio pertinebat, vt docet Corn. Tacitus libr. 11. Annalium his verbis. *Nam Domitianus quoque edidit ludos ſaeculares, iisq; intentius adfui ſacerdotio Quindecimuirali praeditus, ac tum Praetor. quod non iactantia refero, ſed quia collegio Quindecimuirum antiquitus ea cura mandabatur, & magiſtratus potiſſimum exequebantur officia caeremoniarum.* Quindecimuiri autem Sibyllini à Sylla dictatore fuerunt inſtituti, cum ante Syllę dictaturam decem duntaxat fuiſſent.

Doctus, & Phœb.] ordo eſt, ego chorus doctus Phœbi, & Dianę laudes dicere, ſpem bonam, & certam domum reporto, hęc Iouem, & omnes Deos ſentire: hæc approbare: his aſſentiri. chorus enim vnius perſonam gerit, vniusque partes agit, vt epiſto. de arte poet. *Actoris partes chorus, officiumq; uirile Defendat.* ſic enim verſum illum potius explicandum & legendum eſſe puto, vt dicam ſuo loco.

FINIS.

INDE

INDEX RERVM, ET VERBORVM

obſeruatione digniorum, quæ his commentarijs continentur: cuius numerus primus paginam, ſecundus verſum indicat. Sed numeros paginarum prius, quàm quicquam quæras, ſic corrigito, vt infrà correcti ſunt.

ABSTINERE irarum 276. 47. & 285. 48
a capite arceſſere 8. 39
acceſſus maris & receſſus 146. 2
accumbere 94. 45
Achelous 342. 27
Achemenes 159. 14
Acherontia 205. 5
Acheruſia palus 20. 48
Achilles inter puellas educatus, &c. 38. 31
Achilles nulli cedere ſciens 29. 1
Acinaces 93. 46
Acriſius Danaes pater 242. 27
Acroceraunia 18. 40
acuere 14. 8
acuta belli & ſimilia 305. 27
adamantinus 263. 3
adorea 302. 28
aduerſæ tempeſtatis deſcriptio 380. 8. & 388. 17
aduerſus 376. 5
adulter 111. 10. & 264. 18
adyta 66. 45
Aeacigenus 250. 46
Aeacus iudex 317. 32
ædilis 5. 20
ædilitas maior 6. 10
Aegæum mare 170. 24
æmulor, aris cum quarto caſu 291. 34
æquitas animi 134. 27
æquus 134. 14
æquus animus 134. 12
æſtuoſus 83. 26
æſtus marini 146. 2
Aetas 118. 47. & 139. 16. & 152. 3. & 397. 14
Aetas poſterorum ætate maiorum deterior 218 21
Africus 17. 44
Ago 376. 10
Ἀγυιεὺς Apollo 313. 5
Aiax Telamonius 138. 15
Aiax & Teucer fratres ex duab. matrib. 35 4
Aiax Oileus 380. 18
αἰτεῖν μείζους 378. 34
ἀκλαυστος ἀδάκρυτος 406. 44
Albanæ ſecures 450. 15
alga 248. 11
Algidum 81. 11. & 260. 4. & 304. 11
allaborare 125. 45
Allobroges 397. 47
alloquium poſitum pro ſolatio 391. 20
alter 328. 29
alumnus 390. 2
amant pro ſolent 135. 19
amantium voluntates diſpares 100. 28
amara curarum, & ſimil. 335. 41
ἅμαξα 91. 9
Amazones 300. 34
amatoris arma 268. 36
ἄμεινον 64. 49
ἀμήχανον ὅσον & ſimil 94. 8
amor cum odio pugnans 460. 26
amor uarium quiddam 95. 33
amoris indicia 56. 12
amoris linea quinque 57. 35
amoris uinum 251. 30
amoris pabula 383. 45
amoris inæqualitas unde 111. 15
amoris remedia 384. 44
Amphiaraus 243. 23
Amphion magus 45. 16
amphora 223. 46
ἄμπωτις 146. 6
amyſtis 121. 12
Anacreon 72. 46. & 245. 9. & 325. 4 & 392. 27
ancile 210. 29
ἀνδροφόνος 412. 8
angiportus & angiportum 89. 46
anima 333. 16
animi cogitationes 156 10
animo caro obſequi 62. 36
animus 317. 23. & 333. 16

Ani-

animus rectus 326. 50
animus amicus ſeu carus id eſt, uita ſeu anima 317. 9
annus rediens 217.43.& 223. 40
Antiochus 217. 33
Antilochus 152. 17
Antimachus poeta 99. 2
ἀποφράς ἡμέρα 165. 14
Apollinis epitheta 78. 26
Apollo arcum tendit iratus 142. 28
Apollo boum Laomedontis cuſtos 198. 50
Apollo Agieus 313. 5
Apollo non niſi iratus iaculatur 449. 21
Apollo Palatinus 107. 3
Apollo Paean 142. 35
Aprilis 330. 34
Aquila quo tempore nata 300. 3
Aquilo uentus Thracius 90. 1
Arabum Gaza 104.34.& 262. 45
ἀρά, et ἀρᾶσθαι 368.7.& 399. 40
Archilochus 370. 27
Architas 98.32.et 44
Arcturus 189. 18
Argonautis 402. 17
Argoi remiges 402. 15
Argo prima nauis 17. 39
Ariadna 182. 26
Ἄργος equis aptum 33. 32
Aſdrubalis clades 302. 18
Aſſaracus 390. 41
affectus ſtellarum 175. 39
ἀσύμβολος 336. 20
aſymbolus 336. 20
atauus 3. 1
Athena urbs Palladis 33. 9
Atlantis et Aethrae duodec. filiae 18. 1. et 342. 3
Atias 43. 2
atrae curae 332. 11
attagen 355. 11
Attalus 7.18. et 178. 18
Atilius Regulus 211. 2
audacia cum pallore 274. 37
Aufidus 285. 38
augures etiam aetate Homeri 273. 7
augur 14. 25
auidus 76. 15
aura 150. 24
aura popularis 193. 22
aureus 154. 8
aurum, ſeu argentum omnia expugnat 243. 8
aurum ſpernere 200. 28
auſpicia 35. 45
auſpicia neglecta 215. 49
autumnus 141.18. et 259. 48

B

Babylonij 42. 12
Baccharum crines 183. 23
Bacchi de Indis uictoria 183. 40
Bacchi ira 67. 24
Bacchi nomina 73.29.et 267. 32
Baccho cur caper immoletur 213. 24
Baccho cur cornua tribuant poetae 284. 4
Bacchus è flamma ereptus 77. 43
Bacchus praelia quando cum Marte confundit 73. 26
Bacchus et Hercules Deorum ſocij in Deorum et Gigantum pugna 183. 28
Bacchus in pugna Deorum et Gigantum interfuit 51. 43
balanus 281. 10
Baſſareus 267. 43
beare 134. 11
bella matribus deteſtata 9. 17
Bellerophon 220. 21
Bellerophon quantas res geſſerit equo Pegaſo uectus 97. 13
bello capti 104. 45
bellum Marſicum 239. 8
bellum ſeruile 239. 13
benigni Dij 294. 25
benignus, et benignè, etc. 72. 11
bibere fumum 223. 49
bibendi ratio 25.40. et inde.
Bibulus 278. 38
bidentes 260. 12
bona aui 62. 5
boni Diui 282. 15
Boſphorus 161. 28
βυλυτὲν 217. 38
Briſeis Achilli quàm cara 138. 11
Britanni ſe glaſto inficiunt. 398. 38
brutus 113. 20
bulla 363. 50
Bupalus 370. 24

C

cadi uini in horreis condi ſoliti 278. 30

Cadum

Cadum uertere 281. 1
Cadmus 77. 36. et 304. 35
Cæcubum uinum 80. 5. et 378. 42
cæmenta 186. 42
cærulei Germani cur 398. 36
Calenum uinum 80. 11
Calliſto 91. 11
Camillus 54. 12
candidus 76. 12
canes 370. 4
Canicula 235. 48
Canis Icari, ſeu Erigonæ 236. 11
Canities 155. 42
Canis Orionis 236. 11
Cantabri ab Agrippa deuicti 153. 30
canum fidelitas 9. 41
caper Baccho immolatur 223. 24. et 380. 48
capillum unguento ungere ſolebant ueteres 145. 22
captiui 212. 1
Capua 397. 31
Capra et Hœdi 189. 20
caput impedire myrto et ſimilia 24. 12
caput ſacrum 149. 23
carpere flores, lanam, etc. 47. 46
Carthago a Scipione diruta 377. 46
Carmen ſæculare 447. 14
Caſtor & Pollux 52. 6
Catonis mors 53. 12. et 128. 30
Cato uino delectatus 255. 18
catus 43. 39
certo, pugno, et ſimil. cum dandi caſu 143. 37
Cecrops 128. 10. et 334. 3
Celtæ impauidi 344. 5
Centaurorum et Lapitharum 75. 26
cenſura 5. 27
Cepheus Androm. pater 281. 35
Cerberus centiceps: alij triceps 162. 27
Cereris ſacra 194. 9
certamen Olympic. 3. 22
cerui 65. 16
Charybdis 96. 21
Chimæra 97. 2
Chiron 389. 28
chorus unius perſonæ parteis agit 450. 44
ciboria 146. 40
cineres, et cinis 149. 37
Circe 408. 8
Cithara conuiuiorum ſodalis. 231. 1
Claudius pulcher auſpiciorū cōtemtor 216. 50
claui trabales 117. 7
Cleopatra quo genere mortis perierit, incertum 124. 30
clientæ 178. 46
clypeum abijcere 145. 30
Cnoſſa urbs 63. 36
Coæ ueſtes, ſeu Cea 338. 41
Cocytus 163. 34
Codrus 250. 40
cœnarum tria genera 336. 41
cœnæ noctu fiebant 224. 19
colligere 3: 34
columbæ ſalaces 221. 46
comæ arborum, rami et frondes 314. 46
comaſſari ſeu comiſſari 288. 22
commodus 319. 34
conchylium 354. 32
concilium 307. 14
conſolandi modus 99. 6
conſulatus 5. 35
Conopeum 376. 46
Cornicum uiuacitas 339. 23
Corinthus 32. 32
corona ex apio, myrto et ſimil. 125. 36
coronæ ex edera et apio 330. 3
coronæ in conuiuijs 125. 36. et 329. 45
coronare pocula quid 329. 50
coronis è florib. uſos eſſe antiquos in poculis 73. 47
Corraſus et eius hiſtoria 227. 48
Corybantes 67. 18
Cotyttia 412. 1
Cragus 81. 16
credere 17. 24 et 213. 8
crepare 75. 4
Creſſa nota 120. 29
Creta ἑκατόμπολις 274. 45
crocodili fimus aut ſtercus 386. 45
cunque 71. 34
Cupidinis arcus et ſagittæ 95. 41
Cupido Peniæ filius 109. 29
Cupido penniger 234. 8
Cupido pro cupiditate generis maſc. 171. 11.
et 247. 6
cupreſſus 166. 22
curæ edaces 156. 46
Curetes 67. 31
Curius 54. 8
currere, et curſus 103. 40
curriculus 8. 14

cygni

cycni canori maximè in morte 297. 23
cycni currum Vener. trah. 278. 50
Cynoſura 91. 9
Cypris Venus cur dicatur 78. 14
Cyprus 78. 12

D

Dædalus 20. 3
Dædalus et Icarus 7. 46
Damocles Dionyſij aſſentator 188. 29
Danae in thalamo æreo ſubterr. à patre incluſa 242. 27
Danaus 231. 38
Dauni ijdem qui Apuli 84. 13
dare ludum 233. 25
dare manus 405. 18
debes ludibrium, riſum et ſimil. 60. 14
decedo 143. 21
decipitur laborum 163. 4
deducere Lunam 365. 20
defendere æſtatem, et ſimil. 70. 16
decempeda 183. 15
defunctus 268. 50
Deianira Herculis 342. 25
Dianira à Neſſo venenum pro philtro accipit 358.10. et 409. 3
Δεινὸς λέγειν et ſimilia 351. 33
Delus natalis Apollinis et Dianæ 81. 22
Democles 188. 29
demere partem de die 8. 13
demouere 7. 23
Deos inferos, ſeu manes terra percuſſa precabantur 289. 19
decipere 42.2 et 365. 26
deſine querelarum 152.33. et 285. 48
deſtino 146. 12
deuotus 205.23. et 260. 6
diæreſis 90. 13
Diana adhibetur ad partus 257. 8
Dianæ nomina ibid.
Διαπορεῖν 372. 15
dictatura 5. 27
dies crastinus incertus 179. 14
dies integer 8.14. et 145. 20
dies integer 309. 2
dies nefastus 160. 42
Dieſpiter 113.6. et 194. 29
differo 380. 1
Dij non ſpectant munera 260. 35
Dij pro Deorum ſtatuis 303. 4
Dij recti 303. 12
Dindymene, Bona Dea 66. 41
Diomedes patre melior 64. 41
Dione Veneris mater 129. 25
diſcumbere 94. 45
diſcus 38. 24
diſſidens plebi pro à plebe et ſimilia 131. 48
diſcinctus 350. 13
Dithyrambus 291.14. et 292.6. et 289. 50
dolium Danaidum 231. 38
dominus rei conſemta quo modo, intelligendus 245. 30
draco fontis Aret. cuſtos 272. 26
dotatæ mulieres imperant viris 264. 12
dubia res 327. 4
ducere 304.18. et 335. 4
ducere bellum 412. 16
ducere vinum et ſimilia 73. 14
dulce ridere 34 40
dum virent genua 388. 38
dum vita et ætas patiuntur, iucunde viuendum 40.49. et 388. 50
dyota 40. 18
Δυσέρωτες 95.33.111. 21

E

ebrietas 256. 3
echinus 364. 31
Echo 50. 15
edera 90. 37
edera ambitioſior 121.30. et 394. 13
educere in aſtra et ſimil. 293. 7
ἐγέρσιμος ὕπνος 162. 28
eiulatio 380. 37
ἑλίκη 91. 9
eloquentes homines feritatem ex hominum vita ſuſtulerunt 43. 14
emancipare 376. 20
eminere 345. 45
εὐφυΐα 302. 5
Epimetheus 68.7. & 117. 23
equarum libido 90. 29
equus Troianus 311. 44
eras 122. 45
ἠχὼ 50. 15
Erigona 236. 11
Eriphyla 243. 23

Eryſichthon

Eryſichthon 334.3
ἑστιὰς 188.7
Eſquilia 369.9
eſt ut 188.7
εὐδαιμονικὸς 246.22
Eſula 281.11
Eteſia 333.14
Euius 76.2
Eumenides 162.42
Euoe 181.48 & 267.43
εὔρημα φανεῖν 238.27
εὐφημεῖν ibid.
εὐφημεῖτε 200.18
examen 118.34
excipere 234.46
exercere 378.23
execrari 390.40
exigere.348.12
expedire curas, & *expedire animum curis* 83.44
expedit 149.33.& 399.16
explicare frontem 281.25
exſul à ſolo 171.24
exſul φυγὰς *Græcè* 171.24
exſulium à ſolo 147.13
extructus 146.41
fides unde appellata 87.37
filiæ Danai quot 231.38
fingere 237.19
finis generis fœmin. 410.1
flagitium 212.14
flebilis 192.48.et 88.3
flectere equum 221.41
fluvij cur tauriformes 342.37
fluvij ſurſum relabuntur 105.4
fœmina nubilis 86.2
fomenta amoris 383.45
forma mulieris 240.41
Formia 246.30
Fortuna cur Dea *ab hominib. habita* 115.20
fortuitæ res quæ 115.20
fortuna fugiens 283.40
fortuna manens 283.40
Fortuna quarum rerum domina 115.20
frangere diem 8.16
frena inijcere 345.36
fulmen ſumma petit 154.18
fulmina 123.9
fumum bibere 223.49
fundus mendax 189.27
furnus 161.40

F

Fabricius 53.39
fabula fui 401.15
faces nuptiales 232.12
Falerni duo genera 95.26
fallere pro latere et ignorari 45.17
fame mori miſerrimum 81.37
famoſus 240.31
fas 300.40
fas δυνατόν 46.25
fatigare precibus 14.9
fauentia 187.44
fauete linguis 187.42
Faunus 24.20
feriatus 312.30
ferox. 63.66 & 301.34
ferre pro auferre et conſequi 320.12
feſtinum caput et ſimilia 86.48

G

γάμος 336.43
γάμος ἄγαμος,*et ſimil*. 120.15
Gaza 104 37.et 170.31
Geloni 185.42
genuum uiriditas 388.38
genus loquendi Græcum 341.21
Gerion tergeminus 164.45
geſtire 141.11.et 335.7
geſtio 148.11
Geta 263.25
glacio, ac noce agente 227.30
Glauca Creontis filia 257.45
γλύκερος ὕπνος 155.48
γλυκύπικρον 95.34
Græca teſta 99.35
Gratiæ 22.48
Gratiarum nomina,etc.23.5
Gratiarum ſtatua nuda 252.18.et 315.6

Gratiarum Zonæ cur ſoluta 106. 3
grues aduena 353. 23
Gyas 175.5.et 207. 45

H

habere exitum 414. 12
hadi 189. 20
hædus ereptus lupo 355. 27
Hemus 50. 27
Hector ab Achille feris addictus 407. 30
Hector ab Aiace uulneratus 325. 47
Hector Troiæ cuſtos 138. 39
Helicon 50. 20
Hippolyta 220. 46
Hercules 26.31.et 194. 24
Hercules Bacchus Caſtor et Poll. cur Dij ab homin. habiti 197. 24
Hercules Acheloum uicit 342. 27
Hercules Neſſum Centaurum interfecit. 409. 3
Heroas ſediſſe inter cœnandum 95. 14
Heſperia 120. 10
hiems 315. 21
Hippolytus à Phædra accuſ. 318. 9
Hipponax 370. 34
homo umbræ ſomnium 316. 25
honorum gradus 3. 21
hora 51. 37
horna fruges 259.44.et 354. 24
hoſtibus precari 274. 4
humati qui 103. 5
Hyades 18. 1
hydrops et hydropicus 131. 29
Hydra 304. 19
hyperbores 185. 34
Hypermneſtra 231. 41

I

Iapyx 17. 21
Iaſon tauros aratro iunxit. 304. 35. et 357. 24
Icarus Athenienſis 249. 25

Idibus nomina exigebant. 356. 5
Iecur ſedes libid. 56.4. et 90 33. et 288.34. et 208. 6
ignes pro amore 220. 12
ignis æternus 210. 48
Ilithyia 257. 8
illacrymabiles 164.40.et 316. 7
imago 88. 18
immane quantum 94. 6
immeritus 193. 32
immunis 260. 17
imperioſus 59. 16
importuna paupertas 246. 43
importunus 246. 43
impotens 123. 16
Inachi genus 250. 27
indocilis ad diſcendum ineptus 400. 39
indocilis pro eo, quem Græci ἀδίδακτον dicunt 8. 5
infidelis 398. 4
infimis et inficetus 410. 50
inijcere manus 73. 34
inſania poetica 204. 26
inſepultum eſſe 368. 34
inſepultum eſſe, fuiſſe horribile ueterib. 103. 10
inſolens 27. 14
inſtitor 217. 22
inſulæ fortunatæ 401. 11
integer mentis, uitæ, et ſimil. 82. 30
interlunium 90. 25
intermenſtruum 90. 26
interminari 365. 7
inuidendus 154. 14
inuidia maior 185. 12
inuitum quatere Bacchum 303. 28
Iolcos 364. 17
Iouis ſtella proſpera 176. 6
io triumphe 294.21.et 377. 35
irrito as 283. 7
iræ uis 66. 36
ira principium inſaniæ 67. 50
Iſter, idem qui Danub. 343. 50
Iſtmia 296. 6
iterare 36. 24
Itys 333. 40
Iuba Rex 84. 15
Iuno et Minerua Troianis infenſæ 199. 16

Iuno

Iuno Lucina 258. 5
Iupiter pro cælo 9. 27. et 227. 34
Iupiter ſalutaris 176. 9
iurare in uerba 394. 3
Iuuentas Deus 106. 13
iuuenta pro iuuenibus 48. 20
Ixion 231. 22

K

Kalendis pecunias collocabant et exigebant. 356. 7
Kalendæ Martiæ 223. 4
Kalendæ dies triſtis debitorib. 371. 15
κατάγειν τὴν σελήνην 365. 24
χάλκεος ὕπνος 92. 13
κλαίειν θανόντας 406. 42
κορυβαντιᾶν 67. 18

L

laborioſus 402. 27
labra mutuò morderi ab amantibus 57. 14
Lacedæmon cur patiens dicatur 33. 40
Lacheſis 188. 20
Lacedæmonij primi omnium munera hoſti dederunt 244. 41
lacrymæ nouarum nuptiarum 275. 21
lacrymarum caritas 289. 37
Laſtrigonia 246. 28
læuis 14. 46
Lenæus et alia Bacch. nom. 267. 32
Lamus Formiarum conditor 247. 46
languida uina 255. 13. et 246. 36
langueſcit uinum 246. 35
languidiora uina 246. 36
Laomedon Deos defraudauit 198. 41
lapathus 355. 16
laqueata tecta 170 46
lanois 233. 28
lauri 168. 35
leges bonæ 265. 8
lentus amor 57. 6
Leſbium uinum innocens 73. 10
lex Papia Poppæa 448. 2
lex Roſcia 360. 14
libare 308. 39
liberi parentibus ſimiles 308. 4
Libitina 285. 17
libri Sibyllini 447. 42
Liburnæ naues 129. 39. et 349. 3
liquare uina 47. 1
Liris 248. 9
lituus 128. 22
lituus bellicus 9. 1
λογοδαίδαλοι 20. 17
longus ſomnus 87. 29
lubricus aſpici 78. 5
Luceria oppidum 240. 48
lucernæ in conuiuijs 256. 35
Lucina 258. 5
ludere ludum et ſimil. 283. 35. et 338. 10
ludi ſæculares non ſemper anno centeſimo fiebant 447. 23
ludi ſæcula. et 447. 23
lugere mortuos 406. per totum.
Luna cur à mulieribus amantibus imploretur 365. 34
Luna ſilens 90. 26
Lunæ uultus 294. 31
Luna noctiluca. 313. 13
luporum, et agnorum diſcordia 359. 10
lupati freni 37. 35
luridus 208. 1. et 338. 29
luridus color 408. 26
luſtrum 343. 29
lux pro uita 101. 4
Lyæus 378. 49
Lycambes 370. 27
Lycurgus Thrax 183. 5
lynces cum tigribus iuncta 198. 10
lychni in conuiuijs 256. 35
lymphati 123. 40

M

machina 22. 36
Mæcenates ordinis equeſtris 2. 39
Mæcenas quomodo ſcrib. 2. 29
Maia 42. 50

mala aui 62. 5
male, interdum pro parum: alias pro ualdè 42. 12
manes fabuloſi 24. 44
manet tibi et manet te 102. 31
manibus ad cælum ſublatis precabantur deos cæleſteis: marinos, etc. 259. 22
mani 281. 38
manus captiuorum à tergo reuinctæ 212. 1
M. Claud. Marcellus 54. 23
M. Scaurus 53. 25
mare ſua ſponte æquale 152. 21
Mareotinum uinum 123. 46
maritare arbores 352. 38. te 308. 29
marina Venus 269. 10. et 330. 34
marmoreus 288. 5
Marſicum bellum 239. 1. et 397. 25
Martis ſtella 176. 6
Martiæ Kalendæ 223. 4
Maſſilia a Phocæis condita 359. 39
Maſſicum uinum 8. 11
Medea uenefica 357. 24. et 366. 26
Medi et Perſæ pro iiſdem interdum 94. 3
Medus Mediæ fluu. 156. 42
Meles et eius hiſtoria 228. 13
Mercurius furax 44. 44
Meriones Idomenei comes 30. 8. et 64. 28
menſæ Siracuſanæ 188. 44
mentis concitatio 67. 3
meta euitata 3. 41
Metaurus 302. 15
metuo pro caueo et φυλάττομαι 130. 45. et 307. 49
miles Romanus 376. 37
militaris 37. 28
Minerua omnibus artibus præeſt, et maximè lanificio 234. 20
minor, aris cum accuſ. 102. 5
Minos 99. 45
Minos iudex apud inferos 317. 32
mobiles Quirites cur ab Hor. dicantur 4. 25
modi, id eſt, cantus 332. 4
mœchus 89. 38
mons Albanus 450. 14
mordaces curæ 74. 46
mores corrupti 265. 12
mori pro patria pulchrum 191. 43
moriuntur etiam fugaces, atque ignaui 192. 6
morro act. 145. 8
moror et morans abſol. 145. 8
mors miſeriarum quies 196. 44
mortuos non reuiuiſcere 315. 45
mortuorum corpora cremabantur 149. 40
mulierem nuptam quid maximè à uiro ſuo alienet 232. 12
Muſarum cultum ægritudine animos leuare 91. 32
Muſarum cultu, et citharæ cantu ægritudines animi leniri 391. 8
muſica genera 375. 36
mutare 69. 8
Myrtoum mare 7. 32
Myrtus 90. 40
Mygdones 247. 9

N

nænia 129. 14
naturæ bonitas 302. 5
natura et educatio 301. 15
nauis apud Horat. utrum remp. an Brutum ſignificet 58. et tota pag. 59
ne, prout non 324. 30
neceſſitas 188. 18. et 116. 36
neceſſitas lethi 116. 48
νήδυμος ὕπνος 87. 29. et 156. 1
nefas 88. 27
nefas ἀδύνατον 46. 25
νήγρετος ὕπνος 87. 26
νέμεσις 359. 34
nepos 350. 21
Neptunus Pergamorum ductor 198. 50
Neptunus, et Apollo Laomedontis mercenarij 198. 46
nequitia 201. 19
Nereus 62. 3
Neſſus Centaurus ab Hercule interfectus 358. 10. et 408. 48
nigri oculi et capilli 109. 32
nihil eſſe ab omni parte beat. 172. 16
Nili origo 343. 43
Nilus 200. 39
Niobe 310. 24
Nireus 253. 47

nitidum

nitidum caput 24. 17
nitidus, nitor corporis 252. 33
nitor 234. 32
nocte ſilenti 149. 45
nocturna cæna 224. 19
non ſine Deo 205. 17
Noricus enſis 412. 34
nox pro morte 101. 3
Numa 52. 50
Numidæ 232. 33
nuncius 44. 13
Nympha 10. 10
Nympharum nomina 10. 12
νυμφόληπτοι 10.37. et 123. 45
νυκτιλαμπής 303. 24

O

obliuioſum uinum 146. 22
obſerere 76. 20
obſerare 411. 35
Oceanus circumuagus 401. 1
ocium 170. 18
oculis irretortis intueri 142. 13
offenſus 394. 44
οἰμώξεις 368. 5
oliua Palladis propria 33. 21
omen 272. 2
omnibus æquè moriendum 100. 36
ὄνυξ 335. 21
ὄνομα δυσώνυμον 238. 35
operari pro ſacrificare 138.
ὀφλισκάνειν γέλωτα, δίκην, αἰσχύνην 60. 17
opima ſpolia 107.22. et 304. 6
opimus 107.19. & 304. 6
ὀπώρα 141. 18
Opous urbs Locridis 95. 30
oræ mundi duæ inhabitabiles 84. 21
Orci canis 162. 27
Orcum morari 275. 36
Oricus portus 219. 49
Orion 101. 24
Orion uenator 163. 16
Orpheus, & de arboribus eum canentem ſecutis fabula 50. 29
Orpheus Euridicen repetens 231. 16
Orpheus magus 50. 45
ὀρθοῖς ὀφθαλμοῖς προσβλέπειν 132. 26
Oſcines 272. 49

P

παῖς filium & puerum ſignificat 52. 3
palaſtræ pingues 38. 4
παλινδρομεῖν 113. 4
παλιγγενεσίαι 100. 13
Palinurus 205. 41
Palladi arma, & bella curæ 62. 40
Pallas Diomedi opitulatur in prœlijs 30. 14
pallida mors ab effectu, et ſimilia 24. 32
pallor cum audacia 274. 37
palumbes cur fabuloſæ 204. 38
Pandora 117. 23
Pan 334. 22
parce dare & ſimil. 101. 48
Parcæ noctis filiæ 155. 43
Parcarum nomina 135. 43
parco, is cum infinitiuo 101. 48
Paris duce Venere Lacedam. profectus 61. 43
parochus 237. 9
partem de die ſolido demere 8. 13
Parthi ſigna militaria Ro. ultro ad Auguſt. remiſerunt 54.50. & 308.19. & 345. 24
Parthos fugienteis pugnare 78. 30
paſſeres currum Vener. trah. 278. 50
patiens uocari Cæſaris ultor. Helleniſmus 15. 3. & 277. 3
patruus, & patrua lingua 233. 31
pauidus 7. 42
pauimentum uino reſpergere 167. 7
Paullus Æmilius 53. 33
paupertas turpis habetur 265. 22
paupertatem non eſſe obijciendam 327. 30
pecuniæ comites 245. 3
Pegaſus 97.10. et 331. 25
Peleus 237. 15
pellex 229. 1
Pelopida 29. 31
Pelopis pater Tantalus 98. 48
Penelope 228. 35
Penia à Poro compreſſa 109. 26

Pentheus 182. 46
percellere 381. 50
perculſi à uerbo percello non perculſſi 34. 12
periuria amantium 149. 7
perſono 71. 45
peruicax 182. 8
Phaethon 331. 2
Phalanthus 143. 4
Phædra 318. 10
φιλη κεφαλή 86. 48
Philippus Alexan. pater pretio potius, quàm armis res geſſit 244. 15
φιλομειδής 14. 37
Philomela 333 40. et 334. 10
φίλον ἐςὶ 317. 9
philyra 125. 36
φυλάττομαι 131. 14
φωσφόρος 152. 43
Phraates 131. 33
Phryne 392. 47
pictæ naues 60. 11
Pimplea muſa 91. 24
Pindus 50. 24
Pirithous 75. 26. & 208. 30
piſces omnes muti præter Scarum 297. 1
platanus cælebs 156. 18
plauſu qui excipi ſoliti: qui ſibilis 75. 40
Pleiades 18. 6. & 342. 3
Plutarchi locus in Pyrrho emendatus. 65 4
pocula amicorum, aut amicarum, id eſt, pocula, quæ ebibentes abſentium amicorum, & amicarum memoriam recolebant 251. 25
pocula neceſſitatis 254. 46
poemata, & ſcripta erudita ab obliuione hominum uindicant 321. 37
pœna, quamuis tarda, aſſequitur nocentem tamen. 194 40. & 308. 16
poetæ ſacri 326. 14
πολιεῦχος 115. 50
Polyhymnia 10. 41
polypus morbus narium 386. 8
pomifer autumnus 141. 18. & 259. 48
ponere ſub pede 253. 37
pontifex 412. 4
populea fronde coronabantur uictores 35. 28
populus arbor, ab Hercule delata ex inferis, aut è Theſprotia 35. 23
populus arbor ἀχερωίς, ab Hom. dicta 35. 36
πορίζειν 236. 30
Porus Metidis filius 109. 26
potens cum patrio caſu 16. 48
potens ſui 283. 15
potior 237. 35
præbere domum, aquam ſalem, &c. 263. 15
præbero, id eſt, ſuppeditare 236. 30
præcipere 87. 1
prægeſtio 148. 11
præſens 116. 1
præſidium 3. 6
prætexta 363. 36
prætores conſulum collegæ 6. 30
prætura 6. 26
preces 368. 3
prima nauis Argo 17. 39
prior, pro meliore. 450. 7
Procne 333. 40 & 334. 10
prodigus cum patrio caſu 77. 32
producere 161. 4
profeſti dies 348. 19
prohibere 93. 37
προχύων 236. 26
promere uinum 120. 45
Prometheus 19. 13. & 68. 4
Propedius dux Marſorum 262. 43. & 397. 25
properare actiu. ſignific. 147. 3
prorsus 304. 48
Proſerpina 101. 19
proſper 313. 27
proteruus 78. 1
Proteus 13. 20
prouerb. Græcor. ἢ πέντε πίνειν ἢ τρία, etc. 251. 38
pudicus 318. 5
pueri ingenui 265. 50
pueri, pro filijs 52. 3
pueri concubini alebant comam 14. 47. & 328. 14
pugnata pugna, & ſimil. 143. 7. et 250. 50
pugno, & ſimil. cum dandi caſu 143. 34
puluere ſordidi, ſeu obliti 63. 44
puluis, & umbra homines 316. 12
puluinaria Deorum 122. 39
purus 82. 38
putare, & putum 401. 19
putres oculi 121. 24

Pyrrha 13. 5
Pythagoras 99. 48
Pythia 67. 6

Q

quadrantal 248. 7
quaſillus 234. 3
quatinus 284. 42
quattuor rerum cauſæ 116. 38
Quindecimuiri Sibyllini ſacerdotes 425. 25
quocunque ferunt pedes 400. 4
quod factum eſt, infectum eſſe n.p. 283. 25
quod pronocabulum ad ea, quæ ſequuntur relatum 378. 28
quo ſitu cœnarent antiqui 94. 29
quo tempore claudantur maria 22. 12
Quæſtores quibus dabantur 5. 44

R

raui coloris 272. 22
rectus per translat 302. 37
rectus quid propriè ſignif. 302. 37
recumbere 95. 3. & 198. 13
reddere 332. 5
redemtor 195. 3
reducta uallis 72. 37
regna uini 25. 31
regnauit populorum 285. 44
regnata rura 143. 4
Regulus 53. 19
Rhadamanthus index apud inf. 377. 39
Rhodope 50. 27
Rhodos cur clara dicatur 32. 5
Rhoeti 300. 26
rhombus 354. 35. et 405. 31
refrenare licentiam. 345. 43
religare comam in nodum 157. 9
renidere 177. 49. et 330. 17
reuinco 301. 5
ῥίζειν ἀντὶ τοῦ θύειν 238. 17
ridere 178. 3

ῥιψάσπιδις 145. 33
riſit ἐγέλασε 302. 25
Romulus 52. 50
Romanæ mulieres uinum non guſtabant 241. 3. et 338. 14
roſas, & unguenta adhibebant ueteres in conuiuijs 121. 21. et 135. 34
Roſcius Otho 360. 14
rubens Luna 156. 3
rubeta 364. 12
rumpere ſilentium 367. 33
rumpere uocem 367. 35
rutis honores 72. 10

S

ſacer 251. 3. & 326. 12. et 372. 17
ſacra Bacchi, et Cybeles quædam habent inter ſe communia 67. 18. et 76. 25
ſacri poetæ 326. 14
ſacrum Cereris 194. 9
ſacrum Ilium cur 325. 15
Sæculare carmen 447. 14
ſæculum quot annis conſtet 448. 14
ſænus 54. 16
ſæuus, ſæuire, ſæuitia 111. 29
ſagire 96. 43
ſagitta Cupidinis 95. 44
Salij 120. 50
ſalus, uel ſalum 411. 47
ſapientia inſaniens, et ſimil. 111. 35
Sardanapali epitaphium 316. 50
Saturni, et Martis ſtellæ maleficæ 176. 6
Satyri 181. 27
Satyrides inſulæ 181. 34
ſcarus 354. 43
Scopas pictor 320. 23
Scytharum ebrietas 93. 27
Scyphi ad hilaritatem comparati 193. 27
ſecures pro honoribus 193. 13
ſeruile bellum 239. 13
ſegnes ſoluere 256. 26
ſerpens tranſuerſa 272. 26
Semele Thebana Cadmi filia 77. 36
Sibyllinorum libr. auctoritas 447. 42
ſic 16. 37

ſiccus

ſiccus 74. 40
Siculæ dapes 188. 44
ſilentium Lunæ 90. 26
ſilentium noctis 149. 45
Simonides Ceus 129. 124
Simonidis uirtus præcipua miſericord.commouenda 129.et 324. 35
ſimul,pro ſimulatq́; 25. 14
ſinus 273. 49
Sirius 235. 50
Siſyphus 165. 40
Sithonij 76. 2
ſiue non geminatum 18. 21
ſocij Vlyſſis à Circe priſtinam formam conſecuti 408. 8
ſol idem,et alius 7. 45
ſolis aſpectus uarij 307. 28
ſolatium mortis 321. 37
ſolidus dies 8. 13
ſollennis 330. 37
ſollers 320. 23
ſollers ponere,et ſimil 320. 30
ſoluere curas,metum,etc.83. 41
ſolus,pro deſerto 89. 42
ſomniorum duæ portæ 275. 9
ſomnus,et mors noctis filij 87. 29
ſomnus facilis 189. 6
ſomnus ferreus 87. 27
ſomnus mortis frater 87. 27
ſomnus perpetuus 87. 25
Sophocles Athenienſ.136. 31
Soracte 39. 50
ſortiri 188. 20
Spartacus 239.13.et 307. 42
ſpes 116. 7
ſpes,et fides Fortunæ comites 117. 23
ſponſæ quinque faces præferebant 232. 12
ſponſæ dos 264. 39
ſpirat amores et ſimil.339. 9
ſtellarum aſpectus 175. 39
ſternutamenta amicis apprecationibus cur proſequimur 149. 24
Steſichorus 324 49 et 410.20.et 411. 1
Steſichorus oculis priuatus 410. 20
Steſichorus palmodia in Helenam ſcripta oculorum ſenſum recuperauit 410. 28
Sthenelus 64. 26
ſtomachum facere 68. 27
ſtrepitus citharæ,et ſimil.296. 37
Styx 113. 11
ſub 41. 32
ſubare 387. 3
ſub dio 136. 22
ſubluſtris 281. 13
ſuboles 296. 31
ſub pede,ſub pedibus 253. 37
ſubtemen 390. 48
Subura 366. 2
ſuperbus,pro magnifico 53. 8
ſupremus,id eſt,ultimus 57. 41
ſymbola 336. 28
Symplegades 402. 18
Syndromades 402. 18
Syrtes duæ 83. 3

T

tabula picta naufragium continens 27. 33
tacere eſt prudentis 194. 7
talus Venereus 147. 43
Tanais cur diſcors dicatur 281. 50
Tantalus 180. 13
Telegonus 281. 12
Telephus 405. 39
Tempe 33. 4
temperare 37. 41
tempero cum caſu dandi 263. 45
tempus res omnes afficit,& minuit 218. 7
Tanarus urbs.113. 30
Tænarus urbs 113. 30
tenere κρατεῖν 264. 15
ternarius numerus 5.39.& 7. 4
ter 6.47.& 103. 39
Tereus 333 40.& 334. 10
τερετίζειν 297. 1
tergemini honores 5. 11
tergeminus 5. 13
Terminalia 355. 22
terra quamobrem deorum mater habita,& dicta 440. 8
Terræ filius 158. 37
terram pulſare, quatere, pellere 23. 35.& 249. 26
Teucer iaculator 315. 30

Teucer

Teucer patri Telamoni de fratris nece ſuſpe-
ctus 35. 8
θαυμας ὄνοτον, et ſimil. 94. 7
Thebæ Bacchi patria 32. 43
Thebæ Echioniæ cur 304. 35
θεῦ βία 396. 19
Theſeus 319. 9
Theſſali 96. 45
Theſſalica uenena 364. 26
Thetis Peleo, utrum inuita nupſerit, nec'ne
390. 27
Thetis à Ioue, et Neptuno expetita 390. 25
Thrace 170. 28
Thracia frigidiſſima 90. 7. et 91. 7
Thracia uentorum officina 90. 8
Thracum ebrietas 93. 27
Θριαμβος 218. 6
Thus adhibetur in ſacrificijs 120 3
Thyades, mænades, et ſimil. 140. 45
Thyeſtes 68. 29
Thyeſtea preces 367. 43
Thyoneus 73. 27
tibiarum uſus 253. 27. et 348. 27
tigres cur Bacchi currum trahere fingantur 198. 20
Tithonus 172. 43
Tityus 165. 6. et 208. 8
tollere hinnitum, clamorem 173. 5
tollere honoribus 7. 11
tradere uentis, aut procellis 94. 19
trepido 135. 28
tres cyathi 251. 40
tribunatus 6. 37
triformis Diana 258. 22
trigla cur Hecatæ immoletur 258. 23
τρεῖς 6. 47
triuia Diana 258. 29
triumphare 377. 35
triumphantes 293. 38
triumuiri capitales 360. 6
triumuiri monetales 360. 8
Troilus 152. 30
tuba belli ciuilis 9. 1
tumultus 189. 16
turbo, ſeu rhombus magicus 405. 31
turdorum tria genera 353. 21
tutela 313. 14
Tyndarus Helenam Menelao quomodo deſpon-
deris 62. 13
Typhoeus 206. 45

V

uaſer 220. 18
uapor 358. 3
uaria Lunæ figura 194. 31
uaſa uinaria in apothecis. 255. 7
uectes 273. 15
uenator 9. 13
Venafrum 143. 32
uenena colchica 364. 26
Veneri cur ſemper adhæreat Cupido 109. 24
Veneri ingrata ſuperbia 227. 40
Veneris iactus 25. 44
Veneris unius multi Cupid. 77. 29
uenter partim eius 411. 16
uentus popularis 193. 22
Venus cur Anchiſes concubitum expetiuerit
449. 44
Venus, id eſt, ſalus Venerius 147. 43
Venus marina 269. 10. et 330. 34
uentus 333. 14
uerba male nominata 238. 31
uerbena 269. 8. et 330. 20
uerbena, ſagmina 80. 35
uerbum compoſitum, pro ſimplici, et præpoſi-
tione ſeparatis 161. 38. et pag. ſeq.
Veritas cur nuda 187. 45
uerecundus color 408. 22
uertere cadum 281. 1
ueſper 346. 8
ueſpertinus 401. 38
ueſta 210. 46
ueſtales uirgines 285. 32
ueſtes Coæ 338. 41
uia ſacra 359. 25. et 371. 48
uibrans flamma 409. 19
uibrare 409. 28
uictum 386. 21
uilia quæ 270. 8
Vindelici 300. 26 et 341. 19
uindex 337. 14
uina languida 245. 36
uini cyathi tres bibendi 251. 37

uini intemperantiæ poti comites 76. 30
uinum Sabinum 79. 31
uinum guſtare nefas erat fœminis Romanis 241. 3
uinum ad uaria hominum ingenia accommodari 254. 47
uinum tormentum 255. 41
uinum obliuioſum 336. 5
uinum hominibus inſtar dioptræ 383. 34
uirginitatem deflent puellæ re tranſacta 275. 21
uiri clari a populo quomodo excipiebantur 79. 41
uiri et uxoris ſocietas 264. 10
uiri præſtantiores 301. 18
uiri et uxoris conſentiens uoluntas 353. 45
uirtus neſcia repulſæ 193. 6
uirtus ardua 365. 32
uirtus nullis litteris illuſtrata 326. 21
uis conſilii expers 207. 26
uitæ ſpatium incertiſſimum 316. 31
uilis 308. 26
uirtus natura 76. 44
uinus caſſes ara locum obtinet 78. 45
οὐκ ἔστιν ὅπως 188. 8
Vliſſes 230. 48
Vliſſes omen petit 272. 12
Vliſſis filii 75. 4
ulmus 352. 38
ultima cauſa 68. 39
umbilicis librorum tegumenta ornabantur. 392 21
umbra ſomnium homo 316. 15
uncus 117. 17
unguenta et roſas adhibebant ueteres in conuiuiis 121.21.et 135. 34
unguento capilli perungebantur 145. 22
Vulcatius Tullius 239. 47
urbem quando, dicatur interiiſſe 68. 47
urbis capta imago 201. 28
urgere 153. 50
urgere opus 252. 26
urna et ſortis fabula 136. 29
urſa dua 91. 8
ut 71.23.et 267. 20
Vulcanus 23. 41
Vlcania inſula 23. 41
uulgus arcebatur a ſacris 187. 34
unicus 309. 6
uxores Garamantibus communes 308. 12
uxoris et uiri conſentiens uoluntas 353. 45

X

Xerſes templa incendit 302. 42

Z

Zephyrus uentus 96. 5
Zephyrus in cœlum equitauit 302. 36
Zodiacus 175. 44
Zonam ſoluere 106. 7
Zona quinque 84. 29

FINIS TABVLAE.